

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

იურიდიული ფაკულტეტი

მიხეილ ბიჭია

პირადი ცხოვრების დაცვა საქართველოს სამოქალაქო
სამართლის მიხედვით

*წარდგენილია სამართლის დოქტორის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად*

ხელმძღვანელი: **თევდორე ნინიძე,**

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული
ფაკულტეტის სრული პროფესორი

2012

მ ო კ ლ ე   ს ტ რ უ ქ ტ უ რ ა

შესავალი

თავი I. პირადი ცხოვრების შინაარსი

თავი II. საქართველოს კანონმდებლობა ზოგადი პიროვნული უფლების შესახებ და პირადი ცხოვრების სამართლებრივი დაცვა

თავი III. პირადი ცხოვრების სამოქალაქო სამართლებრივი დაცვის ფუნქციები და ფორმები

თავი IV. პირადი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქო საპროცესო სამართლებრივი გარანტიები

დასკვნა

ს ტ რ უ ქ ტ უ რ ა

ა ბ რ ე ვ ი ა ტ უ რ ა	7
შ ე ს ა ვ ა ლ ი	9
ა) თემის აქტუალობა	9
ბ) პირადი ცხოვრების ისტორიული და თანამედროვე ხედვა	11
გ) ნაშრომის მიზნები და ძირითადი მიმართულებები	18
დ) კვლევის საგანი და ობიექტი	18
ე) კვლევის მეთოდები	18
ვ) ნაშრომის სიახლე	19
ზ) დასაცავად წარდგენილი ძირითადი დებულებები	19
თ) ნაშრომის სტრუქტურა და მოცულობა	24
თავი I. პირადი ცხოვრების შინაარსი	24
1. საჯარო და საზოგადოებრივი ცხოვრება	24
2. კერძო, პირადი და ინტიმური ცხოვრება	27
2.1. თეორიები კერძო, პირადი და ინტიმური ცხოვრების შესახებ	27
2.1.1. კერძო ცხოვრების შესახებ სოციოლოგიური მიდგომა	27
2.1.1.1. კერძო ცხოვრება, როგორც სოციალური მოვლენა	27
2.1.1.2. კერძო ცხოვრება, როგორც განცალკევება	28
2.1.1.3. ინდივიდუალობის შესახებ თეორია	29
2.1.2. კერძო ცხოვრება, როგორც სამართლებრივი მოვლენა	30
2.1.2.1. მონაცემთა შეზღუდული ხელმისაწვდომობა	31
ა) შეზღუდული ხელმისაწვდომობის შესახებ თეორია	31
ბ) ე. წ. „კონტროლის შესახებ“ თეორია	32
2.1.2.2. კერძო ცხოვრება, როგორც საიდუმლოება	34
2.1.2.3. პრაგმატიზმი კერძო ცხოვრების ცნების შესახებ	34
2.1.3. კერძო ცხოვრების ცნებისადმი შერეული მიდგომა	35
2.1.3.1. კერძო ცხოვრების სფეროთა შესახებ თეორია	36
ა) ინტიმური სფერო	36
ბ) კერძო სფერო	39
გ) პირადი ცხოვრების სოციალური და საჯარო სფეროები	44
2.1.3.2. „მოზაიკის“ თეორია	45
2.1.3.3. სპეციფიკური როლების შესახებ თეორია	45
მოკლე დასკვნა	45
3. საჯარო და კერძო სფეროთა საზღვრები	46
4. პირადი ცხოვრების არსი საქართველოს კანონმდებლობაში	48
4.1. პირადი ცხოვრების დაცვის სამართლებრივ საშუალებათა	48
სისტემა	48
4.1.1. კონსტიტუცია, როგორც პირადი ცხოვრების დაცვის შესახებ ძირითადი კანონი	48
4.1.2. პირადი სფეროს დაცვის შესახებ კანონები	52
4.1.2.1. კერძო ცხოვრების საჯარო სამართლებრივი რეგულირების ზოგადი დახასიათება	52
4.1.2.2. საჯარო სამართლით დაცული პირადი ცხოვრების ცნების მოცულობა	57
4.1.2.3. კერძო სამართლის კანონმდებლობა კერძო ცხოვრების სფეროების შესახებ	58
ა) ქონებრივი ასპექტები კერძო ცხოვრებაში	58
ბ) საიდუმლოება, როგორც კერძო ცხოვრების ელემენტი	60
გ) საოჯახო ცხოვრება	62

დ) კერძო სამართლით დაცული პირადი ცხოვრების ცნების მოცულობა	63
მოკლე დასკვნა	64
4.1.3. პირადი ცხოვრების შინაარსი სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით	65
4.1.3.1. პირადი ცხოვრების დაცვის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა	65
ა) პირადი ცხოვრების გაგება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით	66
ბ) პირადი ცხოვრების გაგება საქართველოს სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით	71
მოკლე დასკვნა	78
4.2 პირადი ცხოვრება და პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება	79
4.2.1 სიკეთე, როგორც კერძო სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი	79
4.2.2 აბსოლუტური ურთიერთობის ობიექტი	80
4.2.3 პირადი ცხოვრება, როგორც სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი	81
მოკლე დასკვნა	84
თავი II. საქართველოს კანონმდებლობა ზოგადი პიროვნული უფლების შესახებ და პირადი ცხოვრების სამართლებრივი დაცვა	85
5. ზოგადი პიროვნული უფლების ცნება და საქართველოს კანონმდებლობა	85
5.1. ზოგადი პიროვნული უფლება და განსაკუთრებული პიროვნული უფლებები	93
5.1.1. ზოგადი პიროვნული უფლების სფეროები	96
5.1.1.1. თვითგამორკვევის უფლება	97
5.1.1.2. თვითგამოსახვის უფლება და პირადი ცხოვრების უფლება	98
5.1.2. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება და განსაკუთრებული პიროვნული უფლებები	99
ა) პირადი ცხოვრების დაცვა და სახელის დაცვის უფლება	99
ბ) პირადი ცხოვრების დაცვა და საკუთარი გამოსახულების დაცვის უფლება	104
გ) პირადი ცხოვრებისა და პატივისა და ღირსების დაცვა	111
დ) პერსონალური მონაცემების დაცვა და პირადი ცხოვრება	115
5.2. სამართლებრივ ღირებულებათა კოლიზია	119
მოკლე დასკვნა	129
თავი III. პირადი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქო სამართლებრივი ფუნქციები და ფორმები	130
6. პირადი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქო სამართლებრივი ფუნქციები	131
6.1. პ რ ე ვ ე ნ ც ი ა	131
6.2. ს ა ტ ი ს ფ ა ქ ც ი ა	133
6.3. კ ო მ პ ე ნ ს ა ც ი ა	134
7. სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა პირადი ცხოვრების ხელყოფისთვის	136
7.1. პირადი ცხოვრების უფლების დაცვის ფორმები	138
7.1.1. ზიანის ანაზღაურების შესახებ მოთხოვნები	138
7.1.1.1. ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება	138
ა) ქონებრივი ზიანი	138
ბ) მართლწინააღმდეგობა	140
გ) მიზეზობრივი კავშირი	140
დ) ბრალი	141

ე) ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების კრიტერიუმები	143
7.1.1.2. არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება	144
ა) არაქონებრივი ზიანი	144
ბ) მართლწინააღმდეგობა	147
გ) მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი	148
დ) ბრალი	148
ე) არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების კრიტერიუმები	150
7.1.1.3. უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოშობილი მოთხოვნა (რესტიტუცია)	154
7.1.2. უფლების დაცვის სხვა ფორმები	155
7.1.2.1. უფლების აღიარება	155
7.1.2.2. მოქმედების განხორციელებისაგან თავის შეკავებისა და შეწყვეტის შესახებ მოთხოვნები	155
7.1.2.3. საკუთარი პასუხის გამოქვეყნების შესახებ მოთხოვნა	157
7.1.2.4. უარყოფის შესახებ მოთხოვნა	157
მოკლე დასკვნა	159
8. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების სუბიექტები	160
8.1. ფიზიკური პირების პირადი ცხოვრების დაცვა	160
8.2. იურიდიული პირი და კერძო ცხოვრების დაცვის პრობლემა	164
8.3. გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების სამოქალაქო სამართლებრივი დაცვა	170
8.3.1. გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების დაცვა სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით	170
8.3.2. გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების დაცვა „სიტყვისა და აზრის გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონის მიხედვით	176
მოკლე დასკვნა	178
თავი IV. პირადი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქო საპროცესო სამართლებრივი გარანტიები	178
9. პირადი საიდუმლოების ხელყოფის საფრთხე სამართალწარმოებისას	178
10. სამართალწარმოების მონაწილეთა პირადი ცხოვრების ხელყოფის საფრთხე	180
10.1. მხარეთა პირადი ცხოვრება	180
10.2. მოწმის ინსტიტუტი და პირადი ცხოვრება	183
10.3. ექსპერტების მოწვევა და პირადი ცხოვრება	184
11. პირადი ცხოვრებისა და პროფესიული საიდუმლოების დაცვა	188
11.1. პირადი ცხოვრების დაცვა და სამედიცინო საიდუმლოება	189
11.1.1. სამედიცინო საიდუმლოების არსი	189
11.1.2. სამედიცინო საიდუმლოებისა და პირადი ცხოვრების დაცვა	190
11.1.3. სამედიცინო საიდუმლოების ხელყოფის ლეგიტიმაცია	191
11.2. პირადი ცხოვრების დაცვა და შვილად აყვანის საიდუმლოება	194
11.2.1. შვილად აყვანის საიდუმლოების არსი	194
11.2.2. შვილად აყვანის საიდუმლოების გაცემის დასაშვებობა	195
11.3. პირადი ცხოვრების დაცვა და სამოქალაქო საპროცესო წარმომადგენლობა	196
11.3.1. საადვოკატო საიდუმლოების ძირითადი არსი და საფუძვლები	196
11.3.2. პასუხისმგებლობა საადვოკატო საიდუმლოების ხელყოფისთვის	203
11.4. პირადი სფერო და საბანკო საიდუმლოება	206

11.4.1. საბანკო საიდუმლოების არსი	206
11.4.2. საბანკო საიდუმლოების დაცვის ძირითადი სამართლებრივი საფუძვლები	207
11.5. პირადი სფერო და სანოტარო მოქმედების საიდუმლოება	209
11.5.1. სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების არსი	209
11.5.2. სანოტარო მოქმედების საიდუმლოებისა და კერძო სფეროს დაცვის ძირითადი სამართლებრივი საფუძვლები	210
11.6. პროფესიული საიდუმლოების სხვა ასპექტები	212
12. ინტერესთა კონფლიქტი სამართალწარმოებაში	213
12.1. ზოგადი დახასიათება სამართალწარმოების საჯაროობისა და საიდუმლო სფეროს დაცვის თაობაზე	213
12.1.1. სამართალწარმოების საჯაროობის ობიექტური ღირებულება	214
12.1.2. სასამართლოს საჯაროობის ფაქტობრივი მნიშვნელობა	214
12.1.3. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები, როგორც საჯაროობის ქომაგები	215
12.1.4. ინფორმაციის თავისუფლება და სასამართლოს გამჭვირვალობა	218
12.1.5. სამართალწარმოების საჯაროობის შეზღუდვა	219
13. პირადი საიდუმლოების დაცვის სამოქალაქო საპროცესო სამართლებრივი საშუალებები	220
მოკლე დასკვნა	223
დასკვნა	225
გამოყენებული ლიტერატურა	234

ა ბ რ ე ვ ი ა ტ უ რ ა

- გვრ - გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა
ემს - ევროპული შედარებითი სამართლის ინსტიტუტი
საია - საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია
სზაკ - საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი
სსიპ - საჯარო სამართლის იურიდიული პირი
სსკ - საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი
სსრ - საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა
სსსკ - სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსი
სსსსკ - საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი
- СССР - Союз Советских Социалистических Республик (საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირი)
- Cal. L. Rev. - California Law Review (კალიფორნიის სამართლის მიმოხილვა)
Colum. L. Rev. - Columbia Law Review (კოლუმბიის სამართლის მიმოხილვა)
Co. - Company (კომპანია)
Geo. L. J. - Georgia Law Journal (ჯორჯიის სამართლის მიმოხილვა)
Harv. L. Rev. - Harvard Law Review (ჰარვარდის სამართლის მიმოხილვა)
Harv. C. R._C. L. L. Rev. - Harvard Civil Rights-Civil Liberties Law Review (ჰარვარდის სამოქალაქო უფლებათა და სამოქალაქო თავისუფლებათა სამართლის მიმოხილვა)
ICCPR - International Covenant on Civil and Political Rights (საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებების შესახებ)
ISEDJ - Information Systems Education Journal (ინფორმაციული სისტემის განათლების ჟურნალი)
ICS - Information and Communication Solutions (საინფორმაციო და საკომუნიკაციო გადაწყვეტილებები)
Inc. - Incorporation (გაერთიანება)
L. - London (ლონდონი)
L. Rev. - Law Review (სამართლის მიმოხილვა)
Stan L. Rev. - Stanford Law Review (სტანფორდის სამართლის მიმოხილვა)
UCLA Law Review - University of California, Los Angeles Law Review (ლოს ანჯელესის კალიფორნიის უნივერსიტეტის სამართლის მიმოხილვა)
U. S. - United States (შეერთებული შტატები)
- AGG - Arbeitsgerichtsgesetz (შრომით დაგებზე სასამართლოების შესახებ კანონი)

- BayObLG - Bayerisches Oberstes Landgericht (ბაიერის უმაღლესი საქალაქო სასამართლო)
- BGH - Bundesgerichtshof (გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლო)
- BGHZ - Bundesgerichtshofs in Zivilsachen (ფედერალური სასამართლოს გადაწყვეტილებათა კრებული სამოქალაქო საქმეებზე)
- BVerfGE - Bundesverfassungsgericht (ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო)
- EMRK - Europäisches Menschenrechtskonvention (ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია)
- EGStGB - Einführungsgesetz zum Strafgesetzbuch (სისხლის სამართლის კოდექსის შესავალი კანონი)
- EGBGB - Einführungsgesetz zum Bürgergesetzbuch (სამოქალაქო კოდექსის შესავალი კანონი)
- f, ff - folgend (მომდევნო), fortfolgende (მომდევნონი)
- GTZ - Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (გერმანიის ტექნიკური თანამშრომლობის საზოგადოება)
- HausratsVO - Hausratsverordnung (ბინის ამხანაგობის დებულება)
- JuS - Juristische Schulung (იურიდიული სწავლება)
- NJW - Neue Juristische Wochenschrift (ყოველკვირეული გერმანული იურიდიული ჟურნალი)
- ProdHaftG - Produkthaftungsgesetz (კანონი პროდუქტისგან გამოწვეული პასუხისმგებლობის შესახებ)
- StGB - Strafgesetzbuch (სისხლის სამართლის კოდექსი)
- UKlaG - Unterlassungsklagengesetz (ნეგატორული სარჩელების შესახებ კანონი)
- WEG - Wohnungseigentumsgesetz (საცხოვრებელ ადგილზე საკუთრების შესახებ კანონი)

შ ე ს ა გ ა ლ ი

ა) თემის აქტუალობა

საქართველო საბჭოთა სისტემის რღვევის შემდეგ აღმოჩნდა ფუნდამენტური საზოგადოებრივი ცვლილებების პირისპირ. აღნიშნულმა დღის წესრიგში დააყენა ახალი საკანონმდებლო ბაზის შექმნის საკითხი, რაც დემოკრატიულ საწყისებს დაეფუძნებოდა. ამ თვალსაზრისით გატარდა ძირეული სამართლებრივი რეფორმები. კვლევის მიზნებისთვის განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია საქართველოს კონსტიტუცია და სამოქალაქო კოდექსი, „სიტყვისა და გამოსატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონი და სხვა. ამ საზოგადოებრივი ცვლილებების ფონზე პირადი ცხოვრების დაცვამ და უფლების დაცვის ეფექტური მექანიზმების პოვნამ კიდევ უფრო მეტი აქტუალობა შეიძინა. სამოქალაქო სამართლის მეცნიერებაში უფროდაუფრო იზრდება დამუშავებულ საკითხთა წრე. თუმცა მათ პარალელურად არსებობს პრობლემური საკითხები, რომლებიც მიმდინარე ცვლილებების საფუძველზე ძველი დებულებების გადახედვის აუცილებლობას წარმოშობს. ერთ-ერთ ასეთ ნაკლებად დამუშავებულ თემად (მით უფრო ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში) შეიძლება ჩაითვალოს პირადი ცხოვრების დაცვის პრობლემა.

საქართველოში პირადი სფერო დაცულია საქართველოს კონსტიტუციით, სისხლის სამართლის კოდექსით, სამოქალაქო კოდექსით, ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსით, „სიტყვისა და გამოსატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონით, „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ კანონით, საპროცესო კანონმდებლობით... მათი შესწავლის შედეგად ჩნდება ბუნდოვანების განცდა. ამ თვალსაზრისით სამოქალაქო სამართლებრივი დაცვა არაა საკმარისი. აუცილებელია დასახელებული ნორმების დახვეწა-შესწორება მწყობრივი მეცნიერული თეორიის შედეგად განსაზღვრული დებულებების ჩამოყალიბების საფუძველზე. ამასთან, მიზანშეწონილია მოცემული საკითხის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლთან სისტემურ კავშირში შესწავლა. თემა ასევე უკავშირდება რთულ თეორიულ პრობლემებს ფილოსოფიის, სამართლის თეორიის, სამოქალაქო სამართლის, საპროცესო სამართლის, ფსიქოლოგიის, სოციოლოგიის პრობლემატიკიდან. ამდენად, დასახელებული პრობლემების გადაწყვეტა ითხოვს ამ საკითხებისადმი სპეციალური სამეცნიერო ნაშრომის მიძღვნას.

პირადი ცხოვრების დაცვის პრობლემურობას მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს პრაქტიკაში სამართლებრივ ღირებულებათა კოლიზიების არსებობაც. ყველაზე გავრცელებულია პირადი ცხოვრების დაცვის უფლებისა და გამოსატვის თავისუფლების ღირებულებითი კონფლიქტები, პრესის თავისუფლებისა და პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების კოლიზიები.

პირადი სფეროს ხელყოფის ლატენტურობა ასევე მეტყველებს კვლევის აქტუალობაზე. საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაში უშუალოდ პირადი ცხოვრების დაცვის თაობაზე სამოქალაქო საქმეთა წრე სულ რამდენიმე გადაწყვეტილებით შემოიფარგლება. აღნიშნული შეიძლება კანონმდებლობის არასწორი ინტერპრეტაციის ან ნაცვლად პირადი ცხოვრების დაცვისა, სხვა უფლებების (მაგალითად, სახელის, საკუთარი გამოსახულების დაცვის

უფლებების და ა. შ.) დაცვის მიზეზი იყოს. ეს პირადი სფეროს დაუცველად დატოვების წინაპირობა შეიძლება გახდეს. ამასთან, საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა პირადი ცხოვრების დაცვის თვალსაზრისით ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გამოცდილებისგან განსხვავებული შეიძლება იყოს. ამ გაგებით საყურადღებოა პირადი ცხოვრების ხელყოფის შესახებ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 17 ოქტომბრის განჩინება საქმეზე „გურგენიძე საქართველოს წინააღმდეგ“. საქართველოში მოცემული ტიპის საქმეები ფაქტობრივად, ნაცვლად პირადი ცხოვრების ხელყოფისა, სხვა საკითხებთანაა გაერთიანებული, რის გამოც პირადი ცხოვრების დაცვის იურიდიული გარანტიები გაუთვალისწინებელი რჩება. ამასთან, პირადი ცხოვრების დაცვასთან დაკავშირებით შედარებით მდიდარია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა.

უპირველეს ყოვლისა, აუცილებელია კერძო ცხოვრებისა და მისი სფეროების განსაზღვრა, რაც აქამდე ფუნდამენტური კვლევის საგანი ნაკლებად იყო, რადგან ის პირად არაქონებრივ უფლებათა ჭრილში განიხილებოდა და სფეროთა განსხვავებები უყურადღებოდ რჩებოდა. პირადი ცხოვრების დაცვა მჭიდროდაა დაკავშირებული თავად პირად არაქონებრივ უფლებებსა და პირად სფეროს შორის მიმართების დადგენასა და სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის ფუნქციებთან. საკითხის პრობლემურობას ადასტურებს ისიც, რომ, მიუხედავად პირადი ცხოვრების მრავალმხრივი კვლევისა, იურიდიულ ლიტერატურაში დღემდე არ შექმნილა ლოგიკურად გამართული და მეცნიერულად მყარი თეორია, რომელიც პასუხს გასცემდა კითხვებს: რა არის კერძო სფერო? რა არის პირადი სფერო? რითია განსაკუთრებული პირადი ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვა დაცვის სხვა ხერხებთან შედარებით? საკმარისია თუ არა სამოქალაქოსამართლებრივი წესით პირადი ცხოვრების საიდუმლოების დაცვა?..

პირადი სფეროს სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის საკითხი ნაკლებად არის შესწავლილი ჩვენს იურიდიულ ლიტერატურაში. ამასთან, ამ საკითხზე არ არსებობს სპეციალური მონოგრაფიები ქართულ ენაზე. აღნიშნის ღირსია თ. ნინიძის სტატიები პირადი საიდუმლოების, ინდივიდუალობისა და პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვის შესახებ. ამ თვალსაზრისით საგულისხმოა ასევე მ. ოქრუაშვილის ნაშრომი „პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა“. არანაკლები ყურადღების ღირსია ბ. ზოიძის ნაშრომები ღირებულებათა წესრიგის შესახებ, რომელიც კოლიზიურ შემთხვევებში გარკვეული ბალანსის დაცვის თვალსაზრისით საყურადღებო დებულებებს შეიცავს. ამავე დროს, გამოიცა უ. კილკელის ნაშრომი „პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება: ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის განხორციელება.“

რუსულ, ინგლისურ და გერმანულენოვან იურიდიულ ლიტერატურაში ყურადღება ეთმობა პირადი ცხოვრების დაცვას. ამასთან, საქართველოსა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის შედარება ცხადყოფს საქართველოსთვის ამ თემის სათანადოდ კვლევის აუცილებლობას. აღნიშნული ადასტურებს თემის პრობლემურ ხასიათსა და აქტუალობას კანონმდებლობის სრულყოფის, თეორიული და პრაქტიკული თვალსაზრისით.

ბ) პირადი ცხოვრების ისტორიული და თანამედროვე ხელვა

ე. წ. „privacy“-ის სამართლებრივი ცნება უძველეს დროშიც არსებობდა.¹ კერძო ცხოვრების ერთ-ერთი ასპექტი, საექიმო საიდუმლოება, სათავეს იღებს ჯერ კიდევ ჩვ. წ.-ით მე-5 საუკუნიდან *ჰიპოკრატეს* ფიცის სახით. პიროვნული უფლებები გახდა ინტენსიური განსჯის საგანი ასევე, როცა მიმოწერის საიდუმლოება ზოგადად აღიარეს.² საერთოდ, ისტორიულად პირადი არაქონებრივი უფლებების შესახებ მოძღვრება საკუთარ პიროვნებაზე უფლების თაობაზე მოძღვრების სახით წარმოიშვა. მისი წარმოშობა უკავშირდება *დონელუსის* სახელს. მან ჯერ კიდევ რომის სამართლის კომენტარებისას სამართლებრივი დაცვა გააგრძელა სიცოცხლეზე, ფიზიკურ ხელშეუხებლობაზე, თავისუფლებასა და პატივზე. *სავინი* მიუღებლად თვლიდა ადამიანის მიერ საკუთარი სახელისა და სიცოცხლის განკარგვის უფლების ცალკე მოწესრიგებას.³ *პუხტა* უშვებდა საკუთარ პიროვნებაზე უფლების არსებობას. ამ იდეას *დერნბურგიც* განამტკიცებდა პანდექტების ცნობილ სახელმძღვანელოში.⁴

პირადი არაქონებრივი უფლებების პირველი დეფინიცია წარმოადგინა *გირკემ*, რომელიც მიიხნევდა, რომ პიროვნულია უფლებები, რომლებიც საკუთარი სფეროების ამა თუ იმ ნაწილში მისი სუბიექტის ბატონობას უზრუნველყოფს.⁵ *გარეისის* აზრით, პირადი უფლება არის სამართლის სუბიექტის ინდივიდუალობის აღიარების უფლება,⁶ რაც არსებითად საავტორო სამართლის გაძლიერებამ გამოიწვია.

გერმანიასა და ავსტრიაში ჩამოყალიბდა კონცეფცია „პიროვნული უფლებებისა“ და „კერძო ცხოვრების საკუთარი შეხედულებისამებრ მოწყობის უფლების თაობაზე“ (*გირკე, გარეისი*). აქ სასამართლო პრაქტიკამ შექმნა ზოგადი პიროვნული უფლება, რომელიც ორიენტირებულია პიროვნების სრულ დაცვაზე. საფრანგეთში პირადი არაქონებრივი უფლებების ინსტიტუტის შემუშავებას მნიშვნელოვანი შრომები მიუძღვნეს *ბერტომ* და

¹ იხ. *მ. ოქრუაშვილი*, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, თბ., თავისუფლების ინსტიტუტი, 2005, გვ. 9

² იხ. *G. Tichy, W. Peissl*, Beeinträchtigung der Privatsphäre in der Informationsgesellschaft, „Institut für Technikologen-Abschätzung manu:script“ (ITA-01-01), 2001, Dezember, გვ. 15; ნაშრომი ხელმისაწვდომია ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://epub.oew.ac.at/ita?frames=yes>> [30.07.10 16:12]

³ იხ. *F. C. von Savigny*, System des heutigen Römischen Rechts, Band 1. 1840, გვ. 335-337 ხელმისაწვდომია: <[http://dlib-pr.mpiet.mpg.de/m/kleioc/0010/exec/bigpage/"199236_00000387.gif"](http://dlib-pr.mpiet.mpg.de/m/kleioc/0010/exec/bigpage/)> [13.09.09 20:34]; მოყვანილი ისტორიული ექსკურსის შესახებ ასევე იხ. *J. von Staudinger*, Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen, 12. Auflage, Einleitung, Erstes Buch, Allgemeinen Teil, erläutert von *Helmut Coing*, Berlin, 1980, გვ. 133-135

⁴ იხ. *H. Dernburg*, System des Römischen Rechts, Pandekten, 8. Aufl., Zweiter Teil, bearbeitet von *P. Sokolowski*, Berlin, Verlag von Müller, 1912, §18

⁵ იხ. *O. von Gierke*, Deutsches Privatrecht, Band 1, Allgemeiner Teil u. Personenrecht, Leipzig [u.a.] 1895, გვ. 702, იხ.: <[http://dlib-pr.mpiet.mpg.de/m/kleioc/0010/exec/bigpage/"143555_00000736.gif"](http://dlib-pr.mpiet.mpg.de/m/kleioc/0010/exec/bigpage/)> [13.09.09 20:33]

⁶ იხ. *K. Gareis*, Das juristische Wesen der Autorrechte sowie des Firmen- und Markenschutzes BuschArch, Bd. 35, 1877, გვ. 185 და შემდგომი გვერდები; ასევე იხ. *Gareis*, Juridical Nature of Author's Rights, 1877. იხ.: <http://www.archive.org/stream/cu31924017565981/cu31924017565981_djvu.txt> [20.10.10 19:05]

კერძო აშშ-ში ლიბერალიზმის წარმომადგენელმა ლუის ბრანდეისმა წარმოსწია „პირად სფეროზე უფლების“ იდეა.⁷

კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის ოფიციალურმა თეორიამ ფაქტობრივად ხორცი შეისხა *უერენისა* და *ბრანდეისის* სტატიაში, რომელიც პირადი სფეროს დაცვის შესახებ პირველ განხილვას წარმოადგენდა.⁸ ეს სტატია დაიწერა „ყვითელი პრესის“ უცვრემონიობის სოციალური შედეგების განხილვის გამო, რაც სენსაციის ძიებაში გარკვეულწილად ეთიკურობის საზღვრებს გადადიოდა.⁹ ძირითადი პრინციპი „ინდივიდის პიროვნულობა ხელშეუვალია“ *უერენმა* და *ბრანდეისმა* მორალური კონცეფციიდან აიღეს და განავითარეს. დადგა ამ უფლების სამართლებრივად აღიარების დრო.¹⁰

უერენი და *ბრანდეისი* ხაზს უსვამდნენ, რომ კერძო ცხოვრებაზე უფლება არ უნდა განიხილებოდეს, როგორც ადამიანთა ყოვლისმომცველი აბსოლუტური უფლება; არამედ არსებობს გარემოებანი, რომელთა შემთხვევაშიც ადამიანის ღირსება უკან იხევს საზოგადოებრივი კეთილდღეობის მოთხოვნებთან კოლიზიისას.¹¹ როდესაც კონგრესმა მიიღო კერძო ცხოვრების შესახებ კანონი (1974 წ.), კერძო ცხოვრების უფლება უკვე იყო მყარად ფესვგადგმული ამერიკულ იურიდიულ გამოცემებში.¹²

„პირადი ცხოვრების უფლება განისაზღვრა, როგორც „უფლება ეკუთვნოდეს საკუთარ თავს.“¹³ თუმცა ახალი იდეა უაპელაციოდ არ მიუღიათ.¹⁴

⁷ იხ. *M. Petrosyan*, США: Правовая защита от вторжения в «личную сферу», Всесоюзный научно-исследовательский институт советского законодательства, «Учебные записки», Выпуск 30, М., 1974, გვ. 158-159

⁸ იხ. *Harry H. Wellington*, Common Law Rules and Constitutional Double Standards: Some Notes on Adjudication, 83 *Yale Law Journal*, 1973, გვ. 221, 249-251. ციტირებულია: იხ. *მ. ოქრუაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 10-11

⁹ იხ. *მ. პეტროსიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 160-161; *უერენისა* და *ბრანდეისის* სტატიის „პირადი ცხოვრების უფლების“ გამოქვეყნება განაპირობა ერთმა ჩვეულებრივმა ამბავმა: პრესა ინტენსიურად აშუქებდა ქალბატონ *სემუელ უერენის* მიერ სახლში გამართულ წვეულებებს, ხშირად პირად, ინტიმურ დეტალებს, რომლებმაც „პიკს მაშინ მიადწია, როდესაც ბატონი *უორენის* ქალიშვილის ქორწილის შესახებ ბოსტონის პრესაში უამრავი ჭორი გამოქვეყნდა.“ იხ. *მ. ოქრუაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 11. საერთოდ, რომ არა *უერენის* დაქორწინება, ალბათ, არ დაიწერებოდა *უერენისა* და *ბრანდეისის* სტატია. მისი შექმნის მიზეზი იყო 1883 წლის ქორწილის დეტალების „ნიუ-იორკ თაიმსში“, „ვაშინგტონ პოსტსა“ (იხ. *A. Gajda*, What if Samuel D. Warren hadn't married, a senator's daughter?: Uncovering the press coverage that led to “the right to privacy”, *Michigan State Law Review* 35, 2008, გვ. 36, 37) და გაზეთ „სეთერდეი ივინგის ოფიციალურ ბეჭდვითი ორგანოს“ ფურცლებზე ინფორმაციის გავრცელება. თუმცა, შესაძლებელია, ამის მიზეზი „უერენი და ბრანდეისი“-ს ფირმის სახელის ფართოდ გავრცელებაც ყოფილიყო. იხ. *Dorothy J. Glancy*, The invention of the right to privacy, *Arizona Law Review* 1, 1979 (VOLUME 21), გვ. 6, <<http://law.scu.edu/site/dorothy-glancy/File/Privacy.pdf>> [07.09.10 20:54]

¹⁰ იხ. *მ. ოქრუაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 11

¹¹ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. *დოროთი ჯ. გლანსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 37

¹² იხ. *Samuel D. Warren & Louis D. Brandeis*, The Right to Privacy, 4 *HARV. L. REV.*, 1890, გვ. 193; *Patricia Mell*, Seeking Shade in a Land of Perpetual Sunlight: Privacy as Property in the Electronic Wilderness, 11 *BERKELEY TECH. L.J.*, 1996, გვ. 1, 29-30; *William L. Prosser*, Privacy, 48 *CAL. L. REV.*, 1960, გვ. 383, 384

¹³ *მ. პეტროსიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 161

¹⁴ აღნიშნულს ადასტურებს *Roberson v. Rochester Folding Box Co.*, 64 App. Div. 30, reversed 1902 წლის გადაწყვეტილება, <<http://faculty.uml.edu/sgallagher/Roberson.htm>> [16.03.11 10:22]

1902 წელს ნიუ-იორკში „პირად სფეროზე უფლების“ შესახებ კანონის მიღებითა და რიგი გადაწყვეტილებებით განისაზღვრა ახალი უფლების განვითარება. აღნიშნულმა განაპირობა ამა თუ იმ ფორმით მისი აღიარება თითქმის ყველა შტატში, თუმცა სპეციალური საკანონმდებლო აქტები, რომლებიც მის დაცვას ითვალისწინებდა, მხოლოდ რამდენიმე შტატში (*ნიუ-იორკი, ოკლაჰომა, იუტა და ვირჯინია*) მიიღეს. შტატების უმრავლესობა სასამართლოს საშუალებით ახორციელებდა პირადი სფეროს დაცვას, რადგან „კერძო ცხოვრების“ დარღვევა დელიქტად იყო აღიარებული. სასამართლოები მხოლოდ ოთხ შტატში (*როდ-აილენდი, ნებრასკა, ტეხასი და ვისკონსინი*) აცხადებდნენ უარს „პირად სფეროზე უფლების“ აღიარებაზე, ვინაიდან მოქმედ საერთო სამართალში ცვლილებების შეტანა მხოლოდ საკანონმდებლო წესრიგით არის დასაშვები.¹⁵

ნიუ-იორკის შტატის კანონში (1902 წ.),¹⁶ რომელიც შემდგომი საკანონმდებლო აქტებისთვის ნიმუშს წარმოადგენდა, განისაზღვრა, რომ „პირად სფეროზე უფლების“ დარღვევა იმავდროულად არის დელიქტი და სისხლის-სამართლებრივი სამართალდარღვევა. „პირად სფეროზე უფლების“ დაცვა გულისხმობს პირის სახელისა და გამოსახულების დაცვას. „პირად სფეროზე უფლება“ შეიძლება გამოიხატოს უფლებამოსილი პირის გამოსახულების თანხმობის გარეშე კომერციული ექსპლუატაციისაგან დაცვის უფლებაში მხოლოდ მაშინ,¹⁷ თუ მოსარჩელის გამოსახულების (ან სახელის) გამოყენებასა და რეკლამას ან სავაჭრო მიზანს შორის პირდაპირი და უშუალო კავშირია. ამასთან, არსებობს სხვა საქმეც, რომელშიც არ დაკმაყოფილდა სარჩელი მსახიობისა, რომლის პორტრეტი განთავსებული იყო ყოველდღიური ჟურნალის ერთ გვერდზე სხვა სარეკლამო განცხადებებთან ერთად.¹⁸

ამდენად, ამერიკელებმა დეკლარაციაში ასახეს განმარტოების უფლების სახელმწიფოებრივად დაცვა იდეა (რაც იყო *ჯონ ლოკის* შრომებში აღწერილი). მართალია, ეს არ იყო უფლება კერძო ცხოვრებაზე იმ გაგებით, როგორც დღეს არის გააზრებული, თუმცა აღნიშნულმა დაუდო დასაბამი საერთო სამართალში კონცეფციას, რომ ადამიანთა ცხოვრება და საკუთრება ჩარევისაგან თავისუფალი უნდა იყოს.¹⁹

¹⁵ იხ. *მ. პეტროსიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 161-162

¹⁶ შეერთებულ შტატებში პირადი სფერო მე-19 საუკუნის ბოლო ხანებამდე დაცული იყო კონსტიტუციის ისეთი მუხლებით, რომლებიც პირდაპირ არ ეხებოდა კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის გარანტიებს. მაგალითად, კონსტიტუციის 1-ლ დამატებაში დადგენილია პრესისა და გაერთიანებების თავისუფლების გარანტიები; კონსტიტუციის მე-4 დამატებით დაწესებულია კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის თვითნებური და უკანონო ჩხრეკისა და ამოღებისგან დაცვის გარანტიები... აღსანიშნავია კერძო საკუთრებაში შედწევის, პირადი საუბრების მოსმენის აკრძალვის შესახებ ნორმებიც და სხვა. იხ. *მ. ოქრუაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 9-10

¹⁷ იხ. *Spahn v. Messner, INC.*, 1964 წლის 28 მაისის გადაწყვეტილება, <http://174.123.24.242/leagle/xmlResult.aspx?xmlDoc=196426243Misc2d219_1189.xml&docbase=CSLWAR1-1950-1985> [20.07.11 23:35]

¹⁸ იხ. *Cardy v. Maxwell*, 1957 წლის 27 ნოემბრის გადაწყვეტილება, <http://174.123.24.242/leagle/xmlResult.aspx?xmlDoc=19573389Misc2d329_1179.xml&docbase=CSLWAR1-1950-1985> [09.09.11 22:43]; *მ. პეტროსიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 163-164

¹⁹ იხ. Congress and the Right to Privacy, An Introductory Essay by Donald R. Wolfensberger For the Congress Project Seminar on, „Congress and Individual Privacy in a New Security Age,“ Woodrow Wilson

კერძო ცხოვრების დაცვის შესახებ პირველი სასამართლო გადაწყვეტილება იყო 1881 წელს მიჩიგანის უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება. სასამართლომ ზიანის ანაზღაურება დააკისრა პირს ქალის სასარგებლოდ, რომელსაც მოპასუხე აკვირდებოდა მშობიარობის დროს მისი თანხმობის გარეშე.²⁰ ერთი წლის შემდეგ მოსამართლე *ტომას ქულმ* ერთ-ერთ სასამართლო გადაწყვეტილებაში „განმარტოების“ უფლება სამოქალაქო დელიქტების ერთ-ერთ ნაწილად ჩათვალა. 1873 წელს ამას მოჰყვა ნაშრომი, რომელიც კერძო ცხოვრების დაცვის მნიშვნელობას ეხებოდა.²¹

უძველესი პრინციპი „ინდივიდს თავისი პიროვნებისა და საკუთრების დაცვის სრული უფლება აქვს“ დროთა განმავლობაში იცვლება. თანდათანობით ამ უფლებების მასშტაბი გაიზარდა და პირის იმუნიტეტი ფიზიკური იმუნიტეტიდან გავრცელდა პირის ემოციებზეც, ისეთ არამატერიალურ ფასეულობებზე, როგორცაა პირის ინტელექტუალური საკუთრება, კომერციული საიდუმლო, სავაჭრო ნიშანი და სხვა. ბოლოდროინდელმა გამოგონებებმა და ბიზნესის განვითარებამ, პრესის მიერ უხამსი ინტერესების დასაკმაყოფილებლად სხვების სქესობრივი ცხოვრების დეტალების გავრცელებამ გამოიწვია განმარტოების უფლების წინ წამოწევა.²² ამ სახის მოქმედებისგან თავდასაცავად საერთო სამართალი პირს ანიჭებს უფლებას, თვითონ განსაზღვროს, რამდენად გაუზიაროს სხვას თავისი ფიქრები, ემოციები და გრძნობები. მათი გავრცელება უფლებამოსილი პირის თანხმობას საჭიროებს. უფლება იკარგება, როდესაც პირი თავად გადაწყვეტს საზოგადოებისთვის საკუთარი ფიქრების, ემოციების გაცნობას ანუ მათ გამოაქვეყნებს. აქვე უნდა გაიმიჯნოს პირის ყოფითი სინამდვილის შესახებ რაიმეს აღწერა, რომელიც მისი საყოფაცხოვრებო წვრილმანებს შეეხება და წერილი ან დღიურის ნაწილი, როგორც ლიტერატურული ნაშრომი.²³

ინგლისში სასამართლო არ აღიარებდა „პირად სფეროზე უფლებას“ დამოუკიდებელ უფლებად: „პირადი ცხოვრების“ დარღვევის გამო სარჩელის დაკმაყოფილება ხდებოდა მხოლოდ დიფამაციის შესახებ ტრადიციული ნორმების საფუძველზე. თუ ფოტოგრაფიის, კარიკატურის ან სახელის გამოქვეყნება დიფამაციური ხასიათისაა, ეს არაა საკმარისი საფუძველი სარჩელის წარსადგენად,²⁴ თუ არაა აღნიშნული სათანადოდ დამტკიცებული.

International Center for Scholars, Monday, May 15, 2006, გვ. 2-3, <<http://www.wilsoncenter.org/events/docs/privacy-essay-drw4.pdf>> [15.01.10 22:35]; აღნიშნულის

თაობაზე ასევე იხ. *M. Hünemörder*, The right to provacy: Debates and meanings in American political and legal history, Ghi Reserch, Buletin No. 41 (Fall 2007), გვ. 67

²⁰ იხ. *De May v. Roberts*, 9 N. W. 146 Mich. მიჩიგანის უზენაესი სასამართლოს 1881 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილება, <<http://faculty.uml.edu/sgallagher/DeMay.htm>> [16.03.11 23:20]

²¹ იხ. *J. Stephen*, Liberty, Equality, Fraternity, second edition, SMITH, ELDER, & CO., 15 \VATERLOO PLACE, 1873, <<http://library.gipe.ac.in/xmlui/bitstream/handle/1/3331/GIPE-003539-Contents.pdf?sequence=2>> [20.20.10 07:57]

²² იხ. *Warren and Brandeis*, The Right to Privacy, Harvard Law Review, Vol. IV December 15, 1890 No. 5, გვ. 2, 3 <<http://www.abolish-alimony.org/content/privacy/Right-to-Privacy-Brandeis-Warren-1890.pdf>> [07.09.10 20:26]

²³ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. *Prince Albert v. Strange*, 1 McN. & G. 25 (1849); იხ.: <http://www.readingnewengland.org/app/books/rghttoprivacy/popups/popup_AlbertvStrange.html> [16.03.11 15:30]; ასევე იხ. *მ. ოქრუაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 13-15

²⁴ იხ. *მ. პეტროხიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 162

ამდენად, პირადი ცხოვრების უფლებაში მოიაზრება ინდივიდუალური თვით-გამორკვევის მოლოდინი. თითოეულმა პირმა უნდა განსაზღვროს, თუ ცხოვრების რომელი ასპექტი ჩათვალოს კერძო სფეროდ, რათა დაიცვას ის „საზოგადოებრივი თვალისაგან.“²⁵

აღსანიშნავია საქმე, რომლის მიხედვით, მოსარჩელე (ყოფილი მეძავი) ფიგურირებდა მკვლელობის შესახებ პროცესში და იყო გამართლებული. მას შემდეგ იგი გათხოვდა, გარშემო მყოფებმა კი არ იცოდნენ მისი წარსული. პროცესიდან შვიდი წლის შემდეგ მოპასუხეებმა შექმნეს მისი ცხოვრების ამსახველი ფილმი, სადაც იგი ნამდვილი სახელით იყო ნახსენები. ამიტომ ეს მოქმედება შეფასდა მოსარჩელის პირადი სფეროს ხელყოფად.²⁶

ამდენად, აშშ-ის სასამართლო პრაქტიკაში „პირად ცხოვრებაზე უფლება“ განიხილება, როგორც ინდივიდის პირადი გადაცემაუნარო უფლება. ზიანის მიყენების მიხედვით პასუხისმგებლობა შეიძლება დადგეს იმ შემთხვევებში, როცა დარღვევა „უხამს“ ხასიათს ატარებს. პასუხისმგებლობის გამომრიცხველ გარემოებას პირად სფეროში ჩარევასთან დაკავშირებით წარმოადგენს მოსარჩელის თანხმობა.²⁷

ზემოაღნიშნულის ფონზე საგულისხმოა, რომ საქართველოში პირადი ცხოვრების დაცვის ისტორიული ექსკურსი ჯერ არ ყოფილა სპეციალური შესწავლის საგანი. თუმცა შესაძლებელია ამ ასპექტის შესახებ ზოგიერთი ტენდენციის გამოკვეთა. პირადი ცხოვრების დაცვის პერიოდიზაცია შეიძლება მოხდეს ამგვარად: ა) პირადი სფეროს დაცვა ფეოდალურ ეპოქაში; ბ) პირადი ცხოვრების დაცვა მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრიდან მე-19 ასწლეულის ბოლომდე; გ) პირადი ცხოვრების დაცვა თანამედროვე ეპოქაში. ფეოდალურ ხანაში პირადი ცხოვრების გამოვლინების ცალკეული ფორმები პატივისა და ღირსების სახით ძირითადად ზნეობრივ სფეროსა და რელიგიურ მრწამსს დაუკავშირდა. შეიძლება ითქვას, რომ პირადი ცხოვრება ზოგადად დამოკიდებული იყო წოდებრიობაზე, კერძოდ, რაც უფრო მაღალი წოდების იყო პირი, მით უფრო მაღალი პატივი და ღირსება ჰქონდა საზოგადოებისა და სახელმწიფოსაგან მინიჭებული. ფეოდალური სამართლის ძეგლებში პირადი ცხოვრების ცალკეულ გამოვლინებათა (პატივისა და ღირსების) დაცვის გარკვეულ ასპექტებზე აღნიშვის ღირსია გ. ნადარეიშვილის პოზიცია,²⁸ თ. მონიავას ხედვა.²⁹

²⁵ იხ. *დორთოი ჯ. გლანსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 21, <<http://law.scu.edu/site/dorothy-glancy/File/Privacy.pdf>> [07.09.10 20:54]

²⁶ იხ. *Melvin v. Reid*, 297, კალიფორნიის სააპელაციო სასამართლოს 1931 წლის 28 თებერვლის გადაწყვეტილება, გვ. 91, <<http://www.findadeath.com/forum/showthread.php?25198-Dorothy-Davenport-Reid>> [20.10.10 08:40]; აღნიშნულის შესახებ იხ. *მ. პეტროსიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 169

²⁷ იხ. *მ. პეტროსიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 173-174

²⁸ იხ. *გ. ნადარეიშვილი*, ადამიანის პატივისა და ღირსების დაცვა ქართული ფეოდალური სამართლის ძეგლებისა და სასამართლო პრაქტიკის მასალების მიხედვით, „აღმანახი“, ქართული სამართლის ისტორიის ძეგლები, 2000, №14, გვ. 53-54; *გ. ნადარეიშვილი*, ქართული სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორია, თბ., „ბონა კაუზა“, 2003, გვ. 160

²⁹ იხ. *თ. მონიავა*, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვა საქართველოში (უძველესი დროიდან საბჭოთა პერიოდის ჩათვლით), თბ., „მერიდიანი“, 2005, გვ. 47-53, 69-71. *თ. მონიავა*, ფიზიკური პირის პატივისა და ღირსების ცნება, „სამართალი“, №6-7, 2003, გვ. 21

პირად ცხოვრებას, როგორც სოციალურ მოვლენას, ქართულ პუბლიცისტიკაში ყურადღება ეთმობა მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრიდან. ამ საკითხზე საყურადღებოა ფ. გოგიჩაიშვილის წერილების სერია. საგულისხმოა, რომ პატრიარქალური დროისთვის დამახასიათებელი იყო ოჯახური, კარნაკეტილი ცხოვრება და საკუთარი თავით დაკმაყოფილება. ამ დროს ძალიან ძნელია კერძო და საზოგადოებრივი სფეროების გამიჯვნა, ვინაიდან ორივე მხარე ერთმანეთშია გადახლართული, ოჯახებიც ერთმანეთს ჰგავს თავისი მეურნეობითა და ეკონომიკური საქმიანობით. თუმცა ნელ-ნელა იცვლება ვითარება. თანდათან მამაკაცი სოციალურ თავისუფლებას იძენს; მას შეუძლია მოჰკიდოს ხელი ისეთ საქმიანობას, რომელიც მთელს მის ძალ-ღონეს მოითხოვს და ამ ფორმით აკმაყოფილებს ცოლ-შვილსა და ზოგადად ოჯახს. თუმცა ქალს ჯერჯერობით არ აქვს, მამაკაცის მსგავსად, „თავისუფლად“ მოქმედების უფლება. ალბათ, სწორედ ამიტომაც ქალის არსებაში ჩაბუდებული უკმაყოფილების გრძნობა საკუთარი თავისა და საზოგადოების მიმართ. ადამიანთა ფიზიოლოგიურ მოთხოვნილებათაგან წინა პლანზე წამოიწია სქესობრივი მოთხოვნილების დაკმაყოფილებამ. ასევე განსაკუთრებული ყურადღება მიექცა სულიერ მოთხოვნილებებსაც.³⁰ აღნიშნული, ცხადია, ეხება ქალთა და მამაკაცთა თანასწორობის პრობლემას, ქალთა უფლებების დაცვას პოლიტიკასა თუ ზოგადად საზოგადოებრივ ცხოვრებაში.³¹ ეს საკითხი საქართველოში დადგა და საჯარო სფეროში ამან განაპირობა ქალთა საქმიანობის გაზრდა. ამდენად, აღნიშნულ ეპოქაში პირადი ცხოვრების ცალკეული გამოვლინებანი არის დაცული.

მე-19 საუკუნის ბოლოსა და მე-20 საუკუნის დასაწყისში კერძო ცხოვრების მოცულობა კიდევ უფრო გაფართოვდა. მართალია, ეროვნული თვითგამორკვევის არსია გამოხატული დიდი ილიას სიტყვებში: „ჩვენი თავი ჩვენადვე გვეყუდნესო“, მაგრამ არც ტექსტზე ჰერმენევტიკული ძალადობა გამოვა, თუ აქ ინდივიდის დამოუკიდებლობასაც მოვიაზრებთ. საბჭოთა პერიოდში დაცული იყო პირადი სფეროს გარკვეული ასპექტები, თუმცა მე-20 საუკუნიდან ტექნოლოგიურმა განვითარებამ პიროვნების დაცვა გაცილებით აქტუალურ პრობლემად აქცია. დღეს მოქმედმა სსკ-მა პირადი ცხოვრება აღიარა დამოუკიდებელ დაცვის ღირს სიკეთედ. აღნიშნულმა გაზარდა პირადი ცხოვრების დაცვისადმი ყურადღება.

რაც შეეხება საქართველოს სასამართლო პრაქტიკას, ის იურისპრუდენციაში ცნობილი კონსერვატიზმის პოზიციებიდან შეხვდა პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების აღიარებას. აღნიშნული ჩანს თვით საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2000 წლის 1 დეკემბრის განჩინებაში, რომელიც პატივისა და ღირსების შელახვას უკავშირდება. თუმცა, მოცემულ საქმეზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 17 ოქტომბრის განჩინების გაცნობის შემდეგ აშკარა ხდება, რომ შეილახა პირადი ცხოვ-

³⁰ იხ. ფ. გოგიჩაიშვილი, რჩეული ნაწერები, ტ. 1, თბ., „საბჭოთა საქართველო“, 1974, გვ. 166-182

³¹ ევა პერონის როლის შესახებ ქალთა უფლებების დაცვის საქმეში იხ. G. Bonder, M. Nari, A turning point for Women's political participation in Argentina, The 30 percent quota Law, გვ. 184-191, <<http://www.un.org/womenwatch/osagi/feature/postconflict/argentina.pdf>> [20.10.10 20:55]

რების პატივისცემის უფლება.³² ამდენად, პირადი სფეროს შესახებ პირველი საქმე საქართველოში წარუმატებელი გამოდგა.

საგულისხმოა ასევე ადამიანის უფლებათა ევროსასამართლოში განხილული საქმე „ნიკოლაიშვილი საქართველოს წინააღმდეგ“, რომელშიც პირადი ცხოვრების ერთ-ერთი ასპექტის – გამოსახულების – ხელყოფა გამოიკვეთა.³³ აღნიშნულს მოჰყვა საქმე, რომელიც ეხებოდა პირადი საიდუმლოების ერთ-ერთ გამოვლინებას – შვილად აყვანის საიდუმლოებას.³⁴ საყურადღებოა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ ცნობების გავრცელების თაობაზე; პირის რეაბილიტაციის შესახებ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2003 წლის 11 ნოემბრისა და დიდი პალატის 2003 წლის 24 მარტის განჩინებები. ამის შემდეგ შედარებით განვითარდა პირადი ცხოვრების დაცვისადმი მიდგომა, რაც განაპირობა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის გათვალისწინებამ.³⁵ თუმცა მაინც იყო გარკვეული საკითხები, რაშიც არ იზიარებდნენ ევროპულ გამოცდილებას.³⁶ ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებულია საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წვლილი.³⁷ თუმცა ინტერესთა დაბალანსება სათანადოდ მაინც ვერ ხორციელდებოდა.

ამასთან, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში პერსონალური მონაცემების მიღების შესახებ 2008 წელს შესული დამატებითი შეივსო საკანონმდებლო ხარვეზი, ვინაიდან მანამდე პერსონალური მონაცემების დაცვა კერძოსამართლებრივად არ იყო ცალკე გათვალისწინებული.

21-ე საუკუნის დასაწყისში პირადმა ცხოვრებამ უფრო მეტი აქტუალობა შეიძინა საქართველოში. ეს განპირობებული იყო სექსუალური რევოლუციის წარმოშობის ტენდენციების გაჩენით.³⁸

³² იხ. *გურგენიძე საქართველოს წინააღმდეგ*, 2006 წლის 17 ოქტომბრის განჩინება (განაცხადი №71678/01) (საბოლოო 17/01/2007), <www.article42.ge/human/Gurgenidze_v_georgia.doc> [15.03.08 22:24]

³³ იხ. *ნიკოლაიშვილი საქართველოს წინააღმდეგ* 2009 წლის 13 იანვრის განჩინება (განაცხადი №37048/04), <<http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/BROSHURA-adamianis%20uflebata.pdf>> [15.04.09 23:44]

³⁴ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2001 წლის 18 ოქტომბრის განჩინება (საქმე №2კ-141 დად.-02)

³⁵ იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2007 წლის 10 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (საქმე №3/2058)

³⁶ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2008 წლის 15 მაისის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-968-1269-07)

³⁷ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის გადაწყვეტილება, 2008 წლის 19 დეკემბრის განჩინება (საქმე №1/7/454), საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 30 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (საქმე №2/3/406,408)

³⁸ იხ. *შ. გაბუნია*, ვირტუალური კომუნიკაციების როლი თბილისელ ლესბი ქალთა ცხოვრებაში, თბ., 2010, გვ. 1-14; სექსუალური რევოლუციის შესახებ იხ. *II. Сорокин*, Американская сексуальная революция, Перевод Г. Войтенковой, М., 2006, გვ. 57-70

გ) ნაშრომის მიზნები და ძირითადი მიმართულებები

ნაშრომის მიზანია: 1) კერძო და პირადი ცხოვრების ცნების მოცულობის დადგენა; 2) პირადი ცხოვრების დაცვის თაობაზე თეორიების, საქართველოსა და საზღვარგარეთის განვითარებული ქვეყნების კანონმდებლობისა და სასამართლო პრაქტიკის გაცნობა-ანალიზი, ასევე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო პრაქტიკის შესწავლა; 3) კერძოსამართლებრივი დაცვის გარანტიების გაფართოება; 4) საკანონმდებლო ნორმების სრულყოფისა და პრაქტიკაში წამოჭრილი პრობლემების გადაჭრის გზების ჩვენება.

დ) კვლევის საგანი და ობიექტი

კვლევის საგანი და ობიექტია: 1) საზოგადოებრივი, საჯარო, კერძო, პირადი და ინტიმური ცხოვრება; 2) ზოგადი პიროვნული უფლება და პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება; 3) პირადი სფეროს სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის ფუნქციები (კომპენსაცია, სატისფაქცია, პრევენცია) და ფორმები; 4) გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვა; 5) იურიდიული პირის კერძო ცხოვრების დაცვის პრობლემა; 6) პირადი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქო საპროცესოსამართლებრივი გარანტიები.

ე) კვლევის მეთოდები

ნაშრომში პირადი ცხოვრების დაცვის არსისა და თავისებურებების გამოსაკვეთად გამოყენებულია იურიდიული მეცნიერებისთვის ტრადიციული იდეალური მეთოდები – დოკუმატური და ნორმატიული მეთოდები. ამასთან, კვლევაში ვიხელმძღვანელებთ ისტორიული, შედარებითსამართლებრივი, სისტემური, ანალიზისა და სინთეზის, ლოგიკური მეთოდებით. აზროვნების ლოგიკურ კანონებთან კავშირში თემის განხილვა ლოგიკურად მწყობრი დასკვნის ჩამოყალიბების წინაპირობაა. ასევე არ იქნება ინტერესმოკლებული, პირადი ცხოვრების დაცვის პრობლემის სოციოლოგიური მეთოდის³⁹ გამოყენებით შესწავლა, ვინაიდან პირადი სფერო უკავშირდება სოციოლოგიას. უნდა გაიმიჯნოს კერძო ცხოვრების იურიდიული და სოციოლოგიური ასპექტები, რათა არ მოხდეს იურიდიულის სოციოლოგიურზე დაყვანა; ამასთან, სამართლებრივი ურთიერთობები საზოგადოებრივი ურთიერთობის მოწესრიგების იურიდიული ფორმაა, თუმცა განსაზღვრულწილად სოციოლოგიურ საფუძვლებსაც უკავშირდება. ამდენად, ნაშრომის საკვლევად დიდია ზოგადი სოციოლოგიის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა. საკითხის როგორც სოციოლოგიური, ისე სამართლებრივი ასპექტების განხილვა პრობლემის მთელი სისავსით აღქმის შესაძლებლობას იძლევა.

³⁹ რეალური და იდეალური მეთოდების შესახებ. იხ. *Р. Лукич*, методология права, перевод с сербохорватского *В. Кулистикова*, М., «Прогресс», 1981, გვ. 92-129, 133-134, 138-197

ვ) ნაშრომის სიახლე

სამოქალაქო სამართალში პირადი ცხოვრების დაცვის შესახებ მონოგრაფიული კვლევა ქართულ ენაზე არ შექმნილა. მსოფლიო მასშტაბით უკანასკნელი ასწლეულის განმავლობაში პირადი ცხოვრების დაცვის პრობლემას, რამდენადაც შეგვიძლია განვსაჯოთ, მონოგრაფიის დონეზე მხოლოდ რამდენიმე ნაშრომი მიეძღვნა. შესაბამისად, წინამდებარე კვლევა არის ქართულ სინამდვილეში პირადი ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის პრობლემის შესწავლის პირველი ცდა. ამასთან, ნაშრომში გადმოცემულია, თუ როგორაა დაცული ზოგადად კერძო ცხოვრება ადამიანის უფლებათა ევროკონვენციით. კვლევა ასევე ეხება პირადი სფეროს დაცვის საერთაშორისოსამართლებრივ ასპექტებს. ამავე დროს, განსაზღვრულია მათი მნიშვნელობა შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე პირადი ცხოვრების დაცვის უფრო მყარი მექანიზმის ჩამოყალიბებისთვის; ნაშრომში დადგენილია, თუ რა მიმართებაა პირად არაქონებრივ უფლებებსა და ზოგად პიროვნულ უფლებას შორის, თუ რითია განპირობებული პირადი ცხოვრების კერძოსამართლებრივი დაცვის განსაკუთრებული სამართლებრივი ბუნება...

კვლევაში არის მცდელობა, განხილულ იქნეს პირადი სფეროს დაცვის თაობაზე პრაქტიკული პრობლემები, პირადი ცხოვრების ხელყოფის ლატენტიურად დატოვების საფრთხეები. ამასთან, ნაშრომი სამართალწარმოების დროს პირადი სფეროს ხელყოფის შემთხვევებსაც ეხება. ამ თვალსაზრისით აშკარაა თემის პრაქტიკული მნიშვნელობა.

აღნიშნული ნაშრომი არის ქართულ სინამდვილეში პირველი მცდელობა, წარმოდგენილ იქნეს პირადი ცხოვრების ნიშნები და დაცვის ტენდენციები; დაიხვეწოს სამოქალაქო კანონმდებლობა პირადი სფეროს კონსტიტუციურსამართლებრივი საწყისების საშუალებით. ამასთან, კვლევაში არის მცდელობა, მოხდეს პირად ცხოვრებასთან დიალექტიკურად დაკავშირებული პრობლემების კომპლექსური შესწავლა. ზემოგანხილულ გარემოებებზე დაყრდნობით აღმოჩენილია საკანონმდებლო ხარვეზები და წარმოდგენილია მათი აღმოფხვრის გზები როგორც სამოქალაქო სამართალში, ისე საპროცესო სფეროში. აღნიშნული, ალბათ, საერთაშორისო მასშტაბითაც იქნება საყურადღებო და საინტერესო, რაც მის თეორიულ მნიშვნელობაზე მიუთითებს. ამდენად, ნაშრომი მნიშვნელოვანია პრაქტიკის ჩამოყალიბებისა და სამართლის განვითარების, ასევე სსკ-ის სრულყოფის თვალსაზრისით.

ზ) დასაცავად წარდგენილი ძირითადი დებულებები

კვლევის შედეგად პრობლემათა გადაწყვეტისათვის შემუშავებულია სასწავლო-მეთოდური და პრაქტიკული მნიშვნელობის შემდეგი რეკომენდაცია-წინადადებები:

1. კერძო ცხოვრების ნიშნები უნდა გამოიკვეთოს საჯარო და საზოგადოებრივ ცხოვრებასთან შეპირისპირებით, რისთვისაც, ბუნებრივია, დასადგენია საჯარო და საზოგადოებრივი ცხოვრების არსი. ამის შემდეგ გამოირიცხვის მეთოდის გამოყენებით უნდა გაიმიჯნოს კერძო, პირადი და ინტიმური სფეროები.

2. მიზანშეწონილია, კერძო ცხოვრების დაცვის უფლების დამოუკიდებელ ინდივიდუალურ უფლებად გათვალისწინება სამოქალაქო კოდექსში.

3. მიზანშეწონილია, გარკვეულწილად მოხდეს კერძო სფეროს სამართლებრივი დაცვის საშუალებათა სისტემატიზაცია. უნდა გამოიყოს ძირითადი კანონი კონსტიტუციის სახით, კანონები საჯარო და კერძო სამართლის მიმართულებით და სასამართლო პრაქტიკა, რითაც ფაქტობრივად შეიკვრება პირადი ცხოვრების დაცვის საშუალებები ერთ მთელად.

4. ა) „ზოგადი პიროვნული უფლება“ ფართო გაგებით უნდა გამოიყენებოდეს პიროვნული უფლებების აღსანიშნავად. ზოგად პიროვნულ უფლებასა და პირად არაქონებრივ უფლებებს შორის მჭიდრო კავშირია, მაგრამ ისინი ურთიერთგანსხვავებულიცაა. სსკ-ი არ იცნობს ტერმინს „ზოგადი პიროვნული უფლება“, თუმცა არეგულირებს პირადი არაქონებრივი უფლებების ხელყოფის ცალკეულ შემთხვევას. ეს არ ნიშნავს ჩვენი კანონმდებლობით ზოგადი პიროვნული უფლების დაუცველობას. მის დასაცავად პირად არაქონებრივ უფლებებზე დაყრდნობით აუცილებელია მათი ფართო განმარტება-განზოგადება (აბსტრაქცირება); ბ) უფლების დაცვის სამართლებრივი ტექნიკის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ზოგადი პიროვნული უფლების დანიშნულება. აქ საქმე ეხება ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარებას, რაშიც სამოსამართლო სამართალმა უნდა ითამაშოს დიდი როლი. მნიშვნელოვანია პირადი ცხოვრების ქმედითი და ეფექტური დაცვისთვის სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის ფუნქციების გაფართოებაც.

5. ზოგადი პიროვნული უფლების ელემენტებს – თვითგამორკვევის, პირადი ცხოვრებისა და თვითგამოსახვის უფლებებს შორის მჭიდრო კავშირია. ისინი კორელაციურ ურთიერთობაშია ერთურთთან, თუმცა შეიძლება კერძო ცხოვრების დაცვის უფლება სხვა პიროვნულ უფლებებთან განსაზღვრულ (ზოგჯერ მჭიდრო, ზოგჯერ მთელისა და ნაწილის) დამოკიდებულებაში იყოს.

6. პირადი ცხოვრება მჭიდრო კავშირშია თავისუფლებასა და ხელშეუხებლობასთან. აუცილებელია, გამოიკვეთოს თავისუფლებისა და პირადი ხელშეუხებლობის უფლების, როგორც არამატერიალური უფლების, მნიშვნელობა კერძოსამართლებრივი დაცვის ხერხების გაფართოების გზით.

7. პირადი ცხოვრება უკავშირდება ინდივიდუალიზაციის საშუალებას – სახელს. სახელის დაცვის უფლება იგივე დამოკიდებულებაშია კერძო ცხოვრების დაცვის უფლებასთან, როგორც მიმართებაც არსებობს განსაკუთრებულ და ზოგად პიროვნულ უფლებებს შორის. ამასთან, სახელის შელახვამ შეიძლება გამოიწვიოს პირადი სფეროს ხელყოფაც, მაგრამ ეს არ უნდა იყოს მისი ცალკე სამართლებრივი დაცვის უარყოფის საფუძველი. ასევე სსკ-ით დაზუსტებას საჭიროებს სახელის დაცვის უფლების შინაარსი.

8. სსკ-ში გამოსაკვეთია საკუთარი გამოსახულების დაცვის უფლება. ისიც თავისი სამართლებრივი ბუნების გამო ზოგჯერ პირადი სფეროს დაცვის ფარგლებში ექცევა.

9. ა) კერძო სფეროს გამოვლენის ერთ-ერთ ფორმად შეიძლება ჩაითვალოს პერსონალური მონაცემები. ამ გაგებით საქმე ეხება ინფორმაციულ თვითგამორკვევას. პერსონალური მონაცემების ხელყოფა შეიძლება იყოს პირადი ცხოვრების შელახვის დეტერმინანტი. საქართველოში აღნიშნული თვალსაზრისით განხორციელებულმა ცვლილებამ კერძოსამართლებრივი

დაცვის მექანიზმი შეუქმნა პერსონალურ მონაცემებს; ბ) ასევე გასამიჯნია პერსონალური მონაცემების საჯარო და კერძოსამართლებრივი დაცვა.

10. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების დარღვევა ავტორის მიერ არ შეიძლება გამართლდეს ხელოვნების (ან პრესის) თავისუფლების ძირითადი უფლების დაცვის საფუძვლით. ნაწარმოები (სტატია) უნდა აკმაყოფილებდეს ჰუმანურობის, ზნეობრიობისა და სამართლიანობის მოთხოვნებს, ხოლო აღნიშნულ პრინციპებთან შეუსაბამობისას ავტორის თანხმობით უნდა შევიდეს მასში ცვლილება ან საერთოდ მოხდეს მისი გავრცელების აკრძალვა.

11. ა) პირადი ცხოვრების დაცვის მიზნებიდან გამომდინარე, კანონი „სიტყვისა და აზრის გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ უნდა იყოს წაკითხული სამართლის წყაროთა და სამართლებრივ ღირებულებათა იერარქიის გათვალისწინებით; ბ) ამასთან, თავისუფლება პასუხისმგებლობითაა ზღვარდებული და კანონის დათქმებს ემორჩილება. შესაბამისად, უსაზღვრო თავისუფლება ხელყოფს პირად სფეროს, რითაც ადგილი აქვს პირადი ცხოვრების შელახვას და არა ინტერესთა კონფლიქტს. ღირებულებითი კოლიზიის დროს კი უნდა გამოიკვეთოს ღირებულებათა იერარქია, ვინაიდან პირადი სფეროს დაცვა (მით უმეტეს, რიგითი პირისა) გაცილებით რელევანტურია, ვიდრე საჯარო ინტერესის დაცვა. განსაზღვრულ გამონაკლის შემთხვევებში კი შეიძლება პირადი სფეროდან გარკვეული ასპექტების გაცემა. ასევე ზოგჯერ პირადი სფეროს დაცვის უფლებას აქვს სხვა პიროვნულ უფლებებთან დაკავშირებით მომსახურებითი ფუნქცია, რაც მიზანშეწონილია პრაქტიკაშიც გამოიკვეთოს.

12. ა) საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლში გათვალისწინებულია საკუთარი პიროვნების განვითარების თავისუფლება, რომელშიც შედის ზოგადი პიროვნული უფლება და საყოველთაო თავისუფლება. ზოგადი პიროვნული უფლების გამოვლინებანი – განსაკუთრებული პიროვნული უფლებები – სახელისა და გამოსახულების დაცვის სახით (პირადი საიდუმლოება და სხვა) არის სსკ-ით ან სხვა კანონებით უზრუნველყოფილი. ტერმინი „ზოგადი პიროვნული უფლება“ სამართლებრივ უსაფრთხოებას იცავს და მისი უარყოფა დაუშვებელია, რადგან არსებობს მასზე კიდევ უფრო ზოგადი და ზოგადი პიროვნული უფლების ცალკეული გამოვლინებანი. შესაბამისად, იგულისხმება, რომ მათ შორის არსებული კატეგორიაც არის საქართველოს კანონმდებლობით დაცული; ბ) ამასთან, ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარება შეიძლება სსკ-ის 992-ე და შემდგომი მუხლების საფუძველზე; გ) პიროვნების ყოველმხრივი დაცვის მიზნიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია პრაქტიკის მიერ ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარება. ამასთან, აუცილებელია კერძო ცხოვრების უფლების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის გაფართოება და სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის კომპენსატორული ფუნქციის გამოკვეთა.

13. კერძო სფეროს დაცვის უფლება კერძო სამართლის იურიდიულ პირს შეიძლება ჰქონდეს, ისიც გარკვეული სპეციფიკური თავისებურებებით. ზოგადად იურიდიულ პირს შეიძლება ჰქონდეს კერძო ცხოვრების საიდუმლოება. ამ კუთხით უნდა გაიმიჯნოს სამოქალაქო და ადმინისტრაციულსამართლებრივი დაცვის ფორმები.

14. გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების დაცვის დროს „დაცვის ღირსი ინტერესის მქონე პირი“ ხდება მორალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა.

ნის უფლების დამოუკიდებელი სუბიექტი. ამასთან, „დაცვის ღირსი ინტერესის მქონე პირს“ უნდა შეეძლოს მისი უფლების დაცვის განხორციელება.

15. პირადი ცხოვრების უკეთესი დაცვის თვალსაზრისით მიზანშეწონილია ევროპული სასამართლო პრაქტიკის გამოყენება, რაც მნიშვნელოვანია სამართლის და ერთგვაროვანი პრაქტიკის განსავითარებლად.

16. გარკვეული სამართლებრივი პრობლემების თავიდან ასაცილებლად უმჯობესია ტერმინით „არაქონებრივი ზიანი“ ხელმძღვანელობა. ასევე უმნიშვნელოვანესია არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ფუნქციები იყოს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში დამოუკიდებლად გაანალიზებული და განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს კომპენსაციურ ფუნქციას.

17. საპროცესო სფეროში უნდა იყოს შუალედი ნაპოვნი ჩვენების მიცემის მოვალეობასა და ჭეშმარიტების ძიების ინტერესებს შორის. აღნიშნული პრობლემა ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა გაირკვეს საჯარო და კერძო ინტერესთა აწონ-დაწონვის გზით პროპორციულობის საფუძველზე.

18. კვლევაში გამოკვეთა, რომ პირადი სფეროს განსაზღვრული ასპექტები შეიძლება აისახოს პროფესიულ საიდუმლოებაში. პროფესიული საიდუმლოების ძირითადი ნიშნებია: საიდუმლოების სუბიექტთა შორის ნდობაზე აგებული ურთიერთობა; ეთიკური ნორმების სისტემის შინაარსი განპირობებულია ამა თუ იმ პროფესიული საქმიანობის სპეციფიკით; რთული ობიექტი კერძო და საჯარო ინტერესთა ან სიკეთეთა ერთობლიობის სახით, რომელთაც საიდუმლოების დარღვევის შემთხვევაში შეიძლება ზიანი მიაღგეს.

19. მიზანშეწონილია, პროფესიული საიდუმლოების დაცვის მოვალეობის სუბიექტთა წრის გაფართოების მიზნით ტერმინ „სამედიცინო საიდუმლოების“ გამოყენება.

20. განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია ინტიმური სფეროს დაცვა სამედიცინო საიდუმლოების დროს. ინტერესთა კონფლიქტის დროს, როგორც წესი, ის გაცილებით რელევანტურია, ვიდრე საჯარო ინტერესი. ამასთან, სავარაუდოდ საექიმო საიდუმლოებას უნდა ეხებოდეს გამონაკლისი წესი, როდესაც ინტიმური ხასიათის მონაცემები შეიძლება გაიცეს ლეგიტიმური საჯარო ინტერესის დაცვის მიზნით (თუ ამას მოითხოვს გარდაცვლილის ნათესავი ან კანონიერი წარმომადგენელი). ასევე დასაშვებია საექიმო სფეროში არსებული ინტიმური ცნობების გაცემა, თუ აღნიშნულს მოითხოვს სასამართლო, საგამოძიებო ორგანოები ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოებისა და სხვათა უფლებების დაცვა.

21. კერძო ცხოვრების ქონებრივი ასპექტები შეიძლება წარმოდგენილ იქნეს საბანკო საიდუმლოებაში. ამდენად, საბანკო საიდუმლოების დაცვით კერძო ცხოვრებაც იქნება დაცული.

22. ა) მიზანშეწონილია სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა გავრცელდეს როგორც ნოტარიუსზე, ისე სანოტარო მოქმედების შემსრულებელ სხვა თანამდებობის პირებზე. ბ) აუცილებელია სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების ხელყოფის შემთხვევაშიც არაქონებრივი ზიანის არსებობაზე აქცენტის გაკეთება, რაც საკანონმდებლო ხარვეზის შევსებას საჭიროებს. ამდენად, აუცილებელია შემოღებულ იქნეს ტერმინი „კერძო ცხოვრება“, რომლის გამოვლენის ერთ-ერთ ფორმად უნდა ჩიათვალოს სანოტარო მოქმედების საიდუმლოება. ბ) შენაბრეთა პირად ქონებრივ

უფლებათა დაცვის თვალსაზრისითაც მიზანშეწონილია პირის კერძო ცხოვრების არსის გამოკვეთა.

23. პირადი სფერო ასევე შეიძლება გამოვლინდეს შვილად აყვანის საიდუმლოების დაცვაში. შვილად აყვანის საიდუმლოების დაცვა და კონფიდენციალურ სფეროთა წრეში მოთავსებაც თვით უფლებამოსილი პირის ნებაზეა დამოკიდებული.

24. ა) მიზანშეწონილია, გაფართოვდეს საადვოკატო საიდუმლოების ცნების შინაარსი, რათა მოიცვას კლიენტისგან ადვოკატისთვის მიცემული ცნობები, რომელთა გავრცელება კლიენტისთვის არასასურველია; ბ) კონფიდენციალობა უნდა უზრუნველყოს სხვა ადვოკატმა ან მისმა თანაშემწემ, ასევე ადვოკატის სტაჟიორმა, რადგან მათაც ეხება ნდობაზე აგებული ურთიერთობა. საიდუმლოების დაცვა უნდა დაევალოს პირებს, რომლებიც პირველი ინსტანციის სასამართლოში გამოდიან წარმომადგენლებად (სსკ-ის 714-ე მუხლი), ასევე მდივანს; გ) ამასთან, კლიენტის შესახებ ინფორმაციის გავრცელება შეიძლება მხოლოდ კლიენტისავე თანხმობით. თუმცა ამ ტიპის ცნობების გავრცელება დასაშვებია, თუ ადვოკატის მიერ ინფორმაციის გამჟღავნება აუცილებელია მის მიმართ წაყენებული ბრალდებისაგან თავის დასაცავად (და სხვა კანონით დადგენილ გამონაკლის შემთხვევებში).

25. საგულისხმოა, რომ პროფესიულ საიდუმლოებაში შეიძლება მოიაზრებოდეს ასევე მომსახურების გაწევისას მიღებული ან გაგებული ცნობები. ამასთან, ხშირად მუშები ინტერნეტში განათავსებენ საკუთარ ნახელავს, რომელიც უკვე სხვა პირის პირადი სფეროს ელემენტია. აღნიშნული წარმოშობს ამ ორ ინტერესს შორის კონფლიქტს. აქ აუცილებელია ინტერესთა დაბალანსება, წინააღმდეგ შემთხვევაში თუ კერძო სფერო დაუსაბუთებლად შეილახა, კერძო ცხოვრების დელიქტური სამართლით დაცვის შესახებ საკითხი დადგება.

26. ა) პირადი ცხოვრება საქართველოს კანონმდებლობაში სხვადასხვა ნორმითაა დაცული. უპირველეს ყოვლისა, მნიშვნელოვანია სსკ-ის მე-18 მუხლი, რომელიც ღირსების დაცვაზე მიუთითებს. ღირსება, თავის მხრივ, უკავშირდება ზოგადი პიროვნული უფლების შინაარსს. ზოგადი პიროვნული უფლება ახდენს საკუთარი პიროვნების განვითარების თავისუფლების (საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლი) კონკრეტიზაციას ღირსების დაცვის უფლების მეშვეობით, რომელიც სპეციალური უფლებაა. ზოგადი პიროვნული უფლება კი პიროვნების (ინდივიდუალობის) ყოველმხრივი დაცვის საფუძველია. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ასევე ქართული დელიქტური სამართალი, რომელიც საქართველოს სამოქალაქო სამართალში ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარების შესაძლებლობას იძლევა (სსკ-ის 992-ე მუხლი). ეს ორი მომენტები ერთად ქართულ სამოქალაქო სამართალში ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარებაზე მიუთითებს; ბ) რაც შეეხება პირადი ცხოვრების დამცავ საჯაროსამართლებრივ ნორმებს, ისინი გაცილებით უხვადაა, კერძოსამართლებრივი ნორმებისაგან განსხვავებით. თუმცა აქაც შეიძლება ზიანი დადგეს და ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების კონტექსტში დელიქტური ვალდებულება წარმოიშვას. აღნიშნული ზოგადი პიროვნული უფლების საშუალებით პირადი ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივ დაცვას გულისხმობს.

27. განსაკუთრებით საგრძნობია სამოქალაქო სამართალწარმოებისას საიდუმლო სფეროსა და პროცესის საჯაროობას შორის ინტერესთა კონფლიქტი. ამ პრობლემის გადაწყვეტა მოითხოვს სასამართლოს საჯაროობის პრინციპის ობიექტური და ფაქტობრივი ღირებულების გათვალისწინებას. ასევე აუცილებელია პროპორციულობის პრინციპზე დაყრდნობით აწონ-დაწონვის გზით საიდუმლოების დაცვის კონკრეტული გარემოებების შეფასება; ამასთან, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლების განხორციელებამ (ინფორმაციის თავისუფლების ინტერესებიდან გამომდინარე) არ უნდა დაარღვიოს სხვათა უფლებები და თავისუფლებები, თუმცა საიდუმლოება არაა საჯაროობის ტოლფასოვანი ღირებულება. საიდუმლოება გაზრდილი საჯარო ინტერესის გამო შეიძლება გაიხსნას.

28. სასამართლო გადაწყვეტილებაში პირად კანონიერ ინტერესს ენიჭება პრიორიტეტი ინფორმაციის თავისუფლებასთან შედარებით ან ზოგადად საჯარო ინტერესთან შედარებით. საიდუმლოების დაცვის მიზნით უნდა გაიმიჯნოს სასამართლოს გადაწყვეტილების საჯაროდ გამოცხადება და გადაწყვეტილების ქსეროასლების გაცემის პროცედურა.

თ) ნაშრომის სტრუქტურა და მოცულობა

სადისერტაციო ნაშრომი შედგება შესავლის, ძირითადი ნაწილისა და დასკვნისგან. კვლევა მოიცავს ოთხ თავს, ცამეტ ქვეთავს, რვა მოკლე დასკვნას, თემის საბოლოო დასკვნას. დისერტაციას თან ახლავს გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხა. ნაშრომი შედგება დაახლოებით ორას ორმოცდათხუთმეტი გვერდისგან.

თავი I. პირადი ცხოვრების შინაარსი

1. საჯარო და საზოგადოებრივი ცხოვრება

ტერმინი „public“ გამოიყენება საზოგადოების, სახალხოს, საჯაროს, საზოგადოდ ცნობილი მოვლენების ან მოღვაწეების ან საჯარო პირების აღსანიშნავად. ის უკავშირდება თავისუფალ ადგილს, სადაც ხალხს ინდივიდის დანახვის ან მოსმენის უფლება აქვს. იგი კერძოს ანტონიმია.⁴⁰ ამდენად, უპირველეს ყოვლისა, უნდა გაირკვეს საჯარო ცხოვრების არსი, რათა შემდეგ განისაზღვროს კერძო ცხოვრების ნიშნები.⁴¹ აღნიშნულის დასადგენად კი აუცილებელია საჯარო და კერძო სფეროების შესახებ არსებული თეორიების მიმოხილვა. ძირითადად განასხვავებენ ტრადიციულ, ნეიტრალურ-სამართლებრივ და ქცევის შესახებ თეორიებს.

⁴⁰ იხ. A. Hornby, Oxford Advanced learner's Dictionary, Oxford, New York, Oxford university press, 2002, გვ. 1022-1023

⁴¹ საჯაროობა განისაზღვრება ძირითადად კერძო ცხოვრების საპირისპიროდ. იხ. W. Lesch, Medienethik zwischen öffentlichem und Privatem, Im Zoom K&M Nr. 11, Juli 1998, გვ. 40. <http://www.medienheft.ch/uploads/media/11_ZOOM_KM_08_Walter_Lesch_Medienethik.pdf> [06.04.11 22:30]

ე. წ. „კვაზი-ბუნებრივი“ ანუ ტრადიციული თეორიის მიხედვით, საჯარო სფეროში ურთიერთობა სამართლისა და სხვა სოციალური ნორმებითაა მოწესრიგებული; კერძო სფერო ოჯახის საშუალებით განისაზღვრება და აქ ურთიერთობები ურთიერთგაგებასა და სიყვარულზეა აგებული. ეს რეგულირება სპეციფიკურია სქესობრივი თვალსაზრისით: საჯარო სფეროში მოქმედებს კაცი, ქალი კერძო სფეროს დამცველია, სახლსა და საშინაო ატმოსფეროზე ზრუნავს.⁴² ეს თეორია ეფუძნება *არისტოტელეს* შეხედულებას, რომელიც განასხვავებს თანაცხოვრებას სახელმწიფოსა (პოლისი) და სახლში (ე. წ. ოიკოსი (Oikos)) ანუ საჯარო და კერძო სფეროებში. პოლისი მამაკაცების უფლებას იცავს, ოიკოსი არის ქალებისა და მონების ადგილი კაცებთან, როგორც სახლის ბატონებთან, ერთად. ამ პოზიციას ასოციაციურად უახლოვდება აგრეთვე *თ. პობსისა* და *ჯ. ლოკის* ხელშეკრულების თეორია, რომელიც დუალისტურ ხასიათს ატარებს. პოლიტოლოგი *ჰ. არენდტი* საჯარო და კერძო სფეროების შესახებ *არისტოტელესეულ* თეორიას ეფუძნებოდა.⁴³ კერძო ცხოვრების სფეროები არის სფეროები, რომლებშიც პირი ცხოვრობს, კერძოდ, ქორწინება და ოჯახი. საოჯახო სფეროები იქცა კერძო სფეროებად, ხოლო საჯარო სფეროები – პოლიტიკოსების სფეროებად.⁴⁴ ასევე ამერიკელი სოციოლოგი *რ. სენეტი* თვლიდა, რომ კაპიტალისტურ რეალობაში, ერთი მხრივ, მატერიალური ხასიათის ელემენტები საოჯახო (ფამილიარულ, ინტიმურ) სფეროში არ გხვდება, თუმცა, მეორე მხრივ, აისახება მხოლოდ საჯარო სფეროში. ამიტომ საჯაროობა ქალებისთვის „ამორალურ სფეროში“ მოქმედებას უკავშირდებოდა, მამაკაცებისთვის საჯაროობას მორალური დატვირთვა ჰქონდა.⁴⁵ ამჟამად საჯარო სფეროში წარმოდგენილია ქალიც და კაციც; ხშირად ქალი ახერხებს საჯარო და კერძო სფეროებში საქმიანობის შეთავსებას. ამდენად, ტრადიციული მოძღვრება ვერ გამოდგება საჯარო და კერძო სფეროების ერთმანეთისგან გასამიჯნად.

ნეიტრალურ-სამართლებრივი თეორიის მიხედვით, საჯარო და კერძო სფეროები განიხილება თავისუფლების ცნების გამოყენებით: კერძო სფეროში პირებს უნდა შეეძლოთ სახელმწიფოსა და საზოგადოების თვალწინ წინააღმდეგობების გარეშე საკუთარი შეხედულებისამებრ ცხოვრება.⁴⁶ ეს

⁴² იხ. *Chr. Beier*, Autonomie, Privatheit und Selbstbestimmung, Proseminar Informationelle Selbstbestimmung, 21. August 2005, გვ. 11; ხელმისაწვდომია: <<http://www2.informatik.hu-berlin.de/~beier/txts/2005-Informationelle%20Selbstbestimmung%20--%20Autonomie.%20Privatheit.%20und%20Selbstbestimmung.pdf>> [15.01.10 20:40]

⁴³ აღნიშნულის შესახებ იხ. *D. Kölmeier*, Das Öffentliche-Das Private (und der (Un)Bestand dieser Termin, Wintersemester 2008/09, გვ. 8-9, 11, იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <http://www.dkmotion.at/these/privatheit_oeffentlichkeit_david_koehlmeier.pdf> [25.01.10 13:23]

⁴⁴ იხ. *H. Arendt*, *Vita activa oder vom tätigen Leben*. Piper: München 1996, გვ. 38 ციტირებულია: *A. Siegetsleitner*, Forschungsinstitut für Angewandte Ethik, Forschungsberichte und Mitteilungen (herausgegeben von *A. Siegetsleitner* und *O. Neumaier*), Heft 29, Salzburg, 2002, გვ. 13, <<http://www.uni-salzburg.at/pls/portal/docs/1/467581.PDF>> [11.09.09 9:55]

⁴⁵ იხ. *Р. Сеннет*, Падение публичного человека, Перевод с английского /Перевод *О. Исаева*, *Е. Рудницкая*, *Вл. Софронов*, *К. Чухриджидзе*, М., «Логос», 2002, გვ. 32

⁴⁶ აღნიშნულზე იხ. *H. Pauer-Studer*, Privatheit: „Ein ambivalenter, aber unverzichtbarer Wert,“ გვ. 2. ნაშრომი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://www.oew.ac.at/ita/privconf/pauer-studer.pdf>> [10.09.10 21:43]; *b. ბაიერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 11-12

თეორია მნიშვნელოვანია, მაგრამ სრულად ვერ ამოწურავს კერძო სფეროს შინაარსს. თუმცა აღნიშნული ხაზს უსვამს, რომ კერძო ცხოვრების ცნების მოცულობა დიდია, ვინაიდან რაც უფრო მცირეა ცნების ნიშნები, მით უფრო დიდია ამ ცნების მოცულობა.⁴⁷

ქცევის თეორიის თანახმად, კერძოსა და საჯაროს შორის განსხვავება შეიძლება კონკრეტული ქცევის მიხედვით. არსებობს ქცევა, რომელიც კერძო ადგილებისთვისაა დამახასიათებელი (კერძო სახლები) და მოქმედებანი, რომლებიც შეეფერება საზოგადოებრივ ადგილებს (ქუჩები, პარკები, ფირმები, საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილები). საზოგადოებას შეიძლება ჰქონდეს ქცევის სხვადასხვა კოდექსი საზოგადოებრივი და კერძო ადგილებისთვის. პირები იქცევიან საჯაროდ და კერძოდ მათთვის მისაღები საშუალებებით. ამდენად, თუ შეყვარებულები დაკავებულები არიან ინტიმური ურთიერთობით საზოგადოებრივ პარკში, ეს არის პირად ცხოვრებაში ჩარევა იმათი მხრიდან, ვისაც სურს გამოიყენოს პარკი არა ამ სახით. თუმცა ეს უფრო არის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ჩარევა, ვინაიდან ქცევა არ შეესაბამება საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში მიღებულ ქცევებს. ინტიმური ურთიერთობა უნდა იყოს კონფიდენციალური.⁴⁸

რალფ ბენდრათის აზრით, კერძო და საჯარო უნდა გამოიყოს ფორმულით: კერძო არის სიმშვიდესთან ასოცირებული, მაგრამ მისი ნეგატიური ასპექტი არის განმარტობა. საჯარო ნიშნავს ყურადღების ცენტრში ყოფნას, ხოლო ამ შემთხვევაში საჯარო სფეროს ნეგატიური ასპექტი გულისხმობს ე. წ. „სირცხვილის ბოძზე“ გაკვრას.⁴⁹ ეს თეზაც შეეხება კერძო სფეროს მხოლოდ ერთ ასპექტს – სიმშვიდეს, განმარტობას, რომელიც კერძო ცხოვრების უძირითადესი დეტალია, მაგრამ ის კერძო ცხოვრების ზედმეტად ფართო ინტერპრეტაციას უწყობს ხელს. ამიტომ მიზანშეწონილია, დაზუსტდეს მისი სფეროები.

როგორც ჩანს, საჯარო ცხოვრება შინაარსობრივად უახლოვდება ტერმინს „საზოგადოებრივი ცხოვრება.“ საზოგადოებრივი ცხოვრება, სოციოლოგიური გაგებით, არის იმ მოვლენათა კომპლექსი, რომლებიც გარკვეულ შეზღუდულ სივრცეში მყოფი ინდივიდებისა და ერთობების ურთიერთქმედებით წარმოიქმნება. თუმცა ზოგჯერ აფართოებენ საზოგადოებრივი ცხოვრების შინაარსს და მასში მცენარეთა გარემოსა თუ ცხოველთა ჯოგებში მიმდინარე მოვლენებსაც მოიაზრებენ.⁵⁰ ე.ი., სიტყვები „საჯარო ცხოვრება“ და „საზოგადოებრივი ცხოვრება“ ფართო გაგებით იდენტური მნიშვნელობისაა და მათ აერთიანებს განსაზღვრული საჯარო ფუნქცია. თუმცა ვიწრო გაგებით საჯარო ცხოვრებაში, სავარაუდოდ, უნდა იგულისხმებოდეს საზოგადოებრივი (როგორც სახელისუფლო, ისე არასახელისუფლო) ინტერე-

⁴⁷ აღნიშნულის შესახებ იხ. კ. ბაქრაძე, ლოგიკა, თბ., საქ. პედაგოგ. მეცნ. ინსტ. გამომც., 1946, გვ. 45

⁴⁸ იხ. Richard J. Arneson, Egalitarian justice versus the right to privacy? (published in Social Philosophy and Policy 17, No. 2 (Summer, 2000), გვ. 3-4, <<http://philosophy.ucsd.edu/faculty/rarneson/privacy3.pdf>> [15.01.10 23:20]

⁴⁹ იხ. R. Bendrath, (Future of Privacy) Zukunft von Netz und Gesellschaft, In: LDI NRW Personenlichkeit im Netz 2008, გვ. 105

⁵⁰ იხ. ი. შჩეპანსკი, სოციოლოგიის ელემენტარული ცნებები (თარგმნა თ. კრატიაშვილმა), თბ., „მეცნიერება“, 1997, გვ. 14-16

სებისთვის საქმიანობა. ამასთან, შესაძლოა, რომ საჯარო ცხოვრება გაცილებით ფართო იყოს, ვიდრე საზოგადოებრივი სფერო. შესაბამისად, კერძო სფერო, რომელიც არაა საჯარო. აღნიშნული, ცხადია, კერძო ცხოვრების არსის ფართო ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლევა. ამიტომ აუცილებელია გაირკვეს, კონკრეტულად რომელ ასპექტებს მოიცავს კერძო სფერო.

2. კერძო, პირადი და ინტიმური ცხოვრება

2.1. თეორიები კერძო, პირადი და ინტიმური ცხოვრების შესახებ

კერძო ცხოვრების ცნების შინაარსის განსაზღვრა არის ძალიან რთული. ტერმინი „კერძო სფერო“ გამოიყენება რამდენიმე ვარიაციის სახით,⁵¹ რომლებიც სხვადასხვა მოძღვრებაში აისახა. ამიტომ პირადი სფეროს არსის შესასწავლად აუცილებელია კერძო ცხოვრების შესახებ არსებული კონცეფციების მოკლედ განხილვა. ძირითადად გამოიყოფა კერძო ცხოვრების სოციოლოგიური მიდგომა, რომელშიც შედის თეორიები კერძო სფეროს, როგორც სოციალური მოვლენის, ინდივიდუალობისა და განმარტოების შესახებ. ასევე არსებობს კერძო სფეროს შესახებ იურიდიული მიდგომა, რომელშიც გაერთიანებულია კერძო ცხოვრების შესახებ პრაგმატული ხედვა, შეზღუდული ხელმისაწვდომობის, ე.წ. „კონტროლისა“ და საიდუმლოების შესახებ თეორიები. მიზანშეწონილია, ცალკე ჩამოყალიბდეს კერძო ცხოვრების შესახებ შერეული მიდგომა, რომელიც აერთიანებს სფეროთა, მოზაიკის, სპეციფიკური როლის შესახებ თეორიებს.

2.1.1. კერძო ცხოვრების შესახებ სოციოლოგიური მიდგომა

2.1.1.1. კერძო ცხოვრება, როგორც სოციალური მოვლენა

კერძო სფერო, ერთ-ერთი თეორიის მიხედვით, განიხილება სოციალურ მოვლენად. „ადამიანის პირადი ცხოვრება თავისი კონკრეტული გამოვლინებებითურთ მუდამ განუმეორებელი და თვითგანვითარებადია.“ ის არის სოციალური, ისტორიულად განპირობებული მოვლენა. ზოგადად კერძო ცხოვრება მოიცავს სხვადასხვა სფეროს: 1) „განსაკუთრებით პიროვნულ (ინტიმურ)“; 2) „ყოფით“; 3) „საოჯახო“; 4) „ქონებრივ“; 5) „კულტურულ“; 6) „ორგანიზაციულ“; 7) „სანიტარულ-ჰიგიენურ“; 8) „გამაჯანსაღებელ“; 9) „გართობა-დასვენების“; 10) „საკომუნიკაციო“ და სხვა მხარეს.⁵² ამდენად, აქ პირადი ცხოვრება გამოიყენება ფართო გაგებით და გულისხმობს გარკვეულ სოციალურ კონსტრუქციას, რომელიც კერძო ცხოვრების დატვირთვას

⁵¹ იხ. A Special Report issued by Privacilla. org., *The Privacy Torts: How U. S. State Law Quietly Leads the Way in Privacy Protection*, July, 2002, გვ. 17, ნაშრომი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: http://www.privacilla.org/releases/Torts_Report.pdf [10.09.10 13:41]

⁵² იხ. *Л. Красавчикова*, *Личная жизнь граждан под охраной закона*, М., «Юрид. Лит-ра», 1983, გვ. 9, 15-16

ატარებს. კერძო სფეროს თითოეული განმარტება არის სუბიექტური. კერძო ცხოვრება არის სოციალური სფერო, რომელიც მოიცავს პირის უნარებს და არა ტექნიკურ შესაძლებლობას. პირადი სფერო არის სუბიექტური მდგომარეობა, რაც იმას ნიშნავს, რომ ინდივიდები საკუთარი ნებისა და მოთხოვნების მიხედვით წყვეტენ, თუ როგორი იყოს მის შესახებ წარმოდგენები. თუმცა, თვით ეს თეორია ვერ გაექცა კერძო სფეროში არსებულ სამართლებრივ ასპექტებს, რომლებსაც მაინც სოციოლოგიური ელფერი დაჰკრავს: ა) პირს უნდა ჰქონდეს იურიდიული ძალაუფლება, მართოს ინფორმაცია საკუთარ თავზე, რაც არჩევანის არსებობაზე მიუთითებს. ამასთან, კერძო სექტორში პირს ყოველთვის შეუძლია მართოს საკუთარი თავის შესახებ ინფორმაცია; ბ) ინფორმაციის კონტროლის განცდა – პირი საკუთარ ინტერესებს ბაზარზე ანდობს განათლებულ და მცოდნე წარმომადგენელს. მან უნდა განახორციელოს ძალაუფლება, რომელიც შეესატყვისება მის ინტერესებსა და ღირებულებებს.⁵³ თუმცა ამით არ ამოიწურება კერძო სფეროს სამართლებრივი ნიშნები.

2.1.1.2. კერძო ცხოვრება, როგორც განცალკევება

კერძო სფეროს შესახებ მნიშვნელოვან თეორიას წარმოადგენს განმარტოების შესახებ თეორია (*The Right to Be Let Alone*). *უერენმა* (ბოსტონელმა ადვოკატმა) და *ბრანდეისმა* (საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრმა) ჩამოაყალიბეს ინდივიდუალობის ხელშეუხებლობის პრინციპი სტატიაში სათაურით „კერძო ცხოვრების უფლება“ (1890 წ.).⁵⁴ ამ თეორიის თანახმად, პირადი ცხოვრება არის განმარტოების სფერო, რომელიც განისაზღვრება ტერმინ „განცალკევების“ საშუალებით. განცალკევებაში მოიაზრება იზოლირების ფორმა, სხვა ადამიანთაგან განყენება, მარტო ყოფნა. ეს თეორია ფართო გაგებით ეხება განმარტოებას. ამდენად, პირს შეუძლია თვითონ განსაზღვროს, თუ რა მოცულობით იყოს საზოგადოებრივი ყურადღების საგანი.⁵⁵ ესაა უფლება, განმარტოვდე, რომელიც, თავის მხრივ, მონაცემთა დაცვას უკავშირდება.⁵⁶ ამ გაგებით კერძო ცხოვრება განისაზღვრება, როგორც განმარტოება, სხვებისაგან ან ნებისმიერი სოციალური ზემოქმედე-

⁵³ იხ. A Special Report issued by Privacilla. org., *The Privacy Torts: How U. S. State Law Quietly Leads the Way in Privacy Protection*, გვ. 8-9, 15

⁵⁴ იხ. *Samuel D. Warren & Louis D. Brandeis, The Right to Privacy*, 4 Harv. L. Rev., 1890, გვ.193, 205

⁵⁵ იხ. *E.L. Godkin, Libel and Its Legal Remedy*, 12 J. Soc. Sci. 1880, გვ. 69, 80. ციტირებულია: *Daniel J. Solove, Conceptualizing Privacy*, California Law Review, 2002, გვ. 1103; <[http://securitylaw.info/pdf/Daniel Solove Conceptualizing Privacy 90 Cal L Rev 1087 2002.pdf](http://securitylaw.info/pdf/Daniel_Solove_Conceptualizing_Privacy_90_Cal_L_Rev_1087_2002.pdf)> [07.09.10 20:21]

⁵⁶ იხ. *გ. თიბი, გ. პაიხლი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 15; *ა. ზიგეკოსლაიონერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 31; *რ. ბენდრაიი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 97; ასევე იხ. *M. Fußsack, Skriptum für den Workshop Informationsethik am Studiengang Information and Communication Solutions (ICS), FH-Studiengänge Burgenland*, გვ. 95; ნაშრომი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://homepage.univie.ac.at/manfred.fuellsack/Informationsethik.pdf>> [04.09.10 18:51]

ბისაგან თავისუფლად ცხოვრება.⁵⁷ ამდენად, კერძო ცხოვრებაზე უფლებაში იგულისხმება პირის უფლება, სურვილისამებრ გაანდოს ან არ გაანდოს სხვებს საკუთარი ცხოვრების, ჩვევების, მოქმედებებისა და ურთიერთობების შესახებ ინფორმაცია.⁵⁸ ზემოთ განხილული ცხადყოფს, რომ ეს თეორია წარმოადგენს კერძო ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს ნიშანს პირის სხვა პირთაგან განცალკევების სახით. მართალია, პირადი სფეროს უფლების ადგილი განმარტოების უფლებაშია, მაგრამ განმარტოების უფლება არის გაცილებით ფართო უფლების ნაწილი, უფლებისა, ფლობდე ცხოვრებას, რომელიც უშუალოდ ცხოვრებაზე ადამიანის უფლების ნაწილი გახლდათ.⁵⁹

ამ გაგებით განმარტოების თეორია არის ძალიან ფართო, ვინაიდან ბევრ ასპექტს უკავშირდება და ართულებს საჯარო და კერძო სფეროთა გამოიჯენას. ასევე უმნიშვნელოვანესია კერძო ცხოვრების შინაარსის დაზუსტება კონკრეტული სფეროებით, რათა გარკვეული წარმოდგენა შეიქმნას კერძო ცხოვრების ცნებასთან დაკავშირებით, რაც ამ თეორიით არაა გამოკვეთილი. აღნიშნული კონცეფცია ვერ ხსნის კერძო ცხოვრების ისეთ ძირითად დეტალებს, როგორცაა: ქონებრივი ასპექტები, ინდივიდუალობა, ღირსებისა და საიდუმლოს დაცვის პრინციპი და სხვა. ეს მომენტები კი უკავშირდება კერძო და პირად სფეროების შორის საზღვრების დადგენის პრობლემას, ასევე წარმოაჩენს კერძო ცხოვრების არსს.

2.1.1.3. ინდივიდუალობის შესახებ თეორია

ინდივიდუალიზმი კერძო ცხოვრების ცენტრალური რაობაა. ესეისტ და პოეტ რალფ ვალდო ემერსონის თვალსაზრისი ინდივიდუალიზმის შესახებ ეფუძნებოდა „განმარტობას“, როგორც ინდივიდუალიზმის კულტივირებისთვის ძირითად ნაწილს.⁶⁰ ეს თეორია პირად სფეროში მოიაზრებს მხოლოდ ინდივიდუალობის დაცვის ფორმას და აგებულია პირადი ცხოვრების ნორმატიულ კონცეფციაზე, კერძოდ, ინდივიდუალობის ხელშეუხებლობაზე. ამასთან, ამ თეორიაში მნიშვნელოვანია ტერმინები „ავტონომია, ღირსება და ინდივიდუალობა“ და ასევე „ანტიტოტალიტარიზმი“.⁶¹

საგულისხმოა, რომ ძირითადი ინდივიდუალური ღირებულებებია: ინდივიდუალობა (ინდივიდუალობის დაცვა გულისხმობს გათანაბრებისგან დაცვას); ავტონომია ანუ ადამიანის შესაძლებლობა, გააკეთოს საკუთარი არჩევანი; ღირსება, როგორც კერძო ცხოვრების ქვაკუთხედი;⁶² ხელშეუხებლობა;

⁵⁷ იხ. R. Wacks, *Personal Information: Privacy and the Law*. Oxford Clarendon Press, 1989, გვ. 7; D. Flaherty, *Privacy and Data Protection: An International Bibliography*. Knowledge Industry Publication Inc., 1984, გვ. 14

⁵⁸ იხ. Warren & Brandeis, *The Right to Privacy*, 4 HARV. L. REV., 1890, გვ. 216

⁵⁹ იქვე, გვ. 205, *დოროთი ჯ. გლანსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 3

⁶⁰ იხ. *დოროთი ჯ. გლანსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 25-26

⁶¹ იხ. *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1116-1119

⁶² იხ. James Q. Whitman, *The Two Western Cultures of Privacy: Dignity versus Liberty*, 113 Yale L.J., 2004, გვ. 1161, იხ.: <<http://ssrn.com/abstract=476041>> [20.10.09 00:19]. ციტირებულია: *Brj-Jaap Koops, Ronald Leenes*, 'Code' and the slow erosion of privacy, 12 Michigan Telecommunications and Technology Law Review, 2005, გვ. 135, <<http://www.mttlr.org/voltwelve/koops%26leenes.pdf>> [15.10.09 22:50]

ემოციური განტვირთვა; თვითშეფასება; დაცული კომუნიკაცია; ღირებულება; ხელმისაწვდომობა; სარგებლის მიღება; თანამშრომლობა (როცა აუცილებელია რამდენიმე მომხრე პირთა შეკავშირება რაღაც ჩანაფიქრის განსახორციელებლად); უსაფრთხოება; პასუხისმგებლობა; ნდობა.⁶³ მოცემული თეორიაც პირადი ცხოვრების სოციოლოგიურ ჭრილში განხილვის გარკვეული გამოვლინებაა. თუმცა ეს კონცეფცია პირადი ცხოვრების არც სამართლებრივ მხარეს უგულებელყოფს. პირადი სფეროს სამართლებრივი განხილვის თვალსაზრისით საყურადღებოა, რომ ინდივიდუალობის ხელშეუხებლობაც უკავშირდება საიდუმლოების დაცვას. აღნიშნული თეორია შეეხება პირადი ცხოვრების არსებით ნაწილს – ინდივიდუალობას. პირადი სფერო კი კერძო ცხოვრებაში შედის და კერძო ცხოვრების არსი მხოლოდ ამით როდი ამოიწურება; კერძო სფეროში აუცილებელია ასევე ქონებრივი ასპექტების, გაკონტროლების უფლების, სხვადასხვა სფეროს (კერძო, პირადი და ინტიმური) და სხვა მომენტების ასახვა. ამდენად, ეს თეორიაც სრულად ვერ ხსნის კერძო ცხოვრების არსს.

ამდენად, ეს თეორია განიხილავს კერძო ცხოვრებას ძირითადად რეალურ მოვლენად. სამართლებრივი მეცნიერების ობიექტი კი არ შეიძლება საგანი იყოს, რადგან რეალური არსის კანონზომიერება ბუნებისმეტყველების საგანია.⁶⁴ შესაბამისად, აღნიშნულ ასპექტს კერძო ცხოვრება გაჰყავს „წმინდა“ იურიდიული სფეროდან, რადგან, ჯერ ერთი, ცხოვრება რეალური მოვლენაა; მეორე, საზოგადოებრივი ურთიერთობის შემადგენელი ნაწილია მოქმედება, რომელსაც საგნობრივი ხასიათი უნდა ჰქონდეს ანუ რეალური უნდა იყოს;⁶⁵ მესამე, ცხოვრება რელატიური და სასრულია; მეოთხე, ცხოვრება არაა აბსტრაქტული, ის კონკრეტულია. ეს ნიშნები კი რეალური სფეროსთვისაა დამახასიათებელი.⁶⁶ კერძო ცხოვრება რომ მოექცეს სამართლებრივი რეგულირების სფეროში, აუცილებელია მისი იურიდიული ასპექტების გამოკვეთა, კერძოდ, მისი სამართლის მოქმედების სფეროში განსაზღვრა.⁶⁷ ამ გაგებით მოცემული თეორიები, თითქოს სამართლებრივ ელემენტებსაც შეიცავს, თუმცა კერძო სფეროს იურიდიული ასპექტები ამით არ შემოიფარგლება.

2.1.2. კერძო ცხოვრება, როგორც სამართლებრივი მოვლენა

კერძო ცხოვრების შესახებ არსებობს ასევე იურიდიული მიდგომა, რომელიც კერძო სფეროს გარკვეულ სამართლებრივ ასპექტებს შეეხება. აღნიშნული მოძღვრება მოიცავს შეზღუდული ხელმისაწვდომობისა და ე. წ.

⁶³ იხ. ბერტ-იასი კუპსი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 135-137

⁶⁴ იხ. ს. ავალიანი, თეორიული ფილოსოფია, თბ., „უნივერსალი“, 2007, გვ. 127, 241

⁶⁵ სამართლებრივი ურთიერთობის, როგორც საზოგადოებრივი ურთიერთობის, შესახებ იხ. Ю. Ткаченко, Методологические вопросы теории правоотношений, М., «Юрид. лит-ра», 1980, გვ. 102, 104, 107

⁶⁶ იხ. ს. ავალიანი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 35, 36, 38

⁶⁷ აღნიშნულის შესახებ იხ. В. Сенчищев, Объект гражданского правоотношения. Общее понятие, Школа права: «Актуальные проблемы гражданского права» (ред. М. Брагинский), М., «Статус», 1998, გვ. 139

„კონტროლის“ თეორიებს, საიდუმლოების შესახებ თეორიას, პრაგმატულ მიდგომას კერძო ცხოვრების შესახებ. აქაც ძირითადად პირადი ცხოვრება არის წარმოდგენილი კერძო სფეროს შინაარსობრივი დატვირთვით და ამ თეორიებით გათვალისწინებული წესები ზოგადად ვრცელდება პირად ცხოვრებაზეც. თუმცა განსაკუთრებით აღსანიშნავია პრაგმატიზმი, რომელიც პირადი ცხოვრებისთვის დამახასიათებელ სპეციფიკას გამოკვეთს.

2.1.2.1. მონაცემთა შეზღუდული ხელმისაწვდომობა

ა) შეზღუდული ხელმისაწვდომობის შესახებ თეორია

შეზღუდული ხელმისაწვდომობის თეორიის თანახმად, კერძო ცხოვრება არის სფერო, რომელშიც პირი დაცულია „სხვების არასასურველი ხელმისაწვდომობისაგან – ფიზიკური ხელმისაწვდომობისგან (პირადი ინფორმაცია ან ყურადღება).“⁶⁸ ვიწრო გაგებით პირი კმაყოფილია კერძო ცხოვრებით, როცა ის არაა სხვებისთვის ხელმისაწვდომი, რომელშიც შეიძლება ფიზიკური სიახლოვეც მოიაზრებოდეს.⁶⁹ ამდენად, თვით ეს პირი წყვეტს პერსონალური მონაცემების სხვებისთვის ხელმისაწვდომობას.

სოციოლოგ *ერნესტ ვან დენ ჰააგის* აზრით, პირადი სფერო არის ფიზიკური ან იურიდიული პირის განსაკუთრებული ხელმისაწვდომობა საკუთარ სამფლობელოზე. კერძო ცხოვრება აძლევს პირს უფლებას, დაიცვას კერძო სამფლობელო სხვათა ა) თვალთვალისაგან; ბ) გამოყენებისაგან; გ) (ბოროტი ან სხვა მიზნით) ჩარევისაგან.⁷⁰ ამდენად, კერძო ცხოვრება წარმოადგენს ხელისუფლებისაგან თავისუფალ ტერიტორიასა და პირადი თავისუფლების ციხესიმაგრეს, რომელიც მხოლოდ ინდივიდის თვითმმართველობას ემსახურება.⁷¹ პოლიტიკოსი *დევიდ ო ბრინი* განასხვავებს მათ, ვინც საუბრობს შეზღუდულ ხელმისაწვდომობაზე, როგორც ინდივიდუალური კონტროლის ფორმაზე და მათ, ვინც შეზღუდულ ხელმისაწვდომობას მიიჩნევს არსებობის საშუალებად. ამდენად, კერძო სფერო შეიძლება განიხილებოდეს, როგორც ადამიანის ცხოვრებისეულ მოვლენებსა თუ გარემოებებთან შეზღუდული ხელმისაწვდომობის ფუნდამენტური თავისებურება. ეს მოძღვრება კერძო სფეროს ვიწროდ განიხილავს. საქმე ისაა, რომ კერძო ცხოვრება შეეხება არა მარტო ინფორმაციის გავრცელება-არგავრცელებას;

⁶⁸ S. Bok, *Secrets: On the Ethics of Concealment and Revelation*, 1983, გვ. 10-11, ციტირებულია: *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1103

⁶⁹ იხ. *Richard J. Arneson*, *Egalitarian justice versus the right to privacy?* (published in *Social Philosophy and Policy* 17, No. 2 (Summer, 2000), გვ. 4, <<http://philosophy.ucsd.edu/faculty/rarneson/privacy3.pdf>> [15.01.10 23:20]

⁷⁰ იხ. *E. Van Den Haag*, *On Privacy*, in *Nomos XIII: Privacy* 149, 149 (*J. Ronald Pennock & J.W. Chapman* eds., 1971, გვ. 149 ციტირებულია: *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1103

⁷¹ იხ. *W. Sofsky*, *Verteidigung des Privaten*, München, C. H. Beck, 2007, გვ. 18, 37

კერძო სფეროში ჩარევა ასევე ხდება უსიამოვნებების გზით, როგორცაა ხმაური, სუნი და სულიერი სიმშვიდის სხვა დარღვევა.⁷²

ბ) ე. წ. „კონტროლის შესახებ“ თეორია

მონაცემთა ხელმისაწვდომობა, გარდა შეზღუდული ხელმისაწვდომობის თეორიისა, მოიცავს ასევე ე. წ. „კონტროლის შესახებ“ თეორიას, რომლის წარმომადგენლები არიან *ვესტინი, ბენზანსონი, რუბჰაუსენი* და სხვები.⁷³ აღნიშნული კონცეფციის მიხედვით, კერძო სფერო, რომლის გაკონტროლებაც შეუძლია დაინტერესებულ პირს. ამ სფეროში მოიაზრება მონაცემთა მიღება, ლოკალური (სივრცობრივი) კერძო ცხოვრების გამოვლენის ფორმა საცხოვრებლის სახით და გადაწყვეტილების მიღების კერძო სფერო. საქმე ეხება გადაწყვეტილების დამოუკიდებლად მიღებას, შეატყობინოს ან არ აცნობოს საზოგადოებას რაიმე საკუთარი თავის ან ზოგადად კერძო ცხოვრების შესახებ.⁷⁴ ამასთან, ინფორმაციული კერძო ცხოვრების ქვესახედ გამოიყოფა კომუნიკაციის პირადულობა. კომუნიკაციის კერძო ხასიათს იცავს საფოსტო და სატელეფონო საიდუმლოება და ის საკომუნიკაციო საშუალებების (ფოსტა, ტელეფონი ან ელექტრონული ფოსტა) უკანონო ჩარევებისაგან დაცვას მოიცავს. ამდენად, ამ თეორიის მიხედვით, კერძო არის სფერო, სადაც დაინტერესებული პირი უფლებამოსილია, განსაზღვროს პიროვნულ ინფორმაციაზე, ასევე საკუთარ საცხოვრისზე, საკუთარ გადაწყვეტილებებზე ნებართვის გაცემის კონტროლი.⁷⁵

ამასთან, ე.წ. „კონტროლის შესახებ“ თეორიის ქვეთეორიად შეიძლება დასახელდეს მონაცემთა დაცვისა და ინფორმაციული თვითგამორკვევის შესახებ თეორია.⁷⁶ ინფორმაციულ კერძო ცხოვრებაში იგულისხმება პირის შესაძლებლობა, პირადად გააკონტროლოს საკუთარი თავის შესახებ ინფორმაცია.⁷⁷ ეს თეორია არაა სრულყოფილი, ვინაიდან ხშირად ვერ ხდება იმის განსაზღვრა, თუ რომელ ინფორმაციაზე დაიშვება კონტროლი

⁷² იხ. *David M. O'Brien*, *Privacy, Law, and Public Policy*, 1979, გვ. 15-16, 22, 13. ციტირებულია: *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1104

⁷³ იხ. *A. F. Westin*, *Privacy an Freedom*, New York, Athenum, 1967, გვ. 7; *Randall P. Benzanson*, *The Right to Privacy Revisited: Privacy, News, and Social Change, 1890-1990*, 80 *Calif. L. Rev.*, 1992, გვ. 1133, 1135; *Oscar M. Ruebhausen & Orville G. Brim, Jr.*, *Privacy and Behavioral Research*, 65 *Colum. L. Rev.*, 1965, გვ. 1184, 1189. ციტირებულია: *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1104

⁷⁴ იხ. *b. ბაიერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 4; *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1109

⁷⁵ იხ. *b. ბაიერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 6; *S. Fink*, *Datenschutz zwischen Staat und Markt, Die "Safe Harbor" – Lösung als Ergebnis einer strategischen Interaktion zwischen der Eu, den USA und der IT-Industrie*, Konstanz, 2002, გვ. 10; იხ.: <http://kops.ub.uni-konstanz.de/bitstream/handle/urn:nbn:de:bsz:352-opus-10126/magarbsfink.pdf?sequence=1> [02.09.10 20:58]

⁷⁶ იხ. *R. Driieke, M.A., phil. Karsten Weber*, *Mobile Internetdienste und Privatsphäre (Theoretische Überlegungen und empirische Daten zu einem vieldeutigen Konzept)*, Frankfurt (Oder), Nr. 10 – Dezember 2007, გვ. 23-25

⁷⁷ იხ. *Alan R. Peslak*, *Privacy Primer: An Ethical Review in an, Information Systems and Technology Curriculum*, *Information Systems Education Journal (შემდგომში – ISEDJ) Volume 4, Number 83, September 26, 2006*, გვ. 3

და რომელი არის ხელმისაწვდომი.⁷⁸ ამ თეორიასთან ერთად ხშირად განიხილავენ კერძო ცხოვრების, როგორც საკუთრების, შესახებ კონცეფციას. სწორედ აღნიშნული გაგებით გაჩნდა შეხედულებები კერძო სფეროს „ახალ საკუთრებად“ მოაზრების შესახებ.⁷⁹ თუმცა მონაცემების გადამუშავებაზე აუცილებელია მესაკუთრის ნებართვა ანუ პირი უშვებს, რომ შეტყობინება გადასცეს მანქანას. ამდენად, კერძო ცხოვრების თეორია საკუთრებაზე დაყრდნობით პიროვნულ მონაცემებს არ ქმნის, რათა მდგომარეობა მორალურად არ გაამართლოს შინაარსობრივად დაცულ შემთხვევებში.⁸⁰ გამოყოფენ რამდენიმე მომენტს: ა) კერძო ცხოვრებაზე უფლება საკუთრების უფლებიდან გამომდინარეობს და პირადი სფეროს შესახებ ინფორმაცია მის საკუთრებად განიხილება; ბ) კერძო ცხოვრების უფლება საკუთარი პიროვნების ხელშეუხებლობის უფლებიდან გამომდინარეობს. ის ასევე უნდა ეხებოდეს შესაძლებელ ტკივილებს, ზიანს, საკუთარი პიროვნების შესახებ არასწორი ინფორმაციის გავრცელებას.⁸¹ ამდენად, კერძო სფეროს დაცვა, თავის მხრივ, უკავშირდება ეროვნული სისტემის ორ შეზღუდვას: ინფორმაციის ინტერნაციონალიზაცია და მოქალაქის პიროვნულ მონაცემებთან დაკავშირებით სახელმწიფოს საღად მოაზროვნე საზოგადოების აუცილებლობა.⁸² ამასთან, საკუთრების უფლება ფართო გაგებით მოიცავს ინდივიდუალობის ხელყოფაზე უფლებასაც.⁸³ პირადი ინფორმაცია, როგორც საკუთრება, გამართლებულია, თუ ის ინდივიდუალობას განიხილავს ფართოდ.⁸⁴ ამდენად, საქმე ეხება არა უფლებას, რომელიც ნდობიდან ან კონფიდენციალური ურთიერთობიდან აღმოცენდება, არც საკუთრების უფლებას; ეს არის უფლება მთელი დანარჩენი სამყაროს წინააღმდეგ.⁸⁵

მართალია, კერძო სფეროში ქონებრივი მომენტებიც მოიაზრება, მაგრამ იგი არის მისი მხოლოდ ერთ-ერთი ნაწილი. კერძო ცხოვრება სამართლებრივი გაგებით მოიცავს ასევე კონფიდენციალობას, ინდივიდუალობას და სხვა მომენტებს, რაც მის სამართლებრივ ბუნებას გამოკვეთს.

⁷⁸ იხ. დანიელ ჯ. სოლოვე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1111

⁷⁹ იხ. Charles A. Reich, *The New Property*, 73 YALE L.J. 1964, No5, გვ. 777; Paul M. Schwartz and William M. Treanor, *The new privacy*, Michigan Law Review, May 2003, გვ. 2163-2164, <<http://www.paulschwartz.net/pdf/michiganbookreview.pdf>> [15.01.10 22:09]

⁸⁰ იხ. რ. დრუკ, მ. ა. ფილ კარსტენ ვებერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 27. კერძო ცხოვრების საკუთრებად განხილვის იდეა წამოყენებულ იქნა 1890 წელს უერენისა და ბრანდეისის სტატიაში. იხ. G. Leiby, *Privacy As It Relates To Security*, PUBP 726-001, Telecommunications Policy, Wednesday (7:20-10:00 PM), გვ. 2, <<http://www.theleibys.com/pdf/privacy.pdf>> [15.01.10 21:46]

⁸¹ იხ. ბ. ბაიერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 4; მონაცემთა დაცვასა და საკუთრების შესახებ ასევე იხ. რ. დრუკ, მ. ა. ფილ კარსტენ ვებერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 30

⁸² იხ. გ. თიბი, ვ. პაიხლი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 21

⁸³ იხ. Warren and Brandeis, *The Right to Privacy*, Harvard Law Review, Vol. IV December 15, 1890 No. 5, გვ. 9, <<http://www.abolish-alimony.org/content/privacy/Right-to-Privacy-Brandeis-Warren-1890.pdf>> [07.09.10 20:26]

⁸⁴ იხ. დანიელ ჯ. სოლოვე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1112

⁸⁵ იხ. Prince Albert v. Strange, 1 McN. 7 G. 25 (1849); Abernethy v. Hutchinson, 3L.J.Ch. 209 (1825), მ. ოქრუაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 17

2.1.2.2. კერძო ცხოვრება, როგორც საიდუმლოება

ცალკე გამოიყოფა ასევე თეორია, რომლის თანახმად, კერძო ცხოვრება განიხილება საიდუმლოებად. ეს არის გაცილებით ვიწრო კონცეფცია, ვიდრე შეზღუდული ხელმისაწვდომობის შესახებ თეორია, რამდენადაც ეხება პირადი ფაქტების დაცვის თაობაზე ხელმისაწვდომობის მხოლოდ ერთ ასპექტს. იურისტები განსაზღვრავდნენ, რომ კერძო ცხოვრებას ძალიან ვიწროდ გამოხატავდა საიდუმლოება. ადამიანები, რომელთაც ჩვენ ვხვდებით, საგნები, რომელთაც ვყიდულობთ, წიგნები, რასაც ვკითხულობთ, განიხილება კერძო სფეროდ, მაგრამ არა საიდუმლოდ.⁸⁶ ამდენად, კერძო ცხოვრება მხოლოდ საიდუმლოებამდე როდი დაიყვანება. მასში, ამავე დროს, მოიაზრება ინდივიდუალობა, განმარტობა, ავტონომია... ამასთან, კერძო სფეროს ზემოთ განხილულ ასპექტებს აერთიანებს საიდუმლოების ცნება, რაც უმნიშვნელოვანესია კერძო ცხოვრების სამართლებრივი არსის წარმოსადგენად, თუმცა მოცემული მოძღვრება კერძო სფეროს სრულად ვერ გადმოსცემს.

2.1.2.3. პრაგმატიზმი კერძო ცხოვრების ცნების შესახებ

დღევანდელ ეპოქაში კერძო ცხოვრება ფართო მნიშვნელობისაა. კერძო სფერო უკავშირდება აზრის თავისუფლებას, სხეულზე კონტროლს, სახლში განმარტობას, საკუთარი თავის შესახებ ინფორმაციის გაკონტროლებას, თვალთვალისგან თავისუფლებას, რეპუტაციას, ძეგნისა და დაკითხვისგან დაცვას.⁸⁷ ამდენად, კერძო ცხოვრების განსაზღვრა რთულია,⁸⁸ ვინაიდან მისი შინაარსი მუდამ ცვალებადია.⁸⁹ კერძო ცხოვრებას აქვს ცვალებადი მოცულობა და უნარი, იყოს ყველას ადვოკატი, აღნიშნავდა იურისტი *ტომ გერეტი*.⁹⁰ აქ მსჯელობა ეხება ექვს ელემენტს: 1) კერძო ცხოვრების უფლება; 2) სხვათა არასასურველი ხელმისაწვდომობისაგან შეზღუდული დასაშვებობის შესაძლებლობა; 3) საიდუმლოება – განსაზღვრულ საქმეთა ფარულობა; 4) პირად ინფორმაციაზე კონტროლი – შესაძლებლობა, გააკონტროლო შენს შესახებ ინფორმაცია; 5) ინდივიდუალობა – დაცვა ინდივიდუალობისა, პიროვნებისა და ღირსებისა; 6) სიხლოვის კონტროლი ან შეზღუდული ხელმისაწვდომობა, ახლო ურთიერთობები ან ცხოვრებისეული მომენტები. ამ მიდგომის თანახმად, თუ პირადი ცხოვრება დაცულია განსაზღვრული წესების რღვევის ხარჯზე, პირად სფეროში ჩარევა უკავშირდება განსაზღვრულ წესებს და ასევე არღვევს ან კრძალავს მათ.⁹¹

ეს პოზიცია ასოციაციურ ჯაჭვს ქმნის კერძო ცხოვრების თაობაზე იურისტ-მეცნიერ *პროსერის* შეხედულებასთან. იგი გამოყოფდა კერძო სფეროს კანონიერი უფლებების ხელყოფის ოთხ სახეს: ა) პირად საქმეებში

⁸⁶ იხ. *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1105, 1108, 1109

⁸⁷ იქვე, გვ. 1095

⁸⁸ იხ. *Robert C. Post*, Three Concepts of Privacy, 89 Geo. L.J., 2001, გვ. 2087

⁸⁹ იხ. *Arthur R. Miller*, The assault on privacy: computers, Data Banks and Dossiers, , 1971, გვ. 25

⁹⁰ იხ. *T. Gerety*, Redefining Privacy, 12 Harv. C.R.-C.L. L. Rev., 1977, გვ. 233, 234

⁹¹ აღნიშნულის შესახებ იხ. *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1093

ჩარევა ანუ განმარტოების დარღვევა; ბ) მოსარჩელის აზრით, მოსარიდებელი პირადი ხასიათის ცნობების გავრცელება; გ) საზოგადოების წინაშე მოსარჩელის ცრუ ფორმით გამოყვანა და დ) პირის სახელის ან გამოსახულების კომერციული მიზნით გამოყენება (აპროპრიაცია). პირადი ცხოვრების შელახვის ამ ოთხი სახიდან ერთ-ერთის არსებობისას პირს შეუძლია ზიანის გამო სარჩელის წარდგენა.⁹² კანონიერ უფლებებში ჩარევა (მაგალითად, ტელეფონით გაშუღმებული რეკვა პირის სულიერ მდგომარეობას ხელყოფს) არის სარჩელის წარდგენის საფუძველი იმის მიმართ, ვინც ინფორმაციას იღებს. პირადი ცხოვრების ცრუდ წარმოდგენა პირებს იცავს საზოგადოებაში ხელმეორედ ცრუდ წარმოდგენისგან. პირის სახელის ან გამოსახულების კომერციული მიზნით გამოყენება არის ადამიანის პიროვნული ნიშნების ექსპლუატაცია კომერციული მიზნით. ამასთან, გამოქვეყნებული ნაშრომი, რომელიც პირს არასწორად წარმოაჩენს, უარყოფით ინფორმაციას ასახავს, ვერ ემორჩილება პიროვნულ ინფორმაციაზე პირის კონტროლს.⁹³

ამდენად, კერძო ცხოვრების უფლება მოიცავს უფლებას, იყო თავისუფალი დევნისა და შეწუხებისაგან; დაიცვა პერსონალური ინფორმაცია, კომუნიკაცია და დოკუმენტების საიდუმლოება, საშინაო ატმოსფერო, ოჯახი, ჯანმრთელობა და პირადი კორესპონდენცია...⁹⁴ ზემოთ განხილული ცხადყოფს, რომ, პრაგმატიზმი ეხება პირადი ცხოვრების უმნიშვნელოვანეს ნიშანს, კერძოდ, პატივისა და ღირსების თავისებურება ვლინდება მათი ხელყოფის შემთხვევაში. ასევე ამ თეორიაში კერძო ცხოვრების გარკვეული მხარეებიც არის წარმოდგენილი. მიუხედავად ამისა, პრაგმატიზმი პირადი სფეროს არსის გარკვევას თავს არიდებს და ამ პრობლემას განიხილავს ინტერესების დარღვევის პროცესში. მართალია, პირად უფლებებთან დაკავშირებითაც არსებობს დაცვითი სამართლებრივი ურთიერთობა, რომელიც უფლებების დარღვევას ეხება, მაგრამ ეს პირადი სფეროს დაცვის ერთ ასპექტს ხსნის. აქ, უპირველეს ყოვლისა, აუცილებელია პირადი ცხოვრების კონკრეტული მხარეების დადგენა, რაც გააიოლებს იმის გარკვევას, თუ პირადი სფეროს რომელი ნიშანი შეილახა; წინააღმდეგ შემთხვევაში პირადი ცხოვრების სხვა მხარეები (თვითგამორკვევა, კონფიდენციალური სფეროს დაცვა თუ სხვა მომენტები) იქნება უყურადღებოდ დატოვებული.

2.1.3. კერძო ცხოვრების ცნებისადმი შერეული მიდგომა

მიზანშეწონილია ცალკე გამოიყოს კერძო ცხოვრების შესახებ შერეული მიდგომა, რომელშიც დაახლოებით თანაბარი ხარისხით არის წარმოდგენილი კერძო სფეროს სოციოლოგიური და იურიდიული ასპექტები.

⁹² იხ. *William L. Prosser*, *Privacy*, *California law Review*, VOL. 48, No. 3, August 1960, გვ. 389

⁹³ იხ. A Special Report issued by *Privacilla.org.*, *The Privacy Torts: How U. S. State Law Quietly Leads the Way in Privacy Protection*, July, 2002, გვ. 5-10

⁹⁴ იხ. *H. Münch*, *Der Schutz des Einzelnen vor Presseveröffentlichungen durch den Deutschen Presserat und die britische Press Complaints Commission, Eine Untersuchung zur Spruchpraxis unter besonderer Berücksichtigung des zivilrechtlichen Rechtsschutzes der Privatsphäre* (Dissertation), Konstanz, 2001, გვ. 21, <http://www.buskeismus.de/literatur/privatsphaere_muench.pdf> [10.07.09 20:10]

2.1.3.1. კერძო ცხოვრების სფეროთა შესახებ თეორია

სფეროთა თეორიის მიხედვით, არის მცდელობა, გაიმიჯნოს სხვადასხვა სფერო ერთმანეთისაგან, რადგან ისინი განსხვავებული მოცულობით საჭიროებს დაცვას: მაგალითად, ინდივიდუალური-კერძო-საიდუმლო სფეროები (*ჰუბმანი*)⁹⁵ ან საჯარო-სოციალური-ნდობის-ინტიმური-საიდუმლო სფეროები (*ზაიდელი*).⁹⁶ ზოგადად უნდა ითქვას, რომ აღნიშნული მოძღვრების თანახმად, კერძო ცხოვრების სამი სფერო გამოიყოფა: ინტიმური, კერძო, სოციალური და საჯარო სფეროები.⁹⁷

ა) ინტიმური სფერო

ინტიმური ცხოვრების სამართლებრივი დაცვის პრობლემის წარმოშობა განაპირობა აბორტისა და ჰომოსექსუალობის შესახებ მსჯელობამ.⁹⁸ ამდენად, სფეროთა შესახებ თეორიის გარკვეულ გამოვლინებად შეიძლება ჩაითვალოს ინტიმური ურთიერთობის შესახებ თეორია, რომლის მიხედვით, კერძო ცხოვრება ინტიმური ურთიერთობის ფორმაა. თუმცა არც სიტყვა „სიასლოვე (ინტიმი)“ არის კერძო ხასიათის საკითხთა განსასაზღვრად საკმარისი.⁹⁹ პირადი ცხოვრება უკავშირდება ტერმინს „სხეული“. აქ მნიშვნელოვანია სხეულებრივი ნაწილების, ვენერიული დაავადებისა და სხეულებრივი მდგომარეობის შესახებ საიდუმლოების, ინდივიდუალობის დაცვა.¹⁰⁰

ინტიმურ სფეროსთან დაკავშირებით საინტერესოა საქმე „მაკანამარა გაზეთ „თავისუფლების“ წინააღმდეგ“, რომელშიც გაზეთმა გამოაქვეყნა საშუალო სკოლის ფეხბურთელის გენიტალიის ფოტოსურათი. სტუდენტმა წარადგინა სარჩელი კერძო ფაქტების საჯაროდ გამოტანის გამო. სასამართლომ მიიჩნია, რომ საქმე უნდა შეწყვეტილიყო, რადგან ის საზოგადოებრივი მოვლენის – თამაშის – ამსახველი საგაზეთო სტატიის ნაწილი იყო, სტუდენტი კი ნებაყოფლობით მონაწილეობდა ამ თამაშში. საგულისხმოა, რომ ადამიანები იბანენ, იცვამენ და ა. შ. საზოგადოების წინაშე ღირსეულად წარსადგომად. ისინი მაღავენ დეფექტურ სხეულს საჯაროდ

⁹⁵ იხ. *H. Hubmann*, *Das Persönlichkeitsrecht*, Köln, Böhlau, 1967, გვ. 269. ციტირებულია: *გ. თობი, გ. პაიბლი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 11

⁹⁶ იხ. *U. Seidel*, *Das Datenbanken und Persönlichkeitsrecht*, Köln, Schmidt, 1972, გვ. 65. ციტირებულია: *გ. თობი, გ. პაიბლი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 11

⁹⁷ აღნიშნულის შესახებ იხ. *W. Schulz, U. Jurgens*, *Das Recht am eigenen Bild – Eine fall-orientierte Einführung in Struktur und aktuelle Probleme des Bildnisshutzes*, JuS, 1999, Heft 8, გვ. 774-775

⁹⁸ იხ. *Bowers v. Hardwick*, 478 US, 1987, გვ. 186; *Lawrence v. Texas*, 539 US, 2003, გვ. 558; *უკიდკელი*, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის განხორციელება (გზამკვლევი) (თარგმნა და წინასიტყვაობა დაურთო *ლ. ჭელიძემ, ბ. ბოხაშვილმა, თ. მამუკელაშვილმა*), თბ., ევროპის საბჭო, 2005, გვ. 27-28

⁹⁹ იხ. *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1121; ამ თეორიის მიმდევარია *როსენი*. იხ. *J. Rosen*, *The Unwanted Gaze: The Destruction of Privacy in America*, New York, 2000, გვ. 8, <http://www.amazon.com/Unwanted-Gaze-Destruction-Privacy-America/dp/0679445463/ref=sr_1_1?ie=UTF8&qid=1327152322&sr=8-1> [20.10.10 22:55]

¹⁰⁰ იხ. *დანიელ ჯ. სოლოვე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1135

ეთიკის ნორმების საფუძველზე. საერთოდ, ღირსების შემლახველი ფაქტები ადამიანთა ცხოვრებასაც უკავშირდება. როცა სოციალური მეთოდები, რომლებიც ეხება ღირსებას, დაირღვევა, შედეგი შეიძლება იყოს სერიოზული და ზოგჯერ შეურაცხმყოფელი. ამიტომ, როგორც იურისტი *სოლოვიე* აღნიშნავს, სტუდენტის გენიტალიების საჯაროდ გამოქვეყნების ფაქტმა დაკარგა საიდუმლო ხასიათი. ფაქტი, რომელიც საზოგადოებრივ ადგილას მოხდა, უნდა განიხილებოდეს მნიშვნელობის არმქონედ.¹⁰¹

ამდენად, კერძო ცხოვრებაში შედის ინტიმური სფერო, რომელიც არის პიროვნულობის არსებითი და ცენტრალური ნაწილი, ზოგადი პიროვნული უფლების არსი. ინტიმურ ცხოვრებაში მოიაზრება ყველაზე ვიწრო კერძო სფერო.¹⁰² იგი ხელშეუვალია და აბსოლუტურად დაცულია ჩარევებისაგან. მისი განკარგვა შეუძლია მხოლოდ ინდივიდს და არავის სხვას. ამასთან, ინტიმურ სფეროში ჩარევა მხოლოდ ორ შემთხვევაში შეიძლება იყოს კანონიერი: 1) ინდივიდის თანხმობისას; 2) საჯარო პირებთან დაკავშირებით, როცა ფაქტები რომელიმე ინტიმური სფეროდან გარკვეულ სოციალურ ან პოლიტიკურ გამოძახილს ჰპოვებს.¹⁰³ ასევე ჩვეულებრივი პირისა და საჯარო პირის სამართლებრივი მდგომარეობის გათანაბრებისა და განსხვავების წასაშლელად შესაძლებელია ასეთი სურათის წარმოდგენა: მაყურებლები და ცნობადი სახეები (მსახიობები, მუსიკოსები) გარკვეულ ინტიმურ პოზასა და ატმოსფეროში შეიძლება იყვნენ წარმოდგენილი. მაგალითად, არსებობდა სერიალური ფორმატის გადაცემები, როგორცაა „*ოსბორნები*“ (MTV-ზე), სადაც ცნობადი სახეები პირად გარემოში იყვნენ და ისე იქცეოდნენ, როგორც საკუთარ სახლში. საგულისხმოა *ანა ნიკოლ სმიტის* შოუც.¹⁰⁴ ამდენად, ის, რაც კერძო სფეროა, შეიძლება საჯარო გახდეს, თუ თვითონ უფლებამოსილი პირები მოისურვებენ კერძო ცხოვრების შესახებ კონკრეტული ცნობების გაგრძელებას.

„ინტიმურობას“ კერძო და საჯარო ცხოვრებას შორის ურთიერთობაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია. „ინტიმურობაში“ მოიაზრება: 1. სიახლოვე და სანდოობა (გასაიდუმლოება); 2. სექსუალური, ეროტიკული მოქმედებანი, შეხება; 3. მყუდრო ატმოსფერო; 4 ინტიმური (როგორც განსაკუთრებით პიროვნული) და გენიტალიებთან დაკავშირებული სფერო. ინტიმურობა პირად ცხოვრებაში ექსკლუზიურ ხასიათს ატარებს. ამდენად, ინტიმურობა არის კომუნიკაციის სახე და ორ პირს შორის შეთანხმება, რომელიც კერძო და

¹⁰¹ იხ. *McNamara v. Freedom Newspapers*, 1991 წლის 24 იანვრის გადაწყვეტილება; აღნიშნული საქმის შესახებ ასევე იხ. *დანიელ ჯ. სოლოვიე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1147-1149

¹⁰² იხ. *N. Brief, M. Markowitz*, Das sog. „Recht auf Gewährleistung der Integrität und Vertraulichkeit informationstechnischer Systeme“ (Präsentation), 2008, გვ. 21, <<https://www.datenschutzzentrum.de/vortraege/20080929-brief-markowitz-neues-grundrecht.pdf>>

[20.08.11 22:46]

¹⁰³ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, ძირითადი უფლებები (მე-2 გამოც.), თბ., „ჯიხიაი“, 2010, გვ. 112

¹⁰⁴ აღნიშნულის შესახებ იხ. *G. Anders*, Von der Unmöglichkeit einer Orientierung in der Fernseh- und Internet-Gesellschaft. Versuch einer Aktualitätsanalyse der medienphilosophischen Reflexionen (Dissertation), Ostfeld/Nordfriesland, 2003, გვ. 193-194; იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://www.zhb-flensburg.de/dissert/schoenberg/Dissertation%20Schoenberg%20-%20Universitaet%20Flensburg.pdf>>

[26.01.10 18:50]

საჯარო ცხოვრებას შორის მიჯნას ავლენს. ამასთან, არსებობს ინტერნეტი, როგორც ინტიმურობის გამოვლინების გარკვეული საშუალება.¹⁰⁵

პიროვნების განვითარების ამ ცენტრალური სფეროს პრინციპული ხელშეუხებლობა ზოგადი პიროვნული უფლებიდან გამოდის. აღნიშნულ სფეროზე მოხსენების გაკეთებისას ძირითადად არ არსებობს საჯარო ინტერესი. რეპორტაჟის გაკეთება ამ თემაზე დაიშვება, თუ სექსუალურ საქმიანობას სოციალური ზეგავლენა აქვს ან დაინტერესებული პირი თვითონ საზოგადოებას საკუთარი სექსუალური ცხოვრების მონაწილედ ხდის. ასევე ინტიმური საუბრები დაცულია მაშინაც, როცა ისინი სამუშაო ადგილას წარმოებს.¹⁰⁶ ამასთან, სურათების (გამოსახულებათა) ბეჭდვა სარეკლამოდ ან ინტიმური შინაარსით ან მხოლოდ დიფამაციური თუ მაკომპრომიტირებელი შინაარსით არც ერთ შემთხვევაშია დასაშვები.¹⁰⁷ რაც უფრო ინტიმურია გამოქვეყნებული ინფორმაცია, მით უფრო რთულია მასში ჩარევის გამართლება. ამიტომ ინტიმურ სფეროში ჩარევა ყოველთვის კანონსაწინააღმდეგო ხასიათს ატარებს. შესაბამისად, ინტიმური სფერო განისაზღვრება, როგორც პიროვნული მდგომარეობა, რომელშიც ადამიანი თავისუფალია ყველანაირი სოციალური მოთხოვნებისგან.¹⁰⁸

ამდენად, ინტიმური სფერო მოიცავს სქესობრივ ცხოვრებას,¹⁰⁹ პირად საიდუმლოებას მიკუთვნებულ მონაცემებს (სამედიცინო გამოკვლევების შედეგებს), აღსარებისას გამოთქმულ მოსაზრებებს, ადვოკატისთვის მიწოდებულ ცნობებს.¹¹⁰ ინტიმურ ცხოვრებაში შედის ასევე შინაგანი განცდებისა და გრძნობების სამყარო,¹¹¹ ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ ინფორმაცია, როგორცაა სხეულის ჰიგიენის დაცვის ჩვევა. ამასთან, ავადმყოფობის დროს პრინციპულად უნდა ითქვას პირის სახელის ხსენებაზე უარი.¹¹²

როგორც ჩანს, ინტიმური სფერო არის კერძო ცხოვრებაში შემავალი ძალიან ვიწრო სფერო და მიზანშეწონილია, იგი სხვებისთვის მიუწვდომელი იყოს. თუ დასაშვები იქნება სახელმწიფოს მხრიდან ადამიანის ინტიმურ სფეროში შეჭრა, ადამიანი გახდება სახელმწიფოს საქმიანობის „შიშველი ობიექტი“.¹¹³ ამასთან, ფიზიკური პირი სულიერისა და ფიზიკურის ჰარმონიულ ერთიანობას წარმოადგენს. ინტიმური სფეროს საჯაროდ გამოფენით კი ხორციელდება მისი გაშიშვლება. ამ თვალსაზრისით დაუშვებელია პირთა დიფერენცირება რაიმე ნიშნის მიხედვით, როცა საქმე ინტიმურ სფეროში

¹⁰⁵ იხ. S. Burda, „Was nützt die Liebe im Virtuellen?“ Adoleszenz, Sexualität und der virtuelle Erfahrungsraum des Internet (Dissertation), Freiburg, 2008, გვ. 71-74, <http://opus.bsz-bw.de/phfr/volltexte/2008/44/pdf/Dissertation_Silke_Burda.pdf> [26.01.10 23:50]

¹⁰⁶ იხ. ჰ. მუნჰი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 111-112; BGH NJW 1996, გვ. 1128, 1129; BGH NJW 1988, გვ. 1984, 1985

¹⁰⁷ იხ. ჰ. მუნჰი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 134

¹⁰⁸ იქვე, გვ. 110-111; BayObLG, NJW 1979, გვ. 2624, 2625

¹⁰⁹ იხ. *Dungeon v. the United Kingdom*, 1981 წლის 22 სექტემბრის გადაწყვეტილება

¹¹⁰ იხ. კ. კუბლაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 112

¹¹¹ იხ. Chr. Peyer, Die Bildberichterstattung über Prominente im Spannungsfeld von Privatsphärenschutz und Pressefreiheit, unter besonderer Berücksichtigung der „Caroline von Hannover“ – Entscheidung des EGMR und der Reaktionen in der deutschen Lehre, Seminar zum Thema: „Menschenrechtsschutz in Europa“, Wintersemester 2006/2007, გვ. 13

¹¹² იხ. ჰ. მუნჰი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 112, 203

¹¹³ იხ. კ. კუბლაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 87

შეჭრას ეხება. ამდენად, ინტიმური სფერო განსაკუთრებულ დაცვას საჭიროებს. კერძო ცხოვრების დაცვის უფლებით შეიძლება სარგებლობდეს ნებისმიერი პირი, თუმცა საჯარო პირებთან დაკავშირებით საჯარო ინტერესი გადაწონის კერძო საწყისს. რაც შეეხება პირად სფეროს, პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება აქვს როგორც რიგით, ისე საჯარო პირს, მაგრამ საჯარო ინტერესი აქაც შეიძლება იყოს პრიორიტეტული კერძო ინტერესთან შედარებით. ინტიმური ცხოვრება კი განსაკუთრებით დრმა პიროვნული სფეროა. ინტერესთა კონფლიქტის დროს ინტიმური სფეროს დაცვა გაცილებით რელევანტურია საჯარო ინტერესთან შედარებით.

ბ) კერძო სფერო

სფეროთა თეორიის მიხედვით, პირადი სფერო გაიგება ფართოდ და იგი „მოიცავს ინტიმური სფეროს ფარგლებს გარეთ ადამიანის პირად ცხოვრებას, განსაკუთრებით საოჯახო ცხოვრებას.“¹¹⁴ აღნიშნულზე დაყრდნობით ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ პირადი ცხოვრების შინაარსში გააერთიანა არა მხოლოდ პირის შინაგანი სამყარო, არამედ მისი ურთიერთობა გარე სამყაროსთან, სხვა ადამიანებთან.¹¹⁵ შესაბამისად, სფეროთა შესახებ თეორია გამოყოფს პირად სფეროს, რომელსაც ფაქტობრივად კერძო ცხოვრების დატვირთვა აქვს, თუმცა „წმინდა“ პირადი სფერო მინქმალულია. მართალია, ეს კონცეფცია გადამწყვეტ როლს თამაშობს ინტიმური და კერძო სფეროების გამიჯვნაში, თუმცა მიზანშეწონილია, ასევე თვისებრივად სხვადასხვა კერძო და პირადი ცხოვრების განსხვავება, რაც სფეროთა თეორიით არაა ნათლად ახსნილი. საერთოდ, პირადი ცხოვრების გაგება გაადვილდება, თუ, უპირველეს ყოვლისა, საკვლევი სფეროები იქნება ტერმინოლოგიური თვალსაზრისით განხილული და შემდეგ უშუალოდ საკითხი სიღრმისეულად შესწავლილი.

ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის თანახმად, ტერმინში „კერძო“ მოიაზრება პირის კუთვნილი, ის, რაც არაა სახელმწიფოებრივი ან საზოგადოებრივი ხასიათის და თვითონ პიროვნებას ეხება, პირადი,¹¹⁶ პიროვნული (ლათ. *privatus*).¹¹⁷ სფერო, რომელიც არაა სახელისუფლო ან სხვა საჯარო (არასახელისუფლო) ფუნქციის განხორციელებასთან დაკავშირებული, არის საჯარო. ესე იგი, სფერო, რომელიც არაა საჯარო, არის კერძო.¹¹⁸

ოქსფორდის ლექსიკონის მიხედვით, კერძო ცხოვრების განმარტება შეიცავს სოციოლოგიურ-სამართლებრივ ასპექტებს, სახელდობრ, კერძო ცხოვრებაში მოიაზრება: (1) საზოგადოებისგან ან საჯარო ინტერესისგან

¹¹⁴ იქვე, გვ. 113

¹¹⁵ იხ. *მ. ოქრუაშვილი*, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, თბ., თავისუფლების ინსტიტუტი, 2008, გვ. 56

¹¹⁶ იხ. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ტ. IV, თბ., საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამომც., 1955, გვ. 1149

¹¹⁷ იხ. ლექსიკონი ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://www.koeblergerhard.de/der/DERP.pdf>> [25.01.10 13:30]

¹¹⁸ საჯარო და კერძო ცხოვრების ურთიერთმიმართების შესახებ იხ. *გ. ლეში*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 45

განმარტოებულად ცხოვრება, თავისუფალი საზოგადოებრივი ყურადღების-გან, როგორც არჩევანი ან უფლება; (2) კერძო ან ფარული ადგილი, კერძო ოთახები; განმარტოების ადგილი; (3) არასაჯარო, პირობა, რაც უახლოვდება საიდუმლოებას ან ფარულობას. საიდუმლოების დაცვა;¹¹⁹ (4) კერძო საკითხი, საიდუმლოება, პირადი საქმე ან ურთიერთობები. სექსუალური ორგანოები; (5) ინტიმური და კონფიდენციალური ურთიერთობები; (6) ადგილის დამოუკიდებლად არჩევა.¹²⁰ თვით სიტყვა „ინტიმურობას“ შემავსებელი მნიშვნელობა აქვს სიტბოს, ნდობისა და განცდების ღიად გამოსახატავად.¹²¹ ამდენად, ეს კრიტერიუმები აზუსტებს, თუ რომელ ასპექტებში შეიძლება განცალკევდეს ერთი პირი მეორისაგან (ან სხვათაგან).

ცალკეა გამოსაყოფი პირადი სფეროც, ვინაიდან მასში მნიშვნელოვანი ასპექტები მოიაზრება. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის თანახმად, პირადია ის, რაც მხოლოდ ერთ პირს ეხება, ერთი პირის ინტერესების შესაბამისი, პიროვნული, პერსონალური, ინდივიდუალური.¹²² ამდენად, პირადი ცხოვრება უკავშირდება სხვათაგან უკვე განმარტოებული პირის სფეროს, მის სულიერ და პიროვნულ მხარეებს. აქ საქმე ეხება ამ სუბიექტის ინდივიდუალურ თავისებურებებს. ამიტომ პირადი ცხოვრების განსასაზღვრად უნდა გაირკვეს საკითხები: ცხოვრობს პირი საკუთარი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად? ეგუება იმას, რომ საკუთარი ცხოვრებით არაა კმაყოფილი? აქვს მას ცხოვრებისეული პერსპექტივები? როგორ უკავშირებს საკუთარ ცხოვრებაში იმას, რაც სურს, შეუძლია და უნდა გააკეთოს?.. მნიშვნელოვანია ცხოვრების სტილის წარმოდგენაც.¹²³ ე.ი. ტერმინოლოგიური თვალსაზრისით პირადი არაა „კერძოს“ იდენტური; პირადი არის პირთან დაკავშირებული (persönlich). „კერძო“ არის ის, რაც არ არის საჯარო. კერძო შესაძლოა უფრო ფართო იყოს, ვიდრე პირადი (საოჯახო, ჯგუფური, ქონებრივი); კერძო გამოიხატება სიტყვით „Privatum“.

შესაბამისად, კერძო სფეროს სწორედ ამ გაგებით უნდა განეკუთვნებოდეს პირის საცხოვრებელი ადგილი, შემოსავლისა და ქონების საკითხები. რაც შეეხება პირად ცხოვრებას, მასში შედის ალკოჰოლთან დაკავშირებული ჯანმრთელობის მდგომარეობის პრობლემები, რელიგიასა თუ სხვა მსოფლმხედველობრივ ჯგუფებთან ურთიერთობა,¹²⁴ სამედიცინო მონაცემები; ის, თუ რომელ ტანსაცმელს ატარებს და რა პროფესიას აირჩევს; და კერძო სფეროს განეკუთვნება საცხოვრებელი.¹²⁵ ამასთან, არამატერიალური უფლე-

¹¹⁹ იხ. Oxford, Advanced learner's Dictionary, გვ. 1006

¹²⁰ იხ. Oxford English Dictionary 1989, გვ. 515; ციტირებულია: ა. ზიევეთსლაითნერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 22

¹²¹ იხ. რ. სენეტი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 11

¹²² იხ. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ტ. VI, თბ., საქართვე. სსრ მეცნ. აკად. გამომც., 1960, გვ. 192

¹²³ იხ. Я. Коломинский, О. Белановская, Жизнь и судьба в контексте социологического исследования, Актуальные проблемы психологии, т. 7, вып. 20, ч. 1, 2009 გვ. 199. იხ.: <http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpip/2009_20_1/Sb20_Ch1_48.pdf> [20.04.11 16:08]

¹²⁴ იხ. კ. კუბლაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 113; კ. მუნში, დასახ. ნაშრომი, გვ. 204

¹²⁵ იხ. B. Rössler, Der Wert des Privaten, 2001, გვ. 16, <<https://www.dpunkt.de/leseproben/1888/Kapitel%201.pdf>> [11.03.10 23:24]; აღნიშნულის თაობაზე

ბების შინაარსი შეიცავს როგორც პიროვნულ უფლებას, ისე ქონებრივ ელემენტებს.¹²⁶ ამ გაგებით კერძო სფეროს ერთ-ერთი ასპექტია კერძო საიდუმლოება, რომელიც მოიცავს ინფორმაციას პირის ოჯახური, მატერიალური და არამატერიალური ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ,¹²⁷ ასევე კონფიდენციალურ ინფორმაციას ფრენშიაზინგისა და დავალების ხელშეკრულებებში... ვინაიდან არასაჯარო საწყისებზეა აგებული¹²⁸ და კერძო პირთა მიერ ხდება მათი მოწესრიგება. ამასთან, კერძო ცხოვრებაში შედის საოჯახო ცხოვრება, რომლის¹²⁹ დაწყებიდანვე ქრება „მე“ და მეუღლეთა თანაცხოვრება ხდება ერთი მთლიანი.¹³⁰ კერძო ცხოვრებაში შედის ასევე ინტიმური სფერო, რომელიც უნდა იყოს საზღვარი, საიდანაც უნდა აითვლებოდეს სიმშვიდის დაკარგვა.¹³¹ ზემოგანხილულიდან გამომდინარე, კერძო ცხოვრებასთან კავშირშია ფინანსური აქტივებიც, რომელთა დაცვაც ევალება კომპანიებს.¹³² შესაბამისად, კერძო სფერო საკუთრებასთან მჭიდრო კავშირშიც განიხილება¹³³ და ეკონომიკურ სფეროში პიროვნების განვითარებას ეხება.¹³⁴ ამ გაგებით კერძო სფერო გულისხმობს ქონებრივ ასპექტებსაც, რასაც არ მოიცავს პირადი ცხოვრება.

როგორც ჩანს, კერძო ცხოვრება საკმაოდ ფართო სფეროა. სწორედ აღნიშნულის გათვალისწინებით განასხვავებენ კერძო ცხოვრების ოთხ სფეროს: 1. ინფორმაციულ კერძო ცხოვრებას (პერსონალური მონაცემების დაცვა); 2. სხეულებრივ პირად ცხოვრებას (სხეულის ხელშეუხებლობისა და ინტიმური სფეროს დაცვა); 3. საკომუნიკაციო კერძო ცხოვრებას (საფოსტო და სატელეგრაფო საიდუმლოება, კომუნიკაციის საშუალებათა უსაფრთხოება; 4. ტერიტორიის ხელშეუხებლობას (საცხოვრებლის, სამუშაო ადგილის,

იხ. K. Weber, Grundlagen der Informations-ethik, China, Konrad Adenauer Stiftung, September 2007, გვ. 3, <http://www.kas.de/upload/dokumente/2007/KAS_Rede_china.12066.pdf> [15.01.10 22:35]

¹²⁶ იხ. K. Wasserburg, Der Schutz der Persönlichkeit im Recht der Medien, Heidelberg, 1988, გვ. 53

¹²⁷ იხ. ზ. ძველაშვილი, საგადასახადო საიდუმლოების ზოგიერთი სამართლებრივი ასპექტი, „მართლმსაჯულება“, 2008, №2, გვ. 116

¹²⁸ იხ. И. Петрухин, Личная жизнь: пределы вмешательства, М., «Юрид. Лит-ра», 1989, გვ. 7

¹²⁹ საოჯახო-საქორწინო ურთიერთობების შესახებ იხ. Robert E. Mensel, The Antiprogressive Origins and Uses of the Right to Privacy in the Federal Courts 1860 – 1937, 2008, გვ. 112

¹³⁰ პირადი ცხოვრება სოციოლოგიურ ჭრილში საბჭოთა პერიოდში განიხილებოდა საოჯახო-საქორწინო ურთიერთობებიდან გამომდინარე. იხ. А. Харчев, Личная жизнь в зеркале социологии, «Советская культура», 3 февр. 1979, №10, გვ. 6

¹³¹ ინტიმური სფეროს რამდენიმე ასპექტის შესახებ იხ. P. Schmoll, Spektakuläre Konstruktion der Intimsphäre am Beispiel der Pornographie, In: Revue des Sciences Sociales, 2005, n° 33, „Abgrenzung zwischen öffentlich und privat“, Zusammenfassungen, გვ. 4. აღნიშნული ნაშრომი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://www.umb.u-strasbg.fr/tele/pdf/00-ResumesDerss33.pdf>> [21.04.09 15:25]

¹³² აღნიშნულის შესახებ იხ. John T. Soma, J. Zachary Courson, John Cadkin, Corporate Privacy Trend: The “Value” of Personally Identifiable Information (“PII”) Equals the “Value” of Financial Assets, Richmond Journal of Law & Technology, Volume XV, Issue 4, გვ. 2, 3; <<http://jolt.richmond.edu/v15i4/Article11.pdf>> [07.09.10 20:47]

¹³³ ლორდმა კოტენჰემმა აღნიშნა, რომ პირს უფლება აქვს დაიცვას ის საგნები, რომელიც ექსკლუზიურად მისი საკუთრებაა. მან კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვის უფლება საკუთრებად განიხილა. იხ. Prince Albert v. Strange, 1 McN. 7 G. 25 (1849); Abernethy v. Hutchinson, 3L.J.Ch. 209 (1825). იხ. მ. ოქრუაშვილი, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, 2008, გვ. 16-19

¹³⁴ იხ. კ. ვახერბუგი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 53

კერძო თვითმფრინავის ჩარევებისგან, როგორცაა სახლის ჩხრეკა, ვიდეოგადაღება და სხვა. დაცვის უფლება).¹³⁵ ფაქტობრივად კერძო ცხოვრების იგივე მხარეები გამოყო ფილოსოფოსმა ბ. როსლერმა იმ განსხვავებით, რომ მან ინფორმაციულ თვითგამორკვევაში გააერთიანა საკომუნიკაციო კერძო ცხოვრება. ამასთან, მან გამოყო ინდივიდუალურად გადაწყვეტილების მიღების კერძო სფერო. ამიტომ მან „კერძო ცხოვრების“ სამი სახე წარმოგვიდგინა: როდესაც გაიცემა პირის შესახებ მონაცემები, საქმე ეხება მის ინფორმაციულ კერძო ცხოვრებას ანუ პირის შესაძლებლობას, გააკონტროლოს საკუთარი თავის შესახებ ინფორმაციის გავრცელება-არგავრცელება; თუ ადგილი აქვს დამოუკიდებლად გადაწყვეტილებების მიღებასა და გარკვეული მოქმედებების განხორციელებას, ეს მისი დეციზიური (გადაწყვეტილებების მიღების) კერძო სფეროა; პირის საცხოვრებლის პირადი სფერო ლოკალურ კერძო ცხოვრებას შეეხება.¹³⁶

საგულისხმოა, რომ ინფორმაციული კერძო ცხოვრება ორ ძირითად ასპექტს უკავშირდება: ა) სხვების შესახებ ცნობების გაცნობის ან შეფასების უნარსა და ბ) სხვების (პოლიცია, სახელმწიფო, დაწესებულება ან უბრალოდ მეგობრების წრე) შესაძლებლობას, გაატარონ კონკრეტული ღონისძიებები ცნობების გავრცელებისთვის პირის საწინააღმდეგოდ.¹³⁷ აქაც გადაწყვეტი მნიშვნელობისაა მონაცემების ხელმისაწვდომობის კონტროლი: როგორია კერძო და საჯარო სფეროებს შორის საზღვრები, ემორჩილება ამ სფეროთა შორის მიჯნის პრობლემა საზოგადოებრივ ცვლილებებს (პოლიტიკურ მოვლენებს, აღმოჩენებსა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს). აღნიშნული განაპირობებს კერძო და საჯარო სფეროთა ცნების მოცულობის სახეცვლას. ეს, ერთი მხრივ, პოტენციურ კონფლიქტს გულისხმობს; მეორე მხრივ, წარმოიშობა ინფორმაციული კერძო ცხოვრების შეზღუდვისა და თავისუფლების პრობლემები, როგორცაა ვიდეოგადაღება საჯარო ადგილებში.¹³⁸ ამდენად, სფეროთა შესახებ მოძღვრება ე. წ. „კონტროლის“ თეორიის ელემენტებს შეიცავს. თუმცა, სამწუხაროდ, კონტროლის მოდელი არ გამოდგა კერძო სფეროს ზუსტი შინაარსის გადმოსაცემად.¹³⁹

ამასთან, კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ასპექტია გადაწყვეტილებების დამოუკიდებლად მიღების სფერო, რაც იცავს ინდივიდის მიერ დამოუკიდებლად მიღებულ კერძო გადაწყვეტილებებსა თუ მოქმედებებს. ესაა პირად ავტონომიაზე უფლება, რომელიც უკავშირდება ქორწინების, ოჯახის შექმნის, რეპროდუქციული თავისუფლების, ფიზიკური ხელშეუხებლობის, მკურნალობაზე უარის თქმის,

¹³⁵ იხ. M. Füllsack, Skriptum für den Workshop Informationsethik am Studiengang Information and Communication Solutions (ICS), FH-Studiengänge Burgenland, გვ. 98; იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://homepage.univie.ac.at/manfred.fuellsack/Informationsethik.pdf>> [04.09.10 18:51]

¹³⁶ იხ. ბ. როსლერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 17. აღნიშნულზე მიუთითებს ასევე ვებერი. იხ. კ. ვებერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 3; გადაწყვეტილების დამოუკიდებლად მიღების შესახებ იხ. ბ. ბაიერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 7

¹³⁷ იხ. ბ. ბაიერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 8; პერსონალურ მონაცემთა კონტროლის შესახებ იხ. მ. ა. დრუკე, კ. ვებერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 22-23

¹³⁸ იხ. ბ. ბაიერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 12

¹³⁹ იხ. რ. ბენდრატი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 104

თანაცხოვრებისა და ინტიმური ურთიერთობების უფლებებს;¹⁴⁰ ავტონომიურ სფეროს განეკუთვნება ასევე პროფესიის არჩევა, განსაზღვრული სტილის ტანსაცმლის შერჩევა... რაც შეეხება ლოკალურ კერძო ცხოვრებას, ის ოთხ კედელში მოქცეული კერძო სფეროა (საკუთარი საცხოვრისის დაცვის უფლება ჩარევისაგან, როგორცაა სახლის ჩხრეკა და ვიდეოგადაღება, სამსახურებში სათვალთვალო და ვიდეოგადაღება).¹⁴¹ აქ საქმე ეხება ავტონომიას იმ გაგებით, რომ პირი საკუთარ ადგილს დამოუკიდებლად საკუთარი ინტელექტის შესაბამისად იყენებს. ამ ადგილას ინდივიდს შეუძლია გააკეთოს ის, რაც სურს. მაგალითად, თუ სურს, პირს აქვს უფლება, საკუთარი საცხოვრისი ჯუნგლად გადააქციოს, გაავერანოს.¹⁴² ამასთან, ელემენტი „სახლი“ განსაზღვრავს ზღურბლსა და კომპლექსური გადასვლის ზონებს, რომლებიც არქიტექტურით, სივრცობრივი წესრიგით, შინაგანი ოთახების განლაგებით არის წარმოდგენილი.¹⁴³ ამდენად, კერძო სფეროს საჯაროდ გავრცელება დამოკიდებულია მხოლოდ უფლებამოსილ პირზე და პირად სფეროში საზოგადოებას შეუძლია ჩაერიოს ამ პირის თანხმობით... თუმცა შეიძლება მისი ნების საწინააღმდეგოდაც.¹⁴⁴

ზემოთ განხილული კერძო ცხოვრების რამდენიმე ძირითად ნიშანს გამოკვეთს, რაც გარკვეულ წარმოდგენას ქმნის იმის თაობაზე, თუ რომელ მხარეებს ეხება კერძო სფერო. კვლევა ცხადყოფს, რომ კერძო ცხოვრება არის სფერო, რომელიც არაა საჯარო¹⁴⁵ და გამოიხატება ადამიანთა შორის არასაჯარო საწყისებზე აგებული ურთიერთობის თავისუფლებაში;¹⁴⁶ რომელშიც პირებს ან სოციალურ ინსტიტუტებს არა აქვს ჩარევის უფლება;¹⁴⁷ სადაც ინდივიდს შეუძლია საკუთარი შეხედულებისამებრ მოქმედება.¹⁴⁸ სწორედ კერძო ცხოვრებით განცალკევდება პირი სხვა პირთაგან. აქედან ჩანს, რომ კერძო სფეროს ცნების მოცულობა დიდია,¹⁴⁹ თუმცა აუცილებელია მისი მხარეების დაკონკრეტება, რომ ზედმეტად ფართო კონცეფცია არ მივიდეთ. აღნიშნული მიიღწევა კერძო ცხოვრების თეორიების დადებითი მხარეების გათვალისწინებით.

¹⁴⁰ იხ. *Jeffrey M. Shaman*, The right of privacy in State constitutional Law, Table of Contents, Rutgers Law Journal, [Vol. 37:371], 2006, გვ. 972-973, <http://org.law.rutgers.edu/publications/lawjournal/issues/37_4/Shaman.pdf> [07.09.10 20:37]

¹⁴¹ იხ. *b. ბაიერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 5; ვიდეოგადაღებისას კერძო ცხოვრების დაცვის შესახებ იხ. *J. Brassil*, Technical Challenges in Location-Aware Video Surveillance Privacy, HP Laboratories, HPL-2008-213, Ed. Springer-Verlag, Computer Imaging, 2009, გვ. 22. <<http://www.hpl.hp.com/techreports/2008/HPL-2008-213.pdf>> [15.01.10 22:05]

¹⁴² იხ. *b. ბაიერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 7-8

¹⁴³ იხ. *Marie-Noële Denis*, Privat- und Wohnbereich im traditionellen elsässischen Haus, In: Revue des Sciences Sociales, 2005, n° 33, "Abgrenzung zwischen öffentlich und privat", Zusammenfassungen, გვ. 1. იხ.: <<http://www-umb.u-strasbg.fr/tele/pdf/00-ResumesDerSS33.pdf>> [21.04.09 15:25]

¹⁴⁴ აღნიშნულის შესახებ იხ. *დ. კოლმაიერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 15

¹⁴⁵ საჯარო და კერძო ცხოვრების ურთიერთმიმართების შესახებ იხ. *გ. ლეში*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 45

¹⁴⁶ აღნიშნულის შესახებ იხ. *ა. პეტრუხინი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 7-8

¹⁴⁷ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. *პ. პაუერ-შტუდერი*, დასახ. ნაშრ., გვ. 3

¹⁴⁸ იხ. *დ. კოლმაიერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 15

¹⁴⁹ რაც უფრო მცირეა ცნების ნიშნები, მით უფრო დიდია ამ ცნების მოცულობა. იხ. *კ. ბაქრაძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 45

რაც შეეხება პირად ცხოვრებას, ის არის კერძო სფეროდან ნაწილი, რომელიც შემოიფარგლება პიროვნული ინტერესებითა თუ ასპექტებით. ამდენად, კერძო და პირად სფეროებს შორის გვარისა და სახის დამოკიდებულება არსებობს.¹⁵⁰ მიზანშეწონილია, ცალკე გამოიყოს პირადი ცხოვრებაც, რომელიც კერძო სფეროსგან საგრძნობლად განსხვავდება. პირადი ცხოვრება არის რა პიროვნებასთან მჭიდროდ დაკავშირებული სფერო, ის მოწესრიგებულია მორალით და სამართალი იცავს მას. შესაბამისად, ყველა პირადი არის კერძო, მაგრამ არა პირიქით, თუმცა ამის გათვალისწინებით ზოგჯერ კონტექსტში შეიძლება კერძო ჩაენაცვლოს პირადს.

ეპირადი ცხოვრების სოციალური და საჯარო სფეროები

პირადი ცხოვრება შეიძლება ასევე გამოვლინდეს საჯარო სფეროში. აქ საქმე ეხება საჯარო ცხოვრებაში პიროვნული ნიშნების გამოხატვას. „სოციალური და საჯარო სფეროებში მოიაზრება ადამიანის ცხოვრებისა და საქმიანობის ის სფეროები, რომლებშიც „მოქმედება მიმდინარეობს კერძო, პირად და ინტიმურ სფეროთა ფარგლებს გარეთ, ნაწილობრივ შეზღუდული ან შეუზღუდავი საჯაროობის პირობებში.“ საჯარო სფეროში ძირითადად არ არსებობს ინფორმაციის გავრცელების რაიმე შეზღუდვა. ეს განსაკუთრებით ეხება იმ პირებს, რომლებიც, როგორც წესი, არ დგანან საზოგადოების ყურადღების ცენტრში, თუმცა კონკრეტულ შემთხვევებში ნებაყოფლობით იხსნიან ანონიმურობის იარღილს და პოპულარობას იძენენ. ინდივიდმა სოციალურ სფეროში უნდა მოითმინოს საკუთარი პიროვნების შესახებ საჯარო ინფორმაციებისა და კომენტარების გავრცელება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ აღნიშნულზე საზოგადოებას აქვს განსაკუთრებული, ლეგიტიმური და აქტუალური საინფორმაციო ინტერესი.¹⁵¹ ინდივიდუალური ან სოციალური სფეროდან შეიძლება რეპორტაჟის გაკეთება შეუზღუდავად, თუ საქმე არ ეხება არასწორი ფაქტების მტკიცებას ან პატივის ხელყოფას. ინდივიდუალური ან სოციალური სფეროდან შეუზღუდავად რეპორტაჟის გაკეთება არაა დასაშვები, ვინაიდან შეიძლება დაინტერესებული პირის იდენტიფიცირება მოხდეს; ამასთან, ვიდრე მის მიმართ საზოგადოებრივი დაინტერესება არ გაჩნდება, რიგითი პირი არაა საზოგადოების წინაშე ანგარიშგაღებული. უცნობი პირები შეიძლება მხოლოდ მეორეხარისხოვანი ფიგურების სახით იყოს ნახსენები, რადგან დაუშვებელია ვინმე განსაკუთრებული საფუძვლის გარეშე ყურადღების ცენტრში იყოს.¹⁵²

ამდენად, სფეროთა თეორია მნიშვნელოვან დეტალებს შეიცავს კერძო სფეროს არსის გასაგებად, მაგრამ სრულად ვერ ასახავს კერძო ცხოვრების პრობლემებს. ეს თეორია ართულებს საჯარო და კერძო სფეროთა შორის მკვეთრი საზღვრების გაგებას. ასევე ცალკე უნდა ყოფილიყო გამოყოფილი პირადი სფერო შესაბამისი დაცვის მექანიზმებით, რაც კიდევ უფრო მალა ხარისხში აიყვანდა ადამიანის ღირსებისა და ინდივიდუალობის დაც-

¹⁵⁰ იხ. *კ. ბაქრაძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 49-50

¹⁵¹ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. *კ. კუბლაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 114-115

¹⁵² იხ. *პ. მუნჯი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 117

ვას; ამასთან, მკვეთრ ზღვარს გააგლებდა კერძო და პირად სფეროებს შორის, ვინაიდან მიზანშეუწონელია, ერთი დონის სიკეთეებად იყოს მიხნეული კერძო ცხოვრების საიდუმლოება და ინტიმური საიდუმლოება; აღნიშნული მჭიდროდ უკავშირდება ფიზიკური პირის როგორც კერძო, ისე პირადი ცხოვრების და იურიდიული პირის კერძო სფეროს დაცვას; გარდა ამისა, სფეროთა თეორია ვერ ხსნის პრაქტიკულ ხარვეზებს, რომლებიც განსაზღვრული პიროვნული ასპექტების დაუცველობის წინაპირობაა.

2.1.3.2. „მოზაიკის“ თეორია

„მოზაიკის“ თეორიის თანახმად, მიღებული მონაცემები ინფორმაციული თვალსაზრისით სხვა მონაცემებთან არის დაკავშირებული ისევე, როგორც მოზაიკის ქვები (*ეგერი*). ამდენად, დაცულია როგორც გრძნობადი სფეროებიდან მონაცემები, ისე ამ მონაცემების დაკავშირებაც.¹⁵³ ეს თეორია მნიშვნელოვანია, ვინაიდან სფეროების დაკავშირებასაც კი იცავს, თუმცა კერძო სფეროს მხოლოდ ინფორმაციული კუთხით განხილვა ვერ ამოწურავს სრულად მის არსს. ამ კონცეფციაში არაა ხაზგასმით წარმოდგენილი ინდივიდუალობა, განმარტოებულობა, განსაკუთრებით პიროვნული სფეროები და სხვა, რასაც კერძო ცხოვრება მოიცავს, რის გამოც ის ნაკლებია.

2.1.3.3. სპეციფიკური როლების შესახებ თეორია

სპეციფიკური როლების შესახებ კონცეფციიდან ჩანს, რომ პირადი სფერო სხვადასხვა როლში გამოდის და პირებს უნდა მიეცეს უფლება, განსაზღვროს ამ მონაცემებიდან ვის რომელი ინფორმაცია გადასცეს.¹⁵⁴ ესეც გარკვეულწილად შეიძლება მოზაიკის თეორიის გარკვეულ სახესხვაობას წარმოადგენდეს, ვინაიდან ასახავს კერძო სფეროს ინფორმაციული გაგებით, თუმცა სხვადასხვა როლის გათვალისწინებით. ამდენად, აღნიშნული კონცეფციაც ვერ გამოკვეთს კერძო ცხოვრების არსს სრულად.

მოკლე დასკვნა

ტერმინი „ავტონომია“ („*autonomia*“) ბერძნული წარმოშობისაა და გამოიხატება ფორმულაში „საკუთარ თავს კანონს ვუწერ“ ან „დამოუკიდებელს“ ან „გადაწყვეტილების მიღების თავისუფლებას.“¹⁵⁵ საერთოდ, პირადი თავისუფლება პიროვნებად არსებობის აუცილებელი პირობაა. საზოგადო-

¹⁵³ იხ. *E. Egger, Datenschutz versus Informationsfreiheit – Verwaltungstechnische und verwaltungspolitische Implikationen neuer Informationstechnologien*, 1990, გვ. 57; in series: *Schriftenreihe der Österreichischen Computer Gesellschaft*, Vol. 52, edited by OCG, Oldenburg, Vienna, Munich. ციტირებულია: *გ. თობი, გ. პაიხლი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 11.

¹⁵⁴ იხ. *გ. თობი, გ. პაიხლი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 11

¹⁵⁵ იხ. *ბ. ბაიერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 3; აღნიშნულის შესახებ ასევე იხ. *გ. როსლერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 17-19

ება, რომელიც უზრუნველყოფს ადამიანის პირად თავისუფლებას, უქმნის მას პირობებს, გახდეს პიროვნება; საზოგადოება, რომელიც ინდივიდს ართმევს პირად თავისუფლებას, უსპობს მას პიროვნებად ჩამოყალიბების შესაძლებლობას.¹⁵⁶ სწორედ აქედან უნდა ამოვიდეთ პირადი ცხოვრების არსის გასარკვევად. ზემოთ მოცემული თეორიები ცალ-ცალკე ვერ ხსნის კერძო სფეროს არსს, თუმცა მათში მეტ-ნაკლები ხარისხით არის კერძო ცხოვრების სოციოლოგიურ-იურიდიული ასპექტები წარმოდგენილი. გასაზიარებელია, რომ კერძო სფერო განმარტობას უზრუნველყოფს, მაგრამ ის არ უნდა იყოს შეუზღუდავი და ძალიან ფართო. აღნიშნულის თავიდან ასაცილებლად მიზანშეწონილია, კერძო სფეროს მხარეები დაზუსტდეს და კერძო ცხოვრება განიხილებოდეს მეტწილად საიდუმლოების, სფეროთა შესახებ და კონტროლის თეორიების დადებითი მხარეების სინთეზირებით. თუმცა არ უნდა იყოს უგულებელყოფილი სხვა მოძღვრებებში არსებული რაციონალური მარცვალი (მაგალითად, პრაგმატიზმი, ინდივიდუალობა, ღირსება, ინტიმური ურთიერთობების შესახებ თეორია...). ეს თეორიები განსაკუთრებით ეხება პირად ცხოვრებას, ვინაიდან პიროვნებასთან მჭიდროდ დაკავშირებულ სპეციფიკურ მახასიათებლებს შეეხება. ამიტომ პირადი სფეროს არსი აღნიშნულ თეორიებზე დაყრდნობით უნდა განისაზღვროს, რაც როგორც სამართლებრივ, ისე არასამართლებრივ საწყისებს უკავშირდება. პირადი ცხოვრება, როგორც სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი, უკვე სამართლებრივ „სამოსშია“ გახვეული. პირადი ცხოვრების სამართლებრივ ფორმას კი ქმნის პრაგმატული მიდგომის, საიდუმლოების, სამართლებრივი ძალაუფლებისა და კონტროლის ასპექტები, მაგრამ აუცილებელია მისი რეალური საწყისებიც იყოს წარმოდგენილი. აღნიშნული კი მიიღწევა პირად ცხოვრებაში ინდივიდუალობისა და სფეროთა შესახებ თეორიების მნიშვნელოვან ასპექტებზე აქცენტების გაკეთებით. ისინი ერთად გამოკვეთს პირადი ცხოვრების ონტოლოგიურ ბუნებას. ამდენად, კერძო ცხოვრება გაცილებით ფართოა, ვიდრე პირადი ცხოვრება.

3. საჯარო და კერძო სფეროთა საზღვრები

დღეს ყველას შეუძლია თავისი რაიმე უნარი წარმოადგინოს საზოგადოების წინაშე სხვადასხვა ტექნოლოგიური საშუალებით; ყველაზე ინტიმური და პირადი საკითხებიც კი არის მიმოფენილი ინტერნეტში, რამაც ფაქტობრივად კიდევ უფრო გაზარდა შანსი, გახდეს პოპულარული. დღეს დროის ცვლამ გამოიწვია მრავალი პირადი საკითხის საჯარო სფეროში გადასვლა.¹⁵⁷ ამდენად, კერძო და საჯარო სფეროთა საზღვრების პრობლემა ფაქტობრივად ეხება ინდივიდსა და საზოგადოებას შორის ურთიერთმიმართების დადგენას, რაც „მე“-სა და „ჩვენ“-ს შორის ბალანსის პოვნას უკავ-

¹⁵⁶ იხ. *გ. ერქომაიშვილი*, ადამიანი, თავისუფლება, იდეოლოგია, თბ., სახ. უნივერ. გამომც., 2002, გვ. 137

¹⁵⁷ აღნიშნულის შესახებ იხ. *დ. კოლმაიერი*, დასახ. ნაშრომი გვ. 23

შირდება. ე. ი., საქმე პიროვნულ და საერთო ინტერესებს უნდა ეხებოდეს.¹⁵⁸ თვით პიროვნება განიხილება როგორც საზოგადოების წევრად, ისე ინდივიდად. „პიროვნება საზოგადოების წევრია არა ნებელობითი აქტის, არამედ ობიექტური აუცილებლობის გამო.“ ამიტომაცაა, რომ „მე“-სა და „ჩვენ“-ს შორის მიჯნა ცვალებადია.¹⁵⁹ საჯაროობა ქმნის კერძო ცხოვრების აუცილებლობას. რაიმეს საჯაროობას განსაზღვრავს სახელმწიფო. ამდენად, საჯარო და კერძო სფეროთა საზღვრები მუდამ ცვალებადია. საჯარო და კერძო ცხოვრება ერთმანეთთან დაპირისპირებულია, თუმცა, ამავე დროს, ერთმანეთის გარეშე ვერ იარსებებს. ამიტომ მათ შორის ისეთივე მიმართებაა, როგორცაა მარჯვენა და მარცხენა ხელს ან პოზიციასა და ოპოზიციას შორის.¹⁶⁰ დღეს საჯარო და კერძო სფეროებს შორის ბალანსი ხშირად ირღვევა, ვინაიდან ჩვეულებრივ „უნებლიე“ საქციელი განიხილება იმ გაგებით, რომ პირები გარშემომყოფთ აცნობენ საკუთარ განცდებს და ამ ფორმით აშიშვლებენ ემოციებს.¹⁶¹ თანამედროვე ინფორმაციულ საზოგადოებაში კერძო და საჯარო სფეროებს შორის საზღვრები ემორჩილება საზოგადოებრივ ცვლილებებს.¹⁶²

ამასთან, ქსელური საზოგადოების გაზრდის შედეგად იმდენად შემოიჭრა საჯარო ცხოვრება კერძო სფეროში, რომ ზოგიერთმა ავტორმა კერძო ცხოვრება მკვდრად მონათლა.¹⁶³ თუ პირი ანდობს სხვას თავის ცხოვრებას ინტერნეტის საშუალებით, ეს შეიძლება გამართლდეს იმით, რომ საყიდლები სარგებლიანი გამოდგეს.¹⁶⁴ აქ ის იხსნის ანონიმურობას და მასზეც ვრცელდება თმენის ვალდებულება ისევე, როგორც საჯარო პირებზე. ამასთან, ინდივიდთა შესახებ ინფორმაციის გაცვლა და გამოყენება უკავშირდება მაგალითად საბანკო საქმის წარმოებას, კრედიტის გაცემას, დაზღვევას, სამედიცინო მომსახურების გაწევას. ეს ეხება კერძო ცხოვრების დაცვის

¹⁵⁸ იხ. ნ. ელიასი, ცივილიზაციის პროცესის შესახებ, სოციოგენეტიკური და ფსიქოგენეტიკური გამოკვლევები, წ. I, ქცევის ცვლილებანი დასავლური სამყაროს საერო ზედა ფენებში (თარგმნა ი. წერეთელმა), თბ., „ნეკერი“, 2005, გვ. 14-40

¹⁵⁹ იხ. თ. ნინობი, ცოცხალი ხატი ღირსებისა, საქართვე. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1987, №3, 64-65

¹⁶⁰ იხ. A. Demirovic, Hegemonie und das Paradox von privat und öffentlich, Dienstag, 02. März 2004 um 00:00 Uhr – Aktualisiert Montag, 01. März 2010 um 22:22 Uhr, გვ. 10. ნაშრომი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://www.pumuck.de/projekte-a-veranstaltungsreihen/2010-veranstaltungsreihe-zu-neoliberaler-hegemonie-und-aneignungsformen/147-hegemonie-und-das-paradox-von-privat-und-oeffentlich-.pdf>> [06.04.11 22:30]

¹⁶¹ იხ. რ. სენეტი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 33

¹⁶² იხ. დ. კლმაიერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 7. ამ სფეროებს შორის საზღვრების ცვალებადობა განსაკუთრებით საგრძნობია მათი განვითარების ისტორიული თავისებურებების შესწავლისას. მოცემულ საკითხზე XVII-XVIII საუკუნეების მიჯნაზე არსებული მიდგომები ახლოსაა ტერმინების „საჯარო“ და „კერძო“ თანამედროვე გაგებასთან. „საჯარო“ იყო საყოველთაო განხილვისთვის ღია, „პირადი“ – ცხოვრების დაფარული მხარეები, რომლებიც ოჯახითა და მეგობრებით იყო შემოფარგლული. ამდენად, საჯარო ცხოვრება არის სფერო, რომელიც ახლო მეგობრებისა და ოჯახის ფარგლებს გარეთ მოიაზრება. იხ. რ. სენეტი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 24-25

¹⁶³ იხ. A. Michael Fromkin, The Death of Privacy?, 52 Stan. L. Rev. , 2000, გვ. 1461

¹⁶⁴ იხ. ბ. ბაიერი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 12

მოლოდინს, რომელიც უკავშირდება პირის საცხოვრებელს ან მატერიალურ სფეროებს, როგორცაა პირად დღიურში წარმოდგენილი ინფორმაცია.¹⁶⁵

განხილული ცხადყოფს, რომ კერძო სფეროს ყოველდღიური „ეროზია“ არის ბუნებრივი პროცესი: ტექნოლოგიური განვითარების ფონზე კერძო ცხოვრების გონივრული მოლოდინიც სახეს იცვლის.¹⁶⁶ ამ ფორმით აშკარაა, რომ საჯარო სფერო უფროდაუფრო იზრდება და კერძო ცხოვრების ცნების მოცულობა დროთა განმავლობაში ვიწროვდება. ამჟამად კერძო და საჯარო სფეროები სამოქალაქო საზოგადოებაში დაცული ცხოვრების ფორმებში ურთიერთგადაიკვეთება. განსაკუთრებით მედიაშია რთული იმის დადგენა, ესა თუ ის საკითხი საჯარო სფეროს მიეკუთვნება თუ კერძო სფეროს.¹⁶⁷ ამდენად, კერძო და საჯარო ურთიერთგამომრიცხველი, მაგრამ მჭიდროდ დაკავშირებული კატეგორიებია. ამ სფეროებს შორის ბალანსის უზრუნველყოფა დამოკიდებულია თვით უფლებამოსილი პირის ნებაზე. სწორედ მის ხელთაა შესაძლებლობა, გაავლოს ზღვარი საჯარო და კერძო სფეროთა შორის. უფლებამოსილი პირი წყვეტს, რა მიაწოდოს სხვას და რა არა,¹⁶⁸ რითაც კერძო ცხოვრების შესახებ გარკვეული დეტალების გაცემაზე მისი ექსკლუზიური უფლებაა დადასტურებული.

4. პირადი ცხოვრების არსი საქართველოს კანონმდებლობაში

4.1. პირადი ცხოვრების დაცვის სამართლებრივ საშუალებათა სისტემა

4.1.1. კონსტიტუცია, როგორც პირადი ცხოვრების დაცვის შესახებ ძირითადი კანონი

პირადი ცხოვრება არის დაცული სიკეთე, რადგან ის წარმოშობს ისეთ მოთხოვნებს, როგორცაა ინდივიდუალური იდენტობისა და თვითგანხორციელების განვითარების, ავტონომიურ ურთიერთობათა სივრცეში დაცვის მოთხოვნები.¹⁶⁹ ამასთან, პირად სფეროში მოიაზრებენ ავტონომიასა და ადამიანის ღირსების დაცვას შორის შუალედსაც.¹⁷⁰ ამდენად, მნიშვნელოვანია, განისაზღვროს, თუ რა მოცულობითა და ფორმითაა დაცული პირადი ცხოვრება საქართველოს კანონმდებლობაში. აღნიშნული საჭიროებს დაცვის

¹⁶⁵ აღნიშნულზე იხ. *Jeffray A. Meldman*, American expectations of privacy in an information age (CISR No. 66, Sloan WP No. 1180-81), January 1981, გვ. 1

¹⁶⁶ იხ. *ბერტ-იპი კუპსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 184

¹⁶⁷ იხ. *კ. ლეში*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 45

¹⁶⁸ აღნიშნულის შესახებ იხ. *M. Knill*, Privatleben und Öffentlichkeit – ein Balancakt, Kommunikation Medienrhetorik, Juni 2004, გვ. 62

¹⁶⁹ იხ. *R. Weiß*: Privatheit im „öffentlichen Raum“ – Klärungsbedarf. In: ders./Jo Groebel: Privatheit im öffentlichen Raum. Medienhandeln zwischen Individualisierung und Entgrenzung, Opladen 2002, გვ. 20. ციტირებულია: *M. Bradtka*, Zwischen öffentlichem Interesse und Voyeurismus, Die Ethik journalistischer Informationsbeschaffung und –verwertung, 2009, გვ. 144

¹⁷⁰ იხ. *K. Müßigbrodt*: Journalismus und der Schutz des Privaten, Paderborn, 2006, გვ. 58. ციტირებულია: *მ. ბრადკა*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 144

სამართლებრივ საშუალებათა სისტემის ჩამოყალიბებას, რათა დადგინდეს კერძო სფეროს ნიშნები საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით.

საქართველოში პირადი ცხოვრება დაცულია როგორც კერძო, ისე საჯარო სამართლის ნორმებით. იგი კომპლექსური სამართლებრივი დაცვის ობიექტია.¹⁷¹ კერძო სფეროს დაცვის სამართლებრივ საშუალებათა სისტემა საქართველოს სამართლისა და თვით პირადი სფეროს დაცვის სპეციფიკის გათვალისწინებით შეიძლება ამგვარად დალაგდეს: 1) ძირითად კანონს; 2) კანონებს და 3) სასამართლო პრაქტიკას. მიზანშეწონილია საქართველოს კანონმდებლობაში კერძო ცხოვრების დაცვის თვალსაზრისით ძირითად კანონად განისაზღვროს კონსტიტუცია, ვინაიდან ის საფუძვლად უდევს პირადი ცხოვრების დაცვის მთელ სისტემას. ამასთან, ძირითადი კანონი ადგენს პირადი სფეროს დაცვის ეროვნული სისტემის მიზნებსა და სტრუქტურას.¹⁷² კანონებში მოიაზრება (დარგობრივი) საჯარო და კერძოსამართლებრივი კანონები. საჯარო სამართლის დარგებიდან პირადი სფერო დაცულია სისხლის, ადმინისტრაციული, საგადასახადო, საპროცესო კანონმდებლობით... რაც შეეხება კერძო სამართალს, პირადი ცხოვრების ცალკეული ელემენტები გათვალისწინებულია სამოქალაქო, საავტორო და საპატენტო, ჯანდაცვის, სანოტარო სამართალში... ანგარიშგასაწევია სასამართლო პრაქტიკაც, რომელშიც საქართველოსა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა უნდა იგულისხმებოდეს. ცალკე უნდა შევჩერდეთ საერთაშორისო კონვენციების ადგილზე ქართულ სამართლებრივ სივრცეში.

საყურადღებოა პირადი ცხოვრების დაცვის კონსტიტუციურსამართლებრივი საფუძვლები. საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლით დაცულია საკუთარი პიროვნების თავისუფალი განვითარება, რომელიც ამოსავალია პირადი ცხოვრების არსის განსაზღვრად. კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობა უზრუნველყოფილია საქართველოს კონსტიტუციის მე-20 მუხლით. მართალია, აქ გვხვდება ტერმინი „პირადი ცხოვრება“, მაგრამ მასში კერძო სფეროს გარკვეული გამოვლინებანია ჩადებული: თითოეული პირის პირადი ცხოვრება, პირადი საქმიანობის ადგილი, პირადი ჩანაწერი, მიმოწერა, საუბარი სატელეფონო და სხვა სახის ტექნიკური საშუალებით მიღებული შეტყობინებანი ხელშეუხებელია. ეს, ალბათ, ფართოდ უნდა იქნეს გაგებული და უნდა მოიაზრებოდეს ნეგატიურ-პოზიტიური ვალდებულებანი.¹⁷³

ამდენად, პირადი ცხოვრება მჭიდრო კავშირშია თავისუფლებასა და ხელშეუხებლობასთან. საქართველოს სამოქალაქო სამართლისთვის პირადი

¹⁷¹ კერძო ცხოვრების ერთ-ერთი გამოვლინების – პერსონალური მონაცემების – დაცვის სამართლებრივ საშუალებათა სისტემა შესახებ იხ. *В. Иванский*, Правовая защита информации о частной жизни граждан, М., Изд. российского ун-та дружбы народов, 1999, გვ. 36-37, 57-108. ამ ჩამონათვალის სათავეში კერძო ცხოვრების კონსტიტუციურსამართლებრივ საფუძვლებსაც აყენებენ. იხ. *მ. ცაცანაშვილი*, ინფორმაციული სამართალი, თბ., 2004, გვ. 110

¹⁷² აღნიშნულის თაობაზე იხ. *გ. ივანსკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 38; კერძო ცხოვრების შესახებ 1974 წლის კანონი იყო პირველი კანონი მსოფლიოში მონაცემების დაცვის შესახებ იხ. *მ. ჰიუნემორდერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 73.

¹⁷³ ამ მუხლის ვიწროდ (მხოლოდ ნეგატიური ვალდებულების ჭრილში) გაგების შემთხვევაში იგი არ იქნება კონვენციის სტანდარტების შესაბამისი. იხ. *კ. კორკელია*, ნ. მკვდილიძე, ა. ნალბანდოვი, საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისობა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისა და მისი ოქმების სტანდარტებთან, თბ., ევროსაბჭოს საინფორმაციო ბიურო საქართველოში, 2005, გვ. 203

ხელშეუხებლობის განსასაზღვრად ამოსავალი უნდა იყოს კონსტიტუციური დებულება. სსკ-ის მე-18 მუხლში მოცემულ პირად ხელშეუხებლობაში მოიაზრება თავისუფლების ხელშეუვალობა, თავისუფლების აღკვეთის ან მისი სხვაგვარად შეზღუდვის დაუშვებლობა.¹⁷⁴ აუცილებელია, გამოიკვეთოს თავისუფლებისა და პირადი ხელშეუხებლობის უფლების, როგორც არამატერიალური უფლების, მნიშვნელობა კერძოსამართლებრივი დაცვის ხერხების გაფართოების გზით.

პირადი ცხოვრება ასახვას ჰპოვებს ასევე სქესის მიუხედავად კანონის წინაშე ადამიანების თანასწორობაში (კონსტიტუციის მე-14 მუხლი), მორალურ და ფიზიკურ ხელშეუხებლობაში (კონსტიტუციის მე-17 მუხლი), საოჯახო (საქორწინო) ცხოვრებაში (კონსტიტუციის 36-ე მუხლი). კონსტიტუციის 41-ე მუხლის მე-2 ნაწილი იცავს ადამიანის ჯანმრთელობასთან, ფინანსებთან ან სხვა კერძო საკითხებთან დაკავშირებულ ოფიციალურ ჩანაწერებში არსებულ ინფორმაციას, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა, როცა გაცნობა აუცილებელია ლეგიტიმური მიზნებისთვის. ამდენად, სამართლებრივი საფუძვლები გაუჩნდა თვითგამორკვევის უფლებასაც, როგორც კერძო ცხოვრების ერთ-ერთი გამოვლენის ფორმას. ამასთან, ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ მონაცემები განეკუთვნება „განსაკუთრებით მგრძობიარე“ პერსონალურ მონაცემებს, ქონებრივი და სხვა კერძო საკითხი შედის „მგრძობიარე“ პერსონალურ მონაცემთა წრეში.¹⁷⁵ ამდენად, კანონმდებელმა კონსტიტუციაში გაიზიარა პირადი ცხოვრების ფართო გაგება, თუმცა არც მისი გამოვლინებანი დარჩენია ყურადღების მიღმა. აქ მნიშვნელოვანია, რომ პიროვნების დაცვა მხოლოდ მაშინაა ეფექტურად უზრუნველყოფილი, თუ განსაკუთრებული პიროვნული უფლებების გვერდით არსებობს ზოგადი პიროვნული უფლება ზოგადი ფორმით.¹⁷⁶ პიროვნების დაცვის ეს სისტემა არის საქართველოს კონსტიტუციაშიც გაზიარებული.

როგორც ჩანს, გარკვეული პირადი უფლებები წარმოიშობა დაბადებით. მაგალითად, ჯანმრთელობაზე უფლება.¹⁷⁷

ამასთან, პირადი თავისუფლება მიზანმიმართულია ინდივიდუალობის განვითარებისკენ და წარმოადგენს სხეულებრივი, ფსიქიკური და სულიერი ურთიერთობის გამოვლინებას. ადამიანის თავისუფლება და ღირსება მიიჩნევა უზენაესი სამართლებრივ ღირებულებებად. ღირსება მთელი სამართლებრივი წესრიგის საფუძველია. ამასთან, პირადი საიდუმლოების ხელშეუხებლობის უფლება არის სულიერი თავისუფლების ბაზისი და შემადგენელი ნაწილი, ფართო გაგებით კი – წარმოდგენილი პირადი ან ინდივიდუალური თავისუფლების საფუძველი და შემადგენელი ნაწილი. პირადი თავისუფლების ძირითადი უფლება, როგორც კონსტიტუციური

¹⁷⁴ იხ. შ. ჩიკვაშვილი, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, თბ., „მერიდიანი“, 2003, გვ. 178-179

¹⁷⁵ იხ. ვ. ივანსკი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 14

¹⁷⁶ იხ. Marie_theres Frick, Persönlichkeitsrechte, Beiträge, Liechtenstein-Institut, Forschung und Lehre, Nr. 5, Liechtenstein, Fürstentum Liechtenstein, 1996, გვ. 7; იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <http://www.liechtenstein-institut.li/Portals/11/pdf/lib/LIB_5.pdf> [27.04.09 11:56]

¹⁷⁷ იხ. შ. ჩიკვაშვილი, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 8

პრინციპი, უზრუნველყოფს ყველა თავისუფლებას, რომელიც ადამიანის პიროვნების განვითარების ელემენტარულ გამოვლენას წარმოადგენს.¹⁷⁸

ზოგადად შეიძლება ითქვას, რომ „ხელშეუხებლობისა“ და „საიდუმლოების“ სამართლებრივ ცნებებს შორის განსხვავება შეფარდებითია. ის, რაც არის ხელშეუხებელი, შედის საიდუმლოებაში; და პირიქით: საიდუმლო არის ხელშეუხებელი. ამასთან, არსებობს საიდუმლოების სხვადასხვა სახე: საექიმო, საადვოკატო, მიმოწერის, შვილად აყვანის და სხვა საიდუმლოებანი. შესაბამისად, ამ ფორმით შეიძლება პირადი ცხოვრება განიხილებოდეს, როგორც საიდუმლოებათა ერთობლიობა. აღნიშნული გაგებით გამოიყოფა პირადი (რაც არავისთვის გაინდობა) და პროფესიული საიდუმლოება (თუ განსაზღვრული პროფესიის წარმომადგენლებს გაანდობენ რაიმეს უფლებათა და კანონიერ ინტერესთა დასაცავად). პირადი საიდუმლოებაა შემოქმედებისა და ურთიერთობის, საოჯახო და ინტიმური ურთიერთობების, საცხოვრებლის, დღიურების, პირადი ქაღალდების, საფოსტო-სატელეგრაფო კორესპონდენციებისა და სატელეფონო საუბრების საიდუმლოება. პროფესიული საიდუმლოება მოიცავს სამედიცინო, სასამართლო დაცვის, აღსარების, შვილად აყვანის, საგამოძიებო საქმიანობის, სანოტარო მოქმედებათა და სამოქალაქო მდგომარეობის ჩამწერი აქტების საიდუმლოებას.¹⁷⁹ ამდენად, გარკვეული პირადი უფლებების წარმოშობის საფუძველი შეიძლება იყოს გარიგება. მაგალითად, საადვოკატო საიდუმლოება.¹⁸⁰

ამასთან, საცხოვრებლის ხელშეუხებლობის უფლებაში მოიაზრება ბინის, სახლის ან სამსახურებრივი შენობების მესაკუთრის უფლება, ოთახები თავისუფლად გამოიყენოს და განსაკუთრებულ შემთხვევაში საკუთარი შეხედულებისამებრ მესამე პირებს შესვლის ნება დართოს ან აუკრძალოს შესვლა. საცხოვრებლის ხელშეუხებლობის უფლება იცავს კერძო საიდუმლოს.¹⁸¹ ამდენად, საცხოვრებლის ხელშეუხებლობა შეიძლება განიხილებოდეს, როგორც საცხოვრისში მიმდინარე ან არსებული მოვლენების საიდუმლოება.¹⁸² შესაბამისად, სისხლისსამართლებრივად არის დაცული პირი, რომლის საცხოვრებლის ხელშეუხებლობა მესამე პირების საშუალებით ხელიყოფა (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 160-ე მუხლი).

რაც შეეხება საფოსტო გზავნილების, სატელეგრაფო შეტყობინებებისა და სატელეფონო საუბრების საიდუმლოებას, ისინი კერძო და საიდუმლო სფეროს განსაკუთრებული შემთხვევებია. საფოსტო გზავნილების, სატელეგრაფო შეტყობინებებისა და სატელეფონო საუბრების საიდუმლოება ემსახურება პირად თავისუფლებას ფართო გაგებით და ის სამართლით დაცულ თავისუფლებად ითვლება.¹⁸³ აქ მნიშვნელოვანია დაწესებულების შინაგანაწესის დებულებებით სატელეფონო საიდუმლოების ელექტრონული მისა-

¹⁷⁸ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. *R. Von Meis, Die persönliche Geheimnisse und deren Schutz im prozessualen Verfahren*, Diesenhofen, Büger Verlag, 1975, გვ. 151-152, 154

¹⁷⁹ იხ. *ო. პეტრუხინი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 13-14

¹⁸⁰ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 8-9

¹⁸¹ იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 155

¹⁸² იხ. *ო. პეტრუხინი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 13

¹⁸³ იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 156-157

მართის კონტროლი, რომელიც მხოლოდ მაშინ ხდება, თუ ვინმე კომერციული მიზნებისთვის სატელეკომუნიკაციო მომსახურებას იყენებს.¹⁸⁴

მიმოწერისა და სატელეფონო საუბრების საიდუმლოება არის დაცული საქართველოს კონსტიტუციის მე-20 მუხლით. ამ სიკეთის დაცვის მექანიზმები კი დაზუსტებულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში. ამასთან, ინდივიდუალური ინტერესი იხევეს უკან სამართლის განხორციელებისა და სიმართლის პოვნის სახელმწიფო ინტერესთან შედარებით, ცხადია, მხოლოდ კანონით განსაზღვრულ შეზღუდულ ფარგლებში. სამართლით დაცული თავისუფლებები შეუზღუდავი არაა. სამართლით დაცული თავისუფლებების შეზღუდვები იწყება იქ, სადაც საქმე შეეხება სხვების კანონიერ ინტერესებს. ამდენად, ამ თავისუფლებათა ზღვარი გადის საჯარო ინტერესებსა და პროპორციულობის პრინციპზე.¹⁸⁵

4.1.2. პირადი სფეროს დაცვის შესახებ კანონები

4.1.2.1. კერძო ცხოვრების საჯაროსამართლებრივი რეგულირების ზოგადი დახასიათება

კანონები პირადი ცხოვრების დაცვის ძირითადი კანონის დამაზუსტებელი დებულებებია, რომლებიც პირადი სფეროს დაცვის უზრუნველყოფისკენაა მიმართული და რომელთა მიზანია ძირითადი კანონის შევსება. კანონები პირადი ცხოვრების კომპლექსური დაცვის საშუალებას იძლევა. პირადი სფერო შეიძლება გამოვლინდეს პერსონალური მონაცემების დაცვაში. კერძო ცხოვრების ამ მხარის რეგულირებისას მიზანშეწონილია, ვიხელმძღვანელოთ „მგრძნობიარობის“ კრიტერიუმის საფუძველზე პერსონალური მონაცემების კლასიფიკაციით, რაც საზღვარგარეთის ქვეყნების (გარდა ზოგიერთი გამონაკლისისა) კანონებიდან გამომდინარეობს. პერსონალური მონაცემები „მგრძნობიარობის“ ნიშნის მიხედვით იყოფა სამ კატეგორიად: ა) „ჩვეულებრივი“ პერსონალური მონაცემები – მათი შეგროვება, დამუშავება, გამოყენება და გადაცემა დასაშვებია კანონმდებლობით დადგენილ რეჟიმში სპეციალური ნებართვის გარეშე; ბ) „მგრძნობიარე“ პერსონალური მონაცემები – მათი შეგროვება, დამუშავება, გამოყენება, გადაცემა მოითხოვს კანონით დადგენილ დაცვის განსაკუთრებულ ღონისძიებებს; გ) „განსაკუთრებით“ პერსონალური მონაცემები – რომელთა შეგროვება, დამუშავება, გამოყენება, გადაცემა საერთოდ იკრძალება ან დაიშვება გამონაკლის შემთხვევებში დაცვის სპეციალური ღონისძიებების გამოყენებით.¹⁸⁶ „მგრძნობიარობის“ კრიტერიუმი სუბიექტივიზმს უკავშირდება. ამიტომ საერთო სამართლის ქვეყნების სამოქალაქო სამართალწარმოებაში არსებული პრეცედენტების საფუძველზე შემუშავდა პრინციპი: პერსონალური მონაცემების შესახებ რაიმე ფაქტის გავრცელება პირად ცხოვრებაში ჩარევად

¹⁸⁴ იხ. T. Hoeren, Internetrecht, 2005, გვ. 255; ხელმისაწვდომია ინტერნეტ-გვერდზე: <http://www.uni-muenster.de/Jura.itm/hoeren/material/Skript/skript_maerz2005.pdf> [14.09.10 17:43]

¹⁸⁵ აღნიშნულის შესახებ იხ. რ. ფონ მაიხი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 105, 157-158

¹⁸⁶ პერსონალური მონაცემების დაცვის საშუალებების შესახებ იხ. ვ. ივანსკი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 40-41, 13-14; ასევე იხ. მ. ცაცანაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 141

ჩაითვლება, თუ ფაქტის გამოქვეყნება საჩოთიროდ მიაჩნია ყველა ჩვეულებრივ მგრძობიარე ადამიანს.¹⁸⁷ ამ გაგებით მიზანშეწონილია, პერსონალურ მონაცემებად ჩაითვალოს ინდივიდთან მჭიდროდ დაკავშირებული ფაქტები, შეტყობინებები ან შეხედულებები, რომელთაც ის მიიჩნევს კონფიდენციალურად. სწორედ ინდივიდის ნებაზეა დამოკიდებული პირადი მონაცემების გავრცელების შეწყვეტა ან შეჩერება.¹⁸⁸

პირადი სფეროს ხელყოფა რომ სამართალდარღვევად ჩაითვალოს, ის უნდა აკმაყოფილებდეს რამდენიმე ძირითად პირობას: ა) პირადი ფაქტების გავრცელება არ უნდა შემოიფარგლოს პირთა მცირე ჯგუფით ან კანონიერად დაინტერესებული მხარეებისათვის არაა დარღვევა; ბ) საჯაროდ გამოტანილი ფაქტები უნდა იყოს კერძო ხასიათის ფაქტები. თუმცა ინფორმაცია, რომელიც საზოგადოებრივი ინტერესის გამო გავრცელდა, არაა სარჩელის წარდგენის საფუძველი; გ) ინფორმაციის გავრცელება უნდა შეურაცხყოფდეს გონიერ პირს ჩვეულებრივი მგრძობიარობით.¹⁸⁹

კერძო სფეროს შემადგენელ ნაწილს – პირად (საიდუმლო) ინფორმაციას იცავს ასევე საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის (შემდგომში – სზაკი) მე-2 მუხლის 1-ლი ნაწილის „ნ“ პუნქტი, 23-ე და 31-ე მუხლები. პერსონალურ მონაცემებს განეკუთვნება საჯარო ინფორმაცია, რომელიც პირის იდენტიფიკაციის შესაძლებლობას იძლევა (სზაკ-ის 27-ე მუხლის „თ“ პუნქტი). სზაკ-ის 27-ე მუხლიდან გამომდინარე, პერსონალური მონაცემების პირად საიდუმლოებად მიჩნევის საკითხს, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა, წყვეტს პირი, რომლის შესახებ არსებობს ეს ინფორმაცია. ე. ი. პერსონალური მონაცემების გასაიდუმლოება ყოველთვის ამ პირის ნებაზე არაა დამოკიდებული. კანონით შეიძლება განისაზღვროს პერსონალური მონაცემების გასაიდუმლოების დაუშვებლობა (მაგ.: თანამდებობის პირის პერსონალური მონაცემები). ასევე შესაძლებელია, პერსონალური მონაცემები იმთავითვე საიდუმლო იყოს (მაგ.: საჯარო მოსამსახურეთა აღმასრულებელი პრივილეგია) და მას პირდაპირ იცავს კანონი.¹⁹⁰ ამავე კოდექსის 44-ე მუხლი იცავს პერსონალური მონაცემების საიდუმლოებას. სზაკ-ის 47-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, პირს შეუძლია საჯარო დაწესებულებას ან საჯარო მოსამსახურეს მოსთხოვოს ქონებრივი და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება პერსონალური მონაცემების უკანონო შეგროვების, დამუშავების, შენახვის, გავრცელებისა თუ გადაცემისას. „განსაკუთრებით მგრძობიარეა“ პერსონალური მონაცემები, თუ ისინი ეხება ჯანმრთელობის მდგომარეობას, „მგრძობიარე“ პერსონალურ მონაცემთა წრეში შედის ქონებრივი და სხვა კერძო საკითხი.¹⁹¹

ასევე საყურადღებოა „ინფორმაციის ერთიანი სახელმწიფო რეესტრის შესახებ“ და „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – მონაცემთა დაცვის სააგენტოს შესახებ“ კანონები. აქ გადამწყვეტია ნაციონალური კანონ-

¹⁸⁷ იხ. W. Freedmann, Right of Privacy in Age of Computer-London, N.Y., 1986, გვ. 53

¹⁸⁸ იხ. მ. ცაცანაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 105-106

¹⁸⁹ იხ. A Special Report issued by Privacilla. org., *The Privacy Torts: How U. S. State Law Quietly Leads the Way in Privacy Protection*, July, 2002, გვ. 6

¹⁹⁰ იხ. ზ. ძნელაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 115

¹⁹¹ იხ. ვ. ივანსკი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 14

მდებლობის ევროსაბჭოს 108-ე კონვენციის პრინციპებთან შესაბამისობაში მოყვანა. კონვენციის პრინციპები ელექტრონული საშუალებით ავტომატიზებულ დამუშავებას ეხება. თუმცა საქართველოში გაცილებით უფრო ხშირია არაავტომატიზებული დამუშავების პრაქტიკა. ამიტომ კონვენციის დებულებები უნდა განიხილებოდეს ფართოდ და გავრცელდეს არაავტომატიზებულ დამუშავებაზეც.¹⁹² ასევე მნიშვნელოვანია „პერსონალური მონაცემების დაცვის შესახებ“ კანონი. რაც შეეხება კერძო სფეროს დაცვის ორგანოს, ყველა სახელმწიფო თუ საზოგადოებრივი ორგანოს ან ორგანიზაციის მოვალეობაა, დაიცვას სხვისი პირადი ცხოვრება, მათ შორის პერსონალური მონაცემები. „მონაცემთა დაცვა“ ხომ ინფორმაციული კერძო ცხოვრების ცნების მიახლოებითი ეკვივალენტია.¹⁹³ პერსონალური მონაცემების დაცვის სპეციალიზებული ეროვნული ორგანო, საერთაშორისო შეთანხმების მიხედვით, უნდა იყოს კომპეტენტური და დამოუკიდებელი.¹⁹⁴ საქართველოში ასეთ ორგანოდ გვევლინება საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – მონაცემთა დაცვის სააგენტო. იგი აწარმოებს ინფორმაციის ერთიან სახელმწიფო რეესტრს ანუ რეესტრის სუბიექტის მონაცემთა ბაზების, რეესტრების, მომსახურებისა და ინფორმაციული სისტემების ერთიან კატალოგს.¹⁹⁵

საჯარო სამართალში დაცული კერძო ცხოვრების ზემოთ აღნიშნულ სფეროთა ხელყოფით შეიძლება დადგეს დელიქტი, რაც წარმოადგენს სამოქალაქო სამართალდარღვევას. ამდენად, პერსონალური მონაცემების უკანონო შეგროვების, დამუშავების, შენახვის, გავრცელებისა თუ გადაცემისთვის სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად აუცილებელია ოთხი საფუძვლის (ზიანი, მართლწინააღმდეგობა, მიზეზობრივი კავშირი და ბრალი) ერთდროულად არსებობისას, რაზეც დაწვრილებით ქვემოთ მოგახსენებთ. ამ შემთხვევაში დასახელებული სიკეთის შელახვით დადგება დელიქტური სამართლით გათვალისწინებული შედეგები (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

საქართველოში საჯარო სამართლის კანონმდებლობა სხვადასხვა ნორმაში უზრუნველყოფს კერძო სფეროს დაცვას. კერძო ცხოვრება დაცულია მისი გამოვლინებების დაცვის გზით პირადი და ოჯახური საიდუმლოება (საქართვე. სისხ. სამ. კოდექსის 157-ე მუხლი), კერძო საუბრების (158-ე მუხლი) ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობა (160-ე მუხლი), შვილად აყვანის საიდუმლოება (175-ე მუხლი). ამ სიკეთეების შელახვამ შეიძლება გამოიწვიოს ზიანი (ქონებრივი ან არაქონებრივი), რაც უნდა განიხილებოდეს დელიქტური სამართლის ჭრილში (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

¹⁹² აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. *მ. ცაცანაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 110

¹⁹³ იხ. *ს. ფინქი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 9; იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <http://kops.ub.uni-konstanz.de/bitstream/handle/urn:nbn:de:bsz:352-opus-10126/magarbsfink.pdf?sequence=1> [02.09.10 20:58]; ლიბერალური მიდგომის მიხედვით, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებით დაცული ინდივიდუალური ავტონომიის სფერო არის თავისუფალი მოქმედების ის სფერო, რომელიც არ ღახავს სხვა ადამიანის თავისუფლებას. იხ. *ს. პაპუაშვილი*, თავისუფლება-ადკვეთილი პირების უფლება პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობაზე ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით, სტატიათა კრებულში: „ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტები და მათი გავლენა საქართველოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაზე“ (რედ. კ. კორკელია), თბ., 2006, გვ. 240-241

¹⁹⁴ იხ. *გ. ივანსკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 41-42

¹⁹⁵ იხ. *მ. ცაცანაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 110

კერძო ცხოვრების ერთ-ერთი კომპონენტი არის ფიდუციური ურთი-ერთობის საფუძველზე ინფორმაციის მინდობა, რაც საპროცესო კანონმდებ-ლობაში ხდება საიდუმლოების დაცვაზე აქცენტირებით. ადვოკატის მიერ პროფესიული საიდუმლოების დაცვა „ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის „ზ“ პუნქტში საადვოკატო საქმიანობის ერთ-ერთ უძირითადეს პრინციპადაა ჩამოყალიბებული.¹⁹⁶ ინფორმაციის მინდობა ნიშ-ნავს, რომ ეს ინფორმაცია მხოლოდ პირთა შეზღუდული წრისთვის უნდა იყოს ცნობილი. ასეთ ინფორმაციად შეიძლება ჩაითვალოს საოჯახო საქმე-ებში შემაგალი ან სექსუალური ცხოვრების შესახებ ინფორმაცია.¹⁹⁷ ამდენად, საადვოკატო საიდუმლოებაში შედის სხვადასხვა სახის ცნობები, რომლებიც აუცილებელია ადვოკატისთვის საქმესთან დაკავშირებით იურიდიული დახმარების აღმოსაჩენად. ამიტომ უმჯობესია საადვოკატო საიდუმლოების ფართო გაგება, რათა მან მოიცვას კლიენტისგან ადვოკა-ტისთვის მიცემული ცნობები, რომელთა გავრცელება კლიენტისთვის არასასურველია.¹⁹⁸

თუმცა საადვოკატო საიდუმლოების განხილვა მნიშვნელოვანია იმ გა-გებით, რომ ამ პროფესიული საიდუმლოების დარღვევა შეიძლება მოექცეს კერძო ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის ფარგლებში. აღნიშ-ნული შეიძლება შეეხოს ადვოკატის მიერ არასათანადო პრაქტიკის წარმო-ებას, რამაც შესაძლებელია ზიანი გამოიწვიოს და წარმოშვას სამოქა-ლაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დელიქტური სამართლის მიხედვით (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

სსსკ-ის მე-7 მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, გამოძიების პროცესში მხარეს არა აქვს უფლება, თვითნებურად და უკანონოდ ჩაერიოს სხვის პირად ცხოვრებაში. კერძო საკუთრების ან მფლობელობის და ნებისმიერი საშუალებით განხორციელებული კერძო კომუნიკაციის ხელშეუხებლობა გარანტირებულია კანონით. აქ დასაწყისში საუბარია რა პირად ცხოვრე-ბაზე, ივარაუდება, რომ შემდგომი წინადადება მის წინა ფრაზას აზუსტებს, თუმცა მეორე წინადადება შინაარსობრივად ეხება კერძო ცხოვრების საიდუმლოებას. ე. ი. აქაც აღრეულია კერძო და პირადი სფეროები. ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, საპროცესო მოქმედების ჩამტარებელმა არ უნდა გაამჟღავნოს ცნობები პირადი ცხოვრების შესახებ, ასევე პირადი ხა-სიათის ცნობები, რომელთა საიდუმლოდ დაცვაც პირს საჭიროდ მიაჩნია. აქ გვხვდება ტერმინი „პირადი ცხოვრება“, თუმცა საქმე კერძო სფეროს შეეხება. მოცემული კოდექსის 67-ე მუხლით პროცესის მონაწილის დაცვის სპეციალური ღონისძიების გამოყენების ერთ-ერთი საფუძველია საქმის განხილვა იმ ქმედების ჩადენის ფაქტზე, რომლის საჯარო განხილვაც თავისი ბუნებით არსებით ზიანს მიაყენებს პროცესის მონაწილის პირად ცხოვრებას. საქმე ეხება პირადი ამოსაცნობი და იდენტიფიცირების შესაძ-ლებლობის შემცველი მონაცემების – სახელის, გვარის, მისამართის, სამუ-

¹⁹⁶ საქართველოს კანონი „ადვოკატთა შესახებ“ იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <http://gba.ge/pdf/2010/kanoni_advokatta_shesaxeb.pdf> [27.05.10 18:36]

¹⁹⁷ იხ. კ. მუნჭი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 50

¹⁹⁸ იხ. ლ. კრასავენიკოვა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 154. დეტალურად საადვოკატო საიდუმლოების შესახებ იხილეთ კვლევის საპროცესო ნაწილში

შაო ადგილის, პროფესიის ან სხვა ინფორმაციის ამოღებას ან შეცვლას; ამ მონაცემების გასაიდუმლოებას; ფსევდონიმის მინიჭებას; გარეგნობის თუ საცხოვრებელი ადგილის დროებით ან სამუდამოდ შეცვლას. ეს განპირობებულია პირის დაცვის ინტერესებით. სსსსკ-ის 121-ე მუხლის მე-4 ნაწილის მიხედვით, თუ პირად ჩხრეკას თან სდევს გაშიშვლება, იგი უნდა ჩაატაროს იმავე სქესის პირმა მხოლოდ იმავე სქესის პირთა მონაწილეობით. საპროცესო მოქმედებები კი უნდა ჩატარდეს პირადი ცხოვრების დაცვით (სსსსკ-ის 125-ე მუხლის მე-2 ნაწილი). ამდენად, აღიარებულია „მგრძნობიარე“ პერსონალური მონაცემების დაცვა საადვოკატო საქმიანობისას დოკუმენტაციების მოძიება-გადამუშავებისა თუ ზოგადად სასამართლო მონაცემების დაცვის სახით.¹⁹⁹

პერსონალური მონაცემები, როგორც კერძო ცხოვრების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ნაწილი, დაცულია ასევე კანონით „ეროვნული საარქივო ფონდისა და ეროვნული არქივის შესახებ“, კანონით „მუზეუმების შესახებ“, კანონით „საბიბლიოთეკო საქმის შესახებ“, კანონით „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“.²⁰⁰

ამდენად, საჯარო სამართალში, მართალია, ტერმინი „კერძო ცხოვრება“ არ გვხვდება, მაგრამ ასპექტების უმეტესობა, რომლებიც პირადი სფეროს დატვირთვით გამოიყენება, კერძო ცხოვრების შინაარსს ატარებს. საჯარო სამართალში „კერძო“-დ მოიაზრება სფერო, რასაც ძირითადად თვით პირი ჩათვლის არასაჯაროდ (ადმინისტრაციული და სისხლის სამართლის მიხედვით). ზემოთ განხილულ ასპექტებს აერთიანებს ერთი ცნება – საიდუმლოება. ამიტომ შეიძლება „საიდუმლოების“ ნიშნის მიხედვით გამოიყოს კერძო ცხოვრებაში პროფესიული, სამსახურებრივი და პირადი საიდუმლოებანი. შესაბამისად, აქ აღიარებულია ძირითადად კერძო ცხოვრების, როგორც საიდუმლოების, დაცვის თეორია. ამასთან, პროფესიული საიდუმლოება არის პროფესიული საქმიანობის განხორციელებისას მინდობილი ინფორმაცია, რომელიც არ უნდა იყოს სახელმწიფო ან მუნიციპალურ სამსახურში ცნობილი და არ უნდა განეკუთვნებოდეს სახელმწიფო ან კომერციულ საიდუმლოებას. საჯარო სამართლებრივი გაგებით პროფესიულ საიდუმლოთა წრეში შედის კავშირგაბმულობის, საადვოკატო, შვილად აყვანის, აღსარების საიდუმლოება. სამსახურებრივ საიდუმლოებაში მოიაზრება კანონით დაცული ინფორმაცია, რომელიც სახელმწიფო და თვითმმართველობის ორგანოებისთვის ცნობილი გახდა სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას და მისი ხელმისაწვდომობა კანონითაა შეზღუდული. ამ საიდუმლოების ნაირსახეობად განიხილება საგადასახადო საიდუმლოება,²⁰¹ რომლის გამჟღავნებაც იწვევს დისციპლინურ, სამოქალაქო სამართლებრივ და სისხლის სამართლებრივ შედეგებს. კერძო სამართლებრივი გაგებით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საგადასახადო საიდუმლოების ხელყოფისთვის სამოქალაქო სამართლებრივი შედეგები. აქ კი საქმე ეხება დაზარალებულის უფლებამოსილებას, მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურება სამოქალაქო წესით (სსკ-ის 992-ე მუხლი). აღნიშნული ემსახურება როგორც პირადი

¹⁹⁹ აღნიშნულის შესახებ იხ. *გ. ივანსკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 14-15

²⁰⁰ იხ. *მ. ცაცანაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 110

²⁰¹ იქვე, გვ. 118-120

ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვას, ისე გადასახადის გადამხდელთან დაკავშირებული ინფორმაციის არაკეთილსინდისიერად და არადანიშნულე-ბისამებრ გამოყენების თავიდან აცილებას.²⁰²

4.1.2.2. საჯარო სამართლით დაცული პირადი ცხოვრების ცნების მოცულობა

პირადი ცხოვრება ასევე უზრუნველყოფილია საქართველოს საჯარო-სამართლებრივი ნორმებით. პირადი სფერო დაცულია ფსიქოლოგიური და ფიზიკური ხელშეუხებლობის სახით სისხლის სამართლის კოდექსის 39-ე მუხლის მე-3 ნაწილში. ასევე საგულისხმოა, რომ ინტიმური თავისუფლება არის დაცული სისხლის სამართლის კოდექსის 137-ე, 138-ე და სხვა მუხლებით (სქესობრივი თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა წრე). რასობრივი თუ ეთნიკური წარმომავლობის, რელიგიური თუ პოლიტიკური მრწამსის, სექსუალური თავისუფლების სისხლის-სამართლებრივად დაცვით საქართველოს სისხლის სამართალი „განსაკუთრებით მგრძობიარე“ პერსონალურ მონაცემებს²⁰³ იცავს (ამავე კოდექსის 142-ე და 142¹-ე მუხლები). სწორედ ამ პერსონალური მონაცემების მიმართ სამართლებრივი დაცვის განსაკუთრებულ რეჟიმს უნდა ავრცელებდეს ევრო-საბჭოს 108-ე კონვენცია.²⁰⁴ ამდენად, სისხლის სამართალში პირადი ცხოვრების კონკრეტული გამოვლინებები (პირადი საიდუმლოება, პატივი, ფიზიკური და მორალური ხელშეუხებლობა, სქესობრივი თავისუფლება) აისახა. ამ სიკეთეთა ხელყოფამ შეიძლება გამოიწვიოს ქონებრივი და არაქონებრივი ზიანი, რაც კონკრეტულ შემთხვევაში სამოქალაქო პასუხისმგებლობის წინაპირობების გარკვევას უკავშირდება. აღნიშნული დელიქტური სამართლის ნორმების გამოყენებას გულისხმობს. ამდენად, მართალია, პირადი ცხოვრების სხვადასხვა მხარე გათვალისწინებულია საჯარო სამართლის ნორმებში, მაგრამ მათი ხელყოფის დროს უზრუნველყოფილია პირადი ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვა.

პირადი ცხოვრების სფეროები დაცულია სსსსკ-შიც. პიროვნების ღირსების ხელშეუვალობა სისხლის სამართლის საპროცესო პრინციპებს შორის კონსტიტუციურ პრინციპად გვევლინება და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობასთან ერთად არის ნახსენები (სსსსკ-ის მე-4 მუხლი). ამით აღიარებულია ღირსებისა და პირადი ცხოვრების მჭიდრო კავშირი, რაც გარკვეულ მინიშნებებს შეიცავს ზოგად პიროვნულ უფლებაზე, ვინაიდან ღირსება მისი ცენტრალური რაობაა. სისხლის საპროცესო სამართალსა და კონსტიტუციურ სამართალში გამოკვეთილია ღირსებასა და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას შორის კავშირი. აქ ჩანს გარკვეული მითითებები ზოგად პიროვნულ უფლებაზე, რომელიც კონკრეტულობა პიროვნულ ღირებულე-

²⁰² იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მეორე კოლეგიის 2008 წლის 30 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (საქმე №2/3/406,408)

²⁰³ იხ. *მ. ცაცანაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 107

²⁰⁴ იხ. Совет Европы, Конвенция о защита личности в связи с автоматической обработкой персональных данных, от января 1981, Спб.: Манускрипт, 1995, გვ. 12

ბებზე აქცენტირებით.²⁰⁵ შესაბამისად, ზოგადი პიროვნული უფლება არის პირადი ცხოვრების კონსტიტუციურ საფუძვლებსა და კონკრეტულ სამართალში მის დაცვას შორის დამაკავშირებელი ხიდი.

4.1.2.3. კერძო სამართლის კანონმდებლობა კერძო ცხოვრების სფეროების შესახებ

ა) ქონებრივი ასპექტები კერძო ცხოვრებაში

პირადი ცხოვრების დაცვის კონსტიტუციურსამართლებრივი საფუძვლები დაზუსტდა კერძოსამართლებრივი კანონებითაც. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია პირადი სფეროს დაცვის კერძოსამართლებრივი ფუნქციები, რომლებიც არსობრივად განსხვავდება საჯაროსამართლებრივი დაცვის ფუნქციებისაგან.

საგულისხმოა, რომ ცნებები „პიროვნულობა“ და „პირადი ურთიერთობები“ მოიცავს პიროვნებასთან მჭიდროდ დაკავშირებულ ყველა თვისებასა და უფლებას. ის უკავშირდება პირის ყოფა-ცხოვრების, სულიერი და სხეულებრივი ძალების პატივისცემას. ამ შემთხვევაში დაცვის ობიექტი არის ინდივიდის არა რომელიმე უფლება, არამედ პიროვნება („მე“) თავისი ფიზიკურ-სულიერი არსებობით, ყოფა-ცხოვრების პირობებითა და თვითგამორკვევის სოციალური სტრუქტურით. სამართლებრივი სიკეთე არის პიროვნება („მე“) და არა მაგალითად, ჯანმრთელობა, პატივი ან პირადი საიდუმლოების სფერო. ამიტომ, ცხადია, სარჩელები უნდა ეფუძნებოდეს იმას, თუ რამდენად შეიღახა პიროვნება; სწორედ მოცემულ შემთხვევაში შეიძლება მოსამართლეებმა პიროვნების განვითარების ახალ-ახალი შესაძლებლობანი აღმოაჩინონ და, შესაბამისად, ისინი პიროვნების ხელყოფის მუდამ ახალ ფაქტებს აწყდებიან. პირადი საიდუმლო საკუთარი სულიერი არსებობის ნაწილია და აუცილებელია საზოგადოებაში ცალკეულ პირთა თვითგამორკვევისა და პიროვნების დაცვისთვის.²⁰⁶ ამდენად, პირადი სფეროს შეღახვას შეიძლება მოჰყვეს ქონებრივი ზიანი.

ქონებრივი ზიანისთვის პასუხისმგებლობის დადგომა, გარდა ზიანისა, გულისხმობს სხვა პირობებსაც. აქ საქმე ეხება პირადი ურთიერთობების უკანონოდ შეღახვას. არაკანონიერი ნიშნავს კანონსაწინააღმდეგოს, დაწერილი ან დაუწერელი მოთხოვნის ან სამართლებრივი წესრიგის დარღვევას. საიდუმლო სფეროში ნებადართულ და კანონსაწინააღმდეგო ჩარევებს შორის საზღვრების დადგენა ხშირად რთულია. იგი წარმოშობს ინტერესთა კონფლიქტს საიდუმლოების მფლობელის საიდუმლოს შენახვის ინტერესსა და მესამე პირების ინტერესს შორის, რომელიც საიდუმლო სფეროს ინტერესის ხელყოფას ეფუძნება.²⁰⁷ ამასთან, ქონებრივი ზიანის ანაზღაურებისთვის აუცილებელია დამდგარ ზიანსა და ამ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას შორის მიზეზობრივი კავშირისა და ბრალის არსებობა (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

²⁰⁵ იხ. *კ. ვასერბურგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 52

²⁰⁶ იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 170-171

²⁰⁷ იქვე, გვ. 172

კერძო ცხოვრების ქონებრივი ასპექტები განსაკუთრებით საგრძნობია კერძო სამართალში, რომელიც პირადი საიდუმლოების დამცავ დებულებებს შეიცავს. მაგალითად, დავალების მიცემა, რომელიც გულისხმობს სახელშეკრულებო ურთიერთობას ადვოკატსა და მის მიმნდობს შორის ან შემოსავლებისა და ქონების დაცვა. ადამიანის კერძო სფეროდან ინფორმაციის მოპოვება და გავრცელება გამართლებულია იმ შემთხვევაში, როცა იგი ხორციელდება თვით ამ პირის თანხმობის საფუძველზე; ასევე როდესაც საქმე ეხება საჯარო პირებს.²⁰⁸ საგულისხმოა, რომ კერძო სფეროს ქონებრივი ასპექტები უკავშირდება უნებართვო სარგებლობას, რომელიც სახელისა და გამოსახულების გამოყენებას ეხება. ამ შემთხვევებში შესაძლოა პირის ქონებრივი ინტერესი შეილახოს.²⁰⁹

რაც შეეხება ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციას, ამ დოკუმენტის მე-12 მუხლის მიხედვით, არ შეიძლება თვითნებური ჩარევა პირად და საოჯახო საქმეებში, საცხოვრისისა და კორესპონდენციის საიდუმლოების, ღირსებისა და რეპუტაციის თვითნებურად ხელყოფა. ყოველ ადამიანს კანონით აქვს ამგვარი ჩარევისა და ამგვარი ხელყოფათაგან თავის დაცვის უფლება.²¹⁰

ასევე სსკ-ის მე-18¹ მუხლი ითვალისწინებს პერსონალური მონაცემების მიღების შესაძლებლობას. ამ ნორმის მიზანია პირთათვის სამართლებრივი გარანტიების შექმნა. მაგალითად, მსესხებელს დაუყოვნებლივ შეუძლია მოითხოვოს ვალის დაბრუნება, თუ მას აქვს ჩანაწერები მისი ფინანსური მდგომარეობის არსებითად გაუარესების შესახებ და ამით საფრთხე ემუქრება სესხის დაბრუნებას. ამიტომ მსესხებელს, სსკ-ის მე-18¹ მუხლის მიხედვით, აქვს უფლება, გაეცნოს ამ ჩანაწერებს და მიიღოს მისი ასლები.²¹¹ ამასთან, სსკ-ის მე-18¹ მუხლის შინაარსი ევროსაბჭოს 108-ე კონვენციის შესაბამისი დებულებიდან უნდა მომდინარეობდეს. თვით ევროსაბჭოს მიზანია, მონაწილე ქვეყნების ტერიტორიაზე პერსონალური მონაცემების ავტომატიზებულ დამუშავებასთან დაკავშირებით კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვა. მაშასადამე, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას პლუს პერსონალურ მონაცემთა ავტომატიზებული დამუშავება უდრის მონაცემთა დაცვას.²¹² მართალია, ამ კუთხით საქართველოში 2009 წლამდე არ არსებობდა ამ ტიპის კანონები, მაგრამ დღეს ეს ხარვეზი შეივსო და დასახელებულ კანონებშიც აისახა ინფორმაციის ავტომატიზებული დამუშავება თუ გამოყენება. ამით კი საქართველოს კანონმდებლობა საერთაშორისო

²⁰⁸ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 114

²⁰⁹ იხ. *თ. ნინიძე*, პირადი არაქონებრივი უფლებები, წიგნში: „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი“, წ. I, თბ., „სამართალი“, 2002, გვ. 59

²¹⁰ იხ. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, საკანონმდებლო აქტების კრებული (კრებულის შემდგენელი: *პ. ცნობილაძე*), თბ., 2002, გვ. 162

²¹¹ იხ. *პ. (თ.) მონიავა*, პერსონალური მონაცემების მიღების უფლება სამოქალაქო სამართალში, „ცხოვრება და კანონი“, 2009, №2 (6), გვ. 17

²¹² ამ სახის ინფორმაცია განეკუთვნება „განსაკუთრებით მგრძობიარე“ მონაცემთა წრეს. იხ. *მ. ცაცანაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 107

სო ჰარმონიზაციას დაექვემდებარა²¹³ და გამოიკვეთა, რომ კერძო ცხოვრების ეს ნაწილიც მოექცა სამართლებრივი რეგულირების ფარგლებში.

კერძო ცხოვრება ასახავს ჰპოვებს ასევე განდობილი ინფორმაციის შენახვის მოვალეობაში, რომელიც ფრენშაიზინგის ხელშეკრულებასთან დაკავშირებით წარმოიშობა (სსკ. 610-ე მუხლი). დავალების ხელშეკრულებაც ითვალისწინებს საიდუმლოს დაცვის მოვალეობას, რაც სახელშეკრულებო ურთიერთობების დამთავრების შემდეგაც გრძელდება (სსკ. 714-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები). ასევე კერძო სფეროს გამოვლინებაა ანგარიშებთან დაკავშირებული საიდუმლოება, რომელიც საკრედიტო დაწესებულებამ უნდა დაიცვას ხელშეკრულების შეწყვეტის შემდეგაც (სსკ. 863-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები). ამასთან, განისაზღვრა, რომ პირმა, რომელიც განზრახ ან გაუფრთხილებლად ავრცელებს ან ახმაურებს სხვა პირისთვის ქონებრივი ზიანის მომტან ფაქტებს, უნდა აანაზღაუროს აქედან წარმოშობილი ზიანი, თუ ეს ფაქტები აშკარად არასწორია. თუმცა ზიანის ანაზღაურების მოვალეობა არ წარმოიშობა ისეთი გამონათქვამებისას, რომლებიც კანონიერი საზოგადოებრივი ინტერესების დაცვას ემსახურება (სსკ. 993-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები). ესეც აშკარად გამოიკვეთს ქონებრივ მომენტებს კერძო ცხოვრებაში. ამით კერძო ცხოვრების მოცემული მხარეები მოექცა კერძოსამართლებრივი რეგულირების სფეროში.

ბ) საიდუმლოება, როგორც კერძო ცხოვრების ელემენტი

კერძო სფეროს გამოვლენის ფორმად შეიძლება ჩაითვალოს საიდუმლოება. იურიდიულ ლიტერატურაში დამკვიდრებული მოსაზრების მიხედვით, საიდუმლოება მოიცავს ფაქტებს, რომლებიც მხოლოდ ცალკეული პირისთვის ან პირთა შეზღუდული წრისთვის²¹⁴ ან სულაც არაა პირთა შეუზღუდავი წრისთვის ხელმისაწვდომი. შესაბამისად, საიდუმლოება ეხება გარემოებებს, რომლებიც არსებულ და განვლილ ცხოვრებისეულ ურთიერთობებს უკავშირდება, სახელდობრ: განსაზღვრულ განზრახვებს, მიზნებს, წარმოდგენებს, მოსაზრებებს, შეფასებებს, ხასიათის გამომხატველ ნიშნებს. აღნიშნული, ბუნებრივია, უკავშირდება პირებს, რომლებმაც შეიტყვეს ეს ინფორმაცია ან თანამონაწილეთა წრეს, ვისთვისაც ხელმისაწვდომი გახდა მოცემული ცნობები.²¹⁵ სწორედ ამ პირთა წრის მიერ საიდუმლოების დაცვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გამოვლინებად მიიჩნევა პროფესიული საიდუმ-

²¹³ იხ. განმარტებითი ბარათი „სსკ-ში დამატების შეტანის შესახებ“ საქართველოს 2008 წლის 14 მარტის №5919-I-ს კანონზე. აქ საგულისხმოა 1985 წლის 14 ივლისის შენგენის შეთანხმება, რომელსაც ხელი მოაწერეს საფრანგეთმა, გერმანიამ, ბელგიამ, ლუქსემბურგმა და ნიდერლანდებმა, თუმცა მოგვიანებით ამ აქტს შეუერთდა ევროსაბჭოს ყველა წევრი-სახელმწიფო (გარდა დანიისა და დიდი ბრიტანეთისა). იხ. *გ. ივანსკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 131-132

²¹⁴ იხ. *H. Tröndle, T. Fischer*, Kommentar zum StGB, *O. Schwarz*, fortgeführt von *E. Dreher, H. Tröndle*, 51. Aufl. bearbeitet von *T. Fischer*, München, 2003, § 203 Rdn. ციტირებულია: *J Körke*, Bedeutung des § 203 Abs. 1 Nr. 5 StGB für Private Krankenversicherer, insbesondere bei der innerorganisatorischen Geheimnisweitergabe (Dissertation), Tübingen, 2003, გვ. 30

²¹⁵ იხ. *ო. კორკე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 30, 31-33

ლოების დაცვა.²¹⁶ ამასთან, სადავოდ რჩება საკითხი იმის შესახებ, საიდუმლოება შეიცავს საიდუმლოს შენახვის ნებას თუ ინტერესს. ეს პრობლემა ასევე უკავშირდება მსჯელობას იმის თაობაზე, უფლება გამოხატავს ნებას თუ ინტერესს. აღნიშნული ეხება ნებისა და ინტერესთა თეორიებს, რომლებიც ფსიქოლოგიურ-ინდივიდუალურ ასპექტებს გულისხმობს²¹⁷ და საიდუმლოების იურიდიულ შინაარსს ვერ ხსნის. ამასთან, რთულია იმის განსაზღვრა, ფაქტობრივი ნება შეესაბამება თუ არა ნაგულისხმევ ნებას. ინტერესთა თეორიის მიხედვით, საქმე ეხება იმას, შეესაბამება თუ არა ცნობების გავრცელება უფლებამოსილი პირის ინტერესს (იგულისხმება გონივრული ინტერესი).²¹⁸ ეს საიდუმლოების სუბიექტურ მომენტებს ასახავს, საიდუმლოების დაცვის თვალსაზრისით კი მნიშვნელოვანია ობიექტურ ფაქტორებზე დაფუძნებული გარემოებანი, რათა ის იურისპრუდენციის კვლევის სფერო გახდეს. ამიტომ უმჯობესია, ეს დეტალები „ობიექტური“ სამართლის ჭრილში განიხილებოდეს.

ამ გაგებით საიდუმლოება შეიძლება გამოვლინდეს პირად და პროფესიულ საიდუმლოებებში. „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის 1-ლი მუხლის „ნ“ პუნქტის მიხედვით, პირადი საიდუმლოება არის პირადი ფასეულობის მქონე ინფორმაცია, რომლის საიდუმლოების დაცვასაც მოითხოვს კანონი, ყველა ის ინფორმაცია და გარემოება, რომელთან დაკავშირებითაც პირს აქვს კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის გონივრული მოლოდინი. ის, თუ რა ითვლება „გონივრულ მოლოდინად“ შეფასებითია და ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში დეტალური შესწავლის შედეგად უნდა დადგინდეს. ამავე კანონის მე-12 მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობისა და პირადი საიდუმლოების დაცვის მოტივით არ შეიძლება შეიზღუდოს გამოხატვის თავისუფლება, თუ ეს აუცილებელია ადამიანისთვის დემოკრატიულ სახელმწიფოში საზოგადოებრივი თვითმმართველობის განსახორციელებლად.

ამასთან, კერძო ცხოვრების საიდუმლოებას უკავშირდება პროფესიული საიდუმლოებები – სანოტარო მოქმედების საიდუმლოება („ნოტარიატის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლი), სამედიცინო (საექიმო) საიდუმლოებასა თუ პაციენტთა პირად უფლებებს („ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3, მე-6 და სხვა მუხლები).²¹⁹ საერთოდ, ურთიერთობა მედიცინის მუშაკსა და ავადმყოფს შორის აიგება აბსოლუტურ ნდობაზე. ავადმყოფი სწორედ ნდობის გამო გადასცემს თავისი ცხოვრების ყველაზე მნიშვნელოვან, პირად (ინტიმურ) ცნობებს ექიმს. სამედიცინო საიდუმლოება მოიცავს როგორც თვით ავადმყოფის მიერ მედიცინის მუშაკისთვის გადაცემულ ან თვით გამოკვლევა-დათვალიერებისას მიღებულ ცნობებს, ისე ავადმყოფის შესახებ მონაცემებს, რომლებიც არ უნდა გააცნოს ამ უკანასკნელს მედიცინის მუშაკმა.²²⁰ ამასთან, დავალების

²¹⁶ პროფესიული საიდუმლოების ცალკეული გამოვლინების შესახებ იხ. თემის საპროცესო ნაწილში.

²¹⁷ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. *ო. გამყრელიძის* შესავალი *ო. სურგულაძის* წიგნზე „ხელისუფლება და სამართალი“, თბ., საია, 2002, გვ. 24-26

²¹⁸ იხ. *ო. კორკე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 36-37

²¹⁹ იხ. *ვ. ივანსკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 14

²²⁰ იხ. *Б. Петров*, Врачебная тайна, «Фельдшер и якушерка», 1974, №1, გვ. 54-55

ხელშეკრულების საფუძველზე წარმოიშობა საიდუმლოება, რომელიც უნდა დაიცვას მინდობილმა პირმა. საბანკო თუ საანგარიშსწორებო ურთიერთობებშიც აუცილებელია საიდუმლოების დაცვა, რომელიც განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა მომხმარებელთათვის.²²¹

პროფესიული საიდუმლოების ზემოთ წარმოდგენილი გამოვლინებების შემთხვევაში შესაძლებელია პირადი სფეროს ხელყოფა. აქ მნიშვნელოვანია კერძო ინტერესის დაკმაყოფილება. ამასთან, პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების ხელყოფა კი ვალდებულების წარმოშობის საფუძველია (სსკ-ის 317-ე მუხლის 1-ლი ნაწ.). აღნიშნული, თავის მხრივ, დელიქტური ვალდებულებების შესახებ ნორმებს აამოქმედებს, ვინაიდან საქმე ეხება აბსოლუტური უფლების შელახვას. ამ უფლების ხელყოფას შეიძლება მოჰყვეს არაქონებრივი ან/და ქონებრივი ზიანი, რომელთა ანაზღაურება გარკვეული წინაპირობების კუმულატიურად არსებობას გულისხმობს (სსკ-ის 992-ე მუხლი).²²² ამდენად, პროფესიული საიდუმლოების აღნიშნულ გამოვლინებათა დაცვა მნიშვნელოვანია იმ თვალსაზრისით, რომ კერძო ცხოვრების ეს ასპექტები იყოს წარმოდგენილი სამოქალაქოსამართლებრივ ცნებებსა და კატეგორიებზე დაყრდნობით კერძოსამართლებრივ დაცვის ფორმებში.

გსაოჯახო ცხოვრება

კერძო სფერო ასევე შეიძლება საოჯახო ცხოვრებაშიც გამოიხატოს. საგულისხმოა, რომ სსკ-ის 1106-ე მუხლის თანახმად, ქორწინება არის ოჯახის შექმნის მიზნით მამაკაცისა და ქალის ნებაყოფლობითი სამისდღეშიო ხასიათის კავშირი, რომელიც სამოქალაქო რეესტრის ტერიტორიულ სამსახურში რეგისტრირდება. ამ კავშირის სახელმწიფოებრივი რეგისტრაცია წარმოშობს მეუღლეთა შორის უფლება-მოვალეობებს.²²³ ამდენად, საქმე უნდა შეეხოს საოჯახო ცხოვრების ინტიმს, რაც ნათლად გამოკვეთს პირის კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის მოლოდინის არსებობას.

ამასთან, მეუღლეთა ერთობლივი თანაცხოვრების ფარგლებში შეიძლება მინდობილი ინფორმაციის დაცვის მოვალეობა წარმოიშვას. მაგალითად, მოპასუხემ მოსარჩელესთან ურთიერთობაში უნდა დაიცვას მინდობილი ინფორმაციის საიდუმლოება. განსაკუთრებულ დაცვაში მოიაზრება მეუღლეთა ურთიერთობა. საიდუმლოების შენახვის მოვალეობა მეუღლეთა აზრის გათვალისწინებით საოჯახო საშინაო საქმეებში ოჯახის არსებობისა და დაცვის მოთხოვნის შემთხვევაში შეიძლება დასაბუთდეს; ოჯახური ურთიერთობა მოითხოვს ნდობას და შეიძლება მაშინაც ფუნქციონირებდეს, თუ ეს ნდობა განქორწინების შემდეგ გაგრძელდება.²²⁴

²²¹ საბანკო საიდუმლოების შესახებ იხ. *მ. ცაცანაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 117-119

²²² აქ მნიშვნელოვანია აღნიშნული ასპექტების კერძოსამართლებრივ ფორმებში ასახვა. ამ და დელიქტური ვალდებულებების თავისებურებების შესახებ იხ. დისერტაციის მე-3 თავი.

²²³ იხ. *რ. შენგელია, ე. შენგელია*, საოჯახო სამართალი, მე-2 გამოცემა, თბ., „მერიდიანი“, 2011, გვ. 66-71

²²⁴ იხ. *პ. მუნჭი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 51, 52; შეად. *რ. შენგელია, ე. შენგელია*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 13-15

დ)კერძო სამართლით დაცული პირადი ცხოვრების ცნების მოცულობა

როგორც აღინიშნა, პირადი ცხოვრება უშუალოდ პიროვნებასთან მჭიდროდ დაკავშირებული სფეროა. პირადი სფერო შედის კერძო სფეროში, შესაბამისად, გაცილებით ვიწროა, ვიდრე კერძო ცხოვრება.²²⁵ პირადი სფეროს გამოვლინებაა სახელი და გამოსახულება, ვინაიდან ისინი ინდივიდუალობის განვითარებას ეხება. სახელის განხილვაც მნიშვნელოვანია იმ გაგებით, რომ სახელის შელახვას შეიძლება მოჰყვეს კერძო ცხოვრების ხელყოფა. სახელი სოციალური მოვლენაა, საზოგადოება კარნახობს პირს მისი არჩევის აუცილებლობას.²²⁶ სახელი, თავის მხრივ, მოიცავს სახელსა და გვარს (სსკ-ის მე-17 მუხლი). ამავე კოდექსის მე-18 მუხლში დაცულია მორალური ხელშეუხებლობა, როგორც კერძო ცხოვრების ერთ-ერთი კომპონენტი: პირს უფლება აქვს სასამართლოს მეშვეობით კანონით დადგენილი წესით დაიცვას საკუთარი პატივი, ღირსება, პირადი ცხოვრების საიდუმლოება, პირადი ხელშეუხებლობა შელახვისგან. ასევე დაცულია გამოსახულება, რაც პირადი ცხოვრების შემადგენელი ნაწილია. სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, თუ ამ სიკეთეების ხელმყოფი ცნობები გავრცელებულია მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში, პირს შეუძლია საპასუხო ცნობების გამოქვეყნება იმავე საშუალებებში. მოცემული მუხლის მე-6 ნაწილის თანახმად, პირადი სფეროს დაცვა ხდება, მიუხედავად ხელმყოფის ბრალისა.

ამასთან, კერძოსამართლებრივად დაცულია „განსაკუთრებით მგრძობიარე“ მონაცემები ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ ცნობების დაცვის სახით. ასევე მორალური თუ ფიზიკური ხელშეუხებლობის დაცვა უკავშირდება „მგრძობიარე“ პერსონალურ მონაცემებს. არაქონებრივი ზიანი ანაზღაურდება ორ შემთხვევაში: 1) პირადი არაქონებრივი უფლებების ბრალეული შელახვისა (სსკ. მე-18 მუხლი) და 2) სხეულის ან ჯანმრთელობის ხელყოფის დროს (სსკ. 413-ე მუხლის მე-2 ნაწილი). ამით კერძოსამართლებრივადაა გამყარებული მორალური და ფიზიკური ხელშეუხებლობაც.

ასევე საგულისხმოა, რომ სსკ არ შეიცავს ნორმას, რომელიც ეხება სინამდვილის შესაბამისი ცნობების გავრცელებისას პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ხელყოფას. ეს ხარვეზი შეავსო საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ, როცა მან გაიზიარა მოსარჩელის პოზიცია, რომ გაზეთში გავრცელებული ცნობები მოსარჩელის გაუპატიურების შესახებ, მიუხედავად ინფორმაციის სისწორისა, პატივისა და პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ხელყოფაა (სსკ-ის 992-ე მუხლი).²²⁷

ზემოგანხილულიდან გამომდინარე, პირად სფეროდ უნდა მოიაზრებოდეს ის, რისი გავრცელებაც პირს არ სურს; გამოხატულია პირთან მჭიდ-

²²⁵ ამასთან, არის მოსაზრება, რომლის თანახმად, პირადი ცხოვრება და კერძო ცხოვრება სინონიმებია ისევე, როგორც პირადი ცხოვრების საიდუმლოება და პირადი საიდუმლოება. იხ. თ. (პ.) მონიავა, სამოქალაქო სამართლის სუბიექტები, თბ., 2011, გვ. 102-103

²²⁶ იხ. თ. ნობიძე, სახელის უფლების შინაარსი, „საბჭოთა სამართალი“, 1976, №1, გვ. 29

²²⁷ იხ. Л. Чантурия, Свобода и ответственность, право и правосудие постсоветской эпохи, Тб., 2004, САНИ, გვ. 164-165.

როდ დაკავშირებულ გამოვლინებებში (პატივი, ღირსება, პერსონალური მონაცემები, პირადი საიდუმლოება, სახელი, გამოსახულება...) და ეხება ინდივიდის ნების ავტონომიის გამოვლინების სფეროს. რაც შეეხება პირად საიდუმლოებას, ის უშუალოდ პირის ინდივიდუალობასთან (პიროვნებასთან) მჭიდროდ დაკავშირებული ინფორმაციაა, რომელიც არ ექვემდებარება გავრცელებას თვით ამ საიდუმლოების მფლობელის ნებართვის გარეშე.²²⁸ თუმცა პირადი სფეროს უმნიშვნელოვანესი ელემენტები სრულად არაა კერძო სამართლით დაცული. ამდენად, ეს მომენტები ზოგადი პიროვნული უფლების არსს უკავშირდება.²²⁹ ღირსების დაცვა ხომ ზოგადი პიროვნული უფლების ძირითადი ამოცანაა.²³⁰ ღირსება კი დაცულია სამოქალაქო სამართლით. აღნიშნული ზოგად პიროვნულ უფლებასა და ღირსების დაცვას შორის კავშირზე მეტყველებს.

მოკლე დასკვნა

კერძო სამართალში დაცულია კერძო სფეროს გარკვეული დეტალები ქონებრივი, საოჯახო, პირადი თუ სხვა მომენტების სახით. ამ თვალსაზრისით საგულისხმოა კერძო ცხოვრების ცნების მოცულობა, რაც საკმაოდ ფართოა. თუმცა გარკვეული სახის პირად სფეროს კერძო სამართალი იცავს. ამდენად, კერძო ცხოვრება არის დაუსაბუთებელი ჩარევის გარეშე არასაზოგადოებრივ სფეროში მოქმედება და უნდა იყოს დაცული უსაფუძვლო ჩარევებისგან, რასაც შეუძლია მისი უფლების ხელყოფა ან მისთვის სულიერი ტანჯვის მიყენება თუ ჩვეულებრივი გრძნობის დაკნინება.²³¹ ამასთან, კერძო სამართალშიც მიზანშეწონილია „საიდუმლოების“ კრიტერიუმით დაიყოს კერძო სფეროს შემადგენელი ელემენტები: კერძო ცხოვრების საიდუმლოება (საბანკო საიდუმლოება, პროფესიული საიდუმლოება) და პირადი საიდუმლოება. ცხადია, რომ საქართველოს კანონმდებლობაში კერძო ცხოვრება ძირითადად გაგებულა, როგორც საიდუმლოება, თუმცა კერძო ცხოვრების მასშტაბის გადმოსაცემად აუცილებელია სხვა თეორიებიდანაც გარკვეული ელემენტების გათვალისწინება.

²²⁸ პირადი უფლებების კლასიფიკაციის სხვადასხვა კრიტერიუმის შესახებ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 20-22

²²⁹ იხ. *კ. ვასერბურგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 48-57

²³⁰ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 104

²³¹ აღნიშნულის შესახებ იხ. *მ. პეტროსიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 165-166

4.1.3. პირადი ცხოვრების შინაარსი სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით

4.1.3.1. პირადი ცხოვრების დაცვის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა

პირადი სფეროს დაცვის სამართლებრივ საშუალებათა შორის უნდა გამოიყოს სასამართლო პრაქტიკის როლი. ამ თვალსაზრისით ანგარიშგასაწევია საქართველოსა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა, საერთაშორისო კონვენციები.

საერთაშორისო ხელშეკრულებათა ადგილი საქართველოს კანონმდებლობაში ძირითადად განისაზღვრება რამდენიმე ნორმატიული აქტით.²³² საქართველოს კონსტიტუციის მე-6 მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, „საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებას ან შეთანხმებას, თუ იგი არ ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას, კონსტიტუციურ შეთანხმებას, აქვს უპირატესი იურიდიული ძალა შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტების მიმართ.“ „ნორმატიული აქტების შესახებ“ კანონის მე-7 მუხლის 1-ლი ნაწილისა და „საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ“ კანონის მე-6 მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულება საქართველოს ნორმატიული აქტია. ასევე „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის თანახმად, თუ უცხო ქვეყნის სამართლის ნორმები ეწინააღმდეგება საქართველოს ძირითად სამართლებრივ პრინციპებს, მაშინ უცხო ქვეყნის სამართლის ნორმები არ გამოიყენება. ამასთან, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენება სასამართლოს მიერ მნიშვნელოვანია, თუ ასეთი გამოყენებით სასამართლო მიიღებს გადაწყვეტილებას, რომელსაც ვერ მიიღებდა მისი გამოყენების გარეშე.²³³ საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულება კი ქვეყნის კანონმდებლობის ნაწილი ხდება მისი ტექსტის ოფიციალურად გამოქვეყნების მომენტიდან. „*on obligat lex nisi promulgata*“ – კანონი არ ავალდებულებს, თუ არაა გამოქვეყნებული.²³⁴ ასევე „სიტყვისა და გამოსატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლშიც საუბარია ამ კანონის განხილვაზე საქართველოს კონსტიტუციის, საქართველოს მიერ ნაკისრი საერთაშორისო სამართლებრივი ვალდებულებების, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისა და ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის შესაბამისად.²³⁵

²³² იხ. *კ. კორკელია*, სასამართლო როლი საერთაშორისო ხელშეკრულების გამოყენებაში, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 1998, №1, გვ. 103

²³³ იხ. *კ. კორკელია*, ევროპული სტანდარტების ინტეგრაციისკენ: ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია და საქართველოს გამოცდილება, თბ., ევროპის საბჭო, 2007, გვ. 26-27, 48

²³⁴ იხ. *კ. კორკელია*, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენება საქართველოში, თბ., ევროპის საბჭო, 2004, გვ. 46

²³⁵ იხ. „სიტყვისა და გამოსატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის სახელმძღვანელო, მე-19 მუხლი – გამოსატვის თავისუფლების გლობალური კომპანია, 2005 წლის მაისი, გვ. 26

ამდენად, დაშვებულია პრეცედენტული სამართლის გამოყენებაც, რომელიც იძლევა განმარტების შედარებით ფართო შესაძლებლობებს.

ა) პირადი ცხოვრების გაგება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით

პირადი ცხოვრების დაცვის საქმეში საკვანძო წერტილად ითვლება ადამიანის ღირსება. ინდივიდის სწორედ ამ უფლებიდან გამომდინარეობს სახელმწიფოს მიერ თავისუფალი საიდუმლო სფეროს აღიარება. სახელმწიფოს მიერ სამოქალაქო, სისხლის ან ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის განხორციელებით საიდუმლო სფეროს ხელყოფის მრავალი შესაძლებლობა იზღუდება.²³⁶

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ფაქტობრივად გაიზიარა თეორიაში დამკვიდრებული დებულებები ზოგადი და განსაკუთრებული პიროვნული უფლებების შესახებ. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება, პატივი სცენ მის ღირსებასა და ინდივიდუალობას, უპირისპირდება განსაკუთრებულ პიროვნულ უფლებებს, რომლებიც ზოგადი უფლების გამოვლინებაა.²³⁷ ამის გავლენით ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ პირად სფეროში შეიტანა პირადი ინფორმაციის შეგროვება-დამუშავებასა და შენახვასთან დაკავშირებული საკითხები.²³⁸ პირადი ცხოვრების ელემენტთა შორის გამოიყო ასევე სახელის დაცვა,²³⁹ სქესობრივი ურთიერთობების თავისუფლება²⁴⁰, ფიზიკური და მორალური ხელშეუხებლობა²⁴¹, პროფესიული საქმიანობის დროს დამყარებული ურთიერთობები²⁴²... თუმცა აქ პირადი ცხოვრება კერძო ცხოვრების დატვირთვითაა გაგებული.

როგორც ითქვა, კერძო სფეროს დაცვის ფარგლებში განიხილება ასევე პირადი მონაცემების შეგროვება-დამუშავება და შენახვა. პირადი ინფორმაციის თავმოყრა თვით უფლებამოსილი პირის თანხმობით უნდა მოხდეს, თუმცა ევროკონვენციის მე-10 მუხლშია გათვალისწინებული ორი გამონაკლისი, კერძოდ, პირადი ინფორმაციის შეგროვება დასაშვებია ამ პირის ნებართვის გარეშე: ა) დანაშაულთან ბრძოლისა და გამოძიების²⁴³ ან ბ) ეროვნული უსაფრთხოებისა და უშიშროების ინტერესებიდან გამომდინარე.²⁴⁴ ასევე დასაშვებია მესამე პირისთვის ეჭვმიტანილის ფოტოსურათის გადაცემა, თუ ის დანაშაულის გამოძიებას ემსახურება და ფოტოსურათი

²³⁶ იხ. *რ. ფონ მასი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 164

²³⁷ იხ. *მარი-დერეს ფრიკო*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 6

²³⁸ იხ. *Gaskin v. the United Kingdom*, 1989 წლის 7 ივლისის გადაწყვეტილება

²³⁹ იხ. *B. v. France*, 1992 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება

²⁴⁰ იხ. *Dudgeon v. the United Kingdom*, 1981 წლის 22 სექტემბრის გადაწყვეტილება

²⁴¹ იხ. *X and Y v. Netherlands*, 1985 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება

²⁴² იხ. *Niemietz v. Germany*, 1992 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება; *P.G. and J.H. v. United Kingdom*, 2001 წლის 25 სექტემბრის გადაწყვეტილება

²⁴³ იხ. *McVeigh, O'Neill and Evans v. the United Kingdom*, 1981 წლის 18 მარტის გადაწყვეტილება

²⁴⁴ იხ. *Leander v. Sweden*, 1987 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება

საპროცესო წესების დაცვითაა მოპოვებული.²⁴⁵ კონვენციის მე-8 მუხლის ნორმები გავრცელდა ასევე სახელისა და გვარის თუ სხვა სახის პირის მაიდენტიფიცირებელ ინფორმაციაზე. აქ შეიძლება საქმე შეეხოს სქესის შეცვლას. სასამართლომ ასევე განსაზღვრა, რომ პირის ნების შემთხვევაში საიდუმლო უნდა გახდეს სქესის შეცვლის შემდეგ ძველი პირადობის დამადასტურებელი ინფორმაცია.²⁴⁶ ასევე დასაშვებია სამედიცინო ინფორმაციის გავრცელება ეფექტური გამოძიებისა და სამართლიანი სასამართლოს უფლების უზრუნველსაყოფად, მიუხედავად ამ ინფორმაციის პირადი ხასიათისა.²⁴⁷ ამასთან, მართალია, სასამართლომ შეიძლება მოითხოვოს პირის გონებრივი მდგომარეობისა და შესაბამისი სამედიცინო მკურნალობის შესახებ ინფორმაცია, მაგრამ ის არ უნდა გახმაურდეს, თუ არაა ამისი აუცილებლობა. მაგალითად, ერთ-ერთ საქმეზე სასამართლომ მიიღო ამ ტიპის ინფორმაცია საავადმყოფოსგან და მოგვიანებით გაახმაურა საჯარო სხდომის დროს, რომელსაც ესწრებოდნენ მხარეები და სხვა პირები. აღნიშნულს შედეგად მოჰყვა იმ პირთა წრის გაფართოება, რომელთათვისაც ცნობილი გახდა პირად საიდუმლოებას მიკუთვნებული წვრილმანები. ამით კი შეილახა პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლება, მით უმეტეს, თუ ამ დეტალებს არ შეეძლო გავლენა მოეხდინა სასამართლო პროცესის შედეგზე.²⁴⁸

გარდა ამისა, მართალია, ადამიანის უფლებათა ევროკონვენციის მე-8 მუხლი არ მოიცავს რაიმე სახის მინიშნებას გვარებთან დაკავშირებით, მაგრამ გვარი პირადი და საოჯახო ცხოვრების ელემენტია, რადგან ის ინდივიდთა პირადი იდენტიფიცირების საშუალებაა.²⁴⁹ იგივე შეიძლება ითქვას სახელზეც.²⁵⁰ საქართველოს კანონმდებლობა ამ თვალსაზრისით გაცილებით დახვეწილია, ვინაიდან პირდაპირ ითვალისწინებს, რომ სახელი მოიცავს სახელსა და გვარს (სსკ. მე-17 მუხლი). შესაბამისად, სსკ-ი იძლევა საშუალებას, რომ დაცვა გავრცელდეს გვარზეც.

აქვე საგულისხმოა, რომ პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა მოიცავს ფიზიკურ და ფსიქიკურ მდგომარეობას, მის იდენტიფიკაციასა და სხვა ელემენტებს. გერმანიის ფედერალურმა სასამართლომ განსაზღვრა, რომ ფოტოები და სტატიები ექსკლუზიურად პირის პირადი ცხოვრების დეტალებს ეხება, რადგან თუ ამ ფოტოების გამოქვეყნებას არ შეაქვს რაიმე სახის წვლილი საჯარო დებატებში და არ ასრულებს ოფიციალურ ფუნქციას, მაშინ ისინი ყოველდღიური ყოფითი ცხოვრების ამსახველი სცენებია, რომელთაც პირადი ხასიათი აქვს.²⁵¹ ამდენად, პირადი ცხოვრება უკავშირდება სხეულებრივ და სოციალურ იდენტობას ისე, როგორც პიროვნების განვითარების უფლებას. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8

²⁴⁵ იხ. *Doorson v. Netherlands*, 1993 წლის 29 ნოემბრის რეზოლუცია, ასევე *Doorson v. Netherlands*, 1996 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება

²⁴⁶ იხ. *B. v. France*, 1992 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება

²⁴⁷ იხ. *Z. v. Finland*, 1997 წლის 25 თებერვლის გადაწყვეტილება

²⁴⁸ იხ. *Panteleyenkov v. Ukraine*, 2006 წლის 29 ივნისის გადაწყვეტილება

²⁴⁹ იხ. *Stjerna v. Finland*, 1994 წლის 25 ნოემბრის განაჩენი

²⁵⁰ იხ. *Guillot v. France*, 1996 წლის 24 ოქტომბრის განაჩენი

²⁵¹ იხ. BGH 128, 1-Caroline von Monaco-Entscheidung I; BGH, NJW 1996, 984, 985-Caroline von Monaco-Entscheidung II.

მუხლში მოთავსებულია პირის ავტონომიის პრინციპი, მისი თვითგამორკვევის საფუძვლები.²⁵² თუ პირის მიმართ ფიზიკური ძალადობა, სხეულებრივი სასჯელები ცდება დაშვებულ ფარგლებს, საქმე ეხება ევროპის კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევას.²⁵³

ამასთან, სექსუალური ცხოვრების წესის წინააღმდეგ სანქციების დაწესება პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის პირდაპირი ხელყოფის გამოვლინებაა. სქესობრივი ურთიერთობის თავისუფლება გულისხმობს სქესობრივი ცხოვრების წესის დამოუკიდებლად არჩევას.²⁵⁴ თუმცა ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აქაც დააწესა გარკვეული მორალური ზღვარი, კერძოდ, თუ საკითხი არასრულწლოვანთა ინტერესების დაცვას შეეხება, სახელმწიფო უფლებამოსილია, გამოიყენოს ამკრძალავი ზომები.²⁵⁵ ასევე სასამართლომ ჯგუფური სექსუალური ქმედებები, რომლებიც ახალი ადამიანების მონაწილეობისკენ, სცენების გადაღებისა და გავრცელებისკენაა მიზანმიმართული, არ მოათავსა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის დაცვის ფარგლებში.²⁵⁶ თუმცა ჯგუფური სექსი, რომელიც ამ სახის ინფორმაციის გავრცელებას არ ისახავს მიზნად, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ინტიმურ სფეროდ მიიჩნია და გაავრცელა ევროკონვენციის მე-8 მუხლის მოქმედება.²⁵⁷ ასევე ზოგიერთი საიდუმლოება, მაგალითად სამედიცინო საიდუმლოება არ წყდება პაციენტის სიკვდილით, არამედ მისი გარდაცვალების შემდეგაც გრძელდება. პაციენტის ავადმყოფობის ისტორია მისი გარდაცვალების შემდეგაც რჩება საიდუმლო.²⁵⁸

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საოჯახო ურთიერთობები ადამიანის შინაგან სამყაროს მიაკუთვნა და მასზე გაავრცელა ევროკონვენციის მე-8 მუხლი.²⁵⁹ ოჯახურ ცხოვრებაში სასამართლო აერთიანებს ქორწინების ფარგლებში არსებულ მეუღლეებსა და შვილებს შორის ურთიერთობას, თუ ქორწინების მიზანია ოჯახის შექმნა. თუმცა ოჯახურ ცხოვრებად მოიაზრება სამართლებრივი გაფორმების გარეშე პირთა და მათ შვილთა თანაცხოვრებაც, თუ ეს თანაცხოვრება ატარებს ხანგრძლივ და სტაბილურ ხასიათს.²⁶⁰ განსაკუთრე-

²⁵² იხ. *Jens Meyer-Ladewig*, *Menschenwürde und Europäische Menschenrechtskonvention*, NJW, 2004, 57. Jahrgang, 1. Halbband, გვ. 983

²⁵³ იხ. *მ. ოქრუაშვილი*, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, 2008, გვ. 57

²⁵⁴ იხ. *Dudgeon v. the United Kingdom*, 1981 წლის 22 სექტემბრის გადაწყვეტილება

²⁵⁵ იხ. *Norris v. Ireland*, 1988 წლის 26 სექტემბრის გადაწყვეტილება

²⁵⁶ იხ. *Laskey, Jaggard and Brown v. the United Kingdom*, 1997 წლის 19 თებერვლის გადაწყვეტილება

²⁵⁷ იხ. *ADT v. the United Kingdom*, 2000 წლის 31 ივნისის გადაწყვეტილება

²⁵⁸ იხ. *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 10

²⁵⁹ იხ. *მ. ოქრუაშვილი*, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, 2005, გვ. 53

²⁶⁰ იხ. *Johnston v. Ireland*, 1986 წლის 18 დეკემბრის გადაწყვეტილება; საოჯახო ცხოვრებით სარგებლობისთვის არაა აუცილებელი ქორწინება, ე. ი. ევროკონვენციის მე-8 მუხლი ეხება დედასა და მის შვილს შორის არსებულ ურთიერთობას, მიუხედავად მშობლის საქორწინო მდგომარეობისა. იხ. *Marckx v. Belgium*, 1979 წლის 13 ივნისის განაჩენი; საქმეში „*Kerkhoven v. the Netherlands*“ დადგინდა, რომ ორ ქალსა და ახალშობილს შორის არსებული სტაბილური ურთიერთობები არ იყო ოჯახური ცხოვრება (განაცხადი №15666/89, *Kerkhoven, Hinke & Hinke v. the Netherlands*, 1992 წლის 19 მაისის გადაწყვეტილება, არაა გამოქვეყნებული). მართალია,

ბულ შემთხვევებში შეიძლება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის დაცვა გავრცელდეს, მიუხედავად თანაცხოვრების არსებობისა, მშობლებისა და შვილების ურთიერთობებზე.²⁶¹ ოჯახურ ურთიერთობებად ითვლება ნათესაური ურთიერთობები ბებია-ბაბუასა და შვილიშვილებს,²⁶² და-ძმებს, ბიძა-დეიდასა და დისშვილ-ძმისშვილს, მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის.²⁶³ ამდენად, ოჯახი არის წყვილთა შორის ურთიერთობა და ურთიერთობა ნათესავეებს შორის ფიზიკური ან ნორმატიული გაგებით (*de-facto*-ოჯახი). მეუღლეთა ურთიერთობა ისევე გაიგება, როგორც დაუქორწინებელთა ურთიერთობა.²⁶⁴ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტებით, მიუხედავად შვილად აყვანისა²⁶⁵ ან გაძევებისა,²⁶⁶ ოჯახური ცხოვრება შეიძლება შეწყდეს მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში.²⁶⁷ ასევე სისხლის ნათესაობა არაა კონვენციის მე-8 მუხლით დაცული ოჯახური ურთიერთობის აუცილებელი წინაპირობა. მაგალითად, ნაშვილები ბავშვი ოჯახური ცხოვრების ნაწილია.²⁶⁸ არც სისხლისმიერი კავშირი გულისხმობს უცილობლად ოჯახურ ურთიერთობას, მაგალითად, სპერმის დონორის შემთხვევაში.²⁶⁹ აღნიშნული სამართლებრივი ფიქციით აიხსნება.

ადამიანის უფლებათა ევროკონვენციის მე-8 მუხლის დაცვა ვრცელდება საცხოვრებელ ადგილზეც, რომელიც წარმოადგენს კერძო ტერიტორიას, სადაც ადამიანს აქვს განმარტობის კერძო მოლოდინი. საცხოვრებელი ადგილი შეიძლება იყოს აგარაკიც, დროებითი საცხოვრებელი ადგილიც და დამხმარე შენობა-ნაგებობებიც. კონვენციის მე-8 მუხლის მიზნებიდან გამომდინარე, ამა თუ იმ ტერიტორიაზე საკუთრების უფლება არ არის განსაზღვრული იმისთვის, რომ ის საცხოვრებელ ადგილად ჩაითვალოს. აღნიშნულისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება სტაბილურ კავშირს საცხოვრებელ ადგილთან.²⁷⁰ ამასთან, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ განსაზღვრა, რომ პირადი ცხოვრება „მოიცავს ბიზნესსა და პროფესიულ საქმიანობასაც, ვინაიდან ურთიერთობის დიდი ნაწილი

ისინი ერთობლივ ოჯახურ ცხოვრებას ეწეოდნენ და ბავშვზე ზრუნვის მოვალეობებს იწაწილებდნენ, მაგრამ მათი განაცხადი მიუკუთვნა მხოლოდ პირად ცხოვრებას.

²⁶¹ იხ. *Söderbäck v. Sweden*, 1998 წლის 28 ოქტომბრის გადაწყვეტილება

²⁶² იხ. *Boughanemi v. France*, 1986 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება

²⁶³ იხ. *Whalen v. Roe*, 429 U. S. 589, 599 (1977)

²⁶⁴ იხ. *H. A. Wolff*, *Ehe und Familie in Europa*, in “Europarecht”, Eua, Heft 6., Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, Nov-Dez. 2005, გვ. 725

²⁶⁵ იხ. *X v. the United Kingdom*, 1977 წლის 11 ივლისის გადაწყვეტილება, DR 11, გვ. 160

²⁶⁶ იხ. *Yousef v. the United Kingdom*, კომისიის მოხსენება, 1992 წლის 30 ივნისი, პ. 43

²⁶⁷ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი (მასალები მოიძია და მოამზადა ბ. ბოხაშვილმა), თბ., საია (შემდგომში – საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია), 2004, გვ. 266-270. იხ. <<http://gyla.ge/files/publications/q9z18pmtnn.pdf>> [24.01.11 21:43]

²⁶⁸ იხ. *X, Y and Z v. the United Kingdom*, 1997 წლის 22 აპრილის გადაწყვეტილება

²⁶⁹ სპერმის დონორსა და ბავშვის დაბადებას შორის ურთიერთობის არსებობა თავისთავად არაა ოჯახური ცხოვრება კონვენციის მე-8 მუხლის ჭრილში, თუ არ იქნება სათანადო მტკიცებულება, რომ მათ შორის სისხლისმიერ კავშირთან ერთად არსებობს ახლო პირადი კავშირები. *G. v. the Netherlands*, 1993 წლის 8 თებერვლის გადაწყვეტილება, 16 EHRR 38

²⁷⁰ იხ. *Gillou v. the United Kingdom*, 1986 წლის 24 ნოემბრის გადაწყვეტილება

სწორედ საქმიანობის პროცესში მყარდება.²⁷¹ ასევე სიტყვაში „შინ“ (home) კონვენციის მონაწილე ზოგიერთ სახელმწიფოში, მათ შორის გერმანიაში ბიზნეს-ოფისიც შეიძლება მოიაზრებოდეს.²⁷² აღნიშნულთან დაკავშირებით სავსებით სამართლიანად მიუთითა ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ, რომ სამსახურებრივი სათავსოს ჩხრეკამ შეიძლება ხელყოს პირადი ცხოვრება, თუ ის კანონიერ მიზნებს არ ემსახურებოდა.²⁷³

კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის ერთ-ერთი გამოვლენის ფორმაა მიმოწერის ხელშეუხებლობაც, თუმცა მასში იგულისხმება როგორც წერილობითი კორესპონდენციების გაცვლა, ასევე ინფორმაციის ტელეკომუნიკაციის სხვადასხვა საშუალებით გაზიარება.²⁷⁴ აღნიშნული უკავშირდება კორესპონდენციების გახსნისა თუ ცენზურის დაუშვებლობას. კორესპონდენციის გახსნა და მასზე ცენზურის გაგრძელება, თავის მხრივ, ეხება კორესპონდენციის პატივისცემის ხელყოფას, რაც ევროკონვენციის მე-8 მუხლითაა მოცული.²⁷⁵ ამასთან, აუცილებელია კორესპონდენციაზე ცენზურის დაწესება შემოწმდეს ამ ღონისძიების კანონთან შესაბამისობის კონტექსტში. თუ დადგინდა, რომ ცენზურის განხორციელება კანონით არ იყო დასაშვები, თავისთავად ადგილი აქვს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დარღვევას.²⁷⁶ კონვენციის მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილი არსებითად ეხება კონკრეტული ქმედების კანონშესაბამისობის გარკვევას ეროვნულ კანონმდებლობაზე დაყრდნობით, რაც, თავის მხრივ, მატერიალური თუ პროცესუალური წესების შემოწმებას გულისხმობს.²⁷⁷ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ზოგადი პიროვნული უფლება აღიარა, რითაც შექმნა პირადი ცხოვრების დაცვის სამართლებრივი საფუძველი. კერძო სფერო არაა ხელშეუვალი და აბსოლუტურად დაცული. დასაშვებია ამ სახის ინფორმაციის გაცემა თვით ამ პირის თანხმობის ან საჯარო პირებთან დაკავშირებით ინტერესთა შედარებისა და თანაზომიერების პრინციპების დაცვით.²⁷⁸ ამასთან, პირს უნდა ჰქონდეს საცხოვრებელი ადგილით მშვიდობიანად სარგებლობის უფლება. კონვენციის მე-8 მუხლი იცავს განსაზღვრულ ტერიტორიას კანონსაწინააღმდეგო ხელყოფისა²⁷⁹ და ჯანმრთელობისთვის საზიანო ზემოქმედებისაგან.²⁸⁰ ასევე კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობა შეიძლება ბუნების დაბინძურებამ შელახოს.²⁸¹

საგულისხმოა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლი იცავს პირადი ცხოვრების წესის ძირითად სფეროებს და ქმნის კომუნიკაციის ძირითად უფლებას, რომელიც როგორც პოზიტიური, ისე ნეგატიური ფორმით არსებობს. ასევე ის აყალიბებს პიროვნების განვითარების-

²⁷¹ *მ. ოქრუაშვილი*, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, 2008, გვ. 64
²⁷² იხ. *Niemietz v. Germany*, 1992 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება
²⁷³ იხ. *Panteleyenko v. Ukraine*, 2006 წლის 29 ივნისის გადაწყვეტილება
²⁷⁴ იხ. *A. v. France*, 1993 წლის 23 ნოემბრის გადაწყვეტილება
²⁷⁵ იხ. *Klyakhin v. Russia*, 2004 წლის 30 ნოემბრის გადაწყვეტილება
²⁷⁶ იხ. *Labita v. Italy*, 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი
²⁷⁷ იხ. *Elci and Others v. Turkey*, 2003 წლის 13 ნოემბრის განაჩენი
²⁷⁸ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 113-114
²⁷⁹ იხ. *Akdivar and Others v. Turkey*, 1996 წლის 16 სექტემბრის გადაწყვეტილება
²⁸⁰ იხ. *López Ostra v. Spain*, 1994 წლის 9 დეკემბრის გადაწყვეტილება
²⁸¹ იხ. *Guerra and Others v. Italy*, 1998 წლის 19 თებერვლის გადაწყვეტილება

თვის თავისუფალ სივრცეს (მათ შორის სოციალურ კონტექსტში). ცხოვრების მოწყობაზე უფლების ფარგლებში უმცირესობის განსაკუთრებული ცხოვრების სტილის დაცვაც არის უზრუნველყოფილი. ამასთან, ინდივიდუალური უფლება კერძო ცხოვრების პატივისცემაზე მოითხოვს სახელმწიფოს მხრიდან პოზიტიური დაცვის მოვალეობას, ადამიანის ინდივიდუალური ეთნიკურ-ენობრივი იდენტობა აღიაროს კომუნიკაციის სიმბოლოებთან დაკავშირებული პროცესების მიხედვით. მათ განეკუთვნება ორენოვანი ნიშნების განსაზღვრა. თუ სახელმწიფო უარს ამბობს საგზაო სიმბოლოების ინტეგრაციის ამ პროცესზე და ორენოვანი საგზაო ნიშნების დადგენას უარყოფს, მაშინ ამ ვალდებულების შეუსრულებლობა, ევროკონვენციის მე-8 მუხლიდან გამომდინარე, კერძო ცხოვრების დაცვის უფლების ხელყოფაა.²⁸²

ბ) პირადი ცხოვრების გაგება საქართველოს სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით

როგორც აღინიშნა, კვლევის მიზანია, უპასუხოს მთავარ კითხვას: იცავს ქართული სამოქალაქო სამართალი კერძო ცხოვრების საიდუმლოებას ზოგადად თუ სამოქალაქო სამართლით დაცული კონფიდენციალური სფერო განეკუთვნება მხოლოდ ფიზიკური პირის პირად ცხოვრებას? ნაშრომი ემყარება თვალსაზრისს, რომლის მიხედვით სამოქალაქო სამართლით დაცული კონფიდენციალობის შემთხვევათა წრე უფრო ფართოა, ვიდრე ფიზიკური პირის პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ცნების შინაარსი. კანონმდებლობასა და სასამართლო პრაქტიკაში არსებული ცნებების აღრევისა და ტერმინოლოგიური უზუსტობების მიუხედავად, ქართული სამართალი ძირითადად მიჰყვება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკას. თუმცა, ამავე დროს, შეიმჩნევა გარკვეულ საკითხებზე ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოსა და საქართველოს სასამართლო პრაქტიკას შორის განსხვავებული მიდგომები, რაც საჭიროებს შედარების საფუძველზე პრაქტიკული ხარვეზების აღმოფხვრის გზების წარმოჩენას. ამასთან, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსმა ძველი სამოქალაქო კანონმდებლობის გავლენით გაიზიარა ცალკეული პირადი არაქონებრივი უფლებების²⁸³ სპეციალური დაცვის იურიდიულ-ტექნიკური ხერხი. ამიტომ დასადგენია, კერძო ცხოვრების საიდუმლოების დაცვის სფეროში საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა ეფუძნება თუ არა „ზოგადი პიროვნული უფლების“ დაცვის უნივერსალურ ფორმას. აღნიშნულის გარკვევას დიდი პრაქტიკული დატვირთვა აქვს. დასახელებულ საკითხთა განხილვა მოითხოვს ადამიანის

²⁸² იხ. *H. Tretter*, Gutachten, Artikel 8 EMRK als Grundlage eines individuellen Rechts auf zweisprachige Ortstafeln?, Wien, am 17. Oktober 2005, გვ. 3, 5-6; ნაშრომი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <https://docs.google.com/viewer?url=http://bim.lbg.ac.at/files/sites/bim/Tretter_Gutachten_Art8_EMRKOrtstafeln.pdf> [07.08.10 18:19]

²⁸³ არსებობს ასევე მოსაზრება, რომლის თანახმად, პირადი არაქონებრივი უფლებები სამოქალაქო სამართლის ქვედარგია. იხ. *С. Слитченко*, Личные неимущественные права: определение содержания их преподавания в пределах курса гражданского права, «Форум права», 2006, №3, გვ. 123-127, <<http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2006-3/06ssakgp.pdf>> [29.09.11 18:10]

უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის შესწავლის პარალელურად საქართველოს სასამართლო პრაქტიკის ანალიზს.

საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაც ძირითადად არ განასხვავებს კერძო და პირადი ცხოვრების ცნებებს. აქ გვხვდება ტერმინი „პირადი ცხოვრება“, რომელიც კერძო ცხოვრების დატვირთვით გამოიყენება. ამასთან, საქართველოს სასამართლო გადაწყვეტილებების ნაწილი უარს ამბობს კერძო ცხოვრების დაცვაზე, ნაწილი კი იცავს ნაწილობრივ ან არა-ეფექტურად სხვადასხვა გარემოებაზე დაყრდნობით ან ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის გამოცდილების გაგებით. აღნიშნულის ერთ-ერთი მიზეზი შეიძლება იყოს პირადი ცხოვრების არასწორი ინტერპრეტაცია. მიუხედავად ამისა, საქართველოს სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, პირად ცხოვრებაში მოიაზრება საკუთარი ცხოვრების წესი, საკუთარი ცხოვრებისა²⁸⁴ და პიროვნების განვითარება, ოჯახის კეთილდღეობა, ბავშვთა და დედათა ურთიერთობები, თვითგამორკვევა,²⁸⁵ პირადი საიდუმლოება,²⁸⁶ მიმოწერის ხელშეუხებლობა...²⁸⁷

საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ კონსტიტუციის მე-20 მუხლზე დაყრდნობით და ევროკონვენციის მე-8 მუხლის საფუძველზე განმარტა, რომ პირადი ცხოვრების უფლება არის პირის უფლება, იცხოვროს ისე, როგორც თავად სურს და (მისი ცხოვრების წესი) დაცული იყოს საჯაროობისგან.²⁸⁸ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ გამოკვეთა კერძო ინტერესი და განსაზღვრა, რომ პირადი ცხოვრება ინდივიდის ცხოვრება და განვითარების კერძო სფეროა. უფლება პირად ცხოვრებაზე არის ინდივიდის შესაძლებლობა, საკუთარი შეხედულებისამებრ დამოუკიდებლად შექმნას და განავითაროს თავისი კერძო ცხოვრება, ასევე იყოს დაცული მის კერძო სფეროში როგორც სახელმწიფოს, ისე ნებისმიერი პირის ჩარევისგან.²⁸⁹

პირადი ცხოვრების გარკვეული მხარეები წარმოჩინდა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ერთ-ერთ განჩინებაში. დადგინდა, რომ პირად ცხოვრებას განკუთვნილი ცალკეული სფეროები საქართველოს კონსტიტუციის 36-ე (ოჯახის კეთილდღეობის, დედათა და ბავშვთა უფლებების დაცვა), მე-16 (პიროვნების თავისუფალი განვითარება), 41-ე (ოფიციალური და საიდუმლო დოკუმენტების გაცნობის თაობაზე) და სხვა მუხლებით არის დაცული. თუმცა აქვე აღინიშნა, რომ პირადი ცხოვრება არის ფართო და, მრავალმხრივი შინაარსიდან გამომდინარე, შეუძლებელია მისი ამომწურავი

²⁸⁴ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (საქმე №3კ/1240-02)

²⁸⁵ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 19 დეკემბრის განჩინება (საქმე №1/7/454), გვ. 2-6

²⁸⁶ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მეორე კოლეგიის 2008 წლის 30 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (საქმე №2/3/406,408)

²⁸⁷ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის 2007 წლის 26 დეკემბრის გადაწყვეტილება (საქმე №1/3/407)

²⁸⁸ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (საქმე №3კ/1240-02)

²⁸⁹ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის 2007 წლის 26 დეკემბრის გადაწყვეტილება (საქმე №1/3/407), გვ. 8

განმარტება.²⁹⁰ ამასთან, განისაზღვრა, რომ თუ დაირღვა პირადი ცხოვრების ნებისმიერი კომპონენტი, მაშინ ზოგადად ილახება პირადი ცხოვრება. მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ ნებისმიერი ასეთი კომპონენტის ხელყოფით აუცილებლად ირღვევა კონსტიტუციის მე-20 მუხლი. ამის გარეშე დიდია პირადი ცხოვრების უფლებრივი კომპონენტის შინაარსი და მასში დასაშვები ჩარევის ფარგლების არასწორი განმარტების საფრთხის აღბათობა. ასევე სასამართლომ მიუთითა, რომ პირადი ცხოვრების გარკვეული სფეროების (ჯანმრთელობა, ქონება ან სხვა კერძო საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელშეუხებლობა) გავრცელება დაიშვება მხოლოდ უფლებამოსილი პირის თანხმობით, გარდა კანონით დადგენილი შემთხვევებისა, როცა ეს აუცილებელია კანონიერი მიზნების დასაცავად. ამ მიზანთა წრეს განეკუთვნება სახელმწიფო უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, ჯანმრთელობისა და სხვა სიკეთეთა დაცვა. მაგალითად, არჩევნებში მონაწილეობა წარმოადგენს საჯარო პროცესს. ერთ-ერთ საქმეში მოსარჩელე ვიდუოფირით დაფიქსირებულია, როგორც არჩევნების მონაწილე და აპროტესტებს მის საჯაროობას, თუმცა ვერ უთითებს, პირადი ცხოვრების რომელი სფერო შეილახა. ამიტომ საკონსტიტუციო სასამართლომ არ მიიღო წარმობაში ეს საქმე.²⁹¹ თუმცა არაა ეს გარემოება უგულებელსაყოფი. აქ აუცილებელია აღინიშნოს, რომ პირი, რომელიც ნებაყოფლობით ერთვება საჯარო პროცესში (ამ შემთხვევაში არჩევნებში), საჯარო პროცესის მონაწილედ ითვლება და ამიტომ ის, რასაც საჯარო პროცესში გააკეთებს, საჯარო ცხოვრების ელემენტად უნდა განიხილებოდეს. ამასთან, ხაზი გაესვა კერძო ცხოვრების სამოქალაქო სამართლებრივი დაცვის სპეციფიკას, გამოიკვეთა, რომ საქმე ეხება უფლებამოსილი პირის ავტონომიურ სფეროს. ამიტომაცაა, რომ მას ეკუთვნის ექსკლუზიური უფლება კერძო ცხოვრების შესახებ მონაცემების გავრცელებასთან დაკავშირებით ნებართვის გაცემაზე.

სსკ-ის 1106-ე მუხლის თანახმად, ქორწინება არის მამაკაცისა და ქალის ნებაყოფლობითი სამისდღემო ხასიათის კავშირი, რომელიც ოჯახის შექმნის მიზნით იქმნება და სამოქალაქო რეესტრის ტერიტორიულ სამსახურში რეგისტრირდება. სწორედ სახელმწიფოებრივი რეგისტრაცია წარმოშობს მეუღლეთა შორის უფლება-მოვალეობებს.²⁹² ამასთან, საგულისხმოა, რომ ქორწინება უნდა შედგეს ოჯახის შექმნის მიზნით, წინააღმდეგ შემთხვევაში ფიქციური ქორწინება ბათილად იქნება მიჩნეული (სსკ. 1145-ე მუხლი). ფიქციური ქორწინების ბათილობის საფუძველი კი შეიძლება იყოს ორივე მეუღლის მიზანი, არ შექმნას ოჯახი და მიიღოს რაიმე გამორჩენა. ამასთან, ქორწინების გაბათილება უკავშირდება მექორწინეთა შორის მეუღლებრივი უფლება-მოვალეობათა არსებობის უარყოფას. ამიტომ ქონებრივი დავაც მათ შორის უნდა გადაწყდეს ისევე, როგორც კერძო პირებს შორის საერთო საკუთრების თაობაზე წარმოშობილი დავის შემთხვევაში. თუმცა აქ საქმე ეხება საერთო წილობრივ საკუთრებას და ქორწინების გაბათი-

²⁹⁰ აღნიშნულზე იხ. *Costello-Roberts v. the United Kingdom*, 1993 წლის 25 მარტის განჩენი, პ. 36. აქაც გვხვდება ტერმინი „პირადი ცხოვრება“ და მოიაზრება „კერძო ცხოვრება“.

²⁹¹ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 19 დეკემბრის განჩინება (საქმე №1/7/454), გვ. 2-6

²⁹² იხ. *რ. შენგელია, ე. შენგელია*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 66-71

ლების შემდეგაც მათ მიერ შექმნილი ქონება უნდა გაიყოს სსკ-ის 173-ე მუხლის მიხედვით.²⁹³ ამ გაგებით კი შეიძლება კერძო ცხოვრება შეილახოს და ქონებრივი ზიანი დადგეს. მოცემულ შემთხვევაში დავა კეთილსინდისიერი მეუღლის სასარგებლოდ უნდა გადაწყდეს სსკ-ის 1147-ე მუხლის საფუძველზე, თუმცა კანონი არაფერს ამბობს არაქონებრივ ზიანზე. არადა ქორწინების გაბათილებამ შეიძლება გამოიწვიოს არაქონებრივი ზიანი, რაც სამართლიანად აღინიშნა, რომ საკანონმდებლო ცვლილებას საჭიროებს.²⁹⁴ აქაც, სავარაუდოდ, ამ ხარვეზს შეავსებდა ტერმინ „კერძო ცხოვრების“ შემოღება, ვინაიდან მის შელახვას შეიძლება მოჰყვეს არაქონებრივი ზიანი.

აღნიშნულთან დაკავშირებით საგულისხმოა ერთ-ერთი საქმე, რომელშიც მოსარჩელე ითხოვდა არარეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფი პირის გარდაცვალებამდე თანაცხოვრების აღიარებას ჯვრისწერის ფაქტზე დაყრდნობით. მოსარჩელემ მოიხმო ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე „კრონი ნიდერლანდების წინააღმდეგ“. ამ საქმის მიხედვით, ოჯახური ურთიერთობა არ იზღუდება მხოლოდ ქორწინებაზე დამყარებული ურთიერთობებით და შეიძლება მოიცავდეს სხვა *de facto* ოჯახურ კავშირებს, თუ მხარეები ერთად ცხოვრობენ ქორწინების გარეშე. თუმცა საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ არ გაიზიარა ეს პოზიცია,²⁹⁵ რითაც აშკარად სასამართლოს გაუბედაობა დადასტურდა ევროპული სტანდარტების პრაქტიკაში გამოყენების თვალსაზრისით.²⁹⁶ აქვე განისაზღვრა, რომ შვილის აღზრდაში მონაწილეობა უნდა ატარებდეს სისტემატური ხასიათის კონკრეტულ მოქმედებებს, რომლებიც ადასტურებს საოჯახო ურთიერთობების არსებობას.²⁹⁷

ასევე საოჯახო ცხოვრების დაცვის თვალსაზრისით საინტერესოა საქმე, რომლითაც „პატიმრობის შესახებ“ კანონის დებულება პატიმრობაში ყოფნისას ოჯახის წევრების თვეში მხოლოდ ერთხელ და ერთი საათით პაემნის დაწესების შესახებ ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-8 მუხლს. აქ გადაწყვეტი იყო საქმე „ნოვიცკა პოლონეთის წინააღმდეგ“, რის საფუძველზეც თბილისის საქალაქო სასამართლომ დაადგინა, რომ „პატიმრობის შესახებ“ კანონის ეს ნორმა ხელყოფს კონვენციის მე-8 მუხლით დაცულ ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლებას.²⁹⁸ აქ უპირატესობა ენიჭება იერარქიულად მაღლა მდგომ კანონს – საერთაშორისო ხელშეკრულებებს. ამიტომ თბილისის საქალაქო სასამართლომ დაავალა იუსტიციის სამინისტროს, გამოეცა ნორმატიული აქტი, რომელიც შესაბამისობაში იქნებოდა

²⁹³ იქვე გვ. 137-139

²⁹⁴ აღნიშნულის შესახებ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, საოჯახო სამართალი, მე-4 გადამუშავებული გამოცემა, თბ., „მერიდიანი“, 2004, გვ. 264

²⁹⁵ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2008 წლის 15 მაისის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-968-1269-07)

²⁹⁶ იხ. *კ. კორკელია*, სასამართლოს აქტიუზში და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გავლენა საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაზე, „საკონსტიტუციო სასამართლოს მიმოხილვა“, 2011, №4, გვ. 49-50

²⁹⁷ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2007 წლის 12 სექტემბრის განჩინება (საქმე №ას-36-390-07); საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2005 წლის 22 მარტის განჩინება (საქმე №ას-902-1149-04)

²⁹⁸ იხ. *Nowicka v. Polan*, 2002 წლის 3 დეკემბრის განჩინება

კონვენციის მე-8 მუხლთან და ადამიანის უფლებათა ევროსასამართლოს გადაწყვეტილებებსაც გაითვალისწინებდა.²⁹⁹ აღნიშნული, ცხადია, უადრესად დადებითი მომენტია.³⁰⁰ ეს სიტუაცია გარკვეულწილად შეიცვალა „პატიმრობის შესახებ“ კანონის ძალადაკარგულად გამოცხადებითა და „პატიმრობის კოდექსის“ მიღებით, რომლითაც დაწესდა ერთ თვეში ოთხი ხანმოკლე პაემანი და სამ თვეში ერთი ხანგრძლივი პაემანი.

ამასთან, პირადი სფერო შეიძლება აისახოს პერსონალურ მონაცემებში. განისაზღვრა, რომ საქართველოს კონსტიტუციის 41-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს ინფორმაციის ავტომატურად გასაიდუმლოებას. ასეთი ინფორმაციაა ოფიციალურ ჩანაწერებში არსებული მონაცემები, რომლებიც შეეხება პირის კერძო საკითხებს, თუმცა ამ ინფორმაციის განსაიდუმლოებაც შეიძლება თვით ამ პირის თანხმობით, ვისაც ეს ინფორმაცია ეხება. ამდენად, ოფიციალურ წყაროებში არსებული პირის კერძო საკითხები ხელშეუხებელია და სახელმწიფოს მიერ უნდა იყოს გამხელისაგან დაცული. ამასთან, შეწყალების შესახებ გადაწყვეტილებას საფუძვლად უდევს შეწყალების კომისიის წინადადება მსჯავრდებულის მიმართ შეწყალების გამოყენების შესახებ. აქ ითვალისწინებენ შეწყალების გამოყენების მოტივს, რომელიც შეიძლება იყოს პირის ჯანმრთელობის, ოჯახური და სხვა კერძო სახის ინფორმაცია. ამიტომ შეწყალებულ პირს აქვს სამართლიანი მოლოდინი, რომ შეწყალების აქტში ასახული ინფორმაცია დაცული იქნება გარეშე პირთაგან და მას არ ექმნება მოვალეობა შეხედულებისამებრ წინასწარ მოითხოვოს მისი დაცვა პირადი განცხადების საფუძველზე პირად საიდუმლოებად აღიარებით. შეწყალება პირის ნასამართლობას ეხება, რაც განსაკუთრებულ მგრძობიარე პერსონალურ მონაცემებს განეკუთვნება.³⁰¹ ამიტომ კერძო სფეროში შედის ცნობები წარსულში თავისუფლების აღკვეთისა ან მანამდელი ნასამართლობების შესახებ.³⁰² აქ კი არსისმიერია ის, რომ შეწყალებულის კერძო ცხოვრება იყოს დაცული სამოქალაქოსამართლებრივად. საქმე ისაა, რომ პირადი ცხოვრების საიდუმლოების დაცვა ამ თვალსაზრისით სპეციფიკურია. ეს თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ამსახველი ცნობები შეიძლება სინამდვილეს შეესაბამებოდეს, თუმცა უფლებამოსილი პირი იყოს დაინტერესებული ამ ცნობების გახმაურებისაგან დაცვით,³⁰³ ვინაიდან პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ამსახველ ცნობებს შეიცავს (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილი). საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ ხაზგასმით მართებულად შენიშნა, რომ პირადი ცხოვრების საიდუმლოება მოიცავს ცხოვრების ისეთ მომენტებს, რომლებიც სინამდვილეში მოხდა, თუმცა მხოლოდ ინდივიდის

²⁹⁹ იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2007 წლის 10 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (საქმე №3/2058)

³⁰⁰ იხ. *კ. კორკელია*, სასამართლოს აქტივიზმი და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გავლენა საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაზე, გვ. 48

³⁰¹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2010 წლის 5 ივლისის განჩინება (საქმე №ბს-1278-1240(კ-08)

³⁰² იხ. *პ. მუნჭი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 204

³⁰³ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტების საქმეთა პალატის 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (საქმე №3კ-1240-02)

საკუთრებაა. ამიტომ აღნიშნული სფერო, მისივე სურვილის შესაბამისად, ხელშეუხებელია.³⁰⁴

როგორც აღინიშნა, კერძო ცხოვრების ერთ-ერთი კომპონენტი არის პირადი საიდუმლოება. თუმცა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ ისევ კერძო ცხოვრების საიდუმლოების ცნების შინაარსი გამოიყენა პირადი საიდუმლოების განსამარტად, რითაც ადგილი ჰქონდა კიდევ ერთხელ ცნებების აღრევას. აქ განისაზღვრა, რომ მართალია, საქართველოს კონსტიტუციის 41-ე მუხლის მე-2 პუნქტში ტერმინი „პირადი საიდუმლოება“ არ გვხვდება, მაგრამ ჯანმრთელობის, ფინანსების ან სხვა კერძო საკითხების შემცველი ინფორმაცია, რომელიც ოფიციალურ ჩანაწერებში არსებობს, პირადი საიდუმლოების დატვირთვას ატარებს. ამასთან, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უმთავრესი ასპექტია პირის ინტერესი, არ დაუშვას კერძო საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის გამჟღავნება და აკონტროლოს ამ ინფორმაციის გავრცელება. პირის კერძო სფერო მანამ არის დაცვადი, სანამ პირი არ გამოხატავს საწინააღმდეგო ნებას.³⁰⁵ ეს ეხება თვითგამორკვევის უფლებას, რომელიც ზოგადი პიროვნული უფლების შემადგენელი ელემენტია.³⁰⁶ ამით საკონსტიტუციო სასამართლომ გააფართოვა პირადი ცხოვრების დაცვა. იბადება შეკითხვა: რამდენად შეიძლება პირადი საიდუმლოება იყოს სხვა კერძო საკითხის ტოლფასოვანი ღირებულების? თუ პირად საიდუმლოებაში შედის კერძო საკითხები, რომელთა შორისაც გამოიყოფა ჯანმრთელობა, მაშინ ერთი ტიპის გამოდის საფინანსო საიდუმლოება და ჯანმრთელობის შესახებ საიდუმლოება?!. პირადი საიდუმლოება არის უშუალოდ პირთან მჭიდროდ დაკავშირებული სფერო, ფინანსები – კერძო სფერო; დაუშვებელია ჯანმრთელობის, როგორც სამართლებრივი დაცვის ობიექტის, დაკნინება. ვიწრო გაგებით, კერძო სფერო არის უზოგადესი, რომელიც სხვა ასპექტებთან ერთად მოიცავს პირად სფეროსა და ქონებრივ მომენტსაც. კერძოსამართლებრივი თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია სსკ-ის მე-18¹-ე მუხლი, რომელიც ინფორმაციულ კერძო ცხოვრებას ეხება. თვითგამორკვევის უფლება საოჯახო სამართლით არის დაკონკრეტებულია სსკ-ის 1190-ე მუხლის მე-3 ნაწილით, რაც ქართულ სამოქალაქო სამართალში არაპირდაპირ ზოგადი პიროვნული უფლების არსებობაზე მიუთითებს.

ასევე კერძო ცხოვრების საიდუმლოება შეიძლება აისახოს ჯანმრთელობის შესახებ ცნობებში. მაგალითად, გავრცელებული ცნობები მოსარჩელის შეილის ავადმყოფობის შესახებ არის პირადი საოჯახო ცხოვრების საიდუმლოება, რადგან ის მის საზოგადოებრივ ცხოვრებას არ ეხება და პირთა განსაზღვრული წრისთვისაა გამიზნული. ამასთან, მართალია, შეიძლება პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ამსახველი ცნობები სინამდვილეს შეესაბამებოდეს, მაგრამ პირი იყოს მათი გახმაურებისგან დაცვით დაინტერესებული. სასამართლომ დაასკვნა, რომ შეილახა მოსარჩელის პირადი

³⁰⁴ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2004 წლის 14 აპრილის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-593-1241-03)

³⁰⁵ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მეორე კოლეგიის 2008 წლის 30 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (საქმე №2/3/406,408)

³⁰⁶ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 95-96

საოჯახო ცხოვრების საიდუმლოება.³⁰⁷ გადაწყვეტილებაში ხელოვნურადაა გამოყენებული სიტყვები „პირადი საოჯახო ცხოვრების საიდუმლოება“, მით უმეტეს, უცხოა კანონმდებლობისთვის. თუ აქ პირადი ცხოვრების საიდუმლოება იგულისხმება, ეს არ ასახავს ამ პრობლემას სრულად; თუ საოჯახო ცხოვრების საიდუმლოება მოიაზრება, გაუგებარია, ოჯახის წევრის ჯანმრთელობის საკითხი რატომ არაა მისი პირადი საიდუმლოება. აქ აქცენტი უნდა გადატანილიყო კერძო ცხოვრების საიდუმლოებაზე.

პირადი საიდუმლოების ერთ-ერთ გამოვლინებას წარმოადგენს შვილად აყვანის საიდუმლოება. სწორედ აღნიშნულზე უნდა ყოფილიყო აქცენტი გაკეთებული შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნების დროს.³⁰⁸ ასევე კერძო ცხოვრების კომპონენტს წარმოადგენს პირის უფლებრივი მდგომარეობის აღდგენა. ეს კი, თავის მხრივ, პირის რეაბილიტაციის გათვალისწინებით მიიღწეოდა. აქ მნიშვნელოვანია ქონებრივ უფლებებში აღდგენა, რაც გარკვეულწილად განცდებისა თუ ტკივილების კომპენსირებისკენ არის მიმართული.³⁰⁹ საქმე უნდა ეხებოდეს ზიანის ანაზღაურებას იმ ოდენობით, რაც საკმარისი იქნება პირის „გონივრული ნუგეშისთვის“.³¹⁰ თუმცა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2003 წლის 11 ნოემბრისა და დიდი პალატის 2003 წლის 24 მარტის განჩინებებში საუბარია მხოლოდ პირის რეაბილიტაციაზე.

ამასთან, პირადი ცხოვრების საიდუმლოება შეიძლება აისახოს მიმოწერის ხელშეუხებლობაში. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, რომ მოსმენები და სატელეფონო საუბრებზე კონტროლის სხვა ფორმები პირადი ცხოვრებისა და კორესპონდენციის თავისუფლებაში სერიოზული ჩარევაა, რომელიც უნდა იყოს დაფუძნებული კანონზე. ეს დათქმაც ამ ნაწილში განსაკუთრებით ზუსტად უნდა იყოს ფორმულირებული,³¹¹ რაც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ერთ-ერთ გადაწყვეტილებას ეფუძნება.³¹² მიმოწერის საიდუმლოებაც, თავის მხრივ, შეიძლება პირადი ცხოვრების საიდუმლოების შემცველ ინფორმაციას გულისხმობდეს და ამ მონაცემების გავრცელებამ ხელყოს პირადი სფერო. შესაბამისად, მოცემული ინფორმაციის უნებართვოდ (უკანონოდ) გავრცე-

³⁰⁷ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (საქმე №3კ/1240-02)

³⁰⁸ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2001 წლის 18 ოქტომბრის განჩინება (საქმე №2კ-141დადგ.-02)

³⁰⁹ იხ. *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 19

³¹⁰ იხ. *Ogus F. I, The Law of Damages, L., 1973, გვ. 195*

³¹¹ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის 2007 წლის 26 დეკემბრის გადაწყვეტილება (საქმე №1/3/407), გვ. 13-14; 1974 წლის კანონი მოქმედებს პრაქტიკულად ელექტროგადამცემი მოწყობილობების მიმართ, რაც მიმართულია მოსმენისა და სატელეფონო საუბრების ჩაწერისკენ, რომელიც ხორციელდება საზოგადოებრივ სატელეფონო ჯიხურში. ასეთი მოსმენა კერძო ცხოვრებას ხელყოფდა, აშშ-ის კონსტიტუციის მე-4 დამატების მიხედვით. იხ. *H. Hong, Dismantling the private Enforcement of the privacy act of 1974: Doe v. Chao*, *Akron Law Review*, [38:71] 2005 (HONG.DOC 12/17/2004 12:05 PM), გვ. 78, 79; იხ.: <<http://www.uakron.edu/law/lawreview/v38/docs/Hong381.pdf>> [07.09.10 20:51]; სატელეფონო საუბრების მოსმენის, როგორც პირად სფეროში ჩარევის შესახებ, იხ. *გ. მეფარიშვილი*, ერთი საკანონმდებლო სიახლის გამო, „სამართალი“, 1991, №3-4, გვ. 7

³¹² იხ. *Kopp v. Switzerland*, 1998 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება, პ. 72

ლებას შეიძლება მოჰყვეს ზიანი, რომლის ანაზღაურება, ზოგადი წესის მიხედვით, პასუხისმგებლობის ოთხი საფუძვლის კუმულატიურ არსებობას უკავშირდება (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

აღნიშვნის ღირსია ასევე ის გარემოება, რომ პირადი ცხოვრების ერთ-ერთი გამოვლინებაა გამოსახულება. ფოტოსურათით სარგებლობა კი გულისხმობს ნებართვის საფუძველზე მის გამოყენებას, თუმცა ამაზე არ ყოფილა საუბარი საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთ განჩინებაში, რომლითაც არაა დადასტურებული პატივისა და ღირსების ხელყოფა. ამ საქმეზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების გაცნობის შემდეგ აშკარა ხდება, რომ საქმე სწორედ პირად ცხოვრებას შეეხებოდა. საქმეზე „გურგენიძე საქართველოს წინააღმდეგ“ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევა განაპირობა გაზეთ „ახალი თაობის“ ფურცლებზე განმცხადებლის შესახებ ჟურნალისტის მიერ გამოქვეყნებულმა სტატიამ და ამ მხრივ შიდა სასამართლო ორგანოთა მიერ გამოტანილმა გადაწყვეტილებებმა. ამასთან, მანვე სასამართლოს წარუდგინა სარჩელი ჟურნალისტის მიერ საკუთარი ფოტოსურათის უკანონო მოპოვებისა და ცილისმწამებლური ინფორმაციის საჯარო უარყოფის შესახებ გაზეთის რედაქციის მიერ მიღებული უარის თაობაზე.³¹³ არადა გამოსახულების დაცვის უფლება სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-5 ნაწილით არის უზრუნველყოფილი და კერძო ინტერესის დაცვა შესაძლებელი იყო დელიქტური ვალდებულებების შესახებ ნორმების საფუძველზე ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარებით. ზემოთ განხილულმა ცხადყო, რომ საქართველოში არაა პირადი ცხოვრების შინაარსი სწორად გაგებული. არც ზოგადი და განსაკუთრებული პიროვნული უფლებები განსაზღვრულა სათანადოდ. ამასთან, საქმეში გამოიკვეთა ღირსების ხელყოფა, ფოტოსურათების უნებართვოდ გამოყენება და სადავო პუბლიკაციის ფარგლებში ფოტოსურათების გამოქვეყნებას კი მოიცავს კერძო ცხოვრება. ამ საკითხების არასწორი ინტერპრეტაცია იყო საბოლოოდ პირადი ცხოვრების შელახვის ერთ-ერთი საფუძველი, რასაც ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში გასაჩივრების შემდეგ გაესვა ხაზი.³¹⁴ არადა ეს სფეროები არის ზოგადი პიროვნული უფლების გამოვლენის ფორმები. ზოგად პიროვნულ უფლებას კი სამართლებრივი საზრისი აქვს და იგი პრაქტიკული შედეგისკენაა მიმართული. ეს უფლება მნიშვნელოვანია, ვინაიდან პირადი ცხოვრება მოწესრიგებულია მორალით და სამართლებრივად მისი სრულად დაცვა მოხერხდება ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარებით.

მოკლე დასკვნა

ამდენად, საქართველოში პირადი ცხოვრებისა (და მისი სხვა მნიშვნელოვანი სფეროების) დასაცავად მიზანშეწონილია ადამიანის უფლებათა

³¹³ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2000 წლის 1 დეკემბრის განჩინება, *გურგენიძე საქართველოს წინააღმდეგ*, 2006 წლის 17 ოქტომბრის (საბოლოო 17/01/2007) განჩინება

³¹⁴ იხ. *Sciacca v. Italy*, no 50774/99, § 29, CEDH 2005 და ა. შ.

ევროსასამართლოს გამოცდილების გაზიარება. ასევე პირადი სფეროში უნდა მოიაზრობდეს ის, რაც უშუალოდ პიროვნებას მჭიდროდ უკავშირდება (პატივი, ღირსება, პირადი საიდუმლოება, სახელი, გამოსახულება...) და ინდივიდის ნების ავტონომიის გამოვლინების სფეროს ეხება. ამასთან, პირადი სფეროს კონკრეტული გამოვლინებების წარმოშობა უკავშირდება დაბადებას ან კანონს³¹⁵ ან კიდევ გარიგებას. პირადი ცხოვრება არის უსაფუძვლო ჩარევებისგან დაცულ არასაჯარო სფეროში მოქმედება.³¹⁶ დასახელებული სფეროები უკავშირდება ზოგად პიროვნულ უფლებას, რომლის ძირითადი ამოცანაა ღირსების დაცვა.³¹⁷ ამდენად, კვლევამ ცხადყო, რომ იკვეთება ზოგად პიროვნულ უფლებასა და ღირსების კერძოსამართლებრივ დაცვას შორის მჭიდრო კავშირი.

4.2 პირადი ცხოვრება და პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება

4.2.1 სიკეთე, როგორც კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი

კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტია ქონებრივი ან არაქონებრივი ღირებულების მატერიალური და არამატერიალური სიკეთე, რომელიც კანონით დადგენილი წესით ბრუნვიდან არაა ამოღებული (სსკ. მე-7 მუხლი). ამ გაგებით სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტში მოიაზრება მატერიალური და სოციალური სიკეთე, რომლის გამოყენებითაც სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე კანონიერ ინტერესს იკმაყოფილებს.³¹⁸ საერთოდ, საგანი რომ სიკეთედ ჩაითვალოს ოთხ წინაპირობას უნდა აკმაყოფილებდეს კუმულატიური წესით: ა) უნდა არსებობდეს ადამიანის მოთხოვნილებები, ბ) რომელთა დაკმაყოფილებასაც მოემსახურება საგნის თვისებები, გ) ადამიანმა უნდა აღიაროს ეს მიზეზობრივი კავშირი და დ) მას უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა, განკარგოს საგანი ისე, რომ გამოიყენოს ის ამ მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად. სიკეთეები, რომლისკენაც სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტები მიისწრაფვიან, ყოველთვის ობიექტური სინამდვილის მოვლენებია. კანონიერი ინტერესის რეალიზაცია, რომელიც შესაბამისი სიკეთის მისწრაფებაშია მოცემული, გადადის მატერიალურ, სულიერ თუ სოციალურ რეალობაში. სამართალში მათი განსახიერების დროს ისინი ჩვეულებრივ იძენს სამართლიანობისა და თანაზო-

³¹⁵ იურიდიულ პირთა არაქონებრივი უფლებები შეიძლება კანონითაც წარმოიშვას. იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 9

³¹⁶ იხ. *მ. პეტროსიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 165-166. ასევე იხ. *M. Nowak*, UN Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR Commentary, 1993, გვ. 288; იხ. *F. Wittern*, Das Verhältnis von Right of Privacy und Persönlichkeitsrecht zur Freiheit der Massenmedien (Eine rechtsvergleichende Darstellung des Verhältnisses von Right of Privacy und Persönlichkeitsrecht zu der Redefreiheit in den Vereinigten Staaten von Amerika und der Presse- und Rundfunkfreiheit in Deutschland), (Dissertation), Hamburg, 2004, გვ. 265, იხ. <<http://www2.sub.uni-hamburg.de/opus/volltexte/2004/2277/pdf/Dissertation.pdf>> [12.08.10 11:55]

³¹⁷ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, 95-96, 104

³¹⁸ იხ. *ვ. სენიშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 118

მიერების პრინციპების მნიშვნელობას. ეს პრინციპები თავისებურად ხორციელდება სამართლის სხვადასხვა სფეროს იურიდიულ მატერიაში.³¹⁹

სსკ-ის 147-ე მუხლის მიხედვით, ქონებაა ყველა ნივთი და არამატერიალური ქონებრივი სიკეთე, რომელთა ფლობა, სარგებლობა და განკარგვა შეუძლიათ პირებს და შექმნაც შეიძლება შეუზღუდავად, თუ ეს არაა კანონით აკრძალული ან ზნეობრივ ნორმებს არ ეწინააღმდეგება.³²⁰ ცნება „ქონება“ სამართლებრივად ძირითადად ეხება სანივთო და მოთხოვნის ვალდებულებით უფლებებს. ამასთან, ესა თუ ის მატერიალური ან არამატერიალური სიკეთე უნდა ხასიათდებოდეს სამართალობიექტობით, ე. ი. უნდა იყოს კანონით აღიარებული სამართლის ობიექტი. ამდენად, არსებობს ობიექტების ცალკე ჯგუფი ისეთი სიკეთეების სახით, რომლებიც ამ სიკეთეების მატარებელთა პიროვნებასთან არის მჭიდროდ დაკავშირებული (ჯანმრთელობა და სიცოცხლე; ღირსება; პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა; პირადი და საოჯახო საიდუმლოება; სახელი, ავტორობა და ა. შ.). ამასთან, სამოქალაქო უფლებათა ობიექტები, რომლებიც ბრუნვაში არაა მოქცეული, კანონში უნდა იყოს პირდაპირ მითითებული. სსკ-ის მე-7 მუხლი გარკვეულ ბუნდოვანებას იწვევს, ვინაიდან განსაზღვრულ ფარგლებში შეიძლება ობიექტი იყოს ბრუნვიდან ამოღებული. ამასთან, ქონებრივი უფლებები არის ბრუნვაუნარიანი, პირადი არაქონებრივი უფლებები – ბრუნვაუნარო.³²¹ ეს საკითხი უფრო ღრმად შესწავლას მოითხოვს.

4.2.2 აბსოლუტური ურთიერთობის ობიექტი

აბსოლუტურია უფლება, რომელიც შეიძლება შეიღაცოს არა თუ კონკრეტული პირის, არამედ ყველა მესამე პირის მიერ.³²² ამიტომ ამ უფლებას უპირისპირდება ნებისმიერი პირის მოვალეობა ანუ მოქმედების განხორციელებისგან თავის შეკავების აუცილებლობა, რაც აბსოლუტურ უფლებას ხელყოფს.³²³ ამ უფლებას შეესაბამება ყველა პირის მხოლოდ ზოგადი მოვალეობა, არ ჩაერიოს უფლებამოსილი პირის „სამფლობელოში“.³²⁴ ამდენად, აბსოლუტური უფლებები წარმოიშობა რაიმესთან კავშირის გარეშე.³²⁵

საგულისხმოა, რომ ფიზიკური გაგებით ადამიანის სხეული მატერიაა, თუმცა ის ნივთი არაა, რადგან არ შეიძლება სამოქალაქო ბრუნვის ობიექტი

³¹⁹ იხ. *В. Ланач*, Система объектов гражданских прав: теория и судебная практика, Санкт-Петербург, «Юридический центр Пресс», 2002, გვ. 73, 60, 68

³²⁰ კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტების შესახებ იხ. *დ. კერესელიძე*, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, „ქართული სამართლის მიმოხილვა“, 7/2004-1, გვ. 28

³²¹ იხ. *გ. ლაპაჩი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 274, 164, 165, 202-203, 290, 278

³²² იხ. *С. Братусь*, *О. Иоффе*, Гражданское право, М., «Знание», 1967, გვ. 41; *ა. კობახიძე*, სამოქალაქო სამართალი, ტ. I, ზოგადი ნაწილი, თბ., 2001, გვ. 100

³²³ აბსოლუტური უფლების შესახებ იხ. *О. Иоффе*, Советское гражданское право, общая часть. Право собственности. Общее учение об обязательствах, Л., Изд. Ленинградского Ун-та, 1958, გვ. 75

³²⁴ იხ. *Л. Эннекверус*, *Т. Кунт*, *М. Вольф*, Курс германского гражданского права, т. 1, введение и общая часть, Перевод с 13-го немецкого издания *К. Граве*, *Г. Полинской* и *В. Альтшуллера*, М., Изд. Иностранной Лит-ры, 1949, გვ. 274

³²⁵ იხ. *О. Ungureanu*, Die Grundlagen des Eigentumsrechts, ნაშრომი იხ.: <<http://doctorate.ulbsibiu.ro/obj/documents/REZ-GERM-PREDIGER.pdf>> [07.05.10 20:55]

იყოს, ნივთები კი ბრუნვაუნარიანი ობიექტებია.³²⁶ საგნები ადამიანთა ბატონობას დაქვემდებარებული მატერიალური ობიექტებია. არამატერიალური სიკეთეები, თუ სხვა რამ არ გამომდინარეობს მათი არსიდან, პირადი არაქონებრივი უფლებების ობიექტებია. ივარაუდება, რომ ამ სახის აბსოლუტური უფლებები სამართლებრივი ურთიერთობის გარეთ არსებობს და სამართალი მათ კი არ არეგულირებს, არამედ მათი დარღვევის შემთხვევაში უბრუნველყოფს დაცვით.³²⁷ აქ მნიშვნელოვანია სიკეთის სამართლებრივი რეჟიმი, ვინაიდან ამ გაგებით სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი მოიცავს სამართლებრივ და „არასამართლებრივ“ მოცემულობას. სამართლებრივი ხასიათია სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტზე სამართლებრივი ზემოქმედება და ამ ობიექტის სამართლებრივი რეჟიმი, როგორც ამ ზემოქმედების რეზულტატი.³²⁸ აქ არსებობს უფლებამოსილება, ზემოქმედება მოახდინო უფლებაზე (მოთხოვნის უფლებაზე), თუმცა გამოიყოფა სხვა სახის უფლებამოსილებებიც, რომლებიც არა თვით უფლებას, არამედ ობიექტს ეხება.³²⁹

მაშასადამე, იურიდიული ფაქტის შედეგად აბსოლუტური უფლება, რომელიც სამართლებრივი ურთიერთობის გარეთ არსებობს, შეიძენს რა სამართლებრივ „სამოსს“, ზეგავლენას მოახდენს საგანზე ან სხვა რეალური არსის გამოვლინებაზე, რომელიც სამართლებრივ სივრცეში გაეხვევა. ამასთან, არამატერიალური სიკეთეები გადაუცემადი და ბრუნვაუნარიანია, მაგრამ სამოქალაქოსამართლებრივ ურთიერთობაში ჩვეულებრივი ობიექტებია. ეს ცხადყოფს, რომ სიკეთე ფართო მნიშვნელობისაა და მასში მოიაზრება ნივთები, საგნები, არამატერიალური სიკეთეებიც; ამდენად, ბრუნვაუნარიანობა არ უნდა იყოს ამ სიკეთეების სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტებად აღიარებისთვის შემაფერხებელი მომენტი.

4.2.3 პირადი ცხოვრება, როგორც სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი

პირად ცხოვრებაზე უფლება არის პირადი არაქონებრივი უფლება. „პირადი არაქონებრივი უფლებების ობიექტია არამატერიალური (სულიერი) სიკეთეები.“³³⁰ კერძო ცხოვრების დაცვის უფლება მისი სტრუქტურის მიხედვით ანალიზის დროს ორ ურთიერთდაკავშირებულ უფლებამოსილებადაა დასაჯავს: პირველი ახორციელებს კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვის ფუნქციას, მეორე კი იცავს პირადი ცხოვრების საიდ-

³²⁶ იხ. ბ. ზოდუ, ქართული სანივთო სამართალი, მე-2 გადამუშ. და სრულყოფილი გამოცემა, თბ., „მეცნიერება“, 2003, გვ. 26; აბსოლუტური უფლების შესახებ იხ. *Tübingen (Mohr/Siebeck)*, Das subjektive Recht als Normsetzungsbefugnis, 1965, Nr. 3, გვ. 145; იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/03.pdf> [07.05.10 20:57]

³²⁷ იხ.: <<http://dissertations.ub.rug.nl/FILES/faculties/jur/2002/j.e.wichers/wichers.PDF>> [07.05.10 20:55]; მსგავსი შეხედულების შესახებ იხ. *გ. ლაპაჩი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 106, 115

³²⁸ იხ. *გ. სენიშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 149

³²⁹ იხ. *ლ. ენეკერუხი და სხვები*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 259

³³⁰ *М. Малейна*, Личные неимущественные права граждан: понятие, осуществление, защита, 2-е издание, исправленное и дополненное, М., «МЗ_ПРЕС», 2001, გვ. 13; *მალეინას* მოსაზრება ასევე აქვს მოყვანილი *შ. ჩიკვაშვილს* წიგნში „პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის“, გვ. 8

უმლოებას. პირველ ჯგუფში შედის: საცხოვრებელი, პირადი ურთიერთობების საშუალებათა, პირადი დოკუმენტაციის, ინდივიდის გარეგანი სახის ხელშეუხებლობა (საკუთარი გამოსახულების უფლება). მეორე წრეს განეკუთვნება: საექიმო, შვილად აყვანის, საადვოკატო, სანოტარო, იურისდიქციული ორგანოების საქმიანობის საიდუმლოება. ამდენად, სამოქალაქო უფლება კერძო ცხოვრების დაცვაზე არის სტრუქტურულად რთული. მასში შემავალი თითოეული ელემენტი სრულად იმსახურებს დამოუკიდებელ განხილვას. თუმცა მათ შევსებით მხოლოდ თემის ფარგლებში.³³¹

ამასთან, საცხოვრებელზე კონსტიტუციური უფლების სამოქალაქოსამართლებრივი რეალიზაციის ნორმატიული ფორმა არის „ის სამოქალაქოსამართლებრივი ნორმები, რომლებიც არეგულირებს საცხოვრებლის გამო წარმოშობილ სხვადასხვა ქონებრივ ურთიერთობას.“ საგულისხმოა, რომ საცხოვრებლის დაცვის უფლება განსხვავდება საცხოვრებლის ხელშეუხებლობის უფლებისაგან; პირველი არის ქონებრივი უფლება, მეორე კი – პირადი არაქონებრივი უფლება. შესაბამისად, მისი რეალიზაციის სამოქალაქოსამართლებრივი ფორმა საცხოვრებელთან დაკავშირებით ადამიანის მატერიალური მოთხოვნილებების იურიდიულ დაკმაყოფილებაშია. რაც შეეხება საცხოვრებლის ხელშეუხებლობას, ის არ უნდა განიხილებოდეს ფიზიკური გაგებით (ბინა, ოთახები) და პირადი საკუთრების უფლების ობიექტის ხელშეუხებლობად. საცხოვრებლის ხელშეუხებლობა არის პირის კერძო ცხოვრების ერთ-ერთი ელემენტი, რომლის სამართლებრივი შეზღუდვები ფაქტობრივად განისაზღვრება პირის საცხოვრებელთან სამართლებრივ საფუძვლებზე (ურთიერთობაზე). ამდენად, ეს უფლება არის აბსოლუტური ურთიერთობის ელემენტი, რომელშიც ამ უფლების სუბიექტის უფლებამოსილებას ეწინააღმდეგება ყველა მესამე პირის მოქმედების განხორციელებისაგან თავის შეკავების პასიური მოვალეობა, რომელიც მიმართულია საცხოვრებლის ხელშეუხებლობის დარღვევისკენ.³³²

ასევე აღსანიშნავია, რომ საცხოვრებლის ხელშეუხებლობაზე უფლებას აქვს განსაკუთრებული შინაარსი, რომელიც მოიცავს შინაგან და გარეგან მხარეებს. ამ უფლების შინაგანი მხარე გულისხმობს პირთა თავისუფლების საშუალებას, მოიქცეს თავის საცხოვრისში საკუთარი შეხედულებისამებრ. რაც შეეხება საცხოვრებლის ხელშეუხებლობაზე უფლების გარეგან მხარეს, ის ასრულებს დაცვით ფუნქციას, რომელიც იურიდიულად იცავს პირს საცხოვრებელში (შესაბამისად, კერძო ცხოვრებაში) მესამე პირთა ჩარევისგან. ე. ი., „სამოქალაქო უფლება საცხოვრებლის ხელშეუხებლობაზე არის პირადი არაქონებრივი აბსოლუტური უფლება, რომლის ძალით უფლებამოსილ პირს შეუძლია მოიქცეს თავის საცხოვრებელში საკუთარი შეხედულებისამებრ და თავიდან აიცილოს საცხოვრებელში მისი ნების გვერდის ავლით ჩარევა, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.“³³³

ამასთან, კერძო ცხოვრება შეიძლება აისახოს საოჯახო ცხოვრებაში. პირის ოჯახური, მატერიალური და არამატერიალური ქონებრივი მდგომა-

³³¹ იხ. ლ. კრასაენიკოვა, დასახ. ნაშრომი, იქვე, გვ. 45-46

³³² იქვე, გვ. 58, 59-62

³³³ იქვე, გვ. 64-66

რეობა განეკუთვნება პირად საიდუმლოებას.³³⁴ კერძო სფეროში საგულისხმოა ასევე კონფიდენციალური ინფორმაციის დაცვა ფრენშიაზინგის ხელშეკრულებაში, დავალების ხელშეკრულებით საიდუმლოების შენახვა... მიუხედავად ზემოთ თქმულისა, ზოგჯერ სიკეთე შეიძლება იყოს ბრუნვაუუნარო, ვინაიდან ქონებრივი უფლებები არის ბრუნვაუუნარიანი, პირადი არაქონებრივი უფლებები – ბრუნვაუუნარო.³³⁵ წარმოიშობა შეკითხვა: არის ასეთი უფლება სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი?

უპირველეს ყოვლისა, სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობა თავისი არსით წარმოადგენს რეგულატიური სამოქალაქო უფლებების უზრუნველყოფის საშუალებას.³³⁶ სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის, როგორც უფლებისა და მოვალეობის იურიდიული კავშირის, რეგულატიურობას ადასტურებს, სსკ-ის მე-9 მუხლიც, რომლითაც აღიარებულია სამოქალაქო კანონების ძირითადი მიზანი, უზრუნველყოს „საქართველოს ტერიტორიაზე სამოქალაქო ბრუნვის თავისუფლება, თუ ამ თავისუფლების განხორციელება არ ხელყოფს მესამე პირთა უფლებებს“. თუმცა გამონაკლის შემთხვევებში სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობა ხელყოფის შემდეგაც არსებობს. როგორც ვერშინინი მიუთითებს, „დაცვითი მატერიალური სამართლებრივი ურთიერთობა წარმოიშობა მატერიალური რეგულატიური უფლებების დარღვევის მომენტში. უფლებამოსილ სუბიექტს უფლება აქვს ცალკეულ შემთხვევაში მიმართოს დაცვის დამოუკიდებელ საშუალებებს (პრეტენზია წარუდგინოს, შეასრულოს სამუშაო მოვალის სასარგებლოდ და ა. შ.). პირს, რომელიც დაარღვევს უფლებას, შეუძლია ნებაყოფლობით აიღოს პასუხისმგებლობა (აანაზღაუროს ზიანი, გადაიხადოს ჯარიმა და ა. შ.).“³³⁷

რეგულატიური ურთიერთობაა საზოგადოებრივი ურთიერთობების იურიდიულად გაშუალებული დინამიკა. იურიდიულ დაცვაში მოიაზრება შესაძლო ან განხორციელებული სამართალდარღვევების გაფრთხილება და შეწყვეტა (აღკვეთა).³³⁸ ამასთან, დაცვითი უფლება ჩაენაცვლება რეგულატიურ მოვალეობას ახალ ურთიერთობაში. რეგულატიური უფლებების დარღვევა წარმოშობს წინააღმდეგობათა ურთიერთშეპირობებულობას, რაც გამოხატავს სამართლებრივ ურთიერთობას და ხდება მისი „პარალიზება“; ის ახალ დაცვით სამართლებრივ ურთიერთობას უთმობს ადგილს.³³⁹ „ერთი და იგივე საზოგადოებრივი ურთიერთობა არ შეიძლება მოწესრიგდეს სა-

³³⁴ იხ. ზ. ძნელაშვილი, დასახ. ნაშრომი გვ. 116

³³⁵ იხ. ვ. ლაპაჩი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 278

³³⁶ იხ. *Е. Крашенинников*, Охраняемый законом интерес и средства его защиты, в материалы научной конференции: «Вопросы теории охранительных правоотношений», Ярославль, 1991, გვ. 14, 18

³³⁷ *А. Вершинин*, Охранительные материально-правовые отношения и право на судебную защиту, в материалы научной конференции: «Вопросы теории охранительных правоотношений», Ярославль, 1991, გვ. 36

³³⁸ იხ. *О. Иоффе*, Личные неимущественные права и их место в системе советского гражданского права, «Советское государство и право», 1966, №7, გვ. 53

³³⁹ დაცული და დასაცვი ურთიერთობების ურთიერთგანპირობებულობისა და არსის შესახებ იხ. *Е. Мотовиловкер*, Основное разделение охранительных правоотношений, В материалы научной конференции: «Вопросы теории охранительных правоотношений», Ярославль, 1991, გვ. 25, დაწვრ. იხ. *Е. Крашенинников*, Учение Муромцева о защищаемых и защищающих отношениях, გვ. 39-45, იხ. *Е. Мотовиловкер*, Теория регулятивного и охранительного права, გვ. 54, 56, 55

მართლის რამდენიმე დარგით. იქ, სადაც მოქმედებს სამართლის სხვადასხვა დარგის ნორმები, ადგილი აქვს არა ერთ კომპლექსურ საზოგადოებრივ ურთიერთობას, არამედ სხვადასხვაგვარ საზოგადოებრივ ურთიერთობათა მთელ კომპლექსს.³⁴⁰ პირადი არაქონებრივი ურთიერთობები, როგორც აბსოლუტური სამართლებრივი ურთიერთობები, რეგულირდება მხოლოდ სამოქალაქო სამართლის ნორმებით.³⁴¹ სამოქალაქო სამართალი ძირითადად აწესრიგებს ქონებრივ ურთიერთობებს, ასევე პირად არაქონებრივ ურთიერთობებს, რომლებიც დაკავშირებულია ქონებრივთან. ამასთან, გარკვეული პირადი არაქონებრივი ურთიერთობები, რომლებიც არაა ქონებრივთან დაკავშირებული, დაცულია სამოქალაქოსამართლებრივი ნორმებით.³⁴²

ამდენად, კერძო ცხოვრება მოიცავს რა კერძო ხასიათის ქონებრივ, საოჯახო თუ პირად სფეროებს, მასზე უნდა გავრცელდეს კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტის მიმართ მოქმედი წესები. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ პირადი ცხოვრების უფლება თავისი არსით არის პირადი არაქონებრივი უფლება და ის უნდა ჩაითვალოს დაცვითი სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტად. შესაბამისად, მოცემულ შემთხვევაში როგორც კერძო, ისე პირადი ცხოვრება უნდა განიხილებოდეს სიკეთედ, რომელიც სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტია.

მოკლე დასკვნა

როგორც ჩანს, კერძო ცხოვრების სოციალურ და სამართლებრივ საფუძვლებს შორის კორელაციური დამოკიდებულება იკვეთება ისევე, როგორც კერძო და საჯარო სფეროებს შორის. ამასთან, ხშირად კერძო და საჯარო სფეროები ისე უახლოვდება ერთმანეთს, რომ ზოგჯერ მათ შორის მიჯნაც იკარგება. რაც შეეხება კერძო და პირადი ცხოვრების ცნებებს, ისინი ჩვეულებრივ ყოფით ურთიერთობებში, მეცნიერებაში, კანონმდებლობასა და პრაქტიკაშიც აღრეულია.

კერძო ცხოვრების საიდუმლოების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის თვალსაზრისით საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა მწირია. ამ გაგებით ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მდიდარ პრაქტიკაში მოცემულია ახსნა-განმარტებები ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებზე, როგორიცაა საოჯახო თუ სქესობრივი ცხოვრება, თვითგამორკვევა, საცხოვრებელი ადგილი და სხვა, რაც აქტუალურია საქართველოსთვის. აღნიშნულის გათვალისწინებით მიზანშეწონილია, კერძო სფეროში მოიაზრებოდეს ადამიანთა შორის არასაჯარო საწყისებზე აგებული ურთიერთობა, რომელშიც დაუშვებელია სხვების ჩარევა და ინდივიდს შეუძლია საკუთარი შეხედულებისამებრ მოქმედება. სწორედ კერძო ცხოვრებით არის პირი სხვა პირთაგან გამოცალკევებული. თუმცა იმისათვის, რომ განმარტოების ნიშანი ფართოდ

³⁴⁰ *Н. Егоров*, Личные неимущественные права граждан и организации как институт советского гражданского права, в журнале «Правоведение», 1984, №6, გვ. 32

³⁴¹ იქვე, გვ. 33

³⁴² იხ. *მ. მაღვინა*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 24; პირადი ურთიერთობის დაცვის შესახებ იხ. *დ. კერესელიძე*, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, ქართული სამართლის მიმოხილვა, 7/2004-1, გვ. 7

არ იყოს ინტერპრეტირებული, მნიშვნელოვანია მისი დაკონკრეტება სფეროებით, რომლებითაც პირი გამოეყოფა სხვა პირებს, კერძოდ, საოჯახო ცხოვრება, საცხოვრებელი, ქონებრივი ასპექტები და სხვა. რაც შეეხება პირად ცხოვრებას, ის სხვათაგან უკვე გამოცალკევებული პირის არსებაში მიმდინარე პროცესებს უკავშირდება. პირადი ცხოვრება არის კერძო სფეროდან ერთ-ერთი ნაწილი, რომელიც უშუალოდ პიროვნებასთანაა მჭიდროდ დაკავშირებული, ეხება სხეულებრივ და მორალურ მთლიანობას (სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, მორალური და ფიზიკური ხელშეუხებლობა), უზრუნველყოფს პიროვნების ავტონომიას (პირადი ცხოვრების საიდუმლოება, მიმოწერის საიდუმლოება...), განავითარებს ინდივიდუალობას (პატივი, ღირსება, სახელი, სქესობრივი თავისუფლება, თვითგამოსახვა, თვითგამორკვევა, ცხოვრების წესი). ამასთან, ჯანმრთელობა, სიცოცხლე წარმოიშობა დაბადებით, ზოგიერთი პირადი უფლების წარმოშობას კი იწვევს კანონი. პირად ცხოვრებას მჭიდრო კავშირი აქვს საადვოკატო საიდუმლოებასთან, რომლის დაცვის მოვალეობას წარმოშობს გარიგება.³⁴³ თუმცა ეს კომპონენტები შეიძლება დამოუკიდებლადაც არსებობდეს. ამდენად, კერძო ცხოვრების საიდუმლოება გაცილებით ფართოა, ვიდრე პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ცნების შინაარსი. ასევე გასამიჯნია პერსონალური მონაცემების კერძო და საჯაროსამართლებრივი დაცვა, რომ აქცენტი გააკეთდეს კომპენსატორულ-სატიფიკაციურ, პრევენციულ თუ რეპრესიულ მომენტებზე.

ამასთან, სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტის შესახებ წესები უნდა გავრცელდეს კერძო სფეროს მიმართაც. ამავე დროს, საქმე ეხება რა პირად არაქონებრივ და აბსოლუტურ უფლებებს, მოცემულ შემთხვევაში მათთვის დამახასიათებელი ნიშნებიც უნდა იყოს მხედველობაში მიღებული.

თავი II. საქართველოს კანონმდებლობა ზოგადი პიროვნული უფლების შესახებ და პირადი ცხოვრების სამართლებრივი დაცვა

5. ზოგადი პიროვნული უფლების ცნება და საქართველოს კანონმდებლობა

საქართველოს კანონმდებლობაში უშუალოდ არსადაა მითითებული ტერმინი „ზოგადი პიროვნული უფლება“, თუმცა ეს როდი ნიშნავს იმას, რომ ამ უფლებას ქართული სამართალი არ აღიარებს. აღნიშნულის დასაბუთება, უპირველეს ყოვლისა, საჭიროებს ზოგადი პიროვნული უფლების არსის გარკვევას, ასევე გერმანული სამართლის მოკლედ მიმოხილვას, ვინაიდან ზოგადი პიროვნული უფლება გერმანული სამართლის პირმშობა.

პირადი სფეროს სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის საფუძველი არის ზოგადი პიროვნული უფლება, რომელიც სასამართლო პრაქტიკის

³⁴³ პირადი არაქონებრივი წარმოშობის საფუძველებისა და კლასიფიკაციის შესახებ იხ. *შ. ნიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 8-9, 20-22

პროდუქტს წარმოადგენს. გერმანიაში პირადი სფერო განისაზღვრა ზოგადი პიროვნული უფლების კონსტრუქციის საშუალებით. ზოგადი პიროვნული უფლებაში შედის განმარტობის უფლება. ზოგადი პიროვნული უფლება სამოქალაქოსამართლებრივ სიბრტყეზე მოიცავს საკუთარი პიროვნების თავისუფალ განვითარებასა და პატივისცემის უფლებას. პიროვნების დაცვაში იგულისხმება პიროვნების ორი ასპექტი: გარანტირებულია განვითარების თავისუფალი შესაძლებლობის უფლება, ასევე აქტიური გადაწყვეტილების მიღებისა და მოქმედების თავისუფლების გვერდით განმარტობის უფლება (*Das Recht in Ruhe gelassen*). აქ მნიშვნელოვანია საკუთარი ცხოვრების დამოუკიდებლად მოწყობა. ამ სფეროში პირს შეუძლია საზოგადოების ჩარევისაგან, კონტროლისა და კრიტიკისგან განმარტობა.³⁴⁴ უპირველეს ყოვლისა, საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლი იცავს საკუთარი პიროვნების თავისუფალ განვითარებას, რაც კონკრეტდება საჯარო და კერძო სამართლის ნორმებში. აღნიშნულს კი, თავის მხრივ, ლოგიკურად უკავშირდება ღირსების უზრუნველყოფა. ჩვენთვის ამჯერად მნიშვნელოვანია ღირსების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვა (სსკ-ის მე-18 მუხლი), რაც უფლების დაცვის სხვადასხვა ფორმით მიიღწევა. ღირსება, რომელიც ზოგადი პიროვნული უფლების ცენტრალური რაობაა, თავისი არსით პირად სფეროს უკავშირდება. ამასთან, ამ სიკეთის ხელყოფამ შეიძლება გამოიწვიოს ქონებრივი და არაქონებრივი ზიანი, რომელთა ანაზღაურება სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ფუნქციების განხორციელებისკენ არის მიმართული. ეს კი უმნიშვნელოვანესია პირადი ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვისთვის (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

თუმცა პიროვნული უფლებების დაცვა კონკრეტულ სამართლებრივ ურთიერთობაში ხორციელდება ძირითად უფლებებთან მათი კავშირის შესაბამისად. სწორედ იმის მიხედვით, თუ როგორ ზემოქმედებს ძირითადი უფლებები პიროვნულ უფლებებზე, გამოიყოფა კონკრეტულ სამართლებრივ ურთიერთობებში ძირითადი უფლებების უშუალო და არაპირდაპირი მოქმედების თეორიები. ამასთან, ცალკე არის კონცეფცია, რომელიც ამ საკითხის გადაწყვეტის შუალედურ მიდგომას ითვალისწინებს.

პირდაპირი მოქმედების თეორიის მიხედვით, ძირითადი უფლებების თაობაზე არსებული დებულებები უშუალოდ ე. ი. კანონის ჩარევის გარეშე ანუ კერძო სამართალში არსებული მოთხოვნების გარეშე გამოიყენება. თუმცა ეს შეხედულება სასამართლო პრაქტიკაში არაა მიღებული.³⁴⁵ ამ გაგებით ზოგადი პიროვნული უფლება არის ზოგადი ნორმები, რომლითაც თითოეული პირის თვითგამორკვევის უფლება სხვათა თავისუფლებასთან უნდა იყოს კავშირში.³⁴⁶ გერ-ს კონსტიტუციის 1-ლი მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, საკუთარი უფლებების დაცვის მოვალეობებს კავშირი აქვს

³⁴⁴ იხ. *კ. მუნჰი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 21, 109-110
³⁴⁵ იხ. *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 8
³⁴⁶ იხ. *H. Ehmann*, BGB, 12. Auflage, Handkommentar mit AGG, EGBGB, ErbbauRG, HausratsVO, LPartG, ProdHaftG, UKlaG, VAHRG und WEG, 2008, გვ. 22; იხ. ინტერნეტ-გვერდი: http://www.soldan.de/WebRoot/SoldanDB/Shops/Soldan/Sample/9783504471002_LP.pdf [11.09.09 9:38]

ძირითად უფლებებთან, რომლებიც გამოიყენება კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებში დისკოზიციური ნორმების გათვალისწინებით.³⁴⁷

თუმცა ძირითადი უფლებების უშუალო ზეგავლენის შესახებ მოძღვრებას მკაცრი კრიტიკა მოჰყვა, ვინაიდან კერძო პირთა შორის ურთიერთობაზე ძირითადი უფლებების უშუალოდ მოქმედება უცხოა ძირითადი უფლებების არსისთვის. ამ თეორიის საწინააღმდეგოდ მეტყველებს, რომ ძირითადი უფლებების კონკრეტულ სამართლებრივ ურთიერთობებზე გავრცელების მიზანია, დაიცვას ძირითადი უფლებების სუბიექტის უფლება და მისცეს მას შესაძლებლობა, აწარმოოს სხვებთან პირადი ურთიერთობები დამოუკიდებლად. არადა კერძო სამართალში ძირითადი უფლების უშუალო მოქმედების თეორია ეწინააღმდეგება ძირითადი უფლების მიზანს. ძირითადი უფლებების მთავარი ფუნქციაა სახელმწიფო ხელისუფლების ჩარევისას ასახვა კერძოსამართლებრივ სფეროში. ძირითადი უფლებები ღირებულებათა ობიექტურ წესრიგს ასხამს ხორცს, რომელიც გარდაიქმნება კერძოსამართლებრივ ურთიერთობად. ზოგადი პიროვნული უფლების ჩვეულებრივ უფლებად აღიარებამ კი სამოქალაქო სამართალში უჩვეულოდ გააფართოვა დაზარალებულის დაცვა.³⁴⁸ ამდენად, კონსტიტუცია ადგენს კერძო სამართლის განვითარებისთვის აუცილებელ ფარგლებს და ძირითადი უფლებების ერთ-ერთი ადრესატი ყოველთვის სახელმწიფოა. არადა კერძო უფლების ადრესატი არის კერძო პირი. შესაბამისად, კონსტიტუციით განმტკიცებული ძირითადი უფლებები კერძო სამართალში არ მოქმედებს უშუალოდ (სსკ-ის მე-2 მუხლის 1-ლი ნაწილი).³⁴⁹

რაც შეეხება ძირითადი უფლებების არაპირდაპირი მოქმედების შესახებ მოძღვრებას, ამ თეორიის მიხედვით, ძირითადი უფლებები კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებში მოქმედებს მხოლოდ ევენტუალურად. კერძო სამართალზე ძირითადი უფლებების ზემოქმედების საშუალებად ითვლება ზოგადი ხასიათის პირობები. ამ გაგებით ძირითადი უფლებები განიხილება კერძო სამართლისთვის ფორმის მიცემისა და ახსნა-განმარტების მასშტაბად.³⁵⁰ სწორედ ეს ზოგადი დებულებები წარმოადგენს ზოგად პიროვნულ უფლებას. მიუხედავად წინააღმდეგობებისა, აღიარეს ზოგადი პიროვნული უფლება, რომლის სამოსამართლო სამართლის მიერ ცნობა მოტივირებული გახლდათ სამოქალაქო კოდექსში იდეალური ინტერესების დაცვით.³⁵¹ ამასთან, ძირითადი უფლებების გამოყენება ქართულ სამოქალაქო სამართალში უშუალოდ ვერ განხორციელდება, აქ აუცილებელია გადამსვლელი

³⁴⁷ იხ. CH. Uessler, Einwirkungen der Grundrechte auf das Schadenersatzrecht (Dissertation), Wuppertal, 2008, გვ. 46; ასევე იხ. ინტერნეტ-გვერდი: <http://miami.uni-muenster.de/servlets/DerivateServlet/Derivate-4532/diss_uesseler.pdf> [06.08.10 20:43]

³⁴⁸ იქვე, გვ. 48-51, 70

³⁴⁹ აღნიშნულის შესახებ იხ. ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბ., „სამართალი“, 2011, გვ. 82-84

³⁵⁰ იხ. B. Jekel, დასახ. ნაშრომი, გვ. 49; ამ თეორიის შესახებ იხ. H. Hofmann, Die Grundrechte 1789-1949-1989, NJW, 1989, 42. Jahrgang, Heft 50, გვ. 3185

³⁵¹ იხ. EuGHMR (große Kammer) 2006/11/07-Jalloh gegen Deutschland (განაცხადი №54810/00); BGHZ 1954.25.05-Schacht-Entscheidung; BGHZ 1958.14.02-Herrenreiter-Entscheidung; BGHZ 1958.20.05-Tonband-Entscheidung; BGH, Soraya-Entscheidung, NJW 1965, გვ. 685 და შემდგომი გვერდები, ასევე იხ. B. Jekel, დასახ. ნაშრომი, გვ. 72, 73

ხიდების გადება ღირსების დაცვის, ასევე დელიქტური სამართლის ნორმების საფუძველზე. ეს ეხება შემთხვევებს, როდესაც აუცილებელია პირადი ცხოვრების დაცვა ნებისმიერი ხელყოფისაგან ან უკვე ზიანის მიყენებისას უფლების დაცვის სხვა ფორმების გამოყენება (ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება). აღნიშნული გარკვეულ ფარგლებში აქცევს კერძო ავტონომიის (სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-2 ნაწილი) და თანასწორობის (სსკ-ის 1-ლი მუხლი) საწყისებს, რომლებსაც ეფუძნება კერძო უფლების სუბიექტთა მონაწილეობა სამოქალაქო სამართლებრივ ურთიერთობებში.

მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით ცალკეულ შემთხვევაში ძირითადი უფლებებისთვის გამოსავალს წარმოადგენს ზოგადი პიროვნული უფლების ცნება. სწორედ ზოგადი პიროვნული უფლება გამოვლინდება ძირითად უფლებებში და გამოიყენება კერძო პირთა შორის ურთიერთობაში.³⁵² არაპირდაპირი მოქმედების შესახებ მოძღვრება ითვალისწინებდა ძირითად ნორმას კი არა, არამედ ღირებულებების შესახებ წარმოდგენებს, რომლებიც ამ ნორმებს ფარგლებს გარეთაა. ძირითად სამართლებრივ ნორმაში გამყარებული ღირებულებები „არაპირდაპირ“ აყენებს საკითხს ცნებათა შევსების შესახებ, მაგალითად, ზოგადად მისაღებ მორალურ ნორმებს, ნდობასა და მრწამსს, სამართლიანობას ან ზოგადი პიროვნული უფლების შესახებ ზოგადი პირობებს კერძო სამართალში.³⁵³

ზემოთ განხილული ცხადყოფს, რომ კერძოსამართლებრივი ზოგადი პიროვნული უფლება არაა ზოგადი პიროვნული უფლების, როგორც ძირითადი უფლების, იდენტური. კერძოსამართლებრივ პიროვნულ უფლებაში ჩარევა სრული მოცულობით შეიძლება, თუ ჩარევა არ ხელყოფს კონსტიტუციურ წესრიგს. კონსტიტუციურსამართლებრივი პიროვნული უფლება კერძოსამართლებრივი პიროვნული უფლების საყრდენია. კონსტიტუციურსამართლებრივი პიროვნული უფლების გამოყენების სფერო არაა ისეთივე, როგორც კერძოსამართლებრივია, რადგან ცალკეული ასპექტები სპეციალური ძირითადი უფლებებითაა დაცული. სამოქალაქო სამართლის პიროვნული უფლება პირიქით, მოიცავს ამ ელემენტებს.³⁵⁴ სამოქალაქო სამართალი ეფუძნება გარკვეულ ღირებულებებს, რომლებიც ქმნის კერძო სამართლის ფუნდამენტს. ეს ღირებულებები კი განმტკიცებულია კონსტიტუციით და შემდგომ ისინი მოქმედებს კერძო სამართალში. სსკ-ი ღირებულებითი წესრიგის საზომად ასახელებს საქართველოს კონსტიტუციას (სსკ-ის მე-2 მუხლი). ამდენად, კონსტიტუცია კერძო სამართლის განვითარებისთვის აუცილებელ ფარგლებს განსაზღვრავს. შესაბამისად, ძირითადი უფლებები კერძოსამართლებრივი ურთიერთობებში უშუალოდ ვერ მოქმედებს, ვინაიდან ძირითადი უფლებების ერთ-ერთი ადრესატი ყოველთვის სახელმწიფოა. კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებში კი კერძო უფლების ადრესატი არის კერძო პირი. ესე იგი, კონსტიტუციით განმტკიცებული ძირითადი უფლებები არაპირდაპირ მოქმედებს კერძო სამართალში.³⁵⁵

³⁵² იხ. *ბ. უესელერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 73

³⁵³ იხ. *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 8-9

³⁵⁴ იხ. *ფ. ვიტერნი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 160-161

³⁵⁵ აღნიშნულის შესახებ იხ. *ლ. ჭანტურია*, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 82-84

ამასთან, პირადი ცხოვრების დაცვის მექანიზმების ასამოქმედებლად აუცილებელია ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარება, ვინაიდან მის ამოცანებს სხვა ინსტიტუტი ვერ იტვირთავს. ზოგადი პიროვნული უფლების დაცული სფერო ძირითადად ორ ფუნქციას ასრულებს: 1) განმარტობას; 2) პიროვნების აქტიური განვითარების უზრუნველყოფას.³⁵⁶

ამ თვალსაზრისით საგულისხმოა გერმანიის ფედერალური სასამართლოს 1954 წლის ე. წ. *შახტის* გადაწყვეტილება, რომლითაც განისაზღვრა, რომ პიროვნული უფლებების დაცვის საუკეთესო საშუალებაა ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარება. ამით პრაქტიკულად უზრუნველყოფილი იყო პირადი არაქონებრივი უფლებების დელიქტური სამართლით დაცვა.³⁵⁷ „უნებართვო შეცვლილი სახით წერილის გამოქვეყნება ხელყოფს მისი ავტორის პიროვნებას და გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 823-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით ზოგად პიროვნულ უფლებას.“³⁵⁸

საგულისხმოა, რომ ზოგადი პიროვნული უფლება აფართოებს პატივის სამოქალაქო დაცვას. თუმცა აღნიშნული გამართლებულია იმით, რომ კერძო და ინტიმური სფეროების დარღვევის შესაძლებლობა არის ტექნიკური განვითარების (მინიშპიონები, ტელეობიექტივები და ა. შ.) საფუძველზე მუდამ მზარდი. გაყალბებისგან დაცულია იდენტობის ნიშნები. ამასთან, პიროვნული უფლების გზით ხორციელდება პატივის (ღირსების) არა მხოლოდ სამოქალაქო დაცვა, არამედ ის ეხება ასევე პირადი სფეროს (*right of privacy*) დაცვის აღიარებას.³⁵⁹ ამდენად, ტექნოლოგიური განვითარების ფონზე იზრდება პირადი ცხოვრების ხელყოფის საფრთხე. ამ საფრთხისა თუ ზიანის მიყენების შემთხვევებში კი აუცილებელია აბსოლუტური უფლება პირადი ცხოვრების დაცვაზე უზრუნველყოფილი იყოს უფლების დაცვის სხვადასხვა ფორმებით და განსაკუთრებული აქცენტი გაკეთდეს დელიქტურ სამართალზე (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

ამ ფორმით 1954 წლიდან ზოგადი პიროვნული უფლება, როგორც გერმანის კონსტიტუციის 1-ლი მუხლის 1-ლი ნაწილისა და მე-2 მუხლის 1-ლი ნაწილით გარანტირებული ძირითადი უფლება, სამოქალაქო სამართლებრივად სამოქალაქო კოდექსის 823-ე მუხლის შინაარსში აღიარეს. კონსტიტუციის მე-2 მუხლის 1-ლი ნაწილით დადგენილი პიროვნული უფლებების

³⁵⁶ იხ. *კ. ემანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 25

³⁵⁷ იხ. *Karl-Heinz Fezer*, Kommerzialisierung des Persönlichkeit, (vorgelegt von *Claudia Beuter*) (Dissertation), 2000, გვ. 5; ხელმისაწვდომია ინტერნეტ-გვერდზე: <http://www.ub.uni-konstanz.de/kops/volltexte/2000/406/pdf/406_1.pdf> [06.08.10 20:46]. ერთ-ერთ ყოველკვირეულ ჟურნალში გაკრიტიკებულ იქნა ეკონომიკის მინისტრის – დოქტორ *შახტის* აქტიურობა ომის შემდგომ პერიოდში. ადვოკატმა ამის პასუხად ოფიციალური წერილით ჟურნალს მოუწოდა, რომ სტატიაში შესწორებები შეეტანა. ჟურნალმა ადვოკატის წერილის მხოლოდ ნაწილი დაბეჭდა რუბრიკაში „მკითხველთა წერილი“ და ისე, თითქოს მოსარჩელე ადვოკატი კერძო პირი ყოფილიყო და მხარი დაეჭირა *შახტისთვის*. გერმანიის ფედერალურმა სასამართლომ გერმანიის ძირითადი კანონის 1-ლ და მე-2 მუხლებზე მითითებით აღნიშნა, რომ პირადი არაქონებრივი უფლებები სამოქალაქო სამართლის მიერაც შეიძლება იქნეს დაცული. აღნიშნულის შესახებ იხ. BGHZ, 13, 334, 337-339, 1954.25.05-*Leserbrief-Entscheidung*

³⁵⁸ *St. Schweers*, Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers (Dissertation), Köln, 2006, გვ. 17; ნაშრომი ხელმისაწვდომია ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://kups.ub.uni-koeln.de/1793/>> [31.08.10 13:06]

³⁵⁹ აღნიშნულის თაობაზე იხ. *კ. ვასერბურგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 48-49

საშუალებით შეიქმნა ვრცელი სასამართლო პრაქტიკა, რომელიც კონსტიტუციის დაზუსტებისა და შევსებისკენ იყო მიმართული.³⁶⁰ ზოგადი პიროვნული უფლების ცნება, თავის მხრივ, მოიცავს უფლებებს, რომლებიც ახდენს პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლების კონკრეტიზაციას ადამიანის ცხოვრებისა და საქმიანობის სხვადასხვა სფეროთა მიხედვით. ზოგადი პიროვნული უფლება იცავს იმ სფეროებს, რომლებიც სპეციალური ძირითადი უფლებებით არ არის დაცული. ამიტომ ზოგად პიროვნულ უფლებას „უხილავ, დაუწერელ ძირითად უფლებად“,³⁶¹ „დანარჩენ უფლებად“ მოიხსენიებენ; მას ახასიათებს ზოგადი ნორმის განუსაზღვრელობა, რის გამოც ის არის ჩარჩო-უფლება. ზოგად პიროვნულ უფლებაში მოიაზრება პირის უფლებამოსილება, დამოუკიდებლად განსაზღვროს, დასაშვებია თუ არა და რა ზომით მის შესახებ ინფორმაციის მიღება-გავრცელება და რა მოცულობით არის დასაშვები პიროვნული ინტერესების შელახვა. საერთოდ, პიროვნულ სიკეთეთა რიცხვი უსაზღვროა და პიროვნების შესაძლო უკანონო ხელყოფების წრეც არასოდეს იქნება სრული; ამ ხარვეზების შევსების („განსაკუთრებული კარის“) ფუნქცია აკისრია ზოგად პიროვნულ უფლებას.³⁶²

ამდენად, გერმანიის სამოქალაქო სჯულდების 823-ე მუხლში დაკონკრეტებულია, რომ თუ პირმა განზრახ ან გაუფრთხილებლობით მართლსაწინააღმდეგოდ მიაყენა ზიანი სხვა პირის სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას, თავისუფლებას, საკუთრებას ან სხვა (დანარჩენ) უფლებას, უნდა აუნაზღაუროს დაზარალებულს მიყენებული ზიანი. გერმანული დელიქტური სამართალი (823-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი) ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვან დანაწესს შეიცავს სხვა (დანარჩენ) უფლებაზე, რომელიც ფაქტობრივად ზოგად პიროვნულ უფლებას წარმოადგენს. დაახლოებით იგივე შინაარსია გატარებული სსკ-ის 992-ე მუხლში, რომელშიც განისაზღვრა, რომ დელიქტურია ზიანი, რომელიც მხოლოდ მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედებითაა გამოწვეული.³⁶³ გენერალური დელიქტის შესახებ ეს ნორმა იცავს ყველა იმ სიკეთეს, რომელიც სსკ-ის მე-18 მუხლით არაა მოცული, თუ სსკ-ის მე-18 და 992-ე მუხლი მჭიდროდ იქნება განხილული. ამასთან, სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები უზრუნველყოფს პირადი ცხოვრების სხვადასხვა გამოვლინებას დაცვით. აღნიშნული მიმართულია პიროვნების ყოველმხრივი დაცვისკენ და უზრუნველყოფს პირადი ცხოვრების იმ გამოვლინებებს, რომელთა დაცვის აუცილებლობაც შეიძლება დადგეს მომავალში.

საერთოდ, ზოგადი პიროვნული უფლება ადამიანის ღირსების დაცვის სფეროდან გადის და პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლების სფეროში გადადის. ზოგადი პიროვნული უფლება შეიცავს პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლებას (*freie Entfaltung der Persönlichkeit*), რაც გუ-

³⁶⁰ იქვე, გვ. 49

³⁶¹ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 104

³⁶² იხ. *H. Ehmann, Zur Struktur des allgemeinen Persönlichkeitsrechts*, გვ. 193, 195, 196; *H. Ehmann, BGB*, გვ. 25; *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 6-7; *ხ. უესელერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 73

³⁶³ ქართული და გერმანული დელიქტური სამართლის გარკვეული საერთო ნიშნების შესახებ იხ. *თ. ჩიტოშვილი*, დელიქტი და დელიქტურ ვალდებულებათა ზოგიერთი სამართლებრივი ასპექტები, „მართლმსაჯულება“, 2008, №1, გვ. 52-53

ლისხმობს დაცული სფეროს პატივისცემის უფლების აქტიურ შემადგენელ ნაწილს, რომელსაც მოქმედების ზოგადი თავისუფლება გამოჰყავს.³⁶⁴ სსკ-ის მე-18 მუხლი იცავს რა ღირსებას, საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლში დეკლარირებული საკუთარი პიროვნების განვითარების თავისუფლების კონკრეტიზაციას ახდენს ადამიანის სხვადასხვა სფეროს მიხედვით სამოქალაქოსამართლებრივ სიბრტყეზე. აღნიშნული კი, თავის მხრივ, შეიძლება უფლების დაცვის კონკრეტული ფორმების გამოყენებას შეეხოს და ის ასევე უზრუნველყოფა ქართულ დელიქტურ სამართალზე დაყრდნობით.

ამასთან, პიროვნული უფლების შინაარსი ქონებრივ სამყაროსაც ადგენს; მისი შინაარსი არაა შემოსაზღვრული იდეალური ინტერესებით, ვინაიდან პიროვნება შეიძლება განვითარდეს ეკონომიკურ სფეროში (სამეწარმეო მოქმედებათა თავისუფლება)³⁶⁵ (ამის დასტურია ერთ-ერთი გადაწყვეტილება – *კარერას სარჩელი*).³⁶⁶ *მარლენ დიტრიხის*³⁶⁷ და *ბლაუ ენგელის* გადაწყვეტილებებში³⁶⁸ ის ქონებრივ პიროვნულ უფლებად შეფასდა. გამოსახულებას, სახელს, პიროვნების სხვა ინდივიდუალურ ნიშნებს, როგორცაა ხმა, მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ღირებულება აქვს, რაც ცნობადობასა და პირის საზოგადოებაში პატივისცემაზე დაფუძნებული. ამიტომ სასამართლომ განსაზღვრა, რომ მისი პიროვნული ნიშნების რეკლამის მიზნით იდეალური ინტერესებისთვის დაუშვებელი გამოყენებისას ადგილი აქვს დაინტერესებული პირის კომერციული ინტერესების ხელყოფას.³⁶⁹ თუ ეს თეზისი მყარი არის ან თუ შელახული პიროვნული უფლების ეკონომიკურ ღირებულებას დასაწყისშივე ლატენტურად არ მოიაზრებს, ის შემდგომში მაინც წამოტივტივდება.³⁷⁰ პირადი სფეროს ხელყოფა კი, თავის მხრივ, დელიქტური სამართლის ჭრილში უნდა განიხილებოდეს (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

ამდენად, ზოგადი პიროვნული უფლება არის ადამიანის ღირსების პატივისცემისა და ინდივიდის განვითარების უფლებიდან გამოყოფილი უფლება, რომელიც ავალებს არა მხოლოდ სახელმწიფოსა და მის ორგანოებს,

³⁶⁴ იხ. *კ. ვასერბურგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 51

³⁶⁵ იქვე, გვ. 53

³⁶⁶ პიროვნული უფლებების დაცვაში ეკონომიკური ასპექტების შესახებ იხ. ასევე *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 78-79

³⁶⁷ იხ. BGH, NJW 2000, 2195-*Marlene-Dietrich-Entscheidung*.

³⁶⁸ იხ. BGH, NJW 2000, 2201-*Blaue-Engel-Entscheidung*.

³⁶⁹ იხ. *ბ. უესელერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 221; ცხადია, გერმანიის ფედერალური სასამართლო 1956 წელს კომერციალიზაციის ფაქტობრივ პირობებს ეფუძნება მაშინ, როდესაც ის *პაულ-დალკეს* გადაწყვეტილებაში საკუთარ გამოსახულებაზე უფლებას ქონებრივ-ღირებულებითი ხასიათის განსაკუთრებულ უფლებად აღიარებდა. გერმანიაში პიროვნული უფლებების ქონებრივი ხასიათის აღიარება სასამართლო პრაქტიკის საშუალებით უნდა აკმაყოფილებდეს როგორც ობიექტურ, ისე სუბიექტურ წინაპირობებზე. ობიექტური კომპონენტის სახით საჭიროა, რომ გამოსახულების უფლება ჩარევის წინ კომერციალიზირებული ან ყველაზე მცირე, კომერციალიზებადი მაინც იყოს. სუბიექტური გაგებით აუცილებელია უფლებამოსილი პირის ნება კონკრეტულ შემთხვევაში, შესაბამისი უფლება კომერციულად შეფასდეს. როცა არ არსებობს აღნიშნული წინაპირობები, პირს, სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, რჩება მხოლოდ არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დაყენების უფლება, კერძოდ, ფულადი სახით, რომელიც სუბსიდიურია და მხოლოდ მძიმე ჩარევების დროს გამოიყენება. იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 70, 72

³⁷⁰ აღნიშნულის შესახებ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 73-74

არამედ თითოეულ პირს, დაიცვას სხვისი უფლება.³⁷¹ ღირსება კი სსკ-ის მე-18 მუხლის სხვადასხვა ნაწილით არის დაცული და მოცემულ შემთხვევაში ნორმის ადრესატია კერძო პირი, აქცენტიც უნდა გაკეთდეს კერძო ინტერესის დაკმაყოფილებაზე. სწორედ ამ ასპექტიდან შეიძლება გამომდინარეობდეს სამოქალაქო სამართლით პირდაპირ გაუთვალისწინებელი პიროვნული უფლებების ხელყოფის შემთხვევაში „სხვა“ უფლებათა ქართული დელიქტური სამართლით დაცვის მექანიზმი. ეს, თავის მხრივ, ზოგადი პიროვნული უფლების სამოქალაქო სამართლებრივ აღიარებას უკავშირდება. ამასთან, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დაყენების დროს საკითხი შეიძლება გადაწყდეს სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-4 ნაწილისა და სსკ-ის 992-ე მუხლის სიღრმისეული ანალიზის შედეგად.³⁷² ამდენად, ზოგადი პიროვნული უფლება არის ზოგადი ნორმების შესახებ სამართალი, რომელიც ინდივიდის თვითგანხორციელების ძირითადი პირობაა. ზოგადი პიროვნული უფლება იცავს თვითგანხორციელების უფლებას სხვებისგან, კოლიზიური ინტერესებისაგან – განსაკუთრებით მედიისაგან.³⁷³ აღნიშნული კუთხით სსკ-ის 992-ე მუხლი ზოგადი ხასიათის პირობებს შეიცავს და ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარების შესაძლებლობას იძლევა.

საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში გათვალისწინებულია ასევე ზოგიერთი პიროვნული უფლება: უფლებები სახელის, გამოსახულების, ღირსებისა და სხვათა დაცვაზე (სსკ-ის მე-17-18 მუხლები), პირადი უფლებების დაცვა გარდაცვალების შემდეგ (სსკ-ის მე-19 მუხლი). სხვა პიროვნული უფლებები დაცულია სამოქალაქო სამართლის სხვა წიგნებში: ვალდებულებით სამართალში – უფლებები სხეულისა და ჯანმრთელობის დაცვაზე (სსკ-ის 408-ე მხლის მე-2 ნაწილი), ასევე ინტელექტუალური საკუთრების სამართალში – ავტორობის უფლება და სხვა.³⁷⁴

ამდენად, ზოგადი პიროვნული უფლების შინაარსი არის ფართო. ესაა პირველადი უფლება, რომლიდანაც განსაკუთრებული (სპეციალური) პიროვნული უფლებები გამომდინარეობს.³⁷⁵ საგულისხმოა, რომ საქართველოს კანონმდებლობაში არ გვხვდება ტერმინი „ზოგადი პიროვნული უფლება.“ თუმცა საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლით აღიარებულია პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება, რომელიც მოიცავს ზოგად პიროვნულ უფლებასა და საყოველთაო თავისუფლებას. ზოგად პიროვნულ უფლებაში შედის თვითგამორკვევის, პირადი ცხოვრებისა და თვითგამოსახვის უფლებები. საქართველოში ზოგადი პიროვნული უფლება კონსტიტუციის ცალკეული მუხლებით აღიარებული ძირითადი უფლებების, მაგალითად, კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობისა და ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებების საფუძველია. ზოგადი პიროვნული უფლება მოიცავს უფლებებს, რომლებიც პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლებას აკონკრეტებს სპეციალური ძირითადი უფლებებით დაუცველი ადამიანის

³⁷¹ იხ. *კ. ვასერბურგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 53

³⁷² იხ. *დ. კერესელიძე*, კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბ., ეშსი, 2009, გვ. 138

³⁷³ იხ. *ფ. ვიტურნი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 265

³⁷⁴ იხ. *ლ. ჭანტურია*, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 100

³⁷⁵ იხ. *კ. ვასერბურგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 49, 52

ცხოვრებისა და საქმიანობის სხვადასხვა სფეროთა მიხედვით.³⁷⁶ ამასთან, ადამიანის თავისუფალი პიროვნულობა უზენაესი ღირებულებაა, ვინაიდან ის ადამიანის ნიჭისა და უნარის რეალიზაციისკენაა მიმართული.³⁷⁷ ზოგადი პიროვნული უფლება არის ღირსების პატივისცემისა და ინდივიდის განვითარების უფლებისგან ნაწარმოები უფლება, რომელიც როგორც სახელმწიფოსა და მის ორგანოებს, ისე კერძოსამართლებრივ მოქმედებებში თითოეულ პირს აკისრებს პატივისცემის მოვალეობას.³⁷⁸ ამასთან, ზოგადი პიროვნული უფლების მხარეებზე გვევლინება პატივის, პიროვნების გამოსახულების, საიდუმლოების, თვითგანვითარების დაცვა.³⁷⁹ შესაბამისად, ზოგადად შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოს კონსტიტუციაში პიროვნების თავისუფალი განვითარების განსაკუთრებული კონსტრუქციაა წარმოდგენილი, განსხვავებით ევროპული კონსტიტუციებისგან, რომლებიც იცავს პიროვნების თავისუფალი მოქმედების ცალკეულ სფეროებს და არა ზოგადად პიროვნების თავისუფალ განვითარებას.³⁸⁰

ამდენად, ტერმინი „ზოგადი პიროვნული უფლება“ გამოიყენება პიროვნული უფლებების აღსანიშნავად. რაც შეეხება საქართველოს კანონმდებლობაში ზოგადი პიროვნული უფლების არსებობას, საქართველოს კანონმდებლობა იცავს პიროვნულ უფლებებს, რომლებშიც შეიძლება აისახოს ზოგადი პიროვნული უფლების ესა თუ ის მხარე.

5.1. ზოგადი პიროვნული უფლება და განსაკუთრებული პიროვნული უფლებები

ძირითადი უფლებების კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებში მოქმედების შესახებ არსებობს ასევე ე. წ. „შუალედური გადაწყვეტის“ გზა. ამ თეორიის თანახმად, ზოგადი პიროვნული უფლება, როგორც უფლება საკუთარი პიროვნების პატივისცემაზე, კერძო პიროვნული უფლების საფუძველში ძვეს. პიროვნულ სიკეთეთა რიცხვი უსაზღვროა და პიროვნების შესაძლო უკანონო ხელყოფების წრეც არასოდეს იქნება სრული; ამ თვალსაზრისით ყოველთვის რჩება ღია ადგილები. ამ ხარვეზების შევსების ფუნქცია კი ზოგად პიროვნულ უფლებას აკისრია. პიროვნების ყოველმხრივი დაცვა უზრუნველყოფილია მხოლოდ მაშინ, როდესაც ცალკეული პიროვნული უფლებების გვერდით არსებობს ზოგადი პიროვნული უფლება ზოგადი ფორმით. შვეიცარიასა და ლიხტენშტეინში მკვეთრად არის ზოგადი პიროვნული უფლება წინა პლანზე დაყენებული. ამ ზოგადი პიროვნული უფლებიდან კი გამომდინარეობს პოზიტიურსამართლებრივად გამყარებული სპეციალური პიროვნული უფლებები³⁸¹ (სახელის, ავტორობის, საკუთარი

³⁷⁶ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 93, 95-96, 104

³⁷⁷ იხ. *გ. ხუბუა*, მუხლი 16, წიგნში „საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები, ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები“, თბ., „მერიდიანი“, 2005, გვ. 62

³⁷⁸ იხ. *კ. ვასერბურგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 53-54

³⁷⁹ იხ. *H. Ehmann*, Zur Struktur des allgemeinen Persönlichkeitsrechts, გვ. 194-195, 197-201

³⁸⁰ იხ. *გ. ხუბუა*, საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები, ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები, გვ. 62

³⁸¹ იხ. *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 6-7

გამოსახულების, პიროვნული მონაცემების დაცვის უფლებები; პიროვნული უფლების დამოუკიდებელი ასპექტია პატივის დაცვა.³⁸²

საბჭოთა იურიდიულ ლიტერატურაში პირადი არაქონებრივი ინტერესების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის სრულყოფის გარშემო ვითარდებოდა ორი იდეა: ა) პირადი არაქონებრივი უფლებების სიმრავლის შესახებ თეორია, რომელიც აღიარებდა ყველა ახალ პიროვნულ უფლებას; ბ) ზოგადი პიროვნული უფლების კონცეფცია, რომლის მიხედვით კანონმდებლობამ უნდა დაიცვას არა ცალკეული პიროვნული უფლება, არამედ ზოგადი პიროვნული უფლება. საქართველოს კანონმდებლობა სწორედ პირველ თეორიას ეფუძნება, თუმცა მასში ზოგადი პიროვნული უფლების საწყისებიც მოიძებნება. საქმე ისაა, რომ შესაძლებელია პირადი უფლებების სიმრავლის იდეამ არ უზრუნველყოს პიროვნების ინტერესთა ყოველმხრივი დაცვა და გამოიწვიოს სამართლის ნორმათა ოდენობის გაზრდა. ამ შემთხვევაში ზოგადი პიროვნული უფლება იძლევა სამოსამართლო სამართლის მეშვეობით პიროვნულ უფლებათა ყოველმხრივი დაცვის შესაძლებლობას.³⁸³ საგულისხმოა, რომ ბელორუსიის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსი (მე-3 განყოფილების მე-8 თავი) პირდაპირ ჩამოთვლის არამატერიალურ სიკეთეებს, რომელთაც იცავს კანონი. თუმცა სამოქალაქო უფლებათა ობიექტთა წრეში ასევე მითითებულია ასეთი დათქმა: „და სხვა არაქონებრივი უფლებები და არამატერიალური სიკეთეები, რომლებიც ეკუთვნის პირს დაბადებით ან კანონის ძალით“, ექვემდებარება დაცვას (151-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები).³⁸⁴ ფაქტობრივად იგივე სურათია რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსში, რომლის 150-ე მუხლი იზიარებს პირად უფლებათა სიმრავლის თეორიას. მიუხედავად ამისა, იქვე კანონმდებელი აკეთებს მითითებას სხვა პირად უფლებებსა თუ არამატერიალურ სიკეთეებზე, რომელთა დაცვა შეიძლება განხორციელდეს.³⁸⁵ სწორედ „სხვა დანარჩენი“ არის ზოგადი პიროვნული უფლება. აღნიშნულით კანონმდებელი იძლევა ამ დებულების განზოგადების საშუალებას. აქ შესაძლებელია ეს ვაკუუმი შეივსოს ზოგადი პიროვნული უფლების პრაქტიკის მიერ აღიარებით, რაც სწორედ ასეთი სიტუაციებისთვის არის შექმნილი. ამით თავიდან არის აცილებული სამართლის ნორმათა ხელოვნურად გაზრდის საფრთხე. ასევე ამ ფორმით ჩამოყალიბებული დებულებები პიროვნების ყოველმხრივ დაცვას უზრუნველყოფს და ადვილად შეიძლება მოერგოს დროთა განმავლობაში წარმოშობილ ვითარებას.

საყურადღებოა სწორედ ეს პოზიცია. როგორც აღინიშნა, ზოგადი პიროვნული უფლება შეიძლება გამოიხატოს პატივის, პიროვნების გამოსახულების, საიდუმლოების, თვითგანვითარების უფლებებისა³⁸⁶ და სხვა სპე-

³⁸² იხ. *ფ. ვიტერნი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 154, 265; იხ. *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 5-6

³⁸³ აღნიშნულის შესახებ იხ. *В. Суховерхий*, О развитии гражданскоправовой охраны личных неимущественных прав и интересов граждан, «Правоведение», 1972, №3, გვ. 27-31

³⁸⁴ ბელორუსიის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://pravo.levonevsky.org/kodeksby/gk/20110115/dokument.htm>> [20.10.10 23:44]

³⁸⁵ რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <http://www.internet-law.ru/law/kodeks/gk_1.html> [20.10.10 23:40]

³⁸⁶ იხ. *H. Ehmann*, Zur Struktur des allgemeinen Persönlichkeitsrechts, გვ. 194-195, 197-201

ციალური პიროვნული უფლებების დაცვაში.³⁸⁷ შესაბამისად, სახელის, პატივის, პერსონალური მონაცემების და სხვა პიროვნულ სიკეთათა დაცვის უფლებები ზოგადი პიროვნული უფლების გამოვლინებანია, რაც ლოგიკის მოთხოვნებს პასუხობს.³⁸⁸ ამასთან, სსკ-ში დაცულია სახელი, საპასუხო სიტყვის გამოთქმა და საკუთარი გამოსახულება, რომლებშიც შესაძლებელია ზოგადი პიროვნული უფლება გამოვლინდეს. საქართველოს კონსტიტუცია იცავს საკუთარი პიროვნების განვითარების უფლებას, რომლის ერთ-ერთი ელემენტია ზოგადი პიროვნული უფლება. შესაბამისად, თითქოს საქართველოს კანონმდებლობით გაუთვალისწინებელი ზოგადი პიროვნული უფლების არსებობა კანონმდებლობაში მისი სიღრმისეული ანალიზის შემდგომ შესაძლებელია უზოგადესი ცნების („საკუთარი პიროვნების თავისუფალი განვითარება“) და სპეციალური გამოვლინებების („სახელი, გამოსახულება, პერსონალური მონაცემები...“) შესწავლის საფუძველზე. ამასთან, ზოგადი პიროვნული უფლება ზოგადი წესს უკავშირდება და განსაკუთრებული პიროვნული უფლებები სპეციალურ ნორმას ეხება. პიროვნული უფლებები არის ასევე სპეციალური ნორმებით დაცული.

ასევე საგულისხმოა, რომ სსკ-ის მე-18 მუხლი შესაძლოა არ შეიცავდეს ამომწურავად იმ არამატერიალურ სიკეთეებს, რომელთა დაცვის აუცილებლობა შეიძლება მომავალში დადგეს. თუმცა ამ მუხლის მე-2 ნაწილი ღირსების ასპექტზე დაყრდნობით არის მნიშვნელოვანი სხვა პიროვნული უფლებების დასაცავად. იგი გარკვეულწილად არის დამაკავშირებელი ხიდი პიროვნულ უფლებებსა და მათ სამოქალაქოსამართლებრივ დაცვას შორის. აქ კი გადამწყვეტ როლს უნდა თამაშობდეს დელიქტური ვალდებულებების შესახებ ნორმები. სწორედ დელიქტიდან წარმოშობილი მოთხოვნები შეიძლება ზოგადი პიროვნული უფლებისა და მისგან გამომდინარე განსაკუთრებული პიროვნული უფლებების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის საფუძველი გახდეს. აღნიშნული შეიძლება შეეხოს გენერალური დელიქტისთვის დამახასიათებელ პირობებს (სსკ-ის 992-ე მუხლი). ასევე შესაძლებელია სსკ-ის 993-ე მუხლის დათქმებიც იყოს გათვალისწინებული.³⁸⁹

ამ თვალსაზრისით განსხვავებული სურათია ავსტრიაში, სადაც არსებობს კერძო პიროვნული უფლებების სრული სია, რომელიც სხვადასხვა კანონშია გაფანტული (მაგალითად, ავსტრიის სამოქალაქო კოდექსში, სააგტორო უფლებათა შესახებ კანონში, და სხვა). აღნიშნულთან დაკავშირებით ავსტრიაში არის მდიდარი სასამართლო პრაქტიკა.³⁹⁰

გერმანიის კანონმდებლობა იძლევა სპეციალური პიროვნული უფლებების სრულ ჩამონათვალს. სამოქალაქო კოდექსი თვითონ არ მოიცავს ზოგადი პიროვნული უფლებების დაცვის შესახებ ნათელ დებულებებს, თუმცა მოძღვრებამ სასამართლო პრაქტიკით შექმნა ზოგადი პიროვნული უფლება.

³⁸⁷ იხ. *კ. ვასერბურგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 49, 52; იხ. *ფ. ვიტერნი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 154

³⁸⁸ წინააღმდეგობის კანონის არსი ისაა, რომ აზროვნების პროცესში არ უნდა იყოს წინააღმდეგობა. საკმაო საფუძვლის კანონის მიხედვით, წინამძღვრები საკმაო საფუძველს უნდა წარმოადგენდეს დანასაკვისთვის ანუ ყოველი ჭეშმარიტი დასკვნითი მსჯელობა უნდა იყოს დასაბუთებული მსჯელობებით, რომელთა ჭეშმარიტება უკვე დადგენილია. იხ. *კ. ბაქრაძე*, ლოგიკა, თბ., სტალინის სახ. თბ. სახელმწ. უნ. გამომც., 1954, გვ. 427-428, 434-435

³⁸⁹ იხ. *დ. კერესელიძე*, კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, გვ. 156-158

³⁹⁰ იხ. *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 7

განისაზღვრა, რომ ადამიანის უფლება საკუთარი ღირსებისა და პიროვნების თავისუფალი განვითარების პატივისცემაზე არის დედა უფლება ანუ ძირითადი უფლება გამომდინარეობს კონკრეტული ფორმულირებებიდან, რომელიც სხვადასხვა პიროვნული ღირებულებების, ცხოვრებისეული სიკეთებისა და გარემო პირობების მიხედვით ხორციელდება. მაღევე დადასტურდა ნორმათა გაფართოების აუცილებლობის მნიშვნელობა, რასაც შექმნილი პიროვნული უფლებების დაცვის გათვალისწინება. შვეიცარიის, ლიხტენშტეინისა და ავსტრიის საპირისპიროდ, სადაც ზოგადი პიროვნული უფლება სამოქალაქო სამართალშია გამყარებული, გერმანული სამოქალაქო სამართლის ზოგადი პიროვნული უფლებების დაცვა ემყარება მხოლოდ სამოსამართლო სამართალშემოქმედებას.³⁹¹

ამდენად, პირად (ქონებრივ) უფლებაში ვიწრო გაგებით მოიაზრება პიროვნების უფლება თავისუფალ განვითარებასა და საკუთარ ქცევაზე, როგორც სხვათა ჩარევებისგან დაცვაზე. პიროვნული უფლებები ემსახურება უშუალოდ პირის დაცვას და უზრუნველყოფს პატივისცემასა და ფიზიკურ მთლიანობას.³⁹² პიროვნულია უფლებები, რომლებიც ადამიანების ინდივიდუალობას, ფიზიკური, სულიერი და გონებრივი არსებობის, ყოფიერების წესს შეეხება და დაცულია ინდივიდუალური სიკეთების სახით.³⁹³

5.1.1. ზოგადი პიროვნული უფლების სფეროები

ზოგადი პიროვნული უფლება მოიცავს თვითგამორკვევის, პირადი ცხოვრებისა და თვითგამოსახვის უფლებებს. ზოგადი პიროვნული უფლების ელემენტები კორელაციურ ურთიერთობაშია ერთურთთან, ვინაიდან თავისი არსით ერთმანეთს ავსებს და ერთმანეთში გადადის. ზოგად პიროვნულ უფლებაში მრავალი უფლება მოიაზრება, რაც კიდევ ერთხელ ცხადყოფს მათ არსებობასა და აუცილებლობას პიროვნების თავისუფალი განვითარებისთვის.³⁹⁴ ზოგადი პიროვნული უფლების გამოვლინებანია: ინფორმაციული თვითგამორკვევა, ანონიმურობაზე უფლება, საკუთარ დაწერილ და ზეპირ სიტყვაზე უფლება. ინფორმაციული თვითგამორკვევისა და საკუთარ იდენტობაზე უფლებებიდან შეიძლება გამომდინარეობდეს პირის პორტრეტისა და ბიოგრაფიის წარმოსადგენად შეზღუდვები.³⁹⁵

პიროვნულ უფლებათა დაცვის კლასიკური ფორმებია გამოსახულების, სახელის, ღირსების, კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლებები (სსკ-ის მე-18 მუხლი). ფრანგულმა სასამართლო პრაქტიკამ შეიმუშავა გერმანულ სამართალში მოქმედი კრიტერიუმების მსგავსი მოთხოვნები. ამასთან, სასამართლოები ზღუდავენ პრინციპს „ვერ გამოქვეყნდება გამოსახულება გამოსახულის თანხმობის გარეშე“ ისე, როგორც გერმანული კანონი

³⁹¹ იქვე, გვ. 7-8

³⁹² იქვე, გვ. 5

³⁹³ იხ. *J. von Staudinger*, Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen, 12. Aufl., Einleitung, Erstes Buch, Allg. Teil, erläutert von *H. Coing*, Berlin, 1980, გვ. 133-135

³⁹⁴ იხ. *თ. ბეკოშვილი*, პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება, „მართლმსაჯულება და კანონი“, 2007, №2/3, გვ. 63

³⁹⁵ იხ. *პ. მუნჰი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 117

მხატვრული შემოქმედების შესახებ იმასთან დაკავშირებით, რომ ცნობილ პირთა გამოსახულება არ საჭიროებს მათ თანხმობას. პირადი წერილის პუბლიკაციაზე ავტორის თანხმობა არაა საჭირო, თუ იგი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საზოგადოებისთვის, განსაკუთრებით – სასამართლოში მისი წარდგენის აუცილებლობისას.³⁹⁶ ეს ყველაფერი პირად ცხოვრებას უკავშირდება, რადგან შეეხება მისი სხვადასხვა ასპექტის საჯაროდ გამოფენასა თუ გამოქვეყნებას.

5.1.1.1. თვითგამორკვევის უფლება

ზოგადი პიროვნული უფლების ერთ-ერთი ელემენტი – თვითგამორკვევის უფლება – გულისხმობს ყოველი ინდივიდის უფლებას საკუთარი წარმოშობის გარკვევაზე, ასევე საკუთარი პიროვნების შეგრძნების უფლებას, აგრეთვე, ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლებას. საკუთარი წარმოშობის უფლება, ესაა ყველას უფლება, მოიძიოს მონაცემები საკუთარი მშობლების, პაპების, ბებიების და წინაპრების შესახებ. ამასთან, საკუთარი პიროვნების შეგრძნების უფლებაში მოიაზრება თითოეული ინდივიდის თავისუფლება, თავად, ყოველგვარი გარეგანი ჩარევებისაგან დამოუკიდებლად შეიგრძნოს და განსაზღვროს საკუთარი პიროვნება ფსიქოლოგიურად და ფიზიკურად, აგრეთვე, განსაზღვროს თავისი სახელი, სქესი, შვილების რაოდენობა და მათი დაბადების დრო. ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლება არის უფლებამოსილება, ძირითადად თვითონ გადაწყვიტოს, როდის და რა ფარგლებში უნდა გახდეს ცნობილი საზოგადოებისთვის მისი პერსონალური მონაცემები და პირადი ცხოვრების შინაარსი. ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლება არ არის აბსოლუტურად გარანტირებული, მაგრამ მისი შეზღუდვა შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ კანონის საფუძველზე, რომელიც ზომიერების პრინციპს უნდა შეესაბამებოდეს.³⁹⁷ თვითგამორკვევა არის არაპირდაპირ გათვალისწინებული სსკ-ის 1190-ე მუხლის მე-3 ნაწილში, რომლითაც დაცულია ბავშვის უფლება, იცოდეს საკუთარი წარმომავლობის, მშობლების შესახებ. მამობის დადგენის საკითხის პირადი ცხოვრების ჭრილში განხილვით დადგინდა, რომ საქმე ეხება ინდივიდის ფიზიკურ და ფსიქოლოგიურ ინტეგრაციას.³⁹⁸ ეს გადაწყვეტილება ეფუძნებოდა ერთ-ერთ ადრინდელ გადაწყვეტილებას, რომელშიც აღიარებულია პირის უფლება, მიიღოს საკუთარი პიროვნების, ასევე ბოლოგიური მშობლების შესახებ ინფორმაცია.³⁹⁹

³⁹⁶ აღნიშნულის შესახებ იხ. *კ. ცვაიგერტი, პ. კოტცი*, შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კერძო სამართალში, ტ. II, გამოცემის მეცნ. რედაქცია და ბოლოტქმა *თ. ნინიძის*, თბ., „ჯისიაი“, 2001, გვ. 386, 387

³⁹⁷ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, ძირითადი უფლებები, თბ., „ჯისიაი“, 2003, გვ. 105-107

³⁹⁸ იხ. *Mikulic v. Croatia*, 2000 წლის 7 დეკემბრის გადაწყვეტილება

³⁹⁹ იხ. *Gaskin v. the United Kingdom*, 1989 წლის 7 ივლისის გადაწყვეტილება, იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 7 მაისის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-41-40-2010)

5.1.1.2. თვითგამოსახვის უფლება და პირადი ცხოვრების უფლება

ზოგადი პიროვნული უფლების ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია თვითგამოსახვის უფლება. ის გულისხმობს ყოველი ადამიანის უფლებამოსილებას, თვითონ აირჩიოს და გადაწყვიტოს, თუ რა ვითარებასა და რა ფარგლებში სურს მას საკუთარი სახის, პიროვნებისა და ხასიათის გახსნა საზოგადოებისთვის. თვითგამოსახვის უფლება, თავის მხრივ, მოიცავს ადამიანის უფლებებს საკუთარ სიტყვაზე, სურათსა და პიროვნების წარმოსახვაზე. ამასთან, ადამიანის უფლება საწინააღმდეგო შინაარსის ინფორმაციის გავრცელებაზე არის თვითგამოსახვის უფლების გამოვლინება.⁴⁰⁰ ზემოაღნიშნულს ამყარებს სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილი, რის საფუძველზეც პირს შეუძლია სასამართლოს მეშვეობით კანონით დადგენილი წესით მოითხოვოს იმ ცნობების უარყოფა, რომლებითაც ხელიყოფა მისი პატივი, ღირსება, პირადი საიდუმლოება, პირადი ხელშეუხებლობა ან საქმიანი რეპუტაცია, თუ ამ ცნობების გამავრცელებელი არ დაადასტურებს, რომ ეს ფაქტები სინამდვილეს შეესაბამება.⁴⁰¹ ამდენად, თვითგამოსახვის უფლება თავისი შემადგენელი ნაწილებით უკავშირდება პირადი ცხოვრების უფლებას. თვითგამოსახვის ერთ-ერთმა ელემენტმა (პიროვნების წარმოსახვაზე უფლების შელახვამ) შესაძლოა გამოიწვიოს პირადი ცხოვრების ხელყოფა.

საკუთარ სიტყვაზე უფლების არსი ისაა, რომ დაუშვებელია პირის ნებართვის გარეშე მის მიერ არასაჯაროდ წარმოთქმული სიტყვის ფირზე ჩაწერა. გამონაკლისი შეიძლება დაიშვას საიდუმლო ჩაწერის სახით, მაგრამ: ა) იგი არ უნდა ეხებოდეს ინტიმურ სფეროს; ბ) უნდა იყოს კანონით განსაზღვრული; გ) აღნიშნულზე უნდა არსებობდეს მხოლოდ მოსამართლის თანხმობა და დ) საიდუმლოს ჩაწერა უნდა იყოს საზოგადოებისთვის მნიშვნელოვანი სამართლებრივი სიკეთის დაცვით განპირობებული (მაგალითად, მძიმე დანაშაულის გახსნა).⁴⁰²

ამასთან, საკუთარ სურათზე უფლების მეოხებით ყოველი ინდივიდი უფლებამოსილია თვითონ განსაზღვროს, რამდენად მისაწვდომი შეიძლება იყოს ფოტოსურათები ან ვიდეოჩანაწერები მისი გამოსახულებით სხვებისთვის ან საზოგადოებისთვის. საკუთარი პიროვნების წარდგენაზე უფლება ნიშნავს პირი ძალაუფლებას, თავად განსაზღვროს, როგორ წარსდგეს სხვათა წინაშე ანუ როგორ წარმოაჩინოს თავისი პიროვნული პორტრეტი საზოგადოებისთვის. რაც შეეხება უფლებას საწინააღმდეგო შინაარსის ინფორმაციის გავრცელებაზე, ესაა ყოველი ინდივიდის უფლებამოსილება მოითხოვოს მისი ღირსებისა და ზოგადი პიროვნული უფლების შემლახველი ინფორმაციის უარყოფელი და საპასუხო ცნობების გავრცელება მედიის იმავე საშუალებით, რომლითაც გავრცელდა აღნიშნული ინფორმაცია.⁴⁰³ საპასუხო აზრის გამოთქმის იურიდიულ შესაძლებლობას ფესვები აქვს გადგმული ზოგად პიროვნულ უფლებაში, რომელშიც ის საკუთარი

⁴⁰⁰ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, ძირითადი უფლებები (მე-2 გამოც.), გვ. 116

⁴⁰¹ იხ. *თ. ბეჟოშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 68-69

⁴⁰² იხ. *კ. კუბლაშვილი*, ძირითადი უფლებები (მე-2 გამოც.), გვ. 116-117

⁴⁰³ იქვე გვ. 118, 120, 122

პიროვნების წარმოდგენით ემსახურება პირთა თვითგამორკვევის დაცვას.⁴⁰⁴ ამ უფლების ხელყოფა, თავის მხრივ, უკავშირდება უფლების დაცვის კონკრეტულ ფორმებს, რომლებიც უმნიშვნელოვანესია პიროვნების (ინდივიდუალობის) კერძოსამართლებრივი დაცვისთვის. ამდენად, თვითგამოსახვის უფლების დასაცავად სსკ-ის მე-18 მუხლში განსაზღვრულია უფლების დაცვის ისეთი ფორმები, როგორცაა უფლების აღიარება, ხელმოფი მოქმედების შეწყვეტა და სხვა. თუმცა აქ ცენტრალური საკითხებია ქონებრივი და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება, ვინაიდან შეიძლება თვითგამოსახვის უფლების ხელყოფას მოჰყვეს ზიანი, რაც დაცულ უნდა იქნეს სამოქალაქოსამართლებრივი ფორმებით. აქ კონკრეტული შემთხვევები უნდა განიხილებოდეს სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საფუძვლების მიხედვით და შეიძლება დადგეს დელიქტური პასუხისმგებლობა (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

თვითგამოსახვის უფლება მჭიდროდ უკავშირდება პირადი ცხოვრების უფლებას ჯერ ერთი, იმიტომ, რომ ორივე ზოგადი პიროვნული უფლების გამოვლინების ფორმაა; მეორე, არაა გამორიცხული, რომ თვითგამოსახვის უფლების შელახვამ გამოიწვიოს პირადი ცხოვრების უფლების ხელყოფა რადგან ეს უფლებები ერთმანეთთან დაკავშირებულია. პირადი ცხოვრების უფლების ხელყოფის თავიდან აცილების ერთ-ერთი გზა თვითგამოსახვის უფლების დაცვა და მისი ხელშეუხებლობაა.

5.1.2. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება და განსაკუთრებული პიროვნული უფლებები

ა) პირადი ცხოვრების დაცვა და სახელის დაცვის უფლება

„სახელის უმთავრესი ფუნქცია მოქალაქის ან ორგანიზაციის ინდივიდუალიზაციაა. ამით ის შეუცვლელ სამსახურს უწევს საზოგადოებას. სახელი სოციალური მოვლენაა,“ „საზოგადოება კარნახობს ადამიანს მისი არჩევის აუცილებლობას.“⁴⁰⁵ აქ უნდა გამოიკვეთოს სახელის უფლების შინაარსი. დასადგენია პირად ცხოვრებასა და სახელს შორის მიმართებანი, რაც ზოგადი და განსაკუთრებული პიროვნული უფლებების მიმოხილვით უნდა განხორციელდეს.

სახელის უფლება არის პირადი არაქონებრივი უფლება, რაც მე-18 მუხლით დასტურდება, თუმცა სსკ-ის მე-17 მუხლით ცალკეა გამოყოფილი უფლება სახელისა, რომელიც მოიცავს სახელსა და გვარს. სწორედ ეს აღძრავს მკითხველში ბუნდოვანებას, რის გაფანტვასაც შევეცდებით ქვემოთ მოცემული უფლების ანალიზისას. სავარაუდოდ, სსკ-ის მე-17 მუხლით განმტკიცებული უფლება პირადი არაქონებრივი უფლებაა, რადგან მე-18 მუხლში სახელის უფლება სხვა პირად უფლებასთან ერთადაა მოხსენიებული.⁴⁰⁶ მოცემული დისონანსურ სიტუაციას ქმნის, ვინაიდან თუ სახელის

⁴⁰⁴ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 12

⁴⁰⁵ იხ. *თ. ნინიძე*, სახელის უფლების შინაარსი, გვ. 29

⁴⁰⁶ იხ. *ლ. ჭანტურია*, შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, თბ., „სამართალი“, 1997, გვ. 168

უფლება პირადი არაქონებრივი უფლებაა, მაშინ რატომ გახდა საჭირო მისი ცალკე მუხლში გამოყოფა.

სახელის უფლება, მსგავსად სხვა პიროვნული უფლებებისა, არის აბსოლუტური უფლება. სახელის დასაცავად პირს შეუძლია უფლების აღიარების ან მისი ხელყოფისგან თავის შეკავების მოთხოვნები დააყენოს. აღსანიშნავია, რომ სახელის უფლების შინაარსი ასეთია: შესაძლებლობანი, იქონიოს და შეცვალოს სახელი და გვარი, ატაროს დედის ან მამის გვარი ან დედის და მამის შეერთებული გვარი ან მეუღლის გვარი ან საკუთარი და მეუღლის შეერთებული გვარი; მოითხოვოს სახელის აღიარება, თუ მას ეცილებიან; მოითხოვოს სახელის ხელმყოფი მოქმედების აღკვეთა ან სახელის შელახვით მიყენებული ქონებრივი თუ მორალური ზიანის ანაზღაურება. ამასთან, სახელის უფლების შინაარსში შედის ინდივიდის უფლება, ისარგებლოს ფსევდონიმით ან გამოგონილი სახელით. გარდა ამისა, სახელის უფლების შინაარსი მოიცავს არაოფიციალური სახელის უფლებას. რაც შეეხება იურიდიულ პირს, აქ საგულისხმოა კომერციული იურიდიული პირის საფირმო სახელწოდებისა და არასამეწარმეო იურიდიული პირის სახელწოდების ცნების მოცულობა.⁴⁰⁷ ამასთან, პიროვნული უფლებების ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ნიშანია ის, რომ შეუძლებელია მათი გადაცემა სხვა პირისთვის, ესე იგი, სახელის უფლება განეკუთვნება გადაუცემადი უფლებათა კატეგორიას (გამონაკლისია ინტელექტუალურსამართლებრივ სფეროში). კომერციულ ურთიერთობებში არის შემთხვევები, როცა ადამიანის სახელი გადაცემადია. ამ შესაძლებლობას ითვალისწინებს კანონი „მეწარმეთა შესახებ“. ასეთ შემთხვევაში სამოქალაქო სახელი გარდაიქმნება სავაჭრო სახელად, საწარმოს ქონების ნაწილად და შეიძლება იგი განიხილებოდეს, როგორც არამატერიალური ქონებრივი უფლება.⁴⁰⁸ ასეთი ორმაგი (დუალისტური) ბუნებისაა სახელის სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვა.

სსკ-ის მე-18 მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, „ვისაც სახელის ტარების უფლებას შეეცილებიან ან ვისი ინტერესებიც ილახება მისი სახელით უნებართვო სარგებლობით, მას უფლება აქვს ხელმყოფს მოსთხოვოს მოქმედების შეწყვეტა ან უარის თქმა მასზე.“ აქ საქმე ეხება ორ შემთხვევას: ა) როცა ფიზიკურ პირს ეცილებიან სახელს, მაშინ სასარჩელო მოთხოვნის დაყენება შეიძლება, თუ სადავო სახელი ეკუთვნის მოსარჩელეს და მოპასუხე უარყოფს იმას, რომ სადავო სახელი მოსარჩელეს ეკუთვნის. მოცემულ შემთხვევაში სასარჩელო მოთხოვნა არის სახელის აღიარება. თუ დავის საგანი სამოქალაქო სახელია, მოსარჩელემ მტკიცებულების სახით უნდა წარმოადგინოს სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის ჩანაწერი ან სხვა დოკუმენტი, რომელიც ადასტურებს მის სახელს. თუ დავა ეხება ფსევდონიმს, მოსარჩელემ უნდა დაამტკიცოს, რომ შესაბამის სფეროში

⁴⁰⁷ იხ. *თ. ნინიძე*, სახელის უფლება, წიგნში: „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი“, წ. I, თბ., „სამართალი“, 2002, გვ. 52-53, 116-117

⁴⁰⁸ იხ. *ლ. ჭანტურია*, შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, გვ. 166, 168-169. დაწვრ. საოჯახო ურთიერთობებში სახელის დაცვის თუ შეცვლის შესახებ იხ. *თ. ნინიძე*, სახელის უფლება, გვ. 54-57. სახელის შესახებ იხ. ასევე *M. Schemitsch*, Identitätsdaten als Persönlichkeitsgüter (Dissertation), Darmstadt, 2004, გვ. 129, <<http://tuprints.ulb.tu-darmstadt.de/515/1/Dissertation-Schemitsch-FB01.pdf>> [16.03.10 08:45]

ინდივიდუალობა შექმნა; თუ სადავოა არაოფიციალური სახელი, მტკიცებულება შეიძლება იყოს მისი ტარება დროის ხანგრძლივ პერიოდში. რაც შეეხება სსკ-ის მე-18 მუხლის 1-ლი ნაწილით განსაზღვრულ მეორე შემთხვევას (სახელის უნებართვოდ სარგებლობით სხვისი ინტერესების შელახვას), აქ სარჩელის წანამძღვრებს უნდა წარმოადგენდეს შემდეგი: ა) სახელი ეკუთვნის მოსარჩელეს; ბ) მოპასუხე მოსარჩელეს სახელით სარგებლობს უნებართვოდ; გ) მოსარჩელის ინტერესებს ადგება ზიანი.⁴⁰⁹

მართალია, სახელის შეცვლა პირის ინდივიდუალური უფლებაა, მაგრამ გარკვეულ იურიდიულ შედეგებს უკავშირდება. სახელის შეცვლა, თავის მხრივ, როდი გულისხმობს იმ ქონებრივი ურთიერთობების შეცვლას ან შეწყვეტას, რომელშიც პირი სახელის შეცვლამდე მონაწილეობდა. სსკ-ის მე-17 მუხლის მე-3 ნაწილის მე-2 წინადადება პირდაპირ ადგენს, რომ პირს ეკისრება მოვალეობა, აცნობოს კრედიტორებსა თუ მოვალეებს სახელის შეცვლის თაობაზე. თუ კრედიტორმა შეიცვალა სახელი და აღნიშნული დროულად არ შეატყობინა მოვალეს, რის გამოც მოვალემ ვერ მოახერხა დროულად კრედიტორისთვის შესრულების გადაცემა, ეს შეფასდება კრედიტორის მიერ ვადის გადაცილებად. ამიტომ ამ შემთხვევაში დადგება სსკ-ის 390-393-ე მუხლებით დადგენილი შედეგები.⁴¹⁰

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ავტორობისა და სახელის უფლება ერთმანეთთან კავშირში უნდა განიხილებოდეს. ავტორობა წარმოშობს სახელის უფლებას. სახელის უფლება მოიცავს ავტორის უფლებას, მიუთითოს ნაწარმოებზე საკუთარი სამოქალაქო სახელი ან გამოგონილი სახელი – ფსევდონიმი ან დარჩეს ანონიმად.⁴¹¹ სახელი ხომ ადამიანის იდენტიფიკაციის საშუალებაა, თან ადასტურებს ამა თუ იმ პირის ავტორობას, რაც არის დაცული შესაბამისი კანონმდებლობით და მას პატივი უნდა ვცეთ. სახელის დაცვის უფლება მოიცავს ორ ასპექტს: მისი პოზიტიური მხარის არსი ისაა, რომ პირს აქვს გარკვეული სახელის ტარების უფლება; სახელის უფლების ნეგატიური ასპექტი გამოიხატება იმაში, რომ აკრძალოს სხვას სახელის გამოყენება და სახელის შეცვლა თავიდან იქნეს აცილებული, სადაც „იდენტობის ინტერესი“ დგას წინა პლანზე. ხშირად სახელი მაინც გამოიყენება, მაგალითად, სპორტსმენსა და პროდუქტს შორის დამოკიდებულების გამოსაკვეთად და მათი იმიჯისგან სარგებლის მისაღებად. აქ საქმე არ ეხება თვითონ სახელს, არამედ იმას, რომ მხოლოდ საზოგადოება ახდენს სპორტსმენის იდენტიფიკაციას სახელის მეშვეობით.⁴¹²

საგულისხმოა, რომ ავტორობისა და ავტორის სახელის უფლებები დამოუკიდებელი, ერთურთისაგან განსხვავებული შინაარსის არაქონებრივი უფლებებია.⁴¹³ ჯერ ერთი, პირი, რომელიც ქმნის ნაწარმოებს, უფლებამოსილია საკუთარი თავი ამ ნაწარმოების ავტორად ჩათვალოს. მეორე, თუ

⁴⁰⁹ თ. ნინიძე, სახელის უფლება, გვ. 59

⁴¹⁰ იხ. ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 205

⁴¹¹ იხ. შ. ჩიკვაშვილი, მემკვიდრეობითი სამართალი, თბ., 2000, გვ. 110-113

⁴¹² იხ. P. Heermann, Verwertung von Persönlichkeitsrechten der Bundesligafußballspieler durch die Bundesligaclubs sowie die Deutsche Fußball Liga GmbH (Seminar zum Sportrecht), 2008, გვ. 7, 8, <http://www.sportrecht.org/studarbeiten/Kleinau_Pers%F6nlichkeitsrechte.pdf> [14.10.11 22:05]

⁴¹³ იხ. О. Иоффе, Советское гражданское право, т. 3. Л., Изд-во Ленинградского ун-та, 1965, გვ. 37. შეად. Б. Антимонов, Е. Флейшиц, Авторское право, М., «Госюриздат», 1975, გვ. 45-47

ნაწარმოები უვარგისია და რედაქციამ ან სხვა დაწესებულებამ იგი არ მიიღო, ავტორობის უფლება პირს მასზე მაინც რჩება, ვინაიდან საავტორო უფლება ვრცელდება ნებისმიერ ნაწარმოებზე, „მიუხედავად მისი აკარგიანობისა“. ამ შემთხვევაში არ არსებობს ავტორის მიერ თავისი სახელის რეალიზაციის საშუალება.⁴¹⁴ სახელის შეცვლა ზემოხსენებული თვალსაზრისით რადგან უკავშირდება პირადი ცხოვრების უფლებას, ავტორობის უფლებაც (თავისი სახელის უფლებასთან კავშირის გამო) გარკვეულწილად ასოცირდება პირადი ცხოვრების უფლებასთან. თუ პირმა შეიცვალა სახელი, ამით „ახალი“ ცხოვრება დაიწყო და, შესაბამისად, სახელის შეცვლამ გამოიწვია ავტორის შეცვლაც.

სამართლიანად აღნიშნავს *თ. ნინიძე*, რომ სახელისა და ავტორობის უფლებების წარმოშობისა და განხორციელების საწყისი სხვადასხვაა. ამიტომ მიზანშეწონილი არაა ავტორობის უფლების შინაარსში სახელის უფლების შეტანა. ამასთან, შესაძლებელია შეილახოს ავტორის სახელის უფლება და არ დაირღვეს ავტორობის უფლება (მაგალითად, პირმა გამომცემლობასთან დადო ხელშეკრულება ნაწარმოების ფსევდონიმით გამოქვეყნების თაობაზე, გამომცემლობამ კი ნაწარმოები გამოაქვეყნა ავტორის ნამდვილი სახელით). ავტორის სახელის უფლების დაცვა ხდება ამ უფლების ხელშეუხებლობის აღიარებით. ფსევდონიმი დაცვის ისეთივე გარანტიით სარგებლობს, როგორც ავტორის ნამდვილი სახელი.⁴¹⁵ „თუ სახელის უფლება დაირღვა მოპასუხის განზრახვით ან უხეში გაუფრთხილებლობით, მოსარჩელეს დელიქტური სარჩელით უფლება აქვს მოითხოვოს ქონებრივი და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება.“⁴¹⁶ ცხადია, პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების ელემენტთა შორის განსაკუთრებულ პიროვნულ უფლებად გამოიყოფა სახელის დაცვის უფლება.⁴¹⁷ თუმცა ეს არ უნდა ნიშნავდეს იმას, რომ სახელი დამოუკიდებლად არ არის დაცული. სახელის უფლება წარმოადგენს დამოუკიდებელ პიროვნულ უფლებას.

ამდენად, ჯერ ერთი, სახელის ცვლილებისას პირის ინდივიდუალიზების საშუალებაც იცვლება; მეორე, დღევანდელ პირობებში არის აქტუალური და პრობლემური სქესის შეცვლა. ამას კი მოჰყვება სახელის შეცვლა. შესაბამისად, ამ დროიდან მას წარმოეშობა უფლება, მოითხოვოს სხვებისგან მისი პირადი ცხოვრების პატივისცემა; გარდა ამისა, პირადი ცხოვრების უფლება სახელის მეშვეობით ინდივიდუალიზდება და იძენს მხოლოდ მისი მფლობელისთვის დამახასიათებელ ინდივიდუალურ თავისებურებებს. შესაბამისად, სქესის შეცვლა უკავშირდება ისეთ საკითხებს, როგორცაა სამოქალაქო აქტების მდგომარეობის რეგისტრაცია (პირადობის მოწმობა...), მართვის მოწმობის აღება, იმ უფლებების გაგრძელება, რაც კონკრეტულ სქესს შეეხება. მართალია, აქ ადგილი აქვს მხოლოდ გარეგნულ ცვლილებას (სომატური სქესის სახეცვლას) და არა რეალური (ქრომოსომული) სქესის

⁴¹⁴ იხ. *თ. ნინიძე*, ადამიანის ინდივიდუალობა – საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის დაცვის საგანი, საქართვ. სსრ მეცნ. აკადემიის მაცნე, ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1977, №4, გვ. 91-92

⁴¹⁵ იხ. *თ. ნინიძე*, სახელის უფლების შინაარსი, გვ. 33

⁴¹⁶ *თ. ნინიძე*, სახელის უფლება, გვ. 60

⁴¹⁷ იხ. *ფ. ვიტკერნი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 154; იხ. *B. v. France*, 1992 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება

შეცვლას,⁴¹⁸ მაგრამ პიროვნების დაცვის მიზნით ეს მოვლენა, ალბათ, უნდა განიხილებოდეს სამართლებრივი ფიქციის ჭრილში. ამდენად, სახელის მეშვეობით ხდება ადამიანის ინდივიდუალიზება ყოფით და სამართლებრივ ურთიერთობებში. სახელით ადამიანი ერთგვარად დაცულია სოციალური უგულებელყოფისგან. სახელი პიროვნულობის განუყოფელი ელემენტია. შესაბამისად, სახელის უფლება ზოგადი პიროვნული უფლების ერთ-ერთი გამოვლინებაა.⁴¹⁹ ამასთან, სახელის უფლების შელახვამ შესაძლებელია პირადი ცხოვრების უფლების ხელყოფა გამოიწვიოს.

ცივილისტიკაში ასევე ფეხს იკიდებს შეხედულება, რომლის თანახმად, სახელის შემადგენელი ნაწილი შეიძლება იყოს ფიზიკური პირის ხელმოწერა. ხელმოწერას პირი არჩევს დამოუკიდებლად და ის ფიქსირდება მისთვის პასპორტის გაცემისას. ცალკეულ შემთხვევებში სახელის გამოყენებას სავალდებულო წესით თან უნდა ახლდეს ხელმოწერა. სსკ-ის 68-ე მუხლის მიხედვით, მარტივი წერილობითი ფორმის არსებობისას გარიგების ნამდვილობისთვის საკმარისია მონაწილე მხარეთა ხელმოწერა. სახელის კომპონენტად განიხილება ხელმოწერა, თუ საქმე ეხება ხელმოწერის სანოტარო წესით დამოწმებას, ვინაიდან ნოტარიუსი ამოწმებს ხელმოწერის ნამდვილობას. ეჭვის შემთხვევაში ხელმოწერის იდენტიფიკაცია შესაბამისი ექსპერტიზის პრეროგატივას წარმოადგენს.⁴²⁰

საგულისხმოა, რომ ანონიმურობაზე უფლება გერმანიის პრესის საჩივრების საბჭოს მიერაა აღიარებული. დაუშვებელია პირის სახელის გამოქვეყნება, თუ რეპორტაჟისთვის სახელის ხსენებას არა აქვს მნიშვნელობა და საქმე თანამედროვე ისტორიის რელატიურ პირს არ ეხება.⁴²¹ გერმანიის პრესის საბჭომ თანამედროვე ისტორიის რელატიური პირის არატრადიციული სექსუალური ორიენტაციის გამხელა დასაშვებად მიიჩნია. თანამედროვე ისტორიის რელატიური პირები არიან სუბიექტები, რომლებიც ცნობილი ხდებიან მხოლოდ საზოგადოებისთვის მნიშვნელოვან მოვლენასთან კავშირის საფუძველზე. ამ პირთა ცნობადობა თანამედროვე ისტორიის მოვლენასთან არის კავშირში. მათ განეკუთვნება უბედური შემთხვევის ან დანაშაულის მსხვერპლი ან დამნაშავე, მნიშვნელოვან სისხლის სამართლის საქმეებში ადვოკატი, თანამედროვე ისტორიის აბსოლუტური პირების ოჯახის წევრი ან პარტნიორი მეუღლე. რაც შეეხება თანამედროვე ისტორიის აბსოლუტურ პირებს, ისინი არიან პირები, რომლებიც ცალკეული მოვლენებისგან დამოუკიდებლად საკუთარი საქმიანობის გამო დგანან საჯარო ცხოვრებაში (სახელმწიფო მოღვაწეები, მაღალი რანგის დიპლომატები, რეკორდსმენები, ცნობილი ხელოვანები, სამეცნიერო, სახელოვნებო და სოციალური გაერთიანებების ხელმძღვანელები...). ამ პირებთან დაკავშირებით მხოლოდ კორექტული, ობიექტური რეპორტაჟის გაკეთება ვიწრო პირადი

⁴¹⁸ იხ. *B. v. France*, 1992 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება

⁴¹⁹ იხ. *თ. ნინიძე*, სახელის უფლება, გვ. 52

⁴²⁰ იხ. *თ. (პ.) მონიავა*, სამოქალაქო სამართლის სუბიექტები, გვ. 63

⁴²¹ იხ. *პ. მუნჯი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 205

სფეროს ან სამედიცინო ინტიმური სფეროს შესახებ დასაშვებია, როცა არსებობს მჭიდრო კავშირი პოლიტიკურ ფუნქციასთან.⁴²²

ამასთან, სახელის უფლება არის განსაკუთრებული პიროვნული უფლება, რომელიც ზოგადი პიროვნული უფლების შემადგენელი ნაწილია. ზოგადი პიროვნული უფლება არის ზოგადი ნორმა და სახელი ამ შემთხვევაში კერძო ნორმას უკავშირდება, შესაბამისად, აქ მხედველობაშია მისაღები ზოგად და კერძო ნორმებს შორის ურთიერთმიმართება. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება ზოგადი პიროვნული უფლების ერთ-ერთი ელემენტია. სახელის უფლება შეიძლება ზოგადი პიროვნული უფლების ელემენტად განიხილებოდეს.⁴²³ მაშასადამე, პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების კომპონენტია შორის გამოსაყოფია სახელის უფლება. როგორც ჩანს, სახელის უფლების ფუნქციების სახით შეიძლება გამოიყოს იდენტიფიკაციის, ინდივიდუალიზაციისა და ინდივიდუაციის ფუნქციები. პირის იდენტიფიკაცია გულისხმობს პირის იდენტობის გარკვევას. ინდივიდუალიზაციაში მოიაზრება სხვა პირებს შორის კონკრეტული პირის გამოცალკეება. ინდივიდუაცია კი პირის საქმიანობასთანაა დაკავშირებული და ეხება პირის შრომის პროდუქტის (ნაწარმის) განსხვავებას სხვა პროდუქციისაგან. სამივე მომენტი კერძო ცხოვრების სხვადასხვა ასპექტთან ასოცირდება. იდენტიფიკაცია უკავშირდება თვითგამორკვევას, ინდივიდუალიზაცია – ინდივიდუალურ ნიშნებსა და განმარტობა-გამოცალკეებას სხვა ინდივიდებისაგან, ხოლო ინდივიდუაცია – საკუთარი შემოქმედებითი საქმიანობის შედეგს. ამასთან, სახელის უფლების, როგორც აბსოლუტური უფლების, შელახვა იწვევს დელიქტურ ვალდებულებას. მოცემულ შემთხვევაში შეიძლება დადგეს ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანი და საკითხი უნდა განიხილებოდეს სამოქალაქო პასუხისმგებლობის წინაპირობების გათვალისწინებით (სსკ-ის 992-ე მუხლი). ასევე სახელის უკანონო გამოყენებამ შეიძლება წარმოშვას უფლების დაცვის ფორმის სახით ხელმეოფი მოქმედების შეწყვეტა, სსკ-ის მე-18 მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით (უფლების დაცვის სხვადასხვა ფორმაზე იხილეთ კონკრეტული ქვეთავი). ამდენად, სახელის დაცვაც დასახელებულ გარემოებებზე აქცენტირებით უნდა განხორციელდეს.

ბ) პირადი ცხოვრების დაცვა და საკუთარი გამოსახულების დაცვის უფლება

გამოსახულებაში შეიძლება მოიაზრებოდეს კინოფილმში, ტელეგადაცემასა თუ ვიდეოფილმში ინდივიდის გამოსახულება, მხატვრული პორტრეტი, ფოტოსურათი, რომლითაც მისი ცნობა შეიძლება. ამასთან, საკუთარი გამოსახულების უფლების ობიექტი შეიძლება იყოს ინდივიდის თავისუფლება და არა მხატვრული ტილო ან ფოტოსურათი თუ კინოლენტი, რომლე-

⁴²² იქვე, გვ. 134-136, 203; თანამედროვე ისტორიის რელატიური პირების თაობაზე იხ. J. Koch, Die Verwertung von Persönlichkeitsrechten von Sportlern in Lizenzwerträgen, Seminar zum Sportrecht bei W. Heermann, LL. M. im Wintersemester 2004-2005, გვ. 12; იხ. <http://www.sportrecht.org/studarbeiten/Koch_komplett.pdf> [23.09.10 17:36]

⁴²³ სახელის დაცვის კონკრეტულ საშუალებებზე იხ. უფლების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის ფორმებში.

ბიჯ განიხილება ფიზიკურ საგნად. აქ მოქმედებს პრინციპი – ინდივიდის გამოსახულების გამოქვეყნება მისი თანხმობით შეიძლება.⁴²⁴

პირადი გამოსახულების დაცვაზე უფლებას განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციეს *ოტო ბისმარკის* საქმიდან გამომდინარე. ფოტოგრაფებმა შეაღწიეს რა მის სახლში, კუბოში ჩასვენებულ გარდაცვლილ *ბისმარკს* გადაუღეს სურათი მემკვიდრის ნებართვის გარეშე. თუმცა საგულისხმოა, რომ თანამედროვე ისტორიის სფეროდან პირის გამოსახულების გასავერცელებლად ან სურათის გადასაღებად არაა საჭირო თანხმობა.⁴²⁵ მოცემული მოქმედება დაკვალიფიცირდა, როგორც ბინის ხელშეუხებლობის დარღვევა.⁴²⁶ ამით კი საკუთარი გამოსახულების დაცვის მხრივ არსებული ხარვეზი შეივსო და აღინიშნა, რომ ეს სიკეთედ დამოუკიდებელ დაცვას საჭიროებს.

გამოქვეყნება, ეს არის ინდივიდის გამოსახულების საჯაროდ გამოტანა. თანხმობა გამოქვეყნებაზე შეიძლება განიხილებოდეს როგორც ცალმხრივი ნებართვა, ისე ხელშეკრულების ელემენტი. თუ პირი თანახმაა, გამოქვეყნდეს გამოსახულება შემხვედრი მოვალეობის გარეშე, საქმე ეხება თანხმობის ცალმხრივ ნებართვას (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-5 ნაწილი). თუმცა თანხმობა, როგორც ნების გამოვლინება, შეიძლება გაპროტესდეს, თუ პიროვნება მოტყუების გზით შეცდომაში შეიყვანეს. თანხმობა შეიძლება იყოს გამოთხოვილი, თუ გარემოებები ისე რადიკალურად შეიცვალა, რომ აღნიშნულმა კორესპონდენციამ შეიძლება მისი პიროვნული უფლებები ხელყოს. რაც შეეხება თანხმობას, როგორც ხელშეკრულების ელემენტს, ფოტომოდელი უფლებამოსილია, გააპროტესტოს თანხმობა, თუ გამოსახულებაში მისმა ავტორმა დაამახინჯა ფოტომოდელის პიროვნულობა ან გამოსახულება გამოიყენა ხელშეკრულების პირობებისაგან განსხვავებული მიზნით. თუმცა როცა გამოსახულების გამოქვეყნება უკავშირდება ინდივიდის მიმართ საჯარო ინტერესის არსებობას, მაშინ მისი თანხმობა გამოსახულების გამოსაქვეყნებლად საჭირო არაა. ინდივიდის მიმართ საჯარო დაინტერესებლად შეიძლება განიხილებოდეს საზოგადოებრივი აღიარება, დაკავებული თანამდებობა, მართლმსაჯულების ან პოლიციის მოთხოვნები, სამეცნიერო, სასწავლო ან კულტურული მიზნები ან ფოტოგადაღება (ვიდეოგადაღება და ა. შ.) საზოგადო ვითარებაში. ასევე თანხმობა არაა აუცილებელი, როცა პირმა პოზირებისთვის საზღაური მიიღო (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-5 ნაწილი).⁴²⁷ თუმცა ზიანის ბრალეულად მიყენების შემთხვევაში სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-6 ნაწილი ითვალისწინებს ზიანის ანაზღაურებას. აქ შეიძლება როგორც ქონებრივი, ისე არაქონებრივი ზიანი წარმოიშვას და სსკ-ის 992-ე მუხლით გათვალისწინებული შედეგები დადგეს.

ამასთან, თუ გამოსახულებაში აღბეჭდილი მოვლენა თავისი არსით სცილდება კერძო ცხოვრების ფარგლებს და საზოგადოებრივი ცხოვრების

⁴²⁴ იხ. *თ. ნინიძე*, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 65-66. თანხმობის აუცილებლობის შესახებ იხ. *თ. პოერენი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 238

⁴²⁵ იხ. *ბ. პეიერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 9; *ბისმარკის* საქმეზე საუბრობს ასევე *შულცი* და *იურგენსი*. იხ. *W. Schulz, U. Jurgens, Das Recht am eigenen Bild – Eine fall-orientierte Einführung in Struktur und aktuelle Probleme des Bildnisshutzes*, JuS, 1999, Heft 7, გვ. 664

⁴²⁶ იხ. *ლ. ჭანტურია*, შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, გვ. 191

⁴²⁷ იხ. *თ. ნინიძე*, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 66-68

ნაწილად მოიაზრება, საქმე ეხება აქტუალობისა და თანამედროვეობის შესატყვის მოვლენას. ამიტომ საზოგადო ინტერესი სჭარბობს ინდივიდის ინტერესს – დაუპირისპირდეს საკუთარი გამოსახულების გამოქვეყნებას. ეს უკავშირდება ცნებას „თანამედროვე ისტორია“, რომელიც გამოსახულებაზე აღბეჭდილი მოვლენის საზოგადოებრივი ცხოვრებისადმი კუთვნილებას ეხება. „საზოგადო ვითარებას“ განეკუთვნება მოვლენები, რომლებიც საზოგადოების ლეგიტიმურ ინტერესს იწვევს. საზოგადო ვითარებაში წარმოდგენილი პიროვნება უნდა ასახავდეს მოვლენის მიზეზს, უნდა იყოს მისი მონაწილე ან მსხვერპლი. დანაშაულთან დაკავშირებით პირთა გამოსახულების გამოქვეყნება ეხება საზოგადოებრივი უშიშროების ინტერესებს; დასაშვებია ძებნილ თუ დამნაშავე პირთა გამოსახულების გამოქვეყნება, რაც აადვილებს დამნაშავის ძებნას. სიტუაცია იცვლება ეჭვმიტანილებთან დაკავშირებით.⁴²⁸ ამდენად, გარეგან გარემოებებს არა მარტო თანამედროვე ისტორიის მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს, არამედ უშუალოდ გამოსახულებაში აღბეჭდილი პირი ამ გარემოებებში თანამედროვე ისტორიის მნიშვნელობას უნდა ატარებდეს; გამოსახვის ობიექტი უნდა იყოს თანამედროვე ისტორიის მონაწილე აბსოლუტური ან რელატიური პირები. თანამედროვე ისტორიის აბსოლუტურ პირთან ქორწინება შეიძლება მეუღლეთათვის ასევე თანამედროვე ისტორიის აბსოლუტური პირის სტატუსით დასაბუთდეს. ცნობადი სახეების პარტნიორთა თანამედროვე ისტორიის რელატიური პირის სტატუსი გრძელდება საოჯახო კავშირის გაწყვეტის შემდეგაც. თანამედროვე ისტორიის პირთა ბავშვები მათი მშობლების სტატუსის საფუძველზე მეტად არ არიან თამედროვე ისტორიის აბსოლუტური ან რელატიური პირები, რადგან ისინი საზოგადოებაში ოჯახის წევრებად გამოდიან ან მხოლოდ მათი მშობლების მოვალეობათა წრეში არსებობს საჯარო ფუნქცია.⁴²⁹

ამდენად, გამოსახულების უნებართვო სარგებლობისას პირს შეუძლია ხელმყოფი მოქმედების შეწყვეტა ან მასზე უარის თქმა მოითხოვოს (სსკ-ის მე-18 მუხლის 1-ლი და მე-5 ნაწილები). თუ აღნიშნულმა გამოიწვია ზიანი, შეიძლება როგორც ქონებრივი, ისე არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების საკითხები დადგეს (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-6 ნაწილი). ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია დელიქტური სამართლის ნორმები სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საფუძველების მიხედვით (სსკ-ის 992-ე მუხლი). შესაბამისად,

⁴²⁸ იქვე, გვ. 68-69

⁴²⁹ იხ. *პ. მუნკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 134-135, 136. სასამართლო პრაქტიკა გამოირიცხავს დაცული სფეროდან ორ შემთხვევას – „ცნობადობასა“ და „ახალ ამბებს“. „ცნობადია“ პირი, რომელიც დაკავებული მდგომარეობის, პოპულარობის, ცხოვრების წესის ან მოღვაწეობის ძალით საზოგადოების ყურადღებას იპყრობს. ასეთი პირები აღწევენ საზოგადოებრივ ყურადღებას და ფაქტობრივად თანხმდებიან იმას, რომ მათ იხადონ არასასურველი საქვეყნოების ხარკი; რომ პირადი თვისებები და მოქმედებები საინტერესო გახდა საზოგადოებისთვის და ისინი უკვე მათი პირადი საქმე არაა. „ცნობადი-ერთდღიურები“ (იმწუთიერები) არიან დამნაშავეები, რომლებიც მონაწილეობენ გახმაურებულ საქმეებში, ძალადობისა და უბედური შემთხვევების მსხვერპლები. ისინი ხდებიან „საფუძვლიანი ინტერესის“ ობიექტები ვიდრე მათი ქცევა ან უბედურება იმსახურებს საყოველთაო ყურადღებას. მათი „პირად სფეროზე უფლება“ არ არსებობს, ვიდრე ისინი კანონიერ ცხოვრებას დაუბრუნდებიან. რაც შეეხება ახალ ამბებს, ისინი უნდა შეიცავდეს ქრონიკულობის ელემენტს. გამოქვეყნება, რომელიც ეხება მოვლენებს, რომლებიც უკვე არაა ახალი, განიხილება ჩვეულებრივ „პირად სფეროზე უფლების“ დარღვევად. იხ. *მ. პეტროსიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 167

მიზანშეწონილია, მოცემულ შემთხვევაში მჭიდროდ იყოს განხილული სსკ-ის მე-18 და 992-ე მუხლები.

ამასთან, აუცილებელია სისხლის სამართლის საქმე აღიძრას კონკრეტული პირის მიმართ, რომ მისი ფოტოები გამოიკრას ძებნილ პირთათვის განკუთვნილ დაფაზე; წინააღმდეგ შემთხვევაში ამ პირის ფოტოების ამგვარი გამოქვეყნება ლახავს განმცხადებლის რეპუტაციას საზოგადოებაში. თუ განმცხადებელი ბრალდებული არ ყოფილა მკვლელობის საქმეზე, ის სტატუსის მიხედვით ჩვეულებრივი პირია. ამიტომ მას არც თმენის ვალდებულება აკისრია და დაუშვებელია მისი პირადი სფეროს შეზღუდვა რაიმე ლეგიტიმური მიზნისთვის. საქ. სისხ. საპრ. სამ. კოდექსის 393-ე მუხლის მიხედვით, ძებნილად შეიძლება მხოლოდ იმ ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის გამოცხადება, რომელიც ემალება გამოძიებას ან სასამართლოს. საქმეზე, რომელშიც საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გამოსახულების უფლებასთან დაკავშირებით იმსჯელა, განმცხადებელი არც ეჭვმიტანილი ყოფილა და არც ბრალდებული, რის გამოც ის „ძებნილად“ არ უნდა გამოცხადებულიყო. ასევე არ აღმოჩნდა სასამართლოს გადაწყვეტილება მოწმის იძულებით მოყვანასთან დაკავშირებით და დაცულ სფეროში ჩარევის რაიმე სამართლებრივი საფუძველი არ არსებობდა, რასაც მოითხოვს ევროკონვენციის მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილი.⁴³⁰ ე.ი., აშკარად შეილახა პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება. აღნიშნულს კი შეიძლება დელიქტური პასუხისმგებლობა მოჰყვეს (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

აღსანიშნავია *კაროლინა ფონ მონაკოს* საქმეზე გერმანიის გადაწყვეტილება, რომელიც შეეხო იმას, რომ ჟურნალმა „ბუნთი“ ინტერვიუს მიცემაზე პრინცესის უარის საფუძველების შესახებ ექსკლუზიური „ფსიქო-ინტერვიუ“ ააგო. ინტერვიუ კი იყო უაღრესად პიროვნული...⁴³¹ *პრინცესა კაროლინასთან* არასწორად წარმოდგენილი ინტერვიუ არის მისი გარე სახის შესახებ თვითგამორკვევის უფლებაში ჩარევა.⁴³² გამოსახულებების, პიროვნული და ინტიმური ინფორმაციის გავრცელება შეიცავს სადავო საკითხებს.⁴³³

საგულისხმოა, რომ პრინცესა *კაროლინას*, როგორც მეფის ტიტულის ოჯახის ერთგულ წევრს, რამდენიმე წარმომადგენლობითი მოვალეობა აქვს, თუმცა მაინც არ იყენებს მონაკოს სახელმწიფოს სახელმწიფოებრივ ფუნქციას. დადგინდა, რომ ადგილი ჰქონდა ზოგადი პიროვნული უფლების დარღვევას, რამდენადაც გერმანულმა სასამართლოებმა მოსარჩელეს პრინცესის საკუთარ შეილებთან ფოტოების გამოქვეყნების აკრძალვაზე არ დააკმაყოფილა. აღნიშნული საქმე გაგრძელდა ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში, სადაც განხილვა შეეხო სხვადასხვა ჟურნალში („ბუნთი“, „ფრაიდაიტ რევიუ“, „ნოიე ფოსტა“) გამოქვეყნებულ დაახლოებით ორმოც ფოტოს. ფოტოებში წარმოდგენილი იყო პრინცესის პირადი ცხოვრება ყოველდღიურ სიტუაციაში, მაგალითად, თავის ბავშვებთან, საყიდლებზე,

⁴³⁰ იხ. *ნიკოლაიშვილი საქართველოს წინააღმდეგ* 2009 წლის 13 იანვრის განაჩენი (განაცხადი №37048/04)

⁴³¹ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 56-57

⁴³² BGH 128, 1-*Caroline von Monaco-Entscheidung I*; BGH, NJW 1996, 984, 985-*Caroline von Monaco-Entscheidung II*; იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 56-57

⁴³³ Nr. 59320/00, Urteil vom 24. Juni 2004. შეად. *Urs Saxer*, Zu viel Schutz für Prominente? Eine Bewertung des "Caroline-Urteils", NZZ vom 24. September 2004, გვ. 63

ველოსიპედით სეირნობისას, ტენისის თამაშის დროს, საზღვაო სანაპიროზე და ა. შ. სურათები საფრანგეთში ან მონაკოში პრინცის თანხმობის გარეშე „პაპარაცი“ მიერ (ნაწილი შინაურულად, ნაწილი დიდი დისტანციის მოშორებით) იყო გადაღებული.⁴³⁴

ამასთან, სამოქალაქო საქმის განმხილველმა სასამართლოებმა შეიმუშავეს ორი მიმართულება: პირველი, ამ სასამართლოებმა პრინცესა *კაროლინა* აღიარეს „თანამედროვეობის აბსოლუტურ პირად“, რადგან მისი სურათები პრინცის პიროვნების კონკრეტული მიღწევებისგან დამოუკიდებლად იმსახურებს საზოგადოებაში ყურადღებას. მეორე, მტკიცედ დადგინდა, რომ დაცვის ღირსი პირადი სფერო, რომელიც თანამედროვე ისტორიის აბსოლუტურ პირსაც ეხება, „ადგილობრივ განმარტობას“ გულისხმობს. ზოგადი პიროვნული უფლებიდან გამომდინარე გამოქვეყნების აკრძალვა დაიშვება, თუ პირადი ცხოვრებიდან არსებულ სურათებს არა აქვს კავშირი საზოგადოებრივ ინტერესთან.⁴³⁵ თუმცა წარმოდგენილი გარემოებები მოგვიანებით გადაფასდა ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში. აქ ხაზი გაესვა, რომ *კაროლინა ფონ მონაკო* იყო საჯარო ფიგურა, რომელსაც თმენის ვალდებულება ჰქონდა და გამოსახულების გავრცელება, თავის მხრივ, უკავშირდებოდა საჯარო ინტერესს, კერძოდ, ინფორმაციის თავისუფლებას. ინფორმაციის გავრცელება გულისხმობს გამოქვეყნებასაც, რომელიც მართლსაწინააღმდეგო იქნებოდა გამოსახულების უკანონოდ (უნებართვოდ) მოპოვების შემთხვევაში. ქმედების მართლწინააღმდეგობას გამორიცხავს საჯარო ინტერესი, ასევე თანხმობის არსებობა. ამ გარემოებების გათვალისწინებით სრულიად შეიცვალა სურათი და დადგინდა, რომ მოცემულ შემთხვევაში არ იყო პირადი ცხოვრება ხელყოფილი.⁴³⁶

საგულისხმოა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროკონვენციის მე-8 მუხლიდან გამომდინარე, კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოს მოვალეობა წარმოეშობა, აქტიური დაცვითი (ეფექტური) ღონისძიებები გატაროს პირადი ცხოვრების პატივისცემის უზრუნველსაყოფად. ამასთან, მან უნდა გაამახვილოს ყურადღება კონვენციის მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად სხვების უფლებებსა და თავისუფლებაზე. ნეგატიურ და პოზიტიურ ვალდებულებებს შორის ნათელი საზღვრები ევროსაბჭოს აზრით არაა ახსნილი. ორივე შემთხვევაში საქმე ეხება სამართლიან ბალანსს კოლიზიურ ინტერესებს შორის. აღნიშნული კონვენციის მე-8 მუხლის მიხედვით, პირადი ცხოვრების უფლების პატივისცემის ძირითადი უფლება მოიცავს საკუთარ გამოსახულებაზე უფლებას. პირადი სფეროს გარანტია იცავს პირთა პიროვნების შეუფერხებელ განვითარებას სხვა ადამიანებთან ურთიერთობაში.⁴³⁷

ამდენად, ფიზიკური პირის თანხმობის გარეშე მისი გამოსახულების გამოქვეყნება არის არამართლზომიერი გავრცელება, რაც შეუძლია უფლებამოსილ პირს აღკვეთოს მოქმედების შეწყვეტის ან მასზე უარის თქმის

⁴³⁴ იხ. *N. Peters*, Zur Pressefreiheit auf dem Prüfstand des deutschen Bundesverfassungsgerichts und des Europäischen gerichtshofs für Menschenrechte, Justiz in aller Welt, Betrifft JUSTIZ Nr. 83, September 2005, გვ. 160; <http://www.betrifftjustiz.de/Texte/BJ%2083_Peters.pdf> [11.09.10 19:25]

⁴³⁵ იქვე, გვ. 161

⁴³⁶ იხ. *Hannover v. Germany*, 2012 წლის 7 თებერვლის გადაწყვეტილება (№2)

⁴³⁷ იხ. *ბ. პეტერსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 162, 163

მოთხოვნების საშუალებით. „მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის“ 58-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, თუ გამოყენებულ იქნა რეკლამის სახით პირის ნებართვის გარეშე მისი გამოსახულება, ეს სიუჟეტი ექვემდებარება დაუყოვნებლივ პროგრამიდან ამოღებას. ამასთან, ზოგჯერ გამოსახულებაში ფართო გაგებით იგულისხმება ფიზიკური პირის გარეგნობა, ფიზიკური მონაცემები, ტანსაცმელიც კი და სხვა ასპექტები, რომელთა აღქმა შესაძლებელია სპეციალური კვლევა-ძიების გარეშე.⁴³⁸

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ გამოსახულების უფლების შინაარსი საქართველოს კანონმდებლობაში არაა ნათლად წარმოდგენილი. ამიტომ შეიძლება გაჩნდეს შეკითხვა: ამ უფლების ხელყოფისას შესაძლებელია თუ არა პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვის სხვა ფორმის გამოყენება? აღნიშნულთან დაკავშირებით საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ მართებულად განმარტა, რომ სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-5 ნაწილით არაქონებრივ უფლებათა დაცვის ობიექტს მიეკუთვნება გამოსახულება.⁴³⁹ ამასთან, გამოსახულება დაცულია ზოგადი ნორმებითა (სსკ-ის მე-18 მუხლი) და სპეციალური ნორმებით („საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ კანონის 47-ე მუხლი). აღნიშნული სპეციალური კანონი (59-ე მუხლი) განასხვავებს საავტორო და მომიჯნავე უფლებების დაცვის ისეთ ღონისძიებებს, როგორცაა ზიანის (ქონებრივი და არაქონებრივი) ანაზღაურება და კომპენსაციის გადახდა. შესაბამისად, სსკ-ის მე-18 მუხლისა და „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ კანონის 59-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „ე“ პუნქტის მიხედვით, ბრალის მიუხედავად, შეიძლება პირმა დააყენოს მოთხოვნა ზიანის ანაზღაურებისა და შემოსავლის ჩამორთმევის ნაცვლად კომპენსაციის გადახდის თაობაზე.⁴⁴⁰ ამასთან, ბელორუსიის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსი შეიცავს საავტორო სამართლის ობიექტების შესახებ ცალკე დებულება (992-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მე-4 პუნქტი), რომლითაც დაცულია გამოსახულება.⁴⁴¹ რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსის 150-ე მუხლი ჩამოთვლის პირად უფლებათა გარკვეულ წრეს, რომელშიც არაა დასახელებული საკუთარ გამოსახულებაზე უფლება. თუმცა ამის შემდგომ 152¹-ე მუხლით დამოუკიდებლადაა წარმოდგენილი საკუთარი გამოსახულება, რითაც კანონმდებელმა მისი განსაკუთრებული მნიშვნელობა გამოკვეთა. ამასთან, გვხვდება სამოქალაქო კოდექსის ქვედარგის საავტორო სამართლის სფეროდან 1259-ე, 1263-ე, 1276-ე მუხლები, რომლებიც გამოსახულების დაცვას შეეხება (საავტორო სამართლის ობიექტები).⁴⁴² ეს კი გარკვეულწილად პარალელური ნორმების საფრთხის შემცველია. ამ თვალსაზრისით აღნიშნული ბელორუსიის რესპუბლიკის

⁴³⁸ აღნიშნულზე იხ. *თ. (პ.) მონიავა*, სამოქალაქო სამართლის სუბიექტები, გვ. 119-120

⁴³⁹ აქ განიხილება პირის უფლება საკუთარ გამოსახულებაზე. აქ არაა სწორად ობიექტის პრობლემა გაგებული.

⁴⁴⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 14 ივნისის განჩინება (საქმე №ას-280-264-2011)

⁴⁴¹ ბელორუსიის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსის იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://pravo.levonevsky.org/kodeksby/gk/20110115/dokument.htm>> [20.10.10 23:44]

⁴⁴² რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსის შესახებ იხ. ინტერნეტ-გვერდი: <http://www.internet-law.ru/law/kodeks/gk_1.html> [20.10.10 23:40]

სამოქალაქო კოდექსში უკეთესადაა მოწესრიგებულია, ვიდრე რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსში.

ამდენად, პირადი გამოსახულების დაცვა უნდა განიხილებოდეს ორი გაგებით: ა) იგი არის ინდივიდუალობის დაცვის უფლების ერთ-ერთი გარანტია და დგას სახელის დაცვის უფლების გვერდით;⁴⁴³ ბ) პირადი გამოსახულების დაცვის უფლება უნდა წარმოადგენდეს პირადი საიდუმლოების დაცვის უფლების ერთ-ერთ იურიდიულ გარანტიას, ვინაიდან მისი შელახვა ხშირად პირის ინტიმური ცხოვრებისა და ღირსების ხელყოფას იწვევს.⁴⁴⁴

გარდა ამისა, საკუთარი გამოსახულების დაცვის უფლება ერთ-ერთი განსაკუთრებული პიროვნული უფლებაა,⁴⁴⁵ რომელიც ზოგადი პიროვნული უფლებიდან გამომდინარეობს.⁴⁴⁶ ზოგადი პიროვნული უფლების ერთ-ერთი ელემენტია თვითგამოსახვის უფლება, რომელშიც მოიაზრება საკუთარ სიტყვაზე, სურათსა და პიროვნების წარმოსახვაზე, საწინააღმდეგო შინაარსის ინფორმაციის გავრცელებაზე უფლებები. საქართველოში ზოგადი პიროვნული უფლება კონსტიტუციის ცალკეული მუხლებით აღიარებული ძირითადი უფლებების, მაგალითად, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვის უფლების საფუძველია.⁴⁴⁷ გამოსახულების დაცვა კი ამ თვალსაზრისით თვითგამოსახვის გარკვეულ ელემენტებს ემთხვევა. ამდენად, საქართველოს კანონმდებლობა იცავს განსაკუთრებულ პიროვნულ უფლებას გამოსახულების დაცვის უფლების სახით, რომელიც კერძო სამართალში საკუთარი პიროვნების განვითარების თავისუფლებას (საქ. კონსტიტუციის მე-16 მუხლი) აკონკრეტებს. ის უკავშირდება ზოგად პიროვნულ უფლებას. შესაბამისად, საქართველოს კანონმდებლობა აღიარებს ზოგად პიროვნულ უფლებას, ვინაიდან ყველა კერძო გამომდინარეობს ზოგადიდან. ამ წანამძღვრებიდან დანასკვი ასეთია: საქართველოს კანონმდებლობაში აღიარებულია ზოგადი პიროვნული უფლება, რაც შეესაბამება ლოგიკის წინააღმდეგობისა და საკმაო საფუძვლის კანონებს.⁴⁴⁸ აქ უნდა ვიხელმძღვანელოთ ზოგადი და კერძო ნორმების ურთიერთმიმართების წესებით. ამდენად, პირადი ცხოვრება შეიძლება აისახოს გამოსახულებაში, ვინაიდან გამოსახულების დამახინჯებულად ან არასწორად წარმოდგენით შეიძლება პირადი ცხოვრების ხელყოფაც. აღნიშნული, თავის მხრივ, წარმოშობს პირადი სფეროს უზრუნველყოფას უფლების დაცვის ფორმებით. აქ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ხელმყოფი მოქმედების შეწყვეტა, უფლების აღიარება, პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა (სსკ-ის მე-18 მუხლის 1-ლი, მე-2 და მე-5 ნაწი-

⁴⁴³ საგულისხმოა, რომ გაუპატიურების 1992 წლის აქტი ხელს უშლის სექსუალური დანაშაულის მსხვერპლთა გამოსახულებისა თუ სახელის გამოქვეყნებას. იხ. *პ. მუნიშ*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 73

⁴⁴⁴ იხ. *თ. ნინიძე*, პირადი საიდუმლოების დაცვის სამოქალაქო-სამართლებრივი გარანტიები, „საბჭოთა სამართალი“, 1977, №1, გვ. 24

⁴⁴⁵ იხ. *თ. პოერენი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 238

⁴⁴⁶ იხ. *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 6

⁴⁴⁷ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, ძირითადი უფლებები (მე-2 გამოც.), გვ. 95-96

⁴⁴⁸ იხ. *კ. ბაქრაძე*, ლოგიკა, თბ., სტალინი სახ. თბ. სახელმწ. უნივერს. გამომც., 1954, 427-428, 434-435. აღნიშნული გაცილებით უკეთესადაა ახსნილი. იხ. *კ. ბაქრაძე*, ლოგიკა, თბ., საქ. პედაგოგ. მეცნ. ინსტ. გამომც., 1946, გვ. 193-194, 197-198

ლები), ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანისთვის სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დაკისრება (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-6 ნაწილი და 992-ე მუხლი).⁴⁴⁹

ეპირადი ცხოვრებისა და პატივისა და ღირსების დაცვა

სსკ-ის მე-18 მუხლით დაცულია ასევე პატივი და ღირსება, რომლებიც ემსახურება ადამიანის ინდივიდუალიზაციას, რადგან საზოგადოებაში მის თვითგამორკვევას უკავშირდება. ისინი დამოუკიდებელ როლს ასრულებს ადამიანის ინდივიდუალიზაციაში.⁴⁵⁰ ამდენად, საინტერესოა, თუ როგორი დამოკიდებულება არსებობს პირად სფეროს, პატივისა და ღირსების კატეგორიებს შორის. აღნიშნულისთვის კი აუცილებელია თვით პატივისა და ღირსების არსის გარკვევა მათთვის დამახასიათებელი სპეციფიკური თავისებურებების გათვალისწინებით.

პიროვნების „პატივი“ პიროვნების მორალური თუ სხვა თვისებების საზოგადოებრივი შეფასებაა. პატივი არის პიროვნების ობიექტური საზოგადოებრივი შეფასება, რომელიც განსაზღვრავს საზოგადოების დამოკიდებულებას ამ პიროვნების მიმართ. „ღირსება“ კი ნიშნავს თვით პიროვნების მიერ საკუთარი მორალური ან სხვა თვისებების, უნარის, საზოგადოების წინაშე მისი ვალის მოხდის, საკუთარი საზოგადოებრივი მნიშვნელობის შეფასებას. აღნიშნული თვითშეფასების საფუძველია მორალური თუ სხვა თვისებების შეფასების საზოგადოების მიერ აღიარებული კრიტერიუმები.⁴⁵¹

თუმცა პატივისა და ღირსების ცნებებისადმი მიდგომა დროთა განმავლობაში შეიცვალა. ღირსებაში მოიაზრება საზოგადოების მიერ ადამიანის სოციალური ღირებულების, უნიკალურობის, ყოველი პიროვნების, როგორც ინდივიდის, აღიარება.⁴⁵² ამასთან, ღირსება უკავშირდება საკუთარი თავის დამაჯერებლად წარმოდგენას ისევე, როგორც საკუთარი პასუხისმგებლობით გარკვეული დავალების გადაწყვეტას.⁴⁵³ *მ. ლეკევიშვილი* კი პიროვნების პატივისა და ღირსებას კომპლექსურ ცნებად მიიჩნევს.⁴⁵⁴ პატივი, ა. *კობახიძის* განმარტებით, არის პირის მორალური და საქმიანი თვისებების შეფასება საზოგადოების მიერ.⁴⁵⁵

დღესდღეობით პატივს განიხილავენ, როგორც ადამიანის შინაგან და გარეგან ღირებულებას, ასევე როგორც საკუთარ ღირსებას საზოგადოების ფარგლებში, რაც ნიშნავს თვითაღიარებასა და პირის შეფასებას საზოგადოების თვალსაზრისით.⁴⁵⁶ პატივის ეს ორივე გამოვლინება სამოქალაქოსა-

⁴⁴⁹ კონკრეტულად ამ უფლების დაცვის შესახებ იხ. დაცვის ფორმების განყოფილებაში

⁴⁵⁰ იხ. *თ. ნინიძე*, ადამიანის ინდივიდუალობა – საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის დაცვის საგანი, გვ. 88

⁴⁵¹ იხ. *თ. ნინიძე*, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 60

⁴⁵² იხ. Авторский коллектив, Права человека, Учебник для вузов, М., 2002, გვ. 144

⁴⁵³ იხ. *W. Höfling*, Menschenwürde und gute Sitten, NJW, 1983 36. Jahrgang, 2. Halbband, გვ. 1584

⁴⁵⁴ იხ. *მ. ლეკევიშვილი*, სისხლის სამართალი (განსაკუთრებული ნაწილი), თბ., „ნორმა“, 1996, გვ. 123

⁴⁵⁵ იხ. ა. *კობახიძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 262

⁴⁵⁶ იხ. *T. Perger*, Ehrenschutz von Soldaten in Deutschland und anderen Staaten, Köln, (TUP-Productions) (Dissertation), 2003, გვ. 22, ნაშრომი ხელმისაწვდომია ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://ub.unibw-muenchen.de/dissertationen/ediss/perger-tilmann/inhalt.pdf>> [10.09.10 08:45]

მართლებრივ დაცვას საჭიროებს.⁴⁵⁷ კონსტიტუციურად აღიარებულია პიროვნული პატივი. ამ თვალსაზრისით უმნიშვნელოვანესია დებულება – ადამიანის ღირსება ხელშეუხებელია. კონსტიტუციის უზენაეს პრინციპად არის აღიარებული ადამიანის ღირსება. ამდენად, პიროვნულ პატივს აქვს მჭიდრო კავშირი ადამიანის ღირსებასთან. პიროვნული პატივის უფლება თავის საფუძვლებს უშუალოდ ადამიანის პიროვნებაში პოულობს. რამდენადაც ადამიანის ღირსება უშუალოდ უკავშირდება პირის არსებობას, შინაგანი პატივი მაინც მეტ-ნაკლები ხარისხით ადამიანის ყოფა-ცხოვრების ფაქტიდან გამომდინარეობს. ამასთან, ადამიანი, როგორც პირი, არის უზენაესი სულიერი და ზნეობრივი ფასეულობის მატარებელი და ამყარებს საკუთარ ზნეობრივ როლს, საზოგადოების ნებისმიერი მოთხოვნისგან განუყოფლად, კერძოდ, სახელმწიფოსა და საზოგადოების ყველა კანონის ფარგლებში.⁴⁵⁸

საგულისხმოა პატივის სისხლისსამართლებრივი გაგება, რომელიც ფაქტობრივ და ნორმატიულ ცნებებს უკავშირდება. პატივი ფაქტობრივად არის საზოგადოებრივი პატივისცემა, მის რეალურ ყოფაში სახელი, თანამშრომელთა მხრიდან შეფასება. ამდენად, პატივი არის, ერთი მხრივ, საკუთარი ღირსების შეგრძნება, მეორე მხრივ, ის, თუ რამდენადაა ადამიანთა ქცევა მათი წარმოდგენით ზნეობრივ მოთხოვნებთან შესაბამისობაში. რაც შეეხება პატივის ნორმატიულ გაგებას, პატივი არის ადამიანის შინაგან ღირებულებაზე დაფუძნებული პირთა ღირსება. ასევე არსებობს ახალი მიდგომა, რომელიც ნორმატიულ და ფაქტობრივ ელემენტებს აერთიანებს. ეს პოზიცია გაზიარებულია სასამართლო პრაქტიკასა და ლიტერატურაში. პატივი მოიცავს როგორც შინაგან, ისე გარეგან პატივს. შინაგანი პატივი არის პიროვნების ფაქტობრივად არსებული ღირებულება, რომელიც დანახულია ზნეობრივი და სოციალური თვალსაზრისით. გარეგანი პატივი არის საზოგადოებაში საკუთარი თავის პატივისცემა, რომელიც კანონით დადგენილი წესებიდან გამომდინარეობს.⁴⁵⁹

პატივის ნორმატიულ-ფაქტობრივი (ნორმატიულ-რეალური) გაგების მიხედვით, შეიძლება გარეგანი პატივისა და შინაგანი პატივის დაცვის განსხვავება. გარეგან პატივში იგულისხმება საზოგადოებაში ადამიანის სახელი ან პატივისცემა ანუ სოციალური პატივისცემის უფლება, რომელიც ამ პირს აქვს. შინაგანი პატივი ძირითადად დამოკიდებულია თვითშეფასებაზე⁴⁶⁰ და ამიტომ წარმოიშობა ფსიქოლოგიური, შემდეგ კი იურიდიული პრობლემა.⁴⁶¹ თუმცა შინაგანი პატივის წარმოდგენილი წრე არის პიროვნუ-

⁴⁵⁷ იხ. *Marc-Oliver Martin*, *Publizistische Freiheit und Persönlichkeitsschutz*, *Zu den Grenzen der Verwertbarkeit realer Biografien*, Göttingen, Universitätsverlag Göttingen, 2008, გვ. 147

⁴⁵⁸ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. *თ. პერვერი*, *დასახ. ნაშრომი*, გვ. 22-24

⁴⁵⁹ იქვე, გვ. 25-26, იხ. *I. Siebrecht*, *Der Schutz der Ehre im Zivilrecht*, in der Zeitschrift "Juristische Schulung" (JuS) 2001, Heft 4, გვ. 337

⁴⁶⁰ შინაგანი პატივი არსობრივად ახლოს დგას საბჭოთა პერიოდის იურიდიულ ლიტერატურაში დამკვიდრებულ „ღირსების“ მნიშვნელობასთან. ღირსების განსაზღვრების შესახებ იხ. *Л. Рафиева*, *Гражданско-правовая защита чести и достоинства личности в СССР*, Автореф. дисс. на соискание ученой степени кандидата юрид. наук, Ленинград, 1966, გვ. 5; *Курс советского гражданского права, С. Братусь*, Предмет и система советского гражданского права, М., Государств. изд. Юридической Литературы, 1963, გვ. 85

⁴⁶¹ იხ. *ი. ზობრეხტი*, *დასახ. სტატია*, გვ. 337

ლი ღირსება. ამდენად, პატივი სისხლისსამართლებრივი გაგებით მოიცავს პირის ნამდვილ შინაგან ღირებულებას, ასევე საზოგადოებაში დამსახურებულ სახელს. სამოქალაქოსამართლებრივად პატივი არაა განსაზღვრული.⁴⁶² ღირსების განსაკუთრებული სამართლებრივი ბუნების ერთ-ერთი გამოხატულება ისაა, რომ დედის სხეულში მყოფ მომავალ სიცოცხლესაც შეუძლია ადამიანის ღირსების საშუალებით დაიცვას საკუთარი უფლებები. ამასთან, ღირსება გარდაცვალების შემდეგაც ვრცელდება გვამსა და გარდაცვლილი ადამიანის ხსოვნაზე.⁴⁶³ ამ გაგებით ღირსება ვლინდება ღირებულებაში, რომელიც გარდაცვალების შემდეგ პიროვნების სახით რჩება და პიროვნების ხსოვნას უზრუნველყოფს. ღირსება ხომ პიროვნებისთვის დამახასიათებელი თვისებაა.⁴⁶⁴

რაც შეეხება ტერმინს „რეპუტაცია“, ის შეფასებითი კატეგორიაა. მასში მოიაზრება ადამიანის სტატუსი საზოგადოებაში და მის შესახებ შექმნილი წარმოდგენა.⁴⁶⁵ ფიზიკური და იურიდიული პირების საქმიანი რეპუტაცია იმ თვისებათა და შეფასებათა ერთობლიობაა, რომელთანაც მათი მატარებელი ასოცირდება თავისი კონტრაგენტების, კლიენტების, მომხმარებლების, კოლეგების, თაყვანისმცემლების (შოუ-ბიზნესში), ამომრჩეველთა (არჩევითი თანაბდებობისთვის) შეგნებაში და პერსონიფიცირდება ამ დარგის სხვა პროფესიონალთა შორის.⁴⁶⁶ ამიტომ საქმიან რეპუტაციაში იგულისხმება პირის პროფესიული თუ სხვა საქმიანი თვისებების შეფასება, რასაც ეფუძნება საზოგადოების დამოკიდებულება მოცემული ფიზიკური ან იურიდიული პირის მიმართ.

მაშასადამე, ძირითადია ღირსების, როგორც ღირებულების, განხილვა, რაც მის განსაკუთრებულ მხარეს წარმოაჩენს. მართალია, ამ შემთხვევაში მსჯელობა ღირებულებით ჭრილში გადადის, მაგრამ ეს აქსიოლოგიური მიდგომა გამოკვეთს ღირსების სამართლებრივ ბუნებას. მოცემული გაგებით ხაზგასმულია ღირსების ძირითადი ნიშანი – ინდივიდუალობა, აღნიშნული კი შეფასებით ხასიათს ატარებს.

ზემოთ განხილულის გათვალისწინებით აუცილებელია მოკლედ შევჩერდეთ სსკ-ის მე-18 მუხლზე. ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, პირს უფლება აქვს სასამართლოს მეშვეობით კანონით დადგენილი წესით დაიცვას საკუთარი პატივი და ღირსება შელახვისაგან. აქ იქმნება შთაბეჭდილება, რომ სიტყვა „საკუთარი“ სრულიად ზედმეტია, ვინაიდან საკუთარი პატივი უკვე ღირსებაა და ღირსება ამ ნორმაში ცალკეც არის ნახსენები. საქმე ისაა, რომ მოცემულ შემთხვევაში უფლებამოსილ პირს შეუძლია კანონით დადგენილი წესით დაიცვას თავისი პატივი და არა სხვისი, რას მის

⁴⁶² იხ. *თ. პერგერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 27

⁴⁶³ იხ. *კ. კუბლაშვილი*, ძირითადი უფლებები (მე-2 გამოცემა), გვ. 87

⁴⁶⁴ აღნიშნულის შესახებ იხ. *თ. ნინიძე*, ცოცხალი ხატი ღირსებისა, გვ. 67

⁴⁶⁵ იხ. *კ. (თ.) მონიავა*, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვის სამართლებრივი პრობლემები (სადისერტაციო ნაშრომი), თბ., 1999, გვ. 34

⁴⁶⁶ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში, თბ., „მერიდიანი“, 1998, გვ. 125

ექკლუზიურობას გამოკვეთს. თუმცა აღნიშნული განსხვავებულადაა გარდაცვლილის პიროვნულ უფლებათა დაცვასთან დაკავშირებით.⁴⁶⁷

საყურადღებოა, რომ ღირსება, საქმიანი რეპუტაცია სასამართლოს წესით დაცვას ექვემდებარება, თუ: 1) შელახულია ფიზიკური ან იურიდიული პირის პატივი, ღირსება ან საქმიანი რეპუტაცია; 2) გავრცელებულია პატივის, ღირსების, საქმიანი რეპუტაციის შელახველი ცნობები; 3) გავრცელებული ცნობები სინამდვილეს არ შეესაბამება. პატივის, ღირსების, საქმიანი რეპუტაციის შელახვა შეიძლება გულისხმობდეს პირის შესახებ ისეთი ცნობების გავრცელებას, რომლებიც შეიცავს მტკიცებას მათ მიერ კანონის ან მორალური ნორმების დარღვევის, უღირსი საქციელის ჩადენის შესახებ. ცნობები შეიძლება გავრცელდეს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით გამოქვეყნების მეშვეობით, ცნობების გამოცემით, მათი მოწოდებით დაწესებულებებისა და ორგანიზაციებისთვის, ერთი ან რამდენიმე პირისთვის.

ამასთან, ღირსება არის რა ზოგადი პიროვნული უფლების ცენტრალური რაობა, სსკ-ით მისი დაცვა ზოგადი პიროვნული უფლების დაცვლობაზე მიახლოებულია. როცა პირის პატივის, ღირსების, საქმიანი რეპუტაციის შემლახველი ცნობები გამოქვეყნებულია პრესაში, სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე მათი უარყოფა უნდა მოხდეს ბეჭდვითი სიტყვის იმავე საშუალებით, რომელმაც გაავრცელა ისინი (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-3 ნაწილი). თუ პიროვნების გამაწილებელ⁴⁶⁸ ცნობებს შეიცავს ამა თუ იმ ორგანიზაციის მიერ გაცემული დოკუმენტი და ისინი სინამდვილეს არ შეესაბამება, სასამართლო უფლებამოსილია ორგანიზაციას დააკისროს დოკუმენტის შეცვლა. ის უნდა დაეგზავნოს ყველა იმ დაინტერესებულ პირს, ვისაც თავდაპირველი დოკუმენტი მიეწოდა.⁴⁶⁹ განისაზღვრა, რომ ცილისწამების თაობაზე სასამართლო დავის საგანი არ შეიძლება იყოს განცხადება, რომელიც ეხება პირთა განსაზღვრულ ჯგუფს ან/და რომელშიც მოსარჩელე არ არის ერთმნიშვნელოვნად იდენტიფიცირებული.⁴⁷⁰

ამ სიკეთეების თაობაზე საქმეთა სამოქალაქო სამართალწარმოების დროს მოსარჩელე შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირიც. რაც შეეხება მოპასუხეებს, ისინი არიან სუბიექტები, რომლებიც ავრცელებენ სინამდვილესთან შეუსაბამო პატივის, ღირსებისა ან საქმიანი რეპუტაციის შემლახველ ცნობებს ან ისინი, რომელნიც ხელს აწერენ მათზე. სარჩელის დაკმაყოფილებისას სასამართლომ სარეზოლუციო ნაწილში უნდა მიუთითოს სახელის გამტეხი ცნობების გამაბათილებელი საშუალება და დაადგინოს ვადა, რომლის განმავლობაშიც უნდა განხორციელდეს უარყოფა.⁴⁷¹ პატივისა და ღირსების შელახვა შეიძლება გამოიწვიოს სახელის

⁴⁶⁷ კონკრეტულად დაცვის ღონისძიებებზე იხ. უფლების დაცვის სამოქალაქო-სამართლებრივ ფორმებში

⁴⁶⁸ ცილისწამების (საქ. სისხ. სამ. კოდექსის 148-ე მუხლი) დეკრიმინალიზაციის მიზნებზე იხ. *თ. კინწურაშვილი*, მართლმსაჯულების დოგმატიკა (სიტყვის თავისუფლება და ქართული სასამართლო პრაქტიკა), „თავისუფლება“, 2005, №3 (39), გვ. 4-13

⁴⁶⁹ იხ. *თ. ქაღალიანი*, ჟურნალი „ჩემი უფლებები“, მორალური ზიანი, თბ., 2002, გვ. 73-75

⁴⁷⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 18 ოქტომბრის განჩინება (საქმე №ას-431-403-2010)

⁴⁷¹ იხ. *შ. ქურდაძე*, სამოქალაქო საქმეთა განხილვა პირველი ინსტანციის სასამართლოში, თბ., „მერიდიანი“, 2005, გვ. 130

ხელყოფამ. თუმცა ეს არ ნიშნავს ამ სიკეთეების ცალკე სამართლებრივი დაცვის უგულებელყოფას.⁴⁷² პატივისა და ღირსების ხელყოფით კი საბოლოო ჯამში შეიძლება პირადი ცხოვრების შელახვაც.

ყურადღების ღირსია კონსტიტუციის მე-16 მუხლით განმტკიცებული პიროვნების თავისუფალი განვითარება, რომელიც უზრუნველყოფს ადამიანის ნიჭისა და უნარის რეალიზაციას, აყალიბებს ადამიანის ღირსების მატერიალურ და შინაარსობრივ მხარეს. ამიტომ ხშირად ეს უფლება განიხილება, როგორც ღირსების უფლების კონკრეტიზაცია. როგორც ადამიანის ღირსება, ისე პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება ხელშეუვალია.⁴⁷³ ამდენად, სამოქალაქოსამართლებრივი თვალსაზრისით უმნიშვნელოვანესია სსკ-ის მე-18 მუხლით დაცული ღირსების ასპექტის გამოკვეთა. ამასთან, აქ აქცენტი უნდა გაკეთდეს სუბიექტებს შორის ჰორიზონტალურ ურთიერთობაზე, რაც მათ თანაბარ პოზიციებში აყენებს (სსკ-ის 1-ლი მუხლი). ასევე პირადი სფეროს დაცვა უნდა განხორციელდეს კერძო ავტონომიის პრინციპის სხვადასხვა გამოვლინების ფუნდამენტური ანალიზის საფუძველზე, ხოლო ზიანის მიყენებისას, როგორც ითქვა, წარმოიშობა დელიქტური ვალდებულებები (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-6 ნაწილი და 992-1008-ე მუხლები). აღნიშნული კი იძლევა საშუალებას, ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარებით დაცული იყოს პირადი ცხოვრება საქართველოს სამოქალაქო სამართალში.

ამასთან, განსაკუთრებული პიროვნული უფლება არის ზოგადი პიროვნული უფლების ქვესფერო. განსაკუთრებულ პიროვნულ უფლებებს შორის ნახსენებია პიროვნული პატივის უფლება. კერძო პიროვნული უფლებათა ჯგუფიდან გამოიყოფა რეპუტაციისა და პატივის უფლებები.⁴⁷⁴ ამდენად, საქმე ეხება მთელისა და ნაწილის პრობლემას. პატივის დაცვის უფლება წარმოადგენს რა განსაკუთრებულ პიროვნულ უფლებას, შეიძლება დავასკვნათ: ზოგადი პიროვნული უფლება იცავს განსაკუთრებულ პიროვნულ უფლებას – პატივის უფლებას.

ამრიგად, აღნიშნული სიკეთეების ღირებულებით ჭრილში განხილვას გადაჰყავს კვლევა სხვა საფეხურზე, რომელიც პირად ცხოვრების სხვა რანგში შესწავლას უკავშირდება. ამ კონტექსტში კი პირადი ცხოვრების განსაკუთრებული სამართლებრივი ბუნება იკვეთება.

დ) პერსონალური მონაცემების დაცვა და პირადი ცხოვრება

პერსონალური მონაცემების დაცვის უფლება წარმოადგენს ერთ-ერთ სპეციალურ პიროვნულ უფლებას, რომელიც ახდენს პირის ინდივიდუალიზაციას. ამ გაგებით პირადი სფეროს ერთ-ერთი ასპექტი სწორედ პერსონალური მონაცემებია. დღესდღეობით ხშირად კერძო ცხოვრება განიხილება მხოლოდ ინფორმაციულ ჭრილში, რითაც ხაზი ესმევა პირადი სფეროს მო-

⁴⁷² იხ. თ. ნინიძე, ადამიანის ინდივიდუალობა – საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის დაცვის საგანი, გვ. 88

⁴⁷³ იხ. ლ. იზორია, კ. კორკელია, კ. კუბლაშვილი, ვ. ხუბუა, საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., „მერიდიანი“, 2005, გვ. 62

⁴⁷⁴ იხ. კ. ვასერბურგი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 59-60

ცემული ნიშნის მნიშვნელობას. ამდენად, შესასწავლია პერსონალური მონაცემების რაობა, მისი კავშირი პირად ცხოვრებასთან, საქართველოში პერსონალური მონაცემების დაცვის სამართლებრივი სისტემა.

კერძო ცხოვრება ინფორმაციული გაგებით ნიშნავს, რომ პირებს შეუძლიათ საკუთარი თავის შესახებ ინფორმაციის დაცვის, გაცემისა და ხელმისაწვდომობის გაკონტროლება.⁴⁷⁵ პიროვნული მონაცემები არის ფიზიკური პირების იდენტიფიცირების საშუალება. პიროვნულ მონაცემთა შინაარსი არამატერიალური ბუნებისაა. პიროვნული მონაცემების მატარებელმა უნდა გადაწყვიტოს, შეიძლება თუ არა რომ გადაეცეს სხვებს თუ გამრავლდეს. ამასთან, საქმე შეიძლება კოდირებასაც შეეხოს.⁴⁷⁶

საერთოდ, კერძო ცხოვრება ტექნოლოგიური განვითარების ფონზე პირად სფეროს განიხილავს მნიშვნელოვანწილად „ინფორმაციული კერძო ცხოვრების“ ჭრილში. ინფორმაციული კერძო ცხოვრება არის პირთა ან პირთა ჯგუფის ან დაწესებულების თუ ორგანიზაციის უფლება, განსაზღვროს, როდის, როგორ და რა ფორმით გააცნოს სხვებს საკუთარი თავი.⁴⁷⁷

საქართველოში ბოლო პერიოდში მიექცა ყურადღება პერსონალური მონაცემების დაცვის პრობლემას. აღნიშნული განპირობებული იყო საქართველოს კანონმდებლობის საერთაშორისო აქტებთან ჰარმონიზაციითა და საზოგადოებრივი ცვლილებებით. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს კონსტიტუციისა და ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის კონკრეტული დებულებები იცავდა პერსონალურ მონაცემებს, არ იყო ეფექტური მისი დაცვა. აუცილებელი იყო კერძოსამართლებრივ ნორმებშიც პერსონალური მონაცემების დაცვა, მით უმეტეს, საქართველოს კონსტიტუცია ძირითადი უფლების სახით ითვალისწინებდა კიდევ მას. სწორედ ამიტომ დაემატა სსკ-ს მე-18¹-ე მუხლი, რომელიც შეეხება პერსონალური მონაცემების მიღების შესაძლებლობას.⁴⁷⁸ აღნიშნულით პერსონალური მონაცემების დაცვა ამჯერად კერძოსამართლებრივ ფარგლებშიც მოექცა და საერთაშორისო განვითარების მოთხოვნებთან შესაბამისობაში მოვიდა.

პერსონალურ მონაცემთა წრე სხვადასხვა შეიძლება იყოს: პირის ანგარიში ბანკში, ჯანმრთელობის მონაცემები, გენეტიკური კოდი, პერსონალთან დაკავშირებული ცნობები, მაღაზიაში სტუმრობის ჩვენები და „სექსუალური ინტერესები“ მხოლოდ უფლებამოსილი პირის საქმეა.⁴⁷⁹ ამავე ჯგუფს განეკუთვნება ფინანსური ინფორმაცია.⁴⁸⁰ ასევე საქართველოში პერსონალური მონაცემები დაცულია ქვეკანონური აქტებით.⁴⁸¹ აქ არსისმიერია ის, თუ რა

⁴⁷⁵ იხ. *ბ. ბაიერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 8; აღნიშნულის შესახებ ასევე იხ. *რ. დრუკე*, *მ. ა. ფილ. კარსტენ ვებერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 22-23

⁴⁷⁶ იხ. *მ. შემინი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 125

⁴⁷⁷ იხ. *ჯონ თ. სომს*, *ჯ. ზ. ახარი კორსონი*, *ჯონ კადკინი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 5-6

⁴⁷⁸ იხ. *პ. (თ.) მონიავა*, პერსონალური მონაცემების მიღების უფლება სამოქალაქო სამართალში, გვ. 17

⁴⁷⁹ იხ. *W. Safire*, *Nosy Parker Lives*, *The New York Times*, Sept. 23, 1999, გვ. 29

⁴⁸⁰ იხ. *Fred H. Cate*, *The Privacy Problem*, A broader view of information privacy and the costs and consequences of protecting it, First amendment center publication, Vol. 4, No. 1, March 2003, გვ. 6

⁴⁸¹ პერსონალური მონაცემების დაცვასთან დაკავშირებით არსებული კანონებისა თუ აქტების შესახებ საუბარია განყოფილებაში „პირადი ცხოვრების საჯაროსამართლებრივი რეგულირების ზოგადი დახასიათება.“

ფორმით (კონტექსტში) შეიძლება გავრცელდეს ეს ინფორმაცია, ვინაიდან აღნიშნულს შესაძლოა პირადი ცხოვრების შელახვა მოჰყვეს.

დღევანდელ საზოგადოებაში პრაქტიკულად უმნიშვნელოვანესია ინფორმაციული კერძო ცხოვრების დაცვა. აშშ-ში 1974 წელს მიიღეს კერძო ცხოვრების შესახებ კანონი, რომელიც კერძო სფეროს იცავს სახელისუფლო ჩარევებისგან. აღნიშნული კანონის ეფექტურობა უკავშირდება პირის შესაძლებლობას, იმოქმედოს ხელისუფლების წინააღმდეგ იძულების ფორმით.⁴⁸² ეს კანონი იყო მცდელობა, განსაზღვრულიყო მტკიცე ბალანსი ხელისუფლების მოთხოვნილებას, შეაგროვოს და გამოიყენოს პირადი ინფორმაცია, და ამ სახის ინფორმაციის კონტროლზე კერძო ინტერესს შორის.⁴⁸³ აღნიშნული კანონის მიღება განაპირობა ხელისუფლების მიერ ინფორმაციის მოპოვებამ, ელექტრონული საშუალებებით თვალთვალმა და ინფორმაციის ფართო წრემ, რომელიც გროვდებოდა მონაცემთა კომპიუტერულ სისტემაში.⁴⁸⁴ ამ კანონში ჩამოყალიბებული რვა პრინციპი ემსახურება ნებისმიერ სახელმწიფოში ინფორმაციული თვითგამორკვევის უზრუნველყოფას: არ უნდა მოხდეს საიდუმლო ანკეტურ მონაცემებში რაიმენაირი ჩაწერა და შემუშავდეს ორგანიზაციათა, მეთოდთა და სისტემათა საჯაროობის პოლიტიკა ანკეტური მონაცემების ჩაწერის შესახებ (საჯაროობის პრინციპი). ადამიანს, რომლის შესახებაც არის ორგანიზაციაში პერსონალური მონაცემები, უნდა ჰქონდეს უფლება, გაეცნოს მათ და გადაიღოს ქსეროასლები (ინდივიდუალური ხელმისაწვდომობის პრინციპი). ორგანიზაციაში ინდივიდის შესახებ მონაცემების შეცვლა უნდა შეეძლოს თვით ამ ინდივიდს (ინდივიდის მონაწილეობის პრინციპი). ამასთან, უნდა არსებობდეს შეზღუდვები ადამიანის შესახებ ინფორმაციის ტიპებზე, რომელთა შეგროვებაც ორგანიზაციას შეუძლია განსაზღვრული ქცევის წესების დაცვით (შეგროვების შეზღუდვის პრინციპი). გარდა ამისა, უნდა იყოს პირის შესახებ ინფორმაციის შინაგან გამოყენებაზე ორგანიზაციის შიდასაუწყებო წესები შეზღუდვების დონეზე (გამოყენების შეზღუდვის პრინციპი). ასევე უნდა იყოს პირის შესახებ ინფორმაციის გარეგან გახსნაზე შეზღუდვები, რაც შეუძლია გააკეთოს ორგანიზაციას წესების მიღებით (ინფორმაციის გახსნის შეზღუდვის პრინციპი). აუცილებელია, ორგანიზაციამ აიღოს პასუხისმგებლობა საკუთარ თავზე გონივრული და სწორი ინფორმაციის გავრცელებაზე. ესე იგი, ადამიანის შესახებ ინფორმაციის შეგროვება, მომსახურება, გამოყენება-გავრცელება უნდა იყოს აუცილებელი, კანონიერი, ხოლო თვით ინფორმაცია – ზუსტი და მიმდინარე (ინფორმაციის მართვის პრინციპი). ორგანიზაცია უნდა იღებდეს პასუხისმგებლობას ინდივიდუალური პოლიტიკისთვის წესების, მეთოდებისა და სისტემის თაობაზე (პასუხისმგებლობის პრინციპი). ამ კანონში დაშვებულია გამონაკლისები, რომლებიც ხელისუფლებას აძლევს საშუალებას, ჩაერიოს პირად ცხოვრებაში თვით ამ პირის თანხმობის გარეშე. ხელისუფლების უზურპაციის თავიდან ასაცილებლად

⁴⁸² იხ. *პ. პონგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 72

⁴⁸³ იხ. *Todd R. Coles*, Does the privacy act of 1974 protect your right to privacy? an examination of Routine use exemption, *THE AMERICAN UNIVERSITY LAW REVIEW*, 1991, გვ. 965, 1001, <<http://www.wcl.american.edu/journal/lawrev/40/coles.pdf?rd=1>> [16.04.11 18:07]

⁴⁸⁴ იხ. *პ. პონგი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 80

კონგრესმა დაამატა პირობები პირადი სფეროს დასაცავად, კერძოდ, პირს შეუძლია ხელისუფლების წინააღმდეგ განახორციელოს სამოქალაქო მოქმედებანი და სასამართლო აკრძალვა. აღნიშნული იძლევა ფულად-საკრედიტო სფეროში ზიანის არსებობისას კომპენსაციის მიღების უფლებას.⁴⁸⁵

თუმცა ზემოთ მოყვანილ ინტერესებს შორის ამ კანონით ბალანსი მაინც ვერ იქნა მიღწეული; აქ საქმე ეხებოდა ხელისუფლების მხრიდან ტაქტიკურ სვლას, რომელიც ჩვეულებრივ გაამართლებდა ინფორმაციის არაკანონიერ გამოყენებას, რათა გაეხსნა პირადი ინფორმაცია ინდივიდის თანხმობის გარეშე. ამასთან, ამ კანონის მიზანი, დაეცვა პირადი ცხოვრება, ვერ იქნა აღნიშნული კანონით მიღწეული. თუმცა კონგრესმა აღიარა ინდივიდის უფლება კერძო ცხოვრების დაცვაზე პირადი ინფორმაციის ფარგლებში, მაგრამ არ შესწევდა ძალა, უზრუნველყო მისი დაცვა. ამდენად, ვიდრე კონგრესი არ განიხილავს ამ კანონის სისუსტეებს (მაგალითად, ინფორმაციის გამოყენების გამართლება), ინდივიდის კერძო ცხოვრება ხელისუფლების ჩარევის საფრთხის წინაშე დგას.⁴⁸⁶

ასევე მნიშვნელოვანია 1998 წლის ბავშვთა „ონლაინ-კერძო ცხოვრების დაცვის შესახებ კანონი“, რომელიც ვრცელდება ცამეტი წლამდე ასაკის ბავშვებზე. ეს კანონი ზრდის მშობელთა მონაწილეობას ონლაინის საშუალებით ბავშვთა მოქმედებაში, რომ დაიცვან ისინი ონლაინში მონაწილეთაგან; ონლაინის ფორუმების ხელმისაწვდომობისა და პირადი ინფორმაციის უსაფრთხოების დასაცავად; ამდენად, იზღუდება პირადი ინფორმაციის შეგროვება ბავშვებისაგან მშობელთა თანხმობის გარეშე.⁴⁸⁷

პერსონალური მონაცემების დაცვა უნდა გამომდინარეობდეს საკუთარი პიროვნების განვითარების თავისუფლებიდან (საქ. კონსტიტუციის მე-16 მუხლი), რომელიც ამოსავალია საერთოდ პირადი სფეროს არსის განსასაზღვრად. პერსონალური მონაცემების უკანონო გავრცელებას შეიძლება ინფორმაციული კერძო ცხოვრების შელახვა მოჰყვეს. არადა ეს ის სფეროა, რომელიც უფლებამოსილი პირის „საუფლოს“ წარმოადგენს. აქ უფლებამოსილი პირი გასცემს ნებართვას კერძო ხასიათის ინფორმაციის გაცემაზე. ეს შეიძლება განსაკუთრებით ღრმა, პიროვნულ სფეროსაც შეეხოს. კერძო ცხოვრების ამ მხარეთა შელახვა ექცევა სამართლებრივი დაცვის ფარგლებში და წარმოშობს უფლების დაცვის სხვადასხვა ფორმის გამოყენების აუცილებლობას, მაგალითად, ხელმყოფი მოქმედების შეწყვეტას. ამასთან, შესაძლებელია ამ სიკეთის შელახვამ გამოიწვიოს ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანი და იმის მიხედვით, თუ რომელ კონკრეტულ გარემოებებს გულისხმობს სხვადასხვა შემთხვევა, დადგება დელიქტური პასუხისმგებლობა სსკ-ის 992-1008-ე მუხლებზე დაყრდნობით.

ამდენად, საქართველოს კანონმდებლობამ ორმხრივად შექმნა პერსონალური მონაცემების საჯარო და კერძოსამართლებრივი დაცვის მექანიზმები. ამით ადრინდელი საკანონმდებლო ვაკუუმი ინფორმაციული კერძო ცხოვრების კერძოსამართლებრივი დაცვის არარსებობის თაობაზე შეივსო.

⁴⁸⁵ იქვე, გვ. 82-84; *Doe v. Chao*, 124 S. Ct. 1204, 1208-10 (2004)

⁴⁸⁶ იხ. *თოდ რ. ქოულსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1001-1002

⁴⁸⁷ იხ. *ჯონ თ. სომბ, ჯ. ზაჩარი კორსონი, ჯონ კადკინი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 16-17

5.2. სამართლებრივ ღირებულებათა კოლიზია

ინფორმაციის თავისუფლების იურიდიული საფუძველი არის პირთა გარანტია, ხელი მიუწვდებოდეთ ინფორმაციასთან. ეს წარმოშობს ინფორმაციული კერძო ცხოვრების დაცვის პრობლემას. ინფორმაციის თავისუფლებისა და პირად სფეროს დაცვას შორის კონფრონტაცია ამ ფორმით საჭიროებს საზოგადოებრივი ინტერესების ბალანსირებას პირადი პრივილეგიებით.⁴⁸⁸

მასობრივი ინფორმაციის გავრცელების საშუალებები მნიშვნელოვან როლს თამაშობს საზოგადოების განვითარების პროცესში, რადგან მედიას პროფესიულად ევალება, დააკმაყოფილოს საზოგადოებრივი ინტერესი. ამასთან, მედიას აქვს კანონის შესახებ ცნობების გავრცელების და ურთიერთობათა ცვლილებების შესახებ აზრისა და საჯარო უფლების ჩამოყალიბების ფუნქციებიც, ვინაიდან მედიას შეუძლია ეფექტური გზით მიმართოს მასას. მედიასაშუალებებით რაიმეს გადაცემა კი შეიძლება გულისხმობდეს სხვადასხვა წყაროდან ანკეტური მონაცემების შეგროვება-დამუშავებას (ჯანმრთელობის მდგომარეობის, სოციალური უზრუნველყოფის, საგადასახადო მონაცემები და ა. შ.). ამით საფრთხე ექმნება კერძო ცხოვრებას, რომელსაც პატივს უნდა სცემდეს სახელმწიფო და ნებისმიერი კერძო პირი.⁴⁸⁹ სწორედ პრესის თავისუფლებას უკავშირდება მჭიდროდ აზრის გამოსატვის თავისუფლება, რომელიც მრავლისმომცველია და ამიტომ აქვს იმის უნარი, რომ გარკვეულწილად სხვა უფლებებთან ჭიდილში აღმოჩნდეს.⁴⁹⁰ აზრისა და პრესის თავისუფლებას ორი ძირითადი ამოცანა აქვს: ა) გამოსატვის თავისუფლება ადამიანის თვითგანსორციელების მნიშვნელოვანი ასპექტია; ბ) ის ცენტრალური მნიშვნელობისაა დემოკრატიული საზოგადოებისთვის. ამასთან, პრესისა და აზრის თავისუფლება „ყველა თავისუფლების კენწეროა“ ან „კონსტიტუციური პრინციპია“, ასევე პრესის თავისუფლება ჩვეულებრივ ცოცხალი დემოკრატიის გარანტიაა.⁴⁹¹

ინფორმაციულ ეპოქაში ბევრი ინტერნეტ-მომხმარებელი ცდება, როცა მიიჩნევს, რომ ინტერნეტ-საუბრები რჩება საიდუმლოდ. თუ პირი ფიქრობს, რომ მისი კომპიუტერი მისივე თვალია კიბერსივრცეში, სინამდვილეში ეს აღმოჩნდება თვალი, რომელსაც ორმხრივი მაყურებელი ჰყავს. არსებობს ინტერნეტის მრავალი საძიებო მეთოდი, რაც სხვებს აძლევს შესაძლებლობას, დაინახონ ამ პირის ქცევა კიბერსივრცეში და ადვილად მოიპოვონ მასზე ინფორმაცია. ამასთან, ბევრი დამსაქმებელი საკუთარ თანამშრომლებს სთავაზობს ინტერნეტ-მომსახურებასა და უქმნის ელექტრონულ ფოსტას. როდესაც ადამიანი ვებგვერდს ესტუმრება, ყიდულობს რაიმეს ან

⁴⁸⁸ აღნიშნულზე იხ. *N. Serirak, Towards Personal Data Protection: A Proposed Model for the Development of 'Right to Know' in Thailand*, Thammasat Review, გვ. 127-128, <[http://www.thammasatreview.tu.ac.th/tu_doc/2006-Volume11-No1/5\[11\].pdf](http://www.thammasatreview.tu.ac.th/tu_doc/2006-Volume11-No1/5[11].pdf)> [10.12.10 10:34]

⁴⁸⁹ იქვე, გვ. 133, 134-135

⁴⁹⁰ იხ. აზრის გამოსატვის თავისუფლება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის სამართალში, შეადგინა და კომენტარი დაურთო *ე. გოციროძე*, თბ., „სტამბა ქართული ფილმი“, 2006, გვ. 9

⁴⁹¹ იხ. *პ. მუნვი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 17, 23

აგზავნის ელექტრონული ფოსტით, ანკეტური მონაცემების უმეტესობა რეგისტრირდება. ეს ზრდის ინტერნეტში ადამიანის კერძო ცხოვრების იზოლირების ტენდენციას.⁴⁹² ამდენად, 1990-იანი წლების შუალედში მრავალმა მოვლენამ კერძო ცხოვრების გარშემო ახალი საკითხი წამოჭრა: ახალი ტექნოლოგიების ჩქარი ზრდა; უფროდაუფრო აგრესიული (სკანდალური) ამბების გავრცელება პრესის მეშვეობით; იდენტურობის ქურდობის ზრდა...⁴⁹³

ამასთან, ორგანიზაციების საქმიანობა უკავშირდება მომხმარებელთა ნდობის მოპოვებას, ანკეტური მონაცემების დაცვას ქურდობის რისკისაგან და სხვა.⁴⁹⁴ ორგანიზაცია უნდა იცავდეს პირადი ინფორმაციის განსაზღვრულ წრეს: ფინანსურ მონაცემებს, ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ და ფარმაცევტულ ინფორმაციას.⁴⁹⁵ თუ კომპანიის თანამშრომლები ნებაყოფლობით ამყარებენ კავშირს ელექტრონული ფოსტით, რომელიც კომპანიის საკუთრებაშია, კერძო სფეროში ჩარევად მიიჩნევა, თუ ის არსებითი და ძალიან შეურაცხყოფელია ჩვეულებრივი გონიერი ადამიანისთვის.⁴⁹⁶ ასევე კომპანიებს აქვს განსაზღვრული მოვალეობები ინვესტორების, საქმიანი პარტნიორების, კლიენტებისა და მომსახურე პირთა მიმართ, მათ შორის ინფორმაციის საიდუმლოებისა და ინფრასტრუქტურის უზრუნველყოფა სხვადასხვა მეთოდით, თუნდაც თვალთვალით.⁴⁹⁷ აქ მთავარია, რომ ზიანი არ დადგეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში დადგება ქართული დელიქტური სამართლით დადგენილი შედეგები (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

ამდენად, პირადი სფეროს დაცვა და პრესის თავისუფლება თავისუფალი საზოგადოებისთვის თანაბარწილად კონსტიტუციური მნიშვნელობისაა. მხოლოდ ინგლისში იყო დღემდე სასამართლო პრაქტიკის მიერ პირადი სფეროს პატივისცემის უფლება უარყოფილი. აზრის თავისუფლება ბრიტანული და გერმანული სამართლის სისტემაში, როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციაში, ცენტრალურ როლს თამაშობს.⁴⁹⁸ ამდენად, რთულია ბალანსის შენარჩუნება კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობასა და თავისუფალ მედიას შორის.⁴⁹⁹

⁴⁹² იხ. *Deborah M. McTigue*, Marginalizing Individual Privacy on the Internet, *Boston University Journal of Science & Technology Law*, June 1, 1999, გვ. 1-2; <<http://www.bu.edu/law/central/jd/organizations/journals/scitech/volume5/5bujst15.pdf>> [07.09.10 21:00]

⁴⁹³ იხ. *ფრედ ფ. ქეითი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 5

⁴⁹⁴ იხ. *Privacy and Data Protection: Mitigating the Risks of Information Exposure*, A Technical White Paper, July 2004, გვ. 4, 5

⁴⁹⁵ დარღვევის ყველაზე ხშირი ტიპი იყო იდენტობის ქურდობა. უკანასკნელი 5 წლის მანძილზე 27 მლნ-ზე მეტი ამერიკელი გახდა იდენტურობის ქურდობის მსხვერპლი, მათ შორის ბოლო წელს 9,9 მლნ. ადამიანი. ამასთან, ევროსაბჭოს დირექტივა მონაცემთა დაცვის შესახებ, რომელიც ადგენს წესებს, რომლებიც ანკეტური მონაცემების ყველა ტიპის დამუშავებას ეხება. იხ. *Privacy and Data Protection: Mitigating the Risks of Information Exposure*, A Technical White Paper, July 2004, გვ. 1, 2, 9

⁴⁹⁶ იხ. *B. Smyth v. Pillsbury Co.*, 1996 წლის 23 იანვრის გადაწყვეტილება, აღნიშნულზე იხ. *დებორა მ. მაქთიგუ*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 12-14

⁴⁹⁷ იხ. *გ. ლეიბი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 3-4

⁴⁹⁸ იხ. *კ. მუნზი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 17

⁴⁹⁹ იხ. *ბ. ბურკადე*, გამოხატვის თავისუფლების საერთაშორისო სამართლებრივი რეგულირება, „მართლმსაჯულება“, 2008, №1, გვ. 142

მოცემული გაგებით მნიშვნელოვანია მედიის თვითრეგულირების მექანიზმი, რაც გარკვეული ვალდებულებებისა და წესების დაცვით დააბაღანსებს ინტერესთა შორის კონფლიქტს. პოზიტიურია, როცა პრესას არ შეუძლია კონვენციის მე-8 მუხლის ხელყოფის დროს დაიმოწმოს, რომ „ობიექტური და კორექტული“ იყო; ამ სახის პასუხისმგებლობისაგან განთავისუფლების შესაძლებლობა ევროკონვენციის მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილის მოთხოვნებიდან გამომდინარეობს.⁵⁰⁰ საქართველოში ამ თვალსაზრისით მოქმედებს მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი. მასში დასაწყისშივე განმარტებულია კერძო ცხოვრების ლეგიტიმური მოლოდინი, როგორც პირის მოლოდინი, მოეპყრან მას აღიარებული და დამკვიდრებული პრაქტიკის ან წესების შესაბამისად. თუმცა იქვე ხაზგასმია, რომ შეიძლება გარკვეულმა კერძო ქმედებამ წამოჭრას საკითხები, რომლებიც ლეგიტიმურ საზოგადოებრივ ინტერესს ეხება (მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის მე-5 მუხლის „ი“ პუნქტი). ამასთან, მაუწყებლის მოვალეობას წარმოადგენს ბალანსის დაცვა ინფორმაციის თავისუფლებასა და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის ლეგიტიმურ მოლოდინს შორის (ამავე კოდექსის 34-ე მუხლი). ზოგ შემთხვევაში რთულია იმის დადგენა, არსებობს თუ არა იმ ხარისხის საზოგადოებრივი ინტერესი, რომ კერძო ცხოვრების შესახებ გარკვეული ცნობები გავრცელდეს. ასევე განსასაზღვრია, თუ როდის შეიძლება გამოქვეყნება საზოგადოებრივი ინტერესით იყოს გამართლებული. მიზანშეწონილია, ინფორმაციის გავრცელების ლეგიტიმაციის საკითხი საფუძვლიანი მსჯელობის საგანი იყოს და არ მოხდეს კერძო სფეროს უხეში ხელყოფა. მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის 36-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში ასევე დაცულია სხეულებრივი პირადი ცხოვრება: არაა მიზანშეწონილი დაზარალებულის, გვამის ან დასახიჩრებული სხეულის, სისხლისა და სხვა მსგავსი სცენების ჩვენება მნიშვნელოვანი სარედაქციო დასაბუთების გარეშე. მათი გადაღება უნდა მოხდეს ისეთი მანილიდან, რომ შეუძლებელი იყოს დაზარალებულის იდენტიფიცირება.⁵⁰¹ აღნიშნული გარდაცვალების პირადულ ხასიათს გამოკვეთს.⁵⁰²

გერმანიაში არსებობს თვითრეგულირების ნებაყოფლობითი ინსტანცია – პრესის საბჭო,⁵⁰³ რომელიც იყენებს პრესის კოდექსს. ეს წესები პუბლიკაციური სამუშაოსთვის დირექტივების საშუალებით გერმანული პრესის საბჭოს მიხედვით კონკრეტდება.⁵⁰⁴ ასევე ინგლისში არსებობს პრესის

⁵⁰⁰ იხ. *პ. მუნჯი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 102

⁵⁰¹ აღნიშნული კოდექსი შეგიძლიათ იხილოთ ინტერნეტ-გვერდზე: http://www.gncc.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=110&info_id=6986 [20.04.11 15:50]. აქაც აღრეულია ტერმინები „პირადი ცხოვრება“ და „კერძო ცხოვრება“.

⁵⁰² იხ. *C. Calvert*, *The Privacy of Death: An Emergent Jurisprudence and Legal Rebuke to Media Exploitation and a Voyeuristic Culture*, 26 *Loyla of Los Angeles Entertainment L. Rev.*, 2006, გვ. 133-163

⁵⁰³ შემდგ. და რედაქტ. *თ. კინწურაშვილი*, მედიის თვითრეგულირების ქრესტომათია (თარგმნა *მ. თაბაგარმა* და სხვებმა), თბ., თავისუფლების ინსტიტუტი, 2004, გვ. 81

⁵⁰⁴ გერმანული პრესის საბჭოს პრესის კოდექსის მე-4 და მე-8 მუხლები ემსახურება პირადი სფეროს დაცვას. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია პრინციპი – პატივი ეცი „ადამიანების პირად ცხოვრებასა და ინტიმურ სფეროს“ პრესის საშუალებით (ამ კოდექსის მე-8 მუხლი). სხეულებრივი და ფსიქიკური დაავადება ადამიანების საიდუმლო სფეროში შედის (დირექტივა 8.3). საჯარო ინტერესის არსებობისას პირადი ქცევის განხილვა გამართლებულია. იხ. *პ. მუნჯი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 186, 188. ფიზიკური და გონებრივი დაავადებები და დაზიანებები პიროვნების ცხოვრების კონფიდენციალური მხარეა. ამასთან,

საჩივრების კომისია, რომელიც მუშაობს საჩივრებზე, რომლებშიც გამოთქმულია რაიმე სახის პრეტენზია ჟურნალ-გაზეთებში გამოქვეყნებული მასალების შინაარსის თაობაზე. ეს კომისია ხელმძღვანელობს პრაქტიკის კოდექსით.⁵⁰⁵ სწორედ ამ კოდექსის მე-3, მე-5, მე-6, მე-7, მე-10 და მე-12 მუხლები პირადი სფეროს დაცვას ეძღვნება. სკოლის მოსწავლეების შესახებ ფოტორეპორტაჟების ან რეპორტაჟების გაკეთება შეიძლება ძირითადად მხოლოდ აღზრდაზე უფლებამოსილი პირების თანხმობით მოხდეს. არასრულწლოვნების პირადი ცხოვრების შესახებ გამოქვეყნებული ინფორმაცია არ შეიძლება მშობელთა ცნობადობის გზით გამართლებულ იქნეს (მე-6 პუნქტი, ციფრი)...⁵⁰⁶

როგორც ჩანს, ხშირად ერთი „თავისუფლება ეჯახება სხვა მრავალ თავისუფლებას და სახელმწიფოს ფუნქციონირების მოთხოვნისა...“⁵⁰⁷ ამ თვალსაზრისით აღნიშნავია აზრის გამოხატვის თავისუფლება, რომელსაც, ერთი მხრივ, დემოკრატიული პროცესის ფუნქციონირებისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, მეორე მხრივ, სხვა ინტერესებში ენერგიული შეჭრის უნარის გამო, გაცილებით უფრო პრობლემურია სამართლიანი ბალანსის მიღწევა ამ უფლების სხვა ღირებულებებთან დაპირისპირებისას.⁵⁰⁸ ამასთან, ადამიანის ღირსება არ შეიძლება იქცეს სახელმწიფოსა თუ საზოგადოების მოთხოვნის საგნად.⁵⁰⁹

თუმცა ზოგჯერ არის შემთხვევები, როცა აზრის გამოხატვა პრიორიტეტულია რეპუტაციის დაცვასთან შედარებით, მაგრამ აღნიშნული ყოველთვის არაა გამართლებული, ზოგჯერ კი მას შეიძლება ჰქონდეს ობიექტური გამართლება. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლის თანახმად, ამ თავისუფლების განხორციელება რადგან მოიცავს ვალდებულებებსა და პასუხისმგებლობას, უნდა დაექვემდებაროს კანონით დადგენილ პირობებს, შეზღუდვებს. ეს შეზღუდვები უნდა იყოს აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში გარკვეული საჯარო ინტერესების დასაცავად, რათა პირად სფეროში ჩარევა იყოს მართლზომიერი. ეს ინტერესებია ეროვნული უსაფრთხოება, ტერიტორიული მთლიანობა ან საზოგადოებრივი წესრიგი, უწყესრიგობისა და დანაშაულის აღკვეთა, კონფიდენციალურად მიღებული ინფორმაციის გამჟღავნების თავიდან აცილება ან სასამართლოს ხელისუფლებისა და მიუკერძოებლობის შენარჩუნება.⁵¹⁰ ცხადია, ეს კონ-

---

ნებისმიერ პირს, ცნობად სახეებსაც კი, სიცოცხლეში და გარდაცვალების შემდეგაც იცავს კანონი ისეთი ფაქტების განხმაურებისაგან, რომლებიც მის დისკრედიტაციას იწვევს. იხ. შემდგ. და რედაქტ. თ. კინწურაშვილი, მედიის თვითრეგულირების ქრესტომათია, გვ. 96

⁵⁰⁵ იხ. შემდგ. და რედაქტ. თ. კინწურაშვილი, მედიის თვითრეგულირების ქრესტომათია, გვ. 103

⁵⁰⁶ იხ. *პ. მუნჯი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 189, 77

⁵⁰⁷ ა. შაიო, ხელისუფლების თვითშეზღუდვა, კონსტიტუციონალიზმის შესავალი, მეცნიერული რედაქცია და წინათქმა თ. ნინიძისა, თბ., აირის საქართველო, 2003, გვ. 309

⁵⁰⁸ იხ. აზრის გამოხატვის თავისუფლება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის სამართალში, შეადგინა და კომენტარი დაურთო *ე. გოცირიძემ*, გვ. 9-10

⁵⁰⁹ იხ. *ი. თაბორიძე*, ბუნებითი სამართლის როლი ადამიანის ღირსების გაგების ჩამოყალიბებაში, „ქართული სამართლის მიმოხილვა“, 2004, სპეც. გამოცემა, გვ. 105

⁵¹⁰ იხ. იურისტის ბიბლიოთეკა, საერთაშორისო ხელშეკრულებები, პაქტები, კონვენციები, თბ., 2005, გვ. 9

ფლიქტები განსაზღვრულ ფარგლებში გადაწყვეტას საჭიროებს, კონკრეტული ინდივიდუალური გარემოებებიდან გამომდინარე.

აღნიშნული განსაკუთრებით აქტუალური ვახდა „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონის მიღებით, ვინაიდან ამით შეიქმნა საფრთხე იმისა, რომ ქართული სამოქალაქო სამართალი დაშორებოდა გერმანული სასამართლო პრაქტიკის მიდგომას. საქმე ისაა, რომ სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილი პირს ანიჭებდა უფლებას, მოეთხოვა იმ ცნობების საჯაროდ უარყოფა, რომელიც ლახავს პატივს, ღირსებასა თუ საქმიან რეპუტაციას. ეს მუხლი განსაზღვრავდა, რომ სიტყვის თავისუფლების შეზღუდვის ადეკვატური ფარგლების დადგენა მიიღწევა სსკ-ის მე-18 მუხლით გათვალისწინებულ უფლების დაცვის ფორმებით. ამდენად, სსკ-ის მე-18 მუხლის მითითება „სინამდვილესთან შეუსაბამობის დამტკიცების შესახებ“, თავის მხრივ, ფაქტებზე მსჯელობას ეხება, რაც განსხვავდება შეფასებისგან. ნამდვილობა შეიძლება დამტკიცდეს მხოლოდ ფაქტებთან დაკავშირებით, აზრი კი მტკიცებას არ ექვემდებარება. შესაბამისად, ამ ორი კომპონენტის (ფაქტისა და აზრის) გონივრული გამოჯვანა არის სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილის მართებულად გამოყენების წინაპირობა. თუმცა საერთო სასამართლომ უნდა დაადგინოს არა მხოლოდ ნამდვილობა, არამედ შეაფასოს გავრცელებული ცნობების ხასიათი და გადაწყვიტოს, ხელყოფს თუ არა აღნიშნული ცნობები კონსტიტუციით დაცულ უფლებებს. არადა გერმანიაში აღიარებულია, რომ პიროვნული უფლებების დაცვა გაცილებით რელევანტურია, ვიდრე ინფორმაციის თავისუფლება, თუ საქმე ეხება ცრუ ან დაუდასტურებელი ფაქტების მტკიცებას. აღნიშნული კი უახლოვდება ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს მიდგომას. ამდენად, სიტყვის თავისუფლების შეზღუდვის ერთადერთ კანონიერ მიზნად უნდა ჩაითვალოს სხვათა უფლებების დაცვა.⁵¹¹ სსკ-ში 2004 წლის საკანონმდებლო ცვლილებამ ღირსებისა თუ სხვა სიკეთეთა კონსტიტუციური დაცვის ხარისხის შესუსტების საფრთხე გააჩინა.

ამასთან, „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონმა შემოიღო ტერმინები „კვალიფიციური და აბსოლუტური პრივილეგიები.“ აბსოლუტურ პრივილეგიაში მოიაზრება კანონით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობისგან პირის სრული და უპირობო განთავისუფლება, ხოლო კვალიფიციურ პრივილეგიად ითვლება კანონით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობისაგან პირის ნაწილობრივი ან პირობითი განთავისუფლება. თუმცა პირმა შეიძლება დაკარგოს პრივილეგია ბრალეული ქმედების ჩადენისთვის სასამართლოს დასაბუთებული გადაწყვეტილებით, თუ ეს აუცილებელია ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად („სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის 1-ლი მუხლის „ქ“ და „ღ“ პუნქტები). ამასთან, აღნიშნული კანონის მე-4 მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, აზრი დაცულია აბსოლუტური პრივილეგიით.⁵¹² თუმცა მოცემული კანონის მე-7 მუხლით დადგენილია, რომ ამ კანონით აღიარებული და დაცუ-

⁵¹¹ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს (მე-2 კოლეგია) 2004 წლის 11 მარტის გადაწყვეტილება (საქმე №2/1/241)

⁵¹² იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტების საქმეთა პალატის 2012 წლის 20 თებერვლის განჩინება (საქმე №ას-1278-1298-2011)

ლია უფლებების ნებისმიერი შეზღუდვა უნდა ემყარებოდეს უტყუარ მტკიცებულებებს. კანონით დადგენილი წესით დაუდასტურებელი ექვი უნდა გადაწყდეს სიტყვის თავისუფლების შეზღუდვის საწინააღმდეგოდ.⁵¹³

როგორც ჩანს, ინტერესთა დაბალანსება მეტად რთული საქმეა. აქ აუცილებელია მაქსიმალურად ზუსტად იყოს კანონის ტექსტი ინტერპრეტირებული და პრაქტიკაშიც სწორად გამოყენებული, ვინაიდან არ შეიქმნას მახინჯი პრაქტიკა, რასაც გამოიყენებენ შემდგომ სხვა გადაწყვეტილებათა საფუძვლად. ამ გაგებით საგულისხმოა „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონის პრაქტიკული გამოყენების ტენდენციები. საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ განსაზღვრა, რომ მოცემული კანონი განიმარტება საქართველოს კონსტიტუციის მიერ ნაკისრი საერთაშორისო სამართლებრივი ვალდებულებების, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის შესაბამისად. დადგინდა, რომ პრესის გზით გავრცელებული ინფორმაცია შეიძლება სხვა პირთა უფლებებისა და მათი რეპუტაციის შელახვის რისკს შეიცავდეს. გავრცელებული ინფორმაცია შეიძლება იყოს შეურაცხყოფელი ან შემაშფოთებელი, მაგრამ ამ უფლების დაცვა აუცილებელი იყოს დემოკრატიულ საზოგადოებაში ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლით დადგენილი კანონიერი მიზნის მისაღწევად. მოცემულ შემთხვევაში „აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში“ უნდა განიხილებოდეს, როგორც „დასაშვები კრიტიკა.“ აქ გადაწყვეტია, თუ რას ისახავდა მიზნად სტატიით გავრცელებული ინფორმაცია და რამდენად არსებობდა ამ ინფორმაციის საზოგადოებისთვის მიღების აუცილებლობა. საზოგადოებრივი ინტერესების უზრუნველსაყოფად თუ სტატიაში მოცემული ინფორმაცია საზოგადოების ინტერესის საგანია და საზოგადოებრივი დებატების ნაწილს წარმოადგენს, უნდა მიეთითოს სტატიის მიზანი – საზოგადოებრივი ინტერესის დაკმაყოფილება. ამას თავისთავად შეიძლება შეეწიროს კონკრეტული პირის რეპუტაცია.⁵¹⁴

თუ აღნიშნულს გავითვალისწინებთ, მაშინ ერთი შეხედვით შეიძლება გაჩნდეს აზრი, რომ კანონმა „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ პატივისა და ღირსების დაცვის ხარისხი გაცილებით ქვემოთ დასწია, ვიდრე ეს კონსტიტუციით შეიძლებოდა ყოფილიყო ნაგულისხმევი.⁵¹⁵

თუმცა მხედველობის არედან არ უნდა გამოგვრჩეს რამდენიმე უმნიშვნელოვანესი გარემოება: ა) ეს კანონი უნდა განიმარტოს ასე: უპირველეს ყოვლისა, ღირსების დაცვის შესახებ საქართველოს კონსტიტუციით დადგენილი წესები უნდა გამოიყენებოდეს და თუ ღირსების დაცვის უკეთეს პირობებს ითვალისწინებს საერთაშორისო აქტები და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა, მაშინ ისინი უნდა ასრულებდეს სუბსიდიურ და შემავსებელ ფუნქციას. საქართველოს კონსტიტუციის მე-19

⁵¹³ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 14 ივლისის განჩინება (№207-194-2011)

⁵¹⁴ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტების საქმეთა პალატის 2009 წლის 23 ივლისის განჩინება (№ას-1174-1319-08)

⁵¹⁵ იხ. *ქ. გოცირიძე*, აზრის გამოხატვის თავისუფლება და რეპუტაციის უფლება (ღირებულებითი კონფლიქტის დილემები), „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2005, №3, გვ. 28-29

მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, დასაშვებია აზრის თავისუფლების შეზღუდვა სხვათა უფლების ხელყოფის შემთხვევაში. ამდენად, იერარქიულად უფრო მაღლა მდგომი სამართლის წყარო უნდა იყოს გამოყენებული მოცემული უზუსტობის განსამარტად; ბ) ამასთან, თუ ღირსება დაცულია საქართველოს კონსტიტუციით მაღალი ხარისხით, მაშინ კანონიც მის განმტკიცებას უნდა ისახავდეს მიზნად, წინააღმდეგ შემთხვევაში კონსტიტუციის მნიშვნელობა ძალას დაკარგავდა; გ) ასევე საქართველოს კონსტიტუცია ადგენს ღირებულებათა განსაზღვრულ წესრიგს, რომელიც გარკვეულწილად იერარქიულ ხასიათს ატარებს და ღირსება სიცოცხლის გვერდით დგას. ხშირად დაობენ კიდევ, თუ რომელი მათგანია უპირველესი, საფუძველთასაფუძველი; გერმანული პრაქტიკით ადამიანის ღირსება ყველა სხვა ძირითადი უფლების ღიბოა, აზრის გამოხატვის თავისუფლებამ კი ყოველთვის უნდა დაიხიოს ღირსების შელახვისას. საქართველოს კონსტიტუცია კი განსაზღვრავს ღირსების ხელშეუვალობას და სხვა დათქმას შეზღუდვის თაობაზე არ შეიცავს. საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლის მე-2 ნაწილიც პირიქით, აძლიერებს 1-ლი ნაწილის შინაარსს და მიუთითებს „პატივისა და ღირსების შემლახველი მოპყრობის“ დაუშვებლობაზე.⁵¹⁶ ამასთან, კანონმდებელი არ უნდა დაუპირისპირდეს აღიარებულ ზნეობრივ ფასეულობებს. საგულისხმოა ისიც, რომ არ უნდა მოხდეს კონსტიტუციასა და სამართლებრივ სისტემას შორის გაუცხოება. ამიტომ მნიშვნელოვანია მოქმედი კანონმდებლობა იყოს კონსტიტუციით აღიარებულ ღირებულებებთან შესაბამისობაში.⁵¹⁷ ამდენად, მიზანშეწონილია, აზრის თავისუფლებისთვის მეტისმეტმა პრიორიტეტმა არ შექმნას კერძო ცხოვრების ხელყოფის საფრთხე. ინტერესთა დაუბალანსებლობამ შეიძლება შელახოს პირადი სფერო და გამოიწვიოს ზიანი. ზიანის მიყენების შემთხვევაში უმნიშვნელოვანესია დელიქტური სამართლის ნორმებით სამოქალაქო-სამართლებრივი დაცვის მექანიზმის გამოყენება (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

აქ საგულისხმოა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომელშიც განიმარტა, რომ ერთ-ერთი გარანტირებული ფასეულობა, რომლის დაცვის მიზნითაც სახელმწიფოს შეუძლია შეზღუდოს გამოხატვის თავისუფლება, არის პიროვნების რეპუტაცია. რეპუტაციაში კი მოიაზრება პიროვნების პატივი და ღირსება.⁵¹⁸ საყურადღებოა ისიც, რომ გერმანული სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით ადამიანის ღირსებას ყველა სხვა ძირითადი უფლების საფუძველად მიიჩნევს და აღიარებს, რომ აზრის გამოხატვის თავისუფლებამ ყოველთვის უკან უნდა დაიხიოს, თუ შეხედულებით შელახულია ადამიანის ღირსება.⁵¹⁹ *ლუკაიდისის* აზრით, რეპუტაციის უფლების საზიანოდ აზრის გამოხატვის თავისუფლების გადამეტებით დაცვა განპირობებულია იმით, რომ რეპუტაციის უფლება არაა კონვენციით

⁵¹⁶ იქვე

⁵¹⁷ აღნიშნულის შესახებ იხ. ბ. ზოდო, საკონსტიტუციო კონტროლი და ღირებულებათა წესრიგი საქართველოში, გვ. 139, 160-161

⁵¹⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტების საქმეთა პალატის 2005 წლის 1 დეკემბრის განჩინება (საქმე №ას-448-775-05)

⁵¹⁹ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. კ. კუბლაშვილი, აზრის თავისუფლება – ადამიანის უმნიშვნელოვანესი ძირითადი უფლება, კრებულში: „ადამიანის უფლებათა დაცვა ეროვნულ და საერთაშორისო სამართალში“, თბ., საია, 2002, გვ. 124-126

გარანტირებული ცალკე უფლება. თუმცა რეპუტაციის დაცვის უფლება მხოლოდ მაშინაა მოცული კონვენციის მე-8 მუხლით, თუ რეპუტაციის შელახვა უკავშირდება კერძო და საოჯახო ცხოვრების სფეროს. აღნიშნულს ხშირად შეიძლებოდა გამოეწვია ინდივიდის ღირსებისა და რეპუტაციის დაცვის კანონიერი მოთხოვნის ნეიტრალიზება.⁵²⁰ ამდენად, სწორედ ამ ორ ელემენტს შორის კავშირის შემთხვევაში ხორციელდება რეპუტაციის დაცვა.

სპეციფიკურია მოსამართლის რეპუტაციის დაცვა, რადგან პიროვნული რეპუტაციის შელახვა იმავდროულად მართლმსაჯულების ავტორიტეტსაც შეიძლება აყენებდეს ზიანს. რაც შეეხება საჯარო პირებს, აზრის გამოხატვის თავისუფლებას აქვს აშკარა პრიორიტეტი რეპუტაციის დაცვულობის უფლებასთან შედარებით. ერთადერთი გამონაკლისია, თუ ხელისუფლების წარმომადგენელთა მიმართ დიფამაციური განცხადება მათი კერძო ცხოვრების ყველაზე უფრო ინტიმურ ასპექტს შეეხება. ამიტომ წინასწარი მომგებიანი მდგომარეობა, რომელიც მოპასუხეს შეექმნა ქართული კანონის საფუძველზე მტკიცების ტვირთის მოსარჩელეზე დაკისრებით, შეესაბამება აზრის გამოხატვის თავისუფლებისთვის პრიორიტეტის მინიჭების აუცილებლობას და ემსახურება კიდევაც მის უზრუნველყოფას.⁵²¹ საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ „ლინგენსი ავსტრიის წინააღმდეგ“ საქმეზე დაყრდნობით განმარტა, რომ საჯარო პირებმა დასაშვებ ზღვარზე მეტი კრიტიკა უნდა ითმინონ, თუ ეს კრიტიკა უხეშად არ ხელყოფს მათ პატივს, ღირსებას, პირად ცხოვრებასა და ხელშეუხებლობას.⁵²²

ამასთან, პირადი სფერო შეიძლება მჭიდროდ დაუკავშირდეს შემოქმედების თავისუფლებას. თუმცა პიროვნული უფლებების დარღვევა კი ავტორის მიერ არ შეიძლება გამართლდეს ხელოვნების თავისუფლების ძირითადი უფლების დაცვის საფუძველით. ნაწარმოები უნდა აკმაყოფილებდეს ჰუმანურობის, ზნეობრიობისა და სამართლიანობის მოთხოვნებს, ხოლო აღნიშნულ პრინციპებთან შეუსაბამობისას ავტორის თანხმობით უნდა შევიდეს მასში ცვლილება ან საერთოდ მოხდეს მისი გავრცელების აკრძალვა. ყველა, ვინც სარგებლობს გამოხატვის თავისუფლებით, ვალდებულია უნდა ასრულებდეს, რომ არ ხელყოს სხვისი პატივი და ღირსება.

სამართლებრივ ღირებულებათა კოლიზიის გადაწყვეტასთან დაკავშირებით არსებობს მოსაზრება, რომ როგორც ინფორმაციის თავისუფლებას, ისე კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობას ჰყავს თავისი მტერი და მოყვარე, ამ ორ ინტერესს შორის არჩევანი არ უნდა გაკეთდეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში ჩვენ ვკარგავთ კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობაზე უფლებას.⁵²³ არ

⁵²⁰ იხ. Loukas G.Loucaides, „Freedom of Expression and the Right of Reputation“. MELANGES oggerts a`silio Marcus Helmons, Bruxelles, 2003, გვ. 200. ციტირებულია: *ქ. გოცირიძე*, გამოხატვის თავისუფლება ღირებულებათა კონფლიქტში (ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისა და სტრასბურგის სასამართლოს იურისპრუდენციის მიხედვით), თბ., „ჯისიაი“, 2008, გვ. 363-364

⁵²¹ იხ. *ქ. გოცირიძე*, აზრის გამოხატვის თავისუფლება და რეპუტაციის უფლება (ღირებულებითი კონფლიქტის დილემები), გვ. 21, 24, 25

⁵²² იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2006 წლის 14 ივნისის განჩინება (საქმე №ას-1106-352-05)

⁵²³ იხ. Neil M. Richards, Reconciling Data Privacy and the first Amendment, 51 UCLA Law Review 1149, 2005, გვ. 1220 <<http://law.wustl.edu/Faculty/documents/richards/NRichardsreconcilingdatapriv.pdf>> [07.09.10 20:43]

შეიძლება ერთი სამართლებრივი სიკეთის დაცვით შეიღახოს სხვა სამართლებრივი სიკეთე.⁵²⁴ საგულისხმოა, რომ „წესრიგი კი კერძო და საჯარო ინტერესების მშვიდობიანად და გვერდიგვერდ არსებობის განცდაა.“ „არ შეიძლება კანონმდებელმა გადაუხვიოს საყოველთაოდ აღიარებულ იმ ელემენტარულ ღირებულებებს, რომლებიც ყველაზე დაბალი მართლშეგნების ადამიანისთვის ბუნებრივია. კანონმდებელი იმავდროულად ხელს უნდა უწყობდეს ხალხის მართლშეგნების განვითარებას.“⁵²⁵ ფაქტობრივად ძირითადი უფლებების დაცვა შეუძლებელია, თუ არ არსებობს უფლებათა საერთო წესრიგი. ნებისმიერი წესრიგი საერთო კონსტიტუციური წესრიგის გამოხატულებას უნდა წარმოადგენდეს და სამართლით აღიარებულ ფასეულობებზე უნდა აიგოს. უფლების დაცვაც სამართლებრივი წესრიგის ფარგლებში უნდა მოთავსდეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში ასეთი უფლებები არც კი შეიძლება უფლებებად ჩაითვალოს.⁵²⁶ შესაბამისად, პირადი ცხოვრების დაცვის უფლებაც საერთო წესრიგის ნაწილს წარმოადგენს.

საყურადღებოა, რომ პირადი სფერო ერთ-ერთი ყველაზე უფრო ხელშეუხებელია. რეპუტაციის უფლებაც ისარგებლებს დაცვის იმ მაღალი სტანდარტით, რომელიც კონვენციის მე-8 მუხლთან დაკავშირებით გამოიყენება, განსაკუთრებით თუ დიფამაციური განცხადება ინტიმურ სფეროს შეეხება. ამ შემთხვევაში უკან უნდა დაიხიოს აზრის გამოხატვის თავისუფლებამ, ვინაიდან საჯარო ინტერესი ნაკლებ რელევანტურია (მით უფრო, თუ საქმე კერძო პირს შეეხება) კერძო ინტერესთან შედარებით.⁵²⁷

საერთოდ, თავისუფლება ზღვარდებულება პასუხისმგებლობით, კანონის დანაწესებით, ზოგადად გარკვეული შეზღუდვებით. თუ თავისუფლება ამ ფარგლებს არღვევს, ის თავისუფლებაც არაა. შეუზღუდავი თავისუფლება, რომელიც პირად ცხოვრებას ხელყოფს, ქმნის არა ინტერესთა კონფლიქტის შემთხვევას, არამედ ლახავს პირად სფეროს.⁵²⁸ ერთი პირის კერძო ავტონომია შეიძლება გახდეს მეორის კერძო ავტონომიის მნიშვნელოვანი შეზღუდვა, ასევე სხვისი თავისუფლება შეიძლება შეიზღუდოს საზოგადოებრივი სტანდარტებისა და საჯარო ინტერესების საფუძველზე.⁵²⁹

ამდენად, საქმე ეხება რა სამართლებრივ ღირებულებებს შორის ჭიდილს, აუცილებელია ღირებულების არსის გარკვევა. ღირებულება იდეალურია, რომლის საფუძველზეც რაიმე ფასდება. ამ გაგებით კი დი-

⁵²⁴ აღნიშნულის შესახებ იხ. *თ. ბელოშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 69

⁵²⁵ *ბ. ზოიძე*, მოძღვრება საკანონმდებლო კულტურის შესახებ, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2006, №1, გვ. 43, 45

⁵²⁶ იხ. *ბ. ზოიძე*, საკონსტიტუციო კონტროლი და ღირებულებათა წესრიგი საქართველოში, თბ., GTZ, 2007, გვ. 45; აღნიშნულზე იხ. *ბ. ზოიძე*, სამართლებრივი წესრიგისა და სამართლებრივი უსაფრთხოების შესახებ, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2006, №3, გვ. 82-83

⁵²⁷ იხ. *ე. გოცირიძე*, აზრის გამოხატვის თავისუფლება და რეპუტაციის უფლება (ღირებულებითი კონფლიქტის დილემები), გვ. 18

⁵²⁸ განზოგადებულ ინტერპრეტაციას უარყოფითი შედეგი მოჰყვება, თუ საქმე პიროვნული უფლებების დაცვის სხვა შეზღუდვებს ეხება, მათ შორის წესები, რომლებმაც უნდა დაიცვას კერძო და ინტიმური სფეროები; იხ. ასევე ქმნის აზრის თავისუფლების შეზღუდვას. იხ. *Fr. Kübler, Ehrenschutz, Selbstbestimmung und Demokratie*, NJW, 52. Jahrgang, 1. Halbband, 1999, გვ. 1285

⁵²⁹ აღნიშნულის თაობაზე იხ. *Christoph G. Paulus, W. Zenker, Grenzen der Privatautonomie*, Jus, 41. Jahrgang, 2001, Heft 1, გვ. 2, 4

რებულება ჯერარსულია ანუ იგი ჯერ არაა განხორციელებული. ღირებულებაა ის, რაც უნდა იყოს, როგორც იდეალური, რომელიც რეალურში ყოფნის ღირსია. ამდენად, ლოგიკურად სამართლებრივი ღირებულებაც, როგორც ქცევის განსაზღვრული წესი, სამართლის ნორმის ფორმაში არსებობს. სამართლებრივი ღირებულება კი იერარქიული ბუნებისაა. იგულისხმება საზოგადოდ ღირებულებათა წესრიგი. ღირებულებათა იერარქია ვლინდება სამართლის დარგებად დაყოფის პრინციპებშიც. სამართლის დარგებად კლასიფიკაციაც სამართლებრივ ღირებულებათა გადანაწილების აქსიოლოგიური კანონის გამოხატულებაა.⁵³⁰ ესაა ობიექტური კანონზომიერება. ამდენად, სწორედ სამართლის ნორმებში გამოხატული ღირებულებები უნდა დაუპირისპირდეს ერთმანეთს და როგორც სპეციალურ და ზოგად ნორმათა კოლიზიისას ხდება სპეციალური ნორმით ხელმძღვანელობა, ისევე უნდა იყოს სამართლებრივი ღირებულებების კოლიზია განხილული.

შესაბამისად, მიზანშეწონილია, გარკვეული ნიშნის მიხედვით ღირებულებათა დალაგება (მაგალითად, პიროვნების ავტონომიურობის კრიტერიუმით). ეს ნიშანი დააკავშირებდა დღესდღეობით ერთმანეთისაგან მოწყვეტით სხვადასხვა მუხლში განთავსებულ კერძო ცხოვრების დაცვის უფლებასა და პიროვნების განვითარების თავისუფლებას. ეს გამოკვეთდა, რომ პირადი ცხოვრების უფლების რეალიზება დამოკიდებულია პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლების განხორციელების ხარისხზე. ასევე კერძო ცხოვრების დაცვის უფლება განსაკუთრებული სამართლებრივი ბუნებისაა და მისი როლია, მოემსახუროს სხვა პიროვნულ უფლებას, რომლის ხელყოფითაც იქმნება თვით პირადი სფეროს დაუცველობის საშიშროება. შესაბამისად, კონკრეტული პიროვნული უფლების შელახვასა და პირადი ცხოვრების უფლებას შორის კავშირის არსებობისას პირადი ცხოვრების უფლება საკუთარ თავზე იღებს ამ უფლების დაცვასაც.

სწორედ ინტერესთა დაუბალანსებლობას ეხება საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთი საქმე, რომელიც შემდგომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განსჯის საგანი გახდა. საქართველოში მოცემულ შემთხვევაში განიხილებოდა პატივისა და ღირსების შელახვა, თუმცა სარჩელი არ დაკმაყოფილებულა. ეს საქმე გაგრძელდა ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში, სადაც გამოიკვეთა პირადი სფეროს ხელყოფა, საჯარო და კერძო ინტერესთა დაუბალანსებლობა. დადგინდა, რომ არ იყო რაიმე, რაც ახსნიდა საზოგადოებრივ ინტერესს, რისთვისაც გაზეთმა გადაწყვიტა სურათების გამოქვეყნება; სურათს არ ჰქონდა ინფორმაციული მნიშვნელობა და სურათი განკუთვნილი იყო მხოლოდ იმისთვის, რომ ეჩვენებინა პიროვნება, ვიზეც იყო საუბარი.⁵³¹

ინტერესთა კონფლიქტი მკვეთრად არის წარმოდგენილი საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში, რომელშიც გაზიარებულია ევროპული სასამართლოს გამოცდილება და გამოყოფილია

⁵³⁰ დაწვრილებით ღირებულების თაობაზე იხ. ვ. ნაჭყებია, სისხლის სამართლის მეცნიერების მეთოდოლოგიური ანბანი, თბ., 2006, გვ. 66-71, 100-101

⁵³¹ იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს მე-2 სექციის 2006 წლის 17 ოქტომბრის განაჩენი საქმეზე „გურგენიძე საქართველოს წინააღმდეგ“ (განაცხადი №71678/01) (საბოლოო 17/01/2007)

პროპორციულობის პრინციპის დაცვა უძირითადეს საწყისად. აქ ვერ ხერხდება კოლიზიის თავიდან აცილება, ამიტომ ორი სიკეთიდან (ერთი მხრივ, მამის უფლება, არ ჩაიტაროს ტესტი და, მეორე მხრივ, ბავშვის უფლება, იცოდეს ნამდვილი მამის შესახებ) უნდა მოხდეს ერთის არჩევა. სასამართლომ ჩათვალა, რომ განმცხადებელი (ბავშვი) რამდენიმე წლის მანძილზე სოციალური იდენტიფიცირების გარეშე იყო დატოვებული ანუ მან არ იცოდა, თუ ვინ იყო მისი მამა. აშკარაა ინტერესთა კონფლიქტი, რომელშიც პრიორიტეტი უნდა მიენიჭებინათ ბავშვის უფლებისთვის საკუთარი მამის წარმომავლობის შესახებ. შესაბამისად, დაირღვა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლი პოზიტიური ვალდებულების განუხორციელებლობის გამო. ამდენად, თბილისის სააპელაციო სასამართლომ სწორად აწონ-დაწონა ინტერესები და გამოკვეთა ბავშვის ინტერესის დაცვის პრიორიტეტულობა.⁵³² საქართველოს უზენაესი სასამართლო დაეყრდნო რა „ბავშვის უფლებათა შესახებ“ კონვენციას, განმარტა, რომ ოჯახური გარემო შეიძლება მოიცავდეს არა მარტო მშობლების გარემოცვას, არამედ ისეთ გარემოს, სადაც ბავშვი თავს დაცულად და უსაფრთხოდ იგრძნობს. ამასთან, ოჯახური გარემო უნდა უზრუნველყოფდეს მის, როგორც ინდივიდის, მზობას, სრულფასოვნად და დამოუკიდებლად, მომზადებულად გრძნობდეს თავს საზოგადოებაში. განისაზღვრა, რომ მშობლისაგან (ამ შემთხვევაში ნარკოტიკული ნივთიერების მოხმარების გამო) ბავშვის დაშორება დასაშვებია მხოლოდ მაშინ, თუ ეს დაშორება ბავშვის ინტერესებიდან გამომდინარეობს და აუცილებლობითაა გამოწვეული. ბავშვების მამის მკურნალობას ვინაიდან დადებითი შედეგები მოჰყვება, უზენაესი სასამართლოს აზრით, უსაფუძვლოა, რომ მამასთან ბავშვების ცხოვრება სარისკოდ და სახიფათოდ ჩაითვალოს. ამიტომ ეს საქმე სიფრთხილით იქნა განხილული და ამ გარემოებების გამოსაკვლევად ხელახლა განსახილველად გადაეგზავნა სააპელაციო სასამართლოს.⁵³³

მოკლე დასკვნა

როგორც კვლევამ ცხადყო, საქართველოს კანონმდებლობაში სრულად არაა სამართლებრივად დაცული ზოგადად თვითგამორკვევა (თუ თვითგამოსახვა) და სხვა განსაკუთრებით პიროვნული გამოვლინებანი. ისინი რეგულირებულია მორალის ნორმებით. დაცვის სამართლებრივი ტექნიკის თვალსაზრისით ხარვეზების შევსების პროცესში კი გადამწყვეტ როლს თამაშობს ზოგადი პიროვნული უფლება. მართალია, საქართველოს კანონმდებლობა აღიარებს პიროვნულ უფლებათა სიმრავლის თეორიას, მაგრამ მასში გათვალისწინებულია ზოგადი პიროვნული უფლების ესა თუ ის მხარეც. ამასთან, საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა ძირითადად ზოგადი პიროვნული უფლების დაცვის უნივერსალურ ფორმას ეფუძნება. ამდენად, თუ პიროვნუ-

⁵³² იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 7 მაისის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-41-40-2010)

⁵³³ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 11 ოქტომბრის განჩინება (საქმე №ას-669-630-2011)

ლი უფლებები არაა ყოველმხრივ დაცული და არის ახალი პიროვნული უფლებების წარმოშობით სამართლებრივი ნორმები უსაზღვროდ გაზრდის საფრთხე, საქართველომ (და არა მხოლოდ) უნდა აღიაროს ზოგადი პიროვნული უფლება. ეს პრაქტიკული ხარვეზების აღმოფხვრისკენაა მიმართული. ასევე აღსანიშნავია, რომ სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილი, რომელშიც საკუთარი პიროვნების განვითარების თავისუფლება (საქ. კონსტიტუციის მე-16 მუხლი) ვლინდება, ზოგადი პიროვნული უფლების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის საფუძველია. პიროვნების ყოველმხრივი დაცვის მისაღწევად კი განსაკუთრებულია გენერალური დელიქტებიდან გამომდინარე მოთხოვნები, რომლებიც იძლევა კანონით უშუალოდ გაუთვალისწინებელი პიროვნულ უფლებათა დაცვის საშუალებას. აღნიშნული უკავშირდება ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარებას დელიქტური სამართლის ნორმებისა (სსკ-ის 992-ე და შემდგომი მუხლები) და სსკ-ის მე-18 მუხლის გამოყენებით.

რაც შეეხება ცალკეულ პიროვნულ უფლებას, ზოგადი და განსაკუთრებული პიროვნული უფლებები მჭიდროდაა ერთმანეთთან დაკავშირებული. ამასთან, ზოგჯერ მათ შორის არსებობს ზოგად და სპეციალურ ნორმებს შორის მიმართება, ზოგჯერ იკვეთება გარკვეული კორელაციაც. ამასთან, ინტერესთა კონფლიქტის დროს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში აუცილებელია გარემოებების სიღრმისეულად შესწავლა, ვინაიდან თითოეული შემთხვევა ინდივიდუალურია. შესაბამისად, ინტერესთა კონფლიქტის გადაწყვეტის გზაც შეიძლება სხვადასხვა იყოს. ასევე გამოსაკვეთია, რომ ზოგჯერ საჯარო ინტერესთან შედარებით პირადი ცხოვრების დაცვა გაცილებით მნიშვნელოვანია. თუმცა ღირებულებითი კონფლიქტის გადაწყვეტის საერთო კრიტერიუმებად შეიძლება ჩაითვალოს სიკეთეთა აწონ-დაწონვა და თანაზომიერების პრინციპის დაცვა.

თავი III. პირადი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქოსამართლებრივი ფუნქციები და ფორმები

ზოგად და განსაკუთრებულ პიროვნულ უფლებათა შორის მიმართების გარკვევა მნიშვნელოვანია მათი სამართლებრივი ხასიათის გამოსაკვეთად და ხელს უწყობს ცხოვრებაში მათი დაცვის განხორციელებას. ზოგადად უფლებები გამოიხატება მოთხოვნაში,⁵³⁴ რაც უფლებას „აცოცხლებს“ და გარკვეული მიზნისკენ მიმართავს. თუმცა ამ მოთხოვნებს საფუძვლად უდევს განსაზღვრული საწყისები, რომელთა რანგში გამოდის უფლების დაცვის ფუნქციები. ამდენად, პირადი ცხოვრების დაცვის კერძოსამართლებრივი ფუნქციები უნდა იყოს ამოსავალი, საიდანაც აღნიშნული უფლების დაცვის ფორმები გამოიკვეთება. შემდეგ მიზანშეწონილია იმის განხილვა, თუ როგორ ხორციელდება უფლების სუბიექტთა მიერ პირადი ცხოვრების დაცვა. ამ ფორმით სისტემაში იქნება მოყვანილი უფლების დაცვის ფუნქციები და ფორმები.

⁵³⁴ აღნიშნულის შესახებ იხ. ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 99-101

6. პირადი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქოსამართლებრივი ფუნქციები

სანქციას ზოგადად შეიძლება რეპრესიული, რესტიტუციური ან პრევენციული ზეგავლენა ჰქონდეს.⁵³⁵ აქ, ცხადია, მოიაზრება მისი სისხლისსამართლებრივი, ადმინისტრაციულსამართლებრივი და სამოქალაქოსამართლებრივი ხასიათი. ამასთან, რეპრესიას ძირითადად ახორციელებს სისხლის სამართალი, რის გამოც სადამსჯელო ფუნქცია სამოქალაქოსამართლებრივ პასუხისმგებლობას აახლოვებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას.⁵³⁶ უფლების დაცვის დანარჩენი ფუნქცია მეტ-ნაკლები ხარისხით ეხება ადმინისტრაციულ და სამოქალაქო კანონმდებლობას. სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ფუნქციათაგან აღსანიშნავია საკომპენსაციო, სატისფაქციისა და პრევენციის ფუნქციები.

6.1. პ რ ე ვ ე ნ ც ი ა

როგორც აღინიშნა, სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფუნქციაა დაცვა, რომელსაც გამაფრთხილებელი და აღმზრდელობითი ხასიათი აქვს. ყველაზე ნათლად ეს ფუნქცია გამოხატულია პირადი არაქონებრივი ურთიერთობების რეგლამენტაციაში.⁵³⁷ აქ საქმე ეხება „პრევენციის იდეას.“⁵³⁸ ზიანის ანაზღაურების ოდენობის შესაბამისობის განსაზღვრისას სასამართლო პრაქტიკაში პრევენციის ფუნქცია ყოველთვის იყო წინა პლანზე.⁵³⁹

მართალია, პრევენცია სამოქალაქო სამართალში არაა ნათლად განსაზღვრული, თუმცა სისხლის სამართალში სასჯელის მიზნებიდან გამომდინარე არის შესწავლილი. ამიტომ პრევენციის ცნება სამოქალაქო სამართალში სისხლის სამართლიდან არის გადმოღებული. პრევენციაში მოიაზრება გაფრთხილება ან პროფილაქტიკა. ის ძირითადად დროებით სამართლებრივ დაცვასთან ასოცირდება. აღნიშნული ფუნქცია ითვლება უზრუნველყო-

⁵³⁵ იხ. *K. Weis*, Der immaterialgüterrechtliche Uebertragungsanspruch, zugleich ein Beitrag zum Kennzeichen- und Domainrecht in Deutschland, Frankreich und der Schweiz (Dissertation), 2004, გვ. 67, <<http://kops.ub.uni-konstanz.de/volltexte/2006/1710/pdf/KWeis.pdf>> [09.09.09 9:51]

⁵³⁶ იხ. *ნ. ბარაბაძე*, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლების წარმოშობის საფუძვლები, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2005, №3, გვ. 68

⁵³⁷ იხ. <<http://www.vip-study.ru/files/8.doc>> [12.03.10 12:34]

⁵³⁸ პრევენციის შესახებ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 38-39

⁵³⁹ პრევენციასთან დაკავშირებით იხ. *ბ. უესელერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 248, 219, 220; იხ. BGH 128, 1-Caroline von Monaco-Entscheidung I; BGH, NJW 1996, გვ. 984, 985-Caroline von Monaco-Entscheidung II.; ასევე იხ. *შტ. შევერსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 25; არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ფუნქციებისა და დაცვის ღონისძიებების შესახებ იხ. *კ. ოსაკვე*, Анатомия морального вреда: Классическая интерпретация морального вреда в англо-американском праве, «Актуальные вопросы частногоправового регулирования», 2009, №3, გვ. 36-38

ფის (საგარანტიო) ფუნქციად. პრევენცია არის კონკრეტული დაცვის ფორმებით საფრთხის შემცველი სამართალდარღვევების თავიდან აცილება.⁵⁴⁰

ამასთან, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას დაზარალებულისთვის ვინაიდან მორალური დაკმაყოფილების ფუნქცია აქვს, რეალური რესტიტუცია მეტად არაა შესაძლებელი და ფულადი სახით კომპენსაცია, ახალი სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, პრევენციის ფუნქციას გამოხატავს.⁵⁴¹

პრევენციის იდეის სახეცვლას გერმანიის უმაღლესმა სასამართლომ კრიტიკა დაუთმო. პირველად გაუღერდა, რომ დელიქტურ სამართალსა და სისხლის სამართალს შორის სხვაობა იკარგება. კომპენსაციისგან განსხვავებით, პრევენცია, გავრცელებული შეხედულების მიხედვით, უცხოა სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობისთვის. ასევე არსებობდა საფრთხე, რომ გერმანული სამართალი მიუახლოვებოდა ამერიკულ „სადამსჯელო ღონისძიებებს“, რომლის ძირითადი ფუნქცია პრევენციაა. ამასთან, პრევენციის ფუნქციის აღიარება „გერმანიის უმაღლესი სასამართლოს სამართლებრივ პოლიტიკას“ ეფუძნება და ამ ფორმით „მნიშვნელოვანი სამართლებრივი უსაფრთხოების გამორიცხვისკენ“ მიემართება.⁵⁴²

პრევენციის იდეის არსი ისაა, რომ პიროვნული უფლებების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის ფორმირება „არასაკმარისია“, თუ პიროვნული უფლების ხელყოფის შედეგად წარმოშობილი არაქონებრივი ზიანის დროს არ ხდება ადეკვატური სანქციის გამოყენება. გერმანიის უმაღლესი სასამართლოს სანქციისა და პრევენციის იდეები ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ *სორაიას* გადაწყვეტილებაში იყო გაზიარებული.⁵⁴³

როცა დაზარალებული მოქმედებს მატერიალური ხარჯების მისაღებად ხელყოფის საშუალებით, მოგების მიღების განზრახვა ფულადი კომპენსაციის ოდენობაში აისახება ეფექტური პრევენციის უზრუნველსაყოფად.⁵⁴⁴ შესაბამისად, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების პრევენციული ფუნქციის განსახორციელებლად მნიშვნელოვანია სამართალდარღვევის განმეორების საშიშროება ზიანის მიმყენებლის მიერ.⁵⁴⁵

საერთოდ, პრევენციის ფუნქცია არსებობს, მიუხედავად იმისა, პასუხისმგებლობა დაეკისრება ვინმეს თუ არა. თვით პასუხისმგებლობის დადგენის ფაქტს და მისი გამოყენების შესაძლებლობას აქვს პრევენციული ზემოქმედება. თუმცა ეს არ უნდა ნიშნავდეს, რომ პრევენციული ფუნქცია სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის სხვა ფუნქციებისაგან დამოუკიდებელია. პასუხისმგებლობის აღმზრდელობით-გამაფრთხილებელი ზემოქმედება ვლინდება სამართლებრივი რეპრესიის გამოყენების შესაძლებლობასა

⁵⁴⁰ იხ. *კ. ვაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 66-67

⁵⁴¹ იხ. *პ. მუნჰი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 130

⁵⁴² იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 39-40; ინგლისის სასამართლოები უზრუნველყოფს პატივის ხელყოფის თაობაზე სარჩელის შემთხვევაში მხოლოდ პრევენციულ დაცვას. სარჩელის მიზანია მოქმედების შეწყვეტა და ზიანის ანაზღაურება. იხ. *პ. მუნჰი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 40

⁵⁴³ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 40; *Soraya-Entscheidung*, NJW 1965, გვ. 685 და შემდგომი გვერდები

⁵⁴⁴ იხ. *შტ. შევერსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 25

⁵⁴⁵ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 22 ნოემბრის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-868-817-2010)

და ზიანის ანაზღაურების მოვალეობის დაკისრებაში. ამდენად, აშკარაა, რომ აქ მნიშვნელოვანია ზოგადი პრევენცია. ამასთან, საქმე ეხება ქონებრივ რეპრესიას, როგორც პრევენციის ზემოქმედების პირობას.⁵⁴⁶ სსკ-ის მე-9 მუხლშიც აღიარებულია, რომ სამოქალაქო კანონები უზრუნველყოფს საქართველოს ტერიტორიაზე სამოქალაქო ბრუნვის თავისუფლებას, თუ ამ თავისუფლების განხორციელება მესამე პირთა უფლებებს არ ხელყოფს. ამდენად, დოგმატური თვალსაზრისით სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ერთ-ერთ მიზნად აღიარებულია სამართალდარღვევის თავიდან აცილება.

6.2. ს ა ტ ი ს ფ ა ქ ც ი ა

ზოგადი პიროვნული უფლების ხელყოფისას განსაკუთრებულია არაქონებრივი ზიანის მორალური დაკმაყოფილების ფუნქცია,⁵⁴⁷ რომელიც გამოიხატება ლათინური ტერმინით „სატისფაქცია“.⁵⁴⁸

(მორალური) დაკმაყოფილება გამოიყენება, როგორც „დაკმაყოფილება“ და როგორც „სრული დაკმაყოფილება.“ სრული დაკმაყოფილება წარმოშვა ავსტრიულმა დელიქტურმა სამართალმა და მოიცავს ზიანის ანაზღაურებას, ნეგატიური ზიანის ანაზღაურებასა და შეურაცხყოფის შეწყვეტას. ეს შეურაცხყოფა არამატერიალური ზიანის სახით მხოლოდ იქ მიიღწევა, სადაც კანონი ამას იმპერატიულად ითვალისწინებს. რაც შეეხება დაკმაყოფილებას, ის შევიცარიული სამართლიდან მომდინარეობს. დაკმაყოფილება დაზარალებულის უფლების ხელყოფისას გადატანილი სულიერი ტკივილის „გამრთელებას“ უწყობს ხელს. დაკმაყოფილების მიზანია, რომ ფულადი შესრულებით მოახდინოს სხეულებრივი ზიანის, სულიერი ტანჯვის კომპენსირება. სრული დაკმაყოფილებისგან განსხვავებით, დაკმაყოფილება შევიცარიული სამართლის მიხედვით, არაა ზიანის ანაზღაურება, ვინაიდან მას არ შესწევს ქონებრივსამართლებრივი ზიანის დაბალანსება. ავსტრიული „სრული დაკმაყოფილება“ და „დაკმაყოფილება“ არაა თანაბარი ხარისხის. მათ შორის როგორც სამართლებრივ ბუნებაშია განსხვავება, ისე გამოყენების სფეროსა და ნაწილობრივ მოცულობის განსაზღვრის საფუძვლებში.⁵⁴⁹ ამდენად, დაკმაყოფილების არსის გამოსახატად დაკმაყოფილების ორივე გაგება უნდა იყოს გათვალისწინებული. დაკმაყოფილება უნდა იყოს მიმართული სულიერი ტკივილების კომპენსირებისკენ, რომლისთვის გადამწყვეტ როლს თამაშობს ფულადი ფორმით ზიანის ანაზღაურება.

აღნიშნული ფუნქცია ემსახურება სუბიექტური ასპექტების დაკმაყოფილებას, რაც სამართლებრივი თვალსაზრისით არ უნდა იყოს იმდენად რელევანტური, რამდენადაც ობიექტურ მოცემულობაში არსებული რაობა.

⁵⁴⁶ აღნიშნულის შესახებ იხ. *В. Варкалло*, Об Ответственности по гражданскому праву (возмещение вреда – функции, виды, границы), Перевод с польского *В. Залеского*, М., «Прогресс», 1978, გვ. 38, 44-45

⁵⁴⁷ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 29

⁵⁴⁸ სატისფაქციის შესახებ იხ. *Большой юридический словарь /под ред. А. Сухарева, В. Крутских/*, М., 2002, გვ. 541

⁵⁴⁹ იხ. *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 19

სწორედ ამიტომაც, რომ გერმანიის ფედერალური სასამართლო არაა მიზანმიმართული პირის მორალურ დაკმაყოფილებაზე. ამ გაგებით ხომ შეუძლებელია ინდივიდის ყველა სუბიექტური ასპექტი იყოს მხედველობაში მიღებული, რაც არც უნდა იყოს სამართლის მიზანი. იურიდიული თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ზიანის ობიექტურ ფორმებში ასახვა.⁵⁵⁰

6.3. კ ო მ პ ე ნ ს ა ც ი ა

საგულისხმოა, რომ პიროვნული უფლების ხელყოფისას შედეგად გამოწვეული შემთხვევებში მატერიალურის გვერდით ასევე არამატერიალური ზიანი წარმოიშობა. ამასთან, არამატერიალური ზიანის მიყენებით წარმოშობილი კომპენსაციის მოთხოვნა მატერიალური მოთხოვნის სიმყარის საშუალებით კი არ კარგავს თავის მნიშვნელობას, არამედ მისი პირველსაწყისი ფუნქცია მცირდება.⁵⁵¹ ამასთან, მნიშვნელოვანია ზიანის ანაზღაურების ორი ფუნქცია: კომპენსაციისა და (მორალური) დაკმაყოფილების ფუნქციები, რომლებიც პიროვნული უფლებების ხელყოფისას ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის ცენტრალურ მიზანს ემსახურება. პრევენციის ფუნქცია ფულადი სახით ანაზღაურებას არ მიეკუთვნება.⁵⁵²

ინგლისის სამართალში არაქონებრივი და მატერიალური ზიანის ანაზღაურებას კომპენსაციის ფუნქცია აქვს. აქ ზიანის ანაზღაურების ამ ორ სახეს შორის არ ჩანს განსხვავება. ზოგჯერ ზიანის ანაზღაურება შეიძლება ატარებდეს სადამსჯელო ხასიათს ან მოხდეს გაზრდილი ზარალის ანაზღაურება, რა დროსაც სამართალდარღვევისთვის შეიძლება პირის დასჯა ან მცირე ზიანის დროს სიმბოლურად ანაზღაურება (*nominal damages*). კომპენსაცია ორ საფუძველს ეყრდნობა: ა) ფულადი კომპენსაციის ოდენობას განსაზღვრავს ნაფიცი მსაჯულები; ბ) ზიანის ანაზღაურებამ უნდა მოახდინოს ტანჯვის კომპენსირება და მას მხოლოდ გამონაკლისის სახით უნდა ჰქონდეს სადამსჯელო ხასიათი. მისი სადამსჯელო ხასიათი ემსახურება პრესის დისციპლინირებას, რადგან სხვაგვარად ზიანის ანაზღაურება პიროვნული უფლებების ხელყოფის გზით მხოლოდ კომპენსაციური ბუნებისაა.⁵⁵³

საყურადღებოა ზიანის კომპენსაციის ფუნქციონალური ამოცანა. კომპენსაციის ფუნქცია გულისხმობს განცდილი ტანჯვის კომპენსირებას და ემსახურება „უმართლობის“ კორექტირებას. ამასთან, რესტიტუციის კრიტერიუმებია ჩარევის ინტენსიურობა და ხანგრძლივობა. როგორც ქონებრივი ზიანი, ისე არაქონებრივი ზიანი არის ფულადი ფორმით გამოხატული ზიანი. აღდგენა შეიძლება რესტიტუციის გზით და რეპარაცია მიიღწევა პატივის ხელმყოფი მოქმედების შეწყვეტით ან უკანონოდ გამოცემული ფოტოასლების გადაცემის ფორმით.⁵⁵⁴ ამიტომ ამ ფუნქციას კომპენსატორულ-

⁵⁵⁰ იხ. *ბ. უესელერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 241

⁵⁵¹ აღნიშნულის შესახებ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 183-186

⁵⁵² იხ. *ბ. უესელერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 217

⁵⁵³ იხ. *ჰ. მუნჰი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 40-41

⁵⁵⁴ იხ. *ბ. უესელერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 217-218

აღდგენით ფუნქციადაც მოიხსენიებენ.⁵⁵⁵ აღსანიშნავია *კაროლინა ფონ მონაკოს* გადაწყვეტილება, რომელიც მისი გარეგანი სახის შესახებ თვითგამორკვევის უფლებაში ჩარევას ეხება.⁵⁵⁶ საგულისხმოა, რომ ჯერ კიდევ *გირკე* მე-19 საუკუნეში პიროვნულ უფლებებს თვლიდა „ქონებრივი ხასიათის უფლებებად“, ვინაიდან უპირატესად სამეურნეო ინტერესების დაცვას ემსახურება. ამასთან, ფაქტობრივად ბაზარი პიროვნების განსაზღვრული შემადგენელი ნაწილებისაგან შედგება და ადამიანის ღირსების კომერციულობის თემას ადვილად უკავშირდება.⁵⁵⁷

ამდენად, ზიანის ანაზღაურება ხშირად არა თუ რესტიტუციურ, არამედ კომპენსაციურ ბუნებას ატარებს.⁵⁵⁸ პიროვნული ღირებულებების ხელყოფისთვის კანონი ითვალისწინებს სამოქალაქო სამართლებრივ პასუხისმგებლობას, რომელსაც საკომპენსაციო ფუნქცია აქვს. აღნიშნული პასუხისმგებლობა გამოიხატება ფულადი თანხის დაკისრებაში. არაქონებრივი ზიანის შინაარსი და მოცულობა განისაზღვრება სასამართლოს მიერ გონივრული და სამართლიანი ანაზღაურების სახით (სსკ. 413-ე მუხლი). ამ შემთხვევაში ზიანის მოცულობის შეფასებისას მნიშვნელობა ენიჭება გარკვეული სოციალური ფაქტორების გათვალისწინებას. ფულადი კომპენსაცია უზრუნველყოფს იმ დადებით ემოციას, რომელიც ეხმარება დაზარალებულს, სრულფასოვნად ჩაერთოს სოციალურ ურთიერთობებში.⁵⁵⁹ თბილისის სააპელაციო სასამართლომ საზგასმით აღნიშნა, რომ კომპენსაციური ფუნქცია მიმართულია დაზარალებულის სულიერი ტკივილის შემსუბუქებისკენ. კომპენსაცია ამ ფორმით უარყოფითი ემოციების გაქარწყლებას და მოპასუხეზე ზეგავლენის მოხდენას უნდა ისახავდეს მიზნად.⁵⁶⁰ ფულადი კომპენსაცია უნდა იყოს სამომხმარებლო ინტერესების დაკმაყოფილებისკენ მიმართული, რაც გააკრიტიკა სამართლის ფსიქოლოგიურმა თეორიამ. საქმე ისაა, რომ სასამართლოს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა, განსაზღვროს ფულადი კომპენსაციის ოდენობა, რომელიც იქნება საკმარისი მიყენებული სულიერი ზიანის გამო დაზარალებულის დასაკმაყოფილებლად.⁵⁶¹ ამასთან, ვინაიდან ზოგჯერ დაზარალებული ვერ აღწევს საკუთარი ტკივილის შემსუბუქებას, ამიტომ ხშირად პიროვნული უფლებების ხელყოფისას კომპენსაცია წარმოადგენს არამატერიალური ზიანის დამაბალანსებელი ფუნქციის დამატებით კომპონენტს. ამავე ფუნქციის შემადგენელ ნაწილად მოიაზრება შეფასებითი ფუნქცია, რომელიც განუსაზღვრელი და არასაკმარისია იმისთვის, რომ არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების შეფასება პიროვნულობის

⁵⁵⁵ იხ. *В. Гольшев*, Гражданско-правовая ответственность, Гражданское право, общая часть (Курс лекции), М., МИЭМП, 2007, გვ. 200

⁵⁵⁶ ამის შესახებ BGH 128, 1-*Caroline von Monaco-Entscheidung I*; BGH, NJW 1996, გვ. 984, 985-*Caroline von Monaco-Entscheidung II*; იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 56-57

⁵⁵⁷ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 64-65

⁵⁵⁸ იხ. *თ. ნინიძე*, მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში, „საბჭოთა სამართალი“, 1978, №2, გვ. 54

⁵⁵⁹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტების საქმეთა პალატის 2007 წლის 28 ნოემბრის განჩინება (№ას-505-852-07)

⁵⁶⁰ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 22 ნოემბრის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-868-817-2010)

⁵⁶¹ იხ. *გ. ვარკალი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 137-139

ხელყოფის შემთხვევათა ტოლფასოვანი იყოს. ღირებულებითი ფაქტორის გათვალისწინებით უნდა იყოს ყველა არსებითი გარემოება განხილული⁵⁶², ვინაიდან თითოეული შემთხვევა ინდივიდუალურია.

პირადი ცხოვრების ხელყოფის ან ასეთი ზიანის საფრთხის არსებობისას ყოველთვის არ არის კომპენსაცია ზიანის ეკვივალენტური.⁵⁶³ ამიტომ ქონებრივი ზიანი შეიძლება ობიექტურ ფორმებში იყოს გამოხატული, მაგრამ არამატერიალური ზიანი შეუფასებელია ფულადი ნიშნით. თუმცა განხილული სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ფუნქციებიდან განსაკუთრებით საყურადღებოა დამაბალანსებელი ფუნქცია. სწორედ ამ ფუნქციაშია ობიექტური მომენტები ასახული⁵⁶⁴ და კომპენსაცია წარმოადგენს მის შემადგენელ ნაწილს, რომელშიც შეიძლება გარკვეულწილად გამოიხატოს ზიანი. ამიტომაც, რომ არაქონებრივი ზიანის მიყენებისას არ მოქმედებს ეკვივალენტურობის პრინციპი, რაც წინასწარ განსაზღვრავს სამოქალაქოსამართლებრივი ტანჯვის განსაკუთრებულ ხერხს. ამდენად, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება სიმბოლური ხასიათისაა.⁵⁶⁵

7. სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობა პირადი ცხოვრების ხელყოფისთვის

პირადი ცხოვრების ხელყოფა, თავის მხრივ, უკავშირდება სამოქალაქო პასუხისმგებლობას, რომელიც გარკვეულ წინაპირობებს უნდა აკმაყოფილებდეს. ზოგადი წესის მიხედვით, აუცილებელია სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის წარმოსაშობად გარკვეული წინაპირობების არსებობა. მიუხედავად ამისა, არსებობს გარკვეული გამონაკლისებიც, რომლებიც სხვადასხვა მოთხოვნასთან დაკავშირებით სპეციფიკურია.

ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია უფლებათა დაცვა კონკრეტული ფორმების მეშვეობით. საერთოდ, სამოქალაქო უფლებათა დაცვა არის კანონმდებლობის მიერ დადგენილი ზომები, რომლებიც მიმართულია დარღვეული სამოქალაქო უფლების აღდგენისკენ, მოსალოდნელი დარღვევის თავიდან აცილებისა და სადავო უფლების დაცვისკენ. სამოქალაქო უფლების დაცვაში მოიაზრება კანონით დაცული ინტერესის დაცვა. აქ კი მნიშვნელოვანია სამოქალაქო უფლებათა დაცვის ფორმები, რომლებიც კანონით გათვალისწინებული იძულებითი ხასიათის მატერიალურსამართლებრივი ზომებია. ისინი მიმართულია დარღვეული თუ სადავო უფლების აღდგენისკენ ან აღიარებისა და სამართალდამრღვევზე ზემოქმედებისკენ. სამოქალაქო უფლებათა დაცვაზე მიუთითებს სსკ-ის მე-10 მუხლი, თუმცა აქ არაა უფლების დაცვის ფორმები ჩამოთვლილი.⁵⁶⁶ პირის სამოქალაქოსა-

⁵⁶² იხ. *ბ. უესელერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 242-243, 248

⁵⁶³ იხ. A Special Report issued by Privacilla. org., *The Privacy Torts: How U. S. State Law Quietly Leads the Way in Privacy Protection*, July, 2002, გვ. 15, <http://www.privacilla.org/releases/Torts_Report.pdf> [10.09.10 13:41]

⁵⁶⁴ იხ. *ბ. უესელერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 241

⁵⁶⁵ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 104-105, 108-109

⁵⁶⁶ იხ. *ა. კობახიძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 334-338

მართლებრივ დაცვას, სისხლისა და ადმინისტრაციულსამართლებრივი ნორმებისაგან განსხვავებით, ახასიათებს სპეციფიკური თავისებურებები. ეს, უპირველეს ყოვლისა, სამოქალაქოსამართლებრივი რეგულირების მეთოდითაა განპირობებული, რომელიც უმეტესწილად დისპოზიციურია, ხოლო სისხლისა და ადმინისტრაციულ კანონმდებლობაში ხორციელდება მხოლოდ იმპერატიული მეთოდი. ამდენად, პიროვნების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვა შეიძლება როგორც სახელმწიფოს ან დაწესებულებისა და თვით პირთა მიერ, ასევე ასეთი დაცვის სახელშეკრულებო საშუალებებით.⁵⁶⁷

ზოგადად სამოქალაქო კანონმდებლობა იცნობს სახელშეკრულებო და არასახელშეკრულებო ზიანს. ეს უკანასკნელი წარმოიშობა უშუალოდ დელიქტიდან, ამიტომ მას დელიქტურ ვალდებულებას უწოდებენ. სპეციფიკურია დელიქტური ვალდებულებების თავისებურებები: ეს ურთიერთობა იმით განსხვავდება სახელშეკრულებო ურთიერთობისაგან, რომ ამ შემთხვევაში ზიანი მიყენებულია ისეთი დარღვევის შედეგად, როდესაც მხარეთა შორის არ არსებობდა ვალდებულებითი ურთიერთობები; ვალდებულებათა მოქმედების სფერო ვრცელდება ქონებრივ და პირად არაქონებრივ ურთიერთობებზე; ეს ვალდებულებები წარმოიშობა აბსოლუტური (როგორც ქონებრივი, ისე არაქონებრივი ხასიათის) უფლებების შელახვის შედეგად; ამიტომ ეს ვალდებულებები ატარებს არასახელშეკრულებო ხასიათს;⁵⁶⁸ სწორედ აბსოლუტური უფლებების დარღვევაზე რეაგირებად მოიაზრება სანქცია არასახელშეკრულებო ურთიერთობებში. აქ ყურადღება ექცევა დარღვეული ურთიერთობის აღდგენას, პასუხისმგებლობის მასტიმულირებელი ფუნქციის განხორციელებას.⁵⁶⁹ ამასთან, ვალდებულება დაზარალებულისთვის ზიანის სრულ ანაზღაურებას ისახავს მიზნად, რამდენადაც ეს არის შესაძლებელი. ასევე კანონით დადგენილ შემთხვევებში ზიანის ანაზღაურება ეკისრება არა მარტო ზიანის მიმყენებელს, არამედ სხვა პირებსაც.⁵⁷⁰

ამდენად, მიზანშეწონილია, სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ფუნქციები იყოს ამოსავალი უფლების დაცვის კონკრეტული ფორმების განსახილველად. აქვე უნდა დადგინდეს, საკმარისია თუ არა უფლების დაცვის ერთი ფორმა სამოქალაქოსამართლებრივი ფუნქციების განხორციელებისა და პიროვნების ყოველმხრივი დაცვისთვის. აღნიშნულისთვის აუცილებელია უფლების დაცვის თითოეული ფორმის შესწავლა.

⁵⁶⁷ იხ. <<http://www.vip-study.ru/files/8.doc>> [12.03.10 22:35]

⁵⁶⁸ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. რ. შენგელია, დელიქტური ვალდებულებები სამოქალაქო სამართალში, კრებულში: „სახელმწიფოსა და სამართლის აქტუალური პრობლემები“, საიუბილეო კრებული, მიძღვნილი თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტის 80 წლისთავისადმი, თბ., თბილისის უნივერსიტეტის გამომც., 2003, გვ. 181-183

⁵⁶⁹ იხ. ბ. ზოდუ, ქონებრივი პასუხისმგებლობა ვალდებულებათა დარღვევისთვის, თბ., „მეცნიერება“, 1989, გვ. 38-39

⁵⁷⁰ აღნიშნულის შესახებ იხ. რ. შენგელია, დელიქტური ვალდებულებები სამოქალაქო სამართალში, გვ. 181-183

7.1. პირადი ცხოვრების უფლების დაცვის ფორმები

7.1.1. ზიანის ანაზღაურების შესახებ მოთხოვნები

ცალკე გამოიყოფა გადახდის შესახებ მოთხოვნები, რომლებიც მოიცავს არამატერიალური და მატერიალური ზიანის ანაზღაურების, ასევე უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოშობილ მოთხოვნებს. უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოშობილი მოთხოვნა შეიძლება დაყენებულ იქნეს დაინტერესებული პირის სახელის ან გამოსახულების გამოყენების შემთხვევაში, თუ აღნიშნული არ უკავშირდება სახელისა და პატივის ხელყოფას.⁵⁷¹ ამასთან, აქ საქმე შეიძლება შეეხოს ქონებრივ ზიანსა (ქონების შემცირებას) და პიროვნული სიკეთეების (პატივი, ჯანმრთელობა და სხვა) ხელყოფას. ზიანის ანაზღაურების შესახებ მოთხოვნა კი სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის კომპლექსურობით ხასიათდება. აქ შეიძლება სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ფუნქციათა ტრიადა არსებობდეს. თუმცა ყველაზე ფართო მოქმედების არეალი აქვს საკომპენსაციო ფუნქციას.⁵⁷²

7.1.1.1. ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება

ა) ქონებრივი ზიანი

კერძო ცხოვრების ხელყოფა, თავის მხრივ, წარმოშობს ზიანს ანუ ფიზიკური თუ იურიდიული პირის უფლების ან კეთილდღეობის დამცირებას, განადგურებას. აქ (აბსოლუტური) ურთიერთობის ფარგლებში აუცილებელია წინდახედულობის ნორმების დაცვა. ზიანის მიყენებით სპეციალური ნორმების საფუძველზე მხარეთა შორის ახალი სამართლებრივი ურთიერთობა (დელიქტური) წარმოიშობა (სსკ-ის 317-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი და 992-1008-ე მუხლები). შესაბამისად, ამ ურთიერთობის სუბიექტებად გვევლინება დაზარალებული – კრედიტორი (როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირი) და ზიანის მიმყენებელი – მოვალე, რომელიც შეიძლება იყოს მხოლოდ დელიქტუნიარიანი პირი. აღნიშნული სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი შეიძლება იყოს სიცოცხლე და ჯანმრთელობა ან ქონება, რომელსაც ადგება ზიანი. შესაბამისად, სამართალდარღვევის მატერიალური შედეგი, თუ მას აქვს ღირებულებითი ფორმა, ცივილისტიკაში იწოდება ქონებრივ ზიანად.⁵⁷³ აღნიშნული კი ცენტრალურ როლს თამაშობს პირადი ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის საქმეში და გულისხმობს ამ საკითხის პასუხისმგებლობის საფუძველთა მიხედვით განხილვას.

⁵⁷¹ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 20-24

⁵⁷² აღნიშნულის შესახებ იხ. *გ. ვარკალო*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 48-77, 105-106

⁵⁷³ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წ. მე-4, ტ. მე-2, თბ., „სამართალი“, 2001, გვ. 378-381

ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების პირველი და უმთავრესი პირობაა ქონებრივი ზიანის არსებობა.⁵⁷⁴ ქონებრივ ზიანში მოიაზრება ზარალი, რომელიც შეიძლება გამოიხატოს დაზიანებული ქონების ღირებულების პირდაპირ შემცირებაში ან მის დაკარგვაში, ასევე სარგებლის ხელიდან გაშვებაში.⁵⁷⁵ შესაბამისად, ზიანის ანაზღაურება არის ფულადი კომპენსაცია, რაც გამოწვეულია დანაკლისით ან დაზიანებით, ხელშეკრულების დარღვევით, სამოქალაქო სამართალდარღვევით ან უფლებების ხელყოფით.⁵⁷⁶

ამასთან, პიროვნებისთვის ზიანის მიყენებასაც შეიძლება ჰქონდეს ქონებრივი ხასიათი⁵⁷⁷ ან დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში ზიანს მხოლოდ არაქონებრივი ხასიათი ჰქონდეს და შემდეგ შეიძინოს მან ქონებრივი სახე. შესაბამისად, ზიანის ბუნება დამოკიდებულია იმაზე, მოეპოვება თუ არა ზიანის შედეგს ფულადი ეკვივალენტი.⁵⁷⁸

საგულისხმოა, რომ ქონებრივი ზიანი ანაზღაურდება მხოლოდ იმ პიროვნული სიკეთეების შელახვისას, რომლებიც სსკ-ის მე-18 მუხლში არის ჩამოთვლილი.⁵⁷⁹ ზიანის მიყენების გამო პირისთვის სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად აუცილებელია ზიანის, ქმედების მართლწინააღმდეგობის, ამ ქმედებასა და ზიანს შორის მიზეზობრივი კავშირის, ბრალის კუმულატიურად არსებობა.⁵⁸⁰ აღნიშნულ პირობათა ერთობლიობა ქმნის იურიდიულ შემადგენლობას („გენერალური დელიქტი“).⁵⁸¹ ამდენად, სსკ-ის მე-18 მუხლით პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ხელყოფისთვის შეიძლება ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესახებ მოთხოვნის დაყენება.

ამასთან, არაქონებრივი უფლების ხელყოფის შედეგად ქონებრივი ზიანის წარმოშობას ეხება სსკ-ის 993-ე მუხლი. აქ მატერიალური ზიანის ანაზღაურება უკავშირდება ორი პირობის კუმულატიურ არსებობას: ა) გავრცელებული ცნობები სინამდვილეს აშკარად არ უნდა შეესაბამებოდეს (ცნობების სინამდვილესთან ნაწილობრივ შესაბამისობა გამორიცხავს ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დაკმაყოფილებას); ბ) გავრცელებულ ცნობებს არ უნდა ჰქონდეს საზოგადოებრივი მნიშვნელობა.⁵⁸² შესაბამისად, ამ მოთხოვნებს თუ არ აკმაყოფილებს ცნობების გავრცელების ფაქტი, მაშინ გამოირიცხება ქონებრივი ზიანის ანაზღაურებაც.

⁵⁷⁴ ცივილისტიკაში ზარალის ორი სახის (ზიანისა და დანაკლისის) შესახებ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 23

⁵⁷⁵ ქონებრივი ზიანის შესახებ იხ. *კ. იაიჩკოვი*, ზიანის მიყენებით წარმოშობილი ვალდებულებანი (თარგმნა გ. დოლიძემ), თბ., საქ. სსრ იუსტიციის სამინისტროს გამოცემა, 1947, გვ. 8

⁵⁷⁶ იხ. *ს. ჯორბენაძე*, ინტელექტუალური საკუთრების განმარტებითი დექსიკონი, თბ., „სამართალი“, 1998, გვ. 102

⁵⁷⁷ იხ. *რ. შენგელია*, ქონებრივი ზიანი და მისი ანაზღაურების ვალდებულება, თბ., 1991, გვ. 3; სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის თავისებურებების (განსაკუთრებით ქონებრივი პასუხისმგებლობის) შესახებ იხ. *ბ. ზოიძე*, სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ცნებისთვის, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის „მაცნე“, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1985, №3, გვ. 85-95

⁵⁷⁸ იხ. *თ. ნინიძე*, მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში, გვ. 45, 54-55

⁵⁷⁹ იხ. *თ. ნინიძე*, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 70, 71

⁵⁸⁰ იხ. *კ. იაიჩკოვი*, დასახ. ნაშრომი, 1947, გვ. 7

⁵⁸¹ იხ. *რ. შენგელია*, დელიქტური ვალდებულებები სამოქალაქო სამართალში, გვ. 184

⁵⁸² იხ. *თ. ნინიძე*, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 72

ბ) მართლწინააღმდეგობა

ქონებრივი ზიანის ანაზღაურებისთვის მეორე აუცილებელი საფუძველი არის მართლსაწინააღმდეგო მოქმედება ან უმოქმედობა (ქმედება).⁵⁸³ არა-მართლზომიერება გულისხმობს მოქმედებას, რომელიც არღვევს არა მხოლოდ მოცემულ ნორმას, არამედ ამ ნორმით დაცული პირის კონკრეტულ უფლებას.⁵⁸⁴ მართლწინააღმდეგობა შეიძლება მოიცავდეს პირადი სფეროდან მონაცემების უნებართვოდ საჯაროდ გავრცელებას, ინფორმაციის არაკანონიერად მიღებას, პიროვნული უფლებების შესახებ ფაქტობრივი გარემოებების გავრცელებას, არაკანონიერი გზით ინფორმაციის მიღებას. თუმცა აქვე უნდა გაირკვეს, არის თუ არა გარემოებები, რომლებიც საბოლოოდ სამოქალაქოსამართლებრივ პასუხისმგებლობას გამორიცხავდა. თანხმობა, საჯარო ინტერესი, საზოგადოებრივი დაინტერესება გამორიცხავს ქმედების მართლწინააღმდეგობას.⁵⁸⁵

ამდენად, ქონებრივი ზიანისთვის სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის წინაპირობაა მოქმედების კანონსაწინააღმდეგო ხასიათი.⁵⁸⁶

გ) მიზეზობრივი კავშირი

სსკ-ის 992-ე მუხლის მიხედვით, აუცილებელია ზიანსა და მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას შორის არსებობდეს მიზეზობრივი კავშირი.⁵⁸⁷ ამდენად, ქმედება უნდა იყოს წინაპირობა კონკრეტული შედეგისთვის. ესე იგი, ზიანი უნდა იყოს მისი მიმყენებლის მოქმედების შედეგი.⁵⁸⁸ მიზეზობრივი კავშირი, თავის მხრივ, არის ობიექტური კავშირი, რომელიც ადამიანის ცნობიერებისა და ნებისგან დამოუკიდებლად არსებობს. ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის საკითხი პრაქტიკულად დგება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სამართალდარღვევა მთავრდება მართლსაწინააღმდეგო შედეგით ან ამგვარი შედეგის დადგომის კონკრეტული საფრთხის შექმნით.⁵⁸⁹

ასევე საგულისხმოა, რომ პირის არამართლზომიერი მოქმედება მხოლოდ მაშინ ითვლება მიყენებელი ზიანის მიზეზად, თუ მოქმედებასა და ზიანს შორის არსებითი კავშირია. თუ ეს კავშირი მხოლოდ არაარსებითია და ზიანი გამოწვეულია სხვა მიზეზებით, მაშინ ქონებრივი პასუხისმგებლობა არ დადგება.⁵⁹⁰ ამდენად, ქმედება წინ უნდა უსწრებდეს შედეგს (ზიანს) და სწორედ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებამ უნდა წარმოშვას ეს ზიანი. პასუხისმგებლობაც მხოლოდ მაშინ დადგება, თუ ზიანი იყო ზიანის

⁵⁸³ იხ. *კ. იაიკოვი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 8-9

⁵⁸⁴ იხ. *რ. შენგელია*, ქონებრივი ზიანი და მისი ანაზღაურების ვალდებულება, გვ. 4

⁵⁸⁵ აღნიშნულის შესახებ იხ. *პ. მუნაძი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 124-126

⁵⁸⁶ იხ. *თ. პერგერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 84

⁵⁸⁷ იხ. *შ. ჩიკვაშელი*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, გვ. 381-382

⁵⁸⁸ იხ. *რ. შენგელია*, ქონებრივი ზიანი და მისი ანაზღაურების ვალდებულება, გვ. 4

⁵⁸⁹ იხ. *გ. ნაჭყებია*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, თბ., საგამომც. სახლი „ინოვაცია“, 2011, გვ. 264-265

⁵⁹⁰ იხ. *რ. შენგელია*, ქონებრივი ზიანი და მისი ანაზღაურების ვალდებულება, გვ. 5

მიმყენებლის ქმედების პირდაპირი (და არა ირიბი) და გარდაუვალი (და არა შემთხვევითი) შედეგი.⁵⁹¹

დ)ბრალი

ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად აუცილებელია ასევე დამტკიცდეს, რომ ხელმოყოფი ბრალეულად მოქმედებდა. ბრალის შესახებ არსებობს ძირითადად ფსიქოლოგიური, ნორმატიული და ფსიქოლოგიურ-ნორმატიული თეორიები. ფსიქოლოგიური თეორიის თანახმად, ბრალი არის პირის ფსიქიკური დამოკიდებულება თავისი არამართლზომიერი მოქმედებისა და დამდგარი შედეგის მიმართ.⁵⁹² თუმცა ბრალის ასეთი განსაზღვრა ფსიქოლოგიზმის ზეგავლენითაა ნაკარნახევი. ამ გაგებით ბრალი ფსიქოლოგიური ცნება გამოდის, რაც გაუმართლებელია, ვინაიდან ბრალი ფსიქოლოგიის კვლევის სფერო არაა.⁵⁹³ ამასთან, ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია გამოუსადეგარია იურიდიული პირის პასუხისმგებლობის დასასაბუთებლად.⁵⁹⁴ იურიდიული პირის ბრალის სპეციალური ცნება უნდა განისაზღვროს განსხვავებულად, რადგან ის, რაც მხოლოდ ადამიანისთვის არის დამახასიათებელი, ყველა ნიშნით ვერ გავრცელდება იდენტურად იურიდიულ პირთან დაკავშირებით. ამიტომაც, რომ ბრალის ფსიქოლოგიური თეორია ვერ გამოდგება იურიდიული პირის ბრალის განსაზღვრად.⁵⁹⁵ ასევე გაუფრთხილებლობის დროს ასეთი ფსიქიკური კავშირი არ არსებობს და არც შეიძლება არსებობდეს.⁵⁹⁶

ბრალის შესახებ წმინდა ნორმატიული მიდგომის მიხედვით, ბრალი განიხილება გასაკიცხაობად. აღნიშნული ბრალის შინაარსობრივი დატვირთვის აუცილებელი და მნიშვნელოვანი მახასიათებელია, მაგრამ ეს მისი ფორმალური ხასიათია და არაა ბრალის სამართლებრივი ბუნება სრულად გამოკვეთილი. ასევე ფინალური თეორია უკიდურესად აპირისპირებს არსსა და ჯერარსს.⁵⁹⁷ ამ გაგებით განზრახვა და გაუფრთხილებლობა, როგორც შეფასების ობიექტები, ქმედების შემადგენლობის ნიშნებია. აქ ბრალი ახდენს პირის პერსონალურ გაკიცხვას იმისათვის, რომ მან უარი თქვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენაზე, თუ შეეძლო არ ჩადინა იგი.⁵⁹⁸

⁵⁹¹ იხ. შ. ჩიკვაშვილი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, გვ. 390

⁵⁹² იხ. რ. შენგელია, ქონებრივი ზიანი და მისი ანაზღაურების ვალდებულება, გვ. 6-7

⁵⁹³ იხ. ვ. ნაჭყებია, ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, თბ., 2001, გვ. 190-193, 202

⁵⁹⁴ იხ. ვ. ნაჭყებია, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, გვ. 444

⁵⁹⁵ აღნიშნულთან დაკავშირებული დისკუსიის შესახებ იხ. ს. ჯორბენაძე, იურიდიული პირის ბრალის შინაარსის განსაზღვრისათვის, „საბჭოთა სამართალი“, 1985, №4, გვ. 13-22

⁵⁹⁶ იხ. მ. ტურავა, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, წ. I, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., „მერიდიანი“, 2011, გვ. გვ. 406-407

⁵⁹⁷ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. ვ. ნაჭყებია, ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, გვ. 237-253

⁵⁹⁸ იხ. მ. ტურავა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 410-411

ასევე გაჩნდა ბრალის შესახებ ახალი მიდგომა ფუნქციონალური თეორიის სახით, რომელიც სასჯელის ფუნქციებიდან გამომდინარე განიმარტება. თუმცა აღნიშნულს მეცნიერული კრიტიკა მოჰყვა.⁵⁹⁹

რაც შეეხება ბრალის ფსიქოლოგიურ-ნორმატიულ თეორიას, მან ბრალის ცნებაში შემოიტანა შეფასების მომენტი და ის განსაზღვრა, როგორც პირის გასაკიცხი ფსიქიკური დამოკიდებულება ქმედებასა და დამდგარი შედეგისადმი. ამ გაგებით ბრალი წარმოდგენილია სოციალურ-ეთიკურ კატეგორიად, რომელიც საკუთარი ქცევისადმი სუბიექტის ფსიქიკური დამოკიდებულების გასაკიცხაობას წარმოადგენს თავის განუყოფელ ნიშნად.⁶⁰⁰

საყურადღებოა ბრალის შესახებ მოსაზრება, რომლითაც ბრალეულობა თავისი არსით უკავშირდება ტერმინს „უპასუხისმგებლობა“. ამ გაგებით ბრალი პასუხისმგებლობის ასპექტების ერთიანობის საფუძველია. აქ უნდა არსებობდეს პასუხისმგებლობის ნეგატიური და პოზიტიური ასპექტები. ეს უკავშირდება მოვალისადმი სუბიექტის უპასუხისმგებლო დამოკიდებულებას, რომელიც კონკრეტული სამართალდარღვევის ჩადენაში ვლინდება. ბრალი გარკვეულწილად პასუხისმგებლობის ამ ასპექტების კავშირის ფორმად შეიძლება ჩაითვალოს.⁶⁰¹ ესე იგი, ბრალი უნდა იყოს გაგებული, როგორც პოზიტიური პასუხისმგებლობის ნეგატიურ პასუხისმგებლობაში გადასვლის ფორმა, მათ შორის არსებული შუალედური რგოლი.

ამასთან, ბრალის გამოვლენის ფორმებია განზრახვა და გაუფრთხილებლობა.⁶⁰² განზრახვა ქმედება, რომელიც პირდაპირი ან არაპირდაპირი განზრახვითაა ჩადენილი. პირდაპირი განზრახვითაა ჩადენილი ქმედება, თუ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და სურდა ეს შედეგი ან ითვალისწინებდა ასეთი შედეგის დადგომის გარდაუვალობას. ქმედება არაპირდაპირი განზრახვითაა ჩადენილი, თუ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და არ სურდა ეს შედეგი, თუმცა შეგნებულად უშვებდა ან გულგრილად ეკიდებოდა მის დადგომას (საქ. სისხლ. სამართლის კოდექსის მე-9 მუხლი). პირდაპირი განზრახვა ინტელექტუალური და ნებელობითი მომენტების გარკვეულ კომბინაციას გულისხმობს. ინტელექტუალური მხარის მიხედვით, სუბიექტს გაცნობიერებული აქვს ქმედებისა და მისი შედეგის ყველა ფაქტობრივი და სოციალური (შეფასებითი) ნიშნის საზოგადოებრივი საშიშროება, გარდა სისხლისსამართლებრივი მართლწინააღმდეგობისა. ნებელობითი მომენტი მოიაზრებს განზრახვას, რომ სუბიექტს სურს მავნე შედეგის დადგომა.⁶⁰³ რაც შეეხება გაუფრთხილებლობას, არც ისაა სამოქალაქო სამართალში განსაზღვრული. აქ გამოიყოფა უხეში და მარტივი

⁵⁹⁹ იქვე გვ. 416

⁶⁰⁰ იხ. *მ. უგრეხელიძე*, ბრალი საფრთხის დელიქტებში, თბ., თბილისის უნივერსიტ. გამომც., 1982, გვ. 7

⁶⁰¹ *გ. ნაჭყებია*, ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, გვ. 180-184, 260, 267-268

⁶⁰² იხ. *მ. უგრეხელიძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 7; *შ. ჩიკვაშვილი*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, გვ. 378-387; *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 130

⁶⁰³ იხ. *მ. უგრეხელიძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 12-13

გაუფრთხილებლობა. უხეში გაუფრთხილებლობით მოქმედებს ის, ვინც თავისი მოქმედებით აუცილებელი ყურადღებიაანობის მოთხოვნებს არღვევს უჩვეულოდ მაღალი ხარისხით. მარტივ გაუფრთხილებლობაში მოიაზრება აუცილებელი ყურადღებიაანობის მოთხოვნათა დარღვევა შედარებით დაბალი დონით.⁶⁰⁴

ამდენად, ზოგადი წესის მიხედვით, სამოქალაქო პასუხისმგებლობა დადგება ოთხივე წინაპირობის ერთდროულად არსებობისას. შესაბამისად, ცივილისტიკაში გამოიყენება ზიანის მიმყენებლის ბრალეულობის პრეზუმფციის პრინციპი. ამ პრინციპის თანახმად, ზიანის მიმყენებელი მიიჩნევა ბრალეულად, თუ ის ბრალის არარსებობის მომენტს არ დაამტკიცებს. ამიტომაც, რომ მტკიცების ტვირთი მხარეებს შორის უნდა გადანაწილდეს.⁶⁰⁵

ე) ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების კრიტერიუმები

თუ ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების წინაპირობები არსებობს, მაშინ შემდგომი ეტაპია მატერიალური ზიანის გამოთვლა, რომელსაც პრაქტიკული მნიშვნელობაც აქვს. ქონებრივი ზიანის ოდენობა უნდა განისაზღვროს იმ ხარჯების მიხედვით, რომლებიც აუცილებელია დაზარალებულისთვის გაზრდილი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად (აუცილებელი ხარჯები). ამასთან, მატერიალური ზიანის ოდენობის განსაზღვრად საყურადღებოა მიუღებელი შემოსავალიც.⁶⁰⁶

მატერიალური ზიანის გამოთვლის ერთ-ერთ კრიტერიუმად შეიძლება დასახელდეს მოგებაც. თუ ზიანის მიმყენებელი ხშირად უგულებელყოფს პიროვნულ უფლებებს მოგების მიზნით, მაშინ მის შესაჩერებლად საჭიროა განსაკუთრებული დამცავი საშუალებები, რაც თავისთავად საკომპენსაციო თანხას არსებითად ზრდის. ის მოგება, რომელიც პიროვნული უფლებების ხელყოფითაა მიღებული, შესაძლებლობისამებრ უნდა იქნეს გამოანგარიშებული და ფულადი კომპენსაციის მეშვეობით მთლიანად ამოღებული.⁶⁰⁷ ამდენად, ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება პრევენციის, სატისფაქციისა და საკომპენსაციო ფუნქციების მიღწევისკენ მიისწრაფვის. თუმცა კიდევ ერთხელ საგულისხმოა, თუ რამდენად არის შესაძლებელი სუბიექტური მოთხოვნილებების სრული დაკმაყოფილება. სამართლისთვის მნიშვნელოვანი უნდა იყოს ზიანის ობიექტურ ფორმებში წარმოდგენა.

როგორც აღინიშნა, სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობა ძირითადად არის რეგულატიური სამოქალაქო უფლებების უზრუნველყოფის საშუალება.⁶⁰⁸ სამოქალაქო სამართალი ძირითადად აწესრიგებს ქონებრივ ურთიერთობებს, ასევე პირად არაქონებრივ ურთიერთობებს, რომლებიც დაკავშირებულია ქონებრივთან. სწორედ ამ ურთიერთობებთან დაკავშირებით იკვეთება რეგულატიური ურთიერთობის სპეციფიკა. თუმცა გარკვეული

⁶⁰⁴ იხ. შ. ჩიკვაშვილი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, გვ. 386

⁶⁰⁵ იქვე, გვ. 378-387

⁶⁰⁶ იხ. ე. გარკალო, დასახ. ნაშრომი, გვ. 140-143

⁶⁰⁷ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. თ. ნინიძე, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 75-77

⁶⁰⁸ იხ. ე. კრაშენინიკოვი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 14, 18

პირადი არაქონებრივი ურთიერთობები, რომლებიც არაა ქონებრივთან დაკავშირებული, დაცულია სამოქალაქოსამართლებრივი ნორმებით.⁶⁰⁹ ამასთან, ქონებრივი პასუხისმგებლობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი თავისებურებაა დაზარალებულის ქონებრივი მდგომარეობის აღდგენა. მას აქვს კომპენსაციური ხასიათი,⁶¹⁰ რაც ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების არსს გამოხატავს. კერძო ცხოვრება მოიცავს რა კერძო ხასიათის ქონებრივ, საოჯახო თუ პირად სფეროებს, თუ დადგა ქონებრივი ზიანი, მისი ანაზღაურების დროს წამყვანი უნდა იყოს საკომპენსაციო ფუნქციის განხორციელება.

7.1.1.2. არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება

ა) არაქონებრივი ზიანი

პირადი ცხოვრების ხელყოფას, გარდა ქონებრივი ზიანისა, შეიძლება მოჰყვეს არამატერიალური ზიანიც ან ორივე ერთად.⁶¹¹ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესახებ ზოგადი ნორმა მეცნიერული დისკუსიის შედეგად მოთავსდა დელიქტური ვალდებულებების თავში. აქვე განისაზღვრა არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების ძირითადი პრინციპები: არაქონებრივი ზიანი ანაზღაურდება ყველა შემთხვევაში, თუ ზიანი გამოწვეულია მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული მოქმედებით; იგი უნდა ანაზღაურდეს ფულადი ფორმით სასამართლოს მიერ დადგენილი ოდენობით; მორალური ზიანი ანაზღაურდება ქონებრივი ზიანისაგან დამოუკიდებლად. იგი ანაზღაურდება, მიუხედავად იმისა, არამატერიალურ ზიანთან ერთად დადგა თუ არა ქონებრივი ზიანი და ეს უკანასკნელი ანაზღაურდება თუ არა.⁶¹² ამდენად, ამ თვალსაზრისით დელიქტური სამართლის როლი პირადი ცხოვრების დაცვაში განსაკუთრებულია და უკავშირდება არაქონებრივი ზიანისთვის სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საფუძვლებს. აქ, უპირველეს ყოვლისა, უნდა განისაზღვროს, კონკრეტულად რომელ ასპექტებს მოიცავს არამატერიალური ზიანი. ასევე დასადგენია, თუ რამდენად მართებულია ტერმინ „მორალური ზიანის“ გამოყენება და გამოსაკვლევია არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების კრიტერიუმები, რასაც, გარდა თეორიულისა, პრაქტიკული მნიშვნელობაც აქვს.

არაქონებრივი ზიანისთვის სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობა რამდენიმე პირობის კუმულატიური წესით არსებობას უკავშირდება. შესაბამისად, თუ არამატერიალური ზიანი მიზეზ-შედეგობრივად არის არამართლზომიერი და ბრალეული ქმედების შედეგი, დადგება სამოქალაქო პასუხისმგებლობაც (სსკ-ის 992-ე მუხლი).⁶¹³

⁶⁰⁹ იხ. *მ. მაღეინა*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 24

⁶¹⁰ იხ. *ბ. ზოიძე*, სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ცნებისთვის, გვ. 92-93

⁶¹¹ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 23

⁶¹² იხ. *რ. შენგელია*, დელიქტური ვალდებულებები სამოქალაქო სამართალში, გვ. 188

⁶¹³ აღნიშნულის თაობაზე იხ. *ნ. ბარაბაძე*, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლების წარმოშობის საფუძვლები, გვ. 68-69

მორალური ზიანი არის არამართლზომიერი მოქმედებით გამოწვეული ფიზიკურ-ზნეობრივი ხელყოფა. არამატერიალური ზიანი არ მოიცავს ქონებრივ ელემენტს და არის წმინდა ფიზიკური ან ფსიქიკური ტანჯვა, თუმცა მორალური ზიანი შეიძლება იყოს არა მხოლოდ არაქონებრივი, არამედ ქონებრივი სიკეთის ხელყოფის შედეგიც.⁶¹⁴ ამდენად, მორალური ზიანი არის ფიზიკური და ზნეობრივი ხასიათის ტანჯვა, რომელიც შეიძლება გამოვლინდეს როგორც დამოუკიდებლად, ისე ერთობლივად და მოჰყვეს უარყოფითი ფსიქიკური რეაქცია.⁶¹⁵

თ. მონიავა მიიჩნევს, რომ მორალური ზიანი მოიცავს პიროვნების ფიზიკურ და სულიერ ტრავმას, რომელსაც არ მოეძებნება შესაბამისი ფუნქციონალური ეკვივალენტი, თუმცა ბოლოს აქვე აერთიანებს ზნეობრივ განცდებს. ბ. ზოიძის აზრით, „ფსიქოლოგიური ზიანი“ მორალური ზიანის იდენტურია, რაც გამოიყენება საერთო სამართლის ქვეყნებში და იგი ზემოხსენებულ ცნებაში გულისხმობს ფიზიკურ და ზნეობრივ-ფსიქოლოგიურ ტანჯვას. ამასთან, არაქონებრივი ზიანის ვითარებაში ობიექტური მასშტაბები თვით დაზარალებულის სუბიექტურია.⁶¹⁶ „ფსიქიკა“ ბერძნული სიტყვაა და ნიშნავს სულს.⁶¹⁷ შესაბამისად, ფსიქიკური არის სულიერის იდენტური. მორალური ზიანი გულისხმობს სულიერ ტანჯვასაც.

„სულიერი ტანჯვა“ შეიძლება მეტ-ნაკლებად გამოიხატოს ცნებით „განცდები“. განცდებს იწვევს სხვადასხვა უსიამოვნება. ინგლისისა და ამერიკის სამართლის თანახმად, „მორალური ზიანის“ ანალოგიურია „ფსიქიკური ზიანი“, რომელიც განისაზღვრება, როგორც „ფიზიკური და ფსიქიკური ტანჯვა.“ „ფიზიკური ტანჯვა“ და „ფიზიკური ზიანი“ ეტიმოლოგიურად არ ემთხვევა ერთურთს. ფიზიკურ ტანჯვას მთლიანად მოიცავს ცნება „მორალური ზიანი“, მაგრამ, გარდა ფიზიკური ტანჯვისა, მორალური ზიანი გულისხმობს ფსიქიკურ ტანჯვასაც. ამასთან, ტანჯვა საბოლოოდ იწვევს უარყოფით ფსიქიკურ რეაქციას.⁶¹⁸ ამიტომ *ერდელევსკი* გვთავაზობს, რომ გამოირიცხოს ტერმინი „ფიზიკური ზიანი“ და შემოღებულ იქნეს ცნება „სხეულის დაზიანება“.⁶¹⁹

უკლოვის აზრით, სინამდვილესთან შეუსაბამო ცნობები არა მხოლოდ ამცირებს ადამიანის ღირსებას, არამედ მძიმედ მოქმედებს მის ჯანმრთელობაზე, ნერვულ სისტემაზე. პირველ რიგში კი ზიანდება გული. შეურაცხყოფას, როგორც წესი, ორგანიზმი პასუხობს გულისა და ტვინის სისხლძარ-

⁶¹⁴ იხ. *С. Белякин*, Возмещение морального (неимущественного) вреда, в Ежедневном юридическом газете «Право», воскресенье 24 июля, 1911, №29, გვ. 1614-1615; იხ. *А. Зейц*, Возмещение морального вреда по советскому праву, в журнале «Еженедельник советской юстиции», 1927, №47, გვ. 1465; ასევე იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 22 ნოემბრის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-868-817-2010)

⁶¹⁵ აღნიშნულის შესახებ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 26-27

⁶¹⁶ იხ. ბ. ზოიძე, ზიანის ანაზღაურება არაქონებრივი ზიანისთვის, წიგნში: „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი“, წ. მე-3, თბ., „სამართალი“, 2001, გვ. 469

⁶¹⁷ იხ. ფილოსოფიური ლექსიკონი, რედ. *ფროლოვა*, თბ., 1987, გვ. 620

⁶¹⁸ ამ საკითხთან დაკავშირებით იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 26-27

⁶¹⁹ იხ. *А. Ерделевский*, Компенсация морального вреда, М., 1996, გვ. 10

ღვების სპაზმით, რაც იმას ნიშნავს, რომ ეს ორგანოები არ იღებენ საკმარის საკვებს, რის შედეგადაც შეიძლება განვითარდეს სტენოკარდია, მიოკარდის ინფარქტი და ინსულტი, რაც ყველაზე ხშირად ინვალიდობისა და სიკვდილიანობის მიზეზია.⁶²⁰ ეს ცხადყოფს, რომ ფსიქიკურმა ტანჯვამ შეიძლება გამოიწვიოს ფიზიკური ზიანი. აღნიშნული უნდა დადასტურდეს შესაბამისი მტკიცებულებით.

ფიზიკური ტკივილი არის სხეულის ნორმალური მდგომარეობის დარღვევის, სხეულში მავნებელ ძალთა გაჩენის ნიშანი. იგი ტკივილით გვაცნობს, რომ რაღაც საფრთხე გვიახლოვდება და გვაგებინებს, რომ მოახლოებული საშიშროების წინააღმდეგ ზომების მიღება არის საჭირო. იგივე ითქმის ზნეობრივ ტკივილზედაც, რომელსაც აღძრავს ხოლმე ჩვენში განზრახული უსამართლობა, თვითნებობა. ეს ტკივილიც (ფიზიკური ტკივილივით) აფრთხილებს მას, რომ საჭიროა მიღებულ იქნეს ზომები არა იმდენად ტკივილის მოსასპობად, რამდენადაც თვით სიმართლის დასაცავად, რომელსაც თანდათან ძირი ეთხრება ჩვენი უმოქმედო მოთმინების გამო. ასეთი გაფრთხილება ერთ შემთხვევაში ფიზიკური თვითარსებობის დაცვას ეხება, მეორეში კი – ზნეობრივი თვითარსებობისას.⁶²¹

ესე იგი, ზემოთ მითითებულმა ელემენტებმა შესაძლოა წარმოშვას ერთმანეთი და ისინი თითქმის მუდამ განუყოფლად თანაარსებობს,⁶²² რაც ადასტურებს მათ უპირატეს მნიშვნელობას არაქონებრივი ზიანის არსებობისათვის. ალბათ, სწორედ ამითაა განპირობებული მესამე ელემენტისადმი (ზნეობრივი) ნიჰილისტური დამოკიდებულება, რადგან ნებისმიერი ფიზიკური და ფსიქიკური ტანჯვა თავისთავად არაზნეობრივია. მეორე მხრივ, ზნეობრივი მოვლენა არის სულიერის იდენტური, რასაც, თავის მხრივ, ფსიქიკურიც გულისხმობს. შესაბამისად, ზნეობრივ ასპექტზე ცალკე აქცენტირება ზედმეტია და ფაქტობრივად ფსიქიკურის გამეორება გამოდის.

რაც შეეხება „ფსიქოლოგიურ ზიანს“, ის უფრო ფართო ცნებას უნდა წარმოადგენდეს და საკუთარ თავში აერთიანებს სულიერ ტანჯვას.

მორალური ზიანი, პირველდაწყებითი მოსაზრების მიხედვით, ასოცირდება მორალთან, რის გამოც დასაკონკრეტებელია მორალური ზიანის ცნების მოცულობა. საქმე ისაა, რომ სასამართლო პრაქტიკაში ზოგჯერ აღიარებულია: „მოპასუხეთა მიერ გავრცელებული ცნობები ფაქტების შესახებ აშკარად ლახავს [მოსარჩელის] პატივს, ღირსებასა და საქმიან რეპუტაციას, ვინაიდან შეიცავს მტკიცებას მოსარჩელის მიერ კანონის, მორალური ნორმების დარღვევისა და უღირსი საქციელის ჩადენის თაობაზე.“⁶²³ ეს მიდგომა არ ეყრდნობა მორალური ზიანის გენეზისს. იგი სულიერ

⁶²⁰ იხ. *Ф. Углов*, Грубое слово, М., «Известия», 1964, გვ. 4

⁶²¹ იხ. *რ. ფონ იერიინგი*, ბრძოლა უფლებისათვის, თბ., 2000, გვ. 55

⁶²² არაქონებრივი ზიანის სხვადასხვა კლასიფიკაციის შესახებ იხ. *კ. ოსაკევი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 34-36

⁶²³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2004 წლის 1 ივნისის (№ას-168-465-04) და 2005 წლის 29 ივლისის (№ას-627-903-05) გადაწყვეტილებები. იხ. *კ. კორკელია*, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენება საქართველოში, გვ. 203

ტანჯვას უკავშირდება და არა ზნეობის ნორმების დარღვევას.⁶²⁴ ამასთან, სამართალი არ შეიძლება ყველა ზნეობის ნორმას შეიცავდეს, რადგან მორალური ქცევის წესები იმდენად ბევრი და მრავალგვარია სხვადასხვა ქვეყნის სინამდვილის გათვალისწინებით, რომ ძნელია მათი ერთად თავმოყრა კანონმდებლობაში. კანონი უნდა იყოს, მორალური ნორმებიდან გამომდინარე, შედგენილი.⁶²⁵

ამასთან, ფსიქიკური ან ფიზიკური ტანჯვა თავისთავად ეწინააღმდეგება ზნეობის წესებს და არაა აუცილებელი, რომ ცნებაში აისახოს ის, რაც ისედაც იგულისხმება; შესაბამისად, ლოგიკურად ფიზიკური ან ფსიქიკური ტანჯვა უფრო ამორალური ზიანია, ვიდრე მორალური; ასევე მორალური ზიანის არსი სულიერ ტანჯვას უკავშირდება და არა მორალის ნორმების ხელყოფას; ამასთან, იურიდიული პირის მიერ მორალური ზიანის განცდაც კითხვის ნიშნის ქვეშ დგას; ასევე ტერმინი „მორალური ზიანი“ ასოცირდება სოციოლოგიური აზროვნების წესთან და საკითხი განიხილება სოციოლოგიურ ჭრილში, თუმცა იურისპრუდენციისთვის გაცილებით მნიშვნელოვანია პრობლემის სამართლებრივი საფარველი. ამ გაგებით უმჯობესია მორალური ზიანის ნაცვლად ვიხელმძღვანელოთ ტერმინით „არაქონებრივი ზიანი.“⁶²⁶ ამდენად, არაქონებრივი ზიანი არის ფსიქიკური (ფსიქოლოგიური) ტანჯვა ან სხეულის დაზიანება, რომელსაც მოსდევს მნიშვნელოვანი უარყოფითი (ფსიქიკური) შედეგი ან ორივე ერთდროულად.

ბ) მართლწინააღმდეგობა

არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების აუცილებელ საფუძველს წარმოადგენს ზიანის მიმყენებლის ქმედების მართლსაწინააღმდეგო ხასიათი. მართლწინააღმდეგობა გულისხმობს მოპასუხის ქმედების მოქმედი სამართლის ნორმებთან შეუსაბამობას. არამართლზომიერი შეიძლება იყოს როგორც მოქმედება (სინამდვილის შეუსაბამო ცნობების გავრცელება), ისე უმოქმედობა (ადამიანის მიტოვება სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საშიშ გარემოში). ამდენად, მართლსაწინააღმდეგოა ქმედება, თუ ის კანონით ან სხვა ნორმატიული აქტით არის აკრძალული. რაც შეეხება უმოქმედობას, მისი მართლწინააღმდეგობა ეფუძნება პირის მოვალეობას, რომელიც მას უნდა შეესრულებინა.⁶²⁷ თუმცა ქმედების მართლსაწინააღმდეგო ხასიათი შეიძლება ხელშეკრულების დარღვევიდანაც გამომდინარეობდეს. ამდენად, აქ საქმე შეეხება შემთხვევას, როცა პირი ვალდებული იყო, განეხორციელებინა გარკვეული ქმედება, ჰქონდა ამის შესაძლებლობა, თუმცა არ შეასრულა ან არაჯეროვნად შეასრულა კანონით თუ ხელშეკრულებით

⁶²⁴ მორალისა და ზნეობრივი პასუხისმგებლობის შესახებ იხ. *გ. ერქომაიშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 175-183

⁶²⁵ იხ. *კ. წერეთელი*, კონსტიტუციური მოვალეობები ობიექტური აუცილებლობა, თბ., 1995, გვ. 6

⁶²⁶ აღნიშნული მოსაზრების შესახებ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 27

⁶²⁷ იხ. *ნ. ბარაბაძე*, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლების წარმოშობის საფუძველები, გვ. 70-71

გათვალისწინებული მოვალეობა.⁶²⁸ შესაბამისად, ქმედების მართლზომიერი ხასიათი გამოირიცხავს სამოქალაქო პასუხისმგებლობას.

გ) მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი

არამატერიალური ზიანისთვის სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება ასევე ქმედებასა და ზიანს შორის მიზეზობრივი კავშირის არსებობას. მაშასადამე, მართლსაწინააღმდეგო ფიზიკურმა ან ფსიქიკურმა ტანჯვამ უნდა გამოიწვიოს უარყოფითი შედეგი. თუმცა ასევე გარკვეულ შემთხვევებში გამოიყენება არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების პრეზუმფცია ანუ პიროვნების მიმართ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენით ივარაუდება, რომ მას არაქონებრივი ზიანი მიადგა (ვიდრე ამის საწინააღმდეგო დამტკიცდება). აქედან გამონაკლისი შეიძლება შეეხოს ფსიქიკურად დაავადებულ პირს, ვინაიდან მას არ ძალუძს საკუთარი უფლებების შელახვისა და ფიზიკური თუ სულიერი ტანჯვის არარსებობის გაცნობიერება.⁶²⁹ ამასთან, მართალია, მიზეზობრივი კავშირის შესახებ გამოიყოფა მრავალი თეორია (აუცილებელი და შემთხვევითი მიზეზობრივი კავშირის თეორია, შესაძლებლობისა და სინამდვილის თეორია და სხვ.), მაგრამ პრაქტიკასთან ყველაზე ახლოსაა პირდაპირი და არაპირდაპირი მიზეზობრივი კავშირის თეორია. აღნიშნული მიდგომის მიხედვით, მიზეზობრივი კავშირის დასადგენად გადამწყვეტია მოვლენებს შორის ობიექტური კავშირის არსებობა, ხოლო მიზეზი და შედეგი მნიშვნელოვანია მხოლოდ მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში. სსკ-ის 412-ე მუხლშიც აღიარებულია, რომ ანაზღაურებას ექვემდებარება ზიანი, რომელიც ზიანის გამომწვევი მოქმედების უშუალო შედეგია.⁶³⁰

დ) ბრალი

ზოგადი წესის თანახმად, სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დგება მხოლოდ ზიანის მიმყენებლის ბრალეული მოქმედების დროს, რაზეც მითითებულია სსკ-ის 412-ე მუხლში. ამდენად, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების აუცილებელი პირობაა ბრალი, რომელიც ვლინდება განზრახვასა თუ გაუფრთხილებლობაში.⁶³¹

„სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-14 მუხლის თანახმად, პირს საჯარო პირის ცილისწამებისთვის სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა შეიძლება დაეკისროს შემდეგი პირობების კუმულატიურად არსებობისას: ა) თუ მოსარჩელე სასამართლოში დაამტკიცებს, რომ მოპასუხის განცხადება შეიცავს არსებითად მცდარ ფაქტს უშუალოდ მოსარჩელის შესახებ; ბ) ამ განცხადებით მოსარ-

⁶²⁸ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. *ქ. ქონაშვილი*, ბრალი, როგორც სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის პირობა, „სამართლის ჟურნალი“, 2009, №1, გვ. 82

⁶²⁹ იხ. *ნ. ბარაბაძე*, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლების წარმოშობის საფუძვლები, გვ. 69-71

⁶³⁰ იხ. *ზ. ახვლედიანი*, ვადლებულებითი სამართალი, თბ., „სამართალი“, 1999, გვ. 68-69

⁶³¹ იქვე, გვ. 69

ჩელეს ზიანი მიადგა; გ) განცხადებული ფაქტის მცდარობა მოპასუხისთვის წინასწარ იყო ცნობილი ან მოპასუხემ გამოიჩინა აშკარა და უხეში დაუდევრობა, რამაც გამოიწვია არსებითად მცდარი ფაქტის შემცველი განცხადების გავრცელება. შესაბამისად, მოსარჩელემ უნდა ამტკიცოს, რომ მოპასუხის განცხადება შეიცავს არსებითად მცდარ ფაქტს მის შესახებ, ამ განცხადებით მას მიადგა ზიანი და მოპასუხე მოქმედებდა ბრალეულად.⁶³²

თუმცა ცივილისტიკაში არის გამონაკლისი წესიც, როდესაც არამატერიალური ზიანისთვის პასუხისმგებლობა შეიძლება დადგეს ბრალის გარეშეც. ამ შემთხვევაში ნეგატიური პასუხისმგებლობა მისი პოზიტიური ასპექტისგან მოწყვეტილია და იგი სხვა რამეა, ვიდრე პასუხისმგებლობა. საერთოდ, ზიანის მიყენებიდან წარმოშობილ სამოქალაქოსამართლებრივ ურთიერთობაში უპასუხისმგებლობის ცნება გამოსადეგია აბსოლუტური უფლების მიმართ, რომლის დარღვევაც წარმოშობს დელიქტურ ვალდებულებას. აღნიშნულს იმიტომ აქვს ადგილი, რომ დელიქტურ ვალდებულებას წინ უსწრებს აბსოლუტური სამართლებრივი ურთიერთობა და აქ ხდება ზიანის მიყენება. მოცემულ შემთხვევაში ადგილი აქვს ახალი ვალდებულების წარმოშობას. არასახელშეკრულებო ვალდებულებისაგან განსხვავებით, სახელშეკრულებო ურთიერთობაში არსებობს პასუხისმგებლობის პოზიტიური ასპექტი, ვინაიდან სახელშეკრულებო ვალდებულების დარღვევისას ახალი სახელშეკრულებო ვალდებულება არ წარმოიშობა და მხარე უნდა მოეკიდოს ამ ვალდებულების შესრულებას პასუხისმგებლობით.⁶³³

არაქონებრივი ზიანისთვის ბრალის გარეშე სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დადგება, თუ ზიანი მიადგა ფიზიკური პირის სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას მომეტებული საფრთხის წყაროთი; ასევე სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში უკანონო მიცემის, დაკავების ან მის მიმართ ადმინისტრაციული სახდელის უკანონო შეფარდების დროს; პატივის, ღირსების თუ სახელის ხელმოფი ცნობების გავრცელების და სხვა შემთხვევებში.⁶³⁴ აქ არამატერიალური ზიანისთვის პასუხისმგებლობა ეკისრება არა თვით ზიანის მიმყენებელს, არამედ სუბიექტებს, რომლებიც, კანონის ძალით, იღებენ საკუთარ თავზე მატერიალურ პასუხისმგებლობას ზიანის მიმყენებლის მიერ გამოწვეული ზარალისთვის. მაგალითად, თუ სახელმწიფო მოსამსახურის უკანონო ქმედებას მოჰყვა არაქონებრივი ზიანი, ზიანისთვის პასუხს აგებს სახელმწიფო; თუ სინამდვილესთან შეუსაბამო ინფორმაცია გავრცელდა, რამაც გამოიწვია პირადი ცხოვრების ხელყოფა, არამატერიალური ზიანისთვის პასუხისმგებელია მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები.⁶³⁵ თუმცა პირადი ცხოვრების ბრალეული შელახვის შემთხვევაში საჯარო მოსამსახურეები სახელმწიფოსთან ერთად სოლიდარულად აგებენ პასუხს. ამასთან, სახელმწიფო ორგანოს (თანამდებობის პირის) ბრალეულობის პრეზუმფცია ყოველთვის არსებობს და სახელმწიფო

⁶³² იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2008 წლის 16 მაისის გადაწყვეტილება (საქმე №810-1129-07)

⁶³³ იხ. გ. ნაჭყელობა, ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, გვ. 272-273, 173

⁶³⁴ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. ნ. ბარბაქაძე, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლების წარმოშობის საფუძვლები, გვ. 72-73

⁶³⁵ იქვე, გვ. 73-74

ხელისუფლების ორგანო პასუხისმგებლობისაგან განთავისუფლება, თუ ბრალის არარსებობას დაამტკიცებს.⁶³⁶

ზემოაღნიშნული, თავის მხრივ, უკავშირდება სსკ-ის 413-ე მუხლს, რომელიც სსკ-ის 1005-ე მუხლთან ერთად უნდა განიხილებოდეს. ამ ნორმათა ანალიზი ცხადყოფს, რომ სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის საკითხი დელიქტური ვალდებულებების საფუძველზე უნდა გადაწყდეს. არამატერიალური ზიანი ანაზღაურდება სხეულის დაზიანების ან ჯანმრთელობისთვის ვნების მიყენებისას (სსკ-ის 413-ე მუხლის მე-2 ნაწილი). თუ ასეთი მატერიალური შედეგი არ დადგა და შემთხვევა სსკ-ის 992-ე მუხლით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის წინაპირობებს აკმაყოფილებს, დაზარალებულს შეუძლია ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება მოითხოვოს. თუმცა აქ კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება. ამიტომ, ნ. ბარაბაძის აზრით, არამატერიალური ზიანის ანაზღაურებას ამ შემთხვევაში სამართლებრივი საფუძველი რომ ჰქონდეს, უმჯობესია სსკ-ის 1005-ე მუხლში მიეთითოს ამ სახის ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობის შესახებ.⁶³⁷ ამდენად, მიზანშეწონილია აღნიშნული საკითხი სსკ-ის 1005-ე მუხლთან მჭიდრო კავშირში განიხილებოდეს, ვინაიდან ეს მუხლი ეფუძნება საქართველოს კონსტიტუციის მე-18 მუხლს და გულისხმობს კომპენსაციის მიღების უფლებას მატერიალური თუ არაქონებრივი ზიანისთვის. პირის თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის ხელყოფას, როგორც წესი, ყოველთვის მოსდევს მძიმე შედეგი სულიერი განცდებისა და ფიზიკური ტანჯვის სახით. ამიტომ გასაზიარებელია მოსაზრება, რომ არამატერიალური ზიანის კონსტიტუციური გაგება უნდა აისახოს სსკ-ის მე-18 მუხლშიც, რათა არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების პრინციპმა აზრი არ დაკარგოს.⁶³⁸

ე) არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების კრიტერიუმები

არაქონებრივი ზიანის დროს ზეწოლა ხდება ადამიანის სულიერ ასპექტებზე. ამიტომ დაზარალებულის მოთხოვნა არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების შესახებ სატისფაქციური მოთხოვნაა ანუ შესაძლებლობა, დაიკმაყოფილოს სხვა სულიერი თუ ქონებრივი ინტერესები. ზიანის ანაზღაურება ხშირად არა თუ რესტიტუციურ, არამედ კომპენსაციურ ბუნებას ატარებს. ამდენად, მორალური ზიანის რეპარაცია ც ყოველთვის კომპენსაციური ხასიათის იქნება.⁶³⁹ „ზიანის რეპარაციისთვის სამართლის განკარგულებაში მხოლოდ ორ საშუალებაზე საუბრობს გრ. რცხილაძე: 1) აღდგენა იმ ფაქტობრივი მდგომარეობისა, რაც ვნების მიყენებამდე არსებობდა (ე. წ. „რესტიტუციო“); 2) ფულადი თანხის გადახდევინებით ანაზღაურება იმ დანაკლისისა, რასაც განცდილი ზიანი გულისხმობს (ე. წ. „კომპენსაციო“).“ არაქონებრივი ზიანის რესტიტუცია ვერ მოხდება ამ ზიანის ხასიათის გამო. რჩება ფულადი ანაზღაურება. ფულადი ანაზღაურე-

⁶³⁶ იხ. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანი და მისი ანაზღაურების პრობლემა, თბ., „უნივერსალი“, 2012, გვ. 196

⁶³⁷ იქვე, გვ. 196, 210

⁶³⁸ იხ. შ. ჩიკვაშვილი, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 190

⁶³⁹ იხ. თ. ნინიძე, მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში, გვ. 45, 54-55

ბა არამატერიალური ზიანის ეკვივალენტური ვერ იქნება, ვინაიდან მორალისა და ფულის გათანაბრება დაუშვებელია.⁶⁴⁰

ცხადია, საკომპენსაციო ფუნქციის განსახორციელებლად უპირველეს ფაქტორად ითვლება ფსიქიკური ზიანი ანუ სულიერი ტკივილი, რომელიც პიროვნული უფლებების შელახვის შედეგად შეიძლება დადგეს. თუ ფსიქიკური ზიანი აისახება დაზარალებულის ფსიქიკურ მდგომარეობაზე, მაშინ წინა პლანზე უნდა წამოიწიოს ასანაზღაურებელი ზიანის მნიშვნელოვანი მასშტაბები. რაც შეეხება კომპენსაციის მოცულობას, ის განსაკუთრებით შეიძლება გაიზარდოს ინტიმური სფეროების ხელყოფისას. ამასთან, თუ პიროვნული უფლებები შეილახა მასობრივი ინფორმაციის სხვადასხვა საშუალებებით, მაშინ უნდა იქნეს გათვალისწინებული ასევე გამოქვეყნებული მასალის მოცულობა, ფორმა, გამოქვეყნების ადგილი.⁶⁴¹

ამდენად, ქონებრივი ზიანისაგან განსხვავებით, გაცილებით რთულია, დადგინდეს, თუ რა ოდენობით უნდა ანაზღაურდეს არაქონებრივი ზიანი, ვინაიდან ამ შემთხვევაში ილახება არამატერიალური სიკეთეები, რომლებსაც ფულადი ეკვივალენტი არა აქვთ. კანონში დადგენილია, რომ არაქონებრივი ზიანი უნდა ანაზღაურდეს გონივრული და სამართლიანი ანაზღაურების სახით (სსკ-ის 413-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი). თუმცა აქ არაა განსაზღვრული, თუ რა შეიძლება გონივრულ და სამართლიან ანაზღაურებად ჩაითვალოს. საქმე ისაა, რომ ეს საკითხი შეფასებითია და მისი დადგენა მთლიანად სასამართლოს შეხედულობაზე უნდა იყოს დამოკიდებული. ასევე სასამართლომ საქმის განხილვისას უნდა გაითვალისწინოს სხვა უფრო ობიექტური გარემოებები, როგორცაა, მაგალითად, ყალბი და სახელის გამტეხი ცნობების სიმძიმე და მისი გავრცელების ფარგლები. თუმცა სასამართლოსთვის არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოცულობის დადგენისას ამოსავალია მოსარჩელის მოთხოვნა, რომლის ფარგლებსაც ის ვერ გასცდება. მართალია, მოსარჩელე სასარჩელო განცხადებაში უთითებს ფულად თანხას, რომელიც, მისი აზრით, მიმართულია მიყენებული სულიერი თუ ფიზიკური ტკივილის კომპენსირებისკენ, მაგრამ საბოლოოდ ანაზღაურების მოცულობას განსაზღვრავს სასამართლო საქმის გარემოებების შეფასების შედეგად.⁶⁴²

არაქონებრივი ზიანი ანაზღაურდება მხოლოდ ფულადი ფორმითა და განსაზღვრული ოდენობით. ამასთან, ის შეიძლება ანაზღაურდეს ქონებრივი ზიანისაგან დამოუკიდებლად. ზიანის ანაზღაურებისას გადამწყვეტია ზიანის სიმძიმე, ბრალის ხარისხი. მსუბუქი სულიერი განცდები და ფიზიკური ტკივილები მხედველობაში არ მიიღება. არაქონებრივი ზიანისთვის კომპენსაცია მოპასუხეს არ ეკისრება, თუ მის მიერ მიყენებულმა ტკივილმა არ გამოიწვია ფიზიკური ან სულიერი ტანჯვა. ასევე უნდა დამტკიცდეს, არსებობდა თუ არა „ხანგრძლივი ტანჯვა“, რომელმაც სერიოზული შედეგები გამოიწვია. ამასთან გასათვალისწინებელია მხარეთა ქონებრივი

⁶⁴⁰ იხ. ვრ. *რცხილაძე*, მორალური ზიანის ანაზღაურება, „საბჭოთა სამართალი“, 1928, №4, გვ. 81

⁶⁴¹ იხ. თ. *ნინიძე*, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 75-76

⁶⁴² იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა სამოქალაქო საქმეებთან დაკავშირებით, თბ., 25 ივლისი, 2007, გვ. 14-15

მდგომარეობა, რათა ისინი არ აღმოჩნდნენ მძიმე ფინანსურ მდგომარეობაში⁶⁴³ და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება არ გახდეს უსაფუძვლო გამდიდრების წყარო.⁶⁴⁴ აქ მნიშვნელოვანია ფუნქციონალური მიდგომა, რომელიც ითვალისწინებს ზიანის ანაზღაურებას იმ ოდენობით, რაც საკმარისი იქნება პირის „გონივრული ნუგეშისთვის“.⁶⁴⁵

კერძო ცხოვრების უფლების მიზანი არის, დაიცვას პირი არასასურველი საჯაროობისა („*right to be let alone*“ – განმარტოების უფლება) და ფსიქიკური ხელყოფისგან („*mental distress*“ – „სულიერი სიმწიდი და რღვევა“), უზრუნველყოს ის განცდილი არაქონებრივი ზიანისთვის ანაზღაურებით.⁶⁴⁶ ამასთან, ფულადი ანაზღაურება მხოლოდ სუროგატია და არა პირდაპირი სარეპარაციო იარაღი. უკეთესი სანქციის უქონლობის გამო სამართალი ფულადი თანხის გადახდევინებით უნდა მფარველობდეს უფლებებს, რომელთა შელახვაც არაქონებრივ ზიანს იწვევს.⁶⁴⁷ თუმცა არამატერიალური ზიანის თითოეული შემთხვევა უნდა შეფასდეს „სამართლის სისტემის საერთო მიზნების თვალსაზრისით და ანაზღაურდეს მხოლოდ ისეთი ზიანი, რაც დაცვის ღირსი მორალური სიკეთის შელახვისაგან წარმოსდგება.“⁶⁴⁸

გარდა ამისა, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას შეიძლება ჰქონდეს სადამსჯელო (ანუ რეპრესიული) ხასიათი, ვინაიდან ის ემსახურება შურისძიებას.⁶⁴⁹ არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების რეპრესიული ხასიათი ძირითადად შეიძლება იყოს მხოლოდ სისხლის სამართალში, რათა გარკვეული ზემოქმედება მოახდინოს სამართალდამრღვევზე. თუმცა სამოქალაქო სამართალშიც გვხვდება რეპრესიის ელემენტები იმ თვალსაზრისით, რომ არამატერიალური ზიანის ერთ-ერთ ფუნქციად უნდა ჩაითვალოს ზიანის მიმყენებელზე ზემოქმედების მოხდენა. აქ არსებითია ქონებრივი უფლებების აღდგენა, რასაც კომპენსაციის ფუნქცია აღწევს. ამდენად, პასუხისმგებლობის რეპრესიული, სატისფაქციური და პრევენციული ფუნქციების კომბინაცია არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ერთიანი მიზანია, რაც უნდა აისახოს არამატერიალური ზიანის ფულად ანაზღაურებაში.⁶⁵⁰

გარდა აღნიშნულისა, შეცდომის გამოსწორება მხოლოდ გამოთქმული აზრის საჯაროდ უარყოფაში არ უნდა გამოიხატებოდეს, რადგან ეს ნაწილობრივი რეპარაციაა. მართალია, სულიერი ტანჯვის ფულადი ერთეულით გადმოცემა რთული და პირობითია, მაგრამ აუცილებელ ატრიბუტს წარმოადგენს არაქონებრივი ზიანის რეპარაციისთვის, თუმცა ის მხოლოდ სუროგატია. ამიტომ ამას უნდა დაემატოს უფლების დაცვის სხვა ფორმა. ამდენად, აქ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების საკომპენსაციო ფუნქცია მიიღწევა დაცვის ორი ფორმის გამოყენებით, რომელთაგან ერთ-ერთი იქნება ფულადი ფორმით ზიანის ანაზღაურება.

⁶⁴³ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 96-98

⁶⁴⁴ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2009 წლის 3 დეკემბრის გადაწყვეტილება (საქმე №ა-ს-440-754-09)

⁶⁴⁵ იხ. *Ogus F. I, The Law of Damages, L., 1973, გვ. 195*

⁶⁴⁶ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 67

⁶⁴⁷ იხ. *თ. ნინიძე*, მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში, გვ. 50

⁶⁴⁸ *გრ. რცხილაძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 82

⁶⁴⁹ იხ. *ა. ზეიცი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 1466

⁶⁵⁰ იხ. *თ. ნინიძე*, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 74

აღნიშნულთან დაკავშირებით საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ საქმის ინდივიდუალური გარემოებებიდან გამომდინარე, გამოთქმული აზრის საჯაროდ უარყოფამ შეიძლება შეამციროს ფულადი კომპენსაციის ოდენობა. დაცვის ორი ფორმის გამოყენების საფუძველი კი არის მიყენებული ტანჯვისა და სულიერი განცდის შემსუბუქება. პატივის, ღირსების ან საქმიანი რეპუტაციის შელახვისას უმნიშვნელოვანესია ამ სიკეთეების ხელყოფის უარყოფა იმავე საშუალებებით არამატერიალური ზიანის ასანაზღაურებლად და იმ ეფექტის დასაკმაყოფილებლად, რომლის იურიდიული ინტერესიც დაზარალებულს აქვს. სწორედ ამ ეფექტის შეფასება შეიძლება იყოს არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ოდენობის დადგენის ერთ-ერთი კრიტერიუმი. თვით „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონის მე-17 მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, თუ მოპასუხის მიერ შესწორების ან უარყოფის კანონით დადგენილ ვადაში გამოქვეყნება არაა საკმარისი ცილისწამებით მოსარჩელისთვის მიყენებული ზიანის ჯეროვანი ანაზღაურებისთვის, მოპასუხეს შეიძლება დაეკისროს ქონებრივი ან არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება.⁶⁵¹ აღნიშნულს დიდი მნიშვნელობა აქვს დაზარალებულის სულიერი მდგომარეობის გაუმჯობესებისა და ტანჯვის შემსუბუქებისთვის.

საგულისხმოა, რომ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება ვერ იქნება სრული სატისფაქცია, ვინაიდან აქ შეუძლებელია თითოეული სუბიექტური ასპექტის გათვალისწინება. ამასთან, *თ. ნინიძე* სრულიად მართებულად უსვამს ხაზს, რომ თუ ზიანის ანაზღაურებისას მისი მხოლოდ ერთი ნაწილის ამოღება მოხდება, ზიანის მიმყენებლის მხრიდან არის ასეთი ხასიათის ქმედების განმეორების საშიშროება. ამ შემთხვევაში არაქონებრივი ზიანის მიყენება სამართალდამრღვევისთვის მომგებიან საქმედ რჩება და მიღწეული ვერ იქნება სასურველი პრევენცია. თუ პირადი ცხოვრების ხელყოფა არავითარ სუბსტანციურ ზიანს არ აყენებს პიროვნებას, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას სიმბოლური დატვირთვა აქვს. მაგრამ სიმბოლური ფულადი ანაზღაურებით ხდება როგორც დარღვეული პიროვნული უფლების აღიარება, ისე ქონებრივი ზემოქმედება პიროვნული უფლების ხელმყოფზე მის მიერ ჩადენილი დარღვევის სიმძიმის მიხედვით, რასაც თავისთავად ახლავს პრევენციული ფუნქცია უცხო პირების მიმართ.⁶⁵² ამასთან, იურისპრუდენციის კვლევის სფერო უნდა იყოს ობიექტურ ფორმებში ზიანის ასახვა. ეს, თითქოს შეიძლება იყოს კომპენსაცია, თუმცა საყურადღებოა, რომ გამონაკლის შემთხვევებში სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობა ხელყოფის შემდეგაც არსებობს.⁶⁵³ იურიდიულ დაცვაში მოიაზრება შესაძლო ან განხორციელებული სამართალდარღვევების გაფრთხილება და შეწყვეტა (აღკვეთა).⁶⁵⁴ ამასთან, გარკვეული პირადი არაქონებრივი ურთიერთობები,

⁶⁵¹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2009 წლის 3 დეკემბრის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-440-754-09); დაცვის ორი საშუალების გამოყენების შესახებ იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 175-176

⁶⁵² იხ. *თ. ნინიძე*, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 77, 75-76

⁶⁵³ ა. *ვერშინინი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 36

⁶⁵⁴ იხ. *О. Иоффе*, Личные неимущественные права и их место в системе совестского гражданского права, გვ. 53

რომლებიც არაა ქონებრივთან დაკავშირებული, დაცულია სამოქალაქო-სამართლებრივი ნორმებით.⁶⁵⁵ ცხადია, ზიანის ანაზღაურება ვერ იქნება იმ არაქონებრივი ზიანის შესატყვისი. შესაბამისად, ვერც საკომპენსაციო ფუნქცია განხორციელდება სრულად.⁶⁵⁶ ამდენად, პირად სფეროში შემაგალი არამატერიალური ასპექტების დასაცავად უპირველეს ფუნქციად უნდა იქცეს პრევენცია, რომლის შემდგომაც სიმბოლურ დატვირთვას უნდა ატარებდეს საკომპენსაციო ფუნქციის მიღწევა.

7.1.1.3. უსაფუძვლო გამდიდრებიდან წარმოშობილი მოთხოვნა (რესტიტუცია)

ქონებრივი ურთიერთობების რეგულირებაში პრიორიტეტი არა დასჯას, არამედ სამართლიანობის აღდგენას ენიჭება.⁶⁵⁷ ეს, თავის მხრივ, უკავშირდება რესტიტუციას. რესტიტუციაში იგულისხმება პირვანდელი ანუ იმ მდგომარეობის აღდგენა, რომელიც იარსებებდა, რომ არ დამდგარიყო ანაზღაურების მავალდებულებელი გარემოება (სსკ-ის 408-ე მუხლი). რესტიტუცია შეიძლება ჩაითვალოს ნორმად, რომლის ძალითაც უნდა აღდგეს თავდაპირველი მდგომარეობა, ხელშეკრულების ბათილად აღიარების ან სხვა პირობების გამო. ამ დროს პირმა, რომელიც უკანონოდაა სხვის ხარჯზე გამდიდრებული, სამართლიანობა ქონების ან თანხის დაბრუნების გზით უნდა აღადგინოს. მოცემული შეიძლება ამ შემთხვევაზეც გავრცელდეს, ვინაიდან აქ აუცილებელია პირის ქონებრივ უფლებებში აღდგენა და მისი მაქსიმალური „რესტიტუცია.“ ამდენად, ეს ის შემთხვევაა, როდესაც დარღვეული უფლება სამართალდარღვევის შედეგად არ წყვეტს არსებობას და შეუძლია რეალურად აღდგენა სამართალდარღვევის შედეგების ლიკვიდირების გზით. დაცვის ეს ფორმა მოიცავს კონკრეტულ მოქმედებათა ფართო წრეს, მაგალითად, პირს, რომლის სახელიც გამოიყენება მისი თანხმობის გარეშე დაწესებულების სახელწოდებად, შეუძლია ამ დაწესებულებას საკუთარი სახელის მოშორება მოსთხოვოს. ასეთივე უფლება აქვს მის მემკვიდრეებსაც. ამასთან, ხელყოფამდე არსებული მდგომარეობის აღდგენა შეიძლება განხორციელდეს დაცვის როგორც იურისდიქციული, ისე არა-იურისდიქციული წესებით.⁶⁵⁸ ეს ფორმა გულისხმობს კერძო პრევენციის დაცვას. თუმცა პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა ასევე უკავშირდება სატისფაქციისა და კომპენსაციის ფუნქციების შესრულებას. ამასთან, კომპენსაცია არ უნდა გულისხმობდეს ზიანის ანაზღაურებით დაზარალებულის უსაფუძვლო გამდიდრებას, არამედ ზიანის ქონებრივი შედეგების ლიკვიდირებას უნდა ისახავდეს მიზნად. ის უკავშირდება გათანაბრებითი სამართლიანობის იდეას, რომლის განსაკუთრებულ ფორმად უნდა ჩაითვალოს

⁶⁵⁵ იხ. *მ. მაღეინა*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 24

⁶⁵⁶ შეად. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა სამოქალაქო საქმეებთან დაკავშირებით, თბ., 25 ივლისი, 2007, გვ. 14-15

⁶⁵⁷ იხ. *გ. ლაპაჩი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 68

⁶⁵⁸ იხ. *Т. Дробышевская*, Личные неимущественные права граждан и их гражданско-правовая защита, Краснояр. гос. ун-т., Красноярск 2001, гв. 59

კომპენსაციური ფუნქციის განხორციელებით ზიანის ანაზღაურებიდან წარმოშობილი პასუხისმგებლობა.⁶⁵⁹

7.12. უფლების დაცვის სხვა ფორმები

7.12.1. უფლების აღიარება

არაქონებრივი უფლებების დაცვის ერთ-ერთ ფორმად ითვლება უფლების აღიარება (სსკ-ის მე-18 მუხლი),⁶⁶⁰ რომელიც მიმართულია სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრევენციული ფუნქციის განხორციელებისკენ. უფლების აღიარების საკითხი წამოიჭრება უფლების სადავოობის ან საექვეობის, ასევე უარყოფის დროს ან თუ არის რეალური საფრთხე, რომ ის უარყოფილი ან სადავო გახდება. უფლების აღიარება უკავშირდება რომელიმე იურიდიული ფაქტის დადგენის შესახებ სასამართლოსთვის მიმართვას.⁶⁶¹ ეს შეეხება სიტუაციას, როდესაც აღიარებულია პიროვნების კერძო სფერო, რომელიც ხელშეუხებელია. აქ შეიძლება პირმა დააყენოს მოთხოვნა მოქმედების შეწყვეტისა და მოქმედების განხორციელების ან მოქმედების განხორციელებისგან თავის შეკავების შესახებ (ნეგატორული ან პოზიტიური), ასევე აღიარების თაობაზე.⁶⁶² მაგალითად, სსკ-ის მე-18 მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, თუ ადგილი აქვს სახელის შეცილებას, მაშინ სასარჩელო მოთხოვნა უნდა ეფუძნებოდეს შემდგომ საფუძვლებს: ა) სადავო სახელი უნდა ეკუთვნოდეს მოსარჩელეს და ბ) მოპასუხე უნდა უარყოფდეს, რომ სადავო სახელი ეკუთვნის მოსარჩელეს. შესაბამისად, ამ შემთხვევაში სასარჩელო მოთხოვნა იქნება სახელის აღიარება,⁶⁶³ რომელიც დაცულია, ხელყოფის ბრალეულობის მიუხედავად. ამასთან, უფლების აღიარება, როგორც უფლების დაცვის ფორმა, დაზარალებულის უფლებების აღდგენას უკავშირდება.⁶⁶⁴ ამდენად, პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების აღიარებით ყველა მესამე პირს წარმოეშობა ამ უფლების პატივისცემის მოვალეობა. უფლების აღიარებით ცხადია, თუ რომელია „ტერიტორია“, რომელშიც შეღწევა აკრძალულია. შესაბამისად, თვით ამ იურიდიული გარემოების აღიარება პრევენციისკენ არის მიმართული.

7.12.2. მოქმედების განხორციელებისაგან თავის შეკავებისა და შეწყვეტის შესახებ მოთხოვნები

სსკ-ის მე-18 მუხლი არაქონებრივი უფლებების დაცვის ფორმათა შორის გამოყოფს ამ უფლებების ხელმყოფი მოქმედების შეწყვეტას ან

⁶⁵⁹ იხ. *გ. ვარკალო*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 96

⁶⁶⁰ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (საქმე №3კ-1240-02)

⁶⁶¹ იხ. *ტ. დრობიშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 58; *ა. კობახიძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 339

⁶⁶² აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 175-176

⁶⁶³ მოცემულ საკითხზე იხ. *თ. ნინიძე*, სახელის უფლება, გვ. 58-59

⁶⁶⁴ იხ. *თ. ნინიძე*, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 70

მათზე უარის თქმას, რომლებიც დაზარალებულის უფლებათა აღდგენას ემსახურება. კანონმდებლობა ამ მოთხოვნების დაყენების შესაძლებლობას ითვალისწინებს ხელყოფის ბრალეულობის მიუხედავად. თუმცა თუ პირადი ცხოვრება შეიღახა ვინმეს ბრალეული მოქმედებით, პირს შეუძლია არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება.⁶⁶⁵

ხელმყოფი მოქმედების განხორციელებისაგან თავის შეკავება არის დროებითი განკარგულება და დაინტერესებულ პირს აძლევს სწრაფ და ეფექტურ საშუალებას მედიის სამართალდამრღვევ რეპორტაჟის გაკეთებაზე. მომავალში წამოყენებულ ამ მოთხოვნას შეუძლია კერძო სფეროს ხელმეორედ ხელყოფა აიცილოს თავიდან; მას ინფორმაციის თანამედროვე ელექტრონული სისტემისა და კომპიუტერზე დამოკიდებული პრესისთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს. ამ მოთხოვნის წამოყენების წინაპირობაა გამეორების საფრთხე, რომელიც ხელმეორედ დარღვევის სერიოზულ საფრთხეს ნიშნავს. ასეთი საფრთხე ივარაუდება, როცა სამართალდარღვევა უკვე მოხდა და არაა გამორიცხული, რომ ეს საფრთხე კვლავ გამეორდეს. თუ მოთხოვნის წამოყენებელი არაპირდაპირ საფრთხის მუქარის ვარაუდს ქმნის, მაშინ მოქმედების განხორციელებისაგან თავის შეკავების მოთხოვნა პროფილაქტიური ხასიათისაა და შეიძლება პირმა დააყენოს დასაწყისშივე დარღვევის საფრთხის არსებობისას.⁶⁶⁶

ხელმყოფი მოქმედების შეწყვეტის შესახებ მოთხოვნა მიმართულია მიმდინარე დარღვევის წყაროების ლიკვიდაციისკენ ხელყოფის შედეგების ლიკვიდაციით. აქ საქმე ეხება არასწორი ფაქტების გავრცელებას, რაც დელიქტურ ვალდებულებებს უკავშირდება. ამ ფორმით შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ადამიანთა შესახებ არასწორი წარმოდგენის შექმნას. ამასთან, პირადი ცხოვრებიდან გარკვეული ფაქტების გამოქვეყნება, რისი გავრცელებაც უფლებამოსილ პირს არ სურს, ხელყოფს მის პირად ცხოვრებას.⁶⁶⁷ სწორედ ამ მოქმედების შეწყვეტის შესახებ მოთხოვნის დაყენების შესაძლებლობას ითვალისწინებს სსკ-ი სახელისა და გამოსახულების დაცვის უფლებების შელახვისას (მე-18 მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები). ამასთან, მოქმედების შეწყვეტის ან მასზე უარის თქმის მოთხოვნათა დაყენება კანონით მკაცრად დადგენილ პირობებში შეიძლება. ნორმადარღვეული უფლების რეალიზაციას კანონმდებელი ორ შემთხვევას უკავშირებს: ა) როცა პირს სახელის ტარების უფლებაში ეცილებიან და ბ) თუ პირის უფლება ილახება მისი სახელის უნებართვო გამოყენებით (სსკ-ის მე-18 მუხლის 1-ლი ნაწილი). შეიძლება წარმოიშვას შეკითხვა: სასამართლოში სარჩელით წადგენისას სახელის უფლების გამოყენება იმის მიმართ, ვის წინააღმდეგაც სარჩელია შეტანილი, წარმოშობს თუ არა მოქმედების შეწყვეტის შესახებ მოთხოვნას? პასუხი თავად კონსტიტუციაში უნდა ვეძებოთ, კერძოდ, საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლით და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლითაც აღიარებულია სასამართლოსათვის სარჩელით მიმართვის უფლება, რაც დამოუკიდებელ სამართლებრივ პრინციპადაც მოიაზრება.

⁶⁶⁵ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (საქმე №3კ-1240-02)

⁶⁶⁶ იხ. *პ. მუნჭი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 128-129

⁶⁶⁷ იქვე

ამიტომ ამ უფლების გამოყენება არ ჩაითვლება იმ პირის უფლების შელახვად, ვის წინააღმდეგაც სარჩელი იყო შეტანილი.⁶⁶⁸

ამდენად, კონკრეტული პირობების არსებობისას დასაშვებია უფლების დაცვის ამ ფორმის გამოყენება, ხელყოფის ბრალეულობის მიუხედავად.

7.1.2.3. საკუთარი პასუხის გამოქვეყნების შესახებ მოთხოვნა

საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილია, რომ პიროვნული უფლებების დაცვის ფორმათა შორის აღსანიშნავია საკუთარი პასუხის გამოქვეყნება. მასში მოიაზრება დაინტერესებული პირის ახსნა-განმარტება, რომელიც პერიოდული ბეჭდვითი მედიის საშუალებით გავრცელებული სტატიის საწინააღმდეგო გარემოებებზე მიუთითებს. საპასუხო მონაცემები უნდა იყოს მოკლედ წარმოდგენილი და ფაქტებზე ორიენტირებული. აქცხადია, უნდა გაიმიჯნოს ფაქტების მტკიცება და აზრის გამოხატვა ერთმანეთისაგან. პრაქტიკულ პრობლემას უკავშირდება საპასუხო მონაცემების დროს წინაპირობისა და დამატებების დასაშვებობა საპასუხო მონაცემების სრულად წარმოსადგენად.⁶⁶⁹ სსკ-ი ითვალისწინებს ასევე მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით გავრცელებული სინამდვილესთან შეუსაბამო ცნობების გამოქვეყნებისას იმავე საშუალებებით პასუხის გამოქვეყნებას (სსკ. მე-18 მუხლის მე-4 ნაწილი),⁶⁷⁰ რაც, თავის მხრივ, მნიშვნელოვანია.

საგულისხმოა, რომ დამატება და საპასუხო სიტყვა განსხვავდება ერთმანეთისაგან. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა დაწესებულებას არ აქვს უფლება დაინტერესებული პირის მიერ გამოგზავნილი ტექსტი შეცვალოსა და დამატებითი აღნიშვნებით დატვირთოს. ამ დაწესებულებას შეუძლია დაამატოს მხოლოდ ახსნა-განმარტება, თუ ის მისი ფაქტების შესახებ წარმოდგენებთან არის დაკავშირებული ან გაცემულია ცნობები, რომელთა წყაროსაც პირი იმოწმებს. ამ დაწესებულებას არ აქვს უფლება, საპასუხო სიტყვას (უარყოფას) კომენტარი დაურთოს.⁶⁷¹

7.1.2.4. უარყოფის შესახებ მოთხოვნა

განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ფაქტების უარყოფის შესახებ მოთხოვნას. ის უპირატესად შეეხება პრესის ფურცლებზე გამოქვეყნებული ფაქტობრივი გარემოებების თაობაზე მტკიცებას. უარყოფის მოთხოვნის ფორმაც დასაშვებია მხოლოდ ფაქტების მტკიცებებთან დაკავშირებით.⁶⁷²

სსკ-ის მე-18 მუხლში დეკლარირებული სიკეთეების დაცვის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია სასამართლო წესით სინამდვილესთან შეუსაბამო

⁶⁶⁸ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 1 აგვისტოს გადაწყვეტილება (საქმე №ას-152-146-2011)

⁶⁶⁹ იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 12-13

⁶⁷⁰ საპასუხო სიტყვის შესახებ იხ. *თ. პერგერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 81-82

⁶⁷¹ იხ. *მარი-დერეს ფრიკი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 21

⁶⁷² იხ. *კარლ-ჰაინც ფეცერი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 18

ინფორმაციის უარყოფის მოთხოვნა,⁶⁷³ რომელიც წარმოიშობა, მიუხედავად ხელყოფის ბრალეულობისა. ამასთან, ეს მოთხოვნა დაზარალებულის უფლებების აღდგენას ემსახურება.⁶⁷⁴

სწორედ მე-18 მუხლთან დაკავშირებით საკონსტიტუციო სასამართლოში ხაზგასმით აღინიშნა, რომ ამ მუხლის მე-2 ნაწილი პირს ანიჭებს უფლებას, მოითხოვოს იმ ცნობების საჯაროდ უარყოფა, რომელიც ლახავს პატივს, ღირსებასა თუ საქმიან რეპუტაციას. აღნიშნული მუხლი ითვალისწინებს ზღვრულ და გონივრულ ჩარევას სიტყვის თავისუფლებაში, რაც სსკ-ის მე-18 მუხლით დადგენილ უფლების დაცვის ფორმებს გულისხმობს. ამასთან, სსკ-ის მე-18 მუხლი აშკარად უკავშირდება ფაქტებზე მსჯელობას, რაც განსხვავდება შეფასებისაგან. ამდენად, ნამდვილობა შეიძლება დამტკიცდეს მხოლოდ ფაქტებთან დაკავშირებით, აზრი კი მტკიცებას არ ექვემდებარება. შესაბამისად, ამ ორი კომპონენტის (ფაქტისა და აზრის) გონივრული გამოიჯვნა არის სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილის მართებულად გამოყენების წინაპირობა.⁶⁷⁵ თუმცა აზრის თავისუფლების წინ წამოწევამ განაპირობა 2004 წლის 24 ივნისს სსკ-ის მე-18 მუხლში ცვლილების შეტანა, რომლითაც სსკ-ის მე-18 მუხლით მოცემულ უფლებათა დაცვა შეიძლება მოხდეს „კანონით დადგენილი წესით“. აღნიშნული უკავშირდება „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონს, რომლის 1-ლი მუხლის „ე“ ქვეპუნქტით ცილისწამებად ჩაითვალა არსებითად მცდარი ინფორმაციის შემცველი და პირისთვის საზიანო, მისი სახელის გამტეხი განცხადება. ამავე კანონის მე-13 მუხლის მიხედვით, პირს სამოქალაქო სასამართლებრივი პასუხისმგებლობა ეკისრება კერძო პირის ცილისწამებისთვის, თუ მოსარჩელე სასამართლოში დაამტკიცებს, რომ მოპასუხემ გაავრცელა განცხადება, რომელიც შეიცავს არსებითად მცდარ ფაქტს უშუალოდ მოსარჩელის შესახებ და ამ განცხადებამ მის პატივს, ღირსებასა და საქმიან რეპუტაციას ზიანი მიაყენა. აქ ცილისწამების განსასაზღვრად მნიშვნელოვანია ფაქტებისა და შეფასებების გამოიჯვნა, ვინაიდან ამ კანონის მე-4 მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, აზრი დაცულია აბსოლუტური პრივილეგიით.⁶⁷⁶

ამასთან, ამ სახის ფაქტების გავრცელებით პირისთვის ზიანის მიყენების მტკიცების ტვირთი აკისრია მოსარჩელეს. „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონის მე-17 მუხლის თანახმად, პირის მიერ საჯაროდ გავრცელებული ცნობების უარყოფა შეიძლება დაევალოს მას მხოლოდ მის მიერ სხვა პირის ცილისწამების შემთხვევაში. შესაბამისად, ცილისწამების არარსებობა გამორიცხავს საჯაროდ გავრცელებული ცნობების უარყოფის მოთხოვნის დაკმაყოფილებას.⁶⁷⁷ ამასთან, აღნიშნული

⁶⁷³ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2006 წლის 1 ივნისის განჩინება (საქმე №ას-1284-1520-05)

⁶⁷⁴ იხ. *თ. ნინიძე*, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 70

⁶⁷⁵ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს (მე-2 კოლეგია) 2004 წლის 11 მარტის გადაწყვეტილება (საქმე №2/1/241)

⁶⁷⁶ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2012 წლის 20 თებერვლის განჩინება (საქმე №ას-1278-1298-2011)

⁶⁷⁷ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2011 წლის 14 ივლისის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-207-194-2011); იხ.

კანონის მე-7 მუხლი განსაზღვრავს, რომ ამ კანონით გათვალისწინებული უფლებების ნებისმიერი შეზღუდვა უნდა ემყარებოდეს უტყუარ მტკიცებულებებს. ამავე მუხლის მე-6 პუნქტის მიხედვით, სიტყვის თავისუფლების შეზღუდვის მტკიცების ტვირთი ეკისრება შეზღუდვის ინიციატორს.⁶⁷⁸

სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, პირადი ცხოვრების შეურაცხყოფელი ცნობების მასობრივი ინფორმაციის საშუალებით გავრცელებისას უარყოფაც ამავე მასობრივი ინფორმაციის საშუალებით უნდა მოხდეს. ამ მოთხოვნის დაყენება დასაშვებია, თუ ცნობების გამავრცელებელი ვერ დაამტკიცებს, რომ გავრცელებული ცნობები სინამდვილეს შეესაბამება. ამასთან, შეიძლება დადგეს უარყოფასთან ერთად მიყენებული ზარალისა და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების საკითხი. თუმცა თუ გავრცელდა სინამდვილის შესაბამისი ცნობები, გამოირიცხება უარყოფის შესახებ მოთხოვნის უფლების წარმოშობა. ამ სახის ცნობების შეურაცხყოფელი ფორმის შემთხვევაში დასაშვებია არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება.⁶⁷⁹

ასევე საგულისხმოა, რომ გამოთქმული აზრის საჯაროდ უარყოფა ამცირებს არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების ოდენობას.⁶⁸⁰ ამასთან, თუ პატივის, ღირსების ან საქმიანი რეპუტაციის დაცვის დროს უზრუნველყოფილია პირის ცხოვრების საზოგადოებრივი მხარეები სინამდვილესთან შეუსაბამო ცნობების გავრცელების უარყოფით, პირადი ცხოვრების საიდუმლოების დაცვა ამ თვალსაზრისით სპეციფიკურია. აღნიშნული თავისებურების არსი ისაა, რომ პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ამსახველი ცნობები შეიძლება სინამდვილეს შეესაბამებოდეს, თუმცა თვით პირი იყოს დაინტერესებული ამ ცნობების გახმაურებისაგან დაცვით,⁶⁸¹ ვინაიდან პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ამსახველ ცნობებს შეიცავს (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილი). საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ შეიძლება ფაქტობრივი მონაცემები არასრულად გამოქვეყნდეს და ამ შემთხვევაშიც იგივე წესები გამოიყენება, თუ აღნიშნულით ილახება პირის პატივი, ღირსება ან საქმიანი რეპუტაცია.⁶⁸²

მოკლე დასკვნა

როგორც ჩანს, უფლების დაცვის სხვადასხვა ფორმა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის კონკრეტული ფუნქციების შესრულებისკენაა მიმართული. ზიანის ანაზღაურებისას უნდა იყოს მხედველობაში მიღებული

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2010 წლის 6 სექტემბრის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-131-125-10)

⁶⁷⁸ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 14 ივლისის გადაწყვეტილება (საქმე №207-194-2011)

⁶⁷⁹ იხ. *ნ. ბარაბაძე*, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლების წარმოშობის საფუძვლები, გვ. 75, 76

⁶⁸⁰ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2009 წლის 3 დეკემბრის გადაწყვეტილება (საქმე №440-754-09)

⁶⁸¹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (საქმე №3კ-1240-02)

⁶⁸² იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2004 წლის 14 აპრილის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-593-1241-03)

ობიექტური გარემოებები, რომლებშიც ეს ზიანი აისახება. პირადი ცხოვრების ხელყოფის გამო ზიანის ანაზღაურებისთვის სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ფუნქციები კუმულატიური წესით არსებობს. კვლევამ ცხადყო, რომ პირადი სფეროს შელახვისას ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება, უპირველეს ყოვლისა, საკომპენსაციო ფუნქციას ემსახურება.

ამასთან, პირადი ცხოვრების ხელყოფით გამოწვეული არამატერიალური ზიანის დროს მიზანშეწონილია, მორალური ზიანის ნაცვლად ვიხელმძღვანელოთ ტერმინით „არაქონებრივი ზიანი,“ რათა თავიდან ავიცილოთ ზემოთ განხილული გაუგებრობები. რაც შეეხება არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას, მისთვის პირველადი უნდა იყოს პრევენციის ფუნქციის განხორციელება. აქვე მნიშვნელოვანია, საკომპენსაციო ფუნქციის გაფართოება. მოცემულ შემთხვევაში უნდა მოიაზრობოდეს გარკვეული ფულადი ანაზღაურება, რომელიც დაზარალებულის მორალურ დაკმაყოფილებაში გამოიხატება. ამ ასპექტების განსახორციელებლად აუცილებელია უფლების დაცვის სხვა ფორმის გამოყენებაც. მაგალითად, უარყოფა ან მოქმედების შეწყვეტა და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება. ეს უნდა იყოს მძიმე პიროვნული ხელყოფის დროს გამოყენებული. თუმცა პიროვნების ყოველმხრივი დაცვისთვის ძირითადი უნდა იყოს უფლების დაცვის არაქონებრივი ფორმა და დამხმარე ხასიათს უნდა ატარებდეს კომპენსაცია, თუ ეს აუცილებელია შემთხვევიდან გამომდინარე. ცხადია, არაქონებრივი ზიანის დროს განხორციელებული კომპენსაცია სიმბოლური ხასიათისაა, მაგრამ აუცილებელია დაზარალებულის ზიანის შესამსუბუქებლად.

8. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების სუბიექტები

8.1. ფიზიკური პირების პირადი ცხოვრების დაცვა

სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილეები არიან პირები. სამართლებრივად აღიარებულია პირის „შესაძლებლობა, გახდეს კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის შედეგების ადრესატი: აღიჭურვოს ცალკეული კერძოსამართლებრივი ურთიერთობისთვის დამახასიათებელი უფლებებით და იტვირთოს შესაბამისი ურთიერთობიდან გამომდინარე მოვალეობები.“⁶⁸³ პირები, თავის მხრივ, იყოფა ფიზიკურ და იურიდიულ პირებად. მართალია, სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ძირითადი მონაწილე ადამიანია, მაგრამ ასევე შეიძლება გაერთიანება ან ზოგადად იურიდიული პირიც იყოს. თვით ასეთი ორგანიზებული წარმონაქმნის უკან დგას ადამიანი, რომელიც ცივილისტიკაში იწოდება ფიზიკურ (ანუ ბუნებრივ) პირად (გერმანულ სამართლის წრეში), მოქალაქედ (რუსულ სამართალში). რაც შეეხება იურიდიულ პირს, ის ყოველი კონკრეტული სამართლის მიერაა შექმნილი და სამართლებრივი რეგულირების მიზნებისთვის გათანაბრებულია ადამიანის სამართლებრივ მდგომარეობასთან, უპირველეს ყოვლისა,

⁶⁸³ დ. კერესელიძე, კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, გვ. 96

ქონებრივ ურთიერთობებში.⁶⁸⁴ შესაბამისად, გამოსაკვეთია უფლებაუნარიანობისა და უფლების მიმართებანი, რის შემდგომაც უპირიანი იქნება იმის განსაზღვრა, თუ რა თავისებურებებით ხასიათდება პირთა პირადი ცხოვრების დაცვა, რაც კონკრეტულ კანონებზე დაყრდნობით არის შესასწავლი.

სსკ-ის მე-11 მუხლის მიხედვით, ფიზიკური პირის უფლებაუნარიანობა წარმოიშობა დაბადების მომენტიდან. დაბადებად კი მიიჩნევა მომენტი, როდესაც ნაყოფი გამოეყოფა დედის საშოს და დააკმაყოფილებს ყველა ნიშანს, რასაც თანამედროვე მედიცინა ბავშვის დაბადებას უწოდებს. შესაბამისად, ამ მომენტიდან მას აქვს უნარი, იყოს სამოქალაქო უფლებებისა და მოვალეობების მატარებელი ანუ უფლებაუნარიანი. უფლებაუნარიანობა არის აბსტრაქტული, უფლება – კონკრეტული.⁶⁸⁵ უფლებაუნარიანობის გამოვლენის ფორმად შეიძლება ჩაითვალოს პიროვნული უფლებების ქონის უნარი.⁶⁸⁶ ამდენად, პირადი უფლებების წარმოშობის საფუძველი შეიძლება იყოს დაბადება, თუმცა გარკვეულ შემთხვევაში ისინი შეიძლება წარმოიშვას გარიგების საფუძველზე. მაგალითად, საადვოკატო საიდუმლოება. ასევე შეიძლება კანონის ძალით აღიჭურვოს პირი არაქონებრივი უფლებებით. მაგალითად, კომერციული იურიდიული პირის უფლება საფირმო სახელწოდების დაცვაზე.⁶⁸⁷

ამდენად, საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ მართებულად განმარტა, რომ საქართველოს კონსტიტუციის მე-20 მუხლი, ასევე ადამიანის უფლებათა ევროკონვენციის მე-8 მუხლი მხოლოდ მაშინ კი არ გამოიყენება, როცა საქმე ეხება სახელმწიფოსაგან ინდივიდის დაცვას, არამედ თუ ერთი კერძო პირი ხელყოფს მეორე პირის ინტერესებს. ამასთან, სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის მე-17 მუხლიც იცავს პიროვნებას როგორც კერძო პირის, ისე სახელმწიფოსაგან.⁶⁸⁸

სამოქალაქო სამართლის ფუნდამენტი არის კერძო ავტონომია, თუმცა ეს როდი ნიშნავს ამ თავისუფლების შეუზღუდაობას. ზოგადი წესის მიხედვით, სამოქალაქო ურთიერთობის სუბიექტებს შეუძლიათ განახორციელონ კანონით აუკრძალავი, მათ შორის კანონით უშუალოდ გაუთვალისწინებელი ნებისმიერი მოქმედება. თუმცა ეს თავისუფლება შეიძლება შეიზღუდოს, თუ ის მესამე პირთა უფლებებს ხელყოფს (სსკ-ის მე-9 მუხლი). მხარეთა კერძო ხასიათის ურთიერთობებიდან წარმოიშობა თავისუფლების შეზღუდვის კლასიკური ფორმები ხელშეკრულებისა და დელიქტის სახით. აქ მნიშვნელოვანია ავტონომიის შეზღუდვა კერძო სამართალში (დელიქტურ სამართალში) აკრძალვების მეშვეობით. ამიტომაცაა, რომ პირმა, რომელიც მოქმედებს კანონსაწინააღმდეგოდ და ბრალეულად აყენებს ზიანს სხვას, უნდა აანაზღაუროს ზიანი (სსკ-ის 992-ე მუხლი).⁶⁸⁹ ეს განსაკუთრებით აქტუალურია კერძო ინტერესის ხელყოფისას, ვინაიდან სამართლებრივი საფუძველებით

⁶⁸⁴ იხ. ლ. ჭანტურია, შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში, გვ. 125

⁶⁸⁵ იქვე, გვ. 130, 132, 137-138, 147

⁶⁸⁶ იხ. დ. კერესელიძე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 135

⁶⁸⁷ იხ. შ. ჩიკვაშვილი, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 8-9

⁶⁸⁸ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2004 წლის 14 აპრილის განჩინება (საქმე №ას-593-1241-03)

⁶⁸⁹ იხ. ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 85-89

გარკვეულ საზღვრებში აქცევს სამოქალაქო ურთიერთობის მონაწილეთა თავისუფლებას და ასევე კერძო ცხოვრების დაცვას ემსახურება.

„ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, საადვოკატო საიდუმლოების სუბიექტია ადვოკატი,⁶⁹⁰ ხოლო საადვოკატო საიდუმლოების გახმაურებისგან დაცვა შეიძლება მოითხოვოს კლიენტმა.

„შილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ“ საქართველოს კანონის 1-ლი მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, შილად აყვანასთან დაკავშირებულ ურთიერთობაში პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების სუბიექტთა წრე საკმაოდ ფართოა. ეს კატეგორია მოიცავს არასრულწლოვან საქართველოს მოქალაქეს ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირს.

„აივ ინფექცია/შიდსის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, აივ ინფექციის/შიდსის თაობაზე წარმოშობილ ურთიერთობებში კერძო ცხოვრების დაცვის უფლებით სარგებლობენ საქართველოს მოქალაქე, ასევე საქართველოს ტერიტორიაზე მუდმივად ან დროებით მცხოვრები ან მყოფი ნებისმიერი პირს, უცხოელი მოქალაქე და მოქალაქეობის არმქონე პირი.

საქართველოს კანონი „პაციენტის უფლებების შესახებ“ განსაზღვრავს, რომ ჯანმრთელობის დაცვასა თუ მკურნალობასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებში პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება აქვს პაციენტს. პაციენტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი ფიზიკური პირი, რომელიც მიუხედავად ჯანმრთელობის მდგომარეობისა, სარგებლობს, საჭიროებს ან აპირებს ისარგებლოს ჯანმრთელობის დაცვის სისტემის მომსახურებით („პაციენტის უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-4 მუხლის „დ“ პუნქტი).

ასევე შეიძლება პატივი, ღირსება და საქმიანი რეპუტაციის დაცვის უფლება ჰქონდეთ არასრულწლოვნებს, ქმედუნარო პირებსა და პირებს, რომელთაც ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო არ აქვთ საკუთარი უფლებების განხორციელების საშუალება. თუმცა მათი პირადი ცხოვრების ამ ასპექტების დაცვა ხასიათდება სპეციფიკური თავისებურებებით, რაც მათი მდგომარეობითაა განპირობებული.⁶⁹¹

„კერძო დაცვითი საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონით დადგენილია დაცვის ობიექტად ადამიანის სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, უძრავი ან მოძრავი ნივთი („კერძო დაცვითი საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის „ბ“ პუნქტი). შესაბამისად, ამ სიკეთეთა ხელყოფა უკავშირდება პირადი ცხოვრების დაცვას. ამ შემთხვევაში დამკვეთი შეიძლება იყოს ფიზიკური პირიც, რომელიც დაცვით ორგანიზაციას უკვეთავს ობიექტის დაცვას („კერძო დაცვითი საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის „დ“ პუნქტი). მცველად მოიაზრება 18 წელს მიღწეული, ქმედუნარიანი ფიზიკური პირი, რომელიც დაცვით ორგანიზაციასთან გაფორმებული შრომითი ხელშეკრულების საფუძველზე ახორციელებს ობიექტის დაცვას და რომელზეც გაიცემა მცველის მოწმობა („კერძო დაცვითი საქმიანობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის „ზ“

⁶⁹⁰ აღნიშნულ საკითხის შესახებ იხ. *ტ. დრობიშვესაია*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 77

⁶⁹¹ იხ. *პ. (თ.) მონიავა*, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვის სამართლებრივი პრობლემები (სადისერტაციო ნაშრომი), გვ. 75-78

პუნქტი). ამდენად, მცველს ევალება რა ფიზიკური ან იურიდიული პირის ობიექტის დაცვა, მას შეიძლება დამკვეთის პირადი სფეროს გარკვეული დეტალების შესახებ ჰქონდეს ინფორმაცია, რაც პირადი ცხოვრების ხელყოფის საფრთხეს ქმნის. ამიტომ აუცილებელია მცველმაც დაიცვას პირადი ცხოვრების საიდუმლოება. ე. ი., მოცემულ შემთხვევაში კერძო სფეროს დაცვის უფლებით სარგებლობს დამკვეთი (ფიზიკური და იურიდიული პირი).

ამასთან, პატიმრებსა და თავისუფლებადკვეთილებსაც აქვთ პირადი ცხოვრება, თუმცა მათი სამართლებრივი მდგომარეობა ამ თვალსაზრისით შეზღუდულია და გამოიხატება პირადი ცხოვრების მხოლოდ ცალკეულ გამოვლინებებში. ისინი სარგებლობენ საკომუნიკაციო კერძო ცხოვრებით, ასევე გარკვეულწილად პიროვნების განვითარების უფლებით, ღირსებისა და პატივის დაცვით (პატიმრობის კოდექსის მე-14 მუხლის 1-ლი ნაწილის „ა.დ.“ და „ა.ე.“ ქვეპუნქტები, ამავე ნაწილის „გ“ და „დ“ პუნქტები, 87-ე მუხლის მე-2 ნაწილი). თუმცა ეს უფლებები განსაზღვრულ შეზღუდულ ფარგლებშია მოქცეული ამ პირთა სამართლებრივი სტატუსის გათვალისწინებით.

რაც შეეხება სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის სუბიექტებს, მათ შეიძლება განეკუთვნებოდეს მხოლოდ ქმედუნარიანი ფიზიკური პირები. ფიზიკური პირი ქმედუნარიანი ხდება 18 წლის ასაკიდან, თუმცა გამონაკლის შემთხვევებში (დაქორწინება, ემანსიპაცია) სრულწლოვნების მიღწევამდე წარმოშობს ქმედუნარიანობას (სსკ-ის მე-12 მუხლი). ამასთან, სსკ-ის 994-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, ათი წლის ასაკს მიუღწეველი არასრულწლოვანი საკუთარი ქმედებით გამოწვეული ზიანისთვის პასუხს არ აგებს. ეს როდი ნიშნავს იმას, რომ არასრულწლოვნის მიერ მიყენებული ზიანისთვის არავინაა პასუხისმგებელი. მოცემულ შემთხვევაში კანონი ზიანის ანაზღაურებას აკისრებს მშობლებს ან მეთვალყურეობაზე ვალდებულ პირებს. ამ უკანასკნელთა წრეში შედის, გარდა მშობლებისა, მეურვე (მზრუნველი), აღმზრდელითი, სასწავლო, სამკურნალო დაწესებულებები, საბავშვო ბაღები და ა. შ. თუმცა მშობლებისა და მეურვის (მზრუნველის) პასუხისმგებლობის ფარგლები მეთვალყურეობაზე ვალდებულ სხვა პირებთან შედარებით გაცილებით ფართოა. მშობლები აღნიშნულ შემთხვევებში პასუხისმგებლობას იღებენ თანაბარი წილობრივი პრინციპით. მიუხედავად ამისა, შეიძლება მათი პასუხისმგებლობა გამოირიცხოს მაშინ, თუ მათ არ შეეძლოთ ზიანის თავიდან აცილება, მაგალითად, მძიმე ავადმყოფობის გამო (სსკ-ის 994-ე მუხლის მე-2 ნაწილი). ამასთან, ათწელზე მეტი ასაკის არასრულწლოვანი ჩვეულებრივ პასუხისმგებელია საკუთარი ქმედებისთვის. თუმცა კანონი აღნიშნულს უკავშირებს არასრულწლოვნის ქონებრივ მდგომარეობას, რის გამოც განისაზღვრება, რომ ის მხოლოდ მაშინ აგებს პასუხს ზიანისთვის, თუ მისი ქონება ან შემოსავალი არის საკმარისი ზიანის ანაზღაურებლად. თუ არასრულწლოვნის ქონება ან შემოსავალი არ ყოფნის ზიანის ანაზღაურებას, გამოიყენება წარმომადგენელთა დამატებითი პასუხისმგებლობის წესი (ნაწილობრივი ანაზღაურება). სუბსიდიური პასუხისმგებლობა, თავის მხრივ, შეიძლება გამოიხატოს

ასევე ზიანის სრულად ანაზღაურებაში, თუ არასრულწლოვანი საერთოდ ვერ ახერხებს ზიანის ანაზღაურებას.⁶⁹²

ასევე საგულისხმოა, რომ ზიანის ანაზღაურება სხვა შემთხვევებშიც შეიძლება დაეკისროს სხვა პირებს და არა ზიანის მიმყენებლებს. მაგალითად, სახელმწიფო არის პასუხისმგებელი სახელმწიფო მოსამსახურის უკანონო ქმედების შედეგად არაქონებრივი ზიანისთვის (სსკ-ის 1005-ე მუხლი). რაც შეეხება პატივისა და ღირსების ან პირადი ცხოვრების ხელმყოფი ცნობების გავრცელებას მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების გზით, ამ შემთხვევაში პასუხს აგებენ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები.⁶⁹³ ამდენად, პირთა მონაწილეობა სამოქალაქოსამართლებრივ ურთიერთობებში ეფუძნება თანასწორობისა (სსკ-ის 1-ლი მუხლი) და კერძო ავტონომიის პრინციპებს (სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-2 ნაწილი). აღნიშნული მხარეთა დისპოზიციურობას უწყობს ხელს და გამოკვეთს ურთიერთდაუქვემდებარებელთა შორის ურთიერთობის სპეციფიკას. თუმცა ეს თავისუფლება გარკვეულ სამართლებრივ ფარგლებშია მოქცეული.

8.2. იურიდიული პირი და კერძო ცხოვრების დაცვის პრობლემა

იურიდიული პირების მონაწილეობა სამოქალაქოსამართლებრივ ურთიერთობაში სპეციფიკურია. საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლით არის აღიარებული პიროვნების განვითარების თავისუფლება, რომელიც, თავის მხრივ, ზოგად პიროვნულ უფლებებსაც მოიცავს. საქმე ისაა, რომ პირად არაქონებრივ ურთიერთობაში შეიძლება სუბიექტი იყოს ორგანიზაციაც თავისი პიროვნული უფლებებით. ამასთან, კონსტიტუციის მითითება იურიდიული პირის მიმართ კონსტიტუციის მე-2 თავით განმტკიცებული უფლებებისა და თავისუფლებების იურიდიულ პირზე გავრცელებასთან დაკავშირებით, აჩენს კითხვას, თუ რა ხარისხით შეიძლება შეეხოს ეს უფლებები იურიდიულ პირს. უპირველეს ყოვლისა, მათი ხელყოფისას იურიდიულ პირს აღემატება არაქონებრივი ზიანი, ხოლო სსკ-ის 27-ე მუხლიდან ჩანს, რომ იურიდიული პირის საქმიანი რეპუტაციის შელახვისას გამოიყენება მე-18 მუხლის წესები. თუმცა ეს საკითხი ხასიათდება გარკვეული თავისებურებებით, რასაც ქვემოთ შევეხებით.

დასაწყისშივე უნდა ითქვას, რომ საკორპორაციო სამართალში ზიანის სპეციალურ ცნებას არ ვხვდებით. იგი იყენებს სამოქალაქო სამართალში განმტკიცებულ ზიანის განსაზღვრებას. ზიანის ანაზღაურების სახეებისა და მოცულობის მიმართ გამოიყენება სამოქალაქო კოდექსის დებულებები და, შესაბამისად, ზიანის გამოთვლის ზოგადი წესები. პროფ. ლ. ჭანტურია აკეთებს მინიშნებას, რომ ამ ნორმებში შეიძლება იგულისხმებოდეს, მაგალითად, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 249-ე და მომდევნო პარაგრაფები,

⁶⁹² აღნიშნულის შესახებ იხ. შ. ჩიკვაშვილი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, გვ. 392-395

⁶⁹³ იხ. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლების წარმოშობის საფუძვლები, გვ. 73-74

სსკ-ის 408-ე და მომდევნო მუხლები და ა.შ.⁶⁹⁴ ამასთან, სამოქალაქო სამართალში განასხვავებენ ქონებრივ და არაქონებრივ ზიანს. შესაბამისად, მათ შესახებ წესები ასევე უნდა იყოს საკორპორაციო სამართალში გამოყენებული.⁶⁹⁵ თუმცა აქტუალურია იურიდიული პირის არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების პრობლემა, ამიტომ განსაკუთრებით აღნიშნულზე შეეხებოდებით.

იურიდიული პირისთვის არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების საკითხი დგება საქმიანი რეპუტაციის დაცვასთან დაკავშირებით. ა. შიხანიძის აზრით, სახელშეკრულებო ვალდებულების დარღვევა, კომერციული საიდუმლოების გამჟღავნება, სასაქონლო ნიშნით უკანონო სარგებლობა და სხვა აყენებს იურიდიულ პირს მორალურ ზიანი. ამიტომ მას გამართლებულად მიაჩნია კანონში იმის გათვალისწინება, რომ იურიდიული პირის პირადი არაქონებრივი უფლებების სახელის გამტეხი და საქმიანი რეპუტაციის შემლახველი ცნობების გავრცელება ექვემდებარება ანაზღაურებას მოქალაქეებისთვის მიყენებული არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების პირობებით.⁶⁹⁶

ამასთან, იურიდიული პირის მიმართ მორალური ზიანის ანაზღაურება ვერ იქნება გამოყენებული, ვინაიდან იურიდიულ პირს არ შეუძლია ზნეობრივი ტანჯვის განცდა. თუმცა გასათვალისწინებელია ისიც, რომ იურიდიული პირის საქმიანი რეპუტაციის შემლახველი ცნობების გავრცელებამ შეიძლება ზიანი მიაყენოს სხვა ობიექტსაც – იმ კონკრეტულ პირთა პატივსა და ღირსებას, საქმიან რეპუტაციას, რომელთა ქმედებითაც ხორციელდება იურიდიული პირის საქმიანობა. თუ რეალობის შეუსაბამო იმ ცნობების გავრცელებით, რომელმაც ზიანი მიაყენა იურიდიული პირის საქმიან რეპუტაციას, ზიანი ადგება ფიზიკურ პირთა – მოცემული იურიდიული პირის თანამშრომელთა – პატივის, ღირსებასა და საქმიან რეპუტაციას. იურიდიულ პირებს ფიზიკურ პირებთან შედარებით პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვის ნაკლები შესაძლებლობები აქვთ.⁶⁹⁷ იურიდიული პირი მორალურ ზიანს განიცდის მხოლოდ საქმიანი რეპუტაციის შელახვისას. აქ უნდა გაფართოვდეს საქმიანი რეპუტაციის ცნება, რომელიც უკავშირდება მის სახელწოდებას, სასაქონლო ნიშანს, კომერციულ საიდუმლოებას და სხვა. ამასთან, ყალბი ცნობების გავრცელება შეიძლება ერთდროულად იყოს პატივის, ღირსების ან საქმიანი რეპუტაციის შელახვის საფუძველი. შესაძლებელია, შეილახოს იმ მუშაკის ღირსებაც, რომელიც დაკავებულია პროდუქციის დამზადებით.⁶⁹⁸ თუმცა აღნიშნულმა შეიძლება გამოიწვიოს ქონებრივი ზიანიც, ვინაიდან იურიდიულმა პირმა შესაძლებელია ვერ მიიღოს მოგება, რომელსაც იღებდა ხოლმე, კლიენტურა დაკარგოს და სხვა. შესაბამისად, მოცემულ შემთხვევაში ქონებრივი ზიანი

⁶⁹⁴ იხ. ლ. ჭანტურია, კორპორაციული მართვა და ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობა საკორპორაციო სამართალში, თბ., „სამართალი“, 2006, გვ. 400-401

⁶⁹⁵ იხ. Schiemann, In I. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. 13. Aufl. (1998) vorbem zum §§249ff. Rn. 43ff

⁶⁹⁶ იხ. А. Шичанин, Проблемы становления и перспективы развития института возмещения морального вреда, Автореф. канд. дисс., М., 1955, გვ. 18. ნ. ბარაბაძე, „მორალური ზიანის ანაზღაურებაზე უფლებამოსილი პირები“, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2006, №2, გვ. 105

⁶⁹⁷ იხ. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანის ანაზღაურებაზე უფლებამოსილი პირები, გვ. 106

⁶⁹⁸ აღნიშნულზე იხ. შ. ხოკაშვილი, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 174-175

ანაზღაურდება კონკრეტული წინაპირობების არსებობისას (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

იაროშენკო აღნიშნავდა, რომ „ფიზიკური და ზნეობრივი ტანჯვები“ სათანადოდ ვერ გამოხატავს ზიანის არსს იურიდიული პირის მიმართ, რადგან ასეთი ტანჯვები დამახასიათებელია მხოლოდ ადამიანისთვის. მისი აზრით, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლება იურიდიულ პირებსაც აქვთ.⁶⁹⁹

აღსანიშნავია, რომ იურიდიული პირი მხოლოდ სახელი როდია, არამედ იურიდიული პირის მიღმა დგას საერთო ინტერესის მქონე ფიზიკური პირები და მის საქმიანობას წარმართავენ კანონით დადგენილი უფლებამოსილი პირები (ან პირი). ამიტომ მათი (ან მისი) იგნორირება დაუშვებელია. ამდენად, მისი გაგება, მხოლოდ როგორც აბსტრაქტული ცნების, დაუშვებელია. ღირსებაშემლახველი ცნობების გავრცელება ეხება იმ ადამიანებსაც, რომლებიც ამ ორგანიზაციაში, ასოციაციაში მუშაობენ. თუ იურიდიული პირის პატივისა და ღირსების შელახვა შეუძლებელია, მასთან დაკავშირებით მხოლოდ საქმიანი რეპუტაციის ხელყოფაზე საუბარი არასწორია. ამასთან, მორალური ზიანი გულისხმობს ფიზიკურ და ზნეობრივ-ფსიქიკურ ტანჯვას. იურიდიულ პირს არ შეუძლია ამ ტანჯვის განცდა, თუ არ მიიღება მხედველობაში მასში გაერთიანებული პირები და მისი წარმომადგენელი, რომელთა თავზეც გადადის ღირსებაშემლახველი ცნობების გავრცელების განცდა.

სსკ-ის 27-ე მუხლში 2005 წლის ცვლილებებამდე საუბარი იყო იურიდიული პირის პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის შელახვისას სსკ-ის მე-18 მუხლის წესების გამოყენებაზე. იურიდიული პირების საქმიანი რეპუტაცია ვინაიდან უფრო ფართო ცნებაა, იგი მოიცავს იურიდიული პირის პატივსა და ღირსებასაც. ამიტომ *თ. მონიავას* მიზანშეწონილად მიაჩნდა, სსკ-ის 27-ე მუხლის მე-5 ნაწილში ასახულიყო მხოლოდ საქმიანი რეპუტაცია, თვით ეს ნაწილი კი ჩამოყალიბებულყო შემდეგნაირად: „იურიდიული პირის საქმიანი რეპუტაციის შელახვის შემთხვევაში გამოიყენება მე-18 მუხლის წესები“.⁷⁰⁰ მიუხედავად ამისა, *თ. მონიავამ* თავისივე შეხედულება გადააფასა. იურიდიული პირი აბსტრაქტული ცნებაა და როგორც ნორმატიულ-სამართლებრივი კონსტრუქცია, გამოიყენება იმ ორგანიზაციის გამოსახატავად, რომელიც შეიძლება იყოს კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე. იურიდიულ პირში სხვადასხვა სამართლებრივი საფუძვლით გაერთიანებული არიან დამფუძნებლები, წევრები, მასში დასაქმებული სხვა ადამიანები და დესტინატურები (წილის მიღებაზე უფლებამოსილი პირები). ისინი იურიდიული პირის პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვას მიიჩნევენ საზოგადოებაში წარმოჩენის პირობად. პირები, რომელთა პატივი, ღირსება და საქმიანი რეპუტაცია შეილახა იურიდიული პირის მიმართ გავრცელებული სინამდვილესთან შეუსაბამო ცნობებით, საზოგადოების თვალში ასოცირდებიან მოცემულ იურიდიულ

⁶⁹⁹ იხ. *К. Ярошенко*, Гражданско-правовая защита чести и достоинства Граждан, Проблемы совершенствования советского законодательства, Труды 43 (Всесоюзный, научно-исследовательский институт советского государственного строительства), М., 1998, გვ. 612

⁷⁰⁰ იხ. *კ. (თ.) მონიავა*, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვის სამართლებრივი პრობლემები (სადისერტაციო ნაშრომი), გვ. 25, 93-94

პირთან.⁷⁰¹ მართალია, იურიდიული პირი შეიძლება ერთმა ადამიანმა შექმნას (მაგალითად, შპს), მაგრამ ამ შემთხვევაში მასზე ვრცელდება ყოველივე ზემოთ თქმული. შესაბამისად, საერთო ჯამში იურიდიულ პირს ზოგადად უნდა ჰქონდეს პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის ხელყოფისას არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების უფლება.

გარდა ამისა, სსკ-ის 27-ე მუხლი გვაძლევს მითითებას, რომ იურიდიულ პირებზე ვრცელდება სსკ-ის მე-18 მუხლის ნორმები, რომლებიც პირად არაქონებრივ უფლებებს შეეხება. ამავე კოდექსის 27-ე მუხლში უხერხულადაა ჩასმული მოცემული დებულება, ვინაიდან მრავალგვარი ინტერპრეტაციის საფუძველს იძლევა: უპირველეს ყოვლისა, იგი მოთავსებულია იურიდიული პირების შესახებ თავის მე-2 ქვეთავში არაკომერციული იურიდიული პირების თაობაზე და ამიტომ ლოგიკურად ფორმალური გაგებით ეს ნორმა მხოლოდ არასამეწარმეო იურიდიულ პირებს ეხება. მეორე, სსკ-ის 27-ე მუხლის მე-5 ნაწილში აღნიშნულია, რომ ზოგადად იურიდიული პირის საქმიანი რეპუტაციის შელახვის შემთხვევაში ამ კოდექსის მე-18 მუხლით დადგენილი წესები გამოიყენება, რაც იმას ნიშნავს, რომ იგი უნდა გავრცელდეს როგორც არასამეწარმეო, ისე კომერციულ იურიდიულ პირზე, თუმცა მაშინ ისმის კითხვა, თუ რატომაა ეს ნორმა ამ ნაწილში მოთავსებული. მოცემული პრობლემა სამოქალაქო კოდექსის 2005 წლის რედაქციის მიხედვით, იურიდიული პირის შესახებ ზოგად დებულებებში იყო გათვალისწინებული და, შესაბამისად, ეს ნორმა ფართოდ გაიგებოდა (სსკ-ის 27-ე მუხლი, 2005 წლის რედაქციით). იმ დროის მდგომარეობით იურიდიულ პირთან დაკავშირებული ეს საკითხი სწორად იყო მოთავსებული იურიდიული პირის შესახებ ზოგად დებულებებში, ვინაიდან ეხებოდა სამეწარმეო და არასამეწარმეო იურიდიულ პირებს. დღეს, მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს მოცემულობა „იურიდიული პირი“, არაკომერციული იურიდიული პირების თაობაზე სპეციალურ მეორე ქვეთავში აღნიშნული დებულებების მოთავსებით იქმნება ამ ნორმის ორმხრივად გაგების საფრთხე. მოცემული ნორმის სხვა თავში ხელოვნურად გადაადგილებამ გამოიწვია ამ ხარვეზის წარმოშობა. უმჯობესი იქნება, იგი განთავსდეს იურიდიული პირის ზოგადი დებულებების შესახებ თავში, ვინაიდან აქ ზოგადად იურიდიული პირის ორივე სახისთვის დამახასიათებელ თავისებურებებზეა საუბარი.

თ. ნინიძე წარმოაჩენს კომერციული იურიდიული პირის ფირმის ინსტიტუტის საწარმო ორგანიზაციის პასუხისმგებლობის ინდივიდუალიზაციის მიზანს და ამით პროდუქციის ხარისხის ამაღლების ხელშეწყობას. ამასთან, ფირმის მნიშვნელობა დიდია ორგანიზაციის საზოგადოებრივი შეფასების ინდივიდუალიზაციაში, ე. ი. საწარმოს რეპუტაციის, ღირსების ჩამოყალიბება-განმტკიცებაში.⁷⁰² იურიდიული პირი რეგისტრაციისთანავე სარგებლობს სახელით. სახელი მისი საზოგადოებრივი შეფასებისა და ინდივიდუალიზაციის მანიშნებელი უმნიშვნელოვანესი ელემენტია, რომლის გარეშეც წარმოუდგენელია იურიდიული პირის კერძო ცხოვრების უფლების არსებობა.

⁷⁰¹ იხ. *თ. მონიავა*, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვა საქართველოში (უძველესი დროიდან საბჭოთა პერიოდის ჩათვლით), გვ. 28-29; *ლ. ჭანტურია*, *თ. ნინიძე*, „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის კომენტარი, მე-3 გამოც., თბ., „სამართალი“, 2002, გვ. 34

⁷⁰² იხ. *თ. ნინიძე*, სახელის უფლების შინაარსი, გვ. 36-39

წარმოიშობა კითხვა: როცა ინდივიდს მიადგება ფსიქიკური ტანჯვა (და იგი ამავე დროს საწარმოს დამფუძნებელია), კერძოდ, რა გზას უნდა მიმართოს მან ამ შემთხვევაში. ერთი შეხედვით მას უნდა ჰქონდეს არჩევანის უფლება, სასამართლოს მიმართოს იურიდიული პირის სახელით ან როგორც ფიზიკურმა პირმა არაქონებრივი უფლებების დაცვის მოთხოვნით. ეს უკვე იწვევს ცნებათა აღრევას. როცა დირექტორის სახელის შეილახება, შეიძლება აღნიშნული შემთხვევა იყოს იურიდიული პირის საქმიანი რეპუტაციის დაზიანება? საკითხის ნათლად წარმოსაჩენად მოვიყვანოთ ასეთი მაგალითი: დირექტორს ადგება ფსიქიკური ტანჯვა, ვინაიდან პირმა შეიტანა სარჩელი მის წინააღმდეგ საკუთარი უფლებამოსილების არაჯეროვნად ან არასწორად შესრულების ან თავისი კომპეტენციის განხორციელების შეუძლებლობის თაობაზე. მართალია, დაწესებულების ხელმძღვანელი კონკრეტული ორგანიზაციის სახეა, მაგრამ ეს მოთხოვნა შეეხება დირექტორის საქმიანობის შეუსაბამობას კანონთან ან შინაგანაწესთან, რაც მეტყველებს ფიზიკური პირის რეპუტაციის შელახვაზე. ასეთ შემთხვევაში საქმე ეხება პირის სახელის, პატივისა და ღირსების ხელყოფას, ე. ი. სარჩელი კონკრეტული ადამიანის წინააღმდეგ არის მიმართული. თუ მოთხოვნა შეიცავს მითითებას იმის შესახებ, რომ ესა თუ ის ორგანიზაცია ან ასოციაცია ვერ (არ) ასრულებს საკუთარ უფლება-მოვალეობებს, მაშინ უნდა ვისაუბროთ იურიდიული პირის მისამართით დაწერილ მიმართვაზე. ამასთან, როცა ვიტყვით, რომ ეს შეეხება ფიზიკურ პირს, მაშინ ლოგიკურად სხვა მუშა-მოსამსახურეების მისამართითაც ყოფილა სარჩელი წარდგენილი, რადგან იურიდიული პირი ასოცირდება თანამშრომლებთანაც. მართალია, ამ შემთხვევაში დირექტორსაც და სხვა მუშაკებსაც ადგებათ ფსიქიკური ტანჯვა, მაგრამ, ჯერ ერთი, აღნიშნული განაპირობებდა სარჩელთა რიცხვის გაზრდას, რაც არასწორია, რადგან ჩვენ უნდა მივიღტვოდეთ სამართალწარმოების გამარტივებისკენ; მეორე, კონკრეტულ სიტუაციაში უპირატესობით სარგებლობს იურიდიული პირის წინააღმდეგ მიმართული მოთხოვნა და სწორედ ეს მომენტები უნდა იქნეს გაზიარებული.

ამასთან, შესაძლებელია, წარმოიშვას სხვა საკითხი, თუ რომელ იურიდიულ პირს აქვს პიროვნული უფლებები. საერთოდ, პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება ნაწილობრივ შეიძლება გავრცელდეს კერძო სამართლის იურიდიულ პირზეც. მაგალითად, ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლების სუბიექტი სავსებით დასაშვებია იყოს იურიდიული პირი. რაც შეეხება საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს, იგი ვერ იქნება პიროვნების თავისუფალი განვითარების სუბიექტი, რამდენადაც იგი ავითარებს არა „საკუთარ პიროვნებას“, არამედ ახორციელებს მისთვის კანონით მინიჭებულ უფლებამოსილებებს.⁷⁰³ თუმცა აქაც არსებობს გამონაკლისები. მათი არსებობა შეიძლება დასაბუთდეს იმით, რომ ზოგიერთი, განსაკუთრებით სპეციფიკური ტიპის საჯარო სამართლის იურიდიული პირი საქმიანობას ახორციელებს კონკრეტული ძირითადი უფლების დაცულ სფეროში; ეს იურიდიული პირები ემსახურება ფიზიკურ პირებს და ეხმარება მათ ინდივიდუალური უფლებების განხორციელებაში. ეს გამონაკლისებია: უმაღლესი სასწავლებლები; რელიგიური გაერთიანებები; სახელოვნებო,

⁷⁰³ იხ. ლ. იზორია, კ. კორკელია, კ. კუბლაშვილი, გ. ხუბუა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 64

მუსიკალური უმაღლესი სასწავლებლები, ორკესტრები, გალერეები, მუზეუმები და ა. შ. ძირითადი უფლებები, რომლებიც შეზღუდვის გარეშე შეიძლება გავრცელდეს (კერძო სამართლის) იურიდიულ პირებზე, არის მრავალი. მათ შორის აღსანიშნავია ადამიანის პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება (კონსტიტუციის მე-16 მუხლი), ასევე პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის ძირითადი უფლება ვრცელდება სამუშაო ოფისებზე („პირადი საქმიანობის ადგილი“).⁷⁰⁴

ეს ძირითადი უფლებები იურიდიულ პირებზე, კონსტიტუციის 45-ე მუხლის თანახმად, მათი შინაარსის გათვალისწინებით ვრცელდება. ამდენად, პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება (რომელიც შეიცავს პიროვნულ უფლებებსაც) თავისი სპეციფიკის მიხედვით შეეხება კერძო სამართლის იურიდიულ პირს. კერძო სამართლის იურიდიულ პირთან დაკავშირებით პირადი ცხოვრების უფლება არ არსებობს, მაგრამ მას შეიძლება ჰქონდეს კერძო საიდუმლოება, რომელიც ფართო მნიშვნელობისაა, ვიდრე პირადი საიდუმლოება ფიზიკურ პირთან დაკავშირებით. აქ მნიშვნელოვანია კომერციული საიდუმლოების, საქმიანი რეპუტაციის დაცვა...

საგულისხმოა ასევე ის გარემოება, რომ სამართლებრივი სახელმწიფოს იდეის რეალური განხორციელება დაკავშირებულია ისეთი სამართლებრივი მექანიზმის შექმნასთან, რომელიც ხელისუფლების ბოროტად გამოყენებას აღკვეთს. ამ მექანიზმის ძირითადი მამოძრავებელი ძალა ადამიანის ე. წ. „საჯარო უფლებებია“, რომლებიც გულისხმობს ადამიანის უფლებას, მოსთხოვოს და პასუხი აგებინოს თანამდებობის პირს.⁷⁰⁵ პიროვნულ ასპექტში იგი მოიცავს ადამიანის ბუნებრივ ღტოლვას, შექმნას სხვებისგან შეუღალახავი, შეუღწევადი საკუთარი ინტიმური სამყარო. საჯარო უფლებების გვერდითაა კერძო უფლებებიც, რომლებიც ორიენტირებულია ადამიანის ინდივიდუალობაზე, განუმეორებლობაზე. ეს წარმოაჩენს სახელმწიფოსა და პიროვნების თანაარსებობის საჯარო და კერძო ასპექტებს. კერძო უფლებები პიროვნების სოციალური აქტიურობის შესაძლებლობასა და საზოგადოებაში გარკვეული უთანასწორობის სარგებლიანობასაც ასაბუთებს.⁷⁰⁶ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს აქვს კერძო საიდუმლოების დაცვის უფლება, მაგრამ ეს საჯარო სამართლებრივი უფლებაა და არა ზოგადი პიროვნული უფლება. შესაბამისად, საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს არა აქვს პირადი საიდუმლოების უფლება, როგორც პიროვნული უფლება (კერძო უფლება). ეს უფლება მხოლოდ კერძო სამართლის იურიდიულ პირს შეიძლება ჰქონდეს ისიც გარკვეული სპეციფიკური თავისებურებებით. ამასთან, იურიდიულ პირს არ შეიძლება ჰქონდეს პირადი ცხოვრების უფლება, ვინაიდან ის მხოლოდ ფიზიკურ პირს აქვს; იურიდიულ პირს აქვს კერძო ცხოვრების საიდუმლოების დაცვის უფლება.

⁷⁰⁴ დაწვრ. იხ. *კ. კუბლაშვილი*, ძირითადი უფლებები (1-ლი გამოც.), გვ. 62-63, 66, 68

⁷⁰⁵ იხ. *ბ. სავანელი*, „ხელისუფლებათა განაწილების პრინციპი და ადამიანის უფლებების კონსტიტუციური გარანტიები (ბრძოლა უფლებებისთვის) კრებულში: „სამართლის რეფორმა საქართველოში“ (გამომც.: *ს. ჯორბენაძე, რ. კნიპერი, ლ. ჭანტურია*), თბ., (1994 წლის 23-25 მაისს თბილისში გამართული საერთაშორისო კონფერენციის მასალები), 1994, გვ. 25-27

⁷⁰⁶ იქვე, გვ. 29-30

8.3. გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვა

8.3.1. გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების დაცვა სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით

გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების დაცვა ხასიათდება სპეციფიკური თავისებურებებით. ამ პრობლემის გარკვეული ასპექტები აისახა თეორიებში, რომლებიც აღნიშნულ საკითხს სხვადასხვა ჭრილში განიხილავს. განასხვავებენ ზოგადი სამართალსუბიექტობის, ნაწილობრივი ქმედუნარიანობის, უსუბიექტო უფლებების, ზოგადი სამართლებრივი მოვალეობის შესახებ თეორიებს. ასევე არსებობს კონცეფცია, რომელიც გარდაცვლილის ოჯახის წევრებსა და მათ უფლებებს იცავს.

ზოგადი სამართალსუბიექტობის თეორიის თანახმად, დაცვას ექვემდებარება ადამიანის ღირსება; თანხმობა უნდა გასცეს ცოცხალმა პირებმა. ამ თეორიის მიხედვით, მხედველობაში არ მიიღება ზოგადი პიროვნული უფლება. აქ გარდაცვლილის დაცული უფლებები სცდება არამატერიალურ უფლებათა ფარგლებს და ამიტომ ისინი არ ეკუთვნის ზოგადი პიროვნული უფლების სფეროებს. ნაწილობრივი ქმედუნარიანობის შესახებ კონცეფციის მიხედვით, პირი უკავშირდება პიროვნების არა მხოლოდ აქტიურ, არამედ ასევე პასიურ ნაწილს. პასიური ნაწილი მოიცავს შემოქმედების პროდუქტს, რომელიც ავტორის გარდაცვალების შემდეგ ადამიანისთვის დამახასიათებელ ფუნქციას არ კარგავს. ამიტომ გარდაცვალების შემდეგ არსებობს პიროვნება. თუმცა საგულისხმოა, რომ სამართლებრივი თვალსაზრისით აუცილებელია პირის მიერ უფლებათა აღქმა, რასაც ეს თეორია ვერ ითვალისწინებს. აღნიშნული მიიღწევა ოჯახის წევრთა ან სხვა დაინტერესებულ პირთა მოქმედების თავისუფლების საშუალებით. ამიტომ მიუღებელია არა თუ გარდაცვლილის ქმედუნარიანობის არარსებობა, არამედ გარდაცვალების შემდეგ პირის საკუთარი პიროვნების დატოვება, რასაც ნაწილობრივი ქმედუნარიანობა უკავშირდება. ამ გაგებით საქმე ფიქციას ეხება.⁷⁰⁷

როგორც ჩანს, დასახელებული თეორიები არაა საკმარისი გარდაცვლილის სამართალსუბიექტობისა და ქმედუნარიანობის აღსაწერად. ეს არ ეხება სუბიექტის დამოკიდებულებას საგანთან, არამედ უკავშირდება მხოლოდ სუბიექტის განვითარებას. ამასთან, პირი რომ იწოდებოდეს სამართლის სუბიექტად, უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა (ზოგადი სამართალსუბიექტობა), რასაც უარყოფს ნაწილობრივი ქმედუნარიანობა.⁷⁰⁸

ცალკე გამოიყოფა *უსუბიექტო უფლებების* შესახებ მოსაზრება. ამ თეორიის არსი ისაა, რომ გარდაცვალების შემდეგ რჩება უსუბიექტო უფლებები დაცვის საგნის სახით. ამდენად, საქმე შეეხება უფლებებს სუბიექტის გარეშე. აქ დაცვის საგანია გარდაცვლილის ნაწარმოები. აღნიშნული კონცეფცია შეიცავს ხარვეზს, ვინაიდან ა-სა და ბ-ს შორის უფლების გადაცემა არის იურიდიული ხასიათის, სადაც უფლება მესაკუთრის გარეშე არსებობს. ამასთან, უსუბიექტო უფლებები გაურბის იდეალური უფლებების

⁷⁰⁷ აღნიშნულის შესახებ იხ. შტ. ხ. შვეერსი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 167-170, 181

⁷⁰⁸ იქვე გვ. 174, 181

გადაცემის პრაქტიკულ პრობლემებს. ამ თეორიაში სუბიექტის არარსებობა საგნის არარსებობას ნიშნავს. აღნიშნული თეორიის მიხედვით, ქმედუნარიანობა წყდება სუბიექტის გარდაცვალებით.⁷⁰⁹

არსებობს ასევე ზოგადი სამართლებრივი მოვალეობის თეორია, რომლითაც სამართლებრივი სიკეთე დაცვას ექვემდებარება, მიუხედავად იმისა, ცოცხალია თუ არა პირი. აქ გარდაცვლილის ბიოგრაფია არის დაცვის ღირსი. ამასთან, ოჯახის წევრების ემოციური წუხილი უკავშირდება საკუთარი ყოფა-ცხოვრების დაცულ სფეროს.⁷¹⁰

გარდა ამისა, ჩამოყალიბდა კონცეფცია, რომლის თანახმად, გარდაცვლილის დაცვა შეუძლებელია და გარდაცვლილის დაცვა არაპირდაპირ მიიღწევა მხოლოდ ოჯახის წევრთა (ნათესავების) პიროვნული უფლებების დაცვის გზით. დაცვას ექვემდებარება გარდაცვლილის ბიოგრაფია და შემოქმედება. ამ თეორიის ნაკლი ისაა, რომ არ უნდა იქნეს უგულებელყოფილი ის, რომ ოჯახის წევრთა ზოგადი პიროვნული უფლება და გარდაცვლილის ზოგადი პიროვნული უფლება არაა იდენტური ამ უკანასკნელის გარდაცვალების შემდეგ. საქმე შეეხება ოჯახის წევრის პიროვნების განვითარების თავისუფლების სამართლებრივად დაცულ ნაწილს. საერთოდ, პიროვნება სხვა ადამიანთან ერთად ცვლილებას განიცდის, ვითარდება. თუმცა საგულისხმოა ისიც, რომ ოჯახის წევრთა და გარდაცვლილის ემოციური კავშირი არ ქრება.⁷¹¹

მართალია, ეს თეორიები შეიცავს ხარვეზებს, მაგრამ თითოეული მათგანიდან არის გარკვეული მომენტები გასაზიარებელი, რაც გარდაცვლილის პირადი სფეროს დაცვის კერძოსამართლებრივ რეჟიმს გამოკვეთს.

სამართალში ადამიანი ფიგურირებს პირისა და პიროვნების სახით. „პირი და პიროვნება ადამიანის ორი ურთიერთგანსხვავებული იპოსტასია. ადამიანს, როგორც პირს ანუ სამართლის სუბიექტს აქვს უფლება-მოვალეობანი; პიროვნება ადამიანის სულიერ ღირებულებათა ერთობლიობაა“ და „სამართლებრივი დაცვის საგანს წარმოადგენს.“⁷¹² როგორც ცნობილია, სიტყვა „პირი“ წარმოსდგება ლათინური სიტყვა „*persona*“-სგან, რომელიც ძირითადად გამოიყენება „როლის, ხასიათის, ნიღბის“ გაგებით.⁷¹³ ჩვენ სწორედ „პირის“ ნიღბს ამოფარებული ადამიანი გვაინტერესებს სამართლებრივი გაგებით. თუმცა ყურადღების მიღმა არ უნდა დაგვრჩეს ადამიანი, რომელიც ორი განსხვავებული – რეალური და იდეალური საწყისისგან შედგება. მისი ბიოლოგიური სტრუქტურა და ფსიქიკური პროცესები რეალური არსის სფეროს ეკუთვნის.⁷¹⁴

⁷⁰⁹ იქვე გვ. 170-171, 182

⁷¹⁰ იქვე გვ. 172

⁷¹¹ იქვე გვ. 173, 184, 185, 186

⁷¹² *თ. ნინიძე*, პირადი უფლებების დაცვა გარდაცვალების შემდეგ, წიგნში „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი“, წ. I, თბ., „სამართალი“, 2002, გვ. 78-79

⁷¹³ აღნიშნული ინფორმაცია შეგიძლიათ იხილოთ შემდეგ ინტერნეტ-გვერდზე: <<https://www.psyreon.de/content/e480/Publikationen/persoenlichkeit.pdf>> [09.12.09 17:45]

⁷¹⁴ რეალური არსის ამ ნიშნის შესახებ იხ. *ს. ავალიანი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 37; ამასთან, ფიზიკური პირის სამართალსუბიექტობისათვის აუცილებელია და სრულიად საკმარისი უფლებაუნარიანობის ქონა. ბუნებაში ცოცხალი ადამიანის არსებობა თავისთავად გულისხმობს მისი სახით სამართლის სუბიექტის არსებობას. იხ. *თ. ჯუღელი*, ფიზიკურ

ადამიანი, როგორც ფიზიკური პირი ანუ სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტი, გარდაცვალებით ქრება, თუმცა ადამიანი, როგორც პიროვნება, ე. ი. როგორც განსაკუთრებული სულიერი ღირებულება, არ ქრება, არამედ პირიქით, მისი სოციალური ზემოქმედება შეიძლება გაგრძელდეს. იგი რჩება ადამიანთა ცნობიერებაში და სიკვდილის შემდეგაც ინარჩუნებს ღირებულებას საზოგადოებისთვის. ამ გაგებით კანონი იცავს პიროვნებას, ვიდრე არ შეწყდება მისი სოციალური ზემოქმედება. სწორედ ეს ღირებულება არის მოცემული ღირსებაში, რომელიც გარდაცვალების შემდეგაც არის დაცვის ღირსი. სსკ-ის მე-19 მუხლის თანახმად, მე-18 მუხლში დეკლარირებული სიკეთეები შეუძლია გამოიყენოს იმ პირსაც, რომელიც თუმცა თვითონ არ არის სახელის ან პირადი ღირსების უფლების მატარებელი, მაგრამ საამისოდ აქვს დაცვის ღირსი ინტერესი. მას შეუძლია სახელისა და ღირსების ისეთი დაცვის მოთხოვნა, რომელიც პიროვნების არსების განმსაზღვრელია და გრძელდება სიკვდილის შემდეგაც. სახელის, პატივის, ღირსების ან საქმიანი რეპუტაციის შელახვისათვის არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა სიკვდილის შემდეგ დაუშვებელია. ამავე დროს, ბელორუსიის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსმა აღიარა კონცეფცია, რომლის თანახმად, გარდაცვლილის პირადი უფლებების დაცვას ახორციელებს დაინტერესებული პირი, რომელიც დამოუკიდებელი მოთხოვნის სუბიექტია. თუმცა აქ ჩანს ფიქციის თეორიის ნიშნებიც. საქართველოს კანონმდებლობისაგან განსხვავებით, ბელორუსიის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსი მიუთითებს, რომ გარდაცვლილის პირადი უფლებების დაცვა შეუძლია „სხვა პირს“, რომელშიც დაინტერესებული პირი უნდა მოიაზრებოდეს. თუმცა ამავე ქვეყნის სამოქალაქო კოდექსი პირდაპირ მიუთითებს, რომ გარდაცვლილის არაქონებრივი უფლებები შეიძლება დაიცვას მისმა მემკვიდრეებმაც (151-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი).⁷¹⁵ ანალოგიურია რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსი გარდაცვლილის პირადი უფლებების დაცვის თაობაზე (150-ე მუხლი).⁷¹⁶ ამით კანონმდებელი გამოკვეთს, რომ გარდაცვლილის მემკვიდრეებს აკისრიათ უფლებამოსილი პირის დაცვის ექსკლუზიური მოვალეობა. სხვებს შეუძლიათ გარდაცვლილის პირადი უფლებები დაიცვან კონკრეტული ვითარებიდან გამომდინარე.

საინტერესოა, თუ ვინ შეიძლება იყოს „დაცვის ღირსი ინტერესის მქონე პირი“. ა. *ერდელევსკის* აზრით, ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების მქონე პირებს განეკუთვნება: მეუღლე, პირველი და მეორე ხარისხის ნათესავები (თუმცა არაა მითითებული, თუ ვინ არიან პირველი და მეორე რიგის ნათესავები), მშვილებლები და ნაშვილები, თუ ისინი ერთად ცხოვრობენ და საერთო მეურნეობას ეწეოდნენ.⁷¹⁷ ამასთან, შესაძლებელია, დამტკიცდეს კიდევ ახლობლის მიერ ფიზიკური ან სულიერი ტანჯვის სიძლიერე დაზარალებულზე მეტად, თუმცა ეს უნდა ნიშნავდეს, რომ მას აქვს განცდილი

პირთა სამართალსუბიექტობა (შედარებით-სამართლებრივი კვლევა ქართული და ფრანგული სამართლის მაგალითზე), თბ., „უნივერსალი“, 2007, გვ. 66

⁷¹⁵ ბელორუსიის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსის შესახებ იხ. <<http://pravo.levonevsky.org/kodeksby/gk/20110115/dokument.htm>> [20.10.10 23:44]

⁷¹⁶ იხ. ინტერნეტ-გვერდი: <http://www.internet-law.ru/law/kodeks/gk_1.html> [23.10.10 23:40]

⁷¹⁷ იხ. *А. Ерделевский*, Компенсация морального вреда, 2-е издание, М., «БЕК», 2000, გვ. 105, *ბარაბაძე*, მორალური ზიანის ანაზღაურებაზე უფლებამოსილი პირები, გვ. 103

არამატერიალური ზიანი. *შ. ჩიკვაშვილი* მიიჩნევს, რომ ასეთი მსჯელობით შეიძლება არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების უფლების მქონე პირთა წრე გაფართოვდეს და აღნიშნულმა ამ ზიანის ანაზღაურების მნიშვნელობამ აზრიც დაკარგოს. ამიტომ მიზანშეწონილია, ასეთი უფლებით სარგებლობდნენ გარდაცვლილის მეუღლე, მშობლები, შვილები და დედ-მამის შვილები, ბაბუები, ბებიები, ძმები, დები, მემკვიდრე, მისი არარსებობისას კი გარდაცვლილის ღირსება, შეიძლება დაიცვას მისმა მეგობარმაც. რამდენადაც ოჯახისა და საგვარეულოს ღირსება უკავშირდება დასახელებულ პირთა შორის ურთიერთობასა და ღირსების ურთიერთშერწყმას, ამდენად, თუ დადგინდა განცდილი სულიერი და ფიზიკური ტანჯვის ხარისხი, შესაბამისად, დაკმაყოფილდება სასარჩელო მოთხოვნაც. ფსიქიკური და ზნეობრივი ტანჯვის ხარისხი ასახვას ჰპოვებს არაქონებრივი ზიანის კომპენსაციის ოდენობის განსაზღვრისას.⁷¹⁸ საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ გარდაცვალების შემთხვევაში ზიანის ანაზღაურებისთვის აუცილებელია ზიანის, მართლწინააღმდეგობის, ქმედებასა და შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირისა და ბრალის კუმულატიურად არსებობა.⁷¹⁹

ნ. ბარაბაძის თქმით, რაიმე აუცილებლობას არ წარმოადგენს კანონმდებლობაში იმ პირთა წრის განსაზღვრა, რომელთაც არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების უფლება წარმოეშობათ ახლობლის სიკვდილის დროს. აღნიშნული სასამართლომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ინდივიდუალური გარემოებების გათვალისწინებით უნდა გადაწყვიტოს.⁷²⁰

მიუხედავად ამისა, შექმნილია უზენაესი სასამართლოს მიერ ერთგვაროვანი პრაქტიკა, რომელიც მიზანშეუწონლად თვლის გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების ხელყოფის გამო მესამე პირებისთვის არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობას. მოცემულის საილუსტრაციოდ აუცილებელია მაგალითის მოხმობა საქართველოს სასამართლოს პრაქტიკიდან: მოსარჩელე ითხოვდა მოპასუხისაგან (შინაგან საქმეთა სამინისტროს დაცვის პოლიციის თანამშრომლისაგან) ანაზღაურებას იმ არაქონებრივი და მატერიალური ზიანისა, რომელიც მან განიცადა მოპასუხის მიერ მისი მეუღლის მკვლელობის შედეგად. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, არაქონებრივი ზიანი არის პიროვნული უფლებების ხელყოფით გამოწვეული ზიანი, რომლის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება აქვს მხოლოდ ამ უფლებათა სუბიექტს და არა სხვა პირს; მესამე პირი აღნიშნული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებას მოკლებულია. განისაზღვრა, რომ გარდაცვალების შემდეგ შეიძლება პირადი უფლებების დაცვა, თუმცა მორალური ზიანის ქონებრივი ანაზღაურების მოთხოვნა სიკვდილის შემდეგ დაუშვებელია, რაც გამომდინარეობს სსკ-ის მე-19 მუხლიდან.⁷²¹ თუმცა ამ საკითხის გარშემო სასამართლო ინსტანციებს შორის

⁷¹⁸ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 33, 161, 130-131
⁷¹⁹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2008 წლის 15 სექტემბრის განჩინება (საქმე №ას-393-642-08)
⁷²⁰ იხ. *ნ. ბარაბაძე*, მორალური ზიანის ანაზღაურებაზე უფლებამოსილი პირები, გვ. 103
⁷²¹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2002 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (საქმე №3კ-1218-01)

მინც არის ორაზროვნება,⁷²² რაც ცხადყოფს მის პრაქტიკულ მნიშვნელობას. მიზანშეწონილია, გათვალისწინებულ იქნეს რამდენიმე არსებითი გარემოება, რაც იძლევა საფუძველს, განსხვავებულად განიხილებოდეს აღნიშნული პრობლემა.

საქმე ისაა, რომ ამ შემთხვევაში ეს პირი თვითონ ხდება არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების დამოუკიდებელი სუბიექტი. ამ სუბიექტთა წრეში შედის გარდაცვლილის პირველი და მეორე რიგის ნათესავები, რომლებსაც შეუძლიათ დამოუკიდებელი სარჩელის საფუძველზე პირადად მათთვის მიყენებული მორალური ზიანის კომპენსაცია მოითხოვონ. დაინტერესებულ პირთა ჯგუფს განეკუთვნება გარდაცვლილის მემკვიდრეები, რადგან მემკვიდრეობის მიღებით მათ ხელში გადადის ქონებრივი უფლება-მოვალეობები, რომელთა განხორციელება ნაწილობრივ განსაზღვრულია გარდაცვალების რეპუტაციით. ამასთან, თუ გარდაცვლილს არ ჰყავს ნათესავი, ოჯახის წევრი და მემკვიდრე, გარდაცვლილის ღირსების დაცვა შესაძლებელია განხორციელოს მისმა მეგობარმა.⁷²³

ამასთან, *ნ. ბარაბაძის* თქმით, თუ ახლობელი დაზარალებულისთვის ზიანის მიყენების ფაქტს ესწრებოდა, რამაც გამოიწვია მის მიმართ ფიზიკური და ზნეობრივი ტანჯვა, მას დაზარალებულისაგან დამოუკიდებლად უნდა წარმოეშვას არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების უფლება. აქ გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ხშირად ახლობელთა მხრიდან სულიერი ტანჯვის განცდის ხარისხი დაზარალებულთან შედარებით შეიძლება გაცილებით დიდი იყოს.⁷²⁴

არაქონებრივი ზიანის დროს საქმე ეხება სულიერ აღფლავებას, ფსიქიკურ ტანჯვას და როცა ცოცხალი პირის დაცვისას ისეთი ღონისძიებები გამოიყენება, როგორცაა ცნობების უარყოფა და ფულადი კომპენსაცია, მისაღებია გარდაცვლილთან დაკავშირებითაც იქნეს აღნიშნული ზომები გატარებული. მიუხედავად ამისა, საქმის სიმძიმედან გამომდინარე, პირს შეიძლება დაეკისროს ფულადი სახით მორალური ზიანის ანაზღაურება, მაგრამ მას თან უნდა დაერთოს უფლების დაცვის სხვა ფორმის გამოყენება. კვალიფიკაცია კი თავად ვითარების შესაბამისად, სიტუაციის ხარისხის მიხედვით უნდა მოხდეს. როცა კანონმდებელი აღნიშნავს, რომ „დაცვის ღირს პირებს“ შეუძლიათ სახელისა და ღირსების ისეთი დაცვის მოთხოვნის განხორციელება, რომელიც გარდაცვლილის არსების განმსაზღვრელია და სიკვდილის შემდეგ გრძელდება, მაშინ გაუგებარია მომდევნო წინადადება. მასში მკითხველი ამოიკითხავს, რომ სახელის, პატივის, ღირსების ან საქმიანი რეპუტაციის შელახვისათვის ქონებრივი მოთხოვნა სიკვდილის შემდეგ დაუშვებელია.

აღბათ, ლოგიკურად წარმოიშობა კითხვა: მაშინ რა ღირებულებებია პატივი, ღირსება? განა ეს სიკეთეები არ წარმოადგენს განუსხვისებელ

⁷²² პირველმა ინსტანციამ და სააპელაციო სასამართლომ დააკმაყოფილეს გარდაცვალების შემდეგ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესახებ მოთხოვნა, რომელიც შეცვალა შემდეგ საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ. იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 22 ნოემბრის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-868-817-2010)

⁷²³ იხ. *შ. ჩიკვაშვილი*, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, გვ. 132-133, 161

⁷²⁴ იხ. *ნ. ბარაბაძე*, მორალური ზიანის ანაზღაურებაზე უფლებამოსილი პირები, გვ. 101

უფლებებს, რომელთა დაცვა სიკვდილის შემდეგაც გრძელდება? უპირველეს ყოვლისა, უნდა ითქვას, რომ აქ საუბარია მორალური ზიანის ქონებრივი ანაზღაურების მოთხოვნის დაუშვებლობაზე გარდაცვალების შემდეგ. ესე იგი, ამ შემთხვევაში შესაძლებელია ქონებრივი ზარალის მატერიალური ფორმით კომპენსაციის მიზნით აღიძრას სარჩელი. ეს აშკარა უპატივისმცემლობაა გარდაცვლილის მიმართ, რადგან თუ შეიძლება ცოცხალი პირის პატივის ან ღირსების ხელყოფისას ქონებრივი სახით მორალური ზიანის ანაზღაურება, მაშინ რატომ უნდა გამოვეყოთ გარდაცვლილები ცალკე. მაგრამ რადგან გარდაცვლილი ვერ განიცდის სულიერ ტანჯვას, მისი ინტერესების გამტარებელს მატერიალურად გაცილებით ნაკლები თანხით (ორჯერ ნაკლებადაც კი) უნდა აუნაზღაურდეს ზიანი, ვიდრე ეს გვექნებოდა ცოცხალი პირის მიმართ. ამასთან, ჩვენ დაინტერესებული პირი უნდა წარმოვიდგინოთ, აუცილებელია, შემოვიღოთ სახელის პატივისცემის პრინციპი.

გარდაცვლილს რა ფორმით შეიძლება ჰქონდეს პირადი ცხოვრების უფლება? პირადი ცხოვრების უფლების არარსებობა სამოქალაქო კოდექსში გარდაცვლილთან დაკავშირებით არ ნიშნავს იმას, რომ პირადი ცხოვრების უფლება უნდა იქნეს გათელილი. ჯერ ერთი, ღირსების ხელყოფისთვის გარდაცვალების შემდეგ შეიძლება ღირსების დაცვა. სსკ-ის მე-19 მუხლის მიხედვით, „დაცვის ღირსი ინტერესის მქონე პირის“ მიერ შეიძლება განხორციელდეს სახელის, პატივის, ღირსების ან საქმიანი რეპუტაციის შელახვისთვის მორალური ზიანის არაქონებრივი ფორმით (მოქმედების შეწყვეტა და მოქმედების განხორციელებაზე უარის თქმა, უფლების აღიარება) დაცვა. ამასთან, ვინაიდან ამ ნორმაში პირადი საიდუმლოების დაცვის უფლებაზე არაფერია ნათქვამი, უნდა ვივარაუდოთ, რომ გარდაცვლილის პირადი საიდუმლოების ხელყოფისას დასაშვებია არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის დაყენება. თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ პირადი საიდუმლოება პირადი ცხოვრების შემადგენელი ნაწილია, შესაბამისად, გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების შელახვისთვის შეიძლება არაქონებრივი ზიანის მატერიალური ანაზღაურება. მაშასადამე, მოქმედებს გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების ხელყოფისას არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების პრეზუმფცია. გარდაცვლილ ადამიანსაც უნარჩუნდება ღირსების ხელშეუხებლობის უფლება. ღირსება ამ ასპექტით წარმოადგენს პირადი ცხოვრების უფლების ელემენტს. შესაბამისად, როცა კავშირი იქნება ღირსების ხელყოფასა და პირადი ცხოვრების უფლების ხელყოფას შორის, უნდა ამოქმედდეს სსკ-ის მე-19 მუხლით დადგენილი დებულება. აღნიშნული, მართალია, არაეფექტურია, მაგრამ აუცილებლად უნდა მოხდეს ამ ნორმის გამოყენება გარდაცვალების შემდეგ პირადი ცხოვრების უფლების დასაცავად). მიზანშეწონილია მოცემული უფლების დაცვა ისეთი სამოქალაქო სამართლებრივი ფორმებით, როგორცაა უფლების აღიარება, უფლების შემლახავი მოქმედების აღკვეთა, ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება,⁷²⁵ რაც პრაქტიკული თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია.

⁷²⁵ აღნიშნულის შესახებ იხ. თ. ნინიძე, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 64-65

8.3.2. გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების დაცვა „სიტყვისა და აზრის გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონის მიხედვით

სპეციალურ განხილვას იმსახურებს საქართველოს 2004 წლის კანონი „სიტყვისა და აზრის გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“, რომელმაც მთლიანად შეცვალა სსკ-ის მე-19 მუხლი. „სიტყვისა და აზრის გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონით ცილისწამების თაობაზე სასამართლო დავა არ შეიძლება ეხებოდეს გარდაცვლილის პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვას.⁷²⁶ აკრძალულია გარდაცვლილის პირადი არაქონებრივი უფლებების დაცვა და მის ნაცვლად სარჩელის წარდგენა სასამართლოში დაუშვებელია, თუ საქმე ცილისწამებას ეხება („სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის მე-4 პუნქტი). ეს, კანონმდებლის აზრით, მისასაღებელია, რადგან გამოხატვის თავისუფლება მნიშვნელოვანი ფასეულობაა დემოკრატიული საზოგადოებისთვის და მასში ჩარევა დასაშვები უნდა იყოს მხოლოდ მაშინ, თუ არსებობს ამ უფლების შეზღუდვის ძლიერი სოციალური მოთხოვნილება. სამოქალაქო კოდექსი კი უშვებს გარდაცვალების შემდეგ რეპუტაციის უფლების გამოყენებას „დაცვის ღირსი ინტერესის მქონე პირის“ მიერ (სსკ-ის მე-19 მუხლი). ადგილი აქვს კანონთა კოლიზიას. თანაბარი იურიდიული ძალის მქონე აქტებს შორის კოლიზიას გვიან მიღებულ აქტს ენიჭება უპირატესობა, ე. ი. კანონს „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ.“⁷²⁷

ამდენად, „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ კანონმა მრავალი დებულების გადახედვის აუცილებლობის საკითხი დააყენა სსკ-ში გათვალისწინებულ კონკრეტულ საკითხებთან დაკავშირებით. მათ შორის აღსანიშნავია მექვიდრის მიერ გარდაცვლილის რეპუტაციის დაცვის უფლების გაუქმება. საქმე ისაა, რომ ბუნდოვანია, თუ რას გულისხმობს გარდაცვლილის პირადი უფლებების შესახებ ცილისწამებასთან დაკავშირებით სასამართლოში დაცვის დაუშვებლობაში. ეს ზოგადად უპირისპირდება პრინციპს, რომ ადამიანის ღირსების დაცვა ვრცელდება როგორც გვამზე, ისე გარდაცვლილის ხსოვნაზე.⁷²⁸ ასევე მიზანშეწონილია, რომ არ იყოს აქ საერთოდ უფლების დაცვა უგულებელყოფილი და უფლების დაცვის სხვა ფორმები იქნეს გამოყენებული (უარყოფა, ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება...). ამასთან, კანონი „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლება“ ამ კუთხით ეწინააღმდეგება კონსტიტუციით დადგენილ დანაწესს პატივისა და ღირსების ხელშეუხებლობის თაობაზე. შესაბამისად, არ უნდა იყოს კონსტიტუციით მინიჭებული დაცვის ხარისხი დაკნინებული.

პიროვნების არსების განმსაზღვრელი ღირებულებები (სახელი და ღირსება) ასოცირდება ნაწარმოებთან ორგანულ კავშირში არსებულ ავტორობის, ნაწარმოების ხელშეუხებლობისა და რეპუტაციის პატივისცემის

⁷²⁶ იხ. *მ. თოდუა, შ. ქურდაძე*, ცალკეული კატეგორიის სამოქალაქო საქმეებზე გადაწყვეტილებათა მიღების თავისებურებანი, თბ., საქართვე. მოსამართლეთა ასოციაცია, 2005, გვ. 54

⁷²⁷ თავისუფლების ინსტიტუტი, კომენტარები საქართველოს კანონზე „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“, თბ., 2005, გვ. 32; <www.liberty.ge> [20.10.10 23:20]

⁷²⁸ აღნიშნულის შესახებ იხ. *შტ. ხ. შევერსი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 172-174

უფლებებთანაც. ამ შემთხვევაში ღირსება ნაწარმოების ხელშეუხებლობისა და რეპუტაციის პატივისცემის უფლებებს გულისხმობს. როგორც ვიცით, ავტორობა წარმოშობს სახელის უფლებას, რომელიც მოიცავს ავტორის უფლებას, მიუთითოს ნაწარმოებზე საკუთარი სამოქალაქო სახელი ან გამოგონილი სახელი – ფსევდონიმი ან დარჩეს ანონიმად. სახელი კი ამა თუ იმ პირის ავტორობას ადასტურებს. ესე იგი, კოდექსისეული სახელის უფლება მოიცავს ნაწარმოებთან დაკავშირებულ ავტორობისა და სახელის უფლებებსაც, ხოლო ღირსება – ნაწარმოების ხელშეუხებლობისა და რეპუტაციის პატივისცემის უფლებებსაც. იბადება კითხვა: არის ეფექტური სიკვდილის შემდეგ სახელის, პატივის, ღირსების ან საქმიანი რეპუტაციის შელახვისას კანონისმიერი (ან თუნდაც კოდექსისეული) დაცვის ფორმა?

მართალია, პირი უკვე გარდაცვლილია, მაგრამ მისი სახელი არსებობს და პატივი უნდა ვცეთ. თუ გარდაცვალების შემდეგ შეურაცხველოთ პირს, ე. ი. კონკრეტული ადამიანის საქმიანობა, მისი საქმიანი რეპუტაცია, ის, რაც მან მთელი ცხოვრების მანძილზე მოიპოვა, იბილწება და უფასურდება, ალბათ, ყველას უნდა ეშინოდეს სიკვდილის მერე თავისი სახელის, პატივის ხელყოფის. ამდენად, აუცილებელია გარდაცვლილის პიროვნულ უფლებებზე ზრუნვა, რომ არ გადაიქცეს თითოეული პირი სიკვდილის შემდეგ გალანძვისა და შეურაცხყოფის ობიექტად. გარდაცვლილის პიროვნება ხომ გარდაცვალების შემდგომაც განაგრძობს არსებობას. მიზანშეწონილია, მოცემულ შემთხვევაში გამოვიყენოთ ღონისძიებათა (როგორც არამატერიალურის, ისე ფულადი ფორმის) კუმულაცია, რა თქმა უნდა, გაცილებით ნაკლები ოდენობით, ვიდრე ეს ხდება ცოცხალთან დაკავშირებით. მართალია, ინდივიდი, რომლის ღირსება იბილწება, გარდაცვლილია, მაგრამ „დაცვის ღირსი ინტერესის პირი“ განიცდის სულიერ ტანჯვას თავისი ახლობლის შეურაცხყოფის გამო, რითაც მის პატივსა და ღირსებასაც ადგება ზიანი. ამ შემთხვევაში ცოცხალი ადამიანის ღირსების შელახვას დაინტერესებული პირი განიცდის უფრო ნაკლები ხარისხით, ვიდრე ამას თავად ეს ინდივიდი განიცდიდა ცოცხალი რომ ყოფილიყო. დასახელებული პირი თვითონ ხდება არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების დამოუკიდებელი სუბიექტი.

შესაბამისად, მემკვიდრეებს არ აქვთ გარდაცვლილის პიროვნული უფლებების დაცვის მონოპოლია; დაცვას კი ექვემდებარება გარდაცვლილის პიროვნულობის ისეთი ელემენტები, როგორიცაა სახელი, პატივი, რეპუტაცია, პირადი ცხოვრების საიდუმლოება, საკუთარი გამოსახულების უფლება (სსკ-ის მე-19 მუხლი).⁷²⁹

აქ მიზანშეწონილია, მოქმედებდეს კეთილსინდისიერების პრეზუმფცია. ამდენად, თუ პირი სიცოცხლეში არ ყოფილა სამართლებრივად დადასტურებული გარემოებებით შეურაცხყოფილი, არ უნდა შეიქმნას იმის საშიშროება, რომ მისი სიკვდილის შემდეგ მისი პატივი და ღირსება დაუსაბუთებლად შეილახება. ბუნებრივია, გამონაკლისიც უნდა არსებობდეს: მაგალითად, გამოძიების (საჯარო) ინტერესებიდან გამომდინარე. თუ პირი სიცოცხლეში უმწიკვლო და კარგი რეპუტაციით სარგებლობდა, იგულისხმება, რომ სიკვდილის შემდეგაც ისეთივე კარგი სახელით სარგებლობს. ესე იგი,

⁷²⁹ იხ. თ. ნობიძე, პირადი უფლებების დაცვა გარდაცვალების შემდეგ, გვ. 79, 80

ივარაუდება, რომ ის კეთილსინდისიერი იყო. მიზანშეწონილია, რომ კონსტიტუციით დაცულ სიკეთეებს არ გამოეცალოს კონსტიტუციით მინიჭებული დაცვის ფორმები და გამყარდეს მისი დაცვის მექანიზმი.

მაშასადამე, ღირსების დაცვის გზით შესაძლებელია გარდაცვლილის არაქონებრივი ინტერესების დაცვა. აქ მნიშვნელოვანია გარდაცვლილის ხსოვნის დაცვა, რომელიც ესოდენ ორგანული და იმანენტურია ჩვენი რეალობისთვის. ღირსება ამ გაგებით უნდა იყოს პიროვნების ღირებულების გამომხატველი. ამდენად, ღირსება არის ძირითადი წყარო, რომლის მეშვეობითაც უნდა გაიბას ლოგიკური ჯაჭვი გარდაცვლილის არაქონებრივი ინტერესების დაცვასა და ხელყოფისას არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას შორის. ამასთან, ევროპაში არსებობს გარდაცვლილის ხსოვნის პატივისცემის პრინციპი, რაც საქართველოს სინამდვილისთვისაცაა დამახასიათებელი. ამდენად, ეს მომენტები აუცილებელია გარდაცვლილის არაქონებრივი უფლებრივი მდგომარეობის უკეთესი სამართლებრივი მექანიზმის შექმნისა და დაცვის ეფექტური ფორმების, გარანტიების ჩამოყალიბებისთვის.

მოკლე დასკვნა

პირადი ცხოვრების უფლების სუბიექტად შეიძლება გამოვიდეს როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირი. ამასთან, კერძო სამართლის იურიდიულ პირს შეიძლება ჰქონდეს კერძო ცხოვრების დაცვის უფლება, რომელშიც ძირითადად კერძო ცხოვრების საიდუმლოებაა წარმოდგენილი.

რაც შეეხება გარდაცვლილის პირადი სფეროს დაცვას, მისი ღირსების დაცვა გარდაცვალების შემდეგაც უნდა გაგრძელდეს. მართალია, მოცემულ შემთხვევაში თვით უფლებამოსილი პირი არაა ცოცხალი, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ღირსების დაცვა გარდაცვლილზეც ვრცელდება. გარდაცვლილის პირადი ცხოვრება უნდა დაიცვან დაინტერესებულმა პირებმა, რომლებსაც მჭიდრო ახლოობა აკავშირებდა გარდაცვლილთან.

თავი IV. პირადი ცხოვრების დაცვის სამოქალაქო საპროცესოსამართლებრივი გარანტიები

9. პირადი საიდუმლოების ხელყოფის საფრთხე სამართალწარმოებისას

პირადი ცხოვრების დაცვის პრობლემის უმნიშვნელოვანესი ნაწილია პირადი სფეროს დაცვის პროცესუალურსამართლებრივი მხარე. მართალია, კვლევის ძირითადი ნაწილი ეხება პირადი სფეროს სამოქალაქოსამართლებრივ დაცვას, მაგრამ ვინაიდან პირადი ცხოვრების დაცვა ორმაგი ბუნებისაა (მატერიალური და საპროცესო), ამიტომ, ცხადია, გვერდს ვერ აუუვლიდით მის დაცვას სამოქალაქო საპროცესო სამართალში. აქ საყურადღებოა სამართალწარმოებისას ნებისმიერი პირის მიერ კერძო ცხოვრების ხელყოფის აღბათობა თუ შესაძლებლობა, რაც პროცესის მონა-

წილეთა პირადი სფეროს შეღავათების წინაპირობა შეიძლება გახდეს. ამასთან, მხარე საქმეზე შეიძლება იყოს მოწინააღმდეგე მხარის საიდუმლო მატარებელი, მაგალითად, საოჯახო, მემკვიდრეობის თაობაზე საქმეებში, როცა მოწინააღმდეგე მხარის საიდუმლო შეიძლება. მოწმეთა საიდუმლო სფეროც შეიძლება შეიღავათოს პროცესის გამო, რადგან შესაძლოა საქმე შეეხოს როგორც მოწმის ურთიერთობებს მხარესთან, ისე საქმის გარემოებების შესახებ ახსნა-განმარტებები შეიძლება იყოს მოწმის საიდუმლო სფეროს საგანი. ამასთან, საიდუმლო სფერო მესამე პირებისა, რომლებიც არც მხარესთან და არც პროცესში საქმის გარემოებებთან არ არიან დაკავშირებული, შეიძლება საფრთხეში აღმოჩნდეს.⁷³⁰ საყურადღებოა ასევე ადვოკატსა და კლიენტს შორის ფიდუციური ურთიერთობა, ვინაიდან ის კლიენტის პირადი ცხოვრების შესახებ ცნობების გავრცელება-დაცვას უკავშირდება. აქვე აღსანიშნავია სამართალწარმოებაში სხვა დამხმარე პირების მონაწილეობისას პირადი სფეროს დაცვის თავისებურებები. ამდენად, როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია სამართალწარმოებისას პირადი ცხოვრების ხელყოფის სპეციფიკისა და მისი დაცვის საპროცესოსამართლებრივი ასპექტების წარმოდგენა.

სამართალწარმოებისას საიდუმლო სფეროს შესახებ ცნობები შეიძლება გაავრცელდეს ძირითადად სამი გზით: 1. უშუალოდ საიდუმლოების მფლობელის საშუალებით საჯაროდ გავრცელებით. საქმე შეეხება სიტყვიერად ან წერილობით (ფონოგრამის ან განცხადების) გავრცელებას ან იმ წყაროს გადაცემას, რომელიც მაშინვე გაცნობის საშუალებას იძლევა (მაგნიტოფონის კასეტები, ფილმები); 2. საიდუმლოს მატარებლის მიერ საჯაროდ გავრცელების გზით. ის ხორციელდება ისევე, როგორც საიდუმლო მფლობელის მიერ საჯაროდ გაცხადებისას ხდება; 3. საიდუმლოების მფლობელის ან საიდუმლოების მატარებლის ნების გარეშე საიდუმლო სფეროში აქტიური ჩარევით. ამ შემთხვევებში საიდუმლოს ეცნობიან მხედველობის (რაც პირდაპირ ჩვენებასთან არაა იდენტური) ან სმენის ორგანოების საშუალებით.⁷³¹ პირველ და მეორე შემთხვევებში საიდუმლოების მფლობელის ან მატარებლის მიერ ნებაყოფლობით ქვეყნდება ცნობები. რაც შეეხება მესამე გზას, საიდუმლოების მფლობელის ან მატარებლის ნებისაგან დამოუკიდებლად ეცნობიან მესამე პირები სხვისი პირადი ცხოვრების შესახებ არსებულ ცნობებს.

სამოქალაქო პროცესში ჩვენების მიცემის გზითაც შეიძლება საიდუმლო სფეროები უშუალოდ სასამართლოების მეშვეობით გამოაშკარავდეს. საერთოდ, მხარემ უნდა მისცეს სწორი ჩვენება; ცრუ ჩვენებამ შეიძლება გამოიწვიოს სისხლისსამართლებრივი სანქციების გამოყენება. სამოქალაქო პროცესში მხარეებს აქვთ შესაძლებლობა თავიანთი საიდუმლო სფეროს დასაცავად, ეჭვი შეიტანონ იმაში, რომ მათ უნდა მიეცათ სწორი ჩვენება, ჭეშმარიტების ძიების ინტერესიდან გამომდინარე. ამასთან, ჩვენების მიცემა ლოგიკურად უკავშირდება ასევე მოწმეს, რომელიც პროცესში საკუთარი აღქმის საფუძველზე გაგონილი ან ნანახი (ასევე ევენტუალურად) ფაქტების

⁷³⁰ ამ დებულებასთან დაკავშირებით იხ. R. W. von Meiss, Die persönliche Geheimnisse und deren Schutz im prozessualen Verfahren, Diessenhofen, Verlag Rüegger, 1975, გვ. 85, 86

⁷³¹ იქვე, გვ. 91

დადგენის მიზნით დაიკითხებიან. თუ კანონში არაა გათვალისწინებული მოწმის დუმილის უფლება, მაშინ მოქმედებს მოწმეთა ახსნა-განმარტების მიღების მოვალეობა, რაც მოიცავს სასამართლოს წინაშე წარდგომისა და სწორი ჩვენების მიცემის მოვალეობას. მოწმის მიერ ჩვენების მიცემაზე უსაფუძვლო უარი კი იწვევს კანონით დადგენილ სანქციებს.⁷³²

ამასთან, მოსარჩელემ საკუთარი ინიციატივით შეიძლება გაახმაუროს თავისი საიდუმლო სფეროს შესახებ ან მესამე პირის საიდუმლო სფეროდან ცნობები, როცა ეს მისი მდგომარეობის შემსუბუქება-გაუმჯობესებას ემსახურება. იგივე შეიძლება ითქვას ბრალდებულზეც.⁷³³ ჩვენებებს მხარეები ადვოკატს აძლევენ იმ იმედით, რომ ამ გზით პროცესში შეიძლება რისკები შემცირდეს. ასევე ჩვენების მიცემის მოვალეობა სამართალწარმოებისას პირადი სფეროს ხელყოფის საფრთხეს ქმნის. ეს უკავშირდება მხარეთა ან მესამე პირების მიერ მტკიცებულების წარდგენის მოვალეობას, თუ მტკიცებულებები მათ ხელთაა, რაც შეიძლება საიდუმლოების მფლობელის ან მატარებლის ნების საწინააღმდეგოდ ზოგჯერ საიდუმლო სფეროებში ჩარევას შეეხოს. პირადი საიდუმლო სფეროს დაცვის უფლებაში სახელმწიფოებრივი ჩარევა უნდა ეფუძნებოდეს კანონიერ საფუძვლებს და გამომდინარეობდეს საჯარო ინტერესიდან.⁷³⁴

ამ თვალსაზრისით საინტერესოა ადრინდელი საქმეების გამოხმობა. სამოქალაქო პროცესშიც შეიძლება სასამართლომ ჭეშმარიტების დასადგენად დოკუმენტები ადრეული სამოქალაქო ან ადმინისტრაციული, სისხლის სამართლის საქმეებიდან გამოიხმოს. თუმცა სასამართლო აქტების გამოხმობის გზით შეიძლება პროცესის მხარეების საიდუმლო სფერო ხშირად ასევე მესამე პირების მიერ შეილახოს. მხარეთა მიერ მტკიცებულებების წარმოდგენის მოვალეობა ცალკეულ საპროცესო კანონში იზღუდება იმ დოკუმენტებთან დაკავშირებით, რომლებშიც დასახელებულია მოწინააღმდეგე მხარე, როგორც პროცესის მონაწილე. ამასთან, ოფიციალური აქტების წარდგენისას გამომცემი (ადმინისტრაციული) ორგანოების საიდუმლოს შენახვის კომპეტენტური ორგანო, თანამდებობიდან გამომდინარე, ყოველთვის გადაამოწმებს, საიდუმლოს შენახვის ინტერესია უფრო მნიშვნელოვანი თუ სასამართლოს ინტერესი ჭეშმარიტების დადგენაზე.⁷³⁵

10. სამართალწარმოების მონაწილეთა პირადი ცხოვრების ხელყოფის საფრთხე

10.1. მხარეთა პირადი ცხოვრება

სამოქალაქო სამართლებრივი სუბიექტები მხარეების სახით მოქმედებენ კერძო ავტონომიისა და თანასწორობის საწყისებზე დაყრდნობით. თუმცა ეს თავისუფლება შეიძლება დაექვემდებაროს შეზღუდვა, თუ ის მესამე პირთა

⁷³² იქვე, გვ. 92, 93, 94

⁷³³ იქვე, გვ. 94-95

⁷³⁴ იქვე, გვ. 95-97

⁷³⁵ იქვე, გვ. 97, 198-200

უფლებებს ხელყოფს (სსკ-ის მე-9 მუხლი). განსაკუთრებულია თავისუფლების შეზღუდვა დელიქტურ სამართალში აკრძალვების მეშვეობით,⁷³⁶ უფლების დაცვის სხვა ფორმების გამოყენება. სწორედ ამ გაგებითაა მნიშვნელოვანი მხარეთა მონაწილეობა საპროცესო ურთიერთობებში, რათა მათ საფრთხე არ შეუქმნან პირადი ცხოვრების დაცვას.

მხარეები უნდა იყვნენ სრულად ინფორმირებული საქმის ყველა ფაქტისა და გარემოების შესახებ. თუ მხარეებისთვის ყველაფერი არ იქნებოდა ცნობილი, მათ შეექმნებოდათ შესაძლებლობა, შესაბამისი პუნქტებით დაეკავებინათ განსაზღვრული საპროცესო მდგომარეობა და სასამართლოს განხილვაზე უარი ეთქვათ.⁷³⁷

მხარე ეცნობა ინფორმაციას საიდუმლო სფეროების შესახებ ასევე საპროცესო მოქმედებების გზით; საიდუმლოს მფლობელი განსაზღვრულწილად უკვე ხდება საიდუმლოს მატარებელი ფსიქიატრიული ექსპერტიზის გზით, რომელიც საიდუმლოს მფლობელის პირად საიდუმლო ცნობებს ააშკარავებს. საიდუმლო სფეროს ამ ნაწილების თაობაზე სრული წარმოდგენა უყალიბდებათ მხარეებს ისევე, როგორც მოსამართლეს. მაგრამ მათ ისევე, როგორც ცალკეულ მოწმეებს, შეიძლება შეექმნათ მოსამართლესთან შედარებით გაცილებით ღრმა და ფართო წარმოდგენა მოწინააღმდეგე მხარის პირადი საიდუმლოების სფეროებზე მოწინააღმდეგე მხარესთან პირადი ურთიერთობების გამო. მოსამართლეს საქმე აქვს მხარეებთან მხოლოდ საქმის განხილვასთან დაკავშირებით. მხარეები ისევე აღიქვამენ ახლო ან შორი ნაცნობების შესახებ ინფორმაციის გავრცელებას, როგორც პირები, რომლებსაც მისი დაცვა, პროფესიული საიდუმლოების დაცვის მოვალეობიდან გამომდინარე, ევალებათ. ასევე ნდობაზე დამყარებული ურთიერთობის საფუძველზე ადვოკატი წარმოადგენს რა მხარეს სასამართლოში, სასამართლოც გადასცემს აქტებს მინდობილს (ადვოკატს), რომელიც ისევე, როგორც მხარე, პროცესის მთელ მიმდინარეობას ადევნებს თვალყურს.⁷³⁸

სამოქალაქო პროცესში მხარეთა დაკითხვისას მხარეს შეუძლია, სხვადასხვა სამოქალაქო საპროცესო კანონის მიხედვით, პასუხის გაცემაზე უარი თქვას, როცა კითხვები მათ პატივს ან ახლობლებს ან კომერციულ საიდუმლოებას უკავშირდება. მოწმის ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის უფლებიდან არ შეიძლება მხარეთა ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა გამომდინარეობდეს. მოწმის აბსოლუტურად სხვა პოზიცია პროცესში იწვევს მის უკეთეს დაცვას მხარესთან შედარებით. ზოგჯერ მოწმე უარს ამბობს უშუალოდ მისთვის ზიანის მიყენებასთან დაკავშირებით ჩვენების მიცემაზე, როდესაც სწორედ ამას მეორე მხარე არ ვარაუდობს. მნიშვნელოვანია ასევე ის საპროცესო ნორმები, რომლებიც სიცრუეს, ცრუ დაპირების ან ცრუ მუქარის და ა. შ. გამოყენებას კრძალავს, ემსახურება ბრალდებულის პირადი საიდუმლოების სფეროს დაცვას.⁷³⁹

ამდენად, პირადი საიდუმლოების დაცვა მოწმეთა დაკითხვაში, ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის შესახებ უფლებების მიუხედავად, სუსტია. ვიდრე

⁷³⁶ აღნიშნულზე იხ. ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 85-89

⁷³⁷ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 125

⁷³⁸ იქვე, გვ. 126-127

⁷³⁹ იქვე, გვ. 191-193

მოწმის ჩვენება არ ეხება სამსახურებრივ ან პროფესიულ საიდუმლოებას ან მოწმეთა ან მისი ოჯახის წევრების პატივის მძიმე ხელყოფას იწვევს ან ემსახურება მოწმის ტანჯვას, მოწმემ უნდა მისცეს ჩვენება ყველაფრის შესახებ, რაც მის ან მესამე პირების პირად საიდუმლოებას მიეკუთვნება. ამასთან, ვიდრე, ერთი მხრივ, კანონით არ განისაზღვრება, რომ ჩვენების მიცემის მოვალეობა პირადი საიდუმლოების გახმაურებას შეეხება და, მეორე მხრივ, ინტერესების გავრცელება არაა აუცილებელი, მანამ არ არსებობს პირადი საიდუმლოს ხელშეუხებლობის უფლებაში სახელმწიფოს ჩარევის აუცილებელი საფუძვლები.⁷⁴⁰

საგულისხმოა, რომ მხარეთა პირადი ცხოვრების საიდუმლოების შემცველი დეტალების გავრცელების საფრთხე არსებობს სასამართლო სხდომის მდივნებთან დაკავშირებითაც. პროცესში მონაწილე სასამართლო სხდომის მდივნები ეცნობიან საიდუმლო სფეროებიდან პროცესისთვის მნიშვნელოვან ნაწილს ისევე, როგორც მოსამართლე. ზოგჯერ შეიძლება სასამართლო სხდომის პასუხისმგებელმა მდივანმა გარკვეული მიზეზით ვერ მიიღოს მონაწილეობა სასამართლო განხილვაში და მის ნაცვლად სხვა მდივანმა განახორციელოს მისი უფლებამოსილება; ამ შემთხვევაში ის საქმეს გაეცნობა სხდომის ოქმით. ამასთან, კანცელარიის მოსამსახურეებმაც შეიძლება პროცესში მონაწილეთა პირადი საიდუმლოება ხელყონ. მათზეც უნდა გავრცელდეს კონფიდენციალური ინფორმაციის დაცვის მოვალეობა. თუმცა სასამართლოს კანცელარიის მუშაკები მუშაობენ ასევე მოსამართლისთვის, მათი მოქმედების არეალი ძირითადად იზღუდება ადმინისტრაციული დავალებებით. ამავე დროს, სასამართლო მანდატურები სასამართლო პროცესს ესწრებიან სრულად ან მხოლოდ ნაწილს. მათ (დამსწრე) საზოგადოება მიჰყავს დანიშნულების ადგილას ან დგანან კარებთან, როცა საზოგადოებას ან პროცესის მონაწილეს (ჯერ კიდევ დაუკითხავ მოწმეებს) არ შეუძლიათ საქმის მოსმენაში მონაწილეობის მიღება. განსაზღვრული გარემოებებისას სასამართლო მანდატურები მონაწილეობენ პროცესებში, რომლებიც დახურულად ტარდება.⁷⁴¹ ამ შემთხვევებში კი არის მხარეთა საიდუმლოების გამჟღავნების საფრთხე.

განსაკუთრებით პრობლემურია საკითხი, თუ რომელ ინსტანციას შეუძლია ინტერესთა კონფლიქტი გადაწყვიტოს, მხარეს ან მოწმეს შეუძლია თუ არა ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა. თუმცა, ალბათ, არ იქნებოდა მიზანშეწონილი ცალკე ინსტანციის გამოყოფა, რომელიც საჯარო და კერძო ინტერესთა აწონ-დაწონვას განახორციელებდა, ვინაიდან, თვით *მაიხის* სიტყვებით რომ ვთქვათ, ეს ინსტანცია უნდა ფლობდეს ნაწილობრივ მაინც საიდუმლო სფეროს შესახებ ინფორმაციას.⁷⁴² თუმცა აღნიშნული ეწინააღმდეგება პროცესის ეკონომიის პრინციპს. ასევე ინტერესთა კონფლიქტის გადასაწყვეტად საქმის კიდევ სხვა ინსტანციისთვის გადაცემა ზრდის საიდუმლო სფეროს მატარებელთა წრეს, რაც უფრო ეწინააღმდეგება პირადი ცხოვრების დაცვის მიზანს, ვიდრე მას ემსახურება.

⁷⁴⁰ იქვე, გვ. 194-195

⁷⁴¹ იქვე, გვ. 120-122

⁷⁴² იქვე, გვ. 196-198

ამდენად, მართალია, სამოქალაქო ურთიერთობის ზემოთ ხსენებულ სუბიექტებს შეუძლიათ განახორციელონ კანონით აუკრძალავი, მათ შორის კანონით უშუალოდ გაუთვალისწინებელი ნებისმიერი მოქმედება, მაგრამ ეს თავისუფლება არ უნდა იყოს შეუზღუდავი. კერძო ავტონომია უნდა შეიზღუდოს, თუ ის ხელყოფს მესამე პირთა უფლებებს (სსკ-ის მე-9 მუხლი). აღნიშნული თავისუფლების შეზღუდვის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ფორმას წარმოადგენს დელიქტურ სამართალში არსებული აკრძალვები. შესაბამისად, თუ პირმა, რომელიც მოქმედებდა კანონსაწინააღმდეგოდ და ბრალეულად, ზიანი მიაყენა მხარეთა პირად ცხოვრებას, დაზარალებულს უნდა აუნაზღაუროს ზიანი (სსკ-ის 992-1008 მუხლები).⁷⁴³

10.2. მოწმის ინსტიტუტი და პირადი ცხოვრება

მოწმე შეიძლება იყოს ნებისმიერი პირი, ვისთვისაც საქმესთან დაკავშირებით რაიმე გარემოების შესახებ არის ცნობილი (სსსკ-ის 140-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი). სსსკ-ის 145-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, მოწმის მიერ ჩვენებაზე უარის თქმა ან განზრახ არასწორი ჩვენების მიცემა ისჯება სისხლისსამართლებრივი წესით. ამდენად, მოწმე საქმის გარემოებების შესახებ აძლევს რა სასამართლოს ჩვენებას, წარმოადგენს საიდუმლო სფეროს ხელყოფის საფრთხის წყაროს, ვინაიდან მანაც შესაძლოა იცოდეს პირადი საიდუმლოების შესახებ განსაზღვრული დეტალები. აღნიშნულის გახმაურება კი უკავშირდება ამ უფლებამოსილი პირის პირადი საიდუმლოების შელახვას. მოცემული თვალსაზრისით მოწმე (მოსამართლეს, სასამართლო სხდომაზე დამსწრე საზოგადოებაც და ა. შ.) არის საიდუმლოების მატარებელი, ვინაიდან მოწმის ჩვენების მიცემით ავტომატურად ხდება საიდუმლო სფეროების შესახებ ცნობების გავრცელება. ამასთან, ზოგადად აღიარებულია, რომ მოწმე შეიძლება ყველა იყოს. არსებობს გამონაკლისიც, რომლის თანახმად, მოწმის სტატუსით არ შეიძლება პირის დაბარება-დაიკითხვა: ა) ის, ვისაც ფიზიკური თუ ფსიქიკური ნაკლის გამო არ ძალუძს ფაქტების სწორად აღქმა და მათ შესახებ სწორი ჩვენების მიცემა; ბ) სასულიერო პირი – იმ გარემოებების შესახებ, რომლებიც მას აღსარებისას გაანდეს; გ) წარმომადგენლები სამოქალაქო საქმეებსა და დამცველები სისხლის სამართლის საქმეებზე – ისეთ გარემოებებთან დაკავშირებით, რომლებიც მათთვის ცნობილი გახდა წარმომადგენლის ან დამცველის მოვალეობის შესრულებისას.⁷⁴⁴ ვინაიდან დაუშვებელია ადვოკატის მოწმედ დაკითხვა, კანონი გამორიცხავს ამ შემთხვევაში მის პასუხისმგებლობას.⁷⁴⁵

საიდუმლოების დაცვასთან დაკავშირებით საყურადღებოა მოწმის იმუნიტეტის ინსტიტუტიც. იმუნიტეტში მოიაზრება ზოგიერთი კატეგორიის მოწმის უფლება, უარი თქვას სასამართლოში ჩვენების მიცემაზე და კანონით დადგენილ შემთხვევებში გაათავისუფლოს მოწმე ჩვენების მიცემის მოვალეობისაგან. საქართველოს კონსტიტუციაში აღიარებულია, რომ არავინ

⁷⁴³ იხ. ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 85-89

⁷⁴⁴ იხ. შ. ქურდაძე, სამოქალაქო საქმეთა განხილვა პირველი ინსტანციის სასამართლოში, თბ., „მერიდიანი“, 2005, გვ. 370, 372-373

⁷⁴⁵ იხ. ა. ბოიკო, დასახ. ნაშრომი, გვ. 16

არის ვალდებული მისცეს ჩვენება თავისი ან იმ ახლობელთა საწინააღმდეგოდ, რომელთა წრეც კანონით განისაზღვრება. სსსკ-ის 142-ე მუხლის მე-2 ნაწილით დაზუსტებულია, რომ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა დასაშვებია, თუ ჩვენების მიცემა მოწმის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებას გამოიწვევს ან ქონებრივ ზიანს მიაყენებს. ეს, ცხადია, სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ზოგადი საფუძვლების მიხედვით უნდა განხორციელდეს დელიქტური სამართლის ნორმებზე დაყრდნობით (სსკ-ის 992-ე მუხლი). ამასთან, სსსკ-ის 142-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით დადგენილია პირები, რომლებსაც შეუძლიათ ჩვენების მიცემაზე უარი განაცხადონ: ა) მხარეთა მეუღლეები; ბ) ახლო ნათესავები – შვილები, შვილიშვილები, ძმები, დები, მშობლები, მშვილებლები, შვილობილები, მზრუნველები, მეურვეები, ბებიები, პაპები; გ) პირები, რომლებმაც თავიანთი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო საიდუმლოება უნდა დაიცვან, თუ ისინი არ არიან ამ მოვალეობისგან განთავისუფლებული. ამასთან, საქართველოს კონსტიტუციის 52-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის უფლება აქვს პარლამენტის წევრსაც იმ ფაქტთან დაკავშირებით, რაც მას, როგორც პარლამენტის წევრს, გაანდეს. ეს უფლება პარლამენტარს მისი უფლებამოსილების შეწყვეტის შემდეგაც უნარჩუნდება. ეს ცნობები შეიძლება გაერთიანდეს პროფესიულ საიდუმლოებათა წრეში. მათ განეკუთვნება: საადვოკატო, ფიზიკურ პირთა საბანკო ანაბრების, სამედიცინო (ზოგიერთი დაავადების, როგორცაა ტუბერკულოზი, ვენერიული, ონკოლოგიური და სხვა დაავადება), სანოტარო მოქმედების და სხვა საიდუმლოებანი.⁷⁴⁶

ამასთან, მოწმის განცხადება იმაზე, რომ მას უფლება აქვს ჩვენება არ მისცეს, არასაკმარისია; მას ევალება ჩვენების მიცემაზე უარის დასაბუთება. მაგალითად, თუ მოწმე რომელიმე მხარის ნათესავია, მან სასამართლოს ამის დამადასტურებელი ცნობა უნდა წარუდგინოს ან უნდა დაამტკიცოს, რომ რაიმეზე ჩვენების მიცემა გამოიწვევს უშუალოდ მის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას.⁷⁴⁷

10.3. ექსპერტების მოწვევა და პირადი ცხოვრება

„ექსპერტები“ არიან პირები, რომლებიც სასამართლოს ეხმარებიან ფაქტების შესახებ სპეციალური ცოდნის საფუძველზე დასკვნის წარდგენის გზით. ამ ფაქტების აღქმა განსაკუთრებულ კომპეტენტურობას მოითხოვს ან ცხოვრებისეული გამოცდილების შედეგად შექმნილ თვისებებს, რომლებიც სასამართლოსთვის კარგად ნაცნობ სფეროს არ მიეკუთვნება. ექსპერტის გამოძახებით მოსამართლეს შეუძლია გაეცნოს ცნობებს საქმის გარემოებების შესახებ. ამიტომ საქმის ეს გარემოებები ხშირად ეხება საიდუმლო სფეროს, რომელიც ექსპერტების დასკვნით ხელიყოფა.⁷⁴⁸ თუმცა უნდა ითქვას, რომ მისი უფლებრივი მდგომარეობა სამოქალაქოსამართლებრივ

⁷⁴⁶ აღნიშნულის შესახებ იხ. *შ. ქურდაძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 374-376

⁷⁴⁷ იხ. *თ. ლილეაშვილი*, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, თბ., „სანი“, 2004, გვ. 256-257, 258

⁷⁴⁸ იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 100-101

ურთიერთობაში, მსგავსად სხვა სუბიექტების, თანასწორობისა და კერძო ავტონომიის საწყისებს ეფუძნება. ამასთან, ისინი შებოჭილი არიან კანონისმიერი წესებით. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია დელიქტურსამართლებრივი დათქმები, რომლებიც თავისუფლებას გარკვეულ ფარგლებში აქცევს და ზიანის მიყენების შემთხვევაში ითვალისწინებს სამოქალაქო პასუხისმგებლობას (სსკ-ის 992-1008 მუხლები).⁷⁴⁹

ექსპერტი მოწვეული იქნება რა საქმეზე, ის დებულებს პირველ ცნობებს პროცესის შესახებ ექსპერტისთვის დასმული შეკითხვების სახით. ექსპერტმა უნდა გასცეს მიღებულ საქმეზე განსახილველ საკითხებთან დაკავშირებით პასუხები. ამდენად, ექსპერტის ყურადღება ორიენტირებულია (მისთვის) მნიშვნელოვან ან საქმის სრულ მასალაზე. ამიტომ წარმოდგენილი საქმის გაცნობისას ექსპერტი შეიძლება გაეცნოს პროცესში მონაწილეთა ან მესამე პირების საიდუმლოს. ამასთან, ექსპერტი ეკონომიკურ საკითხებში ამოწმებს არა მხოლოდ საქმის კომერციულ-ეკონომიკურ გარემოებებს, არამედ ასევე კერძო საფინანსო საქმეების წარმოებასა და კერძო ქონებრივ მდგომარეობას. ექსპერტს შეუძლია სპეციალური ცოდნის გამოყენებით საიდუმლო სფეროებში შეიჭრას გაცილებით უფრო ღრმად, ვიდრე ეს შეიძლებოდა განსახდურული გარემოებების არსებობისას მოსამართლეს განეხორციელებინა. მხარეთა საიდუმლო სფეროები შეიძლება დიდი ხარისხით საფრთხეში აღმოჩნდეს ექიმების, ფქსიქიატრების, ფსიქოლოგების ან გრაფოლოგების, როგორც ექსპერტების, მოწვევის დროს. ეს ექსპერტები დაკავებული არიან არა ადამიანის გარეგნული ნიშნების შესწავლით, არამედ მთლიანად ადამიანით (ფიზიკური ან ფსიქიკური თვალსაზრისით გაცნობით). ამდენად, ექსპერტის საქმიანობის გზით შეიძლება განსაკუთრებით პირადული, საიდუმლო სფეროები გახმაურდეს.⁷⁵⁰

ამასთან, ექსპერტი თავისი პროფესიისადმი კუთვნილების საფუძველზე, და დისციპლინარულსამართლებრივი დებულებების შესაბამისად, ვალდებულია საიდუმლოდ შეინახოს ის, რაც მისთვის გახდა ცნობილი ან რაც მან აღიქვა საკუთარი სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას. ამდენად, ექსპერტების მოწვევასთან დაკავშირებით პრაქტიკულად არ არსებობს საპროცესო შეზღუდვები, რომლებიც შეიძლებოდა პირადი საიდუმლოების დაცვას მომსახურებოდა.⁷⁵¹

ცნობილია, რომ დათვალიერების ჩატარება, ბინის ჩხრეკა, მტკიცებულებების შემოწმება ქმნის პირადი ცხოვრების ხელყოფის საფრთხეს, რა დროსაც უნდა იყოს პროპორციულობის პრინციპი დაცული.⁷⁵² საცხოვრისში შეჭრა ძირითადად პირის ნების საწინააღმდეგოდ ხორციელდება, მით უმეტეს საცხოვრებლის მფლობელისთვის არასასურველ დროს. ამ პროცესში შეიძლება გამოყენებულ იქნეს თვით ამ პირის დღიურები, წერილები, პირადი ქაღალდები, ასევე საგნები და დოკუმენტები, რომლებიც მისი პირადი, ინტიმური ცხოვრების შესახებ ინფორმაციას შეიცავს. ამასთან, შეიძლება ჩხრეკის დროს ტელეფონი დროებით გაითიშოს. ამდენად, ამ ტიპის მასა-

⁷⁴⁹ იხ. ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 85-89

⁷⁵⁰ აღნიშნულის შესახებ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 122-124

⁷⁵¹ იქვე, გვ. 217, 203

⁷⁵² იქვე, გვ. 101-103, 203-204

ლის გაცნობის შედეგად ცნობილი ხდება ცნობები, რომლებიც საფინანსო ანგარიშების შესახებ საიდუმლოებას, საფოსტო-სატელეგრაფო კორესპონდენციების თაობაზე საიდუმლოებას, გაშვილების საიდუმლოებას, სანოტარო მოქმედებათა და სამოქალაქო მდგომარეობის ჩამწერი აქტების შესახებ საიდუმლოებას შეიცავს. ჩხრეკამ შეიძლება ასევე სახელში წესრიგი დაარღვიოს, გამოიწვიოს არაქონებრივი ზიანი, ხელყოს პირის ღირსება და პატივი.⁷⁵³ ეს კი გამოკვეთს ამ თვალსაზრისით პირადი სფეროს გამოვლინებათა სამოქალაქოსამართლებრივ დაცვას დელიქტური ვალდებულებების შესახებ ნორმებზე დაყრდნობით (სსკ-ის 992-1008 მუხლები). ამასთან, შესაძლებელია უფლების დაცვის სხვა ფორმების გამოყენებაც (პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა, ხელმყოფი მოქმედების შეწყვეტა და სხვა).

აქ პირადი სფეროს ჩხრეკისაგან (მოსმენისგანაც) (გარდა პირადი ჩხრეკისა) დასაცავად მნიშვნელოვანია საცხოვრებლის ფართო გაგება: საცხოვრისი უნდა მოიცავდეს საცხოვრებელ ოთახებს, რომლებიც ბრალდებულს უკავია; საერთო სარგებლობის ადგილებს (დერეფნებს, სამზარეულოს, აივანს); სარდაფსა და სხვენს; სახლის გარე მოწყობილობებს; ბრალდებულის მიერ დაკავებული სასტუმროს, სანატორიუმის, დასვენების სახლის, საერთო საცხოვრებლის ოთახებს; ბინაში ოთახს; კარავს. ასევე საცხოვრებელს უნდა გაუტოლდეს: სატრანსპორტო საშუალებები, რომლებიც პირის პირად საკუთრებაშია ან მხოლოდ ფლობაშია, სარგებლობაშია; პირადი ავტოფარეხები მათი განთავსების ადგილის მიუხედავად; კუპე და სალონები, რომლებიც ბრალდებულს აქვს მატარებელში ან ორთქლმაგალში.⁷⁵⁴

პირადი ცხოვრების საიდუმლოების დაცვას უკავშირდება ასევე პირადი ჩხრეკის ჩატარება, ვინაიდან ეხება პირის სხეულისა და ფსიქიკის კვლევა-შესწავლას. ეს, თავის მხრივ, ასოცირდება სირცხვილის გრძნობასა და პირის პატივის (ღირსების) შელახვასთან. ასევე აღნიშნული შეიძლება შეეხოს საპროცესო მოქმედებებს – სასამართლო-სამედიცინო და სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზას. ზოგჯერ მოყვანილი მოქმედებების ჩატარება მიზნად ისახავს პირის პირადი სფეროს შესახებ საქმისთვის მტკიცებულებებითი მნიშვნელობის გარემოებების დადგენას: არის თუ არა სხეულზე სქესობრივი კავშირის ან სხვა უხამსი მოქმედებების ნიშნები? როგორია მისი სქესობრივი შესაძლებლობანი და ა. შ. ამასთან, ამ პროცესში შეიძლება აღმოჩენილი იქნეს პირის სხეულზე სვირინგები, დეფექტები, რისი გავრცელებაც არ შეიძლება, რადგან ეს პირის პირადი საიდუმლოებაა.⁷⁵⁵ ადამიანი ზოგჯერ აკრძალული საძიებო საგნის ან დოკუმენტის დასამალად იყენებს როგორც ტანსაცმელს, ისე საკუთარ სხეულს და მათი დამალვის მიზნით ათავსებს მათ თავისი სხეულის ბუნებრივ ხვრელებში.⁷⁵⁶ პირადი

⁷⁵³ იხ. *ო. პეტრუხინი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 63-64

⁷⁵⁴ იქვე, გვ. 93, 94

⁷⁵⁵ იქვე, გვ. 165-170; ასევე ღირსებისა და პატივის ხელყოფის თაობაზე ან საოჯახო ურთიერთობებში ექსპერტიზის როლის შესახებ იხ. *Е. Холопова*, Судебно-психологическая экспертиза по гражданским делам: Проблемы, возможности и тенденции развития, В ученые записки таврического национального университета им. В. Вернадского, Серия «юридические науки», Гражданское право и процесс, т. 19 (58), 2006, გვ. 216, 218-222, 225

⁷⁵⁶ იხ. *შ. ფაფიაშვილი*, კრიმინალისტიკა (დანაშაულის გახსნის ტაქტიკა), თბ., თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2001, გვ. 278

ექსპერტიზისას შესაძლებელია, რომ პირის გენიტალიები იქნეს გამოკვლეული და აუცილებელი იყოს ამოღებული ბიოლოგიური ობიექტების შესწავლა, რამაც შეიძლება სირცხვილის გრძნობა და პატივის (ღირსების) შელახვა გამოიწვიოს.⁷⁵⁷

თანამედროვე საზოგადოების არსებობა მიმოწერის საიდუმლოების გარეშე უინტერესოა. მიმოწერის საიდუმლოება არის პირის ინტიმური და სხვა პირადი მხარეების დაცვის გარანტია, მათ შორის გულწრფელი ურთიერთობის პირობა.⁷⁵⁸ ამასთან, საფოსტო, სატელეგრაფო და სატელეფონო კომუნიკაციაზე კონტროლი დაიშვება გამოძიებასთან დაკავშირებით მხოლოდ მაშინ, როცა საქმე დანაშაულს, დელიქტს შეეხება.⁷⁵⁹ ასევე ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ პირადი სფეროს თაობაზე ცნობების გაცნობის ზღვარი სატელეფონო საუბრების მოსმენის გზით უნდა იყოს მაქსიმალურად ვიწრო; მოსმენის (საერთოდ პირადი საიდუმლოს დაცვის უფლებაში სახელმწიფოს ჩარევის) საფუძველი და წესები კი უნდა იყოს ზუსტად რეგლამენტირებული კანონით.⁷⁶⁰

ამავე დროს, დაკითხვამ შეიძლება მოიცვას სფეროები, რომლებიც ბრალდებულის ან მესამე პირების საიდუმლო სფეროს ეკუთვნის. ამასთან, მოწმეთა დაკითხვა, საქმეების გამოსხმობა, ექსპერტების მოწვევა, დათვალიერება, ბინის ჩხრეკა, მტკიცებულებათა წარმოდგენა და საფოსტო, სატელეფონო, სატელეგრაფო კომუნიკაციის კონტროლი, ასევე ნივთიერ მტკიცებულებათა ჩამორთმევა შეიძლება ინდივიდის პირადი საიდუმლო სფეროს ხელყოფის საფუძველი იყოს.⁷⁶¹ გარდა ამისა, ნებისმიერი სახის კრიმინალისტიკური მეთოდის ან სხვა დარგის მეთოდის გამოყენებისას უნდა იყოს დაცული სამი მოთხოვნა: კანონიერება, უსაფრთხოება და ეთიკურობა, მეცნიერული ხასიათი. ამდენად, პროცესის მონაწილეებს არ შეიძლება დაევალოს ისეთი მოქმედების შესრულება, რაც საშიშია მისი ჯანმრთელობისთვის ან ღამამცირებელია ღირსებისთვის.⁷⁶²

ცხადია, რომ პროცესის განმხილველი მოსამართლე უნდა გაეცნოს ცნობებს ყველაფრის შესახებ იმდენად, რამდენადაც ამას შეიძლება გადაწყვეტილების გამოსატანად მნიშვნელობა ჰქონდეს. სამოქალაქო პროცესში მოსამართლე პირველი იძენს ცნობებს პროცესისთვის მნიშვნელოვანი გარემოებების შესახებ ზეპირი ან წერილობითი ფორმით სარჩელისა და შესაგებლის გაცნობით. ცნობებს შეიძლება რეპლიკა, რეპლიკაზე უარის თქმა და მტკიცების დასაბუთება მოჰყვეს. მოწმეთა მოსმენის, საქმის მასალების გაცნობის, წარმოდგენილ საქმეებსა და დოკუმენტებში მტკიცებულების დათვალიერებისა და ჩატარებულ მოქმედებათა დათვალიერების საშუალებით მოსამართლეს შეუძლია ის, რაც თვითონ იცის ამ საქმეზე, საქმის მასალებს დაამატოს. ასევე საქმეს დაერთვის ექსპერტიზის მასალები.⁷⁶³

⁷⁵⁷ იხ. *ო. პეტრუხინი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 176-179, 184

⁷⁵⁸ იქვე, გვ. 136

⁷⁵⁹ იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 205

⁷⁶⁰ იხ. *ო. პეტრუხინი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 154, 159-160; ბინის ჩხრეკისა თუ დათვალიერებისას პირად სფეროში ჩარევის შესახებ იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 102-103

⁷⁶¹ იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 116-118, 103-104

⁷⁶² იხ. *ა. ფალიაშვილი*, კრიმინალისტიკა, ტ. 1, თბ., „მერიდიანი“, 2000, გვ. 36

⁷⁶³ იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 118-120

ამდენად, ექსპერტიზის ჩატარება და ექსპერტის მოწვევა მჭიდროდაა დაკავშირებული პირადი ცხოვრების ხელყოფასთან. შესაბამისად, აუცილებელია გარკვეულწილად დაცული იყოს ამ ინტერესთა შორის ბალანსი და უსაფუძვლოდ არ შეილახოს პირადი სფერო. წინააღმდეგ შემთხვევაში პირადი ცხოვრებისთვის ზიანის მიყენება წარმოშობს სსკ-ის 992-1008-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შედეგებს.

11. პირადი ცხოვრებისა და პროფესიული საიდუმლოების დაცვა

ნებისმიერი საიდუმლოება უნდა ეფუძნებოდეს საიდუმლოს შესახებ ზოგადმეცნიერულ წარმოდგენებს. უპირველეს ყოვლისა, მნიშვნელოვანია საიდუმლოების არსის გარკვევა და შემდგომ მისი გამოვლინებების წარმოჩენა. აქ საქმე ეხება მხარეების მიერ ისეთი ცნობების შენახვას, რომელთა გავრცელებაც არ აისახებოდა კარგად მათ მდგომარეობაზე. თვით საიდუმლოება ეფუძნება ნდობას, პირის დარწმუნებას იმაში, რომ სხვა პირისთვის გაცემული ცნობები მისი ნების გვერდის ავლით არ იქნება მესამე პირთათვის ხელმისაწვდომი. ამდენად, საიდუმლოება, შეიძლება განიმარტოს, როგორც ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის კანონიერი აკრძალვა, რომლის უნებართვო მიღებამ, გავრცელებამ ან სხვანაირმა გამოყენებამ შეიძლება გამოიწვიოს ზიანი. საიდუმლოების საგანია ინფორმაცია, რომლის ხელმისაწვდომობა იკრძალება ან გამოირიცხება ამა თუ იმ სუბიექტის მიერ. ამით საიდუმლოების საგანში შედის არა მხოლოდ მისი შინაარსი, არამედ ამ საიდუმლოების სუბიექტის არსებობა-არარსებობის შესახებ ცნობები. საიდუმლოების თაობაზე სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტია ინტერესები, რომელთაც შეიძლება მიაღგეს ზიანი უნებართვო გავრცელებისა ან კონფიდენციალური ინფორმაციის გამოყენების შედეგად. არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება საიდუმლოების სამართლებრივ რეჟიმს, რომელიც საიდუმლოების თითოეული სახის მიხედვით სხვადასხვაა. ამასთან, ნებისმიერი პროფესიული საიდუმლოებისთვის დამახასიათებელია შემდეგი ნიშნები: საიდუმლოების სუბიექტთა შორის ნდობაზე აგებული ურთიერთობა; ეთიკური ნორმების სისტემა, რომელთა შინაარსი განპირობებულია ამა თუ იმ პროფესიული საქმიანობის სპეციფიკით; რთული ობიექტი, რომელიც არის კერძო და საჯარო ინტერესთა ან სიკეთეთა ერთობლიობა, რომელთაც საიდუმლოების ხელყოფის შემთხვევაში შეიძლება ზიანი მიაღგეს.⁷⁶⁴ ამასთან, პროფესიული საიდუმლოების გარკვეული ასპექტები კი პირად ცხოვრების შემადგენელი ნაწილებია. შესაბამისად, პროფესიული საიდუმლოების შელახვამ შეიძლება პირადი სფეროს ხელყოფა გამოიწვიოს. ესე იგი, პროფესიული საიდუმლოების დაცვა არის პირადი ცხოვრების დაცვის წინაპირობა. ამდენად, პროფესიულ საიდუმლოებასა და პირად ცხოვრებას შორის არის მჭიდრო კავშირი.

⁷⁶⁴ იხ. *Ю. Пилипенко*, Основные направления исследования адвокатской тайны, Часопис Академії адвокатури України, №2, 2009, გვ. 1, 4, 10, <<http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Chaau/2009-1/09pysiat.pdf>> [06.02.10 01:20]

11.1. პირადი ცხოვრების დაცვა და სამედიცინო საიდუმლოება

11.1.1. სამედიცინო საიდუმლოების არსი

საექიმო საიდუმლოების დაცვა, უპირველეს ყოვლისა, უკავშირდება ექიმის ფიცს, რომელიც *ჰიპოკრატეს* სახელთან ასოცირდება. სამედიცინო საიდუმლოება არის მრავალწახნაგა პრობლემა და ავადმყოფის სულიერი სიმშვიდის დაცვის ერთ-ერთი საშუალება.⁷⁶⁵ ავადმყოფი ექიმს ანდობს ყველაზე ძვირფასს – ჯანმრთელობას, სიცოცხლეს. ამიტომ ავადმყოფის ნდობა ექიმმა რომ დაიმსახუროს, საჭიროა უანგარო შრომა, საგნის საფუძვლიანი ცოდნა, ამაღლებული თვისებები.⁷⁶⁶ ასევე ექიმმა ცალკეულ ავადმყოფთა ფსიქიკური სფეროს თავისებურებანი უნდა გაითვალისწინოს, რომ ავადმყოფში გამოიწვიოს სიმშვიდის გრძნობა.⁷⁶⁷

ამასთან, ექიმს სამედიცინო საიდუმლოების დაცვა უნდა ახსოვდეს ავადმყოფის ნათესავებთან შეხვედრისას და ასევე იმათთან, ვინც ავადმყოფს სტუმრობს. აქ შეიძლება იყვნენ ისეთებიც, რომლებსაც არაფრად ესაჩიროებათ ავადმყოფობის შესახებ წვრილმანების ცოდნა. ტაქტიკურობა, ავადმყოფის აღვიდას საკუთარი თავის დაყენების უნარი, ავადმყოფის შეწუხების თავიდან აცილების უნარი თითოეული მედიცინის მუშაკის მოვალეობაა.⁷⁶⁸ ასევე უნდა ითქვას, რომ არაა მართებული ტერმინის „საექიმო საიდუმლოება“ გამოყენება, ვინაიდან გაუმართლებლად ავიწროებს პირთა წრეს, რომელმაც უნდა დაიცვას პროფესიული საიდუმლოება. ამიტომ მიზანშეწონილია, ტერმინი „სამედიცინო საიდუმლოება“ გამოიყენებოდეს.⁷⁶⁹

რაც შეეხება კანონს, რომლითაც სამედიცინო საიდუმლოება არის დაცული, ასეთად გვევლინება საქართველოს კანონი „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“. უპირველეს ყოვლისა, ამ კანონით აღიარებულია პაციენტის ავტონომია, რაც გულისხმობს პაციენტის უფლებას, დამოუკიდებლად განსაზღვროს სამედიცინო დახმარების აღმოჩენის ყველა საკითხი („ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის „ა“ პუნქტი). განისაზღვრა, რომ სამედიცინო (საექიმო) საიდუმლო არის ექიმისა და სხვა სამედიცინო პერსონალის მიერ პროფესიული საქმიანობის პროცესში პაციენტის ფიზიკური, ფსიქიკური მდგომარეობის, მისი საზოგადოებრივი ან სამსახურებრივი საქმიანობის, ოჯახური ან პირადი ცხოვრების შესახებ ინფორმაცია; მოიცავს ექიმისთვის მიმართვის ფაქტსაც, სიკვდილის გარემოებებსაც („ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის „ჩ“ პუნქტი).

⁷⁶⁵ იხ. *В. Бухар*, Врачебная тайна, «Здоровье», 1978, №6, გვ. 18, 19

⁷⁶⁶ იხ. *ვ. გაბუხაძია*, ექიმის ფიცი და საექიმო ეთიკის ზოგიერთი საკითხი, თბ., „საბჭოთა საქართველო“, 1987, გვ. 10, 86

⁷⁶⁷ იხ. *ვ. ხიმშიაშვილი*, *ვ. ბანიძე*, საექიმო ეთიკა, თბ., „საბჭოთა საქართველო“, 1974, გვ. 9-10

⁷⁶⁸ იხ. *ბ. პეტროვი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 56

⁷⁶⁹ აღნიშნულის შესახებ იხ. *ლ. კრასავეიკოვა*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 131

ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ სამედიცინო საიდუმლოების შინაარსში შედის მონაცემები: ა) თვით სამედიცინო დახმარებისთვის მიმართვის ფაქტის შესახებ; ბ) ავადმყოფობის შესახებ (დიაგნოზი, ხანგრძლივობა, პროგნოზი); გ) მკურნალობისთვის გამოყენებული მეთოდების თაობაზე და მათი ეფექტურობა; დ) პირის შესახებ, რომელმაც სამედიცინო დახმარებას მიმართა – მისი წარსულის, ჩვევების, გადახრების, ინტიმური კავშირების შესახებ; ე) ავადმყოფის ოჯახისა და სახლში ცხოვრების წესრიგის შესახებ. ამ ტიპის ცნობები იყოფა ორ ჯგუფად: ა) თვით სამედიცინო მონაცემები; ბ) ინფორმაცია ავადმყოფის პირადი ცხოვრების შესახებ, რომელიც სამედიცინო მოვალეობების განხორციელებისას მიიღება.⁷⁷⁰

11.12. სამედიცინო საიდუმლოებისა და პირადი ცხოვრების დაცვა

ექიმმა უნდა შეინახოს საიდუმლო, გაამხნევოს ავადმყოფი და დაუსახოს მკურნალობის სწორი გზა. ასევე შესაძლებელია ექიმს გაანდონ ინტიმური საიდუმლოება. ეს შეიძლება შეეხოს მამაკაცის სასქესო ორგანოს განვითარების მანკს, რასაც ავადმყოფი მტკივნეულად განიცდის. ამ შემთხვევაში კი აუცილებელია ინტიმური საიდუმლოების მკაცრად დაცვა.⁷⁷¹ ამდენად, სამედიცინო საიდუმლობად შეიძლება მოიაზრობდეს შარდსასქესო ორგანოთა, ფსიქიკური დაავადებების შესახებ ინფორმაცია.⁷⁷² ქირურგიულ და სამეანო-გინეკოლოგიურ პრაქტიკაში არის ოპერაციები (საშილონოს ამოკვეთა, სასქესო ორგანოების პლასტიკური ოპერაციები, ხელოვნური საშოს შექმნა და სხვა), რომლებიც კეთდება ექიმისა და პაციენტის ურთიერთშეთანხმებით სხვა გარეშე პირის ჩაურევლად; ასეთი ანომალია პიროვნების საიდუმლოებაა და მათი ღირსების დასაცავად ექიმი ვალდებულია მტკიცედ შეინახოს ის.⁷⁷³ ამავე დროს, დაუშვებელია სქესის მიხედვით ან თუნდაც სექსუალური ორიენტაციის გამო პაციენტის დისკრიმინაცია („ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის 1-ლი ნაწილი).

საგულისხმოა, რომ სამედიცინო საიდუმლოება დიდი ხნის მანძილზე აბსოლუტური დაცვით სარგებლობდა და ამ თვალსაზრისით არ იცნობდა რაიმე გამონაკლისს. ამასთან, ექიმის მოწმედ დაკითხვა არ შეიძლებოდა. თუმცა ექიმმა არ უნდა დაუმალოს სახელმწიფო ორგანოებს ვენერიული და სხვა გადადგემა ავადმყოფობის შესახებ ინფორმაცია. ექიმი, რომელსაც პროფესიულ შეცდომაში ადანაშაულებენ, უნდა ჰქონდეს უფლება საჯარო გახადოს ან უკიდურეს შემთხვევაში დახურულ სასამართლო სხდომაზე გადასცეს ცნობები ავადმყოფისა და ავადმყოფობის შესახებ, რათა განახორციელოს საკუთარი უფლება დაცვაზე. ამიტომ გამომძიებლისა და სასამართლოსთვის იმ ცნობების დამაღვა, რომელიც საექიმო საიდუმლოებას შეიცავს, ეწინააღმდეგება დანაშაულის გახსნისა და სახელმწიფო თუ საზო-

⁷⁷⁰ იხ. *ო. პეტრუხინი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 24

⁷⁷¹ იხ. *ვ. გაბუხაძია*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 94

⁷⁷² იხ. *ვ. ბუხარი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 18

⁷⁷³ იხ. *ვ. ხიმშიაშვილი*, *ვ. ბანიძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 37

გადობრივ ინტერესებს აყენებს ზიანს. ამდენად, სამედიცინო საიდუმლოების გამჟღავნება დასაშვებია კანონით დადგენილ შემთხვევებში.⁷⁷⁴

11.1.3. სამედიცინო საიდუმლოების ხელყოფის ლეგიტიმაცია

სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობაში შეიძლება მონაწილეობდნენ მედიცინის მუშაკები და სამედიცინო დაწესებულება. მათი მოქმედების თავისუფლება არის შეზღუდული ზემოთ მოყვანილი კანონისმიერი დათქმებით, რომელთა დარღვევამ შეიძლება სამოქალაქოსამართლებრივი თვალსაზრისით წარმოშვას დელიქტური ვალდებულებები (სსკ-ის 992-1008 მუხლები).⁷⁷⁵

მართალია, მედიცინის მუშაკი და სამედიცინო დაწესებულება მოვალეა, დაიცვას სამედიცინო საიდუმლო, მაგრამ კანონი განსაზღვრავს ამ წესიდან გამონაკლისსაც; თუ კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნებას მოითხოვს გარდაცვლილის ნათესავი ან კანონიერი წარმომადგენელი, სასამართლო, საგამომიებო ორგანოები ან ეს აუცილებელია საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებებს დასაცავად („ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის 42-ე მუხლი). ამავე დროს, გარდაცვლილის სამედიცინო დოკუმენტაციაც არის სამედიცინო საიდუმლო, გარდა ზემოთ დასახელებულ გამონაკლისი შემთხვევებისა („ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის 152-ე მუხლი).

უნდა აღინიშნოს, რომ დაუშვებელია პაციენტის საოჯახო და პირად ცხოვრებაში სამედიცინო მომსახურების გამწვევის ჩარევა ან კონფიდენციალური ინფორმაციის გაცემა, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა: ა) ჩარევა აუცილებელია დაავადების პრევენციის, პაციენტის დიაგნოსტიკის, მკურნალობისა და მოვლისთვის (პალიატური მზრუნველობისთვის), რაზეც არსებობს პაციენტის თანხმობა; ბ) ჩაურევლობით საფრთხე ექმნება პაციენტის ოჯახის წევრთა ჯანმრთელობას ან/და სიცოცხლეს (მაგალითად, გადამდები ინფექციური დაავადების, აივ/შიდსის დაავადების დროს) (კანონი „პაციენტთა უფლებების შესახებ“, 28-ე მუხლი, 29-ე მუხლის „ა“ და „ბ“ პუნქტები; კანონი „საექიმო საქმიანობის შესახებ“, 48-ე და 49-ე მუხლები). ამ კანონში ცალკე თავი ეძღვნება პირადი ცხოვრების კონფიდენციალობასა და ხელშეუხებლობას⁷⁷⁶, რითაც ხაზი გაესვა მის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას. ავადმყოფობისა და მისი პროგნოზის შესახებ ავადმყოფის ახლო ნათესავების ინფორმირებას შეიძლება ორი მიზანი ჰქონდეს: ა) ავადმყოფობის სავარაუდო შედეგისა და მისი ხანგრძლივობის შესახებ საქმის კურსში ჩაყენება; ბ) ოჯახში საფრთხის შემცველი ინფექციური ავადმყოფობის გავრცელების თაობაზე გაფრთხილება. ამ მიზნის მისაღწევად დასაშვებია შესაუღლებელი პირების ავადმყოფობის შესახებ ინფორმირება. მოცემული არის არაჯანსაღი ოჯახისა და ავადმყოფი შთამომავლობის გაჩენის თავი-

⁷⁷⁴ იხ. ი. პეტრუხინი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 26-28

⁷⁷⁵ აღნიშნულზე იხ. ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 85-89

⁷⁷⁶ აქაც პირადი ცხოვრების ნაცვლად უნდა გამოიყენებოდეს ტერმინი „კერძო ცხოვრება.“

დან აცილების ერთ-ერთი წინაპირობა.⁷⁷⁷ ამასთან, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არის დადგენილი პროფესიული მოვალეობების შესრულებისას სხვისთვის შიდასი გაუფრთხილებლობით შეყრისთვის (131-ე მუხლი).⁷⁷⁸ თუმცა ვინაიდან აღნიშნულს შეიძლება მოჰყვეს ზიანი, კერძოსამართლებრივი გაგებით მნიშვნელოვანია ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

ასევე გარკვეული ახალი ინფექციური ავადმყოფობის შესახებ, როგორცაა შიდასი, აუცილებელია სამედიცინო საიდუმლოების დაცვა. აქ სამედიცინო დაწესებულებებმა სრულად უნდა დაიცვას შიდასი გამოვლენის მიზნით გამოკვლევისთვის მოქალაქეთა მიმართვისას მათი ანონიმურობა და კონფიდენციალობა („აივ ინფექცია/შიდასი შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის 1-ლი ნაწილი). თვით გვარი და საცხოვრებელი ადგილიც არ უნდა დაფიქსირდეს.⁷⁷⁹ თუმცა აივ ინფიცირებული/შიდასით დაავადებულმა, რომლისთვისაც ცნობილია თავისი დაავადების თაობაზე, უნდა აცნობოს მეუღლეს ან სქესობრივ პარტნიორს საკუთარი აივ ინფიცირების თაობაზე („აივ ინფექცია/შიდასი შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-11 მუხლის მე-2 ნაწილი). აღნიშნული მოთხოვნის შეუსრულებლობისას მომსახურების მიმწოდებელმა დაწესებულებამ, რომელიც ახორციელებს აივ ინფიცირებულთა/შიდასით დაავადებულთა მკურნალობას, უნდა მიაწოდოს პირის მეუღლეს ან სქესობრივ პარტნიორს კანონით დადგენილი წესით ინფორმაცია პირის აივ დადებითი სტატუსის შესახებ, თუ მისი მეუღლის ან სქესობრივი პარტნიორის ვინაობა ცნობილია („აივ ინფექცია/შიდასი შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლის მე-7 ნაწილი). სხვა დანარჩენ შემთხვევაში მომსახურების მიმწოდებელმა დაწესებულებამ უნდა დაიცვას აივ ინფიცირებულის/შიდასით დაავადებულის შესახებ ინფორმაციის კონფიდენციალობა, რაც დაავადებულის გარდაცვალების შემდეგად გრძელდება („აივ ინფექცია/შიდასი შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-9 მუხლის მე-2 ნაწილი). ამასთან, დაიშვება აივ ინფიცირებულის/შიდასით დაავადებულის შესახებ ინფორმაციის გაცემა, თუ აივ ინფიცირებულის/შიდასით დაავადებულისგან მიღებულია ინფორმირებული თანხმობა; აივ ინფიცირებულის/შიდასით დაავადებული წინასწარ განაცხადებს წერილობითი ფორმით თანხმობას მისი გარდაცვალების შემთხვევაში ინფორმაციის გაცემის შესახებ („აივ ინფექცია/შიდასი შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-19 მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ და „ბ“ პუნქტები, „პაციენტის უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონი 27-ე მუხლი). ასევე დასაშვებია ამ ინფორმაციის გაცემა სასწავლო ან სამეცნიერო მიზნით, თუმცა მონაცემები ისეთი ფორმით უნდა გაიცეს, რომ პირის იდენტიფიკაცია შეუძლებელი იყოს („აივ ინფექცია/შიდასი შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-19 მუხლის მე-4 ნაწილი, „პაციენტის უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონი 28-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „გ“ პუნქტი, კანონი „საექიმო საქმიანობის შესახებ“, მუხლი 48).

⁷⁷⁷ იხ. ი. პეტრუხინი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 29

⁷⁷⁸ იხ. მ. კვაჭაძე, ი. მანჯავიძე, ნ. კვანტალიანი, ნ. მირზიკაშვილი, ნ. გვერეტაძე, გ. აზაურაშვილი, წიგნი პაციენტებისთვის, ადამიანის უფლებები და ჯანდაცვა (გზამკვლევი), თბ., 2011, გვ. 35-36

⁷⁷⁹ იქვე, გვ. 31

საგულისხმოა ზემოთ დასახელებული ცნობები უკავშირდება სხვადასხვა საპროცესო მოქმედებას. არსებობს სამედიცინო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის მიღების სამი პროცესუალური საშუალება: ა) მედიცინის მუშაკთა დაკითხვა მოწმის სახით; ბ) სასამართლო-სამედიცინო და სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის ჩატარებისას; გ) სამედიცინო დოკუმენტების დათვალიერებისა და ამოღებისას (ავადმყოფის ისტორია, რენტგენის სურათები, ლაბორატორიული ანალიზები და სხვა). რაც შეეხება სამედიცინო საიდუმლოების მიღების არაპროცესუალურ საშუალებებს, მათ განეკუთვნება სამედიცინო ცნობისა და ამონაწერის მიღება ავადმყოფობის ისტორიიდან.⁷⁸⁰ ეს საშუალებები, თავის მხრივ, უკავშირდება პირადი საიდუმლოების დაცვას, რადგან შეიძლება შეეხოს პირთა პირად თუ ინტიმურ სფეროებს, რომლებიც დაცვას ექვემდებარება. ამ შემთხვევაში ადგილი აქვს დანაშაულის გახსნისა და გამოძიების ინტერესებსა და კერძო ცხოვრების დაცვის ინტერესს შორის კოლიზიას, რომელიც საბოლოოდ საზოგადო ინტერესის გამარჯვებით სრულდება. თუმცა უნდა ითქვას, რომ აუცილებელია განსაკუთრებით პიროვნული, ინტიმური დეტალები იქნეს მაქსიმალურად მკაცრად დაცული და უკიდურეს შემთხვევაში მათ შესახებ რაიმე ცნობის გაცემა უნდა იყოს უადრესად მოზომილ, ტაქტიან და კორექტულ ფორმებში გამოხატული.

ასევე კონფიდენციალური ინფორმაციის გაცემა დასაშვებია, თუ არსებობს დასაბუთებული ეჭვი სავალდებულო აღრიცხვას დაქვემდებარებულ დაავადებაზე; ინფორმაცია მიეწოდება სამედიცინო მომსახურების მონაწილე სხვა სამედიცინო პერსონალს; ინფორმაციის გამჟღავნება აუცილებელია სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზისთვის; ინფორმაციის გამჟღავნებას, სასამართლოს გადაწყვეტილების შესაბამისად, მოითხოვს სამართალდამცავი ორგანოები ან ინფორმაციის გათქმას მოითხოვს პროცესის მწარმოებელი ორგანო; ინფორმაცია მიეწოდება სახელმწიფო ორგანოებს პაციენტისათვის სოციალური შეღავათების დაწესების მიზნით (კანონი „პაციენტთა უფლებების შესახებ, მუხლი 28; კანონი „საექიმო საქმიანობის შესახებ“, მუხლი 48).

ამასთან, გარკვეულწილად შეიძლება დაავადების შესახებ სამედიცინო დასკვნამ ან „ისტორიის“ არასწორმა დიაგნოზმა გამოიწვიოს პირის ჯანმრთელობის ხელყოფა. ამიტომ თუ აღნიშნულს მოჰყვა სამედიცინო საიდუმლობის შელახვა, გამოიწვევს დელიქტური სამართლის ნორმების ამოქმედებას, რაც სამედიცინო დაწესებულების წინაშე პასუხისმგებლობას დააყენებს (სსკ. 1007-ე მუხლი). ასევე სამედიცინო დაწესებულებაში არასწორად წარმოებულმა პროცედურამ შეიძლება გამოიწვიოს ღირსებისა და პატივის, პირადი ცხოვრების ხელყოფა, რა შემთხვევაშიც პიროვნული უფლებების დაცვა უნდა მოხდეს სსკ-ის მე-18 და 992-ე მუხლებზე დაყრდნობით.

⁷⁸⁰ აღნიშნულის შესახებ იხ. *ო. პეტრუხინი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 33

11.2. პირადი ცხოვრების დაცვა და შვილად აყვანის საიდუმლოება

11.2.1. შვილად აყვანის საიდუმლოების არსი

შვილად აყვანასთან დაკავშირებული ძირითადი სამართლებრივი საკითხები მოწესრიგებულია სსკ-ით, კანონით „შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ.“ იურიდიულ მეცნიერებაში განსახილველი პრობლემა სამართლიანად განეკუთვნება საქორწინო-საოჯახო კანონმდებლობას.

თვით შვილად აყვანის საიდუმლოებაში მოიაზრება ცნობები, რომლებიც გარკვევით მიუთითებს, რომ ბავშვის აღმზრდელები არიან არა მისი ბიოლოგიური მშობლები, არამედ მხოლოდ მშვილებლები. ამ ტიპის მონაცემების გადაცემა მესამე პირებისთვის, რომლებმაც გაშვილების ფაქტის თაობაზე არაფერი იცოდნენ, არის შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნება. ჩნდება შეკითხვა: რატომაა აუცილებელი კანონით იყოს შვილად აყვანის საიდუმლოება დაცული? უპირველეს ყოვლისა, შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნება ოჯახში იწვევს დაძაბულობას, გართულებულ ურთიერთობებს, რის გამოც პრაქტიკულად შეუძლებელია მშვილებლების მიერ ბავშვის შემდგომი აღზრდა. ამასთან, ამ საიდუმლოების მოულოდნელი გამჟღავნება უმეტესწილად ახდენს ბავშვის ფსიქიკაზე უარყოფით ზეგავლენას. თუმცა მხოლოდ ამით როდი ამოიწურება შვილად აყვანის საიდუმლოების გაცემის შედეგები; იგი საერთოდ, აყენებს ზიანს ორივე მხარეს – როგორც გაშვილებულს, ისე მშვილებელს.⁷⁸¹

სსკ-ის 1264-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, მშვილებლის თხოვნით შვილად აყვანის კონფიდენციალობის უზრუნველსაყოფად დასაშვებია ნაშვილების დაბადების ადგილისა და თარიღის შეცვლა. თუმცა „შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ“ კანონი უშვებს ასევე იგივე მოტივით სახელისა და გვარის, განსაკუთრებული მიზეზების არსებობისას კი დაბადების თარიღის შეცვლის შესაძლებლობას. სსკ-ით ბუნდოვანია, თუ რა ვადით შეიძლება თარიღის შეცვლა, რასაც ასწორებს „შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ“ კანონი, რომლითაც დადგენილია, რომ დაბადების თარიღი არ შეიძლება შეიცვალოს ერთ თვეზე მეტი ვადით („შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ“ კანონი 23-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი). დაბადების თარიღად შეიძლება ნებისმიერი რიცხვის ჩაწერა. ამდენად, რეგისტრაციის წიგნში ბიოლოგიური შვილისა და ნაშვილების ერთი და იმავე დაბადების ადგილისა და თარიღის დაფიქსირება ტყუილ შვილების გაჩენის პრეზუმფციას ეხება. ამასთან, ნაშვილების დაბადების ადგილისა და თარიღის შეცვლა უნდა მოხდეს გამონაკლისის სახით, თუ ესაა შვილად აყვანის საიდუმლოების დაცვის ერთ-ერთი უძირითადესი გარანტი. ნაშვილების დაბადების ადგილისა და თარიღის შეცვლის შესაძლებლობის თაობაზე უნდა იყოს აღნიშნული სასამართლოს გადაწყვეტილებაში შვილად აყვანის შესახებ. თუმცა ნაშვილების შესახებ ნამდვილი მონაცემები არ ისპობა და რეგისტრაციის წიგნში გაკეთებული ჩანაწერებით დას-

⁷⁸¹ ლ. კრასაენიკოვა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 138-139

ტურდება შვილად აყვანის ფაქტი, ასევე ნაშვილების დაბადების ნამდვილი ადგილი და თარიღი. აქვე არის გადაწყვეტილების გამომტანი სასამართლოს შესახებ მონაცემები.⁷⁸² ნაშვილების დაბადების ნამდვილი ადგილი და თარიღი უნდა ინახებოდეს და არ გამჟღავნდეს, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ამას ითხოვს თვით მშვილებელი, სანამ ნაშვილებს 18 წელი შეუსრულდება. ასევე ამ მონაცემების გამჟღავნება დაიშვება, თუ ამას მოითხოვს ნაშვილები, რომელმაც უკვე კანონით დადგენილი პირობების მიხედვით მიაღწია სრულწლოვანებას. ამდენად, ნაშვილების დაბადების თარიღი და ადგილი შეიძლება აღდგეს მისი მოთხოვნით, თუ მან სრულწლოვანებას მიაღწია ან მშვილებლების მოთხოვნით, ვიდრე ნაშვილებს 18 წელი შეუსრულდება. ამასთან, დაბადების ნამდვილი ადგილისა და თარიღის აღსადგენად გასათვალისწინებელია 10 წლის ნაშვილების თანხმობა (სსკ-ის 1264-ე მუხლის მე-2, მე-3 და მე-4 ნაწილები). ასევე მხედველობაშია მისაღები 10 წლის ნაშვილების აზრი სახელისა და გვარის შეცვლისთვის („შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ“ კანონი 23-ე მუხლის მე-3 ნაწილი).

11.2.2. შვილად აყვანის საიდუმლოების გაცემის დასაშვებობა

ბუნებრივია, აქტუალურია შეკითხვა: შეიძლება გაიცეს გაშვილების შესახებ ცნობები ან ამონაწერი? აღნიშნულზე პასუხს იძლევა სსკ-ი, სახელდობრ, შვილად აყვანის შესახებ ცნობების შეკრება-გავრცელება მშვილებლის თანხმობის გარეშე აკრძალულია, ვიდრე შვილად აყვანილს არ შეუსრულდება 18 წელი. ასევე დაუშვებელია ამ სახის ცნობების გავრცელება შვილად აყვანილის თანხმობის გარეშე, თუ მას უკვე შეუსრულდა 18 წელი. გაშვილებულის ბიოლოგიური მშობლის თაობაზე ცნობების შეკრება-გავრცელებაც საჭიროებს ბიოლოგიური მშობლის თანხმობას (სსკ-ის 1263-ე მუხლის 1-ლი, მე-2 და მე-3 ნაწილები). საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ მართალია, „შვილად აყვანის აუცილებელი პირობაა მშვილებლის თავისუფალი ნება, მაგრამ ეს ნება უნდა ემსახუროდეს არასრულწლოვნის კეთილდღეობასა და ინტერესებს. შვილად აყვანა ხდება იმ მიზნით, რომ მშვილებელსა და ნაშვილებს შორის წარმოიშვას ისეთივე ურთიერთობა, როგორცაა მშობელსა და შვილს შორის.“⁷⁸³ ამასთან, ცალკე განხილვის საგანია შემთხვევა, როცა ნაშვილები ცდილობს საკუთარი წარმომავლობის შესახებ ინფორმაციის მოძიებას. აქ განსაკუთრებული სიფრთხილეა საჭირო. საქმე ზოგჯერ შეიძლება ხელოვნური განაყოფიერების ან ემბრიონის იმპლანტაციის გზით გაჩენილ ბავშვს შეეხოს, ეს კი კიდევ უფრო ართულებს ნაშვილების წარმომავლობის განსაზღვრას. ამიტომ უფლებამოსილმა ორგანოებმა დაინტერესების შემთხვევაში ხელი უნდა შეუწყოს ბავშვს შესაბამისი ინფორმაციის მოძიებაში. აღნიშნული ბავშვთა უფლებების შესახებ კონვენციითაც არის აღიარებული.⁷⁸⁴ ასევე შესაძლებელია, ნაშვილების ინტერესი კონფლიქტში

⁷⁸² იხ. რ. შენგელია, ე. შენგელია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 324-325

⁷⁸³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 7 მარტის განჩინება განჩინება (საქმე №ას-1349-1188-2010)

⁷⁸⁴ იხ. რ. შენგელია, ე. შენგელია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 326

აღმოჩნდეს სხვა ინტერესთან (მამის უფლება, არ ჩაიტაროს ტესტი), მაგრამ უნდა გამოიკვეთოს შედარებით რელევანტური ინტერესი. საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ მართებულად მიანიჭა პრიორიტეტი ბავშვის უფლებას საკუთარი წარმომავლობის შესახებ. აღნიშნულს ითვალისწინებს ასევე ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლი, რომელიც პოზიტიური ვალდებულების განუხორციელებლობასაც გულისხმობს.⁷⁸⁵

ამასთან, შვილად აყვანის საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა ვრცელდება მოსამართლეზე, რომელმაც შვილად აყვანის შესახებ გადაწყვეტილება გამოიტანა, ბიოლოგიურ მშობელზე, მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წარმომადგენელზე, სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის ორგანოს თანამშრომელსა და შვილად აყვანის პროცედურებში მონაწილე ნებისმიერ პირზე. შესაბამისად, სწორედ მათ დაეკისრებათ კონფიდენციალობის დარღვევისთვის სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობა. ამ სახის საიდუმლოების გამჟღავნება დაუშვებელია მშობლის, მშვილებლისა და სრულწლოვანი ნაშვილების თანხმობის გარეშე („შვილად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ“ კანონის 25-ე მუხლი).

შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნების უარყოფითი შედეგების განსაკუთრებული მნიშვნელობის გამო კანონმდებელმა დააწესა მისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცალკე დანაშაულად გამოჰყო ამ ტიპის კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნება (საქართვე. სისხ. სამ. კოდექსის 175-ე მუხლი). თუმცა შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნებას შეუძლია გამოიწვიოს პირადი სფეროს ხელყოფა, რაც საბოლოოდ გაშიშვლებულისა თუ მშვილებლის სულიერ მდგომარეობაზე აისახება. აღნიშნულმა შეიძლება გაშიშვლებულის ცხოვრებასა და პიროვნებას ზიანი მიაყენოს.⁷⁸⁶ ზიანის მიყენების შემთხვევაში შვილად აყვანის საიდუმლოების შელახვა უნდა იყოს განხილული დელიქტური პასუხისმგებლობის ჭრილში. ყოველი კონკრეტული შემთხვევის შესწავლის შემდეგ შესაძლებელია დადგეს სსკ-ის 992-1008-ე მუხლებით დადგენილი შედეგები.

11.3. პირადი ცხოვრების დაცვა და სამოქალაქო საპროცესო წარმომადგენლობა

11.3.1. საადვოკატო საიდუმლოების ძირითადი არსი და საფუძვლები

„ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის 1-ლი მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, ადვოკატი არის თავისუფალი პროფესიის პირი, რომელიც ემორჩილება კანონსა და პროფესიული ეთიკის ნორმებს და გაწევრიანებულია საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციაში. ამავე კანონის მე-3 მუხლის „ზ“ პუნქტით საადვოკატო საქმიანობის ერთ-ერთ უძირითადეს პრინციპად ჩამოყალიბებულია ადვოკატის მიერ პროფესიული საიდუმლო-

⁷⁸⁵ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 7 მაისის გადაწყვეტილება (საქმე №ას-41-40-2010)

⁷⁸⁶ იხ. რ. შენგელია, ე. შენგელია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 325

ების დაცვა. ამასთან, კანონმდებელმა საჭიროდ ჩათვალა საადვოკატო საიდუმლოების დაცვის მნიშვნელობის გამოსაკვეთად ცალკე გამოეყო ადვოკატის მოვალეობებად პროფესიული ფუნქციების კეთილსინდისიერად შესრულება და სასამართლოსა და პროცესის სხვა მონაწილეთა უფლებების შეუღახავად პროფესიული საიდუმლოების დაცვა („ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის „ა“, „ბ“, „გ“ პუნქტები).⁷⁸⁷

საპროცესო ურთიერთობაში ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებულია ადვოკატსა და კლიენტს შორის არსებული ურთიერთობა, რადგან იგი ნდობაზე დამყარებული (ფიდუციური) ურთიერთობაა. დავალების მიმცემი (კლიენტი) ენდობა საკუთარ დამცველს, რაც არის აუცილებელი წინაპირობა ადვოკატის რაციონალური საქმიანობისთვის. ამასთან, შესაძლებელია ადვოკატისთვის იყოს მნიშვნელოვანი კლიენტისაგან მიიღოს ცნობები სრულად საქმის გარშემო, რათა საქმე წარმატებით შეისწავლოს და აქვე საადვოკატო საიდუმლოებაზე მიუთითებს. თუმცა ზოგჯერ ადვოკატისთვის ძალიან რთულია, კლიენტის ნდობა მოიპოვოს. განსაკუთრებით ეს შეეხება სისხლის სამართლის საქმეებს. სამოქალაქო პროცესში ძირითადად მიმნდობის ნდობის მიღება და კლიენტის შესაძლო არასაკმარისი დაინტერესებულობა იწვევს ადვოკატთან მხოლოდ იშვიათად კონფლიქტს. აქ მიმნდობის გულწრფელობა და კომუნიკაბელურობა ზრდის ადვოკატის რაციონალური საქმიანობის შესაძლებლობას, ვინაიდან ამაზე ამყარებს ბევრ რამეს გამოცდილი ადვოკატი. ამდენად, კლიენტი ძირითადად აცნობიერებს აუცილებლობას, ადვოკატს მიანდოს ყველა შესაძლო რელევანტური დეტალი როგორც საკუთარი სარგებლობისთვის, ისე საქმის ინტერესიდან გამომდინარე. ეს წარმოშობს ადვოკატსა და კლიენტს შორის ნდობაზე დამყარებულ ურთიერთობას, რომელიც გონივრული თანამშრომლობის საშუალებას იძლევა. ამ ფორმით ხშირად საქმე შეეხება სფეროებს, რომლებიც თვით კლიენტების ან მესამე პირების საიდუმლო სფეროებია. კლიენტი კი საიდუმლოს მატარებელია. რაც უფრო უკავშირდება საქმის გარემოებებს ინფორმაცია, რომელიც ადვოკატსა და კლიენტს შორის უნდა იქნეს გაცვლილი და საიდუმლო სფეროს განეკუთვნება, მით უფრო შეიცავს ინფორმაცია საჯაროდ გახმაურების საფრთხეს.⁷⁸⁸

რაც შეეხება მათ მონაწილეობას სამოქალაქო სამართლებრივ ურთიერთობებში, ამ სუბიექტებზე ვრცელდება იგივე წესები, რაც სამოქალაქო ურთიერთობის ნებისმიერ სუბიექტზე. აქ უპირველესია ის, რომ ეს ურთიერთობა ეფუძნება თანასწორობის პრინციპს (სსკ-ის 1-ლი მუხლი). ასევე ხაზგასასმელია, რომ ადვოკატმა, როგორც სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილემ, კეთილსინდისიერად უნდა შეასრულოს თავისი უფლება-მოვალეობანი (სსკ-ის მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილი). რაც შეეხება მხარეთა თავისუფლებას, რომელიც კერძო ხასიათის ურთიერთობებიდან წარმოიშობა, ის იზღუდება ხელშეკრულებითა და დელიქტით. განსაკუთრებით აქტუალურია ზიანის მიყენების შემთხვევა, რომელიც დელიქტს უკავშირდება. სწორედ დელიქტურ სამართალში ხდება ავტონომიის შეზღუდვა

⁷⁸⁷ საქართველოს კანონი „ადვოკატთა შესახებ“ იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: http://gba.ge/pdf/2010/kanoni_advokatta_shesaxeb.pdf [27.05.10 18:36]

⁷⁸⁸ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 106-108

აკრძალვების მეშვეობით. აღნიშნულზე დაყრდნობით სსკ-ის 992-ე მუხლით დადგენილია, რომ პირმა, რომელიც მოქმედებს კანონსაწინააღმდეგოდ და ბრალეულად აყენებს ზიანს სხვას, უნდა აანაზღაუროს მას ზიანი.⁷⁸⁹

ამასთან, საადვოკატო საიდუმლოება იმდენად მნიშვნელოვანია, რამდენად ინტენსიურადაც მიეკუთვნება გამოთქმული განცხადებები პირად საიდუმლო სფეროს. ადვოკატისთვის, როგორც ინფორმაციის მიმღებისთვის, ძალიან კარგი ფიდუციური ურთიერთობის გამო რთულია იმის შეფასება, რომელი საიდუმლოების შემცველი ინფორმაცია განიხილოს და რა შეიძლება საორიენტაციოდ თავისუფლად გამოიყენოს. საიდუმლო სფერო უნდა იქნეს ფართოდ გაგებული: ადვოკატი გამოდის იქიდან, რომ კლიენტის თითოეული ინფორმაცია საიდუმლო სფეროა და ის ხდება ამ ინფორმაციის საიდუმლოების მატარებელი. აქედან გამონაკლისია საჯაროდ ცნობილი ფაქტები, მაგრამ არა უპირობო პოზიცია, რომ კლიენტი საქმის კურსშია ამ საჯარო ფაქტების შესახებ. ამასთან, კლიენტების საიდუმლო სფეროს განეკუთვნება ადვოკატისგან კონსულტაციის მიღება.⁷⁹⁰

ადვოკატის მიერ საკუთარი პროფესიული საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა განიხილება, როგორც ადვოკატის საქმიანობის ზნეობრივი საწყისი.⁷⁹¹ საადვოკატო საქმიანობაში მოიაზრება ადვოკატის მიერ იურიდიული რჩევის მიცემა პირისთვის, რომელმაც მას დახმარებისთვის მიმართა; კლიენტის წარმომადგენლობა საკონსტიტუციო დავის, სისხლის, სამოქალაქო ან ადმინისტრაციული სამართლის საქმეზე სასამართლოში არბიტრაჟში, დაკავების, მოკვლევისა და გამოძიების ორგანოებში, მესამე პირის მიმართ სამართლებრივი დოკუმენტების მომზადება და კლიენტის სახელით ნებისმიერი დოკუმენტაციის წარდგენა; ისეთი იურიდიული დახმარების გაწევა, რომელიც მესამე პირის წინაშე წარმომადგენლობას არ უკავშირდება („ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლი). იურიდიული დახმარების ეს სახეები მოიცავს (გარდა წარმომადგენლობისა) სხვა სახის იურიდიულ დახმარებასაც. ამდენად, ლოგიკურია, ადვოკატს დაევალოს გაუხმაურებლობა იმ ცნობებისა, რომლებიც მან მიმნდობისგან მიიღო, მიუხედავად იმისა, თუ იურიდიული დახმარების რომელ სახესთან გვაქვს საქმე (არა აქვს მნიშვნელობა, ეს წარმომადგენლობა იქნება სასამართლოში თუ საჩივრის ან განცხადების დაწერა). საადვოკატო საიდუმლოება არის სხვადასხვა სახის ცნობები, რომელთა ცოდნაც აუცილებელია ადვოკატისთვის დაცვის განსახორციელებლად, იურიდიული დახმარების აღმოსაჩენად. ამდენად, მიზანშეწონილია საადვოკატო საიდუმლოების ფართოდ ინტერპრეტირება, რათა მან მოიცვას კლიენტისგან ადვოკატისთვის მიცემული ცნობები, რომელთა გავრცელება კლიენტისთვის არასასურველია.⁷⁹²

საადვოკატო საიდუმლოების გავრცელების საფრთხე არსებობს ასევე იმ პირთა მხრიდან, რომლებიც ადვოკატს ეხმარებიან საადვოკატო საქმიან-

⁷⁸⁹ იხ. ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გვ. 85-89

⁷⁹⁰ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 108-109

⁷⁹¹ იხ. ლ. კრასავჩიკოვა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 152. საადვოკატო ეთიკაზე, არ გაავრცელოს მიმნდობის საიდუმლოება, რომელიც ადვოკატს გაანდეს ნდობის საფუძველზე, იხ. *A. Бойков*, Этические нормы деятельности советского адвоката, «Советская юстиция», 1966, №10, გვ. 16

⁷⁹² იხ. ლ. კრასავჩიკოვა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 153-154

ობის განხორციელებისას, მაგალითად, მდივანი. ის ადვოკატის კლიენტურის შესახებ ცნობებს იღებს ტელეფონთან მუშაობისას, ადვოკატის მიერ დიქტირებული წერილებისა და განცხადებების დაფიქსირება-ჩაწერის დროს. მდივანის მიერ საქმეების გაცნობა ადვოკატის მუდმივი სიფრთხილის შემთხვევაში იმ ფაქტებით ამოიწურება, რასაც ადვოკატი კლიენტებს ან მესამე პირებს ატყობინებს. ის, რომ მდივანი ამ ფარგლებში კლიენტებისგან ადვოკატისთვის გაკეთებული განცხადებების გამცნობი ხდება, გონიერმა კლიენტმაც უნდა გაითვალისწინოს. მსგავს კონტექსტში უნდა განიხილებოდეს დამლაგებელიც.⁷⁹³ ამდენად, კონფიდენციალობის დაცვის მოვალეობა უნდა გავრცელდეს საადვოკატო ბიუროსა და იურიდიული კონსულტაციის გამწვევ ნებისმიერ თანამშრომელზე (ბუღალტერი, მდივანი და სხვა).⁷⁹⁴

ბოლოს, მნიშვნელოვანია საადვოკატო ბიუროებში სათანადო პირობების შექმნა, რათა მესამე პირებს არ ჰქონდეთ კლიენტის საიდუმლო ცნობების გაცნობის საშუალება. ხშირად მხოლოდ მარტივად შექმნილი კედლები და ხმაგაუმტარი კარები ყოფს საადვოკატო ბიუროს მისაღებისგან ან მოსაცდელი ოთახისგან. იურიდიული კონსულტაციის გაწვევის დროს პროცესის თანამონაწილეებად სხვა კლიენტები რომ არ გადაიქცნენ, ადვოკატმა, ერთი მხრივ, საცხოვრებელ სახლში უნდა იზრუნოს საკმარის ხმაგაუმტარობაზე და, მეორე მხრივ, ყურადღება უნდა გაამახვილოს იმაზე, რომ კლიენტები მოსაცდელ ოთახში არ შეხვდნენ ერთერთს და რომ საადვოკატო ბიუროში სტუმრობისას სხვა კლიენტებთან დაკავშირებული საქმეები არ იყოს გარშემო მიმოფანტული.⁷⁹⁵ აღნიშნულს დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს, ვინაიდან შესაძლებელია გამოიწვიოს კონფიდენციალობის დარღვევა. ამასთან, ეს პრობლემა განსაკუთრებით საგრძნობია, თუ ერთ საადვოკატო ბიუროში მოღვაწე ადვოკატთა კლიენტები პროცესში მოწინააღმდეგე მხარეები არიან. ეთიკის კომისიამ განმარტა, რომ მოწინააღმდეგე მხარეთა ადვოკატებს არ უნდა მიუწვდებოდეთ ერთმანეთის ინფორმაციაზე ხელი; ის, რომ ისინი მუშაობენ ერთ შენობაში, არ განიხილება კონფიდენციალობის დარღვევად.“ ამ პრინციპის ხელყოფის დასამტკიცებლად აუცილებელია, მხარემ მინიმუმ მაინც დაადასტუროს ამ სახის ინფორმაციის გადაცემა ან განდობა მისი ადვოკატისთვის. აქ მნიშვნელოვანია, რომ ადვოკატები მუშაობდნენ სხვადასხვა ოთახში, რომელსაც აქვთ დამოუკიდებელი შესასვლელი. ისინი კი აუცილებლად უნდა იკეტებოდეს და ადვოკატთა სამუშაო დოკუმენტაცია ერთმანეთისაგან განცალკევებით უნდა ინახებოდეს.⁷⁹⁶ აუცილებელია ეს პირობები იყოს უზრუნველყოფილი კონფიდენციალობის დასაცავად, რაც პირადი ცხოვრების დაცვის წინაპირობაა.

„ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-7 მუხლის 1-ლი ნაწილი პროფესიულ საიდუმლოებას ეძღვნება, რაც მისი დაცვის მნიშვნელობას უსვამს ხაზს. მართალია, დასაწყისში შეიძლება მკითხველს გასჩენოდეს შეკითხვა, თუ რა ვადით შეიძლება ადვოკატმა შეინახოს საიდუმ-

⁷⁹³ იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 109-110

⁷⁹⁴ იხ. *ტ. დრობიშვესია*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 78

⁷⁹⁵ იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 110-111

⁷⁹⁶ იხ. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2010 წლის 15 დეკემბრის გადაწყვეტილება (№086/10)

ლოება, მაგრამ აღნიშნული მუხლი იძლევა ამაზე პასუხს: ადვოკატმა უნდა დაიცვას პროფესიული საიდუმლოება გასული დროის მიუხედავად და კლიენტის თანხმობის გარეშე არ უნდა გაავრცელოს საადვოკატო საქმიანობის განხორციელებისას მისგან მიღებული ინფორმაცია (მე-7 მუხლის 1-ლი ნაწილის „ა“ და „ბ“ პუნქტები).⁷⁹⁷ ამავე კანონის მე-8 მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, ადვოკატმა არ უნდა განახორციელოს ისეთი ქმედება და არ უნდა დაამყაროს ისეთი ურთიერთობა, რომელიც საფრთხეს უქმნის კლიენტის ინტერესებს, ადვოკატის პროფესიულ საქმიანობას, რომელშიც, თავის მხრივ, საადვოკატო საიდუმლოების დაცვა მოიაზრება. ადვოკატის მიერ პროფესიული საიდუმლოების დარღვევა იწვევს ამ კანონით და ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსით დადგენილ პასუხისმგებლობას („ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილი). ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი განსაკუთრებულ ყურადღებას ფიქსირებს ურთიერთობის სპეციფიკას უთმობს. აქ ჩამოყალიბებულია პროფესიული საქმიანობის პრინციპები, რომელთა შორისაც დასახელებულია კონფიდენციალობა, ნდობა, კლიენტის ინტერესების პრიორიტეტულობა (ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსის 1-ლი მუხლი).⁷⁹⁸ ამასთან, ეთიკის კოდექსის მე-3 მუხლში აღიარებულია ნდობის პრინციპი, რომლის თანახმად, ადვოკატისადმი კლიენტის ნდობა ეფუძნება ადვოკატის პირად ღირსებას, პატიოსნებას, შეუვალობას, კომპეტენტურობას და მიუკერძოებლობას. ადვოკატმა არ უნდა იმოქმედოს ისე, რომ ეჭვქვეშ დააყენოს მისდამი კლიენტის ნდობა. ამასთან, ინფორმაცია, რომელიც ადვოკატისთვის ცნობილი გახდა მისი პროფესიული საქმიანობის განხორციელებისას, კონფიდენციალურია. კონფიდენციალობის ვალდებულება არ არის შეზღუდული დროში (კონფიდენციალობის პრინციპი). საყურადღებოა, რომ ადვოკატის მიერ ახსნა-განმარტებაში კლიენტის მიმართ ჩამოყალიბებული შეფასებებიც, რაც პროფესიული საქმიანობისას მიღებულ ინფორმაციას ეფუძნება, კონფიდენციალობის ხელყოფაა. აღნიშნულს პრაქტიკული დატვირთვა აქვს.⁷⁹⁹ ამდენად, მართალია, აქ შეიძლება დადგეს პროფესიული პასუხისმგებლობა, მაგრამ აღნიშნული არ გამორიცხავს პირის სამოქალაქო პასუხისმგებლობას. ადვოკატს, როგორც სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ერთ-ერთ მონაწილეს, შეუძლია განახორციელოს კანონით აუკრძალავი, მათ შორის კანონით პირდაპირ გაუთვალისწინებელი ნებისმიერი მოქმედება (სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-2 ნაწილი). თუმცა ესეც გარკვეულ ფარგლებშია მოქცეული. თუ ზემოთ დასახელებული ნორმების შელახვამ გამოიწვია კლიენტის საიდუმლოების ბრალეულად ხელყოფა, ადვოკატი პასუხს აგებს სამოქალაქოსამართლებრივი წესით.

⁷⁹⁷ ეს კანონი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <http://gba.ge/pdf/2010/kanoni_advokatta_shesaxeb.pdf> [27.05.10 18:36]; ადვოკატისთვის განდობილი ინფორმაციის დაცვის მოვალეობის შესახებ იხ. *ქ. მუნში*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 51

⁷⁹⁸ ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <https://docs.google.com/viewer?url=http://gba.ge/pdf/2010/eTikis_kodexi.pdf> [28.06.10 18:40]

⁷⁹⁹ აღნიშნულთა დაკავშირებით იხ. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2011 წლის 9 ივლისის გადაწყვეტილება (№029/11)

მიუხედავად ამისა, ადვოკატი უფლებამოსილია გაამჟღავნოს კლიენტის შესახებ ინფორმაცია კლიენტის თანხმობით ან გამონაკლის შემთხვევაში, თუ ინფორმაციის გამჟღავნება აუცილებელია ადვოკატის მიერ, მის მიმართ წაყენებული ბრალდებისგან თავის დასაცავად ან კანონით უშუალოდ გათვალისწინებულ შემთხვევებში. ასევე განსაზღვრულია კლიენტის ინტერესების პრიორიტეტულობის პრინციპი, რაც გულისხმობს იმას, რომ ადვოკატმა ყოველთვის უნდა იმოქმედოს კლიენტის ინტერესებიდან გამომდინარე და დააყენოს ისინი პირად და სხვა პირების ინტერესებზე მაღლა (ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსის მე-3, მე-4 და მე-5 მუხლები).⁸⁰⁰ აქ საქმე პრაქტიკულად შეიძლება შეეხოს ინტერესთა კონფლიქტს, რის თაობაზეც ადვოკატმა უნდა შეატყობინოს კლიენტს. ინტერესთა კონფლიქტი წარმოიშობა, თუ ადვოკატის მიერ განხორციელებულ წარმომადგენლობაზე არსებით და უარყოფით გავლენას ახდენს ადვოკატის პირადი ინტერესი ან კლიენტის, ყოფილი კლიენტის ან მესამე პირის მიმართ. საქმე შეიძლება შეეხოს კლიენტის ინტერესებზე მაღლა ადვოკატის პირადი ან კლიენტის მოწინააღმდეგე მხარის ინტერესის დაყენების საფრთხეს. ასევე მნიშვნელოვანია, რომ ადვოკატმა არ უნდა დაამყაროს ისეთი ურთიერთობა, რომელიც საფრთხეს შეუქმნის კლიენტის ინტერესთა დაცვას. თუმცა თუ ასეთი ურთიერთობა უკვე არსებობს, ადვოკატმა თავი უნდა აარიდოს ინტერესთა კონფლიქტის შემთხვევებს.⁸⁰¹ ადვოკატმა ყოფილი კლიენტისგან მიღებული კონფიდენციალური ინფორმაცია შემდეგში მის წინააღმდეგ არ უნდა გამოიყენოს და აიცილოს კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნების საფრთხის შექმნა. ესაა საფრთხე, რომელიც შეიძლება უარყოფითად აისახოს ყოფილი კლიენტის ან არსებული კლიენტის ინტერესებზე. საადვოკატო საქმიანობის განხორციელებისას თანაბარმნიშვნელოვანია კონფიდენციალობისა და კლიენტის ინტერესების პრიორიტეტულობა. ამიტომ ადვოკატმა თავი უნდა აარიდოს შემთხვევებს, როდესაც შეიძლება საფრთხე შეექმნას ერთ-ერთ ზემოთ დასახელებულ ინტერესს.⁸⁰² ინტერესთა კონფლიქტიც შეიძლება გახდეს პირადი ცხოვრების ხელყოფის საფუძველი. შესაბამისად, ზიანის მიყენება უნდა შემოწმდეს სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საფუძვლების მიხედვით (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

ადვოკატი უნდა ზრუნავდეს მიმნდობის იმუნიტეტის უზრუნველყოფასა და დაცვაზე. საადვოკატო იმუნიტეტი გულისხმობს ადვოკატის, საადვოკატო დოკუმენტაციის და პროფესიული საქმიანობისთვის აუცილებელი შენობის, კლიენტთან ადვოკატის კომუნიკაციის, ასევე კლიენტის, როგორც ადვოკატთან კომუნიკაციის შესახებ ინფორმაციის პოტენციური წყაროს, ხელშეუხებლობას. შესაბამისად, საადვოკატო შეზღუდვები ინფორმაციის გამოყენებისას ვრცელდება არა მხოლოდ კლიენტის ნებასა და ინტერესებზე, არამედ მის იმუნიტეტზე, რომელიც საადვოკატო საიდუმლოებითაა უზრუნველყო-

⁸⁰⁰ ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <https://docs.google.com/viewer?url=http://gba.ge/pdf/2010/eTikis_kodexi.pdf> [28.06.10 18:40]

⁸⁰¹ იხ. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2011 წლის 3 ივნისის გადაწყვეტილება (№022/11)

⁸⁰² იხ. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2011 წლის 14 ივნისის გადაწყვეტილება (№092/10)

ფილი. ამდენად, უცხო პირთა ხელყოფისაგან საადვოკატო საიდუმლოების დაცვის პრობლემა ორ ძირითად ასპექტს ეხება: ა) საადვოკატო იმუნიტეტსა და ბ) მესამე პირთათვის საადვოკატო საიდუმლოების ხელმისაწვდომობას სამართლებრივად დასაშვები საფუძვლებით.⁸⁰³

ამასთან, სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაში არის პრინციპი, რომლის მიხედვით, მხარეებს შეუძლიათ სასამართლოში საქმე აწარმოონ პირადად ან წარმომადგენლის მეშვეობით (სსსკ-ის 93-ე მუხლი),⁸⁰⁴ რაც სამოქალაქო საპროცესო ქმედუნარიანობის მნიშვნელოვანი ელემენტია.⁸⁰⁵ ამიტომ მიზანშეწონილია, კონფიდენციალობა დაიცვან პირებმა, რომლებიც პირველი ინსტანციის სასამართლოში გამოდიან წარმომადგენლებად. აქაც ადგილი აქვს კლიენტსა და წარმომადგენელს შორის ფიდუციურ ურთიერთობას. იგივე შეიძლება ითქვას ორგანიზაციის თანამშრომლებზე, რომლებიც ორგანიზაციის საქმეებზე წარმომადგენლებად გამოდიან სასამართლოში (სსსკ-ის 96-ე მუხლი). საგულისხმოა, რომ ადვოკატის თანამშრომელს გასული დროის მიუხედავად კლიენტის თანხმობის გარეშე არ უნდა გაავრცელოს საადვოკატო საქმიანობის განხორციელებისას მისგან მიღებული ინფორმაცია („ადვოკატთა შესახებ“ კანონის მე-17 მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილები, მე-7 მუხლის 1-ლი ნაწილის „ა“ და „ბ“ პუნქტები).⁸⁰⁶ ამდენად, საადვოკატო საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა ადვოკატის თანამშრომლებზეც უნდა გავრცელდეს. კონფიდენციალობის დაცვა ამ ფორმით ილუზორული იქნებოდა, თუ მაგალითად, აუცილებელი წერითი სამუშაოს შემსრულებელი მდივანი არ იქნებოდა ვალდებული შეენახა საიდუმლო.⁸⁰⁷ ე.ი, მდივანმა უნდა დაიცვას ეს საიდუმლო.

გარდა აღნიშნულისა, ადვოკატს „ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-16 მუხლის თანახმად, შეუძლია, მიიღოს სტაჟიორი, რომელიც კანონით დადგენილი წესით ადვოკატის დავალებით მის უფლებამოსილებებს ახორციელებს. ასევე განსაზღვრულია, რომ სტაჟიორი არ შეიძლება დაიკითხოს მოწმედ იმ საკითხზე, რომელიც მისთვის პროფესიული საქმიანობის განხორციელებისას გახდა ცნობილი. მასზე ვრცელდება ამ კანონის მე-7 მუხლის ვალდებულებები („ადვოკატთა შესახებ“ კანონის მე-16 მუხლის 1-ლი, მე-3 და მე-4 ნაწილები). ესეც პირადი სფეროს ხელყოფის საფრთხეს უკავშირდება. მაშასადამე, ადვოკატის სტაჟიორმაც უნდა დაიცვას პროფესიული საიდუმლოება გასული დროის მიუხედავად და კლიენტის თანხმობის გარეშე არ უნდა გაავრცელოს საადვოკატო საქმიანობის განხორციელებისას მისგან მიღებული ინფორმაცია („ადვოკატთა შესახებ“ კანონის მე-7 მუხლის 1-ლი ნაწილის „ა“ და „ბ“ პუნქტები).⁸⁰⁸ აღნიშნულს ასწორებს ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, რომლითაც თუ ადვოკატის მიერ ინფორმაციის გამჟღავნება აუცილებელია მის მიმართ წაყენებული ბრალდე-

⁸⁰³ იხ. *ი. პილიპენკო*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 22, 23, 24

⁸⁰⁴ იხ. *თ. ლილუაშვილი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 176-177

⁸⁰⁵ იხ. *შ. ქურდაძე*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 212

⁸⁰⁶ ეს კანონი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: http://gba.ge/pdf/2010/kanoni_advokatta_shesaxeb.pdf
[27.05.10 18:36]

⁸⁰⁷ იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 177-178

⁸⁰⁸ ეს კანონი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: http://gba.ge/pdf/2010/kanoni_advokatta_shesaxeb.pdf
[27.05.10 18:36]

ბისაგან თავის დასაცავად⁸⁰⁹ (და სხვა კანონით დადგენილ გამონაკლის შემთხვევებში), მაშინ დასაშვებია კლიენტის შესახებ ინფორმაციის გავრცელება. ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსში გაზიარებულია სწორედ ის პოზიცია, რაზეც საუბარია საქართველოს კონსტიტუციაში: პირს შეუძლია უარი თქვას ჩვენების მიცემაზე საკუთარი თავის ან ახლობელთა წინააღმდეგ, რომელთა წრეც კანონითაა განსაზღვრული (საქ. კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-8 ნაწილი). ეს უნდა ეხებოდეს საკუთარი თავის მიმართ ბრალდების თავიდან აცილებას, სხვა შემთხვევებში აუცილებელია კლიენტის ინტერესების პრიორიტეტულობა იყოს დაცული და ინტერესთა კონფლიქტიც მისი ინტერესების გათვალისწინებით გადაწყდეს.

11.3.2. პასუხისმგებლობა საადვოკატო საიდუმლოების ხელყოფისთვის

ადვოკატი, ერთი მხრივ, მოსარჩელეს უნდა ეხმარებოდეს, მეორე მხრივ, ზოგადად სასამართლო პრაქტიკისა და ჭეშმარიტების დადგენის სამსახურში უნდა იყოს. ცხადია, ის არაა ვალდებული, შეატყობინოს სასამართლოს თავისი კლიენტის მდგომარეობის დამამძიმებელი გარემოებები. ადვოკატმა უნდა მოახსენოს სასამართლოს მხოლოდ ის, რაც თავისი კლიენტის სასარგებლოდ მეტყველებს. პირველ რიგში ადვოკატი იცავს კლიენტის ინტერესებს, რაც ელემენტარული პროფესიული მოვალეობაა. ამასთან, მრავალი საჯაროსამართლებრივი ნორმის საფუძველზე სახელმწიფოს შეუძლია ინდივიდის პირად საიდუმლოებაში ჩარევა. სახელმწიფოს შეუძლია მოქალაქის ნდობა მხოლოდ მაშინ დაიმსახუროს, თუ ის, როგორც კერძო საიდუმლოს მატარებელი, საიდუმლოს დაცვას უზრუნველყოფს. თუმცა აქ ზოგადი ჩვენების მიცემის მოვალეობას არ შეუძლია თანამშრომლების ჩვენების მიცემის მოვალეობა მოიცვას.⁸¹⁰ მოცემულ შემთხვევაში უპირველესია კლიენტის ინტერესების დაცვა.

ამასთან, შესაძლებელია ადვოკატმა კლიენტის საიდუმლო სფერო ხელყოს, თუ ის კლიენტების საიდუმლო სფეროების გარკვეული ნაწილების შესახებ გაგებულ ცნობებს მესამე პირებს გადასცემს ან მათთვის ხელმისაწვდომს ხდის. ამ ფორმით ადვოკატი არღვევს საიდუმლოების შენახვის მოვალეობას (სსკ-ის 709-723-ე მუხლები). ამდენად, კლიენტს შეუძლია დავალების ხელშეკრულების შეუსრულებლობისას სახელშეკრულებო სამართლის ნორმებით ხელმძღვანელობა.⁸¹¹ თუმცა აქ, ალბათ, უფრო ქონებრივი ინტერესის დაკმაყოფილება უნდა იგულისხმებოდეს.

თუ ადვოკატი არ იცავს საადვოკატო საიდუმლოებას და პროფესიული ეთიკის კოდექსს, მაშინ შეიძლება მის მიმართ დადგეს დისციპლინური პასუხისმგებლობა („ადვოკატთა შესახებ“ კანონის 32-ე მუხლი 1-ლი ნაწილის „ა“ და „ბ“ პუნქტები). ადვოკატის მიმართ გამოსაყენებელი დისციპლინური

⁸⁰⁹ თუ მიმნდობის (ან მესამე პირების) პირადი (ინტიმური) ცხოვრების შესახებ ცნობები ადვოკატმა შეიტყო კანონიერი გზით არა თვით კლიენტისაგან (ან თვით კლიენტისგან), მაშინ ადვოკატს შეუძლია ამ ცნობების გამოყენება მისი დაცვის ქვეშ მყოფი პირის პასუხისმგებლობის შემსუბუქების მიზნით. იხ. ლ. კრასავიკოვა, დასახ. ნაშრომი, გვ. 155

⁸¹⁰ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 176-177, 211-212

⁸¹¹ იქვე, გვ. 188-189

სახდელის სახეები: გაფრთხილება, საადვოკატო საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა 6 თვიდან 3 წლამდე; საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის წევრობის შეწყვეტა („ადვოკატთა შესახებ“ კანონის 34-ე მუხლი 1-ლი და მე-2 ნაწილები). დისციპლინური პასუხისმგებლობის წარმოშობის საფუძველი შეიძლება იყოს ინტერესთა კონფლიქტიც. თუ არსებობს ინტერესთა კონფლიქტი, მაშინ ადვოკატმა წარმომადგენლობაზე უნდა განაცხადოს უარი. აღნიშნული პრაქტიკული მნიშვნელობისაა, ვინაიდან ამ შემთხვევაში წარმომადგენლობითი უფლებამოსილების გაგრძელება საფრთხეს უქმნის კლიენტის ინტერესების პრიორიტეტულობას, ნდობისა და კონფიდენციალობის დაცვას.⁸¹²

ამასთან, ადვოკატთა ასოციაციის წევრობის შეწყვეტის ერთ-ერთი საფუძველია ადვოკატის მიმართ კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი განზრახი დანაშაულის ჩადენისთვის („ადვოკატთა შესახებ“ კანონის 21³-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „დ“ პუნქტი). ადვოკატს სამართალდარღვევის ჩადენისთვის ეკისრება პასუხისმგებლობა საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი საერთო წესით („ადვოკატთა შესახებ“ კანონის 36-ე მუხლი), თუ ჩადენილი ქმედება დანაშაულის ნიშნებს შეიცავს. მაგალითად, ადვოკატი შეიძლება დაისაჯოს თაღლითობისთვის (180-ე მუხლი), კერძო კომუნიკაციის საიდუმლოების დარღვევისთვის (158-ე მუხლის მე-3 ნაწილი)... საჯარიმო სანქცია ამ შემთხვევაში ეხება როგორც ადვოკატებს, ისე მათ თანაშემწეებს.⁸¹³ ამდენად, აღნიშნულმა შეიძლება გამოიწვიოს საადვოკატო საიდუმლოების ხელყოფაც.

წესების დარღვევის გამო სისხლისსამართლებრივი და დისციპლინარული სანქციები შეიძლება კუმულატიურად იყოს გამოყენებული.⁸¹⁴

დიდი მნიშვნელობა აქვს დისციპლინური დასჯის შესაძლებლობას მაშინ, როცა სისხლისსამართლებრივი სანქცია შეუძლებელია, მაგალითად, საჩივრის წარდგენის შეუძლებლობის ან განზრახვის დოკუმენტურად დასაბუთების შეუძლებლობის გამო. დისციპლინურ სამართალში გაბატონებულია მართლზომიერების პრინციპი, რის გამოც პრინციპები „nulla poena sine lege“ (არ არსებობს სასჯელი კანონის გარეშე) და „ne bis in idem“ (დაუშვებელია ერთი და იგივე ქმედებისთვის განმეორებით დასჯა) არ მოქმედებს.⁸¹⁵

ამასთან, უმნიშვნელოვანესია კონფიდენციალური ინფორმაციის გავრცელებისთვის ადვოკატის მიმართ სამოქალაქო პასუხისმგებლობის დაკისრება, რაც ზემოთ განხილული დისციპლინური პასუხისმგებლობისაგან განსხვავდება. თუმცა საიდუმლოს მფლობელის თანხმობის შემთხვევაში ან

⁸¹² იხ. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2011 წლის 3 ივნისის გადაწყვეტილება (№022/11). საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ ამ საკითხის სამართლებრივად სწორად გადაწყვეტის გამო ძალაში დატოვა დისციპლინური პასუხისმგებლობის ფორმად გაფრთხილების გამოყენების შესახებ ეთიკის კომისიის გადაწყვეტილება. იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სადისციპლინო პალატის 2011 წლის 22 ივლისის გადაწყვეტილება (№დს-შ/7-11)

⁸¹³ იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 176-188. საადვოკატო საიდუმლოების სამართლებრივ ასპექტებზე სისხლის საპროცესო სამართალში იხ. *ვ. მეფარიშვილი*, ცხოვრება და კანონი, მე-2 შევსებული გამოცემა, თბ., „სამართალი“, 2008, გვ. 206-219

⁸¹⁴ იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 182

⁸¹⁵ იქვე, გვ. 185, 213-214

მაკონტროლებელი ორგანოების წერილობითი თანხმობის არსებობისას საიდუმლოების გამჟღავნება არაა მართლსაწინააღმდეგო.⁸¹⁶

უპირველეს ყოვლისა, არასათანადო პრაქტიკის წარმოებისთვის ზიანის მიყენების შემთხვევაში ადვოკატს (წარმომადგენელს) შეიძლება დაეკისროს სამოქალაქო პასუხისმგებლობა. მაგალითად, ადვოკატი დაახლოებით ათი წლის განმავლობაში ეწეოდა საადვოკატო საქმიანობას და საგულდაგულოდ იცავდა კლიენტის ინფორმაციას. თუმცა ერთხელ ადვოკატის ოთახის კუთილმოუწყობლობის გამო ადვოკატმა კლიენტის შესახებ მონაცემები (მათ შორის ინტიმური ინფორმაციის შემცველი მტკიცებულებები) დროებით შეიტანა სხვა ადვოკატის ოთახში, რომელშიც სხვა კლიენტებიც შედიოდნენ. ადვოკატის სამუშაო ოთახში რამდენიმეჯერ კლიენტების მარტო დატოვების გამო ისინი გაეცნენ საიდუმლო ინფორმაციას. ამასთან, ადგილი ჰქონდა ამ ინფორმაციის გამოყენებას თვით საიდუმლოს მფლობელის წინააღმდეგ, რის გამოც მან ეს საქმე წააგო. აღნიშნულმა თავისთავად გამოიწვია ზიანი, რომელიც შეიძლება ქონებრივი ან/და არაქონებრივი ხასიათის იყოს. ამდენად, ადვოკატმა ვერ უზრუნველყო კლიენტის კონფიდენციალური ინფორმაციის დაცვა და ამ ინფორმაციის დაცვის მოვალეობის შესახებ წესები დაარღვია. სწორედ აღნიშნულმა მართლსაწინააღმდეგო ქმედებამ განაპირობა შედეგი, რომელიც აისახა ზიანში. ამიტომ ადვოკატის (ან ადვოკატთა) წინაშე შეიძლება დადგეს სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა, რომელიც გარკვეული საფუძვლების კუმულატიურ არსებობას გულისხმობს. თვით ზიანის ხასიათიდან გამომდინარე, კონკრეტული გარემოებების გათვალისწინებით ადვოკატის მიმართ შეიძლება დელიქტური პასუხისმგებლობა დადგეს (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

როგორც ითქვა, საადვოკატო ბიუროებში უნდა იყოს სათანადო პირობები, რათა მესამე პირებს არ ჰქონდეთ კლიენტის საიდუმლო ცნობების გაცნობის საშუალება.⁸¹⁷ აღნიშნულს დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს, ვინაიდან შეიძლება გამოიწვიოს კონფიდენციალობის დარღვევა.⁸¹⁸ საერთოდ, „ადვოკატთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, ადვოკატმა არ უნდა განახორციელოს ისეთი ქმედება და არ უნდა დაამყაროს ისეთი ურთიერთობა, რომელიც საფრთხეს უქმნის კლიენტის ინტერესებს, ადვოკატის პროფესიულ საქმიანობას, რომელშიც, თავის მხრივ, საადვოკატო საიდუმლოების დაცვა მოიაზრება. ამასთან, ადვოკატი ასევე უნდა ზრუნავდეს მიმნდობის იმუნიტეტის უზრუნველყოფასა და დაცვაზე.⁸¹⁹ აღნიშნული წესის დარღვევა მიუთითებს ადვოკატის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებაზე, რომელმაც შეიძლება ბრალეულად (განზრახ ან გაუფრთხილებლობით) გამოიწვიოს ზიანი. ამ ზიანის ხასიათის დადგენის შემდეგ უნდა იყოს შესწავლილი სამოქალაქო პასუხისმგებლობის სხვა წინაპირობები. აღნიშნულს უნდა მოჰყვეს ზიანის გამოთვლა სხვადასხვა კრიტერიუმის მიხედვით. შემდეგ დაინტერესებულ პირს შეუძლია

⁸¹⁶ იქვე, გვ. 179

⁸¹⁷ იქვე, გვ. 110-111

⁸¹⁸ იხ. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2010 წლის 15 დეკემბრის გადაწყვეტილება (№086/10)

⁸¹⁹ აღნიშნულის შესახებ იხ. *ო. პილიპენკო*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 22-24

საკუთარი ინტერესის დაცვა მოსთხოვოს ადვოკატს უფლების დაცვის კონკრეტული ფორმების გამოყენებით. აქ ცენტრალურ როლს თამაშობს პირადი სფეროს დაცვა ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესახებ მოთხოვნათა დაყენების გზით. ამდენად, სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საფუძველთა არსებობისას უნდა დადგეს სსკ-ის 992-1008-ე მუხლებით გათვალისწინებული შედეგები.

11.4. პირადი სფერო და საბანკო საიდუმლოება

11.4.1. საბანკო საიდუმლოების არსი

საბანკო საიდუმლოება დაცულია საქართველოს კანონით „კომერციული ბანკების შესახებ“, ასევე ორგანული კანონით „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“. იურიდიულ ლიტერატურაში საბანკო სამართალი ტრადიციულად განიხილება კომპლექსურ დარგად. შესაბამისად, ამ კონტექსტში განიხილება საბანკო საიდუმლოებაც, რომელიც გათვალისწინებულია სხვადასხვა საკანონმდებლო აქტში. შევჩერდეთ ცნებაზე „საბანკო საიდუმლოება“. იგი გაიგება, როგორც საბანკო ანგარიშისა და შენატანის, ანგარიშთან დაკავშირებით საბანკო ოპერაციები და კლიენტის შესახებ ცნობები,⁸²⁰ რომელთა გაგრძელებამ შეიძლება კერძო ცხოვრება ხელყოს.⁸²¹

საბანკო საიდუმლოებაზე უფლების წარმოშობის საფუძველია პირის თავისუფალი ნების გამოვლენა, დადოს გარიგება საბანკო ანგარიშის ან შენატანის თაობაზე. ასეთი სურვილი პირს ჩამოუყალიბდება საკრედიტო დაწესებულებათა განუსაზღვრელ წრესთან დაკავშირებით. შემდეგ პირი ირჩევს იმ ორგანიზაციას, რომელიც შედარებით სრულად შეესაბამება მის პირად ინტერესს და რომელსაც შეუძლია ყველაზე სრულად დააკმაყოფილოს მისი პირადი მოთხოვნილებანი. ამასთან, საბანკო საიდუმლოებაზე უფლება წარმოიშობა იმ მომენტიდან, როცა პირი მიმართავს კონკრეტულ საკრედიტო ორგანიზაციას, რომელიც პირმა ამოირჩია საკუთარი ფულადი საშუალებების ან სხვა ღირებულებების შესატანად. პირს აქვს უფლება, განკარგოს ბანკებში საკუთარი შენატანების შესახებ ცნობები. ეს ყველაფერი, თავის მხრივ, ეხება კერძო ცხოვრებას. შესაბამისად, მას შეუძლია ამ ცნობების ფარულობა (კონფიდენციალობის დაცვა) მოითხოვოს. ასევე კერძო ცხოვრებასთან უშუალოდ კავშირშია ცნობები, რომლებიც ეხება განსაზღვრული თანხის შეტანას თავის ან სხვის სახელზე, შენატანის განკარგვაზე ნდობის გაცემას, შენატანის მიღებას, ობლიგაციების ყიდვა-გაყიდვას და სხვა ოპერაციებს. ბანკთან გარიგების დადებით კი კლიენტი ბანკს ანდობს საკუთარ ბიუჯეტის, ასევე სხვებთან კავშირ-ურთიერთობების შესახებ ცნობებს.⁸²² ამდენად, საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა ვრცელდება კლიენტთან დაკავშირებული ყველა ფაქტსა და შეფასებაზე, რის შესახებაც ბანკმა მიიღო ცნობები. მნიშვნელობა არა აქვს, ცნობები კლიენტის

⁸²⁰ იხ. ტ. დრობიშვესია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 85

⁸²¹ იხ. მ. ცაცანაშვილი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 117-119

⁸²² იხ. ტ. დრობიშვესია, დასახ. ნაშრომი, გვ. 86-87

შეტყობინების საფუძველზე მოიპოვეს, მესამე პირებისა თუ საკრედიტო დაწესებულების, კერძოდ, მისი ორგანოს ან თანამშრომლის მიერ განხორციელებული ღონისძიების შედეგად. საბანკო საიდუმლოებას განეკუთვნება არა მხოლოდ საბანკო ოპერაციებიდან ცნობილი ფაქტები, როგორცაა ანგარიშის მდგომარეობა, სამეწარმეო დაწესებულებათა პასივებისა და აქტივების შესახებ ძირითადი ცნობების ერთობლიობა და სხვა მსგავსი ცნობებისა, არამედ ასევე აქტების გაცნობა-დათვალიერება, კვალი და შეფასებები, რომლებიც საკრედიტო დაწესებულებას ჩამოუყალიბდა. ამასთან, საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა არა მხოლოდ წმინდა ქონებრივი საკითხებით შემოიფარგლება, არამედ უკავშირდება ასევე კლიენტთა კერძო ურთიერთობის საფუძველზე სამკვიდროს გახსნას, განქორწინებას, საალიმენტო მოვალეობებს და ა. შ.⁸²³

11.4.2. საბანკო საიდუმლოების დაცვის ძირითადი სამართლებრივი საფუძვლები

საბანკო საიდუმლოება დაცულია საქართველოს კანონით „კომერციული ბანკების შესახებ“. მოცემული კანონის მე-17 მუხლის 1-ლ ნაწილში დადგენილია, რომ არავის აქვს უფლება დაუშვას ვინმე კონფიდენციალურ ინფორმაციასთან, გათქვას და გაავრცელოს ასეთი ინფორმაცია ან გამოიყენოს პირადი სარგებლობისთვის. ამ სახის ინფორმაცია შეიძლება მიეცეს მხოლოდ საქართველოს ეროვნულ ბანკს მისი კომპეტენციის ფარგლებში. ამასთან, ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, ფიზიკური და იურიდიული პირების ოპერაციებისა და ანგარიშების შესახებ ინფორმაცია შეიძლება მიეცეთ თვით ანგარიშის მფლობელებს, მათ ზემდგომებს და წარმომადგენლებს, სასამართლო და საგამოძიებო ორგანოებს მათ წარმოებაში არსებულ საქმეებზე და საგადასახადო სამსახურებს მხოლოდ სასამართლო გადაწყვეტილებით. ეს მონაცემები პირის კერძო ცხოვრების ქონებრივ ასპექტებს ეხება. ცნობები, რომლებიც საბანკო თუ საკრედიტო დაწესებულებებს აქვთ ამა თუ იმ ანგარიშისა თუ შეტანატის თაობაზე, წარმოადგენს პირის ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციას. სწორედ ამ ინფორმაციის გახმაურებამ შეიძლება გამოიწვიოს კერძო სფეროს შელახვა.

პროფესიული საიდუმლოების ერთ-ერთი გამოვლინება საბანკო საიდუმლოების სახით ასევე გათვალისწინებულია ორგანულ კანონში „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“. საგულისხმოა, რომ ეროვნული ბანკის საბჭოს მოქმედ თუ ყოფილ წევრს, ეროვნული ბანკისა და საქართველოს ფინანსური მონიტორინგის სამსახურის თანამშრომლებს ან აუდიტორს ეკრძალება არაუფლებამოსილი პირის დაშვება კონფიდენციალურ ინფორმაციასთან, ასეთი ინფორმაციის გათქმა ან გავრცელება ან პირადი სარგებლობისთვის გამოყენება (ორგანული კანონის „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ მე-20 მუხლის 1-ლი ნაწილი). ამასთან, დასაშვებია ეროვნულ ბანკში არსებული ნებისმიერი ინფორმაცია, მონეტარული პოლიტიკის,

⁸²³ იხ. P. Kersten, Zur Reichweite der Verschwiegenheitspflicht im Kreditgewerbe (Dissertation), Köln, 2010, გვ. 23

სტატისტიკური და საფინანსო სექტორის სტაბილურობის მიზნებიდან გამომდინარე, ეროვნული ბანკის საბჭოს გადაწყვეტილებით შეიძლება გონივრული ვადით გამოცხადდეს კონფიდენციალურად. ამ სახის ინფორმაციის ნუსხას, შეზღუდვის ვადასა და გაცემის წესს განსაზღვრავს ეროვნული ბანკის საბჭო (ორგანული კანონის „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ მე-20 მუხლის მე-5 ნაწილი).

გარდა აღნიშნულისა, კონფიდენციალური ინფორმაციის დაცვის წესი და პირობები განისაზღვრება „უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაციის აღკვეთის ხელშეწყობის შესახებ“ საქართველოს კანონით საქართველოს ფინანსური მონიტორინგის სამსახურის მიერ (ორგანული კანონის „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ მე-20 მუხლის მე-2 ნაწილი). პირის ფინანსურ მდგომარეობას შეეხება გარკვეული გარიგებების დადება. თუმცა გარიგებათა განსაზღვრული წრე ექვემდებარება მონიტორინგს: პირის მიერ დადებული ან შესრულებული გარიგება ან/და მისი დანაწევრების მიზნით განხორციელებულ გარიგებათა ერთობლიობა, თუ ამ გარიგების ან გარიგებათა ერთობლიობის ფასი აღემატება 20 000 ლარს ნაღდი ანგარიშსწორების შემთხვევაში და 40 000 ლარს უნაღდო ანგარიშსწორების შემთხვევაში და, ამავე დროს, გარიგება საექვოა და არის ამ მუხლით გათვალისწინებული ერთ-ერთი გარიგება („უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაციის აღკვეთის ხელშეწყობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის 1-ლი ნაწილი).

ამავე კანონის მე-12 მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, საქართველოს ფინანსური მონიტორინგის სამსახურმა, საზედამხედველო და სამართალდამცავმა ორგანოებმა, ამ ორგანოების ხელმძღვანელებმა და თანამშრომლებმა უნდა უზრუნველყონ მოცემული კანონის შესაბამისად მიღებული იმ ინფორმაციის დაცვა, რომელიც შეიცავს პირად, საბანკო, კომერციულ ან პროფესიულ საიდუმლოს და ასეთი ინფორმაცია გასცეს საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით („უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაციის აღკვეთის ხელშეწყობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-12 მუხლის მე-2 ნაწილი). ამასთან, საქართველოს ფინანსური მონიტორინგის სამსახურს, მონიტორინგის განმახორციელებელ პირებს, საზედამხედველო ორგანოებს, მათ ხელმძღვანელებსა და თანამშრომლებს არ ეკისრებათ პასუხისმგებლობა თავიანთი უფლებამოსილების ფარგლებში განხორციელებული შესაბამისი მოქმედების შედეგად ნორმატიული აქტით ან ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ინფორმაციის კონფიდენციალობის დაცვის ვალდებულების დარღვევისთვის ან ასეთი ინფორმაციის დაცვის ან გაცემისთვის, გარდა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის შემთხვევისა („უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაციის აღკვეთის ხელშეწყობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-12 მუხლის მე-3 ნაწილი).

ასევე შეიძლება წარმოიშვას შეკითხვა: არასაბანკო დაწესებულებებმაც უნდა დაიცვას კონფიდენციალობა? „არასაბანკო სადეპოზიტო დაწესებულებების – საკრედიტო კავშირების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-16 მუხლის 1-ლი ნაწილის მიხედვით, საკრედიტო კავშირის წევრის ანაბრისა და სასესხო ოპერაციის თაობაზე ინფორმაცია ამავე კავშირის არაწევრი პირებისთვის კონფიდენციალურია. იგი მათზე გაიცემა მხოლოდ სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილებით. თუმცა მოცემული მუხლის მე-2

ნაწილის თანახმად, საზედამხედველო ფუნქციის განსახორციელებლად ეროვნულ ბანკს შეუძლია მიიღოს დასახელებული და საკრედიტო კავშირის საქმიანობასთან დაკავშირებული ნებისმიერი ინფორმაცია და დოკუმენტი.

ამდენად, საბანკო საიდუმლოების ხელყოფისას შესაძლებელია სახელშეკრულებო ურთიერთობიდან გამომდინარე დადგეს სამოქალაქო პასუხისმგებლობა. დაინტერესებულ პირს საკუთარი საიდუმლოება შეუძლია დაიცვას სსკ-ის 863-ე მუხლის საფუძველზე, რომლითაც საკრედიტო დაწესებულებამ უნდა დაიცვას ანგარიშთან დაკავშირებული და სხვა ისეთი ფაქტების საიდუმლოება, რომლებიც ცნობილი გახდა მისთვის ანგარიშის მფლობელთან საქმიანი ურთიერთობისას. თუმცა აქედან არსებობს გამონაკლისი, როცა ამ ვალდებულების დარღვევა გამორიცხავს სამოქალაქო პასუხისმგებლობას, კერძოდ, კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევაში ან თუ საქმე ეხება ისეთ ჩვეულებრივ საბანკო ინფორმაციას, რომელიც ანგარიშის მფლობელის ინტერესებს არ ხელყოფს. ამასთან, როცა აღნიშნული ტიპის საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა არის ხელშეკრულების შემადგენელი ნაწილი, ამ მოვალეობის ხელყოფა, თავის მხრივ, ვალდებულების დარღვევას წარმოადგენს. აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია დადგინდეს ვალდებულების დარღვევა, რაც იწვევს სსკ-ის 394-399-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შედეგებს.

გარდა ამისა, საბანკო საიდუმლოების ხელყოფა გამოიხატება შესაბამისი ინფორმაციის გავრცელებაში ან უფლებამოსილი პირის ნებართვის გარეშე მესამე პირთა ინტერესების გამოყენებაში. სხვა შემთხვევაში ბანკის მიერ საბანკო საიდუმლოების გახმაურების დროს წარმოიშობა კლიენტის უფლება ქონებრივი თუ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესახებ⁸²⁴ და შეიძლება დადგეს სსკ-ის 992-1008-ე მუხლებში მოცემული შედეგები.

11.5. პირადი სფერო და სანოტარო მოქმედების საიდუმლოება

11.5.1. სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების არსი

კანონი „ნოტარიატის შესახებ“ განსაზღვრავს სანოტარო მოქმედების საიდუმლოებას. მას განეკუთვნება ცნობები, რომლებიც მისთვის ცნობილი გახდა სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით. სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების დაცვა ევალება ნოტარიუსს თანამდებობიდან გათავისუფლების შემდეგაც (მე-8 მუხლის 1-ლი ნაწილი). მართალია, ეს კანონი საჯაროსამართლებრივი ხასიათისაა, მაგრამ ეხება იმ მონაცემებს, რომლებიც კერძო ხასიათისაა. აქ კი უმნიშვნელოვანესია მათი დაცვა კერძოსამართლებრივი თვალსაზრისით, ვინაიდან პირის უფლებრივი მდგომარეობის აღდგენას უკავშირდება.

უპირველეს ყოვლისა, სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების დასადგენად აუცილებელია, განისაზღვროს, რა მოიაზრება მოცემულ სანოტარო მოქმედებაში. როგორც „ნოტარიატის შესახებ“ კანონის 38-ე მუხლის 1-ლი ნაწილიდან ჩანს, სანოტარო მოქმედებებს განეკუთვნება: კანონით დადგენი-

⁸²⁴ იხ. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანი და მისი ანაზღაურების პრობლემა, გვ. 125

ლი წესით ან მხარეთა შეთანხმებით დადებული გარიგების დადასტურება; საკუთრების უფლების მოწმობის გაცემა; მემკვიდრეობის უფლების მოწმობის გაცემა; მეუღლეთა საერთო ქონებაში წილზე საკუთრების უფლების მოწმობის გაცემა; დოკუმენტის ასლისა და ამონაწერის სისწორის შემოწმება დედანთან; ერთი ენიდან მეორეზე თარგმნის სისწორის შემოწმება; შესანახად გადაცემული დოკუმენტების მიღება და სხვა. ასევე ნოტარიუსი უწევს პირებს სამართლებრივ კონსულტაციას და მათი თხოვნით ადგენს დოკუმენტების პროექტებს („ნოტარიატის შესახებ“ კანონის 38-ე მუხლის მე-3 ნაწილი). „სანოტარო მოქმედებათა შესრულებისათვის საზღაურის შესახებ“ საქართველოს კანონით სანოტარო მოქმედებათა შესრულებისათვის კი დაწესებულია საზღაური. ამდენად, მიზანშეწონილია, სანოტარო მოქმედებათა საიდუმლოება მთელ ზემოთ ჩამოთვლილ მოქმედებაზე გავრცელდეს. აღნიშნული კი პირის კერძო ცხოვრების საიდუმლოების გაცილებით ეფექტურად დაცვის წინაპირობაა. მაშასადამე, ნოტარიატის კომპეტენცია არა მხოლოდ გარიგების საფუძველზე წარმოშობილი სამართლებრივი ურთიერთობების, არამედ უფლებების არსებობისა და იურიდიული მნიშვნელობის ფაქტების დადასტურებას ეხება.⁸²⁵ ამდენად, სანოტარო მოქმედების საიდუმლოებაა კანონით დადგენილი წესით ან მხარეთა შეთანხმებით დადებული გარიგების დადასტურების, სხვადასხვა უფლების დამადასტურებელი მოწმობების გაცემის, დოკუმენტის ასლისა და ამონაწერის დედანთან სისწორის, ასევე თარგმანის სისწორის შემოწმების, შესანახად გადაცემული დოკუმენტების, სანოტარო მოქმედებებისთვის საზღაურის გადახდისა და სხვა მსგავსი მოქმედებების განხორციელებისას მიღებული ცნობები. პროფესიული საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა აღიარებულია ასევე ნოტარიუსთა დეონტოლოგიის (ეთიკის) კოდექსით (მე-2 მუხლის მე-6 ნაწილი).

11.5.2. სანოტარო მოქმედების საიდუმლოებისა და კერძო სფეროს დაცვის ძირითადი სამართლებრივი საფუძველები

იბადება შეკითხვა: სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა მხოლოდ ნოტარიუსზე ვრცელდება? აღნიშნული საკითხი პრაქტიკული მნიშვნელობისაა. მიზანშეწონილია, მოცემული პროფესიული საიდუმლოება ფართოდ იყოს ინტერპრეტირებული, ვინაიდან სანოტარო მოქმედებათა შემსრულებელთა წრე მხოლოდ ნოტარიუსით როდი შემოიფარგლება. სანოტარო მოქმედება შეიძლება სხვა თანამდებობის პირმაც ჩაატაროს (მაგალითად, გემის კაპიტანმა). აქედან გამომდინარე, უმჯობესია სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების დაცვა დაევალოს როგორც ნოტარიუსს, ისე სანოტარო მოქმედების შემსრულებელ სხვა თანამდებობის პირს. ასევე აღნიშნული საიდუმლოება უნდა დაიცვან იმ თანამდებობის პირებმა, რომლებმაც მათი სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას შეიტყვეს სანოტარო მოქმედების შესახებ. ეს მოვალეობა გრძელდება მათი თანამდებ-

⁸²⁵ იხ. ლ. ინჭკირველი, ნოტარიატისა და სასამართლოს კომპეტენციათა გამოჯენისთვის, წიგნში „ქართული კერძო სამართლის კრებული“, წ. I, თბ., საია, 2004, გვ. 221

ბობიდან განთავისუფლების შემდეგაც.⁸²⁶ ამასთან, სანოტარო მოქმედების შესახებ ცნობები გაიცემა მხოლოდ მათზე, ვისი თხოვნითაც შესრულდა სანოტარო მოქმედება ან მათ წარმომადგენელზე. საგამოძიებო ან სასამართლოს ორგანოს მოთხოვნით დასაშვებია ნოტარიუსმა გასცეს ცნობები სანოტარო მოქმედების შესახებ იმ სისხლის და სამოქალაქო სამართლის საქმეებზე, რომლებიც საგამოძიებო ორგანოს ან სასამართლოს წარმოებაშია. ასევე საგადასახადო ორგანოს მოთხოვნის შემთხვევაში ნოტარიუსმა უნდა წარუდგინოს ცნობა იმ ქონების ღირებულების შესახებ, რომელიც პირის საკუთრებაში გადავიდა („ნოტარიატის შესახებ“ კანონის მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილი).

გარდა ამისა, ნოტარიუსს შეუძლია ანდერძის არსებობისა თუ შინაარსის შესახებ მხოლოდ მონადერძის გარდაცვალების შემდეგ გაამხილოს („ნოტარიატის“ შესახებ კანონის მე-8 მუხლის მე-3 ნაწილი). აღნიშნული კანონი ასევე უშვებს სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების დაცვის მოვალეობისაგან განთავისუფლების შემთხვევებსაც, სახელდობრ, იმ პირის წერილობითი თანხმობისას, ვისი თხოვნითაც შესრულდა სანოტარო მოქმედება ან მისი წარმომადგენლის წერილობითი თანხმობისას; ასევე ამ მოვალეობისაგან შეიძლება სასამართლომაც გაათავისუფლოს ნოტარიუსი, თუ პირი გარდაიცვალა და არ ჰყავს უფლებამონაცვლე ან უფლებამონაცვლესთან დაკავშირება არის შეუძლებელი („ნოტარიატის შესახებ“ კანონის მე-8 მუხლის მე-4 ნაწილი). მართალია, სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების დაცვა პირის კერძო სფეროს ერთ ნაწილს ეხება, მაგრამ მნიშვნელოვან კომპონენტს წარმოადგენს კერძო ცხოვრების დასაცავად. ესაა პირის უფლება, ვისთან, რის თაობაზე და როგორ შევა სამართლებრივ ურთიერთობაში, რაც შეიძლება სანოტარო წესით დადასტურდეს. აქ საქმე ეხება სახელშეკრულებო თავისუფლების, ზოგადად კი ნების ავტონომიის განხორციელებას. სწორედ ამ სფეროში ვლინდება პირადი ცხოვრების მნიშვნელოვანი ნაწილი. ამიტომ სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების დაცვა უზრუნველყოფს კერძო სფეროს დაცვას.

ასევე საგულისხმოა, რომ ნოტარიუსმა უნდა აანაზღაუროს ზიანი, რომელიც კლიენტს მიადგა სამსახურებრივი მოვალეობის შეუსრულებლობით ან არაჯეროვანი შესრულებით. „ნოტარიატის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-19 მუხლის თანახმად, ნოტარიუსს პასუხისმგებლობა ეკისრება პირდაპირი ქონებრივი ზიანისთვის, რომელიც გამოიწვია ნოტარიუსის განზრახმა ან გაუფროთხილებელმა მოქმედებამ. ის მიუღებელი ზიანისთვის პასუხს არ აგებს.⁸²⁷

საგულისხმოა ერთ-ერთი საქმე, რომელშიც განიხილებოდა სანოტარო მოქმედების ბათილად ცნობა. აქ, ბუნებრივია, რომ საქმე ამ მოქმედების განხილვას შეეხებოდა, რაც, თავის მხრივ, უკავშირდება სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების ხელყოფას. აქ უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ სსკ-ის მე-18 მუხლი შეეხება სახელის ტარების უფლებას, პატივს, ღირსებას, პირადი ცხოვრების საიდუმლოებას, პირად ხელშეუხებლობას,

⁸²⁶ სანოტარო მოქმედებათა საიდუმლოების პრინციპის შესახებ იხ. დ. სუხიტაშვილი, საქართველოს სანოტარო სამართალი, თბ., 2002, გვ. 15-16

⁸²⁷ იქვე გვ. 49

საქმიან რეპუტაციას, ნებართვის გარეშე გამოსახულების გამოქვეყნებას. ნოტარიუსის მიერ განხორციელებული სანოტარო მოქმედებები არ შეიცავს ამ სიკეთეთა ხელყოფას, ამიტომ მათი მხრიდან არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესახებ მოთხოვნა უკანონოა. არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება დასაშვებია კანონით ზუსტად განსაზღვრულ შემთხვევებში (სსკ. 413-ე მუხლი), კერძოდ, ფულადი კომპენსაცია შეიძლება მოხდეს სხეულის დაზიანების ან ჯანმრთელობისთვის ვნების მიყენების შემთხვევაში.⁸²⁸ აქ აშკარაა საკანონმდებლო ხარვეზი. მიზანშეწონილია, აღნიშნული საკითხი კერძო ცხოვრების დაცვის კონტექსტში განიხილებოდეს. ეს იძლევა საფუძველს, რომ მოცემულ შემთხვევაში შესაძლებელი გახდეს არამატერიალური ზიანის ანაზღაურებაც. ამდენად, სანოტარო მოქმედების საიდუმლოების ხელყოფამ შეიძლება გამოიწვიოს გარკვეული ზიანი, რაც ეხება სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საფუძველთა სიღრმისეულ შესწავლას. პირის კონფიდენციალური ინფორმაციის დაცვის მოვალეობის შელახვა კონკრეტული პირობების არსებობისას შეიძლება ჩაითვალოს დელიქტად და დადგება სსკ-ის 992-1008-ე მუხლებით გათვალისწინებული შედეგები.

11.6. პროფესიული საიდუმლოების სხვა ასპექტები

პროფესიული საიდუმლოების გამოვლინებად უნდა ჩაითვალოს ასევე მომსახურების გაწევისას ან ნარდობის შედეგად გარკვეული ცნობები, რომლებიც მათ საქმიანობას უკავშირდება. უპირველეს ყოვლისა, მუშა, რომელიც შემოდის ოჯახში ოთახების ან სანტექნიკისა თუ ელექტროგაყვანილობის შესარემონტებლად, მან შეიძლება ნახოს ყველაზე ინტიმური ოთახები, როგორცაა საძინებელი ოთახი, აბაზანა. ამ ფორმით კი ის ეცნობა პირადი ცხოვრების განსაზღვრულ დეტალებს, რომლებიც მან უნდა დაიცვას სამსახურებრივი მოვალეობის განხორციელების შემდეგაც. ამასთან, მუშა, რომელიც ახორციელებს ოთახების გარემონტებას ან ქმნის მის დიზაინს, ხდება კონკრეტული პირის კერძო ცხოვრების ნაწილი. შესაბამისად, ის პროფესიული საიდუმლოების ჭრილში უნდა განიხილებოდეს. ასევე ხშირია შემთხვევები, როდესაც მუშები საკუთარ ნახელავს წარმოადგენენ ინტერნეტით, თუმცა ეს ნახელავი უკვე სხვა პირის კერძო სფეროს ელემენტია. აღნიშნული წარმოშობს ამ ორ ინტერესს შორის კონფლიქტს, რაც მოითხოვს მოცემული ურთიერთობის დაბალანსებას. იგივე შეიძლება ითქვას პირზე, რომელმაც მომსახურება გაუწია პირს სახლში. ამ შემთხვევაში პირის თვალწინ გადაიშლება ხოლმე საოჯახო ცხოვრების ესა თუ ის დეტალი, რასაც ოჯახი საგულდაგულოდ ინახავდა ან რაც სულაც ოჯახის წესრიგსა თუ უწესრიგობაზე მეტყველებს. ესეც კერძო ცხოვრების გამოვლინებაა. აქ ვინაიდან საქმე ეხება პირად სფეროს დაცვის უფლებას, წარმოიშობა არასახელშეკრულებო ვალდებულება, რომელიც დელიქტურ ვალდებულებებს შეეხება. საქმე ისაა, რომ პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება

⁸²⁸ აღნიშნულზე იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2004 წლის 25 თებერვლის განჩინება (საქმე №ას-751-1381-03)

აბსოლუტური უფლებაა, რომლის ხელყოფაც წარმოშობს დელიქტურ ვალდებულებებს. ამიტომ პირადი სფეროს დასაცავად ამ ვალდებულებების შესახებ წესები უნდა იყოს გამოყენებული (სსკ-ის 992-ე მუხლი).

12. ინტერესთა კონფლიქტი სამართალწარმოებაში

12.1. ზოგადი დახასიათება სამართალწარმოების საჯაროობისა და საიდუმლო სფეროს დაცვის თაობაზე

როგორც გამოიკვეთა, სამართალწარმოებისას ხშირად შეიძლება წარმოიშვას ინტერესთა კონფლიქტი საიდუმლო სფეროსა და პროცესის საჯაროობას შორის, რაც საინტერესოა საპროცესო ურთიერთობებში კოლიზიის მოწესრიგების სპეციფიკის გათვალისწინებით.

სასამართლოს საჯაროობის ან სამართალწარმოების საჯაროობაში მოიაზრება მხარეებისთვის, როგორც სამართალწარმოების გარეთ მდგომი პირებისთვის, საპროცესო სტადიების უშუალო აღქმა. სასამართლოს სამართალწარმოება ძირითადად საჯაროა. სასამართლო გადაწყვეტილების მისაღებად გამართული მოსამართლეთა თათბირი და გადაწყვეტილების გამოტანა საჯაროდ უნდა მოხდეს. თუმცა პირადი საიდუმლოების სფეროს დაცვისთვის ეს პრობლემა მნიშვნელოვანი არაა, რადგან მოსამართლეთა თათბირისა და გადაწყვეტილების (ან განაჩენის) გახმაურებისას პირადი საიდუმლოების შესახებ ახალი განცხადებების გახმაურება არ ხდება.⁸²⁹

აქვე ხაზგასასმელია, რომ სასამართლოში ყველა საქმე განიხილება ღია სხდომაზე, თუმცა კანონით დადგენილ შემთხვევებში დასაშვებია საქმის დახურულ სხდომაზე განხილვა. ყველა სასამართლო გადაწყვეტილება ცხადდება საქვეყნოდ. ამასთან, პროცესის ფოტო-, კინო-, ვიდეოგადაღება და ტრანსლაცია დასაშვებია მხოლოდ მაშინ, თუ ამას სასამართლო ან სასამართლოს მიერ უფლებამოსილი პირი ახორციელებს. ასევე შესაძლებელია სასამართლომ გაავრცელოს თავის ხელთ არსებული ვიდეო თუ სხვა სახის მასალა, თუ ის კანონს არ ეწინააღმდეგება. სასამართლო სხდომის სტენოგრაფია და აუდიოჩაწერა შეიძლება სასამართლოს მიერ დადგენილი წესით. ამასთან, ეს უფლება შეიძლება სასამართლოს მოტივირებული გადაწყვეტილებით შეიზღუდოს („საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-13 მუხლის 1-ლი, მე-2, მე-3, მე-4 ნაწილები).

როგორც წესი, მხარეები არიან დაინტერესებულნი, რომ შესაძლებლობისამებრ ნაკლები რამ გახმაურდეს მთელი პროცესის შესახებ; ეს ხდება განსაკუთრებით მაშინ, როცა დასახელებული პირი აქამდე სარგებლობდა კარგი რეპუტაციით. აქ საქმე შეიძლება შეეხოს მეტწილად არა მხოლოდ საქმის უშუალო მდგომარეობას, არამედ პირად საფინანსო ურთიერთობებს, საოჯახო ურთიერთობებს, მხარეთა ურთიერთობების მოტივებს ან მაქსიმალურად პირადულ, ავადმყოფურ (პათოლოგიურ) მოთხოვნილებებს და სხვა მრავალს. მაგრამ თუ პირადი საიდუმლო სფეროს დაცვის მოთხოვნა

⁸²⁹ იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 127-128

ნიღება გაცილებით ფართო ხასიათს უნდა ატარებდეს, მაშინ პრაქტიკულად სრულად უნდა ითქვას უარი სამართალწარმოების საჯაროობაზე.⁸³⁰

12.1.1. სამართალწარმოების საჯაროობის ობიექტური ღირებულება

დროთა განმავლობაში არ შეცვლილა სამართალწარმოების საჯაროობის პრინციპი, მაგრამ მისი არსი და მიზანი – კი. დასაწყისში მოქალაქეთა ან გვარის წარმომადგენელთა მონაწილეობა სასამართლო პროცესში სავალდებულო იყო, ვინაიდან მათ ერთად უნდა მოწონებოდათ გადაწყვეტილება, რადგან მოსამართლის როლი მხოლოდ ცალკეულ შემთხვევაში სიზუსტეებზე იყო აგებული და სასამართლოს საჯაროობა მიიღწეოდა სამართლის განვითარებით (სამართლებრივი განათლების შექმნით). ზუსტად ასევეა სამართლებრივი კონტროლი, რომელიც სასამართლოში სამართალწარმოების საჯაროობას მოითხოვს; სამართლის განვითარებამ სასამართლოს საჯაროობის გზით და პრესის საშუალებით სასამართლო სხდომების შესახებ რეპორტაჟების წყალობით წონადობა შეინარჩუნა. ორივე – სამართლებრივი კონტროლი და სამართლებრივი განვითარება (განათლება) – სამართლებრივ სახელმწიფოში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია.⁸³¹

აქ საქმე ეხება უზენაესი ხელისუფლის (სუვერენის) – ხალხის – მიერ სასამართლოების გაკონტროლებას ცალკეული პროცესებისა და გადაწყვეტილებების მატერიალურ და ფორმალურ სისწორეზე, რადგან ეს იქნებოდა შეუძლებელი რიგითი მოქალაქისთვის არასაკმარისი სამართლებრივი ცოდნის გამო. აღნიშნული მიიღწევა ადვოკატების ან სასამართლოს პრესის მომხსენებლების საშუალებით. ამასთან, სამართლებრივი განათლების განვითარება სასამართლოს საჯაროობაზე დაფუძნებულ სამართლებრივ კონტროლთან კავშირშია; ის, ერთი მხრივ, წინაპირობაა და, მეორე მხრივ, ამ სამართლებრივი კონტროლის შედეგი.⁸³²

სასამართლოს საჯაროობის ინტერესთან კოლიზიაში პროცესის მონაწილეთა პირადი საიდუმლოს დაცვის ინტერესი. როგორც ნაწილობრივ სასამართლოს საჯაროობის, ისე პირადი საიდუმლო სფეროს დაცვის პოსტულატიც დემოკრატიის იდეას ეფუძნება. ამდენად, ამოუხსნელია ინტერესთა კონფლიქტი, რადგან შეუძლებელია ისეთი გადაწყვეტილების მიღება, რომელიც ორივე ინტერესს ითვალისწინებს. შესაძლებელია მხოლოდ ინტერესთა აწონ-დაწონვა და ორი პოსტულატიდან კომპრომისი ერთის სასარგებლოდ.⁸³³

12.1.2. სასამართლოს საჯაროობის ფაქტობრივი მნიშვნელობა

სამართალწარმოების საჯაროობის ფაქტობრივი ღირებულება გაცილებით ნაკლებმნიშვნელოვანია, ვიდრე მისი ობიექტური ღირებულება ანუ

⁸³⁰ იქვე, გვ. 129-130

⁸³¹ იქვე, გვ. 132

⁸³² იქვე, გვ. 133

⁸³³ იქვე, გვ. 134-135

მნიშვნელობა, რომელსაც კანონი იძლევა. საზოგადოება იშვიათად იყენებს სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეებთან დაკავშირებით სხდომაზე დასწრების უფლებას. სამოქალაქო დავებს საზოგადოების წევრები ესწრებიან ძირითადად დიდი და ცნობილი ქონებრივი დავების ან სენსაციური ხასიათის საქმეებზე. სამოქალაქო საქმეთა უმეტესობაში შეუძლებელია პროცესში დასწრების გზით მიმდინარე პროცესის შესახებ სრული წარმოდგენის შექმნა. საქმის გარემოებებზე სრული სურათის შექმნა ერთადერთ შემთხვევაში შეიძლება, თუ კანონმდებლობით დასაშვებია წერილობითი ფიქსაცია და გადაწყვეტილების გამოტანა ხდება მტკიცებულებების სასამართლო განხილვის გზით.⁸³⁴

სასამართლო პროცესში თუ ვინმეს მაინც სურს, გარკვეული მოტივებიდან გამომდინარე, სასამართლო სხდომის დარბაზში მომხდარის თაობაზე ინფორმირება, დღეს მას ხელი მიუწვდება მრავალ საშუალებასთან (დაინტერესებულ პირს შეუძლია სასამართლო შენობებთან მისვლა, ყოველდღიური პრესის საშუალებებში, პროცესების შესახებ სენსაციურად შეფუთულ და სურათებით მოფენილ სტატიას გაეცნოს სხვადასხვა ჟურნალში ან სატელევიზიო გადაცემებს უცქიროს). შესაბამისად, საზოგადოებისთვის განკუთვნილი სკამები რჩება სასამართლოს შეხვედრის ოთახებში პრაქტიკულად ყოველთვის ცარიელი. უმეტესწილად საქმეთა მცირე რაოდენობას შეუძლია განსაკუთრებული მასალის გამო ან ასევე პროცესში საჯარო პირების (კინოვარსკვლავი, პოლიტიკოსი, ასევე ცნობილი დამნაშავეები და ა. შ.) არაერთხელ მონაწილეობის გამო სასამართლო დარბაზებში საზოგადოების ყურადღება მიიქცოს. ზოგჯერ შეიძლება ბულვარული პრესის საშუალებით გაცხარდეს და „სენსაციურ პროცესებად“ მოინათლოს საქმეები, რომლებშიც ემოციები მნიშვნელოვანწილად მძლავრობს. იბადება შეკითხვა: ფაქტობრივი ურთიერთობების გათვალისწინებით სასამართლოს საჯაროობას აქვს თუ არა აზრი? რთულია მტკიცე პასუხის გაცემა. სასამართლოების ობიექტურობა რაც უფრო საეჭვოა, მით უფრო დიდია ინტერესი საქმის განხილვის ეტაპზე. სასამართლო სხდომის დარბაზებში იზრდება კრიტიკოსთა რაოდენობა. პროცესში შეიძლება ესწრებოდნენ მესამე პირებიც, თუმცა ამ გზით კიდევ უფრო მეტი ადამიანი ეცნობა მათ საიდუმლოს, ვიდრე მხოლოდ პროცესში მონაწილეობისას.⁸³⁵

12.13. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები, როგორც საჯაროობის ქომაგები

თავისუფალ სახელმწიფოში პრესას ცნობების გავრცელებასა და მოქალაქის ნების ფორმირებასთან დაკავშირებით დიდი როლი აქვს. პრესის მოვალეობაა, გაავრცელოს საიდუმლო ინფორმაციის საზოგადოებაში შესაძლო მართლსაწინააღმდეგო გამოყენება, სასამართლო სამართალწარმოებას თვალყური ადევნოს, გააკრიტიკოს. ამ გაგებით პრესა არის სასამართლო განხილვის მაკონტროლებელი საშუალებაც.⁸³⁶

⁸³⁴ იქვე, გვ. 135-136

⁸³⁵ იქვე, გვ. 136-138

⁸³⁶ იქვე, გვ. 138-139

სასამართლოს საჯაროობის პრინციპი პრაქტიკულად ძირითადად პრესის საშუალებით ხორციელდება. პრესა სასამართლოს საჯაროობას ეფექტურად ახორციელებს, თუმცა უკმაყოფილებასაც ტოვებს: პრესა საზოგადოების ზოგად გემოვნებაზეა დამოკიდებული, რის გამოც ხშირად მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება ნაკლებად სენსაციური შინაარსის გამო პრესის საშუალებით საზოგადოებამდე ვერ მიდის. ამდენად, პრესას აქვს მასობრივი ზეგავლენის უნარი იმაზე, რომ საზოგადოება უშუალოდ მიჰყვეს პროცესის მიმდინარეობას და პრესა ცნობების გავრცელების გამო საფრთხეში აყენებს საიდუმლო სფეროებს.⁸³⁷

გაზეთების მკითხველები ეცნობიან პროცესების შესახებ მოხსენებებს. ისინი იგებენ გარკვეულ გარემოებებს უშუალოდ და არაპირდაპირ მსხვერპლის, ბრალდებულის საიდუმლო სფეროებიდან და ბრალდებულის გარშემომყოფთა შესახებ დანაშაულის ხასიათისა და ფონის სენსაციური შინაარსის მიხედვით. გაზეთის მკითხველები ინფორმაციას, ერთი მხრივ, პრესის ფურცლების ძიების შედეგად, მეორე მხრივ, საპოლიციო და საგამოძიებო ორგანოების და წინასწარი გამოძიების მიერ ინტერვიუების საფუძველზე იღებენ.⁸³⁸

პროცესის მიმდინარეობის შესახებ რეპორტაჟების გაკეთების დროს აუცილებელია კერძო ინტერესის დაცვის მიზნით, ჯერ ერთი, მომხსენებლის სწორად ინფორმირება, მეორე, ინფორმაციის მიმღები ნდობით უნდა იყოს აღჭურვილი და თანახმა იყოს, დაემორჩილოს ზოგიერთ სამსახურებრივ ეთიკურ წესებს. ამ თვალსაზრისით არსებობენ ნდობით აღჭურვილი ჟურნალისტები, რომლებიც სასამართლოს მიერ აკრედიტებულნი არიან და რომელთაც აქვთ უფლება, საზოგადოების ყურადღების მიღმა არსებული ინფორმაცია მიიღონ. აკრედიტაციასთან დაკავშირებული საკითხები შეიძლება სასამართლოს სამართალწარმოების შესახებ კანონით ან სპეციალური წესებით მოწესრიგდეს.⁸³⁹ აღნიშნული მნიშვნელოვანია, ვინაიდან შეიძლება წარმოშვას პირის მოთხოვნა, დაცულ იქნეს მისი ცხოვრების საიდუმლოება, მიუხედავად ინფორმაციის სისწორისა. ამასთან, სინამდვილესთან შეუსაბამო მონაცემების გავრცელების შემთხვევაში დაინტერესებულ პირს შეუძლია ამავე ინფორმაციის უარყოფა მოითხოვოს (სსკ-ის მე-18 მუხლი),⁸⁴⁰ რაც დაზარალებულის უფლებების აღდგენას ემსახურება.⁸⁴¹ გარდა ამისა, შეიძლება დადგეს ზიანი (ქონებრივი ან/და არაქონებრივი), რაც დელიქტური სამართლის ჭრილი უნდა იყოს შესწავლილი (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

ამასთან, სისხლისსამართლებრივი სასამართლო განხილვების შესახებ რეპორტაჟში სახელის ხსენება შეიძლება მხოლოდ გამონაკლისის სახით და არის დასაშვები მხოლოდ შემდგომი სამი პრინციპის არსებობისას: ა) როცა საქმე ეხება დანაშაულს, რომელიც საზოგადოებას აღელვებდა და მის დიდ

⁸³⁷ იქვე გვ. 139-140

⁸³⁸ იქვე გვ. 140-141

⁸³⁹ იქვე გვ. 143-144

⁸⁴⁰ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2006 წლის 1 ივნისის განჩინება (საქმე №ას-1284-1520-05)

⁸⁴¹ იხ. *თ. ნობიძე*, პირადი არაქონებრივი უფლებები, გვ. 70

ინტერესს აღვივებდა; ბ) როცა საზოგადოება უკვე წინასწარაა წარმოებაზე ორიენტირებული და, ამავე დროს, ბრალდებულის, როგორც დამნაშავის, პიროვნება, უკვე საქმის განხილვის წინ ცნობილი იყო; გ) როცა ბრალდებული (მსჯავრდებული) საჯარო ცხოვრებაში თავისი პოზიციის საფუძველზე ან საჯარო სამსახურის გამო განსაკუთრებულ საპასუხისმგებლო პოსტს იყენებდა და ამას უკავშირდება დასახელებული დელიქტი. თუმცა ეს პრინციპები შეიძლება ასევე სამოქალაქო პროცესის შესახებ რეპორტაჟისთვის ლოგიკურად იქნეს გამოყენებული.⁸⁴²

ამასთან, სახელის დასახელება დაიშვება მხოლოდ მაშინ, როცა ამაზე მნიშვნელოვანი საფუძველი (საჯარო ინტერესი) არსებობს.⁸⁴³ რეპორტაჟის გაკეთების დროს პიროვნულ უფლებათა დაცვის პრობლემა კვლავ მხარეთა სახელის ხსენებასთან დაკავშირებით დგება. სახელის ხსენება და პიროვნულობის („მე“-ს) ხელყოფა არის დასაშვები მხოლოდ მაშინ, როცა დაზარალებული კანონიერ ინტერესებს აღიქვამს და პირადი სიკეთის ხელყოფა სწორი მიზნისთვის სწორი საშუალებაა. შესაბამისად, ხდება ინტერესთა აწონ-დაწონვა. სახელის ხსენების ინტერესი მხოლოდ სრულიად განსაკუთრებული გარემოებების გათვალისწინებით იზრდება პირადი საიდუმლოების სფეროს ინტერესის დაცვის ინტერესთან შედარებით. ამასთან, პრესამ შეიძლება სასამართლოს მოსთხოვოს შესწორებების შეტანა, რაც სასამართლოს აძლევს შესაძლებლობას, ნაკლები რეპორტაჟი შეასწოროს. ასევე პროცესზე გაცხადებული საიდუმლო სფეროების შესახებ ახსნა-განმარტებები მეტ-ნაკლები ხარისხით შეიძლება გადაწყვეტილებების კრებულში აისახოს. აქაც შეიძლება სახელი იყოს ნახსენები.⁸⁴⁴

საქმეები შეიძლება შეეხოს პირადი და ოჯახური საიდუმლოების ხელყოფის (საქართვე. სისხ. სამ. კოდექსის 157-ე მუხლი), კერძო საუბრების დარღვევის (158-ე მუხლი), ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობის შელახვის (160-ე მუხლი), შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნების (175-ე მუხლი) შემთხვევებს... აქ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია კერძო და საჯარო ინტერესთა შორის ბალანსის დაცვა. მართალია, კერძო ცხოვრების ეს გამოვლინებანი სისხლისსამართლებრივად დაცული, მაგრამ მათი ხელყოფით შეიძლება დადგეს დელიქტური პასუხისმგებლობა. აღნიშნულის წარმოდგენა კი კერძოსამართლებრივი გაგებით აქტუალურია სამოქალაქო-სამართლებრივი დაცვის ფორმებში და დელიქტის განხილვა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის წინაპირობათა მიხედვით. (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

ამავე დროს, პროცესუალური თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ის, თუ რა სტადიებს უკავშირდება პირადი ცხოვრების ხელყოფის შესწავლა იმისათვის, რომ საბოლოოდ ის შეფასდეს სამართალდარღვევად. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების დარღვევა გულისხმობს ხუთი ეტაპის გავლას: აუცილებელია დადგინდეს, 1) პირადი სფეროს დაცვის გარანტია მოიცავს თუ არა ამ შემთხვევას; 2) ადგილი ჰქონდა თუ არა პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლებაში ჩარევას; 3) თუ ადგილი ჰქონდა ამ უფლებაში ჩარევას, უნდა დადასტურდეს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის

⁸⁴² იხ. რ. ფონ მაისი, დასახ. ნაშრომი, გვ. 223-224

⁸⁴³ იქვე, გვ. 224

⁸⁴⁴ იქვე, გვ. 226-227, 144-145

მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილის მოთხოვნები. უპირველეს ყოვლისა, უნდა შემოწმდეს კანონიერების მოთხოვნა; 4) კანონიერი ჩარევა უნდა ემსახურებოდეს ევროკონვენციის მე-8 მუხლის მე-2 ნაწილში ჩამოთვლილ ერთ-ერთ მიზანს; 5) ბოლოს სასამართლომ უნდა განიხილოს პროპორციულობის საკითხი. შესაბამისად, თუ ამ წინაპირობებს არ აკმაყოფილებს კონკრეტული შემთხვევა, მაშინ ადგილი აქვს სამართალდარღვევას. აქ აუცილებელია, დაზუსტდეს, თუ რა იგულისხმება კანონში. კანონს აქვს ფორმალური და არსებითი ასპექტი. ფორმალური მხარის მიხედვით, საქმე ეხება პარლამენტის ან სხვა ეკვივალენტური ორგანოს მიერ მიღებულ ნორმას. რაც შეეხება კანონის არსებით ასპექტს, იგი უფრო ფართო მნიშვნელობისაა და მოიცავს ასევე დადგენილებებს, განკარგულებებს, ბრძანებებს, მითითებებს, რომლებიც ზოგადი გამოყენების ნორმას შეიცავს. სასამართლო, როგორც წესი, მისაღებად მიიჩნევს კანონის ამ (ფართო) ცნებას.⁸⁴⁵ ამასთან, კანონი გულისხმობს როგორც დაწერილ, ისე დაუწერიელ კანონსაც.⁸⁴⁶ ასეთი მიდგომა მისაღებია, თუ საქმე საერთო სამართლის სისტემას ეხება. ასევე კანონი უნდა აკმაყოფილებდეს განჭვრეტადობის კრიტერიუმს, სიზუსტისა და დეტალურობის მოთხოვნებს.⁸⁴⁷ კანონი არ უნდა განიმარტოს ერთნაირად ორივე სისტემის შემთხვევაში, ვინაიდან კონტინენტური ევროპის სისტემაში ძალზე დიდი მნიშვნელობა ენიჭება დაწერილ კანონს.⁸⁴⁸

რაც შეეხება პროპორციულობის მოთხოვნას, ის გამოიხატება სიტყვებით „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“ და განიხილება მხოლოდ კონკრეტული ჩარევის კონტექსტში. აქედან გამონაკლისია მხოლოდ არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობა, რომელიც მკაფიოდ არის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლით აკრძალული. ამ საკითხის განხილვისას აუცილებელია სიფრთხილის დაცვა, სახელდობრ, „აუცილებელი“ არის იმაზე ნაკლები, ვიდრე „უკიდურესად აუცილებელი“ და იმაზე მეტი, ვიდრე „სასარგებლო“, მაგრამ საბოლოო გადაწყვეტილება სასამართლოზეა; ჩარევა უნდა შეესაბამებოდეს „გადაუდებელ საზოგადოებრივ საჭიროებას“, გამონაკლისი უნდა იყოს „ვიწროდ ინტერპრეტირებული“.⁸⁴⁹

12.14. ინფორმაციის თავისუფლება და სასამართლოს გამჭვირვალობა

სასამართლოს გამჭვირვალობა არ შემოიფარგლება მხოლოდ სასამართლო სხდომის საჯაროობით, არამედ მთლიანად სასამართლო ხელისუფლების საქმიანობაზე ინფორმაციის თავისუფლების მოთხოვნებზეც

⁸⁴⁵ იხ. *De Wilde, Ooms and Versyp* (“Vagrancy”) v. *Belgium* (merits), 1971 წლის 18 ივნისის გადაწყვეტილება, § 93

⁸⁴⁶ იხ. *The Sunday Times v. the United Kingdom*, 1979 წლის 26 აპრილის გადაწყვეტილება, § 47, § 49

⁸⁴⁷ იხ. *Kruslin v. France*, 1990 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება, § 28

⁸⁴⁸ იხ. *შ. ტრექსელი (სარა ჯ. სამერსის დახმარებით)*, ადამიანის უფლებები სისხლის სამართლის პროცესში (თარგმნა *გ. გოგელიამ* და სხვებმა), ნაწ. 1-ლი, თბ., 2009, გვ. 558-560

⁸⁴⁹ იხ. *Handyside v. The United Kingdom*, 1976 წლის 7 დეკემბრის გადაწყვეტილება, § 48, § 49

ვრცელდება. სასამართლოს გამჭვირვალობისა და ინფორმაციის თავისუფლების მიმართების წარმოსაჩენად საყურადღებოა საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლი, რომლის თანახმად, პატივი და ღირსება ხელშეუვალია. კონსტიტუციის 24-ე მუხლის მე-4 ნაწილი ინფორმაციის თავისუფლებას ზღუდავს „სხვათა უფლებებისა და ღირსების დაცვით“, 24-ე მუხლით ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლების განხორციელებამ (ინფორმაციის თავისუფლების ინტერესებიდან გამომდინარე) არ უნდა დაარღვიოს სხვათა უფლებები და თავისუფლებები. თუმცა საიდუმლოება არაა საჯაროობის ტოლფასოვანი ღირებულება. საიდუმლოება გაზრდილი საჯარო ინტერესის გამო შეიძლება გაიხსნას. შესაბამისად, საიდუმლოება საჯაროობას კონკურენციას ვერ უწევს.⁸⁵⁰

თუმცა პირად კანონიერ ინტერესს ენიჭება პრიორიტეტი ინფორმაციის თავისუფლებასთან შედარებით ან ზოგადად საჯარო ინტერესთან შედარებით (სსსკ-ის მე-14 მუხლის მე-3 ნაწილი). საიდუმლოების დაცვის მიზნით გადაწყვეტილებაში არ უნდა მიეთითოს მონაცემი, რაც გასაიდუმლოებული ინფორმაციის გამჟღავნებას გამოიწვევს. ამდენად, გასაზიარებელია მოსაზრება, რომ უნდა გაიმიჯნოს სასამართლოს გადაწყვეტილების საჯაროდ გამოცხადება და გადაწყვეტილების ქსეროასლების გაცემის პროცედურა. ე. ი., სასამართლომ გადაწყვეტილება უნდა გამოაცხადოს საჯაროდ ისე, რომ საიდუმლო ინფორმაცია არ გამოვლინდეს. ამასთან, დასაშვებია გადაწყვეტილების ქსეროასლის გაცემა შესატყვისი დაცული ინფორმაციის ამოშლით.⁸⁵¹

12.1.5. სამართალწარმოების საჯაროობის შეზღუდვა

საჯაროობის პრინციპი მნიშვნელოვანია, მაგრამ უპირობოდ არ ხორციელდება. ამიტომ შეიძლება სასამართლო წარმოების რელატიური (=შეზღუდვით) საჯაროობის შესახებ საუბარი. საგულისხმოა, რომ ყველა შემთხვევაში საჯაროობა გამოირიცხება საჯარო წესრიგის, სახელმწიფოებრივი უსაფრთხოების, მორალის დასაცავად ან ასევე უფლებამოსილი კერძო პირის ინტერესების დასაცავად.⁸⁵²

დასავლეთის დემოკრატიებში სასამართლო საჯაროობას სასამართლო გადაწყვეტილების მიღების საშუალებით სრულად ან ნაწილობრივ გამორიცხავენ მაშინ, როცა სახელმწიფო უსაფრთხოებას, საჯარო წესრიგს ან მორალს ხელყოფის საფრთხე ემუქრება ან როცა მონაწილეთა ინტერესი ამას საჭიროებს (თუ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია პირადი საიდუმლოების დაცვა). სასამართლო ვალდებულია, გადაამოწმოს, არის თუ არა გამორიცხული მონაწილის ინტერესში საჯაროობა. მოცემული განაპირობებს შესაბამისი მონაწილის საიდუმლოს დაცვის ინტერესის აწონ-დაწონვას საჯარო ინტერესთან შედარებით. საჯარო არაა საოჯახო ურთიერთობიდან გამომდინარე პროცესები და მამობის დადგენის თაობაზე საქმე, ასევე პრო-

⁸⁵⁰ აღნიშნულის თაობაზე იხ. *მ. კოპაღეიშვილი*, ინფორმაციის თავისუფლება და სასამართლოს გამჭვირვალობა, „მართლმსაჯულება და კანონი“, 2007, №1, გვ. 14-15, 20

⁸⁵¹ იქვე, გვ. 23, 24

⁸⁵² იხ. *რ. ფონ მაისი*, დასახ. ნაშრომი, გვ. 220

ცესები დაბადებასთან, (ქორწინებაში) ბავშვის დაბადების კანონიერად გამოცხადებასა და (ქორწინებაში) ბავშვის დაბადებასთან დაკავშირებით. ეს დებულებები ატარებს პირობით, მაგრამ შესაბამისი ფორმით პირადი საიდუმლოების სფეროს გრძნობისმიერი მხარეების ლეგიტიმური დაცვის ხასიათს. საჯაროობის გამორიცხვა სასამართლოს გადაწყვეტილების საშუალებით შეიძლება, თუ საჯარო წესრიგს, სახელმწიფო უსაფრთხოებას ან მორალს საფრთხე ემუქრება. გარდა ე. წ. მორალური წესებისა, შეიძლება ამ დებულებიდან არც კი გამომდინარეობდეს პირადი საიდუმლოების სფეროს დაცვა.⁸⁵³

იბადება შეკითხვა: არის თუ რამდენადაა დამოკიდებული იმავე სამართლებრივ ღირებულებასთან დაკავშირებით საიდუმლო სფეროს კერძო-სამართლებრივი დაცვა საჯარო სამართლის ზოგად ხასიათზე ან შეიძლება კერძო სამართლის საშუალებით სამართლებრივი სიკეთის დაცვიდან გამომდინარეობდეს ასევე სახელმწიფოს ჩარევებისგან დაცვის უფლება? აღსანიშნავია, რომ კერძო სამართალი და საჯარო სამართალი ერთმანეთის გვერდი-გვერდ არსებობს და არა იერარქიულად. დამოკიდებულება წმინდა ფორმალურ ხასიათს ატარებს. კერძო სამართლის კანონმდებელი დემოკრატიულ სახელმწიფოში არის ასევე კანონმდებელი, რომელიც საჯაროსამართლებრივ ნორმებს ეყრდნობა. ამ გზით სახელმწიფოს შიგნით უზრუნველყოფილია სამართლის სისტემის აუცილებელი ერთიანობა, რადგან ამ ფორმით წარმოიშობა მსგავსი მართლშეგნების კოდიფიკაცია. ამდენად, კერძო საიდუმლო სფეროს დაცვა, ერთი მხრივ, საჯაროსამართლებრივი ნორმებიდან და, მეორე, მხრივ, პირადი საიდუმლოების დაცვა კერძოსამართლებრივი ნორმებიდან უნდა გამომდინარეობდეს.⁸⁵⁴

ამდენად, მხოლოდ პირადი საიდუმლოების სფეროს პრევენციული დაცვაა ეფექტური. თუ საიდუმლო სფერო ერთხელ ხელყოფილია და პირადი საიდუმლოება საჯარო ხდება, მაშინ ღონისძიებებს არ შეუძლია ეს კვლავ საყურადღებო გახადოს. პრევენციული დაცვა მიიღწევა მხოლოდ მაშინ, თუ საიდუმლო სფეროს ინტერესის შელახვა დისკრედიტებულია ან ერთხელ ინტერესის მართლსაწინააღმდეგოდ ხელყოფა (მაგალითად, საადვოკატო საიდუმლოების დარღვევის გზით) სირთულეების გარეშე და მასობრივი საშუალებებით იყოს დასჯილი, რათა მუქარის შემცველი ღონისძიებები იყოს მიმართული სასარგებლო პრევენციული დაცვისკენ. ამდენად, თითოეულ ნორმას უნდა ჰქონდეს პირადი საიდუმლოების დასაცავად პრევენციული ზეგავლენა, თუ მას სურს მისი მიზნის მიღწევა.⁸⁵⁵

13. პირადი საიდუმლოების დაცვის სამოქალაქო საპროცესოსამართლებრივი საშუალებები

სამოქალაქო უფლების დაცვა საქართველოში დადგენილი წესით საერთო სასამართლოების, კერძო არბიტრაჟებისა და ნოტარიატის მიერ ხორციელდება. სხვა პირის მხრიდან სუბიექტის სამოქალაქო უფლების დარღვე-

⁸⁵³ იქვე, გვ. 221

⁸⁵⁴ იქვე, გვ. 148-149

⁸⁵⁵ იქვე, გვ. 234-235

ვის ან უფლების ხელყოფის საფრთხის შემთხვევებში, რა თქმა უნდა, შესაძლებელია დამრღვევის მიერ ნებაყოფლობით აღდგეს შელახული უფლება. თუმცა როდესაც აღგილი არა აქვს დამრღვევის მხრიდან ხელყოფილი უფლების ნებაყოფლობით აღდგენას, მაშინ წარმოიშობა საჭიროება იმისა, რომ მოვალის მიმართ გამოყენებულ იქნეს უფლების დაცვის კანონიერი ღონისძიებები, რომლებიც პროცესუალური ბუნებისაა.⁸⁵⁶ ამასთან, არსებობს უფლების დაცვის ფორმები, რომლებიც მატერიალური სამართლითაა განმტკიცებული.

განასხვავებენ სამოქალაქო უფლების დაცვის შემდეგ ზომებს: ა) უფლების აღიარება. უფლების აღიარებით ქრება, ქარწყლდება ამა თუ იმ პირისადმი უფლების კუთვნილების ეჭვი, უფლების კუთვნილება აღარ არის სადავო; ბ) რესტიტუცია, რომელიც უფლების დარღვევამდე არსებული (პირგანდელი) მდგომარეობის აღდგენასა და უფლების დამრღვევი მოქმედების ან უფლების დარღვევის საფრთხის შემქმნელი მოქმედების აღკვეთას გულისხმობს; გ) სადავო გარიგების ბათილად ცნობა და ბათილობის შედეგების გამოყენება; დ) უფლების თვითდაცვა. ამ შემთხვევაში აღგილი აქვს სასამართლოს ჩარევის გარეშე პირის მიერ საკუთარი მოქმედებით თავისი უფლების დაცვას. უფლების თვითდაცვის საშუალებად შეიძლება ჩაითვალოს გირავნობის უფლება ქირავნობის, საიჯარო, ნარდობის ურთიერთობებში, თუმცა თუ მესაკუთრე ნივთის დაბრუნებას მოითხოვს, ის იძულებული იქნება თავისი უფლების დასაცავად სასამართლოს მიმართოს; ე) ვალდებულების ნატურით შესრულების დაკისრება. მას რეალური შესრულება ჰქვია. როდესაც უფლების დამრღვევი ნებაყოფლობით არ ასრულებს იმ მოქმედებებს, რომლებიც მან უნდა შეასრულოს ვალდებულებიდან გამომდინარე, სასამართლო აიძულებს მას იძულებით შესრულებას; ვ) ზიანის ანაზღაურება. ზიანის ანაზღაურების საფუძვლები და წესი არის დეტალურად სსკ-ით დადგენილი. თუ ზიანის მიმყენებელი ნებაყოფლობით არ აანაზღაურებს მას, დაზარალებულს უფლება აქვს სასამართლო წესით მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურება და მოთხოვნის დასასაბუთებლად შესაბამისი მტკიცებულებები წარადგინოს; ზ) პირგასამტეხლოს გადახდევინება. პირგასამტეხლო წარმოადგენს ვალდებულების შესრულების ვალდებულებითსამართლებრივ საშუალებას და მისი გადახდევინება შეიძლება სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე; თ) მორალური ზიანის კომპენსაცია; ი) სამართლებრივი ურთიერთობის შეცვლა და შეწყვეტა. უფლების დაცვის ეს ღონისძიება შეიძლება ნებაყოფლობით განხორციელდეს, მაგრამ ზოგჯერ საჭიროა სამართლებრივ ურთიერთობათა იძულებითი (სასამართლო) წესით შეცვლა ან შეწყვეტა.⁸⁵⁷

უფლების დაცვის ფორმა უკავშირდება უფლების დაცვის საშუალებას, თუმცა ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავდება. აქ აქტუალურია კომპეტენტური ორგანოს მიერ კანონით დადგენილი საქმიანობა, რაც უფლების დაცვის მიზნით ხორციელდება. განსაკუთრებულია უფლების დაცვა სასამართლო წესით, ვინაიდან ამ შემთხვევაში სასამართლო უზრუნველყოფს კანონის სწორად გამოყენების, მხარეთა შორის რეალურად არსებული

⁸⁵⁶ იხ. შ. ქურდაძე, დასახ. ნაშრომი, გვ. 20

⁸⁵⁷ იქვე, გვ. 20-22

უფლება-მოვალეობების დადგენის მყარ (საიმედო) გარანტიებს. ამასთან, სასამართლო მეშვეობით სამოქალაქო უფლების დაცვას აქვს რამდენიმე უმნიშვნელოვანესი უპირატესობა: ა) უფლების დაცვა ხორციელდება სპეციალური ორგანოს – სასამართლოს მიერ, რომელიც უფლების შესახებ დავის განსახილველად არის შექმნილი; ბ) სასამართლო აღძრულ მოთხოვნებს წყვეტს სამოქალაქო, საოჯახო, შრომისა და სამართლის სხვა დარგების ნორმათა შეფარდების საფუძველზე სამოქალაქო სამართალწარმოების წესით; გ) საქმის გარემოებათა გამოკვლევა ხდება სამოქალაქო საპროცესო ფორმით დადგენილი წესით, რაც არის დავის კანონიერად და დასაბუთებულად გადაწყვეტის გარანტია; დ) უფლების დაცვა ხორციელდება მიუკერძოებლობის საფუძველზე; ე) საქმის განხილვაში მონაწილეობენ მხარეები, რომელთა შორისაც არსებობს დავა, და სხვა დაინტერესებული პირები.⁸⁵⁸

აქვე საგულისხმოა, რომ უფლების დაცვა სასამართლო წესით უკავშირდება სასარჩელო წესით ინტერესების დაცვას. ამ უკანასკნელისთვის დამახასიათებელია შემდეგი ნიშნები: ა) მხარის დარღვეული ან სადავო უფლებიდან გამომდინარე მატერიალურსამართლებრივი მოთხოვნის, ე. ი. სარჩელის არსებობა, რომელიც უწყებრივად სასამართლოს ქვემდებარე უნდა იყოს; ბ) უფლების შესახებ დავის არსებობა და გ) ორი ურთიერთდაპირისპირებული ინტერესის არსებობა.⁸⁵⁹ სასარჩელო წარმოების არსი ისაა, რომ იგი სასამართლოში სარჩელის წესით აღიძვრება; მოწესრიგებულია სამოქალაქო საპროცესო სამართლის ნორმათა კომპლექსით; მიზნად ისახავს უფლების შესახებ დავის განხილვასა და გადაწყვეტას, კანონით დადგენილი საშუალებებით უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვას... საერთოდ, სარჩელი უფლების დაცვის საპროცესო საშუალებაა მაშინ, როცა მხარეთა შორის მატერიალურსამართლებრივი დავა წარმოიშობა ანუ დაირღვა უფლება ან სადავოდაა იგი ქცეული ან არსებობს უფლების ხელყოფის საფრთხე. მოსარჩელე მიმართავს რა სასამართლოს სარჩელით, შესაძლოა ითხოვდეს უფლების დარღვევამდე არსებული პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენას, უფლების დამრღვევი ან ისეთი მოქმედების აღკვეთას, რომელიც უფლების ხელყოფის საფრთხეს ქმნის, ვალდებულების ნატურით შესრულების დაკისრებას, ზიანის (როგორც ქონებრივი, ისე მორალური ზიანის) ანაზღაურებას... ამდენად, უფლების შესახებ დავა შეიძლება უფლების დაცვის სხვადასხვა ფორმას დაუკავშირდეს.⁸⁶⁰

ამასთან, მოკლედ მაინც უნდა იყოს წარმოდგენილი მოპასუხის უფლების დაცვის საპროცესო საშუალებები, რათა დაცულ იქნეს ბალანსი. მოპასუხეს სარჩელის საწინააღმდეგო აქტის, კერძოდ, შესაგებლის შედგენის უფლება აქვს. შესაგებელი თავისი ბუნებით წარმოადგენს სასარჩელო განცხადებაში მითითებული გარემოებების არგუმენტირებულად გაბათილებას შესაბამისი მტკიცებულებების საფუძველზე, რაზე დაყრდნობითაც მოპასუხე უარყოფს ან არ ცნობს სარჩელს. ამასთან, შეიძლება მოპასუხემ წამოაყენოს დამოუკიდებელი მოთხოვნები. ამ შემთხვევაში იგი იყენებს შეგებებული სარჩელის წარგდენის უფლებას. შეგებებული სარჩელი, თავის მხრივ, მო-

⁸⁵⁸ იქვე, გვ. 24-25, 26

⁸⁵⁹ იქვე, გვ. 422-423

⁸⁶⁰ იქვე, გვ. 423, 425, 426

სარჩელისადმი არის მოპასუხის დამოუკიდებელი მატერიალურსამართლებრივი მოთხოვნა, რომელსაც მოპასუხე განაცხადებს იმავე პროცესში ამ მოთხოვნის თავდაპირველ სარჩელთან ერთად განხილვის მიზნით. ასევე შეგებებული სარჩელის აღძვრა ხორციელდება სასარჩელო მოთხოვნის ჩათვლის (როდესაც ორივე სარჩელი ქონებრივი ხასიათისაა, შეიძლება ურთიერთგაქვითვა ანუ მოთხოვნათა ჩათვლა (იხ. სსკ-ის 442-447-ე მუხლები), შთანთქმის ან გადაფარვის მიზნით.⁸⁶¹ ამდენად, უფლების დაცვის ფორმა მატერიალურსამართლებრივ ხასიათს ატარებს და მატერიალური კანონმდებლობით განტკიცებული სამართლებრივი შესაძლებლობის დაცვის ღონისძიებაა. რაც შეეხება უფლების დაცვის საშუალებას, მას პროცესუალური ბუნება აქვს.

მოკლე დასკვნა

როგორც აღინიშნა, პროცესუალური თვალსაზრისითაც საყურადღებოა პირადი ცხოვრების საიდუმლოების დაცვა, რომელიც მრავალ ასპექტს უკავშირდება. საყურადღებოა პროფესიული საიდუმლოების დაცვის სტანდარტი, რომელიც გარკვეულ თავისებურებებს მოიაზრებს. კვლევის შედეგად გამოიკვეთა პროფესიული საიდუმლოებისთვის დამახასიათებელი ნიშნები: საიდუმლოების სუბიექტთა შორის ურთიერთობა არის ნდობაზე აგებული; საქმე ეხება ამა თუ იმ პროფესიული საქმიანობის სპეციფიკის შესაბამის ეთიკური ნორმების სისტემას; აღნიშნული საიდუმლოების დროს არსებობს რთული ობიექტი, რომელიც წარმოადგენს კერძო და საჯარო ინტერესთა ან სიკეთეთა ერთობლიობას, რომელთაც საიდუმლოების დარღვევის შემთხვევაში შეიძლება ზიანი მიაღდგეს.

საადვოკატო, სანოტარო მოქმედების, საბანკო თუ საექიმო საიდუმლოება კერძო ცხოვრების რამდენიმე ასპექტს შეეხება და, ბუნებრივია, დაცვას საჭიროებს, მაგრამ არის გამონაკლისები დაშვებული საჯარო ინტერესის პრიორიტეტულობის შემთხვევაში. ეს ინტერესიც უნდა იყოს კანონიერი და უნდა ისახავდეს საზოგადოებრივი ღირებულების დაცვას თანაზომიერების ფარგლებში. სავარაუდოდ, სწორედ საექიმო საიდუმლოებას უნდა ეხებოდეს გამონაკლისი, როდესაც ინტიმური სფეროდან მონაცემები შეიძლება ლეგიტიმური საჯარო ინტერესის მიზნით გაიცივს. შესწავლილმა მასალამ ცხადყო, რომ მართებულია ტერმინის „საექიმო საიდუმლოება“ ნაცვლად ტერმინის „სამედიცინო საიდუმლოება“ გამოყენება. რაც შეეხება საბანკო საიდუმლოებას, მასში ჩანს კერძო სფეროს ქონებრივი ასპექტები. სწორედ საბანკო საიდუმლოების დაცვით კერძო ცხოვრებაც იქნება დაცული. ამასთან, სამართალწარმოების დროს კერძო სფერო შეიძლება გამოვლინდეს სანოტარო მოქმედების საიდუმლოებაში, რაც ძირითადად სახელშეკრულებო თავისუფლების პრობლემას უკავშირდება.

პირადი სფეროს ერთ-ერთი გამოვლენის ფორმაა ასევე შვილად აყვანის საიდუმლოება. აქ მნიშვნელოვანია ბავშვის ინტერესების გათვალისწინება, თუმცა მშობელს შეუძლია დაბადებისთანავე საჯაროდ განაცხადოს შვი-

⁸⁶¹ იქვე, გვ. 448, 451, 453, 455

ლად აყვანასთან დაკავშირებული ინფორმაცია და შემდგომ მშვიდად განაგრძოს ცხოვრება. შვილად აყვანის საიდუმლოების დაცვა და კონფიდენციალურ სფეროთა წრეში მოთავსებაც თვით უფლებამოსილი პირის ნებაზეა დამოკიდებული.

პირადი ცხოვრების ერთ-ერთი კომპონენტი არის ფილაციური ურთიერთობის საფუძველზე ინფორმაციის მინდობა, რაც უკავშირდება საადვოკატო საიდუმლოებას. კონფიდენციალობის დაცვის მოვალეობა უნდა გავრცელდეს სხვა ადვოკატზე ან მის თანაშემწეზე, ასევე ადვოკატის სტაჟიორზე, რადგან წარმოიშობა კლიენტსა და ამ პირებს შორის ნდობაზე აგებული ურთიერთობა; ასევე მდივანზე. საადვოკატო საქმიანობა ინფორმაციის გამოყენებისას შეზღუდულია არა მხოლოდ კლიენტის ნებითა და ინტერესებით, არამედ მისი იმუნიტეტით, რომელიც საადვოკატო საიდუმლოებითაა უზრუნველყოფილი.

ცალკე ყურადღების ღირსია პროფესიული საიდუმლოების სხვა მომენტები, რაც ხშირად უგულებელყოფილია. საგულისხმოა, რომ პროფესიულ საიდუმლოებაში შეიძლება იგულისხმებოდეს ასევე მომსახურების გაწევისას ან ნარდობის შედეგად გარკვეული ცნობები, რომლებიც მათი საქმიანობის შედეგად გარკვეული კერძო ხასიათის ინფორმაციის შექმნას უკავშირდება. ხელოსნის მიერ ინტიმური ოთახების გარემონტება ან სანტექნიკის მოწესრიგება პირადი ცხოვრების ელემენტებია და უნდა განიხილებოდეს არასახელშეკრულებო ვალდებულებების ჭრილში, რასაც შესაძლებელია მოჰყვეს არაქონებრივი ან/და ქონებრივი ზიანი. ამდენად, პროფესიული საიდუმლოების ხელყოფამ შესაძლებელია გამოიწვიოს დელიქტი და სამოქალაქო პასუხისმგებლობის კონკრეტული საფუძველების შესწავლის შემდეგ დადგება სსკ-ის 992-1008-ე მუხლებით დადგენილი შედეგები.

კვლევამ აჩვენა, რომ განსაკუთრებით საგრძნობია სამართალწარმოებისას საიდუმლო სფეროსა და პროცესის საჯაროობას შორის ინტერესთა კონფლიქტი. აუცილებელია მხედველობაში იქნეს მიღებული სასამართლოს საჯაროობის პრინციპის ობიექტური და ფაქტობრივი მნიშვნელობა და თანაზომიერების საწყისის საფუძველზე შეფასდეს საიდუმლოს დაცვა-დაუცველობის საკითხი საჯარო ინტერესთან კონლიქტში.

საყურადღებოა მხარეების სახელის ხსენება. სახელის დასახელება დაიშვება მხოლოდ მაშინ, თუ აღნიშნულზე საჯარო ინტერესი არსებობს. ამასთან, საიდუმლოების დაცვის მიზნით აუცილებელია სასამართლოს გადაწყვეტილების საჯაროდ გამოცხადებისა და გადაწყვეტილების ქსეროასლების გაცემის პროცედურის გამიჯვნა. მართალია, სასამართლო გადაწყვეტილებას აცხადებს საჯაროდ, მაგრამ იმ ფორმით, რომ არ გამჟღავნდეს საიდუმლო ინფორმაცია. რაც შეეხება გადაწყვეტილების ქსეროასლის გაცემას, გასაზიარებელია მოსაზრება, რომ ისიც ისე უნდა გაიცეს, რომ დაცული ინფორმაცია არ გამოვლინდეს (დაცული ინფორმაციის ამოშლით). ამასთან, ადამიანის თავისუფლების განხორციელებამ (ინფორმაციის თავისუფლებიდან გამომდინარე) არ უნდა დაარღვიოს სხვათა უფლებები და თავისუფლებები. თუმცა საიდუმლოება არაა საჯაროობის ტოლფასოვანი ღირებულება. საიდუმლოება გაზრდილი საჯარო ინტერესის გამო შეიძლება გაიხსნას; საიდუმლოება საჯაროობას კონკურენციას ვერ უწევს.

დ ა ს კ ვ ნ ა

პირადი ცხოვრების დაცვასთან დაკავშირებით სამართლებრივი პრობლემების გადასაწყვეტად ჩამოყალიბებულია როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული მნიშვნელობის შემდეგი წინადადებები:

მიზანშეწონილია, კერძო და საჯარო ცხოვრების გასამიჯნად საჯარო სფეროდ განიხილებოდეს ის, რაც სახელისუფლო ან სხვა საჯარო (არასახელისუფლო) ფუნქციის განხორციელებასთან დაკავშირებულ საკითხებს გულისხმობს. კერძო ცხოვრებაში უნდა მოიაზრობდეს სფერო, რომელიც არაა საჯარო და გამოიხატება ადამიანთა შორის არასაჯარო საწყისებზე აგებული ურთიერთობის თავისუფლებაში, რომელშიც ჩარევა დაუშვებელია და სადაც ინდივიდს შეუძლია საკუთარი შეხედულებისამებრ მოქმედება, ასევე ეკონომიკურ სფეროში პიროვნების განვითარება. რაც შეეხება კერძო და პირადი ცხოვრების ცნებებს, ისინი ჩვეულებრივ ყოფით ურთიერთობებში, მეცნიერებაში, კანონმდებლობასა და პრაქტიკაშიც აღრეულია, რაც ამ სფეროთა შორის მიჯნის გავლენას საჭიროებს. როგორც კვლევიდან ჩანს, მხოლოდ უფლებამოსილ პირს აქვს უფლება, გადაწყვიტოს, თუ ვის რა გაუზიაროს საკუთარი პირადი ცხოვრებიდან. თუმცა საჯარო და კერძო სფეროთა საზღვრები მუდამ ცვალებადია და ხშირად ეს სფეროები ისე უახლოვდება ერთმანეთს (განსაკუთრებით ტექნოლოგიური განვითარების ფონზე), რომ ზოგჯერ მათ შორის მიჯნაც იკარგება.

მიზანშეწონილია, გარკვეულწილად მოხდეს პირადი სფეროს დაცვის სამართლებრივ საშუალებათა სისტემატიზაცია. ამ თვალსაზრისით გამოიყოფა ძირითადი კანონი კონსტიტუციის სახით, კანონები საჯარო და კერძო სამართლის სფეროში და სასამართლო პრაქტიკა, რითაც ფაქტობრივად იკვრება პირადი ცხოვრების დაცვის სამართლებრივი საშუალებები ერთ მთელად.

კერძო სამართალი იცავს კერძო სფეროს ქონებრივი, საოჯახო, პირადი თუ სხვა მხარეების სახით. კერძო ცხოვრების ცნების მოცულობა საკმაოდ ფართოა. რაც შეეხება პირად ცხოვრებას, ის არის კერძო სფეროს შემადგენელი ნაწილი, რომელიც უშუალოდ პიროვნებასთან მჭიდროდაა დაკავშირებული და ეხება სხეულებრივ და მორალურ მთლიანობას (სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, მორალური და ფიზიკური ხელშეუხებლობა), უზრუნველყოფს პიროვნების ავტონომიას (პირადი ცხოვრების საიდუმლოება, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, მიმოწერის საიდუმლოება), განავითარებს ინდივიდუალობას (პატივი, ღირსება, სახელი, სქესობრივი თავისუფლება, თვითგამოსახვა, თვითგამორკვევა, ცხოვრების წესი). ამასთან, ეს კომპონენტები შეიძლება დამოუკიდებლადაც არსებობდეს. როგორც ჩანს, კერძო და პირად სფეროებს შორის გვარისა და სახის დამოკიდებულება არსებობს. მიზანშეწონილია, სასამართლო პრაქტიკაშიც ასე იყოს ეს სფეროები გაგებული, რაც ხელს შეუწყობს პირადი ცხოვრების დაცვას. ამდენად, კერძო ცხოვრების საიდუმლოება გაცილებით ფართოა, ვიდრე პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ცნების შინაარსი.

მართალია, არამატერიალური სიკეთეები გადაუცემადი და ბრუნვაუნაროა, მაგრამ სამოქალაქოსამართლებრივ ურთიერთობაში ჩვეულებრივი

ობიექტებია. ბრუნვაუუნარობა არ უნდა იყოს სიკეთეების სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტებად აღიარებისთვის დამაბრკოლებელი გარემოება. ამდენად, კერძო ცხოვრება მოიცავს რა კერძო ხასიათის ქონებრივ, საოჯახო თუ პირად სფეროებს, მასზე უნდა გავრცელდეს კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტის წესები. უნდა აღინიშნოს, რომ პირადი ცხოვრება თავისი არსით არის არამატერიალური სიკეთეა და ის უნდა ჩაითვალოს დაცვითი სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტად. სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობა კი წარმოიშობა როგორც რეგულატიური, ისე დაცვითი სამართლებრივი ურთიერთობების დროს. ასევე მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული აბსოლუტური უფლების სპეციფიკა. სახელდობრ, ის შეიძლება სამართლებრივი ურთიერთობის ფარგლებს გარეთ არსებობდეს, მაგრამ მაინც სიკეთედ მოიაზრებოდეს. შესაბამისად, კერძო და პირადი სფეროები უნდა განიხილებოდეს სიკეთეებად, რომლებიც სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტებია.

ამდენად, პირადი ცხოვრების დაცვის უფლების ობიექტს წარმოადგენს პირადი ცხოვრება, რაც მათ შორის მჭიდრო კავშირს ცხადყოფს. პირადი არაქონებრივი უფლებებიდან კი აღსანიშნავია პატივისა და ღირსების დაცვის უფლებები, რომლებსაც სხვა პირად არაქონებრივ უფლებებთან მჭიდრო ურთიერთობა აქვს. პირადი არაქონებრივი უფლებებით დაცულია (სპეციალური) პიროვნული უფლებები, რომლებიც ზოგადი პიროვნული უფლების ქვესფეროებს წარმოადგენს. პიროვნულ უფლებებს შორის გამოირჩევა პატივის დაცვის უფლება. ზოგადი პიროვნული უფლება უზრუნველყოფს პატივის ფართო დაცვას. მას მჭიდროდ უკავშირდება პირადი სფერო, ვინაიდან პირად ცხოვრებაში უსაფუძვლო ჩარევისას შეიძლება შეილახოს პატივი, ღირსება, ასევე საქმიანი რეპუტაცია. ამდენად, პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება არის რა კანონით ზოგადად აღიარებული, ის იცავს პატივის დაცვის უფლებას, როგორც პიროვნულ უფლებას. ამასთან, აუცილებელია პირადი ცხოვრების ეფექტური დაცვისთვის სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის ფუნქციების გაფართოება.

კვლევაში აჩვენა, რომ საქართველოს კანონმდებლობაში კერძო ცხოვრება ძირითადად გაგებულია, როგორც საიდუმლოება. ამასთან, პირადი სფეროს არსის გასარკვევად აუცილებელია სხვა თეორიებიდანაც გარკვეული ელემენტების გათვალისწინება, ვინაიდან საიდუმლოების შესახებ თეორია ავიწროებს მის მასშტაბს. კვლევით დადგინდა, რომ კერძო ცხოვრების დაცვის თაობაზე გაცილებით მეტია საჯაროსამართლებრივი ნორმები, ვიდრე კერძოსამართლებრივი. თუმცა ჩვენთვის მნიშვნელოვანია საჯაროსამართლებრივი ნორმები, რათა სრულად იყოს კერძო ცხოვრების ის მხარეები გაგებული, რაც საქართველოს კანონმდებლობითაა აღიარებული. გარდა ამისა, საჯარო სამართალში არსებული კერძო ცხოვრების გამოვლინებების შელახვა, თავის მხრივ, შეიძლება ქონებრივი ან/და არაქონებრივი ზიანის დეტერმინანტი გახდეს. ამ თვალსაზრისით კი მნიშვნელოვანია დელიქტური პასუხისმგებლობა კონკრეტული საფუძვლების მიხედვით, კერძოდ, დადგება სსკ-ის 992-1008-ე მუხლებით დადგენილი შედეგები.

ამასთან, პირადი სფეროს უმნიშვნელოვანესი ელემენტები სრულად არაა სამართლით დაცული. ამიტომ მათი დაცვა ლოგიკურად ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარებას უკავშირდება. საქართველოში ინფორმაცი-

ული კერძო ცხოვრების კერძოსამართლებრივი დაცვა განპირობებულია საქართველოს კანონმდებლობის საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანით. თუმცა საქართველოს კანონმდებლობაში ძირითადად არაა სამართლებრივად დაცული ზოგადად თვითგამორკვევა (თუ თვითგამოსახვა) და სხვა განსაკუთრებით პიროვნული გამოვლინებანი, ისინი რეგულირებულია მორალის ნორმებით. დაცვის სამართლებრივი ტექნიკის თვალსაზრისით გადამწყვეტია ზოგადი პიროვნული უფლების როლი. მით უმეტეს, კვლევამ ცხადყო, რომ საქართველოს კანონმდებლობაში აღიარებს პიროვნულ უფლებათა სიმრავლის თეორიას, მაგრამ მასში გათვალისწინებულია ზოგადი პიროვნული უფლების გარკვეული მომენტებიც. ამასთან, საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა ძირითადად ზოგადი პიროვნული უფლების დაცვის უნივერსალურ ფორმას ეფუძნება. ამდენად, ზოგჯერ შეიძლება პიროვნული უფლებები ყოველმხრივ არ იყოს დაცული და ახალი პიროვნული უფლებების წარმოშობამ სამართლებრივი ნორმები უსახვლოდ გაიზარდოს. სწორედ ამ შემთხვევაში საქართველოსთვის (და არა მხოლოდ) აუცილებელია ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარება, რაც მიიღწევა ღირსების, კერძო ავტონომიისა და დელიქტური ვალდებულებების შესახებ ნორმებით (სსკ-ის 992-ე მუხლი). ესე იგი, აღნიშნული გამორიცხავს ჩვენი კანონმდებლობით ზოგადი პიროვნული უფლების დაუცველობას. მის დასაცავად პირად არაქონებრივ უფლებებზე დაყრდნობით აუცილებელია შემოქმედებითი უნარის გაფართოება (აბსტრაქცირება). აღნიშნული კი პრაქტიკული ხარვეზების აღმოფხვრისკენაა მიმართული.

ტერმინი „ზოგადი პიროვნული უფლება“ ფართო გაგებით უნდა გამოიყენებოდეს პიროვნული უფლებების აღსანიშნავად. ზოგადი პიროვნული უფლება არ არის პირადი არაქონებრივი უფლებების ანალოგიური. მათ შორის მჭიდრო კავშირია, მაგრამ ისინი ურთიერთგანსხვავებულიცაა.

ზოგადი პიროვნული უფლების ელემენტებს – თვითგამორკვევის, კერძო ცხოვრებისა და თვითგამოსახვის უფლებებს შორის მჭიდრო კავშირია. ისინი კორელაციურ ურთიერთობაშია ერთ-ერთთან. ამასთან, არც ის უნდა იყოს გასაოცარი, რომ პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება, როგორც პიროვნული უფლება, სხვა პიროვნულ უფლებებთან განსახვდრულ (ზოგჯერ მჭიდრო, ზოგჯერ მთელისა და ნაწილის) დამოკიდებულებაში იყოს. არაა გამორიცხული, თვითგამორკვევის უფლება თავისი შინაარსობრივი დატვირთვის გამო კერძო ცხოვრების დაცვის უფლების „ქუდქვეშ“ აღმოჩნდეს, თუმცა ეს არ ნიშნავს მისი ცალკე სამართლებრივი დაცვის უზღუდებლყოფის სისწორეს. ამასთან, შეიძლება თვითგამოსახვის ერთ-ერთი ელემენტის (მაგალითად, პიროვნების წარმოსახვაზე უფლების) შელახვამ გამოიწვიოს პირადი ცხოვრების ხელყოფა. საერთოდ, თვითგამორკვევის, კერძო სფეროსა და თვითგამოსახვის უფლებებს შორის ისეთი მიმართებაა, როგორც შეიძლება ჰქონდეს „შვილობილ“ უფლებებს პირველად უფლებასთან.

პირადი ცხოვრება მჭიდრო კავშირშია თავისუფლებასა და ხელშეუხებლობასთანაც. საქართველოს სამოქალაქო სამართლისთვის პირადი ხელშეუხებლობის განსახვდრად ამოსავალი უნდა იყოს აღნიშნულთან დაკავშირებული კონსტიტუციური დებულება. ამ უკანასკნელის მიხედვით, პირად ხელშეუხებლობაში მოიაზრება თავისუფლების ხელშეუვალობა, თავისუფლების აღკვეთის ან მისი სხვაგვარად შეზღუდვის დაუშვებლობა.

აუცილებელია, გამოიკვეთოს თავისუფლებისა და პირადი ხელშეუხებლობის უფლების, როგორც არამატერიალური უფლების, მნიშვნელობა კერძოსამართლებრივი დაცვის ხერხების გაფართოების გზით.

პირადი ცხოვრება უკავშირდება ინდივიდუალიზაციის საშუალებას – სახელს, ვინაიდან სახელის შელახვამ შეიძლება გამოიწვიოს პირადი სფეროს ხელყოფაც, მაგრამ ეს არ უნდა იყოს მისი ცალკე სამართლებრივი დაცვის უარყოფის საფუძველი. აღნიშნული კი ეხება პირადი ცხოვრების დაცვას დელიქტური სარჩელით.

იგივე შეიძლება ითქვას საკუთარი გამოსახულების დაცვის უფლებაზეც, რომელიც თავისი სამართლებრივი ბუნების გამო ზოგჯერ პირადი ცხოვრების დაცვის ქვეშ ექცევა.

ამასთან, პირადი ცხოვრების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მხარეა პერსონალური მონაცემები. აქვე უნდა გაიმიჯნოს საჯარო და კერძოსამართლებრივი პერსონალური მონაცემების მიღების უფლებები და აქცენტი გააკეთდეს კომპენსატორულ-სატიზფაქციურ, პრევენციულ თუ რეპრესიულ მომენტებზე. ამდენად, საქართველოში საჯაროსამართლებრივმა და კერძოსამართლებრივმა კანონებმა ორმხრივად შექმნა პერსონალური მონაცემების დაცვის მექანიზმი. აღნიშნულით ინფორმაციული კერძო ცხოვრების კერძოსამართლებრივი დაცვაც განხორციელდა.

დაუშვებელია პირადი ცხოვრების ხელყოფა გამართლდეს ხელოვნების (ან პრესის) თავისუფლების დაცვის საფუძველით. თავისუფლება ზღვარდებულია გარკვეულწილად პასუხისმგებლობით, რომელიც ეფუძნება კრიტიკრიუმებს, არ შეურაცხეოს სხვისი პატივი და ღირსება, პირადი ცხოვრება.

პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება რეპუტაციის დაცვის უფლების ხელყოფასაც არ ტოვებს უყურადღებოდ, თუ ის კერძო სფეროს უფლებასთან არის კავშირში. აქ მნიშვნელოვანია ხელყოფის ფორმა, რომელმაც შეიძლება პირადი ცხოვრებაც შელახოს. შესაბამისად, პირადი ცხოვრების უფლების დაცვით უზრუნველყოფა რეპუტაციის უფლებაც. ამდენად, კერძო ცხოვრების დაცვის უფლებას აქვს სხვა პიროვნულ უფლებებთან დაკავშირებით მომსახურებითი ფუნქციაც, რაც მიზანშეწონილია პრაქტიკაშიც გამოიკვეთოს.

პირადი არაქონებრივი უფლებები დაცულია სამოქალაქოსამართლებრივი ნორმებით. ზოგადი პიროვნული უფლება ღირსების, პატივის დაცვის შესაბამისი ფორმებითაც უნდა იქნეს დაცული. სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, პირს უფლება აქვს კანონით დადგენილი წესით დაიცვას საკუთარი პატივი და ღირსება შელახვისაგან. ზიანის მიყენების შემთხვევაში პირადი სფეროს დასაცავად გამოიყენება სსკ-ის 992-ე მუხლი.

უმჯობესი იქნება კერძო ცხოვრების დაცვის უფლების დამოუკიდებელ ინდივიდუალურ უფლებად გათვალისწინება სსკ-ში, მით უფრო, რომ კონსტიტუციით ის არაა სხვა უფლებასთან „მიკერებული“ და პირადი ცხოვრების შემადგენელი ელემენტი დაცულია სსკ-ით. გარდა ამისა, სსკ-ის მე-18 მუხლში პირადი ცხოვრების გვერდით კერძო ცხოვრების ჩამატება გაუსვამს ხაზს, რომ კერძოსამართლებრივად დაცულია ზოგადი უფლება, თუმცა არც მისი ცალკეული გამოვლინებანია დაუცველი. ეს კი მნიშვნელოვანია, ვინაიდან პიროვნების ყოველმხრივ დაცვას ემსახურება. ამასთან, აღნიშნულ

კოდექსში გარკვეული განმარტებების გაკეთებით პრაქტიკაში დამკვიდრებული არაერთგვაროვნება აღმოიფხვრება.

ასევე საგულისხმოა, რომ სსკ-ის მე-18 მუხლი შეიძლება ვერ ამოწურავდეს იმ პიროვნულ უფლებებს, რომელთა დაცვის აუცილებლობის წინაშეც შეიძლება დადგეს პირი მომავალში. აქ უმნიშვნელოვანესია საკუთარი პიროვნების განვითარების თავისუფლება (საქ. კონსტიტუციის მე-16 მუხლი), რომელიც კერძოსამართლებრივად კერძო ავტონომიის პრინციპშია მოცემული (სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-2 ნაწილი). პირადი ცხოვრების კერძოსამართლებრივი დაცვისთვის სწორედ ესაა ამოსავალი სხვა მომენტებთან ერთად. სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილი ღირსების ასპექტზე დაყრდნობით არის მნიშვნელოვანი სხვა პიროვნული უფლებების დასაცავად. ეს დეტალები გარკვეულწილად არის დამაკავშირებელი ხიდი პიროვნულ უფლებებსა და მათ სამოქალაქოსამართლებრივ დაცვას შორის. აქ კი გადამწყვეტ როლს უნდა თამაშობდეს დელიქტური ვალდებულებების შესახებ ნორმები. სწორედ დელიქტიდან წარმოშობილი მოთხოვნები შეიძლება ზოგადი პიროვნული უფლებისა და მისგან გამომდინარე განსაკუთრებული პიროვნული უფლებების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის საფუძველი გახდეს. შესაბამისად, ის, რაც არაა დაცული სსკ-ის მე-18 მუხლით, შეიძლება დაცული იქნეს საკუთარი პიროვნების განვითარების თავისუფლების, კერძო ავტონომიის, ღირსების ასპექტისა და დელიქტური სამართლის ნორმების გამოყენებით (გენერალური დელიქტი – სსკ-ის 992-ე მუხლი). ასევე შესაძლებელია სსკ-ის 993-ე მუხლის დათქმებიც იყოს გათვალისწინებული.

რაც შეეხება კანონს „სიტყვისა და აზრის გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“, ის უნდა განიხილებოდეს სისტემურად. აუცილებელია, უპირველეს ყოვლისა, მხედველობაში იქნეს მიღებული კონსტიტუციით დადგენილი დაცვის სტანდარტი, ხოლო უკეთესი დაცვისა და კონსტიტუციური დაცვის ხარისხის გასაძლიერებლად – საერთაშორისო აქტები და ვალდებულებები. კონსტიტუციით უზრუნველყოფილი ადამიანის პატივისა და ღირსების ხელშეუვალობის დაცვის სტანდარტის დამცირების თავიდან ასაცილებლად უნდა იყოს გათვალისწინებული სამართლის წყაროთა და სამართლებრივ ღირებულებათა იერარქია. ასევე ზოგჯერ ძალაუხერხებულად მაინც წარმოიშობა ღირებულებათა კონფლიქტი. ის გულისხმობს აწონ-დაწონვის შედეგად პრიორიტეტული ინტერესის გამოკვეთას და ერთ-ერთი ინტერესის მსხვერვლად შეწირვას გაცილებით რელევანტური ინტერესის დასაცავად. ამდენად, საკითხი უნდა იყოს შესწავლილი მაქსიმალური სიფრთხილითა და სიღრმისეული ანალიზის შედეგად, რათა გამოირიცხოს თავისუფლებათა „მსხვერპლთშეწირვა.“ ამ შემთხვევაში კონფლიქტი უნდა გადაწყდეს თანაზომიერების პრინციპის გათვალისწინებით აწონ-დაწონვის მეთოდის გამოყენებით. აღნიშნული კი შეფასებითია და ინდივიდუალურ გარემოებებზე დამოკიდებული. მაგრამ ნებისმიერ პირთან დაკავშირებით ინტიმური სფეროს დაცვა არის გაცილებით მნიშვნელოვანი, ვიდრე სხვა ინტერესის უზრუნველყოფა. პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება საერთო წესრიგის ნაწილია. თუ ამ წესრიგს ემუქრება საფრთხე ერთი ინტერესისთვის პრიორიტეტის მინიჭებით მეორის ხარჯზე, მაშინ ასეთი უპირატესობა მიუღებელია. მაშასადამე, პირადი სფეროს დაცვა სამართლებრივი წესრიგის

ჩარჩოებში უნდა განხორციელდეს, რაც, თავის მხრივ, ურთიერთობათა დაბალანსებას შეუწყობს ხელს.

უმჯობესი იქნებოდა, კონსტიტუციით აშკარად მოცემულ პირადი ცხოვრებას შესაბამისი სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის გარანტიები შეექმნა. ამას ხელს შეუწყობდა პრაქტიკის მიერ ზოგადი პიროვნული უფლების აღიარება. პირადი ცხოვრება საჯაროსამართლებრივად დაცულია, რაც საკმარისი არ არის. მნიშვნელოვანია კერძო ცხოვრების უფლების სამოქალაქოსამართლებრივი დაცვის ქმედითი საშუალებებისა და ფუნქციების გაფართოება, მისი კომპენსატორული ხასიათიდან გამომდინარე.

ამასთან, სამოქალაქოსამართლებრივი ურთიერთობა ძირითადად რეგულატიური ურთიერთობაა. სამოქალაქო სამართალი ძირითადად აწესრიგებს ქონებრივ ურთიერთობებს, ასევე პირად არაქონებრივ ურთიერთობებს, რომლებიც დაკავშირებულია ქონებრივთან. კერძო ცხოვრება მოიცავს რა გარკვეულ ქონებრივ ასპექტებს, მისი ხელყოფისას ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების დროს პირველადია საკომპენსაციო ფუნქცია.

კვლევიდან ჩანს, რომ უფლების დაცვის სხვადასხვა ფორმა სამოქალაქო პასუხისმგებლობის კონკრეტული ფუნქციების შესრულებისკენაა მიმართული. ზიანის ანაზღაურებისას უნდა იყოს მხედველობაში მიღებული ობიექტური გარემოებები, რომლებშიც ეს ზიანი აისახება. პირადი ცხოვრების ხელყოფის გამო ზიანის ანაზღაურებისთვის სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ფუნქციები კუმულატიური წესით არსებობს.

ასევე მიზანშეწონილია, მორალური ზიანის ნაცვლად დამკვიდრდეს ტერმინი „არაქონებრივი ზიანი,“ რათა აღმოიფხვრას ზემოთ განხილული გაუგებრობები. ამასთან, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების კრიტერიუმები თითოეული გარემოების გათვალისწინებით უნდა ჩამოყალიბდეს და ყოველი შემთხვევა ინდივიდუალურად შეფასდეს. რაც შეეხება არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას, მისთვის პირველადი უნდა იყოს პრევენციის ფუნქციის განხორციელება. აქვე მნიშვნელოვანია, საკომპენსაციო ფუნქციის გაფართოება. არაქონებრივი ზიანის დროს განხორციელებული კომპენსაცია სიმბოლურ ხასიათს ატარებს, თუმცა ის გადამწყვეტ როლს თამაშობს პირის მიერ განცდილი ტანჯვის შემსუბუქებაში. ეს, თავის მხრივ, სატისფაქციურ ფუნქციასაც აამოქმედებს.

კერძო ცხოვრების დაცვასთან დაკავშირებით ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში შესაძლებელია სუბიექტად გამოვიდეს ხან ფიზიკური, ხან კიდევ იურიდიული პირი. მიზანშეწონილია აღინიშნოს, რომ კერძო სამართლის იურიდიულ პირს შეიძლება ჰქონდეს კერძო ცხოვრების დაცვის უფლება. მასში ძირითადად კერძო ცხოვრების საიდუმლოებაა წარმოდგენილი და არა პირადი ცხოვრების დაცვის უფლება. ამ კუთხით უნდა გაიმიჯნოს სამოქალაქო და ადმინისტრაციული სამართალი. ამის გათვალისწინებით უკვე იურიდიულ პირსაც შეიძლება არაქონებრივი ზიანი მიაღდეს კერძო სფეროს ხელყოფისთვის.

ასევე აუცილებელია მოკლედ შევხერდეთ სსკ-ის 27-ე მუხლზე, რომელიც იურიდიულ პირებზე ავრცელებს სსკ-ის მე-18 მუხლის ნორმებს პირადი არაქონებრივი უფლებების შელახვის შემთხვევაში. არადა სსკ-ის 27-ე მუხლის (სპეციალურ) ქვეთავში ხელოვნურად გადაადგილებამ გარკვეულწილად შექმნა ხარვეზი, რაზეც ზემოთ ვისაუბრეთ. მიზანშეწონილია,

ეს ნორმა გავრცელდეს როგორც არასამეწარმეო, ისე კომერციულ იურიდიულ პირზე, ვინაიდან საერთოა მათთვის. ამიტომ უმჯობესია, იგი განთავსდეს იურიდიული პირის ზოგადი დებულებების შესახებ თავში. აღნიშნული მნიშვნელოვანია სისტემატიზაციის და ასევე პრაქტიკული პრობლემების თავიდან აცილების თვალსაზრისით.

გარდაცვლილის პირადი ცხოვრების დაცვის დროს „დაცვის ღირსი ინტერესის მქონე პირი“ ხდება არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების დამოუკიდებელი სუბიექტი. ამდენად, დაინტერესებულ პირს უნდა შეეძლოს მისი უფლების დაცვის განხორციელება.

პირადი ცხოვრების დაცვის უმნიშვნელოვანესი ნაწილია პირადი სფეროს დაცვის პრობლემის პროცესუალურსამართლებრივი მხარე. აქ საყურადღებოა გარემოებები, რაც პროცესის მონაწილეთა პირადი სფეროს შელახვის წინაპირობა შეიძლება გახდეს. როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი და საინტერესოა სამართალწარმოებისას პირადი ცხოვრების ხელყოფის სპეციფიკის წარმოდგენა.

საერთოდ, მხარე ვალდებულია სწორი ჩვენება მისცეს. ცრუ ჩვენებამ შეიძლება გამოიწვიოს სისხლისსამართლებრივი სანქციების გამოყენება. მხარეს ასევე არა აქვს შესაძლებლობა, საპატიო მიზეზების გარეშე თავი აარიდოს სასამართლო პროცესს ან უსაფუძვლოდ უარი თქვას პასუხის მიცემაზე. საპროცესო კანონები მსგავს შემთხვევაში სასამართლოს აძლევს უფლებას, რომ მან მიიღოს იძულებითი ღონისძიებები ამ მხარის მიმართ. სამოქალაქო პროცესში მხარეებს აქვთ შესაძლებლობა თავიანთი საიდუმლო სფეროს დასაცავად, ეჭვი შეიტანონ სწორი ჩვენების მიცემის ვალდებულებაში, ჭეშმარიტების აღმოჩენის ინტერესიდან გამომდინარე.

მხარეთა მიერ ჩვენებების ადვოკატისთვის მიცემა, თავის მხრივ, უკავშირდება მხარეთა ან მესამე პირების მიერ მტკიცებულების წარდგენის მოვალეობას. აღნიშნული შეიძლება საიდუმლოების მფლობელის ან მატარებლის ნების საწინააღმდეგოდ ზოგჯერ საიდუმლო სფეროებში ჩარევას შეეხოს. თუ მხარე დაიმოწმებს სამოქალაქო პროცესში დოკუმენტებს, რომლებიც მოწინააღმდეგე მხარის ან მესამე პირების ხელთაა, მაშინ მას შეუძლია დოკუმენტების წარმოდგენის დავალდებულება მოითხოვოს. ეს მტკიცებულებები შეიძლება შეიცავდეს მხარეთა ან მესამე პირთა საიდუმლოებებს.

საიდუმლო სფეროს ხელყოფა შესაძლებელია ასევე სასამართლოს მიერ ჭეშმარიტების დასადგენად სხვა საქმიდან დოკუმენტების გამოხმობამაც გამოიწვიოს, თუ ეს ცნობები პირად სფეროს შეეხება.

განისაზღვრა, რომ არაა მართებული ტერმინის „საექიმო საიდუმლოება“ გამოყენება. იგი გაუმართლებლად ავიწროებს პირთა წრეს, რომლებმაც უნდა დაიცვან პროფესიული საიდუმლოება. ამ ტიპის საიდუმლოების დაცვა სხვა პირებსაც ევალებათ. ამიტომ მიზანშეწონილია, ტერმინ „სამედიცინო საიდუმლოების“ გამოყენება. გარდა ამისა, სამედიცინო საიდუმლოება შეიძლება შეეხოს ინტიმურ დეტალებს, რაც ხელშეუხებელია. სამედიცინო საიდუმლოების დაცვა კი უზრუნველყოფს ინტიმური სფეროს დაცვასაც.

ამასთან, სამედიცინო სფეროში არსებული კონფიდენციალური ინფორმაციის გამჟღავნება დასაშვებია, თუ ამას მოითხოვს გარდაცვლილის ნათესავი ან კანონიერი წარმომადგენელი. აღნიშნული ცნობების გაცემა შეიძლება ასევე, თუ ისინი მოითხოვა სასამართლომ, საგამოძიებო ორგანოებმა ან

ეს აუცილებელია საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, სხვათა უფლებების დასაცავად. გარდა ამისა, დაიშვება აივ ინფიცირებულის/შიდსით დაავადებულის შესახებ ინფორმაციის გაცემა, თუ აივ ინფიცირებულის/შიდსით დაავადებულისგან მიღებულია ინფორმირებული თანხმობა. აქ აივ ინფიცირებულის/შიდსით დაავადებული წინასწარ განაცხადებს წერილობითი ფორმით თანხმობას მისი გარდაცვალების შემთხვევაში ინფორმაციის გაცემის შესახებ. ამასთან, აღნიშნული ცნობების გაცემა დასაშვებია სასწავლო ან სამეცნიერო მიზნით გაიცემა, თუმცა მონაცემები ისე უნდა იყოს წარმოდგენილი, რომ პირის იდენტიფიკაცია შეუძლებელი გახდეს. ასევე საგულისხმოა კანონი „საექიმო საქმიანობის შესახებ“, რომელიც კერძო ცხოვრების დაცვას ეხება და ადგენს კერძო სფეროში ჩარევას მხოლოდ კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში, რაზეც ზემოთ იყო საუბარი.

მნიშვნელოვანია პირადი სფეროს ერთ-ერთი მხარე შვილად აყვანის საიდუმლოების სახით. აქ პრიორიტეტულ ინტერესად უნდა იყოს ბავშვის ინტერესი წარმოდგენილი. ამასთან, თვით უფლებამოსილი პირის ნებაა გადაამწყვეტი, შვილად აყვანის საიდუმლოება გამჟღავნდება თუ ის კონფიდენციალურ სფეროთა წრეში ჩაეწერება.

საგულისხმოა ფიდუციური ურთიერთობის საფუძველზე ინფორმაციის მინდობა, რაც საპროცესო კანონმდებლობაში ხდება პროფესიული საიდუმლოების დაცვაზე აქცენტირებით. საადვოკატო საიდუმლოების დაცვა უნდა დაევალოს ასევე სხვა ადვოკატს ან მის თანაშემწეს, ასევე ადვოკატის სტაჟიორს, ვინაიდან მათ უკავშირდება ნდობაზე აგებული (ფიდუციური) ურთიერთობა. რაც შეეხება პირებს, რომლებიც პირველი ინსტანციის სასამართლოში წარმომადგენლებად გამოდიან, მათ უნდა დაიცვან დავალების ხელშეკრულებით განსაზღვრული საიდუმლოების შენახვის მოვალეობა (სსკ-ის 714-ე მუხლები); კონფიდენციალური ინფორმაციის დაცვა უნდა დაევალოს ასევე მდივანს. ამასთან, უმჯობესია საადვოკატო საიდუმლოების ფართო გაგება მოხდეს, რათა მოიცვას კლიენტისგან ადვოკატისთვის მიცემული ცნობები, რომელთა გავრცელება კლიენტისთვის არასასურველია. ადვოკატის მიერ საკუთარი პროფესიული საიდუმლოების დაცვის მოვალეობა უნდა განიხილებოდეს ადვოკატის საქმიანობის ზნეობრივ საწყისად. ამდენად, საადვოკატო საიდუმლოების უცხო პირთა ხელყოფისაგან დაცვის პრობლემა ორ ძირითად ასპექტს უნდა შეეხებოდეს: ა) საადვოკატო იმუნიტეტი. ეს გულისხმობს ადვოკატის, საადვოკატო დოკუმენტაციის და პროფესიული საქმიანობისას გამოყენებული შენობის, კლიენტთან ადვოკატის კომუნიკაციის, კლიენტის, როგორც ადვოკატთან კომუნიკაციის შესახებ ინფორმაციის პოტენციური წყაროს, ხელშეუხებლობას; ბ) მესამე პირთათვის საადვოკატო საიდუმლოების ხელმისაწვდომობა დასაშვებია სამართლებრივი საფუძვლების არსებობის შემთხვევაში.

როგორც ჩანს, „ადვოკატთა შესახებ კანონში“ საუბარია იმაზე, რომ კლიენტის შესახებ ინფორმაციის გავრცელება მხოლოდ კლიენტისავე თანხმობით შეიძლება და სხვა გამონაკლისი არაა დასახელებული. აღნიშნულს ასწორებს ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი. კერძოდ, თუ ადვოკატის მიერ ინფორმაციის გამჟღავნება აუცილებელია მის მიმართ წაყენებული ბრალდებისაგან თავის დასაცავად (და სხვა კანონით დადგენილ გამონაკლის შემთხვევებში), მაშინ დასაშვებია კლიენტის შესახებ ინფორმა-

ციის გავრცელება. დასაწყისში იქმნება მცდარი შთაბეჭდილება, რომ ეს, თითქოს, წინააღმდეგობაში მოდის კონფიდენციალობისა და კლიენტის ინტერესებისთვის პრიორიტეტულობის მინიჭების პრინციპებთან. საქართველოს კონსტიტუცია ითვალისწინებს, რომ პირს შეუძლია უარი თქვას ჩვენების მიცემაზე საკუთარი თავის წინააღმდეგ. სწორედ ესაა გაზიარებული ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსში ადვოკატის მიერ კლიენტის შესახებ ინფორმაციის გავრცელების შესაძლებლობასთან დაკავშირებით. ამასთან, ადვოკატმა თავიდან უნდა აიცილოს კონფლიქტი მის და კლიენტის ინტერესებს შორის, წინა საქმეზე წარმოდგენილი კლიენტისა და ამჟამად წარმოსადგენი პირის ინტერესებს შორის და სხვა. აღნიშნული მნიშვნელოვანია პირადი სფეროს დასაცავად.

ასევე საბანკო საიდუმლოებაში განსაკუთრებით ჩანს კერძო სფეროს ქონებრივი მხარე. ამდენად, სწორედ საბანკო საიდუმლოების დაცვით კერძო ცხოვრებაც იქნება დაცული.

ამასთან, სამართალწარმოების დროს კერძო სფერო შეიძლება გამოვლინდეს სანოტარო მოქმედების საიდუმლოებაში, რაც ძირითადად სახელშეკრულებო თავისუფლების პრობლემას უკავშირდება.

გარდა აღნიშნულისა, ცალკე ყურადღების ღირსია პროფესიული საიდუმლოების სხვა მომენტები, რაც ხშირად უგულებელყოფილია. საგულისხმოა, რომ პროფესიულ საიდუმლოებაში შეიძლება იგულისხმებოდეს ასევე მომსახურების გაწევისას ან ნარდობის შედეგად მიღებული ცნობები. ხელოსნები ხშირად საკუთარ ნახელავს წარმოადგენენ ინტერნეტით, თუმცა ეს ნახელავი უკვე სხვა პირის პირადი სფეროს ელემენტია. ამიტომ მისი საჯაროდ გავრცელება უფლებამოსილი პირის თანხმობას საჭიროებს. ხელოსნის მიერ ინტიმური ოთახების გარემონტება უნდა დარჩეს მხარეებს შორის კონფიდენციალურ სფეროდ. აქ საქმე ეხება აბსოლუტურ უფლებას პირად ცხოვრებაზე, რომლის ხელყოფა დელიქტური სამართლის ნორმებით უნდა მოწესრიგდეს (სსკ-ის 992-1008-ე მუხლები).

კვლევაში აჩვენა, რომ განსაკუთრებით საგრძნობია სამართალწარმოებისას საიდუმლო სფეროსა და პროცესის საჯაროობას შორის ინტერესთა კონფლიქტი. ამ სიტუაციის გადასაწყვეტად მიზანშეწონილია სასამართლოს საჯაროობის პრინციპის ობიექტური და ფაქტობრივი ღირებულების გათვალისწინება. აღნიშნული გულისხმობს მისი კანონით დადგენილი მნიშვნელობის აღქმას სამართლებრივი განათლებისა და სამართლებრივი კონტროლის საფუძველზე, ასევე პირთა მიერ გარკვეული პროცესებითა თუ გადაწყვეტილებებით დაინტერესება-ჩართვას. სამართლებრივი კონტროლი უკავშირდება სასამართლო სხდომებში მხარეთა მონაწილეობას, პროცესების შესახებ რეპორტაჟების გაკეთება-გაცნობას და საქმის მიმდინარეობის თუ კომპეტენტური პირების (ადვოკატის) საშუალებით გადაწყვეტილების მატერიალურ და ფორმალურ სისწორეში დარწმუნებას. ამასთან, საპროცესო კანონმდებლობაში სასამართლო პროცესის საჯაროობის პრინციპი კანონზომიერადაა გათვალისწინებული, მაგრამ კანონი საჯაროობის პრინციპს უწევს შესზღუდვებსაც. აღნიშნული პროცესის მონაწილეთა პირადი საიდუმლოების დაცვას ემსახურება. ასეთია საჯაროობის ობიექტური მნიშვნელობა. რაც შეეხება პროცესის საჯაროობის ფაქტობრივ მნიშვნელობას, აქ საყურადღებოა ფაქტობრივი შესაძლებლობები, რომელთა

საშუალებითაც პირს შეუძლია გარკვეული წარმოდგენა შეიქმნას საქმის მიმდინარეობის (თუ შედეგის) შესახებ. ამ თვალსაზრისით კი გადამწყვეტია პირის დაინტერესება. მოცემულ საქმეში უმნიშვნელოვანესია მასობრივი ინფორმაციის გავრცელების საშუალებების (ტელევიზია, გაზეთი და სხვა) როლი. ამასთან, სწორედ ამ ფაქტობრივი შესაძლებლობებით შეუძლია პირს (სასამართლო სხდომაზე დაუსწრებლად) გარკვეული ინფორმაცია მიიღოს ამა თუ იმ საქმის შესახებ.

ეს საკითხი, თავის მხრივ, ეხება მხარეთა სახელის ხსენებასაც. სასამართლო განხილვის შესახებ რეპორტაჟი მიზანშეწონილია მოხდეს სახელის დასახელების გარეშე. სახელის დასახელება დაიშვება მხოლოდ მაშინ, როცა მნიშვნელოვანი საფუძველი (საჯარო ინტერესი) არსებობს. ასევე პირად კანონიერ ინტერესს ენიჭება პრიორიტეტი ინფორმაციის თავისუფლებასთან ან ზოგადად საჯარო ინტერესთან შედარებით. მიზანშეწონილია, საიდუმლოების დაცვიდან გამომდინარე, გაიმიჯნოს სასამართლოს გადაწყვეტილების საჯაროდ გამოცხადებისა და გადაწყვეტილების ქსეროასლების გაცემის პროცედურა. ამასთან, სასამართლოს გამჭვირვალობა მთლიანად სასამართლო ხელისუფლების საქმიანობაზე ინფორმაციის თავისუფლების მოთხოვნების გავრცელებას გულისხმობს. საქართველოს კონსტიტუციის 24-ე მუხლის მე-4 ნაწილი ინფორმაციის თავისუფლებას ზღუდავს „სხვათა უფლებებისა და ღირსების დაცვით“. აღნიშნული მუხლით ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლების განხორციელებამ (ინფორმაციის თავისუფლების ინტერესებიდან გამომდინარეც) არ უნდა დაარღვიოს სხვათა უფლებები და თავისუფლებები.

ამდენად, ზემოთ მოყვანილი გარემოებების გათვალისწინება აუცილებელია, რათა მატერიალურსამართლებრივი და პროცესუალური თვალსაზრისით პირადი ცხოვრება ეფექტურად იყოს დაცული.

გამოყენებული ლიტერატურა

ნორმატიული მასალა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია. 1995 წლის 24 აგვისტო.
2. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია. 1950 წლის 4 ნოემბერი.
3. ბავშვთა უფლებების კონვენცია. 1989 წლის 20 ნოემბერი.
4. სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი. 1966 წლის 16 დეკემბერი.
5. საქართველოს კანონი „ნორმატიული აქტების შესახებ“. 2009 წლის 22 ოქტომბერი, რეგისტრაციის №1876
6. საქართველოს კანონი „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“. 1998 წლის 29 აპრილი, რეგისტრაციის №1362

7. საქართველოს კანონი „საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ“. 1997 წლის 16 ოქტომბერი, რეგისტრაციის №934
8. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი. 1997 წლის 26 ივნისი, რეგისტრაციის №786
9. საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი. 1999 წლის 25 ივნისი, რეგისტრაციის №2181
10. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი. 1997 წლის 14 ნოემბერი, რეგისტრაციის №1106
11. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. 1998 წლის 20 თებერვალი, რეგისტრაციის №1251
12. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. 1999 წლის 22 ივლისი, რეგისტრაციის №2287
13. საქართველოს კანონი „ადვოკატთა შესახებ“, 2001 წლის 20 ივნისი, რეგისტრაციის №976
14. საქართველოს კანონი „ჯანმრთელობის შესახებ“. 1997 წლის 10 დეკემბერი, რეგისტრაციის №1139
15. ადვოკატთა ეთიკის კოდექსი. 2006 წლის 15 აპრილი.
16. საქართველოს კანონი „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ.“ 2004 წლის 24 ივნისი, რეგისტრაციის №220
17. საქართველოს კანონი „შიდად აყვანისა და მინდობით აღზრდის შესახებ.“ 2009 წლის 18 დეკემბერი, რეგისტრაციის №2381
18. საქართველოს კანონი „აივ ინფექცია/შიდსის შესახებ.“ 2009 წლის 17 ნოემბერი, რეგისტრაციის №2042
19. საქართველოს კანონი „პაციენტის უფლებების შესახებ.“ 2000 წლის 5 მაისი, რეგისტრაციის №283
20. საქართველოს კანონი „კერძო დაცვითი საქმიანობის შესახებ.“ 2008 წლის 21 ნოემბერი, რეგისტრაციის №536
21. საქართველოს ორგანული კანონი „საერთო სასამართლოების შესახებ.“ 2009 წლის 4 დეკემბერი, რეგისტრაციის №2257
22. საქართველოს კანონი „ნოტარიატის შესახებ“. 2009 წლის 4 დეკემბერი, რეგისტრაციის №2283
23. განმარტებითი ბარათი „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში დამატების შეტანის შესახებ“ საქართველოს 2008 წლის 14 მარტის №5919–I-ს კანონზე.
24. მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი. 2009 წლის 9 მარტი, <http://www.gncc.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=110&info_id=6986> [20.04.11 15:50]
25. ნოტარიუსთა დეონტოლოგიის (ეთიკის) კოდექსი.
26. იურისტის ბიბლიოთეკა, საერთაშორისო ხელშეკრულებები, პაქტები, კონვენციები, თბ., 2005
27. პატიმრობის კოდექსი. 2010 წლის 9 მარტი. №2696-იხ
28. ბელორუსიის რესპუბლიკის სამოქალაქო კოდექსი, <<http://pravo.levonevsky.org/kodeksby/gk/20110115/dokument.htm>> [20.10.10 23:44]
29. რუსეთის ფედერაციის სამოქალაქო კოდექსი იხ. ინტერნეტ-გვერდზე: <http://www.internet-law.ru/law/kodeks/gk_1.html> [20.10.10 23:40]

სახელმძღვანელოები, მონოგრაფიები და სტატიები:

30. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი (მასალები მოიძია და მოამზადა ბ. ბოხაშვილმა), თბ., საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, 2004, იხ. <<http://gyla.ge/files/publications/q9z18pmtnn.pdf>> [24.01.11 21:43]
31. შემდგ. და რედაქტ. თ. კინწურაშვილი, მედიის თვითრეგულირების ქრესტომათია (თარგმნა მ. თაბაგარმა და სხვებმა), თბ., თავისუფლების ინსტიტუტი, 2004
32. ს. ავალიანი, თეორიული ფილოსოფია, თბ., „უნივერსალი“, 2007
33. ზ. ახვლედიანი, ვალდებულებითი სამართალი, თბ., „სამართალი“, 1999
34. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანის ანაზღაურების ოდენობის განსაზღვრის კრიტერიუმები, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2004, №2
35. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლების წარმოშობის საფუძვლები, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2005, №3
36. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანის ანაზღაურებაზე უფლებამოსილი პირები, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2006, №2
37. ნ. ბარაბაძე, მორალური ზიანი და მისი ანაზღაურების პრობლემა, თბ., „უნივერსალი“, 2012
38. კ. ბაქრაძე, ლოგიკა, თბ., საქ. პედაგოგ. მეცნ. ინსტ. გამომც., 1946
39. კ. ბაქრაძე, ლოგიკა, თბ., სტალინის სახ. თბ. სახელმწ. უნივერს. გამომც., 1954
40. ს. ბურკაძე, გამოსატვის თავისუფლების საერთაშორისო სამართლებრივი რეგულირება, „მართლმსაჯულება“, 2008, №1
41. თ. ბეჟოშვილი, პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება, „მართლმსაჯულება და კანონი“, 2007, №2/3
42. შ. გაბუნია, ვირტუალური კომუნიკაციების როლი თბილისელ ლესბი ქალთა ცხოვრებაში, თბ., 2010
43. ვ. გაბუხაძია, ექიმის ფიცი და საექიმო ეთიკის ზოგიერთი საკითხი, თბ., „საბჭოთა საქართველო“, 1987
44. ი. სურგულაძი, ხელისუფლება და სამართალი, გერმანულიდან თარგმნა ო. გამყრელიძემ, თბ., საია, 2002
45. ა. გეგია, მატერიალური და მორალური ზიანის შედარებით სამართლებრივი ანალიზი საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, იურიდიულ-ფსიქოლოგიური ინსტიტუტის პროფესორ-მასწავლებელთა და სტუდენტთა II სამეცნიერო-მეთოდური კონფერენციის შრომათა კრებული, თბ., 2005
46. ფ. გოგიჩაიშვილი, რჩეული ნაწერები, ტ. 1, თბ., „საბჭოთა საქართველო“, 1974
47. ე. გოცირიძე, აზრის გამოსატვის თავისუფლება და რეპუტაციის უფლება (ღირებულებითი კონფლიქტის დილემები), „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2005, №3
48. აზრის გამოსატვის თავისუფლება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის სამართალში, შეადგინა და კომენტარი დაურთო ე. გოცირიძემ, თბ., „სტამბა ქართული ფილმი“, 2006

49. *ქ. გოცირიძე*, გამოხატვის თავისუფლება ღირებულებათა კონფლიქტში ადამიანის უფლებების ევროპული კონვენციისა და სტრასბურგის სასამართლოს იურისპრუდენციის მიხედვით, თბ., „ჯისიაი“, 2008
50. *გრ. ერემოვი*, საქართველოს მთავრობა, 1995
51. *ვ. ერქომაიშვილი*, ადამიანი, თავისუფლება, იდეოლოგია, თბ., სახ. უნივერ. გამომც., 2002
52. *ნ. ელიასი*, ცივილიზაციის პროცესის შესახებ, სოციოგენეტიკური და ფსიქოგენეტიკური გამოკვლევები, წ. I, ქცევის ცვლილებანი დასავლური სამყაროს საერო ზედა ფენებში (თარგმნა *ი. წერეთელმა*), თბ., „ნეკერი“, 2005
53. *ბ. ზოიძე*, სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ცნებისთვის, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის „მაცნე“, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1985, №3
54. *ბ. ზოიძე*, ქონებრივი პასუხისმგებლობა ვალდებულებათა დარღვევისთვის, თბ., „მეცნიერება“, 1989
55. *ბ. ზოიძე*, ზიანის ანაზღაურება არაქონებრივი ზიანისთვის, წიგნში „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი“, წ. მე-3, თბ., „სამართალი“, 2001
56. *ბ. ზოიძე*, ქართული სანივთო სამართალი, მეორე გადაშუშ. და სრულყოფილი გამოცემა, თბ., „მეცნიერება“, 2003
57. *ბ. ზოიძე*, სამართლებრივი წესრიგისა და სამართლებრივი უსაფრთხოების შესახებ, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2006, №3
58. *ბ. ზოიძე*, მოძღვრება საკანონმდებლო კულტურის შესახებ, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 2006, №1
59. *ბ. ზოიძე*, საკონსტიტუციო კონტროლი და ღირებულებათა წესრიგი საქართველოში, თბ., GTZ, 2007
60. *ი. თაბორიძე*, „ბუნებითი სამართლის როლი ადამიანის ღირსების გაგების ჩამოყალიბებაში“, „ქართული სამართლის მიმოხილვა“, სპეციალური გამოცემა, 2004
61. *მ. თოდუა, შ. ქურდაძე*, ცალკეული კატეგორიის სამოქალაქო საქმეებზე გადაწყვეტილებათა მიღების თავისებურებანი, თბ., საქართვე. მოსამართლეთა ასოციაცია, 2005
62. *კ. იაიხკოვი*, ზიანის მიყენებით წარმოშობილი ვალდებულებანი (თარგმნა *გ. დოლიძემ*), თბ., საქ. სსრ იუსტიციის სამინისტროს გამოცემა, 1947
63. *ლ. იზორია, კ. კორკელია, კ. კუბლაშვილი, ვ. ხუბუა*, საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., „მერიდიანი“, 2005
64. *რ. ფონ იერიხი*, ბრძოლა უფლებისათვის, თბ., 2000
65. *ლ. ინწკირველი*, ნოტარიატისა და სასამართლოს კომპეტენციათა გამიჯვნისთვის, წიგნში „ქართული კერძო სამართლის კრებული“, წ. I, თბ., საია, 2004
66. *დ. კერესელიძე*, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, „ქართული სამართლის მიმოხილვა“, 7/2004-1

67. დ. კერესელიძე, კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბ., ეშსი, 2009
68. მ. კვაჭაძე, ი. მანჯავიძე, ნ. კვანტალიანი, ნ. მირზიკაშვილი, ნ. გვენეტაძე, გ. აზაურაშვილი, წიგნი პაციენტებისთვის, ადამიანის უფლებები და ჯანდაცვა (გზამკვლევი), თბ., 2011
69. უ. კილკელი, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლის განხორციელება (გზამკვლევი) (თარგმნა და წინასიტყვაობა დაურთო ლ. ჭელიძემ, ბ. ბონაშვილმა, თ. მამუკელაშვილმა), თბ., ევროპის საბჭო, 2005
70. თ. კინწურაშვილი, მართლმსაჯულების ლოგიკა (სიტყვის თავისუფლება და ქართული სასამართლო პრაქტიკა), „თავისუფლება“, 2005, №3 (39), მარტი
71. შემდგ. და რედაქტ. თ. კინწურაშვილი, მედიის თვითრეგულირების ქრესტომათია (თარგმნა მ. თაბაგარმა და სხვებმა), თბ., თავისუფლების ინსტიტუტი, 2004
72. ა. კობახიძე, სამოქალაქო სამართალი, ტ. I, ზოგადი ნაწილი, თბ., 2001
73. კ. კორკელია, სასამართლოს როლი საერთაშორისო ხელშეკრულების გამოყენებაში, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 1998, №1
74. კ. კორკელია, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენება საქართველოში, თბ., ევროპის საბჭო, 2004
75. კ. კორკელია, ნ. მჭედლიძე, ა. ნალბანდოვი, საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისობა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისა და მისი ოქმების სტანდარტებთან, თბ., ევროსაბჭოს საინფორმაციო ბიურო საქართველოში, 2005
76. კ. კორკელია, ევროპული სტანდარტების ინტეგრაციისკენ: ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია და საქართველოს გამოცდილება, თბ., ევროპის საბჭო, 2007
77. კ. კორკელია, სასამართლოს აქტივიზმი და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გავლენა საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაზე, „საკონსტიტუციო სასამართლოს მიმოხილვა“, 2011, №4
78. კ. კუბლაშვილი, აზრის თავისუფლება – ადამიანის უმნიშვნელოვანესი ძირითადი უფლება, კრებულში: „ადამიანის უფლებათა დაცვა ეროვნულ და საერთაშორისო სამართალში“, თბ., საია, 2002
79. კ. კუბლაშვილი, ძირითადი უფლებები, თბ., „ჯისიაი“, 2003
80. კ. კუბლაშვილი, ძირითადი უფლებები, თბ., „ჯისიაი“, 2010
81. მ. ლეკვეიშვილი, სისხლის სამართალი (განსაკუთრებული ნაწილი), თბ., „ნორმა“, 1996
82. თ. ლილუაშვილი, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, თბ., „სანი“, 2004
83. გ. მეფარიშვილი, ერთი საკანონმდებლო სიახლის გამო, „სამართალი“, 1991, №3-4
84. გ. მეფარიშვილი, ცხოვრება და კანონი, მე-2 შევსებული გამოცემა, თბ., „სამართალი“, 2008
85. კ. (თ.) მონიავა, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვის სამართლებრივი პრობლემები (სადისერტაციო ნაშრომი), თბ., 1999

86. პ. (თ.) მონიავა, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის სამართლებრივი დაცვა, თბ., 1999
87. თ. მონიავა, პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის დაცვა საქართველოში (უძველესი დროიდან საბჭოთა პერიოდის ჩათვლით), თბ., „მერიდიანი“, 2005
88. პ. (თ.) მონიავა, პერსონალური მონაცემების მიღების უფლება სამოქალაქო სამართალში, „ცხოვრება და კანონი“, 2009, №2 (6)
89. თ. (პ.) მონიავა, სამოქალაქო სამართლის სუბიექტები, თბ., 2011
90. თ. მონიავა, ფიზიკური პირის პატივისა და ღირსების ცნება, „სამართალი“, 2003, №6-7
91. გ. ნადარეიშვილი, ადამიანის პატივისა და ღირსების დაცვა ქართული ფეოდალური სამართლის ძეგლებისა და სასამართლო პრაქტიკის მასალების მიხედვით, „აღმანახი“, ქართული სამართლის ისტორიის ძეგლები, 2000, №14
92. გ. ნადარეიშვილი, ქართული სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორია, თბ., „ბონა კაუზა“, 2003
93. გ. ნაჭყებია, სისხლის სამართლის მეცნიერების მეთოდოლოგიური ანბანი, თბ., 2006
94. გ. ნაჭყებია, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, თბ., საგამომც. სახლი „ინოვაცია“, 2011
95. გ. ნაჭყებია, ბრალი, როგორც სოციალური ფილოსოფიის კატეგორია, თბ., 2001
96. თ. ნინიძე, სახელის უფლების შინაარსი, „საბჭოთა სამართალი“, 1976, №1
97. თ. ნინიძე, ადამიანის ინდივიდუალობა – საბჭოთა სამოქალაქო სამართლის დაცვის საგანი, საქართვე. სსრ მეცნ. აკადემიის მაცნე, ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1977, №4
98. თ. ნინიძე, პირადი საიდუმლოების დაცვის სამოქალაქო-სამართლებრივი გარანტიები, „საბჭოთა სამართალი“, 1977, №1
99. თ. ნინიძე, მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში, „საბჭოთა სამართალი“, 1978, №2
100. თ. ნინიძე, ცოცხალი ხატი ღირსებისა, „საქართვე. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე“, ეკონომიკისა და სამართლის სერია, 1987, №3
101. თ. ნინიძე, სახელის უფლება, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წ. I, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებანი, თბ., „სამართალი“, 2002
102. თ. ნინიძე, პირადი არაქონებრივი უფლებები, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წ. I, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებანი, თბ., „სამართალი“, 2002
103. მ. ოქრუაშვილი, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, თბ., თავისუფლების ინსტიტუტი, 2005
104. მ. ოქრუაშვილი, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, თბ., თავისუფლების ინსტიტუტი, 2008
105. ს. პაპუაშვილი, თავისუფლებააღკვეთილი პირების უფლება პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობაზე ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენ-

ციის მიხედვით, სტატიათა კრებულში: „ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტები და მათი გავლენა საქართველოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაზე“ (რედ. *კ. კორკელია*), თბ., 2006

106. *ვრ. რცხილაძე*, მორალური ზიანის ანაზღაურება, „საბჭოთა სამართალი“, 15 თებერვალი 1928, №4

107. *ბ. სავანელი*, ხელისუფლებათა განაწილების პრინციპი და ადამიანის უფლებების კონსტიტუციური გარანტიები (ბრძოლა უფლებისთვის), კრებულში „სამართლის რეფორმა საქართველოში“ (გამომცემლები: *ს. ჯორბენაძე, რ. კნიავერი, ლ. ჭანტურია*), თბ., (1994 წლის 23-25 მაისს თბილისში გამართული საერთაშორისო კონფერენციის მასალები), 1994

108. *დ. სუხიტაშვილი*, საქართველოს სანოტარო სამართალი, თბ., 2002

109. *მ. ტურავა*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, წ. I, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., „მერიდიანი“, 2011

110. *შ. ტრექსელი (სარა ჯ. სამერსის* დახმარებით), ადამიანის უფლებები სისხლის სამართლის პროცესში (თარგმნა *გ. გოგელიაშ* და სხვებმა), თბ., საქ. საკონსტ. სასამართლო, 2009

111. *მ. უგრეხელიძე*, ბრალი საფრთხის დელიქტებში, თბ., თბილისის უნივერსიტ. გამომც., 1982

112. *ა. ფალიაშვილი*, კრიმინალისტიკა, ტ. 1., თბ., „მერიდიანი“, 2000

113. ფილოსოფიური ლექსიკონი, რედ ფროლოვა, თბ., 1987

114. *შ. ფაფიაშვილი*, კრიმინალისტიკა (დანაშაულის გახსნის ტაქტიკა), თბ., თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2001

115. *თ. ქალდანი*, მორალური ზიანი, ჟურნალი „ჩემი უფლებები“, თბ., 2002

116. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ტ. IV, საქ. სსრ მეცნ. აკად. გამომც., თბ., 1955

117. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ტ. VI, საქართვე. სსრ მეცნ. აკად. გამომც., თბ., 1960

118. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი (მთ. რედ. *არნ. ჩიქობავა*), ერთტომეული, თბ., ქართ. ენციკლოპედიის მთ. სამეცნ. რედაქცია, 1990

119. *ქ. ქონაშვილი*, ბრალი, როგორც სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის პირობა, „სამართლის ჟურნალი“, 2009, №1

120. *შ. ჟურდაძე*, სამოქალაქო საქმეთა განხილვა პირველი ინსტანციის სასამართლოში, თბ., „მერიდიანი“, 2005

121. *ა. შაიო*, ხელისუფლების თვითშეზღუდვა, კონსტიტუციონალიზმის შესავალი, მეცნიერული რედაქცია და წინათქმა *თ. ნინიძისა*, თბ., აირის საქართველო, 2003

122. *რ. შენგელია*, ქონებრივი ზიანი და მისი ანაზღაურების ვალდებულება, თბ., 1991

123. *რ. შენგელია*, დელიქტური ვალდებულებები სამოქალაქო სამართალში, კრებულში: „სახელმწიფოსა და სამართლის აქტუალური პრობლემები“, საიუბილეო კრებული, მიძღვნილი თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტის 80 წლისთავისადმი, თბ., თბ. უნივერსიტეტის გამომც., 2003

124. *რ. შენგელია, ე. შენგელია*, საოჯახო სამართალი, მე-2 გამოცემა, თბ., „მერიდიანი“, 2011

125. ი. შხეპანსკი, სოციოლოგიის ელემენტარული ცნებები (თარგმნა ო. გრატიაშვილმა), თბ., „მეცნიერება“, 1997
126. შ. ჩიკვაშვილი, მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში, თბ., „მერიდიანი“, 1998
127. შ. ჩიკვაშვილი, მემკვიდრეობითი სამართალი, თბ., 2000
128. შ. ჩიკვაშვილი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წ. მე-4, ტ. მე-2, თბ., „სამართალი“, 2001
129. შ. ჩიკვაშვილი, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, თბ., „მერიდიანი“, 2003
130. შ. ჩიკვაშვილი, საოჯახო სამართალი, მე-4 გადამუშავებული გამოცემა, თბ., „მერიდიანი“, 2004
131. თ. ჩიტოშვილი, დელიქტი და დელიქტურ ვალდებულებათა ზოგიერთი სამართლებრივი ასპექტები, „მართლმსაჯულება“, 2008, №1
132. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, საკანონმდებლო აქტების კრებული (შემდგ: პ. ცნობილაძე), თბ., 2002
133. მე-19 მუხლი – გამოსატვის თავისუფლების გლობალური კომპანია, საქართველოს კანონის „სიტყვისა და გამოსატვის თავისუფლების შესახებ“ სახელმძღვანელო, თბ., 2005 წ. (აპრილი)
134. თავისუფლების ინსტიტუტი, კომენტარები საქართველოს კანონზე „სიტყვისა და გამოსატვის თავისუფლების შესახებ“, თბ., 2005, <www.liberty.ge> [20.10.10 23:20]
135. მ. ცაცანაშვილი, ინფორმაციული სამართალი, თბ., 2004
136. კ. ცვაივერტი, პ. კოტცი, შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კერძო სამართალში, ტომი II, გამოცემის მეცნიერული რედაქცია და ბოლოთქმა თევდორე ნინიძის, თბ., „ჯისიაი“, 2001
137. ზ. ძნელაშვილი, საგადასახადო საიდუმლოების ზოგიერთი სამართლებრივი ასპექტი, „მართლმსაჯულება“, 2008, №2
138. კ. წერეთელი, კონსტიტუციური მოვალეობები ობიექტური აუცილებლობაა, თბილისი, 1995
139. ლ. ჭანტურია, შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში. თბ., „სამართალი“, 1997.
140. ლ. ჭანტურია, თ. ნინიძე, „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის კომენტარი, მე-3 გამოცემა, თბ., „სამართალი“, 2002
141. ლ. ჭანტურია, კორპორაციული მართვა და ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობა საკორპორაციო სამართალში, თბ., „სამართალი“, 2006
142. ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბ., „სამართალი“, 2011
143. ვ. ხიმშიაშვილი, ვ. ბანიძე, საექიმო ეთიკა, თბ., „საბჭოთა საქართველო“, 1974
144. გ. ხუბუა, მუხლი 16, წიგნში „საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები, ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები“, თბ., „მერიდიანი“, 2005
145. ს. ჯორბენაძე, საბჭოთა საოჯახო სამართალი, თბ., თბილისის უნივერს. გამომც., 1957
146. ს. ჯორბენაძე, იურიდიული პირის ბრალის შინაარსის განსაზღვრისათვის, „საბჭოთა სამართალი“, 1985, №4

147. *ს.* ჯორბენაძე, ინტელექტუალური საკუთრების განმარტებითი ლექსიკონი, თბ., „სამართალი“, 1998
148. *თ.* ჯუღელი, ფიზიკურ პირთა სამართალსუბიექტობა (შედარებით-სამართლებრივი კვლევა ქართული და ფრანგული სამართლის მაგალითზე), თბ., „უნივერსალი“, 2007
149. თავისუფლების ინსტიტუტი, კომენტარები საქართველოს კანონზე „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“, თბ., 2005, <<http://www.liberty.ge>> [20.10.10 20:22]
150. Авторский коллектив, Права человека, Учебник для вузов, М., 2002
151. *Б.* Антимонов, *Е.* Флейшиц, Авторское право, М., Госюриздат, 1975
152. *С.* Белякин, возмещение морального (неимущественного) вреда, в еженедельном юридическом газете «право», 1911, воскресенье 24 июля, №29
153. *А.* Бойков, Этические нормы деятельности советского адвоката, «Советская юстиция», 1966, №10
154. Курс советского гражданского права, *Братусь С. Н.*, Предмет и система советского гражданского права, М., Государств. изд. Юрид. Лит-ры, 1963
155. *С.* Братусь, *О.* Иоффе, Гражданское право, М., «Знание», 1967
156. *В.* Бухар, Врачебная тайна, «Здоровье», 1978, №6
157. *В.* Варкалло, Об Ответственности по гражданскому праву (возмещение вреда _ функции, виды, границы), Перевод с польского *В. Залеского*, М., «Прогресс», 1978
158. *А.* Вершинин, Охранительные материально-правовые отношения и право на судебную защиту, в материалы научной конференции: «Вопросы теории охранительных правоотношений», Ярославль, 1991
159. *В.* Голышев, Гражданско-правовая ответственность, Гражданское право, общая часть (Курс лекции), М., МИЭМП, 2007
160. *Т. В.* Дробышевская, Личные неимущественные права граждан и их гражданско-правовая защита, Красноярск, Краснояр. гос. ун-т., 2001
161. *Н.* Егоров, Личные неимущественные права граждан и организации как институт советского гражданского права, в журнале «Правоведение», 1984, №6
162. *А.* Ерделевский, Компенсация морального вреда, М., 1996
163. *А.* Ерделевский, Компенсация морального вреда, 2-е издание, М., «БЕК», 2000
164. *А.* Зейц, Возмещение морального вреда по советскому праву, в журнале «Еженедельник советской юстиции», 1927, №47
165. *В.* Иванский, Правовая защита информации о частной жизни граждан, М., Изд. российского ун-та дружбы народов, 1999
166. *О.* Иоффе, Советское гражданское право, т. 3. Изд-во Ленинградского ун-та, Л., 1965
167. *О.* Иоффе, Советское гражданское право. общая часть. право собственности. общее учение об обязательствах., Л., Изд. Ленинградского Ун-та, 1958
168. *О.* Иоффе, Личные неимущественные права и их место в системе советского гражданского права, «Советское государство и право», 1966, №7
169. *Я.* Коломинский, *О.* Белановская, Жизнь и судьба в контексте социологического исследования, Актуальные проблемы психологии, т. 7, вып. 20,

- ч. 1, <http://www.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/znpip/2009_20_1/Sb20_Ch1_48.pdf> [20.04.2011 16:08]
170. Л. Красавчикова, Личная жизнь граждан под охраной закона, М., «Юрид. Лит-ра», 1983
171. Е. Крашенинников, Охраняемый законом интерес и средства его защиты, в материалы научной конференции: «Вопросы теории охранительных правоотношений», Ярославль, 1991
172. Е. Крашенинников, Учение Муромцева о защищаемых и защищающих отношениях, в материалы научной конференции: «Вопросы теории охранительных правоотношений», Ярославль, 1991
173. В. Лапач, Система объектов гражданских прав: теория и судебная практика, Санкт_Петербург, «Юридический центр Пресс», 2002
174. Р. Лукич, методология права, перевод с сербохорватского В. Кулистикова, М., «Прогресс», 1981
175. М. Малейна, Личные неимущественные права граждан: понятие, осуществление, защита, 2-е издание, исправленное и дополненное, М., «МЗ–ПРЕС», 2001
176. Е. Мотовиловкер, Основное разделение охранительных правоотношений, В материалы научной конференции: «Вопросы теории охранительных правоотношений», Ярославль, 1991
177. Е. Мотовиловкер, Теория регулятивного и охранительного права, Воронеж, Изд. Воронежского ун-та, 1990
178. К. Осаке, Анатомия морального вреда: Классическая интерпретация морального вреда в англо-американском праве, «Актуальные вопросы частноправового регулирования», 2009, №3
179. М. Петросян, США: Правовая защита от вторжения в «личную сферу», Всесоюзный научно-исследовательский институт советского законодательства, «Учебные записки», Выпуск 30, М., 1974
180. И. Петрухин, Личная жизнь: пределы вмешательства, М., «Юрид. Лит-ра», 1989
181. Ю. Пилипенко, Основные направления исследования адвокатской тайны, Часопис Академії адвокатури України, №2, 2009, <<http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/Chaau/2009-1/09pysiat.pdf>> [06.02.10 01:20]
182. Л. Рафиева, Гражданско-правовая защита чести и достоинства личности в СССР, Автореф. дисс. на соискание ученой степени кандидата юрид. наук, Ленинград, 1966
183. Р. Сеннет, Падение публичного человека, Перевод с английского /Перевод О. Исаева, Е. Рудницкая, Вл. Софронов, К. Чухрукидзе/, М., «Логос», 2002
184. В. Сенчицев, Объект гражданского правоотношения. Общее понятие, შრომების კრებული: «Актуальные проблемы гражданского права» (ред. Брагинский М.), М., «Статут», 1998
185. В. Слипченко, Личные неимущественные права: определение содержания их преподавания в пределах курса гражданского права, «Форум права», 2006, №3, <<http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/FP/2006-3/06ssakgp.pdf>> [29.09.11 18:10]

186. Совет Европы. Конвенция о защите личности в связи с автоматической обработкой персональных данных, от января 1981, Спб.: Манускрипт, 1995
187. *П. Сорокин*, Американская сексуальная революция, Перевод *Г. Войтенковой*, М., 2006
188. *В. Суховерхий*, О развитии гражданско-правовой охраны личных неимущественных прав и интересов граждан, «правоведение», май-июнь 1972, №3
189. *Л. Чантурия*, Свобода и ответственность, право и правосудие постсоветской эпохи, Тб., САНИ, 2004
190. *А. Шичанин*, Проблемы становления и перспективы развития института возмещения морального вреда, Автореф. канд. дисс., М., 1955
191. *К. Ярошенко*, Гражданско-правовая защита чести и достоинства Граждан, Проблемы совершенствования советского законодательства, Труды 43 (Всесоюзный, научно-исследовательский институт советского государственного строительства), М., 1998
192. *А. Харчев*, Личная жизнь в зеркале социологии, «Советская культура», 3 февр. 1979, №10
193. *Е. Холопова*, Судебно-психологическая экспертиза по гражданским делам: Проблемы, возможности и тенденции развития, В ученые записки таврического национального университета им. *В. Вернадского*, Серия «юридические науки», Гражданское право и процесс, т. 19 (58), 2006
194. *Л. Эннекцерус, Т. Кунп, М. Вольф*, Курс германского гражданского права, т. 1, введение и общая часть, Перевод с 13-го немецкого издания *К. Граве, Г. Полинской и В. Альтшулера*, М., Изд. Иностранной Лит-ры, 1949
195. *Ф. Углов*, Грубое слово, М., «Известия», 1964
196. Большой юридический словарь (под ред. *А. Сухарева, В. Крутских*), М., 2002
197. A Special Report issued by Privacilla. org., *The Privacy Torts: How U. S. State Law Quietly Leads the Way in Privacy Protection*, July, 2002, <http://www.privacilla.org/releases/Torts_Report.pdf> [10.09.10 13:41]
198. *Richard J. Arneson*, Egalitarian justice versus the right to privacy? (published in *Social Philosophy and Policy* 17, No. 2 (Summer, 2000))
199. *Randall P. Benzanson*, The Right to Privacy Revisited: Privacy, News, and Social Change, 1890-1990, 80 Calif. L. Rev., 1992
200. *Sissela Bok*, *Secrets: On the Ethics of Concealment and Revelation*, 1983
201. *G. Bonder, M. Nari*, A turning point for Women's political participation in Argentina, The 30 percent quota Law, <<http://www.un.org/womenwatch/osagi/feature/postconflict/argentina.pdf>> [20.10.10 20:55]
202. *J. Brassil*, Technical Challenges in Location-Aware Video Surveillance Privacy, HP Laboratories, HPL-2008-213, Ed. Springer-Verlag, Computer Imaging, 2009
203. *C. Calvert*, The Privacy of Death: An Emergent Jurisprudence and Legal Rebuke to Media Exploitation and a Voyeuristic Culture, 26 Loyla of Los Angeles Entertainment Law Review, 2006
204. *Fred H. Cate*, The Privacy Problem, A broader view of information privacy and the costs and consequences of protecting it, First amendment center publication, Vol. 4 , No. 1, March 2003

205. *Todd R. Coles*, Does the privacy act of 1974 protect your right to privacy? an examination of Routine use exemption, THE AMERICAN UNIVERSITY LAW REVIEW, 1991, <<http://www.wcl.american.edu/journal/lawrev/40/coles.pdf?rd=1>> [16.04.11 18:07]
206. Congress and the Right to Privacy, An Introductory Essay by Donald R. Wolfensberger For the Congress Project Seminar on, „Congress and Individual Privacy in a New Security Age,“ Woodrow Wilson International Center for Scholars, Monday, May 15, 2006, <<http://www.wilsoncenter.org/events/docs/privacy-essay-drw4.pdf>> [15.01.10 22:35]
207. *W. Freedmann*, Right of Privacy in Age of Computer-London, N.Y., 1986
208. *A. Michael Froomkin*, The Death of Privacy?, 52 Stan. L. Rev. , 2000
209. *A. Gajda*, What if Samuel D. Warren hadn't married, a senator's daughter?: Uncovering, the press coverage that led to "the right to privacy", Michigan State Law Review 35, 2008
210. *T. Gerety*, Redefining Privacy, 12 Harv. C.R.-C.L. L. Rev., 1977
211. *Dorothy J. Glancy*, The invention of the right to privacy, Arizona Law Review 1, 1979 (VOLUME 21), <<http://law.scu.edu/site/dorothy-glancy/File/Privacy.pdf>> [07.09.10 20:54]
212. *H. Hofmann*, Die Grundrechte 1789-1949-1989, NJW, 1989, 42. Jahrgang, Heft 50,
213. *H. Hong*, Dismantling the private Enforcement of the privacy act of 1974: Doe v. Chao, Akron Law Review, [38:71] 2005 (HONG.DOC 12/17/2004 12:05 PM).
214. *M. Hünemörder*, The right to privacy: Debates and meanings in American political and legal history, Ghi Reserch, Buletin No. 41 (Fall 2007)
215. *D. Kellner*, Habermas, the Public Sphere, and Democracy: A Critical Intervention, <https://files.pbworks.com/download/aLa0UOrJbA/knowledgepublic/13684704/Habermas_Public_Sphere_Democracy.pdf?ld=1> [16.03.11 15:44]
216. *Bert-Jaap Koops, Ronald Leenes*, 'Code' and the slow erosion of privacy, 12 Michigan Telecommunications and Technology Law Review, 2005
217. *G. Leiby*, Privacy As It Relates To Security, PUBP 726-001, Telecommunications Policy, Wednesday (7:20-10:00 PM), <<http://www.theleibys.com/pdf/privacy.pdf>> [15.01.10 21:46]
218. *Deborah M. McTigue*, Marginalizing Individual Privacy on the Internet, Boston University Journal of Science & Technology Law, June 1, 1999; <<http://www.bu.edu/law/central/jd/organizations/journals/scitech/volume5/5bujst15.pdf>> [07.09.10 21:00]
219. *Jeffray A. Meldman*, American expectations of privacy in an information age (CISR No. 66, Sloan WP No. 1180-81), January 1981
220. *Patricia Mell*, Seeking Shade in a Land of Perpetual Sunlight: Privacy as Property in the Electronic Wilderness, 11 BERKELEY TECH. L.J., 1996
221. *Robert E. Mensel*, The Antiprogressive Origins and Uses of the Right to Privacy in the Federal Courts 1860 – 1937, 2008
222. *Arthur R. Miller*, The assault on privacy: computers, Data Banks and Dossiers, 1971
223. *M. Nowak*, UN Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR Commentary, 1993
224. *Ogus F. I.*, The Law of Damages, L., 1973
225. *Alan R. Peslak*, Privacy Primer: An Ethical Review in an, Information Systems and Technology Curriculum, Information Systems Education Journal (SemdgomSi _ ISEDJ) Volume 4, Number 83, September 26, 2006

226. *Robert C. Post*, Three Concepts of Privacy, 89 *Geo. L.J.*, 2001
227. *William L. Prosser*, Privacy, 48 *CAL. L. REV.*, 1960
228. Privacy and Data Protection: Mitigating the Risks of Information Exposure, A Technical White Paper, July 2004
229. *Charles A. Reich*, The New Property, 73 *YALE L.J.* 1964
230. *J. Rosen*, The Unwanted Gaze: The Destruction of Privacy in America, New York, 2000, <http://www.amazon.com/Unwanted-Gaze-Destruction-Privacy-America/dp/0679445463/ref=sr_1_1?ie=UTF8&qid=1327152322&sr=8-1> [20.10.10 22:55]
231. *W. Safire*, “Nosy Parker Lives,” *The New York Times*, Sept. 23, 1999
232. *Paul M. Schwartz and William M. Treanor*, The new privacy, *Michigan Law Review*, May 2003, <<http://www.paulschwartz.net/pdf/michiganbookreview.pdf>> [15.01.10 22:09]
233. *Jeffrey M. Shaman*, The right of privacy in State constitutional Law, Table of Contents, Rutgers Law Journal, [Vol. 37:371], 2006, <http://org.law.rutgers.edu/publications/lawjournal/issues/37_4/Shaman.pdf> [07.09.10 20:37]
234. *N. Serirak*, Towards Personal Data Protection: A Proposed Model for the Development of ‘Right to Know’ in Thailand, *Thammasat Review*, <[http://www.thammasatreview.tu.ac.th/tu_doc/2006-Volume11-No1/5\[11\].pdf](http://www.thammasatreview.tu.ac.th/tu_doc/2006-Volume11-No1/5[11].pdf)> [10.12.10 10:34]
235. *Daniel J. Solove*, Conceptualizing Privacy, *California Law Review*, 2002, <http://securitylaw.info/pdf/Daniel_Solove_Conceptualizing_Privacy_90_Cal_L_Rev_108_7_2002.pdf> [07.09.10 20:21]
236. *John T. Soma, J. Zachary Courson, John Cadkin*, Corporate Privacy Trend: The “Value” of Personally Identifiable Information (“PII”) Equals the “Value” of Financial Assets, *Richmond Journal of Law & Technology*, Volume XV, Issue 4, <<http://jolt.richmond.edu/v15i4/Article11.pdf>> [07.09.10 20:47]
237. *J. Stephen*, Liberty, Equality, Fraternity, second edition, SMITH, ELDER, & CO., 15 WATERLOO PLACE, 1873, <<http://library.gipe.ac.in/xmlui/bitstream/handle/1/3331/GIPE-003539-Contents.pdf?sequence=2>> [20.20.10 07:57]
238. *Tübingen (Mohr/Siebeck)*, Das subjektive Recht als Normsetzungsbefugnis, Nr. 3, 1965, <http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/03.pdf> [07.05.10 20:57]
239. *R. Wacks*, Personal Information: Privacy and the Law. Oxford Clarendon Press, 1989
240. *Warren and Brandeis*, The Right to Privacy, *Harvard Law Review*, Vol. IV December 15, 1890 No. 5, <<http://www.abolish-alimony.org/content/privacy/Right-to-Privacy-Brandeis-Warren-1890.pdf>> [07.09.10 20:26]
241. *Samuel D. Warren & Louis D. Brandeis*, *The Right to Privacy*, 4 *HARV. L. REV.*, 1890
242. *A. F. Westin*, Privacy an Freedom, New York, Athenum, 1967
243. *G. Anders*, Von der Unmöglichkeit einer Orientierung in der ‚Fernseh- und Internet-Gesellschaft‘. Versuch einer Aktualitätsanalyse der medienphilosophischen Reflexionen (Dissertation), Ostenfeld/Nordfriesland, 2003
244. *Chr. Beier*, Autonomie, Privatheit und Selbstbestimmung (Proseminar Informationelle Selbstbestimmung, 21. August 2005, *იხ. ინტერნეტ-გვერდზე*;

- <<http://www2.informatik.hu-berlin.de/~beier/txts/2005-Informationelle%20Selbstbestimmung%20--%20Autonomie,%20Privatheit,%20und%20Selbstbestimmung.pdf>> [15.01.10 20:40]
245. R. Bendrath, (Future of Privacy) Zukunft von Netz und Gesellschaft, In: LDI NRW Persönlichkeit im Netz 2008
246. M. Bradtka, Zwischen öffentlichem Interesse und Voyeurismus, Die Ethik journalistischer Informationsbeschaffung und – verwertung, 2009
247. N. Brief, M. Markowitz, Das sog. „Recht auf Gewährleistung der Integrität und Vertraulichkeit informationstechnischer Systeme“ (Präsentation), 2008, <<https://www.datenschutzzentrum.de/vortraege/20080929-brief-markowitz-neues-grundrecht.pdf>> [20.08.11 22:46]
248. S. Burda, „Was nützt die Liebe im Virtuellen?“ Adoleszenz, Sexualität und der virtuelle Erfahrungsraum des Internet (Disseration), Freiburg, 2008
249. A. Demirovic, Hegemonie und das Paradox von privat und öffentlich, Dienstag, 02. März 2004 um 00:00 Uhr – Aktualisiert Montag, 01. März 2010 um 22:22 Uhr, ob.: <<http://www.pumuck.de/projekte-a-veranstaltungsreihen/2010-veranstaltungsreihe-zu-neoliberaler-hegemonie-und-aneignungsformen/147-hegemonie-und-das-paradox-von-privat-und-oeffentlich-.pdf>> [06.04.11 22:30]
250. Marie-Noöle Denis, Privat- und Wohnbereich im traditionellen elsässischen Haus, In: Revue des Sciences Sociales, 2005, n° 33, "Abgrenzung zwischen öffentlich und privat“, Zusammenfassungen, ნაშრომის ობ. ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://www-umb.u-strasbg.fr/tele/pdf/00-ResumesDer33.pdf>> [21.04.09 15:25]
251. H. Dernburg, System des Römischen Rechts, Pandekten, 8. Aufl., Zweiter Teil, bearbeitet von P. Sokolowski, Berlin, Verlag von Müller, 1912
252. R. Driieke, M.A., phil. Karsten Weber, Mobile Internetdienste und Privatsphäre (Theoretische Überlegungen und empirische Daten zu einem vieldeutigen Konzept), Frankfurt (Oder), Nr. 10 – Dezember 2007
253. Ehmann, Zur Struktur des allgemeinen Persönlichkeitsrechts, in: JuS 1997/3
254. H. Ehmann, BGB, 12. Auflage, Handkommentar mit AGG, EGBGB, ErbbauRG, HausratsVO, LPartG, ProdHaftG, UKlaG, VAHRG und WEG, 2008 <http://www.soldan.de/WebRoot/SoldanDB/Shops/Soldan/Sample/9783504471002_LP.pdf> [11.09.09 9:38].
255. Karl-Heinz Fezer, Kommerzialisierung des Persönlichkeit, (vorgelegt von Cl. Beuter) (Dissertation zur Erlangung des Grades eines Doktors der Rechte), 2000; <http://kops.ub.uni-konstanz.de/volltexte/2000/406/pdf/406_1.pdf> [09.09.09 10:19].
256. S. Fink, Datenschutz zwischen Staat und Markt, Die “Safe Harbor”_Lösung als Ergebnis einer strategischen Interaktion zwischen der Eu, den USA und der IT-Industrie, Konstanz, 2002, <<http://kops.ub.uni-konstanz.de/bitstream/handle/urn:nbn:de:bsz:352-opus-10126/magarbsfink.pdf?sequence=1>> [02.09.10 20:58].
257. Marie_theres Frick, Persönlichkeitsrechte, Beiträge, Liechtenstein-Institut, Forschung und Lehre, Nr. 5, Liechtenstein, Fürstentum Liechtenstein, 1996, <http://www.liechtenstein-institut.li/Portals/11/pdf/lib/LIB_5.pdf> [27.04.09 11:56].
258. M. Füllsack, Skriptum für den Workshop Informationsethik am Studiengang Information and Communication Solutions (ICS), FH-Studiengänge Burgenland,; ob.: <<http://homepage.univie.ac.at/manfred.fuell sack/Informationsethik.pdf>> [04.09.10 18:51]

259. *K. Gareis*, Das juristische Wesen der Autorrechte sowie des Firmen- und Markenschutzes *BuschArch*, Bd. 35, 1877. ob.: http://www.archive.org/stream/cu31924017565981/cu31924017565981_djvu.txt [20.10.10 19:05]
260. *O. von Gierke*, Deutsches Privatrecht, Band 1, Allgemeiner Teil u. Personenrecht, Leipzig [u.a.] 1895, ob. [http://dlib-pr.mpier.mpg.de/m/kleioc/0010/exec/bigpage/"143555_00000736.gif"](http://dlib-pr.mpier.mpg.de/m/kleioc/0010/exec/bigpage/) [13.09.09 20:33]
261. *P. Heermann*, Verwertung von Persönlichkeitsrechten der Bundesligafußballspieler durch die Bundesligaclubs sowie die Deutsche Fußball Liga GmbH (Seminar zum Sportrecht), 2008, http://www.sportrecht.org/studarbeiten/Kleinau_Pers%F6nlichkeitsrechte.pdf [14.10.11 22:05]
262. *T. Hoeren*, Internetrecht, 2005, http://www.uni-muenster.de/Jura.itm/hoeren/material/Skript/skript_maerz2005.pdf [14.09.10 17:43]
263. *H. Hofmann*, Die Grundrechte 1789-1949-1989, NJW, 1989, 42. Jahrgang, Heft 50
264. *W. Höfling*, Menschenwürde und gute Sitten, NJW, 1983, 36. Jahrgang, 2. Halbband
265. *H. Hubmann*, Das Persönlichkeitsrecht, Köln, Böhlau, 1967, <http://www.oeaw.ac.at/ita/ebene5/GTWPweissenbach.pdf> [30.07.10 16:12]
266. *P. Kersten*, Zur Reichweite der Verschwiegenheitspflicht im Kreditgewerbe (Dissertation), Köln, 2010
267. *M. Knill*, Privatleben und Öffentlichkeit – ein Balancakt, Kommunikation Medienrhetorik, Juni 2004
268. *J. Koch*, Die Verwertung von Persönlichkeitsrechten von Sportlern in Lizenzverträgen, Seminar zum Sportrecht bei Peter W. Heermann, LL. M. im Wintersemester 2004-2005, http://www.sportrecht.org/studarbeiten/Koch_komplett.pdf [23.09.10 17:36]
269. *D. Kölmeier*, Das Öffentliche-Das Private (und der (Un)Bestand dieser Termin, Wintersemester 2008/09, http://www.dkmotion.at/these/privatheit_oeffentlichkeit_david_koehlmeier.pdf [25.01.10 13:23]
270. *J. Körke*, Bedeutung des § 203 Abs. 1 Nr. 5 StGB für Private Krankenversicherer, insbesondere bei der innerorganisatorischen Geheimnisweitergabe (Dissertation), Tübingen, 2003
271. *Fr. Kübler*, Ehrenschatz, Selbstbestimmung und Demokratie, NJW, 52. Jahrgang, 1. Halbband, 1999
272. *Marc-Oliver Martin*, Publizistische Freiheit und Persönlichkeitsschutz, Zu den Grenzen der Verwertbarkeit realer Biografien, Göttingen, Universitätsverlag Göttingen, 2008
273. *R. Von Meis*, Die persönliche Geheimsphäre und deren Schutz im prozessualen Verfahren, Diesenhofen, Bueger Verlag, 1975
274. *H. Münch*, Der Schutz des Einzelnen vor Presseveröffentlichungen durch den Deutschen Presserat und die britische Press Complaints Commission, Eine Untersuchung zur Spruchpraxis unter besonderer Berücksichtigung des zivilrechtlichen Rechtsschutzes der Privatsphäre (Dissertation), Konstanz, 2001, www.buskeismus.de/literatur/privatsphaere-muebcg.pdf [10.07.09 20:10]
275. *Jens Meyer-Ladewig*, Menschenwürde und Europäische Menschenrechtskonvention, NJW, 2004, 57. Jahrgang, 1. Halbband

276. W. Lesch, Medienethik zwischen öffentlichem und Privatem, Im Zoom K&M Nr. 11, Juli 1998, <http://www.medienheft.ch/uploads/media/11_ZOOM_KM_08_Walter_Lesch_Medienethik.pdf> [06.04.11 22:30]
277. Christoph G. Paulus, W. Zenker, Grenzen der Privatautonomie, Jus, 41. Jahrgang, 2001, Heft 1
278. Chr. Peyer, Die Bildberichterstattung über Prominente im Spannungsfeld von Privatsphärenschutz und Pressefreiheit, unter besonderer Berücksichtigung der „Caroline von Hannover“– Entscheidung des EGMR und der Reaktionen in der deutschen Lehre, Seminar zum Thema: „Menschenrechtsschutz in Europa“, Wintersemester 2006/2007
279. T. Perger, Ehrenschutz von Soldaten in Deutschland und anderen Staaten, Köln, (TUP-Productions) (Dissertation), 2003, ობ. ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://ub.unibw-muenchen.de/dissertationen/ediss/perger-tilmann/inhalt.pdf>> [10.09.10 08:45]
280. N. Peters, Zur Pressefreiheit auf dem Prüfstand des deutschen Bundesverfassungsgerichts und des Europäischen gerichtshofs für Menschenrechte, Justiz in aller Welt, Betrifft JUSTIZ Nr. 83, September 2005, <http://www.betrifftjustiz.de/Texte/BJ%2083_Peters.pdf> [11.09.10 19:25]
281. B. Rössler, Der Wert des Privaten, 2001, <<https://www.dpunkt.de/leseproben/1888/Kapitel%201.pdf>> [11.03.10 23:24]
282. F. C. von Savigny, System des heutigen Römischen Rechts, 1. 1840, გვ. 337, 335 ნაშრომი ხელმისაწვდომია: <[http://dlib-pr.mpg.de/m/kleioc/0010/exec/bigpage/"199236_00000387.gif"](http://dlib-pr.mpg.de/m/kleioc/0010/exec/bigpage/)> [13.09.09 20:34]
283. M. Schemitsch, Identitätsdaten als Persönlichkeitsgüter (Dissertation), Darmstadt, 2004, <<http://tuprints.ulb.tu-darmstadt.de/515/1/Dissertation-Schemitsch-FB01.pdf>> [16.03.10 08:45]
284. Schiemann, In I. Von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. 13. Aufl. (1998) Vorbem zum §§249ff. Rn. 43ff
285. P. Schmoll, Spektakuläre Konstruktion der Intimsphäre am Beispiel der Pornographie, In: Revue des Sciences Sociales, 2005, n° 33, "Abgrenzung zwischen öffentlich und privat“, Zusammenfassungen, ობ. ამ ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://www-umb.u-strasbg.fr/tele/pdf/00-ResumesDerss33.pdf>> [21.04.09 15:25]
286. W. Schulz, U. Jurgens, Das Recht am eigenen Bild _ Eine fall-orientierte Einführung in Struktur und aktuelle Probleme des Bildnisshutzes, JuS, 1999, Heft 7
287. W. Schulz, U. Jurgens, Das Recht am eigenen Bild _ Eine fall-orientierte Einführung in Struktur und aktuelle Probleme des Bildnisshutzes, JuS, 1999, Heft 8
288. St. Schweer, Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers (Dissertation), Köln, 2006, ხელმისაწვდომია ინტერნეტ-გვერდზე: <<http://kups.uni-koeln.de/1793/>> [31.08.10 13:06]
289. I. Siebrecht, Der Schutz der Ehre im Zivilrecht, in der Zeitschrift „Juristische Schulung“ (JuS) 2001, Heft 4,
290. A. Siegetsleitner, Forschungsinstitut für Angewandte Ethik, Forschungsberichte und Mitteilungen (herausgegeben von A. Siegetsleitner und O. Neumaier), Heft 29, Salzburg, 2002, <<http://www.uni-salzburg.at/pls/portal/docs/1/467581.PDF>> [11.09.09 9:55]
291. W. Sofsky, Verteidigung des Privaten, München, C. H. Beck, 2007

- J. von Staudinger*, Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen, 12. Auflage, Einleitung, Erstes Buch, Allgemeinen Teil, erläutert von *H. Coing*, Berlin, 1980.
292. *H. Pauer-Studer*, Privatheit: „Ein ambivalenter, aber unverzichtbarer Wert,“ <<http://www.oeaw.ac.at/ita/privconf/pauer-studer.pdf>> [10.09.10 21:43]
293. *G. Tichy, W. Peissl*, Beeinträchtigung der Privatsphäre in der Informationsgesellschaft, „Institut für Technikologen-Abschätzung manu:script“ (ITA-01-01), 2001, Dezember, <<http://epub.oeaw.ac.at/ita?frames=yes>> [30.07.10 16:12]
294. *H. Tretter*, Gutachten, Artikel 8 EMRK als Grundlage eines individuellen Rechts auf zweisprachige ortstafeln?, Wien, am 17. Oktober 2005, <https://docs.google.com/viewer?url=http://bim.lbg.ac.at/files/sites/bim/Tretter_Gutachten_Art8_EMRKOrtstafeln.pdf> [07.08.10 18:19]
295. *Tübingen (Mohr/Siebeck)*, Das subjektive Recht als Normsetzungsbefugnis, 1965, Nr. 3, <http://www.eugenbucher.ch/pdf_files/03.pdf> [07.05.10 20:57]
296. *CH. Uessler*, Einwirkungen der Grundrechte auf das Schadenersatzrecht (Dissertation), Wuppertal, 2008, ინტერნეტ-გვერდზე: <http://miami.uni-muenster.de/servlets/DerivateServlet/Derivate-4532/diss_uessler.pdf> [06.08.10 20:43]
297. *O. Ungureanu*, Die Grundlagen des Eigentumsrechts, შეგოდლიათ იხილოთ ინტერნეტ-მისამართზე: <<http://doctorate.ulbsibiu.ro/obj/documents/REZ-GERM-PREDIGER.pdf>> [07.05.10 20:55]
298. *K. Wasserburg*, Der Schutz der Persönlichkeit im Recht der Medien, Heidelberg, 1988
299. *K. Weber*, Grundlagen der Informations-ethik, China, Konrad Adenauer Stiftung, September 2007, <http://www.kas.de/upload/dokumente/2007/KAS_Rede_china.12066.pdf> [15.01.10 22:35]
300. *K. Weis*, Der immaterialgüterrechtliche Uebertragungsanspruch, zugleich ein Beitrag zum Kennzeichen- und Domainrecht in Deutschland, Frankreich und der Schweiz (Dissertation zur Erlangung des akademischen Grades Dr. jur.), 2004, <<http://kops.ub.uni-konstanz.de/volltexte/2006/1710/pdf/KWeis.pdf>> [09.09.09 9:51]
301. *F. Wittern*, Das Verhältnis von Right of Privacy und Persönlichkeitsrecht zur Freiheit der Massenmedien (Eine rechtsvergleichende Darstellung des Verhältnisses von Right of Privacy und Persönlichkeitsrecht zu der Redefreiheit in den Vereinigten Staaten von Amerika und der Presse- und Rundfunkfreiheit in Deutschland), (Dissertation), Hamburg, 2004; *ob.* <<http://www2.sub.uni-hamburg.de/opus/volltexte/2004/2277/pdf/Dissertation.pdf>> [12.08.10 11:55]
302. *H. A. Wolff*, Ehe und Familie in Europa, in “Europarecht”, Eua, Heft 6., Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, Nov-Dez. 2005
303. *A. Hornby*, Oxford Advanced learner’s Dictionary, Oxford, New York, Oxford university press, 2002
304. *Urs Saxer*, Zu viel Schutz für Prominente? Eine Bewertung des "Caroline-Urteils", NZZ vom 24. September 2004

სასამართლო პრაქტიკის მასალები:

305. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა სამოქალაქო საქმეებთან დაკავშირებით, თბ., 25 ივლისი, 2007
306. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2000 წლის 1 დეკემბრის განჩინება
307. გურგენიძე საქართველოს წინააღმდეგ, 2006 წლის 17 ოქტომბრის განჩინება, <[www.article42.ge/huma/Gurgenidze v georgia.doc](http://www.article42.ge/huma/Gurgenidze_v_georgia.doc)> [15.03.08 22:24]
308. ნიკოლაიშვილი საქართველოს წინააღმდეგ 2009 წლის 13 იანვრის განჩინება, <<http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/BROSHURA-adamianis%20ufleбата.pdf>> [15.04.09 23:44]
309. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2001 წლის 18 ოქტომბრის განჩინება (№2კ-141 დად.-02)
310. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2002 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (№3კ-1218-01)
311. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2003 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება (№3კ/1240-02)
312. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს (მე-2 კოლეგია) 2004 წლის 11 მარტის გადაწყვეტილება (№2/1/241)
313. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2004 წლის 14 აპრილის განჩინება (№ას-593-1241-03)
314. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2004 წლის 1 ივნისის (№ას-168-465-04) განჩინება
315. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2005 წლის 29 ივლისის (№ას-627-903-05) განჩინება
316. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2004 წლის 25 თებერვლის განჩინება (№ას-751-1381-03)
317. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2005 წლის 22 მარტის განჩინება (№ას-902-1149-04)
318. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2005 წლის 1 დეკემბრის განჩინება (№ას-448-775-05)
319. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2005 წლის 31 ოქტომბრის განჩინება (№ას-704-947-05)
320. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2006 წლის 14 ივნისის განჩინება (№ას-1106-352-05)

321. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2006 წლის 1 ივნისის განჩინება (№ას-1284-1520-05)
322. თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2007 წლის 10 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (№3/2058).
323. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2007 წლის 12 სექტემბრის განჩინება (№ას-36-390-07)
324. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2007 წლის 28 ნოემბრის განჩინება (№ას-505-852-07)
325. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის 2007 წლის 26 დეკემბრის გადაწყვეტილება (№1/3/407)
326. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2008 წლის 15 მაისის გადაწყვეტილება (№ას-968-1269-07).
327. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2008 წლის 16 მაისის გადაწყვეტილება (№810-1129-07)
328. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 19 დეკემბრის განჩინება (№1/7/454)
329. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2008 წლის 15 სექტემბრის განჩინება (№ას-393-642-08)
330. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მეორე კოლეგიის 2008 წლის 30 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (№2/3/406,408)
331. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2009 წლის 3 დეკემბრის გადაწყვეტილება (№ას-440-754-09)
332. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2009 წლის 23 ივლისის განჩინება (№ას-1174-1319-08)
333. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 7 მაისის გადაწყვეტილება (№ას-41-40-2010)
334. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2010 წლის 5 ივლისის განჩინება (№ბს-1278-1240(კ)-08)
335. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2010 წლის 6 სექტემბრის გადაწყვეტილება (№ას-131-125-10)
336. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 22 ნოემბრის გადაწყვეტილება (№ას-868-817-2010)
337. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 3 ოქტომბრის განჩინება (№ას-1018-1049-2011)
338. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 1 აგვისტოს გადაწყვეტილება (საქმე №ას-152-146-2011)

339. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 3 აგვისტოს განჩინება (№ას-967-1246-09)
340. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 11 ოქტომბრის განჩინება (№ას-669-630-2011)
341. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 14 ივნისის განჩინება (№ას-280-264-2011)
342. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 18 ოქტომბრის განჩინება (№ას-431-403-2010)
343. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 7 მარტის განჩინება განჩინება (№ას-1349-1188-2010)
344. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 14 ივლისის განჩინება განჩინება (№ას-207-194-2011)
345. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 2012 წლის 20 თებერვლის განჩინება (№ას-1278-1298-2011)
346. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2010 წლის 15 დეკემბრის გადაწყვეტილება (№086/10)
347. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2011 წლის 3 ივნისის გადაწყვეტილება (№022/11)
348. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2011 წლის 14 ივნისის გადაწყვეტილება (№092/10)
349. სსიპ „საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის“ ეთიკის კომისიის 2011 წლის 9 ივლისის გადაწყვეტილება (№029/11)
350. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სადისციპლინო პალატის 2011 წლის 22 ივლისის გადაწყვეტილება (№დს-შ/7-11)
351. *Abernethy v. Hatchinson*, 3L.J.Ch. 209 (1825)
352. *Prince Albert v. Strange*, 1 McN. 7 G. 25 (1849); იხ. ინტერნეტ-გვერდი: <http://www.readingnewengland.org/app/books/righttoprivacy/popups/popup_AlbertvStrange.html> [16.03.11 15:30]
353. *De May v. Roberts*, 9 N. W. 146 Mich. მიჩიგანის უზენაესი სასამართლოს 1881 წლის 8 ივნისის გადაწყვეტილება, <<http://faculty.uml.edu/sgallagher/DeMay.htm>> [16.03.11 23:20]
354. *Roberson v. Rochester Folding Box Co.*, 64 App. Div. 30, reversed 1902 წლის გადაწყვეტილება, <<http://faculty.uml.edu/sgallagher/Roberson.htm>> [16.03.11 10:22]
355. *Melvin v. Reid*, 297, კალიფორნიის სააპელაციო სასამართლოს 1931 წლის 28 თებერვლის გადაწყვეტილება, <<http://www.findadeath.com/forum/showthread.php?25198-Dorothy-Davenport-Reid>> [20.10.10 08:40]
356. *Cardy v. Maxwell*, 1957 წლის 27 ნოემბრის გადაწყვეტილება, <http://174.123.24.242/leagle/xmlResult.aspx?xmldoc=19573389Misc2d329_1179.xml&docbase=CSLWAR1-1950-1985> [09.09.11 22:43]
357. *Spahn v. Messner, INC.*, 1964 წლის 28 მაისის გადაწყვეტილება, <http://174.123.24.242/leagle/xmlResult.aspx?xmldoc=196426243Misc2d219_1189.xml&docbase=CSLWAR1-1950-1985> [20.07.11 23:35]

358. *Dudgeon v. the United Kingdom*, 1981 წლის 22 სექტემბრის გადაწყვეტილება
359. *Bowers v. Hardwick*, 478 US 186 (1987)
360. *Gaskin v. the United Kindom*, 1989 წლის 7 ივლისის გადაწყვეტილება
361. *MacNamara v. Freedom Newspapers*, 1991 წლის 24 იანვრის გადაწყვეტილება
362. *Costello-Roberts v. the United Kingdom*, 1993 წლის 25 მარტის განაჩენი
363. *Kopp v. Switzerland*, 1998 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება
364. *De Wilde, Ooms and Versyp (“Vagrancy”) v. Belgium (merits)*, 1971 წლის 18 ივნისის გადაწყვეტილება
365. *Handyside v. The United Kingdom*, 1976 წლის 7 დეკემბრის გადაწყვეტილება
366. *X v. the United Kingdom*, 1977 წლის 11 ივლისი, DR 11
367. *Whalen v. Roe*, 429 U. S. 589, 599 (1977)
368. *The Sunday Times v. the United Kingdom*, 1979 წლის 26 აპრილის გადაწყვეტილება
369. *Marckx v. Belgium*, 1979 წლის 13 ივნისის განაჩენი
370. *McVeigh, O’Neill and Evans v the United Kingdom*, 1981 წლის 18 მარტის გადაწყვეტილება
371. *X and Y v. Netherlands*, 1985 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება
372. *Boughanemi v. France*, 1986 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება
373. *Gillou v. the United Kingdom*, 1986 წლის 24 ნოემბრის გადაწყვეტილება
374. *Johnston v. Ireland*, 1986 წლის 18 დეკემბრის გადაწყვეტილება
375. *Leander v. Sweden*, 1987 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება
376. *Norris v. Ireland*, 1988 წლის 26 სექტემბრის გადაწყვეტილება
377. *Kruslin v. France*, 1990 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება
378. *B. v. France*, 1992 წლის 25 მარტის გადაწყვეტილება
379. *Kerkhoven, Hinke & Hinke v. the Netherlands*, 1992 წლის 19 მაისის გადაწყვეტილება (განაცხადი №15666/89)
380. *Yousef v. the United Kingdom*, კომისიის მოხსენება, 1992 წლის 30 ივნისი
381. *Niemietz v. Germany*, 1992 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება
382. *G v. the Netherlands*, 1993 წლის 8 თებერვლის გადაწყვეტილება
383. *A. v. France*, 1993 წლის 23 ნოემბრის გადაწყვეტილება
384. *Doorson v. Netherlands*, 1993 წლის 29 ნოემბრის გადაწყვეტილება
385. *Stjerna v. Finland*, 1994 წლის 25 ნოემბრის განაჩენი
386. *López Ostra v. Spain*, 1994 წლის 9 დეკემბრის გადაწყვეტილება
387. *B. Smyth v. Pillsbury Co.*, 1996 წლის 23 იანვრის გადაწყვეტილება
388. *Akdivar and Others v. Turkey*, 1996 წლის 16 სექტემბრის გადაწყვეტილება
389. *Guillot v. France*, 1996 წლის 24 ოქტომბრის განაჩენი
390. *Laskey, Jaggard and Brown v. the United Kingdom*, 1997 წლის 19 თებერვლის გადაწყვეტილება
391. *Z. v. Finland*, 1997 წლის 25 თებერვლის გადაწყვეტილება
392. *X, Y and Z v. the United Kingdom*, 1997 წლის 22 აპრილის გადაწყვეტილება
393. *Guerra and Others v. Italy*, 1998 წლის 9 სექტემბრის გადაწყვეტილება

394. *Söderbäck v. Sweden*, 1998 წლის 28 ოქტომბრის გადაწყვეტილება
 395. *Labita v. Italy*, 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი
 396. *Doe v. Chao*, U. S. 614 (2004)
 397. *ADT v. the United Kingdom*, 2000 წლის 31 ივნისის გადაწყვეტილება
 398. *Mikulić v. Croatia*, 2000 წლის 7 დეკემბრის გადაწყვეტილება
 399. *ADT v. the United Kingdom*, 2000 წლის 31 ივნისის გადაწყვეტილება
 400. *P.G. and J.H. v. United Kingdom*, 2001 წლის 25 სექტემბრის გადაწყვეტილება
 401. *Nowicka v. Polan*, 2002 წლის 3 დეკემბრის განაჩენი
 402. *Elci and Others v. Turkey*, 2003 წლის 13 ნოემბრის განაჩენი
 403. *Lawrence v. Texas*, 539 US 558 (2003)
 404. *Von Hannover v. Germany*, 2004 წლის 24 ივნისის გადაწყვეტილება
 405. *Klyakhin v. Russia*, 2004 წლის 30 ნოემბრის გადაწყვეტილება
 406. *Sciacca v. Italy*, no 50774/99, § 29, CEDH 2005
 407. *Panteleyenko v. Ukraine*, 2006 წლის 29 ივნისის გადაწყვეტილება
 408. *Jalloh v. Germany*, 2006 წლის 7 ნოემბრის გადაწყვეტილება
 409. *Hannover v. Germany*, 2012 წლის 7 თებერვლის გადაწყვეტილება (№2)
 410. BGH, NJW, 1996
 411. BGH, NJW, 1988
 412. BayObLG NJW 1979
 413. BGH, NJW 2000, 2195-*Marlene-Dietrich-Entscheidung*
 414. BGH, NJW 2000, 2201-*Blaue-Engel-Entscheidung*
 415. BGHZ 1954.25.05- *Schacht-Entscheidung*
 416. BGHZ 1958.14.02- *Herrenreiter-Entscheidung*
 417. BGHZ 1958.20.05- *Tonband-Entscheidung*
 418. BGH, *Soraya-Entscheidung*, NJW 1965
 419. BGH, NJW 1996-*Caroline von Monaco-Entscheidung II*

ინტერნეტ-მასალა:

420. <<https://www.psyreon.de/content/e480/Publikationen/persoentlichkeit.pdf>>
 [09.12.09 17:45]
 421. <<http://dissertations.ub.rug.nl/FILES/faculties/jur/2002/j.e.wichers/wichers.PDF>>
 [07.05.10 20:55]
 422. <<http://www.koeblergerhard.de/der/DERP.pdf>> [25.01.2010 13:30]
 423. <<http://www.vip-study.ru/files/8.doc>> [12.03.10 12:34]